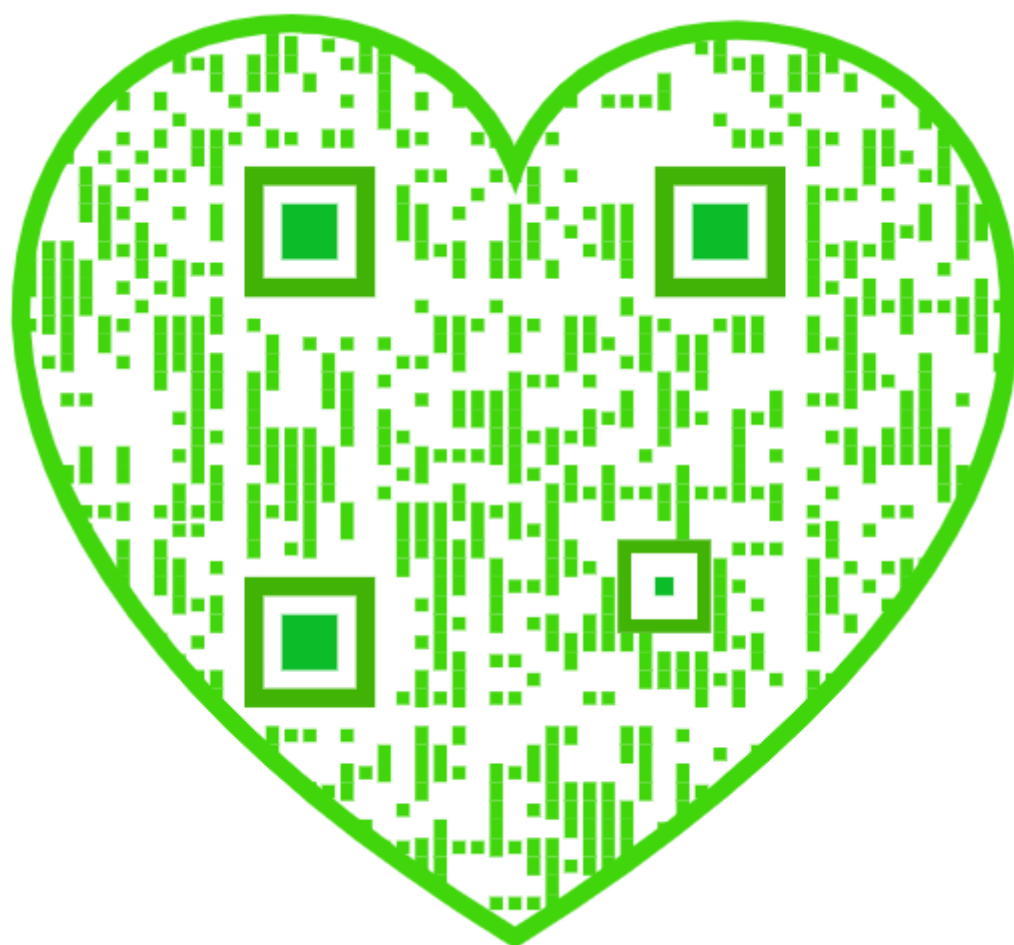

BOEKENSCHOUW

BOEKENSCHOUW

GEILLUSTREERD LETTERKUNDIG MAANDSCHRIFT

HOOFDREDACTIE J. v. HEUGTEN S. J.
SINGEL 448 — AMSTERDAM

VIJF EN TWINTIGSTE JAARGANG

— — 1931 — 1932 — —

UITGEVERIJ „FOREHOLTE” VOORHOUT

Kinderen van ons Volk

door J. v. H.

Antoon Coolen heeft reeds zooveel werken op zijn naam staan, dat men er toe komt, zijn eerste werken te vergeten voor de latere. En dit zou jammer wezen.

Het boek dat het eerst de volle aandacht trok, was „Kinderen van ons Volk”. Een titel om over te mijmeren, te droomen. Het klinkt als een gedicht. Een blijde, romantische, misschien half sentimenteele golf slaat mij door het bloed, als ik dit woord hoor zeggen of lees.

Kinderen van ons Volk: dat zijn Doruske Timmer met zijn elftal, Godefridus van den Breemortel, Giel Slegers en Marie Verberne, dat is Pastoor Vogels met zijn kudde, heel dat volkje dat daar huist aan de rand van de Peel. Een volk dat zwaar en zwijgend zijn harden weg gaat, dat geen woorden en gebaren heeft voor zijn gevoelens en als een groot onbeholpen kind staat tegenover de smart. Het is zooals Pastoor Vogels tot den notaris zegt: „Wat weet ik van mooie woorden? Ik weet er dit van, dat mooie woorden geen twee menschen verbinden en ook geen illusie bereiken, die ze achtervolgen. Gullie, die graag praten, weet van de liefde alles te zeggen en schoone raadsels te vertellen van de vrouw. Maar in de praktijk versta de gullie niet de eenvoudige kunst simpel van elkaar te houden in een wederkeerig offer. Een vrouw is een wonder. Ik ken er, die gek zijn van blijdschap als haar twaalfde kind komt en het huisgezin van Nazareth aanroepen ter bescherming, als een van de twaalf gevaar dreigt. D'ren mensch knielt niet voor haar, om te zeggen dat ze een wonder is. Die timmert, die staat met een klein hart bij de wieg, die niet op zulder komt, hij lacht tegen zijn vrouw en zegt: ik heb er een best wijf aan. Zoo zijn er honderden. Ze verklaren de wereld niet. Maar zij stonden in de scharen tot wie de zaligsprekingen waren gericht.”

Dit zijn de: Kinderen van ons Volk. Er ligt een ontroerende meewarigheid, een grootsche neerbuigende goedheid, iets van de eigen goedheid Gods in dit enkele woord. De adem van het evangelie, de adem van Christus zelf gaat er door heen. Ons volk, dit stugge, harde, overserieuze, klei-besmeurde, ik zei haast, klei-doorvoede, Calvinistisch en Jansenistisch gekneede volk, dat aan de mondingen der rivieren met het uitzicht op Albion zijn geldvestingen gebouwd heeft en zoo weinig speurt van den geest, die aanwaait op den Zuidenwind, ons volk heeft nog altijd kinderen, die niets weten van de geldvestingen in het Westen, het uitzicht op Albion en de zuigkracht van de klei, maar die dicht bij den Zuidenwind wonen. Kinderen van ons Volk: als een lentevlag kleurt en wappert dit ontroeringsrijke woord over het armelijke gewest.

Voor mij blijft Antoon Coolen voorloopig de schrijver van: Kinderen van ons Volk. In zijn latere boeken is Coolen een schrijver geworden, in dit boek is hij een dichter.

Er zijn twee manieren waarop iemand zijn geboortegrond, de omgeving zijner kindsheid kan beschouwen. De eene is meer herinnering, de andere meer herkenning. Wie jong in den vreemde trok, draagt in zijn binnenste de kinderheugenis aan land en menschen, stralend in het morgenlicht zijner kinderjaren. De donkere, tragische zijden van het leven zijn hem bespaard en vinden geen plaats in deze herinnering. Hij blijft zijn land zien door een kinderoog en zijn gevoelsreacties blijven eenigszins die van het kindergemoed. Maar wie volwassen die kindsheidsvizie gaat corrigeeren, moet veel herinneringen schrappen, veel leemten aanvullen, moet het kinderlijke uit heel die herinneringswereld wegvagen, zoodat er een ander, nuchterder, zakelijker beeld voor in de plaats treedt. De herinnering wijkt voor de herkenning: maar tevens wijkt de poëzie voor het meer fotografische beeld.

Het is de eerste wijze, waarop de tropen herleven in Helman's zon- en regengedrenkte „Stille Plantage”. Het is de tweede, waarop West-Brabant herleeft in „Merijntje Gijsen” van A. M. de Jong. Is de juiste vizie op de dingen niet die van het kind en van den dichter? Is de meer „fotografische” kennis der dingen van den volwassene niet oneindig veel gebrekkelijker juist wegens haar gebondenheid aan het waarneembare dan de gevleugelde, de ongebonden kennis van dichter of kind? De volwassene met al zijn observatie en wereldkennis mist het zintuig dezer beiden, mist de wonderlamp, waarbij de dingen schoon worden. Wie realiseert beter de geheimzinnigheid van het bosch, het kind dat er feeën indroomt of de ander die ze weglacht en het bosch in louter boomen oplost?

„Kinderen van ons Volk” is geschreven onder het volle schijnsel dezer jeugdherinnering. In de latere werken van Coolen overheerscht de corrigerende observatie van den volwassene. Hij is reëler, zakelijker geworden, gebondener: hij is de schrijfwetten zorgvuldiger gaan onderhouden, heeft meer psychologie en wereldkennis in zijn werk gebracht, maar van een dichter is hij een schrijver geworden. Er verschijnen over de wereld heen elk jaar tientallen boeken van ongeveer gelijke strekking en waarde als „Het donkere Licht”, „Peelwerkers” en „De goede Moordenaar”, boeken die met veel vlijt en talent worden samengesteld en geschreven, psychologische processen, die fijn geobserveerd en kunstig uitgebeeld zijn. De literatuur bezwijkt haast en gaat taai worden onder den last der goede romans. Ze worden een paar maanden lang, hoogstens een paar jaren gelezen en daarna worden ze opgeborgen in de boekenkasten en hun namen geregistreerd in literatuurgeschiedenissen. Ze worden examenstof voor de H. B. S. Maar de wereld en de menschheid wordt er niet merkbaar rijker door. De menschheid wordt slechts rijker door oorspronkelijke werken, die niet louter „met talent geschreven zijn”, maar die geboren zijn uit een gril van geest of verbeelding, die van

een zeldzame fee een eeuwige jeugd met zich mee hebben gekregen. Andere „talentvol” geschreven werken verouderen in korten tijd, de kinderen der „echte” Muze behouden een frischheid die niet voorbijgaat.

„Kinderen van ons Volk” is het werk van een jong schrijver, een dichter, in wien verre herinneringen zich tot een sterke inspiratie verdicht hebben, welker neerslag dit verblijdende boek is. Het is een idylle, een dichterlijke vizie, die zóó geen tweede keer kan worden neergeschreven. De figuren die het boek bezielen en doen leven, zijn meer typen dan individuen: de pastoor, de notaris, de timmerman, de boeren, geen van allen zijn het afgeronde, ten volle uitgebeelde mensen, maar het zijn zeer menselijke typen en in deze omgeving, in dit menschenwereldje, zoals Coolen dit uitschildert, komt er zooveel van hun persoonlijk leven aan de oppervlakte, dat er geen verlangen naar scherpere contouren ontstaat. De lucht is open boven dit peeldorp, een frissche wind verdrijft alle nevels en donkerte. Er is een blij uitzicht naar de sterren en de vogels zingen er hun eeuwige melodieën. De seizoenen gaan erover heen en de mensen staan in de getijden, onbewust gevoelig voor de verenging van den winter, voor de vruchtbaarheid van den zomer, voor de wijde open luchten en den verren gezichtseinder. Het beperkte, maar blijde dorpsleven speelt door de bladzijden van dit verhaal.

In geen der volgende werken heeft Coolen zijn figuren zoo bloeiend in de natuur geplaatst, heeft hij een zoo zuiver natuurrythme, een zoo zuiver samenstemmen van mensen en omgeving bereikt als hier. Wel loopen de draden van het verhaal onevenwijdig uiteen — de pastorie, de notariswoning, Doruske Timmer en de boerderij van Marie zijn de haarden, waarom zich alles afspeelt —, maar de goede intelligente Pastoor Vogels houdt ze bijeen en vereenigt alles tot een geordend geheel. En allen ademen dezelfde dorpslucht, slapen onder dezelfde sterren en hooren het luiden derzelfde klokken. Het geheel dorp, vertegenwoordigd in zijn markantste figuren, is de ziel van het boek.

ANTOON COOLEN

Men heeft naar aanleiding van Coolen's werken herhaaldelijk gesproken van regionale, gewestelijke romans en hem welwillend gesuggereerd om eens naar een wijder en algemeener thema uit te zien. Hoe komt het, dat de Noorsche romans, van Hamsun en anderen, hoewel zij zich gewoonlijk tot een miniem havenstadje beperken, zoo weinig den indruk van gewestelijke romans maken? Hun décor is dikwijls van eenzelfde soort: een zeebocht, een fjord, een stoomboot, een landingsplaats, een consul, een fabrikant, een winkelier, een hoevebewoner, dit zijn — met eenige speling — de traditioneele ingrediënten voor een Noorschen roman. En toch denkt men hier nauwelijks aan „Heimatkunst”. Is het omdat de zee een wijder uitzicht opent, of omdat de bewoners dier Noorsche havenstadjes in een wijderen gezichtskring leven, een hooger gecultiveerd leven lijden, dat deze boeken niet tot de regionale beschrijvingskunst behooren? Wat is eigenlijk de gewestelijke roman? Het is moeilijk te omschrijven. Elke roman speelt in een bepaald „gewest”, al is dit ook een wereldstad. Hier is de locale kleur natuurlijk vrij wel verdwenen, maar een verhaal, een roman achterstellen wegens zijn locale kleur, wegens het particuliere van zijn figuren in levensgewoonten, in taal en gebruiken getuigt van een bedenkelijke norm. Toch moet die mindere waardeering van den gewestelijken roman te motiveeren zijn. Zij is te motiveeren daarmede, dat men het beschrijven van menschen met een hooger geestesleven, met een dieper begrip en een heviger belangstelling voor levensvragen, met grooter gevoeligheid voor de dingen des geestes, belangrijker acht dan het uitbeelden van alledagsmenschen. Doch dit is een zeer onzekere en voorzichtig te hanteeren maatstaf. Men vervalt gemakkelijk tot een geforceerd intellectualisme.

Wat er ook zij van die minderwaardigheid van den regionalen roman, in „Kinderen van ons Volk” heeft Antoon Coolen een wijder achtergrond, een breeder uitzicht aan zijn verhaal gegeven dan in een van zijn latere boeken. Hij heeft er Godzijdank! rijkelijk datgene in betrokken, wat heel het aardgebonden leven dier menschen doorlicht en verheldert, het religieuze. De hedendaagsche roman lijdt doorgaans aan een groote eenzijdigheid, aan overwicht van het sexueele en erotische. Hoe wezenlijk dit laatste ook is in het leven van den mensch, het is niet zijn eenige determinant. Het religieuze in een of anderen vorm is dit evenzeer. Ik spreek hier opzettelijk niet van religie, maar van het religieuze. De diepste instincten van den mensch, zijn verbondenheid in een algemeen geldende zedenwet, zijn noodzakelijk onderscheiden van geestelijke waarden, dit alles voert den mensch, ieder mensch, tot een religieuzen strijd of een religieus beleven, hoe dan ook: niemand ontkomt geheel aan die worsteling der hoogere en lagere machten om het bezit zijner ziel. En het religieuze heeft voor den romanschrijver op het sexueele dit voor, dat het een veel rijker en veelvormiger gebied beslaat, dieper in het heiligdom

der ziel voert, dat zich hier alles op een hooger en geestelijker terrein afspeelt. De Freudiaansche verdoling van den roman in het sexueele en erotische bedreigt hem met ondergang: een reactie daarop in de toekomst kan niet uitblijven.

Dit religieuze motief heeft Antoon Coolen in „Kinderen van ons Volk” allergeleukst verwerkt. Niet dat hij een of meer zijner helden een diep religieus conflict laat doormaken, maar hij zet zijn dorpsbevolking in het heldere licht, dat een beleefd geloof nu eenmaal uitstraalt. Pastoor Vogels en het gezin van Doruske Timmer staan er onbewust van doorlaaid. De aanstekelijke levensblijheid dezer menschen is de natuurlijke, ongeunstelde blijheid der kinderen Gods en deze zoo vanzelf sprekend, zoo aanvaardbaar geschilderd te hebben, is een der groote verdiensten van den schrijver. De geheele episode van den bok en den bokkenwagen, die deze blijde menschen volledig typeert, is, dunkt mij, het beste, wat Antoon Coolen tot nu toe geschreven heeft.

Men hoeft niet blind te zijn voor de zwakheden van den auteur, voor het nog tastende en onzekere van zijn hand. De gesprekken van den notaris en zijn versmade liefde doen wat opgelegd romantiekierig aan; de aanslag van Godefridus van den Breemortel op Giel Slegers, vooral de afloop daarvan, is uiterst onwaarschijnlijk; even onwaarschijnlijk is de tweeslachtigheid van Marie Verberne. Heel de uitwerking van den gebeurtenisrijken roman is wat al te kort en sober en de samenhang wat al te los. Maar ondanks alles is het een werk van zeer oorspronkelijke vinding en inkleeding, een novum, dat in Nederland geen voorgangers heeft, of tenminste slechts verre gelijkenissen. Van Koetsveld in zijn „Pastorij van Mastland”, Cremer en Seipgens, Hollidee, Bergmann in zijn „Ernest Staes” en Herman de Man zouden, de laatste nog het meest, Antoon Coolen den weg kunnen gewezen hebben. Maar „Kinderen van ons Volk” heeft iets zoo eigens, dat het de volkomen onontvreemdbare vinding en schepping van Antoon Coolen is. Het heeft een frischheid, die ongewoon is in de Nederlandsche romanlitteratuur. Deze frissche inventie, die de Nederlandsche prozakunst meer dan alles ontbreekt, is het die de groote aantrekkingskracht van Coolen's boek uitmaakt. Verhalen als Robinson Crusoe, Stevenson's *Treasure Island*, Gösta Berling van Selma Lagerlöf, *Le grand Meaulnes* van Alain Fournier danken hun roem en hun blijvende bekoring aan dezelfde oorspronkelijkheid van vinding, aan dezelfde fraîcheur, die de schrijvers door hun werk verspreidden en die er het stagneerende, dat romans zoo spoedig smakeloos en duf maakt, voor altijd uitbant. Zelden is de natuur verlokkenender dan in de opgeruimdheid en de scherpe blauwte na een verschen regenval: een dergelijke atmosfeer heerscht er in al de genoemde werken, ook in Coolen's boek. Coolen denkt hier niet aan problemen zooals in „Het donkere Licht”, niet aan een straffe, door critici opgelegde compositie als in „De goede Moordenaar”; hij

denkt slechts aan de Kinderen van zijn Volk, aan wat hij zag en beleefde in zijn jeugd of zich verbeeldde in een schoon herinneren.

„Kinderen van ons Volk” heeft elementen in zich om een volksboek te worden, zooals „I promessi Sposi”, „Marie Chapdelaine”, de „Camera Obscura” en „De Leeuw van Vlaanderen” volksboeken werden, het volksboek van Katholiek Nederland, bijzonder Zuidelijk Nederland. De geestelijkheid mocht zich geveleid voelen in Pastoor Vogels een zoo voorbeeldig en sympathiek vertegenwoordiger te vinden. De Heilige Pastoor van Ars is een heldhaftig voorbeeld voor alle zielenherders. Pastoor Vogels uit Coolen’s verhaal heeft eveneens tot elk ambtsbroeder iets te zeggen over het blijde offer in den dienst der zielen. In zijn ernst en in zijn blijheid, in zijn openstaan naar alle windstreken, zijn religieuze bezieldeheid, zijn prikkelend optimisme wortelt dit boek geheel en al in de volksziel. De volksziel als zoodanig, dat wil zeggen, de gemoedsstemming, de grondgeaardheid van het volk is nooit pessimistisch, dit laat het over aan de artiesten. Het volk in zijn geheel zal nooit een pessimistisch boek bekronen. Ook daarom staat Coolen’s eersteling veel dichter bij dat eigen volk, dat hij in zijn werken beschrijft.

Ik weet niet of het anderen gaat als mij, maar ik stel weinig belang in de verdere lotgevallen van Simon Wijnands en Jan Olie, van de Peelwerkers, van Nol den Bonk en den Kluizenaar, doch Doruske Timmer en Pastoor Vogels zou ik graag ontmoeten: ik zou willen weten, hoe Marie Verberne haar Godefridus ontvangt, als hij terugkomt uit de gevangenis. Ik zou de vlag willen hijschen, als Doruske zijn dertiende kind krijgt of Pastoor Vogels zijn zilveren feest viert.

Tot nu toe heeft Antoon Coolen trouw vastgehouden aan zijn persoonlijke schrijfwijze, een mengsel van hoog-Nederlandsch en dialect. Dit is zijn goed recht. Dat dit dialect echter de waarde van zijn werk verhoogt, geloof ik niet. Men stoot herhaaldelijk op plotse-linge overgangen van het een in het ander, men voelt telkens dat de beperkte taalschat van het dialect voor Coolen’s gebruik niet toereikend is, dat hij moet borgen bij de hogere taal. Maar dit alles is weinig belangrijk. Het belangrijke is dat een dichter in „Kinderen van ons Volk” een schoone, levenswarme en kleurige verbeelding heeft uitgeschreven, die een vreugde zal blijven voor de lezers der toekomst.

BOEKBEOORDEELING.

OP PADEN VAN AVONTUUR EN ROMANTIEK IN DE DIERENWERELD. Naar het Standaardwerk van Brehm. Aflevering 26-30. f 0.20 per aflevering. Roman Boekhandel, A’dam.

Deze, in zeer populair trant gehouden, dierverhalen kunnen door ieder gelezen worden.

Bernanos, Mauriac en de Katholieke Jongeren in Frankrijk

door Dr. B. M. BOEREBACH.

Een golf van pessimisme is de laatste jaren over Frankrijk in boeken en tijdschriften uitgestort. En een zekere Katholieke literatuur — niet de minst-gezaghebbende — staat daar mede schuldig aan.

Was het niet Léon Daudet, die met zijn „*Stupide XIXme siècle*” deze eeuw alle verdienste durfde ontzeggen? Nu moge het waar zijn, dat deze, met de publiceering van zijn laatste, door Rome veroordeeld werk: „*Les Bacchantes*”, definitief onze gelederen vaarwel gezegd heeft; dan blijven er niettemin de namen van Bernanos, Papini en tot gisteren die van Mauriac. Bernanos, die met trotsche laatlunkendheid en een gemakkelijken grijns heel het pogen der Fransche katholieken over veertig bewogen jaren veroordeelde in „*La Grande Peur des Bien-pensants*”; verder de in Frankrijk ook veel bewonderde Italiaan Papini, die met zijn „*Gog*” den stoot gegeven heeft tot wat wij zouden willen noemen een soort katholiek radicalisme of anarchisme. Ten slotte mogen wij niet vergeten de nieuw opbloeiende cultus voor den intransigenten, in zoo menig opzicht aanvechtbaren doctrinair Léon Bloy. Het zijn allen absolute geesten, die van geen concessies, in welken vorm ook, willen weten. Onware, dikwijls valsche geesten, die zich in den loop der jaren verzoenden met een aan den wortel van hun persoonlijkheid knagende onoprechtheid of die zich deze onoprechtheid onbewust werden. Autoritaire geesten, zich voor een ieder opwerpend als de eenig-ware vertegenwoordigers van een integraal Katholicisme. Duistere geesten te gelijk, die er geen zwaarigheid in zien bij voortduring diezelfde integriteit van onze dogma's te plooien en te vervormen naar het grillige spel van hun altijd fel-woelende hartstochten. Eigenzinnige geesten, die, eenmaal in het bezit van de waarheid, haren vorm omscheppen naar eigen inzichten, zonder acht te slaan op den raad der eeuwen.

Wel verre van in het heftig-bewegen hunner driften het onmisbaar evenwicht te scheppen — voorwaarde voor iedere zelfvolmaking — gaan zij in hun vorming deze etape achteloos voorbij en bemerken niet, hoe zij hun godsdienst maken tot den zwijgenden dienaar van hun ziekelijk-opgezweept temperament.

De ijdele twisten, waarmee zij zich bezighouden, de polemieken, waaraan zij zich rusteloos overgeven en al hun krachten ten koste leggen, stellen hen er vrij van — naar zij meenen — zich te verdiepen in het gecompliceerde raadsel der eigen ziel. Hun leven gaat voorbij onder deze verholen weigering tot zelfinkeer, tot zelfkennis. En op het oogenblik, waarop zij zich aan den voet van het kruisbeeld neerbuigen, bedriegen zij zich zelf en bedriegen zij God, want

nimmer was een hart in schijnbare deemoediging zoo zeer gehecht aan de aardse dingen als het hunne en nimmer werd een menschengeest meer getyranniseerd door het frenetieke en hartstochtelijke verlangen eigen ideeën te doen zegevieren en eigen rancunes te verzadigen

FRANÇOIS MAURIAC

dan de hunne. In plaats van geheel de menschheid te beminnen in God, beminnen zij God in een kleine groep van eigen creaturen. Buiten deze enkelingen wordt de menschheid hun verachting prijsgegeven. Een zonderling apostolaat, dit apostolaat van de verachting.....

Een gevaarlijk apostolaat ook, waar het zijn neophyten op de eerste plaats vindt onder de jongeren. De jongelingschap van onze eeuw is raadselachtig — in Frankrijk en overal — en wij kennen ze slecht. Men zeide het ons, wij meenden het persoonlijk op te merken, en wat meer is: zij — de jongelingschap — zelf stijfde ons in dat geloof, dat zij slechts denkt aan Hamilcars en onbepaalde snelheden, dat zij slechts bedacht is op geldbejag; dat zij sceptisch is en cynisch; dat, wakker geschud door het

schandelijke oorlogsavontuur, zij wars is van alle geloof en iedere liefde; dat ten slotte geen geslacht zich beter uit de moeilijkste situaties wist te redden, maar dat van den anderen kant deze „débrouillards” behept zijn met den in-verderfelijken en scherp anti-Franschen geest van „après nous le déluge”. Maar, hoe dan het feit te verklaren, dat nu, in 1932, ontelbare van die jongeren, aanstaande ingenieurs of andere leiders twee of drie maal per week de „banlieu” van Parijs intrekken om belangeloos hun hulp te bieden aan wie behoevend zijn en arm? Of dit andere feit, dat in de Goede Week de kerken dag aan dag door heel Parijs en omstreken overvuld waren van jongeren?

Bij het zien van dergelijke feiten dringt zich de nieuwe, onontkoombare overtuiging aan ons op, dat er vele, zeer vele jongeren zijn, gedragen door een geest van zelfopoffering, die zich niet verloochent. Bij de ongerustheid, die in onze dagen alle geestesleven vergezelt en zekerheden menigmaal doet wankelen, zoeken deze velen hun verstrooiing niet in ijdele vermaken, maar in de naastenliefde, die eeuwig-tastbare waarheid.

Welnu, met de intuïtie, grooten schrijvers als Bernanos, Mauriac, Papini en Bloy eigen, weten dezen regelrecht tot het hart van de jonge, impulsieve, strijdbare naturen door te dringen. En deze laatsten, onervaren als zij zijn, weten niet te onderscheiden. Een dubbelhartigheid, als boven ontleed, bleef hun onbekend. Voor hen is iedere goede daad zelfheiliging; voor velen dezer leiders, die nimmer den moed hadden, noch de kracht, eigen lichaam en ziel zonder afkeer en walging te beschouwen — om welke weldaad Baudelaire den hemel meer dan eenmaal smeekte — voor deze leiders, wier werkdadigheid immer naar buiten en zelden naar binnen was gekeerd, heeteekent iedere daad een voeden van eigen hoogmoed en een verder afkeeren van God. En waar de jongeren klaar staan te strijden voor Gods zaak, strijden de leiders, — vaak zonder zich het zelf te bekennen — bezeten door den demon van hun kwade gezindheid, voor de zaak van zichzelf. Het is geen toeval, dat de man van het evenwicht, Chesterton, in het oog van deze leiders zoo weinig genade vindt en dat de Heilige der moderne tijden, St. Franciscus van Sales, door Bloy zoo mishandeld werd.....

„Jeunes Français”, riep Georges Bernanos een jaar geleden uit, „jeunes électeurs français, soldats d’hier ou de demain, qui ne vous parle? Pourquoi ne vous aurais-je pas parlé à mon tour?” En hij voegde de betekenisvolle woorden toe: „Ah! plutôt que les affreux petits cancre bavadiers qui feront demain d’agiles sous-secrétaires d’Etat, *souhaitons l’avènement de jeunes Français au cœur sombre!.... Cette grave tristesse, ce mépris qui brûle sans flamme*, ainsi qu’un tison sous la cendre, *cette colère sans éclat, ce rauque soupir de lion* qui tant de fois m’a serré le cœur, trouveront ils aujourd’hui leur écho? Le trouveront-ils demain? Cette génération est-elle encore assez vivante pour soutenir l’épreuve d’une *clairvoyance désespérée*.?”

Men herkent de woorden: *verachting, toorn, wanhoop*.

Het antwoord is gekomen in een klein tijdschrift, dat den naam van „Réaction” draagt. En al zijn de namen, met uitzondering van enkele — als Jean Maxence en René Vincent — van nog onbekenden klank, het is een betekenisvol feit, dat de pennen van deze jongeren alle in denzelfden inkt blijken gedoopt als die van Bernanos en zij eenstemmig getuigden in het eerste nummer, dat Bernanos’ boek: „*La grande peur des Bien-pensants*” hun diepste verlangens was komen bevredigen en als de machtige echo was geweest, waarin zich de kreten van hun aller verontwaardiging en gerechtvaardigde toorn hadden uitgestort. Want ook hun brachten de jeugdijaren slechts verdriet en teleurstelling.

Het is duidelijk, dat voor deze velen alleen Bernanos de werkelijkheid van dit oogenblik ontstijgt en dat hij het is, die de eenzaamheid, waarin deze droeve jaren hen gebonden hielden, kwam verbreken, zoodat, aaneengeschaard onder Bernanos’ vaandel, het

hun voor de eerste maal vergund werd zich rekenschap te geven van hun gemeenschappelijke kracht.....

Arme misleiden! Onze tijd, onze zieke tijd vraagt niets minder dan een „apsotolaat van de verachting”, onze tijd vraagt om liefde. Wel verre van in zijn boezem de afschuwelijke plannen van zelfverlaging rond te dragen, die deze heeren er in meenen te zien — meegesleept als zij worden door het bedriegelijk spel van hun verbeelding —, is onze tijd misschien die, waarin op alle gebieden de

meest ernstige en meest oprechte pogingen beproefd worden tot verheffing van den mensch uit zijn materieel en zedelijk verval.

Zeker heeft onze tijd zijn groote fouten, maar zelden waren deze fouten minder gewild om zich zelf en waren zij meer de onvoorziene vergoeding voor een wél ongeordenen, maar niettemin oprechten drang naar het goede.

Het kapitalisme staat in menig opzicht schuldig voor de oogenblikkelijke ellende, die het deed geboren worden: maar hebben de kapitalisten de huidige ellende der arbeidende klasse voorzien of gewild? Is er hier ook

GEORGES BERNANOS

geen sprake van een revanche der natuurwetten, waarvan de overweldigende krachten, te overhaast ontketend door de ontdekkingen der wetenschap, niet aanstonds zijn gekanaliseerd en op de juiste wijze aan 's menschen dienst aangepast?

Daar is de heerschappij van het zoogenaamde „machinisme”, in Amerika op glorieuse wijze ingewijd: ligt hierin vervat de ten onrechte aan de Vereenigde Staten toegeschreven wil een eind te maken aan alle humanistische beschaving? Amerika heeft eenvoudig een proef ondernomen en tracht die tot het uiterste voort te zetten, maar het lijdt niet den minsten twijfel, dat nu het er zich meer en meer rekenschap van geeft, dat met de vermenigvuldiging van de levensgemakken het leven in verheven zin dreigt ten onder te gaan, het zich onweerstaanbaar voelt teruggedreven tot een zeker mensche-

lijk evenwicht, dat weinig anders is dan een verrijkt en verbreed humanisme, zooals vorige eeuwen dat kenden.

In ieder geval, onze beschaving zondigt niet — in spijt van alle tegengestelde beweringen — door luie en zelfzuchtige genotzucht, noch ook door wellustige wreedheid. Als zij zondigt, is het door excessieve arbeid en ongeordende, koortsachtige werkzaamheid.

De veer, die haar bewegen doet, is volkomen verschillend van die, welke de oude beschaving haar rythme gaf: het is een idealisme, soms vaag omlind en daardoor utopistisch, maar edelmoedig en ontsproten aan den geest van het Christendom.

Dit idealisme vinden wij terug tot in de dwalingen van onzen tijd. Er leeft in onze dagen een algemeen verlangen naar meer schoonheid, meer goedheid, meer harmonie in de verhoudingen tusschen de individuen en de volkeren onderling.

En men kan méér van onze tijdgenooten verkrijgen door hun iets goeds ter verwezenlijking voor te houden, dan door maar immer weer den nadruk te leggen op de leelijkheid en laagheid van de menschelijke natuur.

In dezen zin schreef ook de „*Ossevatore Romano*”, het orgaan van het Vaticaan, als een conclusie op een critiek van „Gog”:

„Wat ons in „Gog” mishaaft, is het gemis aan artistiek en zedelijk evenwicht.¹⁾ Zoo werd het boek tot een overdreven, eenzijdige, pessimistische, uitsluitend negatieve visie op de moderne wereld, zooals heel het werk van Papini het karakter van heftigheid draagt. De geest van zijn werk heeft zich gewijzigd, maar zijn kijk op de menschheid is te somber; de slagen, die hij toebrengt, dragen te wijd. Papini heeft, hoewel hij zich zedelijk vernieuwde, nog te veel in zich van den kunstenaar, die hij vroeger was.

En toch weet hij, dat het christendom optimistisch is: dat in deze wereld van zonden de deesem van het verlossingswerk overal zijn Goddelijke uitwerking doet gevoelen, dank zij welke werking de wereld heden ten dage meer christelijk is dan gisteren en het morgen méér zal zijn dan vandaag.

Wij wachten het boek, dat zal beginnen, waar „Gog” eindigt.”

Nu is het een troostend en verblijdend feit, dat een der grootste, zoo niet de grootste der hedendaagsche Fransche schrijvers, François Mauriac, de kringen der dwalende leiders verlaten heeft, een feit te troostender, omdat eenige zijner vroegere vrienden als Bernanos en de Montherlant zich voorloopig verder en verder van ons schijnen te verwijderen. De laatst verschenen werken van Mauriac, als „*Souffrances et Bonheur du Chrétien*”, „*Blaise Pascal et sa soeur Jacqueline*” en „*Le Noeud de Vipères*”, vormen wel het levendste bewijs, — zooals wij in een volgend artikel zullen zien — van de waarheid dezer Goethe-sententie, dat „God er in Zijn schepping onophoudelijk aan werkt de lagere naturen tot het niveau der meest edele op te heffen”.

¹⁾ Wat de Fransen noemen de „*mesure*”.

Eugene O'Neill en zijn nieuwste Drama

door P. W. ASSMANN.

De ontwikkeling van het Amerikaansche drama als kunstvorm, heeft zich in waarheid onbegrijpelijk vlug voltrokken, en zijn geschiedenis is wel kort, zelfs voor Amerika. Het is een feit dat tot ongeveer 1900 geen enkele dramaturg werkzaam is geweest, wiens

EUGENE O'NEILL

spelen, als artistiek werk, te vergelijken zijn met proza of poëzie, geschreven gedurende denzelfden tijd. „It would be absurd”, verklaart Barrett H. Clark, een der beste kenners van het Amerikaansche drama, „to claim that the very finest plays of Payne, Dunlap, Boker, Harrigan, Howard or Herne are as genuine, as interesting, as estimable as the work of Irving, Hawthorne, Poe, Emerson, Whitman, or Henry James.” Hoe laag tot voor betrekkelijk kort het drama stond, blijkt goed uit het werk van b.v. Clyde Fitch. Hij was de groote figuur in het tijdvak dat in 1890 aanving;

thans reeds is zijn werk verouderd en onbelangrijk voor den tegenwoordigen lezer; hoogstens kan het in de toekomst historische waarde hebben. En toch werkte Fitch nog in 1909 voor het tooneel.

Tusschen 1900 en 1910 worden voor het eerst eenige pogingen merkbaar het drama van zijn bombastisch en melodramatisch karakter te ontdoen: in 1906 en 1909 verschenen „Great Divide” en „Faith Healer”, beide van William Vaughn Moody. Daarin heeft de auteur aansluiting gezocht bij het werkelijke leven, de karakteriseering werd waarheidsgetrouw en logisch uitgewerkt, zijn personages waren psychologisch verantwoord, de dialogen vlot en vrij van gezwollenheid. Het waren de eerste pogingen het drama in verband te brengen met litteraire kunst.

De groote verrassende wending kwam in de jaren na 1910, toen plotseling en bijna gelijktijdig een aantal jonge dramaschrijvers begonnen te produceeren, als E. E. Cummings, Paul Green, Susan Glaspell, Fenimore Merrill, John Reed Witter Bynner, Ben Hecht, Rita Wellman, en de grootste onder hen, Eugene O'Neill. Door hun talent werd het drama een veelzijdige kunstvorm, staande op een artistiek peil dat stellig niet lager is dan dat der contemporaine Europeesche dramalitteratuur. Het waarlijk verrassende hierbij is,

dat deze auteurs zeer weinig steunen op hun voorgangers.

We kunnen niet zeggen dat het heden zich geleidelijk en logisch uit het verleden heeft ontwikkeld; het Amerikaansche drama kent geen aaneensluitende geschiedenis, zijn ontwikkeling is brokkelig, zonder samenhang, zij heeft sprongsgewijze plaats gehad. Nieuwe dramaturgen duiken plotseling op, die niet in verband gebracht kunnen worden met het verleden; onafhankelijk en zelfstandig scheppen zij hun spelen uit stoffen, gekozen los van elke traditie. Zij zijn geen schakels in een historische keten, zij experimenteren, elk naar eigen opvatting, in een kunst, waarin zij hun eigen weg wel moeten zoeken, wijl zij geen voorgangers hebben. De Amerikaansche dramaturgie, althans die, welke artistieke waarde heeft, is immers nieuw; niemand kan voorspellen welke richtingen zij nog uit zal gaan, en welke vormen zich wellicht nog in de naaste toekomst zullen ontwikkelen. Natuurlijk kunnen Europeesche invloeden niet geheel uitgeschakeld worden, maar beduidend zijn ze tot dusver niet geweest. Daartoe is het Amerikaansche leven te ontzaglijk verscheiden en te overweldigend. Daar staan zij midden in, daaruit putten zij hun stof. Het Amerikaansche theater hebben zij een beteekenis en een waardigheid gegeven, welke het vroeger nooit bezeten heeft.

In den zomer van het jaar 1916 vereenigden zich een aantal jonge tooneelschrijvers tot een groep, de Provincietown Players, die een eigen theater in New York exploiteerden. „Theater Arts”, een tijdschrift opgericht om een vernieuwd tooneellevens te bevorderen, vermeldde in het nummer van Februari 1917: The Provincietown Players who produce at their workshop theater in New York plays written by their members, presented in early January. „Fog” by „Eugene O'Neill”. The February bill included „The Sniper”, by the same author.

Zonder dat iemand het in dien tijd kon vermoeden werd door deze paar woorden het begin aangekondigd van een nieuwe epoëe van het Amerikaansche drama. Voor het eerst trad hier een kunstenaar naar voren, die spoedig een der talentvolste dramaschrijvers van onzen tijd zou blijken te zijn.

Eugene Gladstone O'Neill is van Iersche afkomst en werd in 1888 te New York geboren als zoon van den reizenden acteur James O'Neill. Zijn ontwikkeling als dramaturg staat in nauw verband met zijn levenservaringen, die tot zijn vier en twintigste jaar avontuurlijk en buitengewoon hard geweest zijn. Hij heeft deelgenomen aan een — vergeefsche — goudexpeditie naar Honduras, heeft als gewoon matroos eenige groote zeereizen gemaakt, nam daar tusschen-door nog eenige inferieure baantjes aan den wal waar, speelde een rol in zijn vaders reizend theater, om tenslotte — in 1914-1915 —

eenigen tijd „dramatization” te studeeren aan de Harvard University. Aan deze avontuurlijke harde levenservaringen ontleende hij veel stof voor zijn eerste spelen. Maar ook zuiver litteraire invloeden hebben een rol gespeeld; in zijn werk zijn sporen te onderkennen van Strindberg, Wedekind, het Duitsche expressionisme; zijn karakterconceptie is gedeeltelijk gevormd door Freud.

Maar tenslotte zijn dit alles toch bijkomstigheden, die slechts eenige onderdeelen van zijn vorming uitmaakten. Daardoor werd hij niet de auteur, die „*Desire under the Elms*” kon schrijven, of „*Strange Interlude*”, of „*The Emperor Jones*” en „*Mourning becomes Electra*”. Eugene O'Neill is een waarachtig kunstenaar van wiens vorming geen verklaring te geven is. Het is de kunstenaar in hem, die zich instinctief afkeerde van het melodramatisch werk van zijn vader; de kunstenaar, die een stijl kan schrijven, rijk en glanzend, tegelijkertijd gewoon-alledaagsch, rhythmisch zich bewegend op de geweldige golvingen van zijn dramas. Zijn kunstenaarschap staat hem toe diep door te dringen in het zieleleven van zijn figuren, de diepste drijfveeren van hun uiterlijk optreden te openbaren, en psychische conflicten te scheppen. In dat kunstenaarschap is het gelooven wij, zijn Iersche afkomst die den dichter daarin gehandhaafd heeft. De dichter in O'Neill belet hem zich geheel te geven aan het zuivere realisme. Zelfs over het brutaalste en hardste realisme, en vooral zijn eerste stukken zijn realistisch, weet hij toch nog een romantischen glans te werpen; zijn werk is er te fascineerder door. „*Desire under the Elms*” b.v. is een prachtige versmelting van het realistische en het poëtische; O'Neill's verbeelding weet de ruwe stof tot schoonheid te vervormen.

Als zooveel groote kunstenaars experimenteert O'Neill. Wanneer de bekende vormen hem niet voldoende instrument zijn, zoekt hij naar nieuwe uitingsmiddelen. Zoo in „*The Emperor Jones*”. Dit is feitelijk een monodrama, dat de ondergang weergeeft van een kleurling, onder den invloed van vrees en uitputting. Die ondergang wordt uitgedrukt door de monologen van de centrale figuur en door diens hallucinaties, weergegeven in tooneeltafelen. Het experiment is volkomen gelukt; „*The Emperor Jones*” behoort tot de meest aangrijpende van O'Neill's dramas.

Het is typeerend voor O'Neill dat hij het theater niet dient; hij schrijft dramas, niet allereerst om voor het tooneel werkzaam te zijn, maar wijl hem bleek dat hij in dramavorm zijn ideeën het best kon uiten. De impuls van zijn schrijven is het sterke verlangen, zijn gevoelens en gedachten uit te drukken over een wereld, zooals hij die ziet. Aan practische tooneeleischen stoort hij zich niet, zoo deze hem zouden verhinderen, volledig tot uitdrukking te brengen wat hij zich voorstelde te doen. „*I intend*”, schreef hij eens, „*to use whatever I can make my own, to write about anything under the sun in any manner that fits or can be invented to fit the subject.*”

And I shall never be influenced by any consideration but one: Is it the truth as I know it — or, better still, feel it? If so, shoot, and let the splinters fly wherever they may. If not, not — I want to do what gives me pleasure and worth in my own eyes, and don't care to do what doesn't. — It is just life that interests me as a thing in itself." Zoo is het begrijpelijk dat enkele onderdeelen van zijn dramas beter door lezing tot hun recht komen dan door opvoering. Maar zelfs dan nog blijven zij uitstekend speelbare stukken. Het theater zit O'Neill nu eenmaal in het bloed; onwillekeurig schiep hij situaties, die het „doen" op het tooneel. Uit boven aangehaalde artistieke geloofsbelijdenis, steeds door hem in praktijk gebracht, volgt eveneens dat O'Neill's werken alleen geschikt zijn voor volwassenen, die zijn dramas zuiver en uitsluitend als kunst kunnen apprecieeren.

Eugene O'Neill's nieuwste werk is het hierboven reeds aangehaalde voor kort verschenen „Mourning becomes Electra", een trilogie, bestaande uit de deelen „Homecoming", „The Hunted" en „The Haunted". Het is de schepping van een gerijpt talent; in de volkomen moderne en zelfstandige behandeling doet het toch eenigszins aan Shakespeare denken, en, door zijn grimmige noodlotsdrang zelfs aan de tragedies der Grieksche Oudheid.

Het behandelt de geschiedenis der Mannon-familie, die in een kleine kunststad van Nieuw Engeland leefde; tijd, het einde van den burgeroorlog, lente of zomer van de jaren 1865-1866. De uiterlijke handeling toont overeenkomst met de oude tragediën. Op het huis rust een vloek, ontstaan door een vroegere booze daad, liefde kon er niet bloeien. De liefde van Christine voor haar man Ezra Mannon, een uit den oorlog teruggekeerd generaal, is in haat verkeerd; zij vermoordt hem. Hun dochter, Lavinia, jaloersch op haar moeder en hartstochtelijk gehecht aan haar vader, ontdekt den moord. Zij licht haar, eveneens uit den oorlog teruggekeerden broer Orin over de misdaad in, en weet hem er toe over te halen den minnaar van Christina, den zeekapitein Brant, te vermoorden. Dit drijft hun moeder tot zelfmoord. Zij denken thans beiden gelukkig te worden, Lavinia met Peter, die haar lang vergeefs bemind had; Orin met Hazel, de zuster van Peter. Maar de vloek der Mannons treft ook hen. Orin wordt meer en meer identiek met zijn — door hem gehaten — vader; Lavinia gaat, uiterlijk door haar voorkomen en kleeren, innerlijk door sensualiteit, een markante overeenkomst toonen met haar moeder. Orin wordt krankzinnig. Door smart over zijn moeder; zijn gevoelens ten opzichte der ouders waren altijd tegenovergesteld geweest aan die van Lavinia; in zijn verstandsverbijstering gaat hij in Lavinia zijn moeder zien, een oogenblik zelfs wil hij zich in bloedschendige liefde tot zijn zusters wenden, — tenslotte doodt hij zichzelf. Ook thans is Lavinia niet vrij. Peter

heeft bepaalde vermoedens gekregen, en Lavinia, gegrepen door het besef van een onontkoombaar noodlot, zendt hem weg. Alleen gaat zij terug in het gevloekte huis om er te leven en te sterven.

Alleen de lezing van het drama kon een indruk geven van zijn grimmigheid, van de meer en meer zich samenstrekkende benauwende spanning, van het noodlottige einde, dat als onontkoombaar gevoeld wordt. De „vloek”, welke het diepe wezen van het drama en de verklaring van vele der handelingen is, is geen door den auteur van buiten af toegevoegde invloed. Hij wordt gevoeld als een product van erfelijkheid, als inhaerent aan de Mannons; — daardoor wordt het drama een ware tragedie. Zelfs hun vrouwen, die geen Mannon-bloed bezitten, worden er door bezeten; het spel is waarlijk een tragedie van een familie, die, rijk en machtig, toch ondergaat door haar hartstochten. Zoo kon het woord „vloek” door „noodlot” vervangen worden en O'Neill's gebruik maken van Electra's naam in den titel, is te rechtvaardigen.

Met de practische eischen van het theater heeft de auteur weinig rekening gehouden, al geeft hij talrijke „stage directions”. Allereerst bestaat de trilogie uit dertien bedrijven, waarvan de opvoering zeker zes of zeven uur in beslag neemt. Slechts een enkele maal wordt de beklemmende spanning onderbroken door een Shakespeariaansch kluchtig tooneeltje, en wel, waar in het vierde bedrijf van het tweede deel even de dronken „chantyman” optreedt. Maar ook zonder dit is het drama krachtig en overtuigend genoeg om tot het einde te spannen. Bezwaarlijker is dat O'Neill van het tooneel eischt, wat het nooit in volkomenheid geven kan. Zoo verlangt hij o.a. dat Lavinia in het derde deel volkomen, — lichamelijk en spiritueel, — gelijk aan haar moeder wordt, een eisch waaraan niet ten volle is te voldoen. Bovendien moeten alle „Mannons” eenigszins op elkaar lijken; hun gezichten moeten de impressie geven van „life-like masks”, zooals de auteur dat in zijn „stage directions” opmerkt. Wellicht hadden enkele dezer moeilijkheden opgeheven kunnen worden, indien O'Neill den koren groter rol had toebedeeld. In het begin van elk deel treden groepen van stadsbewoners op, meer typen dan individuen, die de nabijliggende stad vertegenwoordigen, als de menschelijke achtergrond voor het drama der Mannons, — „a chorus” merkt hij op, „come to look and listen and spy on the rich and exclusive Mannons”. Door dit koor meer te laten mededeelen had hij veel der spiritueele bedoelingen duidelijk kunnen maken.

Maar al mag dan een volmaakte opvoering niet mogelijk zijn, toch zal zij, „full of poignancy and terror” zijn, want O'Neill heeft werkelijke menschen gecreeërd van vleesch en bloed, er jaagt een geweldige emotionaliteit door het stuk en de acteurszoon bezit instinctief een „amazing sense of the theatre”. Als lees-drama is „Mourning becomes Electra” een der gaafste — zij het geestelijk volwassenen voorbehouden — kunstwerken, welke Amerika ons nog geboden heeft.

Buitenlandsche Letteren

Fransch

LACRETELLE (Jac. de) LES HAUTS PONTS. I Sabine. 15 frs. N. R. F. Gallimard, Paris, 1932.

Jacques de Lacretelle is een schrijver met zeer classieke eigenschappen. Zijn werk is gaaf en evenwichtig, uiterst correct en af van compositie, verzorgd tot in de minste détails; zijn taal bezit dezelfde kwaliteiten. Hij verstaat het, zijn figuren onmiddellijk te doen leven. Elk woord, elk gebaar draagt tot dit leven bij, het zijn alle openbaringen van het innerlijk, van de ziel. Hij beschrijft geen heftig bewogen naturen, geen avontuurjagers of door een rusteloozen levensdrang bezeten, maar hij beeldt menschen met een innerlijk, met een overgevoelig gemoed: in de beschrijving dezer gemoedssfeer is hij een meester. In Sabine, het begin van een vervolroman, die als gesamt-titel Les Hauts-Ponts draagt, is die levens- en gemoedssfeer van een grijze, eentonige triestheid. Sabine is de vrouw van een landheer in de Vendée, een gevoelige, verbeeldingsrijke natuur, die wegdwijnt in dit leven van kleurlooze eenzaamheid, van doffe onvoldaanheid in haar fijnere zielsbehoeften. Sabine sterft, haar man sterft, na zijn landgoed verkocht te hebben, en Lize, de eenige dochter, blijft treurend achter, met den vasten wil echter het ouderlijke goed „Les Hauts-Ponts” terug te koopen. Hier heeft het volgende deel aan te knooien. Het getuigt van groote kunst, dit eenvoudig, onbelangrijk gebeuren zoo scherp en indringend, zoo ontroerend beschreven te hebben, deze atmosfeer zoo met ziel en leven geladen te hebben, dat men „Les Hauts-Ponts” na lezing niet gemakkelijk vergeten zal.

FORBIN (Victor) ROSE BEAULIEU CANADIENNE. Roman. 12 frs. Editions Baudinière. Paris.

„Rose Beaulieu” is een aardig ontspanningsromannetje, vlot geschreven en goed van compositie. De schrijver neemt het op voor de oude traditie van Fransch Canada, voor de trouw aan taal en religie, aan gebruiken en zienwijzen der voorvaderen. Accepteert men eenmaal de plotselinge ontdekking van Rose Beaulieu, een eenvoudige Canadeesche, die een stem blijkt te bezitten in staat om alle concertzalen te veroveren, dan verloopt alles verder heel natuurlijk. Zij verlaat haar man en haar home om in Parijs te gaan zingen en raakt daar al spoedig verward in de strikken der liefde. Doch op het laatste oogenblik winnen het de stemmen uit Canada: Zij zou ontrouw worden aan haar volk en diens verleden en zoo keert zij zonder uitstel naar haar vaderland terug.

Victor Forbin weet dit alles heel aannemelijk te beschrijven, zonder al te diep te graven of op de fijnere levensnuances en ontwikkelingen in te gaan. Het is een boek dat geïnspireerd is door een

warme liefde voor Canada, voor zijn geloof en zijn verwantschap met het oude Frankrijk.

ARTUS (Louis) PAIX SUR LA TERRE. Roman. 15 frs. Paris-Grasset, 1931.

Louis Artus heeft een roman geschreven over het vredesvraagstuk tusschen Frankrijk en Duitschland en Bernard Grasset, de uitgever, verontschuldigt zich in een „Au Lecteur” over deze uitgave.

Als roman is het een zeer zwak werk en voor een niet-Franschman nog te minder genietbaar wegens de ons naief voorkomende meeningen, die uitgesproken worden, over de Fransche en Duitsche mentaliteit. De geschiedenis speelt te Genève en te Berlijn en de liefde-historie, die het boekje tot een roman moet maken, vereenigt ten slotte de overschoone dochter van den Duitschen rijkskanselier met den overnobelen neef van den Franschen ambassadeur. Daartusschendoor spelen zich allerlei „verrajerijen” af, een ingenieur vindt een moordend pulver uit, Erna Bohr, de overschoone, pleegt verschillende heldhaftigheden, de oorlog breekt uit, maar wordt weer ingetrokken, etc. etc. Een Duitscher kan dit boekje niet anders dan glimlachend lezen. Een Franschman bezit veel gaven, maar Duitschland zien door een onbeslagen bril is hem onmogelijk. Het is een curieus boekje, dit „Paix sur la Terre” van Louis Artus, wanhopig goed bedoeld, maar even wanhopig mislukt in alle opzichten.

Duitsch

GABELE (Anton) DER ARME MANN. Roman. (274) 5.80 M. Corta-Stuttgart & Berlin.

De jonge schrijver Anton Gabele verhaalt in dezen sober en markant geschreven roman een episode uit den Duitschen Bauernkrieg ten tijde der Reformatie. De historische roman is weer terrein aan het winnen, vooral in Duitschland. Het is misschien de oude romantische trek, die de schrijvers weer doet terugverlangen naar verre tijden, hen wegvoerend uit het heden. Gabele's boek is versierd met eenige houtsneden van Gotfried Graf, maar geheel het boek is èen groote houtsnede. In weinige, fel belichte tafreelen doet hij ons die boerenopstand herleven en concentreert het gebeuren om enkele representatieve personen en plaatsen. Een gravenslot, een armoedige boerenwoning vormen de haarden, waaromheen Gabele zijn personages en hun tragisch lot groepeerd. Fel en kort, deze qualificatie past voor geheel het boek en voor alle détails. In weinig trekken schildert hij zijn menschen en ontwikkelt zich het tragische gebeuren van den ondergang eener haardstede, eener familie. Het boek heeft een stuk locale en tijdelijke kleur; men zou dikke geschiedboeken moeten doorworstelen om zulk een overzicht en zulk een indruk van dezen Bauernkrieg te krijgen als hier uit de lezing

van een beknopten roman. Het is werk van een talentvol, krachtig auteur. Voor ontwikkelde lezers is deze roman, behalve een genotvolle lectuur, ook een rijkelijk instructief werk.

KOLBENHEYER (E. G.) REPS, DIE PERSÖNLICHKEIT. Roman in einer kleinen Stadt. München. Georg Müller, 1931.

Het is verwonderlijk, dat Kolbenbeyer het geduld gehad heeft om deze egoïstische dikhuid, die Reps is, zoo precies in z'n gangen na te gaan. Merkwaardig! Hij moet hem toch wel bitter gehaat hebben, om hem zóó te bekijken, te beloeren, te besnuffelen op al z'n wegen, in z'n geheimste schuilhoeken van hart en verstand, zonder medelijden hem achtervolgend, telkens tevreden verzuchtend: „Zie je wel, hoe 'n akelig kereltje dat is". — Dat is een prestatie. — Maar dat is 't ook voor den lezer, je bent niet voor je plezier een paar uur alleen met zoo'n onappetijtelijke sinjeur — en daarom is dit boek eigenlijk een kweeling, al lacht men soms en al wordt men even gepakt door de zielige figuur van den heer Struwe, den schoonvader.

Men heeft Reps vergeleken met Raabe's Pinnemann. Niet geheel ten onrechte, maar met dit verschil, dat Raabe ons van dien ellendeling bevrijdt door andere figuren en betere idealen, maar Kolbenbeyer laat ons brutaal met hem zitten, alleen... en dat houdt geen mensch uit.

Hoe verhoudt zich nu dit werk tot z'n geheele oeuvre. Erwin Guido Kolbenbeyer is één van de oudere schrijvers (geb. 30 Dec. 1898 in Boedapest) met een mooie staat van dienst. Hij behoort al een beetje tot 'n voorbijge periode, want hij is op en top individualist. Altijd staat één persoon, één individu in het middelpunt en, — zooals ik al meer betoogd heb — dat individualisme, dat zich concentreeren op één is op den duur onvruchtbaar. Er ontwikkelt zich nooit een spanning, ook al zet men die ééne in contrast met heel de wereld. 't Wordt altijd gezien vanuit die ééne, die 't ware heeft. Het centrum van zijn kosmos is de menschelijke ziel in haar strijd om haar persoonlijk recht tegenover anderen tegenover conventie en dogmatische opvattingen (o.a. het Katholicisme). Er is altijd weinig beweging in zijn werk geweest, z'n drama's misten altijd handeling, z'n romans ontwikkelen zich moeizaam en hij heeft dialect en oude taal noodig om er variatie in te brengen, maar in dit werk is dit gebrek tot een ontstellend gemis geworden.

Kolbenbeyer's kracht was niet sterk genoeg om nog na de Paracelsus-Trilogie te groeien. Dit werk heeft dan ook veel weg van een ironie op z'n eigen levensideeën, in hun diepste wezen onvruchtbaar. Hij stelt hier nu een schijn-persoonlijkheid tegenover zijn vroegere persoonlijkheden, die „echt" waren. Dat lijkt bedenkelijk veel op de vertwijfeling van iemand die vastgeraakt is.

STEFFEN (Albert) SUCHER NACH SICH SELBST. Verlag fuer Schöne Wissenschaften, Stuttgart.

De moderne Duitsche literator schijnt het zich in vele gevallen tot taak te hebben gesteld een werk te leveren, waarmede hij zich verbeeldt wegen te openen die kunnen leiden naar een herstel der huidige chaotische maatschappij. Het kan zich voordoen, dat in een dergelijk werk inderdaad de weerklank wordt gehoord van verschillende stroomingen, die hedentendage onder de menschheid opgang maken. En al kunnen wij ons als Katholieken daar dan niet steeds mede vereenigen, toch kunnen dergelijke scheppingen er toe bijdragen om ons de psychologische en maatschappelijke oorzaken dier stroomingen te verklaren.

Het probleem dat in „Sucher nach sich selbst” wordt behandeld, is in tegenstelling met het hierboven signaleerde algemeene verschijnsel, uitgesproken individualistisch. Er wordt vreeselijk veel gesproken over verdieping van den mensch, overwinning van den dood, beïnvloeden door den geest der dooden, die wij gevoelig ten nauwste verbonden kunnen achten met de reïncarnatiegedachte. Op grond waarvan meenen de vijf à zes hoofdpersonen, dat zij aan den vooravond staan van een nieuw leven. De reden hiertoe is en blijft echter een volkomen raadsel. De aanbeveling vermeldt dat het boek „spricht von der Rettung des Menschentums” doch waaruit die redding bestaat blijft tot en met de laatste bladzijde onopgelost.

Dit boek van Albert Steffen ter lezing te nemen is volkomen overbodig doch indien het geschiedt behoort het om de verwarring die het sticht, uitsluitend in handen van eenigszins ontwikkelde volwassenen.

MEISNER (Michl) BURSCHEN IN SONNE UND WIND. Roman einer frohen Jugend. Dreimasken-Verlag, München.

Zooals gewoonlijk tegenwoordig wordt dit boek met de noodige bluf aangekondigd. 't Boek moet „eine unverwüstliche Lebenskraft und Lebensfreude” geven, beweert de uitgever. (Die is dus verder gered!)

Nu wil ik heusch niet veel kwaad van dit boek zeggen, want 't is lang niet 't slechtste boek, dat ik gelezen heb! Bovendien, 't is pas Meisner's tweede werk en 't is best mogelijk, dat hij nog eens een mooi boek schrijft. Voorloopig echter, is het, helaas, nog niet zoo ver.

Het middelpunt vormt in dit boek de vrije studentenclub der „Hemder” (zoo genoemd, omdat ze nooit een jas en een vest aan hebben), en een paar meisjes. Die jongens, geslagen door het besef, dat ze in onze werkeloozen-maatschappij absoluut overbodig zijn (zeer zeker 'n zeer tragisch motief), willen nu niets anders meer doen dan leven, volop leven..... en net doen, waar ze zin in hebben:

de ernst komt nog gauw genoeg. „Geef me tenminste een stukje blijde jeugd.”

Ik vindt 't een erg mooi motief en goed geconcipieerd is ook het zoo tragische einde als ze uit elkaar moeten, ieder zijns weegs.

Maar 't boek is bar slordig, een waarachtig product van de groep der Hemder, geïncarneerde ongegeneerdheid. Ongegeneerd zegt hij maar zoowat, wat hem zoo invalt, hier en daar; hij bouwt niet op, ontwikkelt niet, hij zegt maar zoo wat en begraaft zich in het détail, dat hij dikwijls psychologisch fijn uitdiept (bijv. de gevoelens van den eigenlijken held, Jan, bij het duel). Daardoor krijgen wij wel uitstekende scènes, als die van het examen, waar hij de psyche van den ijdel professor onmeedoogend en met heel de spontane helderziendheid der jeugd ontleedt, vol van 't wreed genot hem totaal door te hebben, hoe slim hij ook is. Er zijn nog meer alleraardigste scènes. Maar 't is geen geheel, 't is gepraat bij de biertafel, 't is grof en brutaal. Het is waar, het lukt hem niet erg goed gemeen te zijn, hij heeft nog een kleine rest van natuurlijke zuiverheid, maar z'n begrippen omtrent dit gebod zijn zoo vervaagd, dat hij er onfatsoenlijk door wordt.

Wil men de geestesgesteldheid van een groote groep der jongeren in Duitschland kennen, dan moet men dit document lezen: het is echt, het is de werkelijkheid! Maar die werkelijkheid is niet mooi.

Engelsch

WEEKES (A. R.) THE STORY OF LELAND GAY. (331) 7/6. Constable & Co. Ltd., London.

Weekes' vroegere romans, als „Esmé's Sons” en „The Row forest Plot” hebben reeds zijn reputatie gevestigd als zeer goed verteller; zijn laatste werk „The Story of Leland Gay” komt die reputatie nog versterken. Het verhaal boeit vanaf de eerste bladzijden, terwijl, als een verrassing, het einde een knap uitgewerkte, onverwachte oplossing geeft. Terwijl in de meeste romans met een dergelijke „thrilling solution” het verhaal feitelijk een voorbereiding is van dat einde, zou het levensverhaal van Leland Gay ook zonder het pakkend slot reeds belangwekkend zijn. De uitwerking van het romangegeven was vrij moeilijk: het boek is in den ik-vorm geschreven, de verteller is de zoon van een Russisch-Engelsch echtpaar, en zijn vertelling, zijn visie, zijn karakterweergave, moest dus het kenmerk toonen van zijn gemengde afkomst. Dit is den auteur gelukt; in sommige aspecten is de roman gevoelig-romantisch, in andere zakelijk-nuchter, de hoofdpersoon staat steeds eenigszins apart van zijn Engelsche omgeving. Het boek, dat voor een klein deel in Rusland vóór de revolutie speelt, en voor het grootste in de

Engelsche country na den oorlog, is echter alleen geschikt voor gerijpte volwassenen, daar de auteur het met de moraal niet al te nauw neemt en nogal luchtig enkele liefdesavonturen behandelt.

REID (H. S.) TWO SOLDIERS AND A LADY. (288) 7/6. Constable & Co. Ttd., London.

Het is een eenigszins twijfelachtig compliment wanneer we moeten vaststellen dat de stijl het beste deel van dezen roman is. „Two Soldiers and a Lady” is een historisch verhaal; spelend, onmiddellijk vóór de restauratie der Stuarts, in de omgeving van het tegenwoordige Bournemouth. Miss Reid schrijft proza in een stijl, die niet modern is, ook niet geforceerd archaïsch, — feitelijk heelemaal niet archaïsch, — maar toch zoo, dat de lezer dadelijk en onwillekeurig wordt opgenomen in de sfeer van een vroeger tijdvak. Zoo beschouwd moet dit boek zelfs een knap stuk werk genoemd worden. Indien de eigenlijke roman daarmee in overeenstemming was geweest, zou het geheel een prachtig staal van historische roman-kunst geworden zijn. Maar juist aan het verhaal hapert iets. Een moderne roman mag weinig behoefte hebben aan actie en een interessante intrigue, in een historisch verhaal vormen deze de hoofdschotel, en het is gevaarlijk voor een auteur zich meer bezig te houden met het gedachtenleven van zijn personages dan met hun handelingen. In dit boek gebeurt dat juist; aan de noodzakelijke eischen van een historischen roman werd daardoor zeer onvolledig voldaan, en dit valt te sterker op wijl de sfeer zoo uitstekend getroffen werd. De stof leende zich overigens uitstekend voor een verhaal-met-actie. Er is sprake van een geheim document in het bezit van een doodelijk gewonden koningsgezinden spion; van nog eenige personen, die een belangrijke rol spelen in het heftige politieke leven dier dagen. Maar de schrijfster analyseert het gedachtenleven der hoofdpersonen zoo grondig, dat het te lang duurt vóór er iets gebeurt. En wát er gebeurt is dan nog eenigszins onaannemelijk, door de weinig logische samenhang tusschen gedachten en handelingen. Op het gebied van den historischen roman wordt veel geëxperimenteerd; heeft ook deze schrijfster wellicht met haar „Two Soldiers and a Lady” gestreefd naar den idealen vorm van dit buitengewoon moeilijk genre? Dan wil het ons voorkomen dat aan een der zwaarste eischen, het spoedig en overtuigd opnemen van den lezer in de sfeer van een anderen tijd, bevredigend is voldaan. Maar aan de andere werd te kort gedaan. Ontwikkelde volwassenen, die belangstelling hebben in het genre van den historischen roman, zullen dit boek wellicht willen lezen als een, toch zeker opmerkelijk, experiment.

WELLS (H. G.) THE WORK, WEALTH AND HAPPINESS OF MANKIND. (illustrated) (850) 10/6. William Heinemann Ltd., London.

Het zal moeilijk zijn onder de tegenwoordige Britsche auteurs er een te vinden, die grooter werkzaamheid heeft ontwikkeld dan Herbert George Wells. Het aantal werken, door hem geschreven, heeft de zestig al overschreden. Daaronder komen vrij onschuldige fantastische verhalen voor en realistische romans, terwijl hij na den oorlog vooral begonnen is met het produceeren van „sociological essays”. In bepaalde kringen wordt Wells hardnekkig voor een genie uitgemaakt; de waarheid is, dat de vitaliteit van zijn verhaaltrant en het schijnbare gemak waarmee hij alle groote problemen behandelt, niet kunnen verhelen dat hij een dilettant is. een quasi-diepzinnig econoom, die reeds herhaaldelijk van overtuiging veranderd is, en met verbijsterende opervlakkigheid alle mogelijke groote vraagstukken aansnijdt om daarbij beginselen en ideeën te lanceren lijnrecht in strijd met de geopenbaarde waarheid en zedeleer. Men herinnert zich nog hoe zijn befaamde „Outline of History”, bij het verschijnen in 1922 door zijn bewonderaars voor een meesterwerk uitgekreten, door den fel-critischen en streng wetenschappelijken Hilaire Belloc absoluut afgemaakt werd in diens „A Companion to Mr. Wells' Outline of History.” In deze „Outline” gaf Wells zijn historische ideeën; zijn biologische volgden in „The Science of Life”, tenslotte volgden dan nu zijn economische in het pas verschenen „The Work, Wealth and Happiness of Mankind”. Het is een panorama van de geheele moderne wereld, „a picture of all mankind today, a picture of living mankind active, working, spending, making and destroying — all the activities in one crowded picture”. In talrijke kleine, overzichtelijke hoofdstukken behandelt de schrijver de vormen en uitingen van de moderne samenleving, en 't is stellig bewonderenswaardig hoe hij er in geslaagd is de stof levendig en interessant voor te stellen. Overigens is het een werk dat ter kennis-making alleen geschikt kan zijn voor goed ontwikkelde volwassenen, die zelfstandig en critisch kunnen oordeelen. Tegenover den inhoud, voor zoover die niet neutraal beschrijvend is, staan wij afwijzend. Zoo geeft Wells in de eerste hoofdstukken b.v. een theorie der ontwikkeling van den mensch, die door de wetenschap reeds lang is afgemaakt, terwijl hij in een ander gedeelte van zijn werk gelegenheid vindt een paar „sneers” te plaatsen aan het adres van de Pauselijke Encyclyek van Januari 1931 over het huwelijk en daar een paar ideeën te luchten over geboorte-contrôle en eugentiek, waarvan de ongeoorloofdheid voor elk Katholiek, voor elk natuurlijk denkend en voelend mensch, vaststaat.

Romans en Verhalen

THIRY (Antoon) DE HOORN SCHALT. (333) f 3.50 en f 4.50. Querido, A'dam, 1932.

Antoon Thiry heeft een aardig boek geschreven. „De Hoorn Schalt” opent een serie, die in haar geheel „Vlaanderen” zal heeten. Dit eerste deel beschrijft de toestand in Vlaanderen tijdens den oorlog in een Brabantsche stad, Lier waarschijnlijk. De draden der beginnende Vlaamsche richtingen, activisme, frontpartij enz. worden er kunstig doorheen geweven. Thiry schrijft niet met de geconcentreerdheid en de kracht van Walschap of Roelants; zijn psychologie gaat minder diep dan de hunne, maar hij is een vlot verteller en construeert zijn verhaal met een gemakkelijke natuurlijkheid. Een kleurig en blijmoedig optimisme ligt er over dit boek: Thiry houdt te veel van Vlaanderen en zijn Vlamingen om er kwaad van te vertellen. Een boek met een optimistischen inslag valt op hedentendage. Een roman schrijven staat tegenwoordig ongeveer gelijk met zoo veel mogelijk kwaad van zijn personages te zeggen. Thiry doet in geen enkel opzicht mee met hedendaagsche modes tenzij dan hierin, dat hij het folkloristisch weergeven van het ruwe Vlaamsche volksleven verlaat. En dit is een verdienste. Men gaat zich al lezend volkomen thuis voelen in dit sympathieke gezin der Storme's. Een boek dat zijn weg wel vinden zal en in ieders hand kan komen.

KELK (C. J.) JAN STEEN. Roman. (336) f 3.90 en f 4.90. De Spieghel, Amsterdam, Het Kompas, Mechelen.

Het voorbeeld van Teun de Vries met zijn „Rembrandt” vindt navolging. Kelk treedt met dezen Jan Steen-roman maar al te zeer in het voetspoor van de Vries. Maar beider werk is meer „vie romancée” dan roman, te weinig „fiction”. Bij „Jan Steen” is dit voelbaar door heel het boek heen, een oogenblik slechts niet, in Jan's dartele jaren bij Jan van Goyen. Gebrek aan inventie, aan „fiction” is het oereuvel der Hollandsche romankunst, „Jan Steen” blijft er zwaar en taai door. Hoe vlot en teekenend Kelk's proza ook is, dit redt den roman niet. Kelk bindt zich te vast aan zijn historisch onderwerp, iets wat den lezer niet veel kan schelen. Laat hij den schilder naar Mekka of Algiers verhuizen, mits hij maar een sprankelend en schuimend boek schrijft. De rumoerige, kluchtige brouwerschilder had een ander boek verdiend dan dit tamme, taaie relaas van zijn leven. Er gebeurt te weinig, er is geen leven in de brouwerij. In dit opzicht staat het nog achter bij Rembrandt. Jan en Griet zijn met bezielende sympathie geschilderd, hun leven vloeit kalm langs ons heen, maar wederom: het is een biografie, geen roman. Het boek flitst of vlamt of brandt geen oogenblik. Het is door en door Hollandsch in den ongunstigen zin. Wegens de dartelheden is het boek voor rijpe lezers.

HOUWINK Hzn. (R.) DRENTSCHE NOVELLEN EN TYPEN. (64)
f 1.25. v. Gorcum & Comp., Assen.

De volksaard van hen, die in Drente zijn geboren en getogen moet ontegenzeggelijk, door het isolement waarin deze provincie, meer dan andere, heeft verkeerd, een uitzonderlijk cachet vertoonen. Houwink heeft getracht in een aantal novellen deze bijzondere volksaard voor ons te doen leven. Met uitzondering van een enkele schets, is hij hierin niet geslaagd. Dat de schrijver ons hier en daar iets vertelt van de zeden en gewoonten op het platteland, veroorzaakt niet tevens, dat wij medeleven in de zeer bijzondere opvattingen die dit volksdeel omtrent het leven bezit. De groote oorzaak hiervan is wel, dat de auteur steeds weer optreedt als de ontwikkelde zakenman die de kleine winkeliers op de verschillende dorpen bezoekt, in die kwaliteit het vertrouwen krijgt en het lief en leed der levens in den loop der jaren medemaakt. Het is de intellectueel die begrijpend en medevoelend schrijft over de Drentsche plattelandsbevolking, zonder dat er iets van de levensspontaniteit der individuen tot ons komt.

Dit dikwijls te sentimenteel ingestelde boekje zal wellicht voor hen die de Drentsche bevolking van eenige tientallen jaren terug kennen, interessant zijn en dan nog in de eerste plaats om het zuivere dialect dat er wordt gebruikt. Overigens is het in geen enkel opzicht een openbaring.

LJESKOW (N. S.) DE PRIESTERS. Uit het Russisch vert. door S. van Praag. (347) f 3.90 en f 4.90. „De Gulden Ster”, A'dam.

Terecht spreekt de vertaler in zijn inleidend woord over de te groote onbekendheid van Ljeskow en van „de overstelpende rijkdom van Ljeskow's andere werken”. Ljeskow is een der allerbeste vertellers uit de vorige eeuw. Als zijn hoofdwerk geldt „De Priesters”, ofschoon hij andere boeken geschreven heeft, die er niet voor onder doen. De twee hoofdfiguren uit dit boek, de protopope Toeberozow en de diaken Achilla, zijn onvergetelijk. Ljeskow bezit een zeldzaam talent om zijn helden met een fijnen humor te omgeven en tegelijk onze hooge bewondering of sympathie voor hen af te dwingen. Toeberozow, de intelligente, rechtschapen en idealistische, maar tevens zeer practische en gevoelige hoofdpriester aan de Kathedraal te Stargorod staat levend tot in de uiterste zenuw en ader voor ons. Achilla is de comische figuur, een soort Samson die de rechten Gods liefst met de vuisten verdedigt, een reus met een groot kinderhart. De strijd van Toeberozow met staatsmacht en liberalisme vormt de inhoud. Maar het geheele stadje levert zijn bijdragen tot de compositie van dezen roman. De compositie is overigens niet bijster straf, het is een galerij van meesterlijk beschreven tafreelen. Het leven eener Russische provinciestad onder het oude regiem is

misschien in geen enkel boek zoo kleurig en reeël opgevangen als hier. Voor elk volwassen lezer een kostbaar en waardevol boek.

HAMSUN (Knut) DE VROUWEN BIJ DE POMP. Uit het Noorsch vert. door S. van Praag. (391) f 3.90 en f 4.90. „De Gulden Ster”, A'dam.

Knut Hamsun is een geniale kwaadspreker. In de meeste zijner boeken vertelt hij veel meer kwaad — en hij doet dit met genoeg — van zijn menschen dan goed. Nu is er wellicht meer kwaad dan goed te vertellen, maar het hangt hoofdzakelijk af van de visie van den schrijver. Hamsun is een pessimistisch fatalist, die prachtige boeken schrijft, maar die weinig blijheid rond zijn spoor achterlaat. Hoewel zijn humor van goed allooi is. Hij beschouwt de menschen met een wat bitteren glimlach en vervolgt al hun doen en laten met denzelfden fatalistischen humor. In dit boek wijst de titel reeds op een „cronique scandaleuse”. Het gaat over een Noorsch havenstadje met de bekende enscenering: consuls, een dokter, een boot en gewone luiden. Alles is weer beschreven met het bekende meesterschap. Doch Hamsun ziet te graag naar het lage en gemeene in den mensch, in ieder mensch. Vroomheid is voor hem een humoristisch verschijnsel evenals b.v. drankzucht en andere ondeugden. Wat is voor dezen onvergelykelijken zeden- en levensschilder eigenlijk niet humoristisch? Een zeldzaam schrijver en menschenkenner, maar een détestabel cynicus, die het maar wat aardig vindt dat de menschen zoo graag verboden vruchten plukken. Met al zijn boeken, ook met dit, is eenige omzichtigheid geboden.

GROGGER (Paula) DE STEENEN POORT. Vert. door Eva Raedt De Canter. (608) f 4.90 en f 5.90. Van Holkema en Warendorf, A'dam.

Dit werk is een van de zeldzame boeken die in letterkundig opzicht onze volle belangstelling en bewondering verdienen. Paula Grogger behandelt in deze geschiedenis de verschillende gebeurtenissen beleefd door haar voorgeslacht, de familie Stralz, ten tijde van Napoleon I in de Stiermarksche Alpen. De wijze waarop zij dit doet is zóó simpel en tevens zóó boeiend, de psychologische ontleding der figuren, aangeduid met een enkel woord, zóó scherp, dat men zich langzamerhand opgenomen voelt in de sfeer van deze bergbevolking. De waardeering in dit opzicht mag des te grooter zijn omdat men menschen leert begrijpen die leefden onder geheel andere omstandigheden dan thans. Een buitengewone verdienste van Paula Grogger is het tevens dat zij zoo goed als onmerkbaar van de werkelijkheid naar de fantasie weet over te gaan. Dit boek vertoont dezelfde verschijnselen die wij in elk werk, dat over land- of bergbevolking handelt, kunnen aantreffen. De personen bezitten een primitieve natuur die een specifiek eigendom is van hen wier leven voorbijtrekt in de eenzaamheid van land of bergen. In de levens door Paula Grogger beschreven domineert God, niet beredeneerd, doch

vanzelfsprekend, wij kunnen zeggen als één der schoonste eigenschappen hunner primitieve natuur. Wanneer wij op de buitengewoon fijne karakterteekening van elk individu afzonderlijk letten, dan moeten wij tot de overtuiging komen dat deze schrijfster een boek van bijzondere letterkundige waarde heeft geschreven. Hinderlijk, zelfs zeer hinderlijk voor de gang van het verhaal zijn de overmatig lang uitgesponnen tafereelen, die zelfs onbewust de schrijfster te machtig zijn geworden. De spanning wordt minder, de figuren vervagen en het wordt een gepraat, bijna nutteloos gepraat. Gelukkig weet Paula Grogger nog juist bijtijds te eindigen en voorkomt zij een mislukking van haar grootsch opgezet werk.

Dit werk moet door iedere volwassene worden gelezen, want deze schrijfster behoort tot de weinigen die in staat blijken te zijn door hun werk aan anderen iets blijvends mede te geven.

IWANOW (Vsevolod) PANTSERTREIN 1469 EN PARTIJGENOOTEN. Uit het Russisch vert. door Else Bukowska. (256) f 2.75. Wereldbibliotheek. Amsterdam.

Deze beide novellen van Iwanow spelen in het verre Siberië tijdens den burgeroorlog, toen Koltshak de Bolsjewisten de macht betwistte. Beide hebben ook dat harde, korte, zakelijke, dat de Russische boeken der latere jaren kenmerkt. Er wordt in Rusland een nieuwe menschheid gekweekt, die met alle menschenlijke gevoeligheid schijnt afgerekend te hebben en wier ideaal een staalharde realiteitszin is. Dit schijnt de opvallendste trek in de Sovjet-mentaliteit. Iwanow is een eigenaardig schrijver; in korte, afgebeten zinnen en typeeringen, in flitsende trekken bouwt hij zijn verhaal op, dat aanvankelijk den lezer raadselachtig aandoet, tot de schijnbaar onsamenvhangende scènes zich langzamerhand tot een geheel ineenvoegen.

Bijzonder belangrijk zijn deze verhalen niet: aan deze nieuwe beschrijvingswijze om namelijk flitsend en filmachtig een gebeurtenis of toestand voor oogen te stellen, zijn we reeds gewend geraakt. „Pantsertrein 1469” heeft een zekere bekendheid verworven: waarom, is ons niet heel duidelijk. Er valt niets opvallends van te vermelden, hetzij dan de rake, forsche stijleering. Volwassenen.

SESTITO (Manlio) EEN VROUW HEEFT GEWEEND. (185) f 2.90 en f 3.90. Uit het Italiaansch vert. door Dr. Annie van Wallinga. „De Gulden Ster”, A'dam.

De geschiedenis dezer geweend hebbende vrouw is te mager en schematisch om diepe belangstelling te wekken. Het begin belooft meer dan het vervolg in werkelijkheid biedt.

De kinderjaren van Louise Olmeda in de schaduw van den stillen vader en de hartstochtelijke moeder zijn met fijne en gevoelige hand beschreven. Dan volgen de erotische avonturen, die niet

veel verschillen van honderd andere erotische avonturen, reeds tot vervelens toe beschreven in alle talen van Europa. Welke aartsengel zal ons eens verlossen van de erotiek? Het einde is de doffe wanhoop, een ondragelijke levensmoeheid. Louise Olmeda tracht in de biecht zich van een leven vol ellende te bevrijden, maar door toevalligheden wordt dit verijdeld.

Waarom dit boek moest vertaald worden, is mij niet duidelijk. „De Gulden Ster” laat betere werken vertalen en herhaaldelijk is haar keuze gelukkig. Dit boek is slechts een beter courantenfeuilleton. Wie zijn heil zoekt in amoureuze avonturen, die op weinig origineele wijze beschreven zijn, vindt hier zijn gading. Wij bedoelen dit niet als een aanbeveling: integendeel, men hanteere dit boek met groote voorzichtigheid.

KALLINIKOW (Joseph) MONNIKEN EN VROUWEN. 3 Deelen. Uit het Russisch vert. door S. van Praag. f 3.90 en f 4.90 per deel. „De Gulden Ster”, Amsterdam.

De sensationele titel belooft niet veel stichtends. En hij houdt zijn belofte maar al te goed. Het is feitelijk niet veel meer dan pornografie. Wij hebben de drie deelen van gezamenlijk 1100 à 1200 bladzijden in een paar uur doorgezien. Over de litteraire en andere waarden kunnen wij dus niet oordeelen. Volgens allerlei berichten moeten die zonverbleekend zijn. Maar ondanks al die waarden is het een smerig werk en wij begrijpen niet, hoe mensen, die den geest en wat des geestes is cultiveeren, zulk een boek kunnen vertalen of aanbevelen. Hier domineert voortdurend het brute vleesch. Van zulk een schrijver kunnen wij niet aannemen, dat hij over monniken ook maar bij benadering de waarheid zegt. Een werk, waarover ieder die beweert geest en schoonheid en goeden smaak te dienen, zich te schamen heeft.

PANZINI (Alfredo) XANTIPPE. Uit het Italiaansch vert. door Dr. A. van Wallinga. (167) f 2.00 en f 2.90. „De Gulden Ster”, Amsterdam.

„Kleine roman tusschen het antieke en het moderne” noemt Panzini zijn boekje over Xantippe en Socrates. Het is een satyre op de blindheid en beperktheid der menschen, die den geest van Socrates niet weten te waardeeren. Ware het niet dat Panzini aan de wijsheid der heidenen hier en daar de voorkeur schijnt te geven boven het Christendom, wij zouden onvoorwaardelijk met hem instemmen. Nu hindert ons de voortdurende gelijkstelling van Christus en Franciscus van Assisi met Socrates. Zijn satyre is overigens van goed allooi: het boekje heeft iets prikkelends, mousseerends. Panzini verdedigt de rechten van den geest tegen gemak- en genotzucht en dit op een zeer persoonlijke wijze. De geschiedenis van Socrates en Xantippe vormt het stramien, waardoorheen de schrijver zijn bemerkingen en opvattingen invlecht. Voor ontwikkelde lezers met het

noodige onderscheidingsvermogen — anderen zullen niet naar dit boekje grijpen — heeft dit boekje zijn waarde.

PHILLIPS OPPENHEIM (E.) DE LORD EN DE VROUW. (223) f 1.20 en f 1.75. Uit het Engelsch door Jan Lamers. Seyffardt, A'dam.

„De man zonder fantasie!”..... Phillips Oppenheim heeft weer eens een uiterst boeiende vertelling weten te schrijven. De Lord wordt vermoord en tegelijkertijd de vrouw, die in een der armste buurten van Londen woont. Deze beide moorden houden oogenschijnlijk geen verband met elkaar, maar het talent van Oppenheim weet een aannemelijke reden uit te vinden, waarom deze beide moorden een zelfde oorzaak hebben. Voor volwassen lezers boeiende ontspanningslectuur.

HILGENDORFF (Hermann) DE MAN ZONDER GEHEUGEN. (283) f 1.90 en f 2.50. Vertaling van A. G. Smit. Smit en Co. A'dam.

De man zonder geheugen is in de laatste jaren een geliefkoosd onderwerp van verschillende romans ter ontspanning geworden. In dit verhaal wordt iemand, die zijn geheugen verliest bij een trein-ramp, door een monster van geraffineerde verdorvenheid uitgebuit en als willoos werktuig voor allerlei misdaden gebruikt. Het misdadigersbrein dat Hilgendorff in dit boek de grootste wandaden laat plegen, is zoo slecht dat er geen bladzijde zonder moord of andere schurkenstreek te vinden is. Daarom achten wij dit een voorbehouden sensatieboek.

WIELENGA (D. K.) MARAPOE. Een verhaal uit Soemba. (210) f 1.90 en f 2.65. Met oorspronkelijke illustraties. Kok, Kampen.

Over de gebruiken en gewoonten der inlanders van Soemba is nog niet veel bekend. In eenvoudigen verhaaltrant, met mooie foto's tusschen den tekst, geeft de schrijver ons hier een vertelling over het leven van een groot man in een der dorpen van Soemba. Hij blijkt goed thuis te zijn in het leven dier inlanders, hun levenswijze, taal, gedachten beschrijft hij op zeer aantrekkelijke manier. Over het geheel een belangwekkend boek voor iedereen.

PEDLER (Margaret) HET ONBEREIKBARE. (339) f 1.75. Vertaling van Mevr. A. Vuerhard-Berkhout. Bruna & Zn., Utrecht.

De roman van een jong meisje, dat aarzelt tusschen twee aanbidders en dreigt den verkeerden tot haar wettigen gemaal te maken. Allerlei verwickelingen en intriges die geen van allen stootend zijn, zijn daarom heen gesponnen en het geheel is geschikte amusements-lectuur voor volwassenen.

FAIRLIE (Gerard) DE MAN MET VERNUFT. (251) f 1.25 en f 1.90. Vertaling door Jhr. R. H. G. Nahuys. Bruna en Zn., Utrecht.

Van dezen schrijver verschenen reeds eenige zeer boeiende detective-verhalen, die boven het gewone peil staan. In dit boek heeft hij tot onderwerp gekozen: een zeer bekwaam chirurg, die in de verleiding wordt gebracht om een operatie welke een menschenleven zou kunnen redden, niet te doen, want als hij den man opereert, komt deze hoogst waarschijnlijk aan de galg. Dit gegeven met allerlei bijkomstige omstandigheden vormt een spannend verhaal voor groote menschen.

CHIDSEY (Donald Barr) RIDDERS VAN HET PISTOOL. (256) f 1.25. Vertaald door Landré Tollenaar. Van Campen, A'dam.

New-Orleans was in het begin van de negentiende eeuw een centrum van uitgeweken Fransche adellijken, die niets liever deden dan bij de minste verongelijking, den beleediger tot een duel uitdagen, en van allerlei soort spelers van beroep, die het met de eerlijkheid zoo nauw niet namen. De held van deze vertelling, een eenvoudige tuimansjongen, klimt door zijn geluk bij het spel op tot een „grand seigneur”, die door het schuim uit de plaats op de handen gedragen wordt. Zijn liefde voor een jonkvrouw uit een deftige Fransche familie leert hem dat de grootste dapperheid bestaat in zelfverloochening en hij vindt daarvoor de beste belooning welke hij zich wenschen kan. Aangename lectuur voor volwassenen.

AYRES (Ruby M.) VERLOOFD OF NIET? (246) f 2.15 en f 2.90. Vertaald door Th. J. J. Boslooper. Kruseman, Den Haag.

De verloving van Esther Shepstone gaat niet van een leien dakje. Zelf meent zij, dat zij werkelijk nog verloofd is, terwijl iedereen uit haar omgeving weet, dat haar verloofde een schurk is, die haar reeds lang heeft opgegeven en met een andere vrouw gaat trouwen. Er wacht de trouwe Esther toch nog een groot geluk; waaruit dit bestaat, valt voor rijpere lezers te vinden in dit boek, dat ontspanningslectuur van de gewone soort is.

COPYN (Nan) YOLANDA. (128) f 2.90. Met teekeningen van O. Verhagen. Van Goor Zonen. Den Haag.

Het sprookje van een jongemeisjesleven. Fijn, teer, eenvoudig, maar vol begeestering laat de schrijfster haar heldin Yolanda langzamerhand kennis maken met al de roerselen van het menschenleven. Een sprookje, dat aan lezers boven de zestien jaar, rijke uren van verpoozing schenken zal.

PEARSON (D. A. G.) DE GOUDEN STEEN. (286) f 1.25. Vertaald door Mevr. Landré Tollenaar. Jacob van Campen, A'dam.

In een hotel in Meisteralp wordt sinds jaren een kostbaar klei-

nood bewaard, dat bij de groote skiwedstrijden als eerste prijs fungeert. Een soort wisselbeker is de gouden steen. Deze wordt op een dag gestolen en heel het hotel is in rep en roer. Het opsporen en terugvinden van den steen wordt aantrekkelijk beschreven in dit aardige boekje, dat geschikte lectuur is voor volwassenen.

GERARD (Louise) EEN KRANS VAN STERREN. (218) f 2.25 en f 2.90. Vert. van Jkvr. Henriette Rappard. De Combinatie, R'dam.

Een wonderlijk draakje van de hand der meesterlijke drakenschrijfster, Louise Gérard. In Venetië, een obscuur nest ergens in het zonnige Zuiden, wonen ploerten van menschen, die ondanks hun ploertigheid toch nog de eer genieten door het hoogere ras der Engelschen bezocht te worden. In datzelfde Venetië staan mooie gebouwen en strekken zich poëtische kanalen uit, die er enkel zijn om door het hoogere ras bewonderd te worden. Maar het hoogere ras, de Engelschen, moet oppassen, dat het niet door die schurken van Italianen bedrogen wordt. Een voorbeeld van zulk een snood bedrog vertelt Louise Gérard in dit boek. Maar gelukkig! na al het doorstane leed vindt de held van het verhaal een jonge dame, die ook uit Albion was komen kijken, hoe poëtisch het was in dit kafferland Venetië.

WILMA. DE KRUISBOOM. (325) f 3.90. Maatschappij Holland, A'dam.

De fijnzinnige schrijfster heeft het aangedurfd het driehoeksthema in het huwelijk op christelijke wijze te behandelen. Laat het slot niet geheel en al bevredigen, een zeldzaam helder licht werd hier geworpen op het rampzalig kwaad van de echtscheiding. Het doet goed, dat de edele hoofdpersonen in dit christelijk boek de katholieke Kerk benijden om haar beginselvastheid in deze. Voor wie van Wilma iets gelezen heeft is het overbodig te zeggen, dat haar werk literair hoog staat en dat kan bij uitstek van dezen spannenden, verheffenden roman getuigd worden.

FISCHLE (Ernst) ZESTIEN MAANDEN IN GEVANGENSCHAP BIJ CHINEESCHE COMMUNISTEN. (180) f 1.75 en f 2.50. Vert. door H. J. v. d. Munnik. J. H. Kok, Kampen.

De titel van het boek zou het vermoeden wekken, dat een buitengewone interessante beschrijving wordt gegeven over de practische uitingen die het Communisme demonstreert en wel in de eerste plaats in verband met de zoo dikwijls in de pers gesignaleerde wreedheden op gevangenen bedreven. In dit opzicht is deze vertaling een groote teleurstelling. Het geeft niet veel meer dan een vrij eentonig relaas over een gevangenschap bij bandieten, die in niets verraden enthousiaste uitdragers te zijn van het Communisme, doch louter en alleen onder dien naam roof en moord schijnen uit te oefenen. Dat waarschijnlijk diepere oorzaken er toe hebben geleid om ook in

China het Communisme te doen doordringen, blijkt niet uit dit boek van Ernst Fischle. Het verloop van week tot week der gevangenschap is dor, hoewel wij eerbied moeten hebben voor het Godsvertrouwen dat de vier gevangen genomen zendelingen in de gevaarlijke momenten aan den dag leggen.

Buitensporig interessant is dit boek niet en openbaringen ten opzichte der communistische praktijken worden ons niet geleverd. Overigens voor Protestanten aantrekkelijker dan voor Katholieken.

BRANDENBURG (R. J.) HET RAADSEL VAN DE PRINSES. (175) f 1.75 en f 2.25. Hollandia, Baarn.

Deze „oorspronkelijke Nederlandsche detective-roman” is een prul. Wanneer er detective-romans moeten worden geschreven, welnu laten ze dan goed worden geschreven. De eerste vijftientig bladzijden veroorzaken de verwachting, dat inderdaad een spannend verhaal aan onzen geest zal voorbijtrekken. Doch Brandenburg beheerscht zijn probleem niet en laat zich verleiden tot een eindeloos gepraat, dat eindeloos vervelend wordt en eindeloos op een ontkenning laat wachten. De huwelijken die aan het slot in het uitzicht worden gesteld, zijn met kunst en vliegwerk in elkaar gezet en missen elke psychologisch verantwoorde ontleding. Met recht wordt dikwijls afgegeven op de Engelsche amusementslectuur waarmee de boekenmarkt is overstroomd, doch Brandenburg kan, als het om een detective-roman gaat, nog veel, heel veel van de Engelsche leeren.

Indien iemand neiging mocht gevoelen dit slechts 175 bladzijden tellende boekje ter hand te nemen, dan kan dit wat inhoud betreft zonder enig bezwaar geschieden.

IVANS. GEESTEN UIT HET VERLEDEN. f 1.25 en f 1.90. Bruna, Utrecht.

Ivans is de Nederlandsche detective-romanschrijver. Hij bezit een gezelligen schrijftrant, mist elke literaire kwaliteit en is den laatsten tijd niet al te gelukkig in de keuze zijner onderwerpen. Of Ivans zich daar zelf van bewust is, blijft voor recensent en lezer een vraag, doch kenmerkend is dat hij de gezelligheid en gezapigheid van zijn boeken tracht op te voeren door den vriend van den inmiddels overleden detective Geoffrey Gill, Mr. Willem Hendriks, in persoonlijk contact te laten komen met den huidige detective-held Gerard van Panhuis. Het verhaal is zeer onbeduidend: justitie-ambtenaar moet boeten voor jeugdzonde met een jeugdvriendin bedreven. Het slot is een weergevonden geluk van de twee vroegere geliefden en zelfmoord van den belager. Wanneer men eens wenscht te genieten van een spannend detective-verhaal moet men dit boek niet kiezen, terwijl het in ieder geval uit handen van kinderen moet blijven.

Nieuwe Uitgaven van „De Gemeenschap”¹⁾

door ANTON REICHLING S.J.

„De kunst is een zilveren spiegel”, en Bernard Verhoeven oordeelt met liefde en toegewijde overgave het leven dat zij vangt in haar hoog en glanzend vlak. Zijn boek is wijs en weldadig, geheel pretentieloos, van een zich wegschenkende aandacht, die eenieder en aan alles goed wil. Het is ook sterk, omdat het wel zijn liefde geeft en genegen hoogschatting, maar nooit zijn eigen wezen verloochent terwille van het beminde voorwerp. Het oordeelt zacht, maar beslist en volgens de norm van een wijsheid, die zelfstralend is en meer zuiver dan welke spiegel ook. Ik geloof niet dat wij vóór het verschijnen van deze bundel geheel wisten wat wij in den criticus Bernard Verhoeven bezaten.

Bernard Verhoeven had zich een crities inzicht te veroveren. In de jaren dat hij rijper, optrad was in de verhouding van kunstenaar tot schoonheid die eigenaardige, Copernicaanse wending, die wij de expressionistische noemen, voltrokken en dit expressionisme, in feite terugontwikkelend naar het leven der zinnen, schiep zich een nieuwe vorm in het vitalisme: „De waarde van een kunstwerk zal worden bepaald door de mate waarin intens leven in intense poëzie is omgezet, maar de aard van het leven vóór en na de daad, is indifferent. De intensiteit beslist en niet het gehalte” (Marsman). Hetgeen men vroeger „de vorm” noemde was het expressionisme een gruwel geworden, de „ziel” moest heersen, hetgeen men vroeger „schoon” noemde werd het vitalisme te bloedarm, het moest „levend” heeten. En de ziel, het onvatbare, kon de vorm verachten, al vermocht zij haar niet te verwerpen, maar het „leven”, bloed en geest vereend, het behoefde de vorm als wezensprincipe, het bestond bij haar genade. Bernard Verhoeven moest kiezen, en hij

BERNARD VERHOEVEN

¹⁾ *De Zilveren Spiegel* door Bernard Verhoeven.
Gemengde Berichten door Eric van der Steen.
Zand door M. Revis.

koos: „De vorm, de zinnelijke gestalte van de schoonheid is allerm minst verachtelijk. Maar hij is niet meer dan middel, hoogstens „conditio sine qua non”, en als hij dat niet is, een hinderpaal. Zooals de asceet zijn lichaam, zoo tracht de kunstenaar zijn vorm te vergeten, zijn Broeder Ezel”. Verhoeven's critiek: „Zij poogt het leven te oordeelen, dat zich in het kunstwerk verschanst”.

Hij vernederde, met het expressionisme, de vorm, die het vitalisme moest verheffen, en hij verhief een „leven” hoger dan de levende vorm, dat het vitalisme slechts ten halve kon aanvaarden. Hij koos zijn plaats boven vorm en louter menselijk leven, boven die eenheid van ziel en zinnen, in het supra-menselijke, in de geest waarin de mens het enkel tijdelijke overstijgt, zich keert in een natuurlijke onsterfelijkheid. Hij stond in de metaphysiek, in het domein der logica die immer opnieuw alle menselijke schoon overwint, op de kampplaats van een strijd die hier nooit rust.

Bernard Verhoeven is niet gerust op zijn standpunt tegenover de schoonheid: „Ik geef mijn pleisterplaats op dezen weg vol wachtvuren voor de mijne. En misschien doe ik Narcissus onrecht..... Niet echter om den kunstenaar te kleineeren.” En hij voelde juist. Dit is zijn tekenend verschil tegen Jan Engelman. Beiden zijn kunstenaar, doch Jan Engelman heeft de logica verslagen, omdat hij haar telkens in nieuwe schoonheid overstijgt. Zij is ook *zijn* meerdere, maar hij weet dat hij haar telkens overwint als hij schept. En, dat een nieuwe nederlaag noodzakelijk zal volgen heeft voor hem geen belang, daar hij alleen de overwinning telt. Hij schrijdt van synthese tot synthese. Bernard Verhoeven, de meer analyties en wetenschappelijk geaarde, heeft de tweeheid willen opheffen door beiden te omvatten, de schoonheid in schouwing, de metaphysiek in analyse. Doch hij volbracht het niet, deze analyse te voltooien, te voeren tot het moment dat ook zij weer omslaat tot een synthese, die opnieuw schoon kan zijn. Hij verkleinde de waarde van de vorm en..... deed Narcissus onrecht.

De vorm is niet „de zinnelijke gestalte van de schoonheid”. „De zinnelijke gestalte van de schoonheid” is enkel geordende, gevormde *materie*. Het woord „vorm” beduidt meer dan deze alleen. De „vorm” der schoonheid is geheel haar wezen. Zij is noch zoete, noch schrille klank, noch rythme, noch beeld; dit alles is, als deel der ondeelbare schoonheid, geordende *materie*, de schoonheid zelf is de ondeelbare eenheid van geordende materie en haar zin, van woord en zijn veelvoudig betekende, die samen „vorm” zijn, samen „schoon”. Zoals het „woord” enkel waarlik „woord” is, omdat het de betekenis omsluit, zo is de „vorm” enkel waarlik „vorm” omdat zij de inhoud mede bevat. Vorm en inhoud zijn één, is letterlijk waar. Het schone heeft geen „inhoud” buiten zijn „vorm”, geen „vorm” buiten zijn „inhoud”; wat beneden het schone ligt is zijn materie, wat boven het schone uit kan stijgen is de logiese ge-

dachte. Alleen de materie is middel dat de kunstenaar vergeet, alleen het logiese is vernietigende kracht, die immer de schoonheid doden kan, zoals zij ook haar as bezielt tot telkens nieuwe vluchten der onsterfelijke Phenix. Is de materie niet „gevormd”, dan is zij inderdaad verachtelijk, is de gedachte niet „gevormd”, dan is zij nuttig misschien en wijs, zij is niet schoon.

Het is de materie-vergoding der epigonen van tachtig tegenover de gedachte-verering van een veel ouder en een veel jonger geslacht, die het probleem der enkel nuttige en conditioneele „vorm” in ’t leven hield. Schoonheid is doorzinnelijke schouwing en het zijn intensiteit en weidsheid, kracht en blik-veld die haar waarde bepalen. En Jan Engelman en Bernard Verhoeven verschillen niet wezenlijk in waardeering, zolang zij als kunstenaar het schone zien. Het leven is sterker dan Verhoeven’s leer: hij oordeelt het leven dat zich schoon verschanst!

Dat het misschien juister zou zijn te zeggen dat de schoonheid het zilver licht is dat werd geroepen in het leven te spiegelen, en dat dus de critiek de tweevoudige taak heeft en het licht en het verlichte te oordeelen is niet zozeer van belang voor de kennis van Verhoeven’s opvatting, omdat zijn ethiese instelling hem deze taak in feite zuiver deed volbrengen. En inderdaad is dat „iets wat God den Vader aanbelangt”. Want de vrije macht van den gebonden mens kan vormen op een wijze die hem niet is gelaten, kan vormen tot iets dat hem niet is gegeven. Zijn scheppend, zijn vormend vermogen, bandeloos omdat hij blind werd door de zonde, behoeft de tucht die hem het naamloos licht der bovennatuur doet onderkennen. En geen critiek der schoonheid vonnisde dat vormend vermogen, zij vonnisde het gevormde, den schepper zelf vonnist God. Bernard Verhoeven is ook hierin te bewonderen.

Naast Verhoeven’s bundel verschenen bij „De Gemeenschap” van Eric van der Steen „Gemengde Berichten”. De uitgevers noodigen ons uit geen dikke vervelende boeken te lezen. „Leest u liever wat de jongere generatie schiep, wat menschen van uw tijd, in uw tijd en voor uw tijd schreven. Hoe zij deze tijd ondergaan, en wat dit leven in hen wakker roept.”

Wanneer de dichter zijn tijd ondergaat als in de „Gemengde Berichten”, dan moge het waar zijn dat hij goed ziet wat zijn aandacht trekt, dan moge hij, met een soms zeer pregnant gebruik van weinige woorden, dat geziene tot een kort en feilloos poëem vormen in enkele regels poëzie, enkele zinnen proza, maar dan zal hij ongetwijfeld voor weinigen slechts den weg tot God den Vader effenen, voor velen de bel-drukker aan Lucifer’s flat-deur blinkend poetsen. Het is — als regel — niet bijster bevorderlik tot een zuiver leven, met virtuositeit verduidelikte hele of halve gemeenschappen en viezig-heden bij wijze van schoon te ondergaan, ook al heeft die gemeen-

heid en grondelooze leegheid geen aanbevelende qualificaties mee gekregen, ook al wordt zij afgewisseld hier en daar met navrante verwoordingen der ellende, ook al kleurt een volkomen onvoldaanheid het geheel der verbeelde zonde tot één doffe verveling. Als het waar mocht zijn dat wij tot vòòr eenigen tijd nauweliks konden ademen door een puriteinse opkamertjes-lucht, zo dreigen wij dan toch nu te stikken in een heidense walm, die gemengd met min of meer duidelijk te herkennen wierook er volstrekt niet frisser op wordt. Als het leven van dezen tijd dit wakker roept en onze tijd zo wordt ondergaan, moet ik raden dit maar niet te lezen; we hebben al meer dan genoeg aan het hooren en zien.

Een enkel kwatryn als specimen der onbedachtzaamheid waarmee dit boek werd samengesteld:

Vergeet toch niet: het *lijkt* gefemel:
het leven *is* geen brand, geen spel, —
bedenkt toch: Jansen stijgt ten hemel
en Don Juan brandt in de hel.

M. Revis schreef „Zand”. Acht miljoen honderd duizend kubieke meter in 69 pagina's. Als dat niet modern mag heeten kunnen we de boeken-productie vandaag wel staken. M. Revis kon schrijven, waarschijnlijk las hij „10 P. K.”, hij bezocht de bioscoop en zag de schuiten van de Ballast-maatschappij over Hollands vaarten schuiven. Voeg daarbij het vizioen van 'n hoog, geschonden duin, een diepe overtuiging van het Vanitas Vanitatum, veel sentiment en belangrijk minder crities intellect en gij hebt, gemengd met enkele scheutjes „Kalua”-elixer, acht miljoen honderd duizend kubieke meter zand in 69 pagina's. Verder is „van Dool” protestant, en nu kunnen de Rooms en 't boek lezen, ook al staat er 'n pagina vroeger: „Gelukkig is de kindernet-van Houten er nog niet, de kinderen kunnen dus meehelpen, ze wieden gras. Een koe vreet gras. Natuurlijk. Kinderen hebben toch honger? Honger is de beste saus, en God zegent de armen; als er tekort komt, legt Hij wat bij, is het geen brood, d a n t o c h g e n a d e.” (Spatieering van mij, R.)

Revis grijpt precies de pervertering van de hoogste geheimen der mensheid, lijden en genade, maar grijpt dan ook precies niets meer, en hiermee is, in de daad zo talloze malen geschonden, ook in de gedachte het bovennatuurlike leven verminkt. Revis spot niet enkel met het misbruik maar ook met het gebruik, omdat hij beider verhouding niet zag. Trouwens het ogenblik is nog niet gekomen dat hij verantwoorden en verklaren moet, of hij gaat overstag. Hij weet dat arbeid geen „koopwaar” mag zijn, en nu krijgen we dit: „Ook zweet is vloeibaar, maar..... als dat ergens bij komt, dan wordt dat van steen. Een steenen hart wil niet zeggen wreedheid, het beteekent,

dat een menschelijk lichaam voor geld is te krijgen, of het nu een arbeider is of een heer.”

Revis waardeert de machines maar matig en daar heeft hij gelijk in. Alleen, als hij zeggen moet waarom de arbeider de machine mag vervloeken, dan zwijgt hij, dan schiet zijn suggestie te kort. En toch: de mens is verachtelijk in zover hij op geen wijze zorgde voor den naaste die door zijn machine nièt eet, of nièt telt, de machine zelf is een wonder niet minder voor zijn bouwer dan voor zijn gebruiker; de machine is een overwinning van den mens, zijn nederlaag ligt in hetgeen hij voor zijn machine naliet. „Gij echter, waarde vriend Bucyrus, zijt een machine, gij zijt verstand en daarom zijt gij dood. Gij haat het leven, dat was het!” Maritain heeft eens zo iets gezegd van „niais”: „L'époque fourmille de niais qui regardent de haut la raison. Il faudrait d'abord mériter le droit de médire d'elle.”

„Zand” is een „roman à thèse” en de these is goed: Vanitas Vanitatum. Vanitas Vanitatum in een maatschappij die de winst tot laatste doel heeft genomen, en die slechts voor zover reculeert als de winst in gevaar komt. Maar Revis verdedigt zijn these slecht. Hij weet er geen weg mee. Zweet en bloed, tuberculose, verplette paardepoten brengen het maar niet verder als galonnetjes op een dames-japon van rond 1910. Er zijn momenten in dit werk dat de schrijver een toppunt bereikt. Maar die momenten zijn al te zeldzaam. Het boek werd te vaag geschreven. Nu verdedigt het een goede zaak rijkelijk onhandig. Als echter Ford in sommige huiskamers beduimd van onvoorwaardelijke bewondering mag rondslingeren, dan kan het niet veel kwaad dat ook de grond nu en dan eens kraakt van 'n paar kubieke meter „Zand”.

BOEKBEOORDEELING.

STOPPELAAR (R. J. de) ALS HET VOORJAAR KOMT. (168) f 2.90 en f 3.90. Met foto's van J. P. Strijbos, J. A. Verwey, A. J. van Stralen. Foto-verdeeling Fré Cohen. L. J. Veen, A'dam.

Een geur van bloeiende hazelaars en wilgen waait je uit dit mooie boek tegemoet. Een geur van lente en zonnegloed! Vogels, planten, bloemen herleven en de fijne waarnemer der natuur: De Stoppelaar heeft zijn liefde voor al die heerlijkheid neergeschreven in korte schetsen, die bijeenbundeld deze prachtige uitgave vormen, waartusschen de mooie foto's prijken als bloemen in de wei. Met genoegen aanbevolen.

SLOTENMAKER DE BRUYNE (Dr. J. R.) CHRISTELIJKE SOCIALE STUDIEN IV. (344) f 5.00 en f 6.25. Ruys, Zutphen, 1931.

In dit vierde deel zijner Christelijke Sociale Studien geeft Dr. Slotenmaker de Bruyne een overzicht van de vakbeweging, haar ontstaan en groeien, in Nederland en Nederlandsch Indië. Het sluit onmiddellijk aan bij deel III, waarin de vakbeweging over de wereld geschetst werd. In dit vierde deel wordt de vakbeweging zoowel der werknemers als ook der werkgevers behandeld.

Het boek der vernedering

door J. S.

Héél in de verte hebben wij het eens meegemaakt, en nu nog is het een zware herinnering. Het was geen werkelijkheid; wij wisten dat het na tien minuten voorbij zou zijn; dat achter ons vrienden waren, menschen met wie men harmonieert en meeleeft, die men overal en onder alle omstandigheden ontmoet; wij wisten dat straks

ERNST WIECHERT

de tafels gedekt zouden zijn, dat we uren zouden genieten van een prachtige avond op de hei, dat er voor ons momenteel geen zwaarder problemen bestonden dan vierentwintig uur verlof en het humeur van den officier van de week — en toch was er in die enkele minuten slechts schrik, angst en vernedering. In die observatiepost van het oefeningsterrein waar alleen met geweren en mitrailleurs werd geschoten — geen zwaar geschut dus, geen bommen, handgranaten, gas, vlamspuiten, niet de vreeselijke bajonet — waar nuchter en 'n beetje lachwekkend de houten poppen van een patrouille en een tirailleerende groep door de hei werden getrokken, daar

hebben wij eenigszins de realiteit aangevoeld, de ontoring van de Kaïn-misdaad, de ellende van den mensch die zijn menschwaardigheid verloren voelt gaan in den waanzin van het bloed. In dat geknetter, het verscheurende gieren en fluiten van kogels die in menschenlichamen dringen, menschenlichamen, in dat gesis en geratel konden wij ons eenigszins verbeelden, welke angst, welke afschuw en vernedering vooral den mensch moet aangrijpen, wanneer hij zijn medemensch moet dooden. Afschuw en vernedering. Want steeds krijgen wij weer den indruk, dat de lichamelijke ellende van de felste ontbering, van bijtende pijn, van mishandeling (in kazernes en gevangenschap), van ongedierte en modder lichter te dragen was dan de moreele foltering en vernedering, wanneer men zich ontstellend duidelijk voelt zinken, voelt verruwen en afstompen. Dichters, hooge en fijne geesten moeten veel geleden hebben in de loopgraven, waarvan zelfs een benaderende beschrijving ons doet afvragen, hoe iemand dat een week, een maand, misschien vier jaar kon uithouden.

Wij onderschatten niet de beteekenis der publieke opinie, die bewerkt en gericht wordt door oorlogsromans, doch wij meenen dat een oorlogsroman alleen zou mogen verschijnen krachtens de verdiensten van het boek qua boek, of wanneer het schrijven van zijn roman voor den auteur een verlossing beteekent. Meer dan eens vindt men in de oorlogsliteratuur de sporen hiervan, en ook wij, die het geluk hadden den oorlog slechts van verre te leeren kennen, kunnen begrijpen dat het inderdaad een verlossing is, een verlossing van de drukkende, gruwelijke herinnering aan den tijd dat men allellende heeft geleden en tot verdierlijking bijna gedwongen werd. Zeker geldt dat voor hen, die de verheffende kracht van het geloof niet kennen. Over de boeken, die uit sensatiezucht geschreven zijn, spreken wij niet; evenmin over die, welke werden uitgegeven in de stellige verwachting, dat dit soort leesvoer massa's lezers vindt en een rijk honorarium geeft. Vooral bij een onderwerp als de oorlog is dat een schande en een misdaad, hetgeen nog sterker geldt van boeken als b.v. het onsmakelijke product van Jaroslaw Kasek, even pervers als plat. Maar: de hoop dat het realistische oorlogsboek *de* propaganda voor ontwapening en vredesgeest is, beschouwen wij als een leege illusie. Op dit terrein is de souvereiniteit van de massa, de massa die de oorlogsromans heeft gelezen en de eerlijke oorlogsfilms heeft gezien, van geen waarde, of die massa is te log en te weinig bewust om haar overtuiging te toonen en als machtsfactor te laten spreken: de comedie van de staatkundige wereldorganisatie, tegelijk met den strijd in China, de catastrophe van Duitschland — een héél volk dat verpaupert — het stemt nuchter en pessimistisch. Honderden hebben met Remarque en Duhamel en Ernst Wiechert geschreven, maar in Genève redevoert men en in China kruipt de tank.

Zijn moeder schrijft in den Bijbel: „Geht in den Krieg.”

Vier jaar later: „Kommt aus dem Kriege heim.”

Vier jaar is een korte tijd, maar het zijn de jaren tusschen 1914 en 1918, en in dien tijd is Percy doodgeschoten achter de mitrailleur, heeft „der kleine Klaus” zijn beenen verloren, en is gebeurd wat den naam aan dezen roman gaf. Die roman is niet op de eerste plaats een realistische teekening van den massamoord, van „den Paroxysmus des Blutes” (es gab auch Sommer und Winter, aber nur ihr Widerschein kroch matt in die Höhlen der Erde, in denen die Ratten lebten, die Läuse, die fetten grünen Käfer der Unterwelt, und zwischen ihnen die Menschen, die an das Berkwerk des Blutes und des Leidens gekettet waren und deren Tag- und Nachtwerk sich drehte wie ein verwesendes Rad in einem dunklen Strom), van „den Tod als laufendes Band.” Natuurlijk vindt men er de beschrijving van de oorlogsverschrikking in, de zinlooze slachting, maar sterker is gedurende de lezing de indruk, dat deze roman werkelijk is de Geschichte eines Namenlosen. De schrijver is een dichter, een fijnvoelend

mensch die in het Oosten en later in het Westen veel moet hebben geleden, en in het verhaal van de lotgevallen der groep-Karsten in de loopgraven voelt men het afschuwelijke proces dat deze zielen vergruizeld heeft tot een willooze stof, tot kuddevee in den meest vernederenden vorm.

Daarom is voor ons deze roman ¹⁾ het boek der vernedering. Voor den oorlog bestaat geen mensch, geen persoonlijkheid, geen individu met kleine zorgen en verdrietelijkheden, met liefde, met sympathieën en ambities, met verlangens en voorkeur, met eigen wil en inzicht. Het is geen kind van negentien en geen man van vierenveertig; het is zelfs geen soldaat. Hoogstens een kolonne. Het is een stuk van het leger, een grauw, uitdrukkingloos, afgetobd gezicht onder een vuilen helm; materiaal, dat toevallig oogen en handen en zenuwen heeft, die ze echter vooral niet naar eigen inzicht mogen gebruiken; als een onzichtbare onbekende iets zegt, moeten ze schieten, als hij wat anders zegt, moeten ze marcheeren. Ze worden *ingesetzt*. Ze worden *ingesetzt*, ze worden vervoerd, ze worden gevoed, ze worden teruggetrokken, ze worden weer *ingesetzt*. Vernedering, onmiddellijk bij de keuring, wanneer ze als poppetjes moeten springen en buigen, misschien zingend en machteloos banale grapjes ten koste van zich zelf moeten aanhooren; vernedering wanneer ze voor hun hoogere behoeften geen bevrediging kunnen vinden, wanneer ze als vee in de meest heterogene groepen worden samengepakt, voor maanden, onder de meest ellendige omstandigheden; vernedering wanneer langzaam en onverbiddeijk alle menschaardigheid uit hun leven wordt geperst; vernedering wanneer ze zich zelf niet meer kunen zijn, welke vernedering nog scherper wordt omdat zij het van elkaar moeten aanzien. Vernedering voor den schrijver, een dichter die schoonheid in allen vorm, in karakter, in vrienden, in menschen noodig heeft voor zijn leven. en die alleen afstomping ziet, verruwing, waanzin in de meest afstootende uiting, die alle schoonheid moet missen, in kleinigheden en in één lang ellende-bestaan. Vernedering door het verlies van alles wat het eigen ik vormt, vernedering in den schrik, wanneer het kleine grauwe deeltje van de massa zich na den wapenstilstand in een spiegel ziet. „Sie haben uns unsren Namen gestohlen, Heinrich....” Jedermann. Naamloos.

Dit is het einde van de vierjarige ellende: twee moede soldaten die een gesneuvelden vriend *jenseits des Rheines* brengen; „sie waren die letzten der groszen 'Armee'”; en dit is het resultaat: „das Vaterland lag hinter ihnen, zu Atomen zerbröckelt, zu Skeletten gebleicht, zu Kreuzen erstarrt.”

¹⁾ Ernst Wiechert. Jedermann. Geschichte eines Namenlosen. (244) 6 M. Georg Müller, München.

Scherp en pijnlijk teekent Wiechert ook, hoe wreed de individuen geleden hebben in den oorlog door de meest ruwe en cruë aanraking met alles wat hard en laag is; daar is zijn boek voor ons het mooist en het meest geslaagd, omdat hij daar de grootste ellende van den oorlog eenvoudig maar daardoor fel beschrijft, omdat wij daar naar een geestelijk hoog beschaafd mensch luisteren, die de morele ellende van anderen aanvoelt en begrijpt; zoowel het begrip als een diep medelijden spreekt er uit. Het spreekt uit de tekening der karakters van het kleine groepje menschen: Percy de edelman; Klaus die nog een kind is; Johannes zelf, de dichter; Megai, het gesarde Joodje; Gollimbek wiens vrouw hoopt dat hij carrière zal maken, en die later bij een gasaanval het masker van een ander wil grijpen. („Es ist Zeit” sagte Johannes finster, und sie wussten alle, dass es Zeit war” — een van die zinnnetjes in dit boek die een sterken indruk maken, omdat ze den waanzinnigen toestand zoo duidelijk en onbarmhartig belichten); en Oberüber, de „komische” figuur, een gave en zuivere figuur, die een weldoener is voor de geheele groep, een vriend, een raadgever in alle omstandigheden, een paria, iemand zonder vaderland in het groote vaderland, een man met een groot hart, iemand die maatschappelijk laag wordt gerekend maar in de groep door zijn prachtige eigenschappen een eerste plaats verdient, iemand ook die in den winter van '18, terug in het geslagen vaderland, den besten troost vindt voor de wanhoop en de zware herinnering: „Masse zu tun auf der Welt, Kop'ral”, hetgeen ook een voorbeeld is van de hoopvolle stemming aan het einde van het boek. Ook om deze reden is het een der beste oorlogsromans. Het eindigt niet in een zwart pessimisme, in doffe lusteloosheid, die na de ondervinding van den oorlog levens-onmachtig maakt (het spreekt vanzelf dat wij hiermede niet alle gedachten en gesprekken en tendenzen onderschrijven, en dat het boek — een oorlogsroman! — slechts tot lezers met onderscheidingsvermogen beperkt moet blijven).

Hans Frank in *Die Neue Literature* noemt het werk van Wiechert hét Duitsche oorlogsboek, endlich und endgültig das deutsche Kriegsbuch, en wij kunnen ons voorstellen dat in de vroegere oorlogslanden deze roman zoo wordt genoemd, omdat de bitterste ellende van den oorlog er zoo duidelijk in wordt beschreven, en omdat zoo overtuigend de ontaarding van den mensch wordt aangetoond. Bovendien waardeert men erin alle gemis aan sensatiezucht; de schrijver heeft geleden, omdat hij de dreigende degeneratie van den oorlog voelde, maar hij is sterker gebleken. Anders had hij de verschrikking van deze vier jaren niet zoo zuiver, zoo eenvoudig en daardoor zoo schril kunnen karakteriseeren, zooals hij het — om één voorbeeld te noemen — doet in Percy (Wiechert is hier bijna Duitsch-romantisch, maar in de mentaliteit van den jongen graaf

voelt men toch diens afschuw voor den massamoord, omdat hij in geen geval aan den verruwenden invloed wil toegeven, omdat hij star wil schijnen, onverschillig, er zelfs niet over spreken wil) en in Klaus. Men kan niet zonder ontroering lezen, hoe „der kleine Klaus” in een voortdurende ontzetting leeft, hoe hij als 't ware voortdurend vraagt: „dat kunnen menschen toch niet doen?”, hoe hij met afgeschoten beenen naar huis terugkeert, hoe hij in een soort bange en verwonderde ongeloovigheid een slag van drie dagen doormaakt: „Die ganze Zeit hielt Johannes seine Hand, die feucht und kalt war, und sprach zu ihm. Aber Klaus antwortete nicht. Er sprach kein Wort in diesen drei Tagen und Nächten, nicht einmal eine Silbe. Seine Augen waren weit geöffnet, seine starren Marionettenaugen, die wie angeheftet aussahen und in die die Menschen so viel Erschrecken hineingeträufelt hatten.”

Lees dan verder, hoe Megaï, tot het uiterste gesard door een sadistischen onderofficier, een einde maakt aan zijn vernedering en onmenselijke plagerijen, door houterig en automatisch den korporaal met zijn bajonet te doorsteken. Lees verschillende passages in dit boek van vernedering, en ge zult zwakke punten en gebreken vergeten, omdat ge hebt gelezen over een mensch, die tegen den oorlog moest vechten voor zijn menscheijkheid.

BOEKBEÖORDEELING.

SÉE (Prof. Henri) ONTSTAAN EN ONTWIKKELING VAN HET MODERNE KAPITALISME. (238) f 1,25 en f 2,—. Mij. voor Goede en Goedkoope Lectuur, Amsterdam.

In zijn voorwoord verklaart professor Sée dat hij met dit boekje een poging heeft gedaan om een aantal vaststaande historische gegevens samen te brengen welke vooral bewerkt zijn met het oog op de diensten, die zij de sociologie en economie kunnen bewijzen, zonder eenige politieke of sociale stellingname. In deze poging is professor Sée met deze verhandeling zeker geslaagd en voor hen die meer willen weten van het moderne kapitalisme van onzen tijd bevat dit handige boekje veel belangwekkends.

YSABIE (Reinier) PATER DAMIAAN. Missiedrama in 3 bedrijven. (70) 18 fr.

dezelfde: DRIE KERELS UIT VLAANDEREN. Missiedrama in 4 bedrijven. (77) 18 fr. Aucam Uitgaven, Leuven.

Twee geschikte stukken voor het dilettantentoneel.

TERM (Jac. P. van) DRIEHOEK, DELTA EN DAVIDSSCHILD. Studiën over Algemeene en Joodsche Vrijmetselarij. (234) f 4,25 en f 5,25. Paul Brand, Hilversum.

In deze uitvoerige studie wordt nagegaan welke Joodsche begrippen strooken met de grondstellingen van de Vrijmetselaarsorde, en wordt betoogd dat de maçonnieke organisatie gesproten is uit een bepaalde geestesstrooming in het Jodendom.

Van Diverse Pluimage

TUINSTRA (Fons) DE ZIEL VAN LIMBURG. Gebr. van Aelst, Maas-tricht.

Tuinstra heeft een buitengewoon goed boekje geschreven en in „De Ziel van Limburg” de geestesgesteldheid van het Limburgsche volk nader tot ons gebracht. Wij weten nu zoo langzamerhand wel, dat er een groot verschil bestaat tusschen de bevolking benoorden en bezuiden de Moerdijk, zooals wij ook weten dat het Noorden dikwijls en ten onrechte met eenige laatlunkendheid op het Zuiden heeft neergezien. Meermalen komen wij dan ook zinnen tegen die wij gereedelijk kunnen beschouwen als een „steek” op de houding der Boven-Moerdijsers. Hierbij begaat Fons Tuinstra echter meermalen een overdrijving, die aan de objectiviteit van zijn werk geen goed doet. Een tweede fout die het werkje toont is dat naast een openlijke erkenning der tekortkomingen in de Zuid-Limburgsche volks-aard, tevens wederom allerlei redenen worden gevonden om dit goed te praten. De liefde voor Limburg heeft den schrijver hierbij parten gespeeld en veroorzaakt dat zijn arbeid een vergelijking met zekere gedeelten uit Gerard's Knuvelder's „Vanuit Wingewesten” in de verste verten niet kan doorstaan.

Ondanks al deze aanmerkingen is de analyse van het Limburgsche individu en van de Limburgsche gemeenschap buitengewoon scherp doorgevoerd en komt de schrijver tot conclusies die verrassend zijn. In elk opzicht heeft Tuinstra de invloed, die van het Katholicisme is uitgegaan en nóg uitgaat in aanmerking genomen, omdat juist hierdoor voor deze landstreek talloze verschijnselen bij enkeling en massa verklaarbaar worden.

Fons Tuinstra is een vlot stylist en vertoont meerdere malen een oorspronkelijkheid, die in een werkje dat een dergelijk thema tot onderwerp heeft, niet zou worden verwacht. Heel in het bijzonder moet deze studie worden aanbevolen voor Noord-Nederlanders, die zich nog geen idee over Limburg hebben kunnen vormen. Zij dienen hierbij te bedenken, dat zij in geen enkel opzicht een gerechtvaardigde trots op hun landstreek behoeven af te leggen, doch moeten daarnaast openlijk durven erkennen, dat de volksaard in het Zuiden van Nederland elementen vertoont die bij hen, tot eigen nadeel, worden gemist.

OPPENHEIMER (Franz) DE STAAT. Vert. van F. van der Wissel. (210) f 2.50 en f 3.50. Erven Bijleveld. Utrecht, 1932.

De drang tot zelfbehoud en de drang tot behoud van de soort, „honger en liefde”, zijn de oerneigingen van elk levend wezen. In den mensch, den „recht-opgaande”, werkt nog een derde kracht: de causaal-drang, de zucht om een redelijke verklaring te geven van de verschijnselen om hem heen, en ze te beheerschen. Uit deze drie menselijke instincten ontstaat de samenleving, de maatschappij, waarbinnen de zucht om op te vallen, om boven de anderen te staan den mensch prikkelt tot jacht naar rijkdom: klassen-tegenstelling, staats-vorming zijn de volgende fasen. — Op deze grond-ideeën bouwt Oppenheimer zijn historische ontwikkeling van primitieven veroveringsstaat; resultaat, feudale staat tot den tegenwoordigen constitutioneelen staat. Dit werkje van den bekenden Duitschen liberaal-socialistischen econoom, dat ons hier in goede vertaling wordt verschaffd, is niet ontkomen aan het gevaar van de deductieve methode: te generaliseeren. En bij al het evolueeren der menselijke instincten is er al heel weinig plaats meer beschikbaar voor de vrije wilsbestemming van het individu.

VIALATOUX (Joseph) MORALE ET POLITIQUE. Desclée de Brouwer & Cie., Parijs.

Het is haast vanzelfsprekend dat bij het ontwaken onder de massa, van het Katholiek bewustzijn, dat zich eindelijk uit de alom heerschende liberale gedachte had weten los te werken, tevens naar voren sprong het urgente vraagstuk in hoe-verre politiek in algemeenen zin moreel verantwoord moet zijn. Deze korte boek-bespreking leent zich er niet toe hierop dieper in te gaan, doch wij willen niet

nalaten er op te wijzen dat meningsverschillen, die in dit opzicht in het Katholieke kamp heerschen vanzelfsprekend zijn, gezien het feit dat het hier een studie betreft die vooral in onze zeer gedifferentieerde maatschappelijke en economische verhoudingen tot afwijkend inzicht aanleiding kan geven. Juist deze in zich vreedzame wrijving moet tot een duidelijk en scherp omlijnd inzicht voeren in deze in het bijzonder voor de Katholieke gemeenschap brandende kwestie.

De professor in de philosophie, Joseph Vialatoux, levert een diepgaande, critische beschouwing op het boek van G. P. de Broglie „Science politique et Doctrine chrétienne”. Schrijver meent dat de studie in vele opzichten kan worden aangevochten en niet dat licht heeft gebracht, waarmede het zich aandiende.

De analyse en bestrijding der verschillende stellingen door de Broglie opgesteld zijn zeer diepgaand, hoewel ten opzichte van de practische verwezenlijking der „moreel verantwoorde politiek” Vialatoux nog zeer vaag blijft.

LEROY (Olivier) LES HOMMES SALAMANDRES. Desclée de Brouwer & Cie., Parijs.

Evenals Morale en Politique is deze studie verschenen in „Questions Disputées” welke onder leiding van Jacques Maritain bij Desclée de Brouwer in Parijs worden uitgegeven. Hoewel wij de belangrijkheid van het vraagstuk der in den loop der tijden meermalen gedemonstreerde wonderlijke onbrandbaarheid van het mensche-lijk lichaam niet willen ontkennen, is dit thema voor onzen tijd met zijn brandende problemen op sociaal-economisch terrein niet zoo aantrekkelijk. De verschillende onverklaarbare verschijnselen die onze Heiligen hebben vertoond wanneer zij op de brandstapel worden gebracht, worden door den schrijver behandeld en zoo noodig zonder aarzelen als een wonder aangeduid. Doch daarnaast wordt tevens ge- wezen op de natuurlijk onverklaarbare „toeren” die in dit verband in het Oosten worden verricht. Het geheel wordt gestaafd door een verwijzing naar een uit- voerig bronnenmateriaal. Voor hen die er toevallig belangstelling voor mochten hebben.

BARTLING (Dr. D.) DE STRUCTUUR VAN HET AESTHETISCH A PRIORI BIJ KANT. Inleiding tot de Kritik der ästhetischen Urteilstkraft. f. 2.90. Assen, 1931.

Dit is geen boek dat voor vele lezers, toegankelijk is; immers het handelt over een wijsgeerig onderwerp, en dank onze hoog geprezen kultuur en niet minder geprezen universitaire opleiding mag men zich zelf onder de ontwikkelden en intellectueelen rekenen zonder eenige wijsgeerige scholing. Maar zelfs niet allen die op wijsbegeerte zich hebben toegelegd, zullen met vrucht dit boek van Dr. B. lezen. Want het veronderstelt dat men met de Kantiaansche wijsbegeerte tot zekere hoogte vertrouwd is.

Maar wie van Kant studie hebben gemaakt, zullen bij de lezing van het hier besproken boek, erkennen dat de schr. zijn onderwerp grondig uiteenzet en dat hij scherpzinnig redeneerend zijn stof behandelt. Door Kant is dit onderwerp in het half-duister gelaten. Zeker, ook nu vordert het boek inspanning van zijn lezers; maar dit ligt niet zoozeer bij den schrijver, als wel aan zijn onderwerp, of beter: aan Kant's wijsbegeerte, waaraan duisternis inhaerent is. Men vindt er dan Kant's gedachten en Kant's zwakke punten in zijn aesthetica-leer degelijk uiteengezet; en omdat een onderdeel van Kant's leer in verband met zijn geheele wijsbegeerte, of, als men wil, met zijn geheele critiek moet beschouwd worden, wordt in dit boek zijn leer in 't algemeen ook behandeld.

LATZKO (Andreas) IN HET VERLOREN PARADIJS. Vert. door P. v. Dillen. Met 18 illustraties. (200) Em. Querido. A'dam.

Het eigenaardige van dit reisboek over Ceylon en Voor-Indië is, dat Latzko de reis vlak vóór den grooten oorlog maakte, maar eerst ruim veertien jaar later

zijn indrukken schreef. Wegens een malaria-aanval moest hij indertijd zijn tocht ontijdig afbreken, om onmiddellijk daarop aan den oorlog te gaan deelnemen. Na de ontzettende ervaringen daarvan te hebben meegemaakt, heeft hij nog 10 jaren gewacht met schrijven. Zooals hij zelf verklaart, is niets uit andere bronnen dan zijn herinnering geput. Wat niet door de zeef van den tijd is gezakt, dus alleen datgene wat den Europeanen als karakteristiek treft en een blijvenden indruk in het geheugen achterlaat, werd daardoor te boek gesteld. Het is dan ook een bijzonder interessant en bovendien prettig geschreven reisboek, dat volwassenen zeer kan worden aanbevolen.

SLEMPKES (J. A.) SAGEN EN SPROKEN VAN HET OUDE GELRE. Deel II. (288) f 7.50 en f 9.75. W. J. Thieme & Cie., Zutphen.

Nu het tweede deel voltooid is, zijn bijna alle sagen en sproken van het oude Gelderland bijeen gebracht. Het boek heeft vooral waarde daar de verzamelaar-verteller geput heeft uit de oudste bronnen en o.a. gebruik heeft gemaakt van het in de processaliën geboekstaafd bijgeloof. Voor zoover bij dergelijke stof van historie gesproken kan worden, berust de verzameling dus op historische grondslagen, waardoor de heer Slempek de liefhebbers van dit genre wel zeer aan zich verplicht heeft. Slechts bij enkele sagen lijkt ons de verteltrant eenigszins stroef; overigens is de geheel eigen geest der volksverhalen goed bewaard gebleven. Het boek is prachtig door Willem Balcker geïllustreerd.

ARISTOPHANES. DE VOGELS. Uit het Grieksch vertaald door Dr. C. Deknatel. (68) f 1.— en f 1.50. W. J. Thieme & Cie., Zutphen.

De grootste Atheensche blijspeldichter, die innig genoot van het woelige, onstuimige leven rond hem, beweegt zich in zijn stukken bijna altijd op politiek gebied, en kiest daarin partij tegen de oorlogspartij en de ontaardende democratie. Ook in het revue-achtige *De Vogels* neemt hij een loopje met het politiseerend gedoe van zijn medeburgers, en hij laat een Athener een centraal rijk in de lucht stichten. Behalve de satire is in dit stuk treffend het verlangen naar de natuur. De goede vertaling van Dr. Deknatel stelt thans een ruimeren kring van lezers in de gelegenheid, van het oude Grieksche blijspel kennis te nemen.

LEEUEWEN-VOS (W. J. van) SEXUEELE OPVOEDING. (165) f 2.90 en f 3.90. J. Ploegsma, Zeist, 1932.

Dit boek heb ik met veel instemming gelezen. De schrijfster — met-katholiek — blijkt de bezwaren van katholieke kant tegen dansmanie, moderne strandgewoonten, luxueuse opvoeding, bioscoop en vele andere dingen te deelen. De titel van haar boek kan ons minder bekoren, daar goede opvoeding vanzelf ook opvoeding met betrekking tot het sexueele gebied is, maar deze meening deelt de schrijfster ook en haar wenken voor de opvoeding der verschillende leeftijden hebben onze instemming. Hetzelfde kunnen wij niet zeggen van haar o.i. veel te uitvoerige uitweiding over lichamelijke kwesties, die met het sexueele in verband staan, terwijl wij ons de wijze van voorlichting ook anders denken. Op de moeilijkheden der puberteitsperiode had de schrijfster wel iets dieper kunnen ingaan. Alles tezamen een boek dat wij aan oudere en ervaren opvoeders kunnen aanbevelen, vanwege de praktische raadgevingen, die er in voorkomen.

DEELEN Arts. (J. B.) HET SEXUEELE IN DEN MENSCH. (142) f 1.50 en f 2.50. 2de Druk. Malmberg, Den Bosch.

Een boekje te schrijven, dat zich ten doel stelt sexueele voorlichting te geven aan „jonge volwassenen”, valt niet mee. De aard van het onderwerp, de leeftijd waarvoor men schrijft stellen hoge eischen aan den schrijver. Zijn werk is bovendien het overnemen van de taak van anderen; ouders en opvoeders die monde-

ling en onder vier oogen eigenlijk dienen voor te lichten, maar dit veelal niet doen. Een bezwaar lijkt ons, dat voorlichting op vrij-volwassen leeftijd — dus boven de 18 jaar — te laat komt. Voor kinderen beneden dien leeftijd is het boekje niet bedoeld en ook niet geschikt. Met 18 jaar zijn de meeste kinderen al door anderen ingelicht. Een tweede bezwaar, dat wij in vraagvorm zouden willen uiten, is, moet dit onderwerp voor jong-volwassen jongens en meisjes niet verschillend behandeld en voorgesteld worden? Man en vrouw staan toch wel heel anders tegenover dit probleem. Aan lichamelijke kwesties wordt, uit paedagogisch oogpunt beschouwt, te veel aandacht gewijd.

GERVASIUS O.M.C. (P.) DE GEHOORZAAMHEID. Opvoedkundige Brochurenreeks. No. 64. (89) f 1.20. R.K. Jongensweeshuis, Tilburg, 1932.

Achtereenvolgens worden behandeld: Gezag, vrijheid, gehoorzaamheid, gehoorzamen is plicht, gehoorzaamheid als deugd, soorten en eigenschappen van gehoorzaamheid, opvoeding van het kind. In deze tijden van gezagsverslapping — veelal aan de opvoeders zelf te wijten — zal deze brochure aan menig opvoeder iets te zeggen hebben. Evenzoo aan hen, die van hun gezag misbruik maken door hetgeen en de wijze waarop zij eischen.

BELLON (Prof. Dr. K. L.) INLEIDING TOT DE VERGELIJKENDE GODSDIENSTWETENSCHAP. N.V. Standaard-Boekhandel, N.V. Dekker en van de Vegt.

De nog jonge wetenschap van de vergelijkende godsdienstgeschiedenis kan deze „Inleiding” van den Nijmeegschen hoogleeraar als een zeer belangrijke aanwinst begroeten. Met rustige geleidelijkheid wordt uiteengezet wat vroegere eeuwen voor materiaal hebben bijeengebracht. Wat vroegere denkers over dit materiaal aan theorieën hebben opgebouwd wordt eerlijk en oprecht weergegeven en..... beoordeeld met groote bescheidenheid maar tevens met critischen zin.

De samensteller van deze inleiding vóórvoelde een zekere verwondering dat hij deze stof behandelde in de „Philosophische Bibliotheek”. Bij den ontwikkelden lezer zal deze verwondering toch wel haast van zelf moeten opkomen, want tot ver in het boek zal het idee hem vergezellen alsof hij zich verdiept in een geschiedenis der wijsbegeerte met een toepassing op de geschiedenis van den godsdienst. Slechts de wijsgeerig geschoolde lezer weet dat in het beknopte overzicht der philosophische theorieën een hechte grondslag wordt gelegd om steeds verder en met stijgende belangstelling de godsdienstkwestie in zijn ontwikkeling te volgen. De katholieke lezer van dit boek moet ongetwijfeld ook deze gedachte in zich voelen opkomen: is het niet jammer dat de katholieke wetenschappers zich langen tijd (als met opzet) van dit te ontginnen terrein hebben verre gehouden; alle systemen immers en theorieën die behandeld en becritiseerd worden zijn blijkbaar van niet-katholieke geleerden. Maar nu eenmaal de katholieke wetenschap zich ook dit tot object van studie en onderzoek heeft gekozen schijnt de dageraad van het ware te gaan gloren. Zou het daarom wel zoo hoognoodig zijn wat de schrijver op pag. 23 opzet en eerlijk tot het einde doorvoert: de scheiding tusschen geloof en wetenschap. Of zou after all degene die de openbaring aanneemt niet veel gemakkelijker met de krachten van zijn loutere verstand kunnen doordringen — langs het bijeengebrachte materiaal — tot in de nevelige verten van de oerculturen: een-openbaring-aannemen kan immers voor het zuivere verstand een mogelijken weg tot verklaring doen vermoeden zonder dat dit meteen gelijk staat met een apriori-houding. Want al die verschillende pogingen om het materiaal te verklaren, die elkaar successievelijk verdrongen, doen toch onwillekeurig denken aan de Pauluswoorden, waarop de schrijver aan het einde zinspeelt: „Hun bespiegelingen zijn uitgeloopen op niets”. Moge dit belangrijke boek niet slechts een studie-object zijn voor studeerenden, maar mogen ook de ontwikkelde leken profiteren van de intense werkzaamheid van den hoogleeraar.

Jeugdboeken

STEEN (Anna) HANNA. (88) J. H. Voorhoeve, Den Haag.

Eenvoudig verhaal van een zigeunermeisje. Protestantsch maar leesbaar.

BRUGMAN (A. J. W.) DE GEHEIMEN VAN DE SLATUINTJES. (150) f 1.35. De Spaarnestad, Haarlem.

Wat een verrukkelijke plaats voor Amsterdamsche jongens om hun vrijen tijd in zoek te brengen zijn die Slatuintjes! Een frisch en prettig geschreven vertelling.

PRAAG (Henri C. van) GELUKKIG NIET TE LAAT: Acht Kinderliedjes. (18) f 2.50. Woorden van Bep Otten. Prentjes van Johan Dijkstra. „De Gulden Ster”, A'dam.

Aardige, kinderlijke liedjes, welke de kleintjes wel heel gauw zullen leeren. Muziek, woorden en prentjes zijn echt leuk.

PETILLON (Willy) HET HUIS AAN DE RIVIER. (236) f 2.— en f 2.50. Geill. door Ella Riemersma. Van Holkema en Warendorf, A'dam.

Door geldelijke omstandigheden ziet Mevrouw van Herwaarden zich genoodzaakt om een betalende logée in huis te nemen. Door een advertentie komt zij in aanraking met een ongelukkigen jongen, die door haar en de kinderen in huis opgenomen wordt en die zij liefdevol helpen en opheffen. Teslotte gaat hij met Miep, de dochter samen de toekomst in. Geschikt voor oudere meisjes.

ROLF (G.) DE KAJOTTER. (198) 10 frs. St. Franciscusdrukkerij, Mechelen.

Het ware te wenschen dat alle Katholieke jongens waren als deze jongen, deze Kajotter. Een warm aanbevolen boek, zoowel voor grootere jongens als volwassenen.

GROEN-ZEEGERS (B. van der) JIM. (139) f 1.75 en f 2.50. Geill. door Sijtje Aafjes. Van Holkema en Warendorf, A'dam.

Verhaal van een ondeugend Indisch jongetje, dat van zijn baboe weg loopt en in de dierentuin door een aap, Jim, gebeten wordt, waarmee hij later heel goede vriendjes wordt. Geschikt en leuk voor kinderen van 6-8 jaar.

KRIENEN (Charles) DE DURE BEENEN VAN FRANK KRONEN. (163) f 1.10 en f 1.75. Geillustreerd door E. ten Harmsen van der Beek. Van Holkema en Warendorf, A'dam.

Frank breekt zijn beenen bij een wedstrijd, komt in het gasthuis en sukkelt later met zijn voeten. Hij wordt geholpen door een kleerekooper, die daarvoor door zijn vader beloond wordt. Geschikt voor jongens van 11-15 jaar.

TOMKINS (David) NAAR DE KOPERMIJNEN. (223) f 2.— en f 2.90. Met illustraties van den schrijver. Van Holkema en Warendorf, A'dam.

Dit verhaal is geschreven, zoo staat het in het voorwoord, naar het dagboek van den Engelschen ontdekkingsreiziger Samuel Hearne, die er met twee flinke jongens op uit gaat. Avontuurlijk, maar geschikt voor jongens van een jaar of 16, 17.

BIENFAIT (Claudine) RIEKS BESCHERMELINGEN. (171) f 1.10 en f 1.75. Van Holkema en Warendorf, A'dam.

Rieks beschermelingen zijn de twee zoontjes van haar tante, die als hun moeder ziek is bij haar komen logeeren. Ze heeft er heel wat mee te stellen. Geschikt voor meisjes van 10-15 jaar.

SIEBE (Josephine) HET TEDDYBOEK. (187) f 1.75 en f 2.90. Bewerkt door A. van Kempen. Geïllustreerd door E. M. ten Harmsen van der Beek. Van Holkema en Warendorf, A'dam.

De schrijfster van de vermakelijke Harlekijntjes-serie geeft ons hier een Teddy boek. Beertjes, die eens in de maand levend worden is een begeerlijk iets voor kinderen. Ze zullen ook dit boek weer met groot plezier lezen. De bewerking is vlot en de plaatjes zijn alleraardigst. Voor kinderen van 8-10 jaar.

L'ANNÉE EN FETES POUR NOS ENFANTS. PAQUES. (104) Texte de M. Th. Latzarus. Illustrations en Cie., Parijs.

In een goede en kinderlijke vertelling wordt hier het Paaschfeest uitgelegd. Voor onze kleine Hollandertjes een mooi verhaal, dat eerst door de ouderen moet worden gelezen om het na te vertellen.

FINN (Francis) HARRY DEE. (386) f 2.75 en f 3.50. 3e Druk. Bewerkt door H. J. J. Wachters. Geïllustreerd door Fr. Lazarom. R.K. Boek-centrale, A'dam.

Deze geheel opnieuw bewerkte, derde druk van het zoo bekende en goede jongensboek bevelen wij graag aan voor jongens van ongeveer 12-15 jaar.

SERIE „UIT DE SPROOKJESWERELD". Van Holkema en Warendorf. A'dam. Geïllustreerd door Mia van Oostveen.

DE CLERCQ ZUBLI (F. J. de) BOBIES SPEELGOEDBEESTJES EN HUN WONDERLIJKE AVONTUREN. (48) f 0.75.

STYGER-KROPHOLLER (Tine) TUSSCHEN DE DUINDOORNS. (43)

VALKHOF (Rein) BIJENKONING. (39) f 0.75.

STOUTE JAAP EN ROZEMARIJN. (41) f 0.75.

HUISINGA-SCAF (L.) DE VRIENDEN VAN TIN. (46) f 0.75.

TIENHOVEN (Ab. van) HOE MARIENTJE KLAAS VAAK VERRASTE. (41) f 0.75.

PETILLON (Willy) LILY EN HAAR POP. (38) f 0.75.

VALKHOF (Rein) LIESELOTJE EN DE ZEEPBELLEN. (35) f 0.75.

Leuk en frisch zijn deze boekjes van de sprookjeswereld. De teekeningen zijn alleraardigst. De kleintjes zullen er zeker met veel plezier in grasduinen.

DUHAMELET (G.) CHANDELEUR. Desclée de Brouwer & Cie., Parijs.

Dit Fransche kinderboekje, aangekondigd als zijnde ook zeer lezenswaardig voor volwassenen, kan wat opzet betreft niet anders dan worden toegejuicht. De illustraties zijn echter niet bijzonder en de verhaaltjes niet alle levendig.

„Katholiek Verzet”

door J. v. H.

De naam Anton van Duinkerken wekt nogal uiteenlopende, zelfs tegenstrijdige reacties bij zijn lezers — of niet-lezers, als er die nog zijn. Van Duinkerken heeft al zooveel boeken, zooveel opstellen en essay's geschreven, dat elk Nederlander, die wil meetellen, hem moèt gelezen hebben. Men kan geen tijdschrift opslaan, geen boekwinkel binnenlopen, geen courant langeren tijd volgen, of men stoot vriendschappelijk of vijandig op den naam van Duinkerken. Er dreigt een probleem van Duinkerken te zullen ontstaan. Zooals minstens iedere Europeaan stelling neemt ten opzichte van Hitler en Mussolini, zoo heeft ieder Nederlander, althans ieder Katholiek Nederlander stelling te nemen ten opzichte van van Duinkerken.

Zijn naam is reeds een uitdaging. Van achter dat oud-bekende Duinkerken zien wij onmiddellijk een kaper opdoemen. Van Duinkerken zelf heeft die kaper-associatie al lang vergeten en er wellicht Michiel de Swaen voor in de plaats geschoven, den ouden Duinkerker dichter uit een dierbaren tijd.

Anton van Duinkerken is o. a. in zooverre een merkwaardig man, dat hij met zijn èène been — men vergeestelijke de oude beeldspraak zooveel mogelijk — in de zeventiende, met het andere volop in de twintigste eeuw staat. Verband met dien eigenaardigen stand houdt ook het feit, dat hij hoog-intellectuele werken schrijft en daarnaast een volksboek heeft uitgegeven, eenigszins in den trant van Pater Poirters en andere zeventiende-eeuwers, „Het Wereld-orgel”. Deze drie kanten van zijn wezen, de „volksche”, de historisch gerichte en de scherp intellectuele harmonieeren in hem wonderwel. Ook in zijn vroegere poëzie, die hij in „Lyrisch Labyrint” tot een stevigen bundel vereenigd heeft, komt dat „volksche” allerge-lukkigst tot uiting; van bevoegde zijde werd deze volksche poëzie als het beste van zijn poëtisch oeuvre geprezen.

Van Duinkerken voelt zich een lid der strijdende Kerk en hij kan zich de Liefde moeilijk anders dan als een strijdende Liefde voorstellen. Voor hem is de hoogste goddelijke deugd op de eerste plaats een „virtus”, een „aretè”, iets zeer mannelijks en zijn geestelijke sympathieën staan zoo zeer op het forsche, krachtige, op het mannelijke gericht, dat vrouwelijke auteurs die in viriliteit van logica of uitbeelding wel eens een steek laten vallen, er soms ongenadig afkomen. De evangelische „zwaard”-texten hebben gewicht voor hem. Die strijdbaarheid, die het nog liever voor anderen dan voor eigen zaak opneemt, maar die zich niet tot het defensief beperkt, heeft nogal eens geknuppeld in het hoenderhok en daarom wordt zijn naam met zoo verschillend accent uitgesproken.

Hij is een geboren „contra-reformator” zoowel in historischen als in letterlijken zin: het stoere tijdvak, dat we met dien barokken

naam aanduiden, heeft niet slechts zijn voorliefde, maar teekent ook de statuur en structuur van zijn geest, een hartstocht voor revindicatie van onder den voet gelooopen rechten. Hij is uit de school van Thijm zoo goed als uit die van Bellarminus. Het reformatie-geloof vindt bij hem geen genade en van het genus „dominee”, dat toch eigenlijk ook een zielig ras vormt, aangesteld als het is om zonder de wijding van het mysterie, zonder de zegeling van den Geest het Christendom gaande te houden, van dit genus heeft hij nog zelden iets goeds gezegd. De heroïek der contra-reformatie, die de verburgerlijking van het Christendom trachtte te keeren, is gereïncarneerd in van Duinkerken.

Hij heeft echter minstens twee boeken geschreven, waarin alle Nederlandsche Katholieken elkaar zonder animositeit ontmoeten kunnen en die voor elk lezer instructief zijn, de „Hedendaagsche Ketterijen” en het nieuwe „Katholiek Verzet”. *) In beide boeken is de geofende dialecticus aan het woord, de zeer intelligente en scherpzinnige ontleder van hedendaagsche meeningen, ideeën en stroomingen. „Katholiek Verzet” is zijn nieuwste boek, een verzet, zooals de omslag aangeeft, tegen Marsman, Coster, ter Braak, Gide, Proust, Spengler, Walch, Donker en Eekhout. De ketterijen der genoemde schrijvers zijn vele en van Duinkerken zelf verwacht wel niet ook maar één dezer auteurs van de dwalingen zijns weegs te zullen terugvoeren. Vandaar de bescheiden naam „Verzet”. De schrijver had zijn boek ook „De Apologie der goede Werken” of „De Triomf van het Syllogisme” kunnen noemen. De voornaamste dwalingen, die hij hier te lijf gaat, zijn het vitalisme en het psychologisme en tegen beide is geen beter geschut in het veld te brengen dan de Katholieke leer der goede werken en de rechtvaardiging van het Syllogisme.

Wat mij de lezing van dit boek tot een aangename inspanning maakt, is de dialectische vaardigheid en de geestige schermkunst van den schrijver. Beide zijn gevaarlijke eigenschappen, wanneer zij niet in dienst staan van de eenvoudige, gezonde waarheid: dan ontaarden ze gemakkelijk in handigheid en sofisterij. Doch, wordt het spel niet gespeeld om het spel, maar in dienst van hooge en heilige waarden, dan verhoogt het de prikkeling der lectuur en biedt voortdurend verrassingen. De paradoxale schrijftrant van Chesterton en zijn volgelingen bekoort niet ieder lezer: er is op meer eenvoud aangedrongen, op een juister en minder gecompliceerd zeggen van wat men bedoelt te zeggen. Maar aangezien een eenvoudig en juist weergeven van zijn meening gemakkelijk tot het ennuyeuse genre gaat behooren, ook al is die meening van waarde en gewicht, is een matige, desnoods overmatige hoeveelheid spirit en fancy niet

*) *Anton van Duinkerken. Katholiek Verzet.* Brand's Uitgeversbedrijf. Hilversum, 1932.

te versmaden. Een boek vol juist geformuleerde, waardevolle meeningen kan ondragelijk taai zijn.

Van Duinkerken bezit meer „mesure” dan Chesterton, dan Shaw vooral, bij wien het manoeuvreren met paradoxen een sport, een goochelen met begrippen geworden is. Trouwens van Duinkerken's persoonlijkste kracht is niet zoozeer het paradoxale, verbluffende, als wel het nuchter en verrassend comische. Er loopt door heel zijn boek een onderstroom van bescheiden en goedgeaarde geestigheid, die overal voelbaar is, maar slechts hier en daar aan de oppervlakte treedt. De schijnbaar droge redeneerhouding, waarin de schrijver zijn objecten bladzijden lang onder handen neemt, ze ontkleedt en ontleeft, geeft aan een plotselinge wending, aan een onverwachte bemerking soms een zeldzaam comische bekoorlijkheid. Voorbeeldig in dit opzicht is het vijfde hoofdstuk „De Keisteen en de Stroom”, voor mij het best geslaagde en brillantste van geheel het boek. „Katholiek Verzet” noemt de schrijver

ANTON VAN DUINKERKEN

zijn werk, dat gegroeid is uit de sterkste impulsen, die in hem werken, zijn Katholicisme en zijn strijdvaardigheid, en dat een ongewone eruditie, een helder inzicht in de hedendaagsche onhoudbarheden en in de zwakheden der schrijvers, een lenige geestesathletiek en een zeldzame woordvaardigheid hem in staat stelden te schrijven.

De „Hedendaagsche Ketterijen” lokten destijds een vinnige, maar geestige repliek van Menno ter Braak uit, waarin hij bewondering voor den schrijver uitsprak en nog meer verachting voor de zaak die deze verdedigde, van dat soort verachting als een slagersjongen uit, wanneer hij van zijn fiets op een kerkdrempel spuwt. Van Duinkerken was voor ter Braak een buitengewoon sluwe oplichter en bezat „alle eigenschappen die den waren apologet maken, apologet derhalve niet in den zin van èèn of anderen pater Cajetan, die met het bisschoppelijk imprimatur de goe-gemeente mag oplichten...., apologet niet in den zin van cursushouder voor niet-katholieken met maximumrecords van zondaarsbekeering, maar apologet in den besten, den onaangenaamsten, den zondigsten vorm. Het is geen

kunst de burgerij met goede bedoelingen op te lichten, maar het is een groote, edele en zware kunst, den intellectueel van onzen tijd zoo op te lichten, dat hij geleidelijk aan, zich verstrikt, gekneveld, geplunderd en onterfd voelt. Dit is de kunst, die Anton van Duinkerken meesterlijk verstaat”. (Vrije Bladen - April - 1930). Een van de schitterendst geschreven en sprankelendste boeken der katholieke auteurs van het oogenblik was „Hedendaagsche Ketterijen” ongetwijfeld; het was nieuw en oorspronkelijk naar zijn vorm en naar zijn opzet. Ook wie zulk een geestige schermutseling uit neiging of afwijkend inzicht niet ten volle savouereert, moet het boek de verdienste laten van met geest en ongewone schranderheid geschreven te zijn. Dat een dergelijk werk echter nog altijd op een tweede uitgaaf wacht, pleit niet voor de geestelijke standing van Nederlands Katholieken. Was het door Belloc of een der buitenlandsche grootheden geschreven, dan was het vast onmiddellijk aan drie, vier vertalers ten prooi gevallen en, wie weet, in hoeveel duizendtallen door het land verspreid. Maar een Nederlandsch Katholiek auteur woont te dicht bij om druk gelezen en gekocht te worden. En toch dragen „Hedendaagsche Ketterijen” en „Katholiek Verzet” iets eigens bij tot de glorie der letteren onder de Katholieken van Nederland. Men moet „geest” en oorspronkelijkheid waardeeren, overal waar zij zich laten betrappen en beide treden op zijn Zondagsch op in van Duinkerken’s boeken. Het essayistisch geschrift gaat in dezen tijd van intellectualisme en zelf-reflexie, nu de pure schoonheid en de naieve poëzie gedemasqueerd zijn en het temperament, de persoonlijkheid van den schrijver alleen belangrijk schijnt, hoe langer hoe meer een erkend genre worden.

De twee genoemde werken van Anton van Duinkerken, die de auteur zelf eenigszins buiten zijn strict letterkundig oeuvre schijnt te plaatsen door ze niet bij „De Gemeenschap” uit te geven, lijken mij tot het niet zoo talrijke te behooren, dat onder de Nederlandsche schrifturen op inter-Europeesch niveau staat. Een boek als „Katholiek Verzet” zou ook in de nabuurlanden een goed figuur maken. In de sfeer der ironiseerende, scherp intellectuele polemiek is van Duinkerken op zijn best, dàar waar het hoofd koel en toch het hart warm blijft, waar zijn gvoeligheid voor het woord en zijn klaarheid van begrip, zijn humor en zijn verbeelding alle tot hun recht komen. Van Duinkerken is zich aldoor meer van de poëzie en de loutere fictie gaan afwenden om in het critisch en beschouwend essay zijn eigenlijk terrein te vinden: ik geloof niet tot zijn nadeel. Het „musische” in hem moge met de jaren geleden hebben — bij hoe weinigen lijdt het niet met de jaren! — aan inzicht, aan diepte, aan breeder vruchtbaarheid, aan critsch vermogen en vindingrijkheid heeft hij gewonnen. De didactische, of liever de doctrinaire trek, die in hem domineert, is zoo saamgegroeid met de vitale krachten van zijn wezen, dat dit zelfs de groote stimulans zijner litteraire

werkzaamheid is geworden. In het sterk en zuiver volksche van zijn natuur bezit hij tevens een gelukkig tegenwicht, dat hem behoedt voor een gletscherhoog en gletscherdor intellectualisme.

Een lofzang op een zoo vergeten en in verachting geraakt iets als het syllogisme dreigt al licht een dor en kamerduf betoog te worden, dat met zijn middeleeuwsche gedegenheid de lezers dezer twintigste eeuw ongeroerd laat. Doch van Duinkerken jaagt niet op het opgezette wild zijner verbeelding, maar op moderne dwalingen die levend zijn als krokodillen in den Nijl en haaien in de Zuidzee, dwalingen die als cameleons van kleur wisselen en wier ongeaaffirmeerdheid en onaffirmeerbaarheid hun kracht uitmaakt. Negatieve en cynische geesten als Proust, Gide en ter Braak, die neen! zeggen, wanneer zij ja! bedoelen, die altijd beginnen waar een gewoon sterveling ophoudt, en ophouden waar deze begint, die niet den weg van het verliezen naar het vinden, maar van het vinden naar het verliezen afleggen, voor wie het niets ten slotte belangrijker is dan het iets, het onzekere waardevoller dan de zekerheid en het bewust zich tegen alles te weer stellen het hoogste distinctief des menschen, deze curieuze geesten, wien het allerminst ontbreekt aan scherpzinnigheid, zijn geen gemakkelijk te bespringen prooi. Van Duinkerken weet dat zij persoonlijk niet te weerleggen zijn, omdat zij zelf in geen enkele weerlegging gelooven, omdat een weerlegging voor hen evenveel waarde kan hebben als een overwinning. De oude klassieke ratio, de opbouwende rede heeft voor hen ongeveer afgedaan. De Heilige Geest zelf zou aan deze menschen moeten verwijfelen! Het gaat dus niet om een persoonlijk overtuigen van de onhoudbaarheid van hun standpunt, niet uitsluitend om een berekeneerd weerleggen van hun meeningen en motieven, maar vooral om het duiden der levenswaarde van de verschillende stellingen en strevingen. Er moet toch een hoek van inval zijn, waar deze moderne menschegeest te bereiken is, en hoewel alle vastheid van standpunt, alle oriëntering ten opzichte der eerste waarheden en der uiterste waarden is verloren gegaan, over de bruikbaarheid van een zienswijze of een beginsel ten opzichte van het leven, over hun „levenswaarde” is nog te twisten. Het „leven” is het heilige der heiligen, de godheid voor de hedendaagsche schrijvers. Hoe vager en onomlijnder dit begrip „leven” is, hoe dichter zich dit leven in zijn Maya-sluier hult, des te gereeder leent het zich voor een esoterischen cultus.

Den dogmatisch klaren van Duinkerken verveelt dit gesol met het „leven”, dit opereeren met vooze en onhoudbare theorieën als „vitalisme” en „psychologisme”; hij wenscht de klare begrippen der middeleeuwen terug, die logisch en mannelijk dachten en zoo een gezonde basis voor samenleving en cultuur schiepen. De menscheid kan niet buiten de logisch klare gedachte, die in het Katholicisme gekristalliseerd ligt en die dat hoog aanbeden „leven” op zijn

zuivere waarde ijkt. Het juiste en het heldere begrip is de noodzakelijke conditie voor den opbloei der hoogste geestesgoederen. De schrijver heeft te veel bewondering voor zijn slachtoffers, te veel besef van de winsten en verliezen van dezen tijd, leeft met hoofd en hart te zeer in de twintigste eeuw dan dat zijn aanval in een naïeve en doellooze Don-Quichoterie zou ontaarden. Op het oogenblik is hij een der zeer weinigen die zulk een boek schrijven kon. Wat Henri Massis in Frankrijk bereikte, die met zijn „Jugements” het oordeel der leidenden wezenlijk beïnvloedde, is ook voor van Duinkerken niet onbereikbaar. Zijn boeken brengen klaarheid, waar eindelijke klaarheid voor velen gewenscht is. Temeer nu de onpersoonlijke litteratuur, de litteratuur „an sich” hoe langer hoe meer een koekoeksheim in de wolken gaat worden en de levensvizie, de beleefde overtuiging van dichter of schrijver steeds meer de maatstaf wordt bij de beoordeeling, is deze begripsverheldering, deze katholieke uiteenzetting een verheugende gebeurtenis. Van Duinkerken’s bewegelijke essay’s zijn werkelijk „ontmoetingen met schrijvers”; de vonken springen dezen gladiator van zijn degen en wie van geestige, fonkelende lectuur houdt zal in de meeste hoofdstukken zijn genoeg vinden. Niet overal is de auteur op volle kracht: het meest geslaagd lijkt mij in zijn uiteenzettingen met Gide, Marsman en ter Braak, wel de gevaarlijkste en onversaagde wolven voor een waakschen herdershond. Enkele aangevallenen zijn een te makke en te weinig dankbare prooi om van Duinkerken’s activiteit tot hoogspanning op te voeren; meer het toeval en de opzet van het boek bracht hen in dit conflict dan hun belangrijkheid. Het slot-hoofdstuk is minder polemisch en wat het aan spanning inboet, wint het aan diepte en synthetischen opbouw.

De verschijning van een schitterend pleidooi als „Katholiek Verzet” bewijst weer eens te meer, dat het Katholicisme voor deze jonge schrijvers in Nederland geen doode letter, geen „panache” of romantische draperie is, maar de kloppende kloppende van het eigen bloed. In de onstuimige verscheidenheid van inzichten en gevoelens werden wel eens meeningen luid, die hieraan te twijfelen schenen — men is er zoo vlug mee een eigen geloofsnorm te improviseeren en deze als een onfeilbare wichelroede te hanteeren —; doch wie een onversaagd boek schrijft als dit, maakt geen moordkuil van zijn hart en van zijn overtuigingen. „Katholiek Verzet” is meer dan een boek, het is een daad.

De „Biechtvader” der Romantici

door TH. H. SCHLICHTING.

Ernest Seillière, de l'Institut, is een wonder. Ziet, reeds vijf-entertig jaren is hij de onvermoeide biechtvader van alle romantici. Niet gelijk de Pastoor van Ars, houdt hij zijn beslissingen en raadgevingen geheim, neen, openlijk geeft hij zijn goedkeuring, openlijk legt hij de penitentie op. In menig opzicht is zijn taak lichter dan die van den pastoor; de geheimhouding is hem niet opgelegd, hij behoeft ook niet te wachten op zijn biechtelingen, hij kan ze zelfs uitkiezen. Maar hij is bijna even onvermoeibaar. De pastoor van Ars was dom, zegt men, maar hij bezat in de hoogste mate de onderscheiding der geesten. En dit is een gave, die Ernest Seillière zich eveneens toekent, doch men moet toegeven, dat de leeken-biechtvader slechts één deugd, en slechts één zonde kent. De deugd is, dat men handelt, of liever, schrijft volgens het verstand en de ervaring, l'expérience de la race, en de zonde, dat men zich te veel begeeft in het mysticisme.

Wel kent hij verschillende soorten mysticisme, die hij noemt naturiste, esthétique, catholique, passionel, messianique, social. En daarbij beteekent voor hem mysticisme een soort geloof aan een irrationeelen bijstand, waardoor de mensch eerst recht zijn machts-honger kan bevredigen. Voor sommigen is deze bijstand God zelf, voor anderen de natuur, voor weer anderen het passionele leven, de volkskracht, de schoonheid, de toekomstige messias.

Zijn biechtelingen komen tot hem, bij de oudste te beginnen, dat is het eerste geslacht na Rousseau; (wij leven thans in de zesde generatie). *)

De romantiek of het mysticisme bloeit reeds in de ziel van Rousseau in velerlei bloesem; geloofde immers Rousseau, le triste botaniste, niet aan de goedheid en onverdorvenheid van de natuur, die rein en vriendelijk is; aan de goedheid van het hart, tot tranenrijke ontroering toe over de goedheid van zijns harten uitspraak? aan de goedheid van den hartstocht, die hem in de heerlijkste vervoeringen en verteederingen dompelde?

Deze natuurlijke goedheid en reinheid des harten bloeide heerlijk uit in de Revolutie. Was Camille Desmoulins, de vriend des volks, niet zelf een teeder en ontroerd deelnemer aan de herdersspelen, waar men het onbedorven natuurleven leefde

in eene liefelijke streek

bij 't ruischen van een zilverbeek

en tegelijk de groote demagoog en oproerkraaier, die het onschuldige en natuurlijke volk aanzette, naar de macht te grijpen?

Maar als de natuur in aanraking komt met de beschaving, be-

*) P. E. Seillière. Pour le centenaire du Romantisme. Paris. Eduard Champion. 1927. Aldaar ook de lange lijst van zijn werken.

gint het bederf. En daarom is het logisch, dat de koningin van de beschaafde maatschappij, Marie Antoinette, de meest bedorven mensch was. Zij werd beschuldigd, haar minderjarig zoontje tot kwaad verleid te hebben.

Gelukkig maakte het reine en onschuldige volk aan dit bederf een einde. Lenotre heeft precies, gelijk een patholoog-anatoom, nagegaan, hoeverlen er werden guillotined, verbrand, opgegeten, verscheurd, opengesneden, geschonden, verdeeld en vermorzeld.

Na deze feiten was men definitief overtuigd, dat de mensch van nature goed was, maar wel zocht men de onbedorven natuurlvolkeren in den regel niet meer in Parijs. Waarschijnlijk omdat men zijn liefde en waardeering ook tot andere volkeren wilde uitstrekken.

De goedheid der natuur heeft iets komisch. Uit den vroeg-romantischen tijd dateert de voorliefde voor natuurlvolkeren; een inboorling werd synoniem met „vat van deugd"; en het is zeer amusant na te gaan, welke volkeren zooal als modellen gediend hebben. De Chinezen kwamen vooraan, want van hen wist men het minste, de Roodhuiden hebben langen tijd opgang gedaan, en ik weet al niet meer wie. De vereering gaat nog steeds door, en den laatsten tijd zijn de bewoners der Zuidzee-eilanden heilig verklaard. Zelfs de bewoners onzer koloniën blijven niet ongecanoniseerd, en daaraan hebben de Balinezen te „danken" dat bij hen de christelijke zending verboden is.

De romantiek, die op de revolutie volgde, zocht vooreerst nog dezelfde deugdzame inspiratie als die van Rousseau. Stendhal echter vond reeds het passioneele thema. De Godheid werd weer gezocht in het onbedorven menschenhart, maar een gansche school vond die onverdorvenheid in de Oudheid, in de middeleeuwen bij voorbaat, sommigen ook bij de Grieken. De ruïnes kwamen in de mode.

In de geschiedenis der literatuur zijn er weinig feiten, die meer amusant zijn, dan de strijd om de romantische onderwerpen *). Van dichtbij gezien, begon een ruïne natuurlijk te vervelen; en de artisten zochten b.v. dan weer inspiratie in de mythologie of in een natuurlvolk. Maar dat opbieden tegen elkaar: „mijn ruïne is beter dan uw natuurlvolk". „Uw ruïne is verouderd"! En toch, beiden zochten hetzelfde soort inspiratie; in dien tijd nog deugdzame inspiratie, zooals die door Rousseau gepredikt was. Met alle respect gesproken, lijkt het er op, alsof twee plutocraten met elkaar strijden over de inflatie van den gulden, maar beiden hoopen hetzelfde voordeel.

Ernest Seillière heeft ongeveer alle romantici, van alle zes Rousseauistische generaties, te biecht gehad. Maar helaas, hem is niet,

*) J. Huizinga. Cultuurhistorische Verkenningen blz. 176 en Seillière passim.

gelijk aan den pastoor, de gelofte gegeven, dat wat hij op aarde zal ontbinden, ook in werkelijkheid ontbonden zal zijn. Immers de schuldigen, die uit zijn biechtstoel komen, worden buiten hartelijk onthaald, en te hunner eere barst men uit in biografieën, maar de onschuldigen worden bijgezet in het massagraf van de literatuurgeschiedenis, als evenzoovele onbekende soldaten.

M. i. echter is de kritiek van Seillière slechts gedeeltelijk juist. De grondslag van zijn oordeel bestaat in zijn filosofie van den mensch. Volgens hem is de mensch van dierlijken oorsprong en diens voornaamste instinct is het machtsstreven, oorspronkelijk geheel onbeheerscht. De mensch tracht de wereld en de andere menschen te beheerschen. De ervaring der menschheid, *l'expérience de la race*, heeft echter geleerd, dat zulks niet gaat; men moet zich met minder tevreden stellen. Dit is de taak en de beteekenis van het gezond verstand. Maar de motor voor de menschelijke geschiedenis is het machtsstreven. Merken we op, dat Schopenhauer, Nietzsche, Alfred Adler, de grondlegger der Individualitätspsychologie in zekeren zin het zelfde leeren. Volgens Seillière nu tracht de mensch zich in verbinding te stellen met hoogere machten, om zoo zijn doel te bereiken. Deze hoogere machten zijn irrationeel (in den modernen zin van het woord), de Goddelijke macht, de natuur, de harts-tochten, het „volk” enz.

Seillière nu vindt deze mysticismen als motoren der menschelijke activiteit wel goed, mits ze maar passen binnen het kader der menschelijke ervaring. Dat is de weg tot de vooruitgang.

Hierbij moet men tweeërlei opmerken. Vooreerst dat het onbeperkte machtsstreven in de vroegste geschiedenis der menschheid niet vaststaat. *)

Het gaat niet aan, deze anthropologie te baseeren op de *vermeende* dierlijke afstamming. Het gaat zelfs niet aan, deze te baseeren op een vaststaande dierlijke afstamming. Ook de dieren vertoonen geen ongebreideld machtsstreven. Maar er is meer. De cultuurhistorische wetenschap vindt als oudste historische gegevens *niet* een onbeperkt machtsstreven, maar reeds een geordende en moreele maatschappij. Evenzoo bij de werkelijk primitieve volkeren. Het is dus niet eenvoudig zóó, dat met de groeiende ervaring der menschheid de machts-honger wordt getemd. Men zou misschien met meer recht kunnen zeggen, dat de grootere ontwikkeling van het verstand juist de mogelijkheid schept voor een grooter machtsstreven.

De theorethische basis van Seillières betoog is dus niet juist, zijn

*) Zie b.v. Wilhelm Koppers. *Die Anfänge des menschlichen Gemeinschaftslebens*. Volksverein. Verlag. M. Gladbach, 1921.

W. Schmidt u. W. Koppers. *Gesellschaft u. Wirtschaft der Völker*. Regensburg. Habbel, 1924.

practische conclusie echter, dat men de driften naar het verstand moet regelen, is wel juist, tenminste als men het goed verstaat. De auteur zelve echter denkt te veel in fragmatischen en socialen zin. Hij is een vooruitgangsapostel.

Wat nu de interpretatie van de romantici (de mysticismen) aangaat, moet nog een tweede zeer belangrijke opmerking gemaakt worden. M. i. is de romantiek eerst dan een handelbaar en bruikbaar, en ook historisch juist begrip, wanneer men haar definieert als het streven naar sensatie, zonder het streven naar de daad, die normaliter deze sensatie verwekt. Men moet weten dat een sensatie (een gevoel) steeds een begeleidend verschijnsel is van een gewaarwording, een gewaarwording van mentale of extramentale werkelijkheid. Men kan in 't algemeen gesproken de meeste sensaties uitlokken, door de passende gewaarwordingen te ondergaan, of door de passende handelingen te stellen, die dan weer door het bewustzijn worden waargenomen.

Den echten romanticus is het te doen om de sensatie, niet om de daad of de gewaarwording. Enkele voorbeelden mogen dit verduidelijken.

Wij hebben in de tijd van het integralisme zonder twijfel gehad een romantiek der orthodoxie, een verlangen om de sensatie te ondergaan, fiks orthodox te zijn, zonder dat men aan de gedragingen dier menschen kon bemerken, dat zij het zoo serieus opvatten, als ze voorgaven.

We zien ook bij sommigen de romantiek der democratische verbroedering. Deze lieden vinden het heerlijk om de sensatie der broederlijkheid te ondergaan; hun literatuur loopt over van zulke sensaties, maar van broederlijke handelingen bemerkt men niets. Daaraan herkent men de romantiek.

De liefdesromantiek is ook zeer bekend. Het is de streving naar de erotische sensatie, zonder de liefde zelve. Van der Velde heeft dikke boeken geschreven, om den menschen te leeren, de echte liefde te *gevoelen*, zonder de liefde te hebben. Volgens hem bestaat dan ook, volkomen logisch, de liefde in suggestie en autosuggestie. Kan men zichzelf of den partner de liefde goed suggereeren, dan smaakt men de heerlijkste sensaties. Zelfbedrog wordt zoo het rijkst beloond.

De psychologie van het Evangelie is met al deze romantiek recht in tegenspraak. Wie zijn ziel liefheeft, zal haar verliezen. Wie de sensatie van macht en genot najaagt, komt met ledige handen te staan. De geheele geschiedenis der romantiek is een illustratie van dit woord.

Is er dan geen goede romantiek, zal men vragen. Wanneer b.v. de minnaar, die de heerlijkheid der liefdegevoelens wenscht, daarom zijn geliefde goed en krachtig bemint, is dat dan geen goede romantiek? Het is de beste romantiek, die bestaat, zou ik antwoorden, maar toch romantiek. Het zal zoo gaan, dat hij door te veel aandacht

te besteden aan zijn gevoelens, die immers voor hem op de eerste plaats komen, de kracht der gevoelens verliest, want het gevoel verliest door introspectie, ja verdwijnt door te groote aandacht. Hij zal, daardoor ontmoedigd, nieuwe middelen zoeken, krachtiger prikkels, zooals men dat noemt, maar zeer ten onrechte. Juist zou het zijn te zeggen, dat hij nieuwe prikkels zoekt, nieuwe wegen zoekt; omdat hij den eenigen, den koninklijken weg uit egoïsme niet beschrijden wil.

Met de religieuze sensatie is het niet anders. De aanhanger van religieuze romantiek zocht de sensatie op alle mogelijke wijzen; en daarmee verbindt zich werkelijk een zeker machtsstreven, een zekere zucht naar superioriteit. De methoden zijn zeer verschillend; daar is de blanke en de zwarte methode, de serene heerschappij, de sombere lijdenstrots, de oppermacht der schoonheid, de Godsrijk-bestrevende kritiek, de hoogmoed der wereldverachting, de waan der persoonlijke openbaring, het quietisme van het verwende kind, de simpele wijsheid van hem die in zijn eigen licht wandelt. Maar de eenvoudige deugden, zooals b.v.: genegenheid voor den koster, den winkelier en den vrijgestelde ontmoet men zelden of nooit bij de romantici.

Zoo kan men ook de snelle verandering van de thema's der romantiek verklaren. Deze thema's zijn bijna steeds kunstmatig. Dit zoeken naar de sensatie, die het genot der superioriteit geeft, heeft iets kinderachtigs, iets belachelijks. Wanneer de literatuur bestaat pour épater le bourgeois, en die bourgeois is te gelijkertijd een minderwaardig wezen, waarom dan niet den burger ter zijde gelaten? Maar neen, de heerlijkste sensatie is, de verbazing en de ontzetting te zien en de ronde oogballen van den bourgeois. Maar ook deze raakt aan de thema's gewend, evenals de romanticus zelve. De bourgeois leest de literatuur, en denkt: „ook ik zou pervers kunnen zijn, als ik wilde, maar die oude sadistische geschiedenissen ken ik al, en die oervolkeren ken ik uit Brabant van A. M. de Jong; en bovendien betalen wij deze mensen". Zoo is iedereen tevreden en superieur, totdat een nieuw thema wordt gevonden. Zoo b.v. de romantiek van het wreede grootbedrijf, dat den individueelen mensch tusschen zijn raderen verplettert. „Ja", denkt de romantische schrijver, cineast, lezer of bioscoopbezoeker: „wij mogen dan voor den schijn een kalm en burgerlijk leven lijden, in werkelijkheid maken wij deel uit van de groote economische machine en verpletteren met weldoend gekraak verscheiden individuen in de raderen van het bedrijf; zoo is ons bestaan niet van grootschheid ontbloot; en in waarheid zijn wij de werktuigen van het oppermachtig noodlot". Dit is, geloof ik, een der laatste bloesems van de romantiek. Het best wordt deze romantiek uitgedrukt door de regelmatig bewegende rijen broekspijpen, die de macht der organisatie voorstellen in de Russische films.

Binnenkort komt er wel weer een andere superioriteits-begoocheling, een ander romantisch thema, en het vorige zal belachelijk zijn. Zoo is het steeds gegaan, steeds zijn de andere romantische thema's belachelijk geworden, denk aan de ruïnes, aan de teringachtige jongelingen en meisjes, aan de soldaten-romantiek, aan de naïviteits-romantiek.

De verklaring van al deze feiten kan werkelijk slechts gevonden worden, indien men met Seillière aanneemt, dat in deze sensaties het machtsbewustzijn gevonden wordt, maar tevens is het duidelijk, dat het bij al deze romantiek niet zoo zeer te doen is om de uitoefening van de macht, als wel om het bewustzijn van de macht. En wederom niet zoozeer van de macht, als wel van de superioriteit. Hiermee zijn de groote lijnen van de gedaante der romantiek wel geteekend. Waarom deze juist in de achttiende eeuw ontstond, is een andere vraag. Wel komt men bij de beschouwing van het oeuvre van Seillière tot de overtuiging, dat onze tijd, zij het in anderen vorm, nog even romantisch is als de tijd van Rousseau.

De romanticus komt altijd in een cul de sac. Hoe meer de werkelijkheid ontbreekt, des te meer ontgoochelt hem de sensatie. Wel kan zijn gevoelsleven een sluier, ja een zwaar floers spreiden over de werkelijke beteekenis van den mensch, en van den romanticus in het bijzonder, maar hij is, zij het dan ook in het halfduister, gedwongen van de realiteit kennis te nemen. De realiteit is, dat wie zijn ziel zoekt, haar zal verliezen. En daarom is er in de romantiek altijd melancholie, niet weemoed, maar wanhoop.

Een geestige illustratie is b.v. het oordeel van Barbey d'Aurevilly over Dickens. Hij vindt Dickens iemand, die alles omlaag haalt. Dit oordeel is uit den mond van den „connétable" zeer natuurlijk. Hij had beslist behoefte aan sensaties van macht, verachting, en superioriteit. Dickens daarentegen, die behoorlijk sentimenteel was en in zooverre romantisch, had tegelijkertijd den humor, om zich zelf en het leven te lachen, d. w. z. de eindigheid en het gebrekkige in het leven te zien. Dat kon Barbey niet hebben. Barbey schreed gelijk een generaal, die inspectie houdt, regardant en passant voorbij de rijen zijner burgerlijke tijdgenooten.

Om deze sensatie van superioriteit te hebben, te ondergaan, roept de mensch de hulp van hogere machten in. De natuur, de harts-tocht, het leven worden aldus gepersonifieerd. Prof. Huizinga, die zoo veel van de romantiek weet, ontkomt evenmin als de menschen, die hij beschrijft, aan de subtiele vleierij van de romantische hulp uit den hooge. Lees b.v. in zijn Cultuurhistorische verkenningen blz. 8 en 9.

„De historische wetenschap is een cultuurproces, een wereld-functie, een vaderhuis met vele woningen." „Erkent men aldus het bestaan eener historische wetenschap als objectieven geest, als een

vorm om de wereld te verstaan, die slechts in talloze geesten tezamen bewust is, waarvan ook de grootste geleerde, om in de taal der oude devoten te spreken „slechts een vonkske” heeft ontvangen, dan vloeit hieruit nog een verblijdende consequentie voort. Want in die erkenning is het eerherstel gelegen der antiquarische belangstelling enz.”

Het is een prachtig voorbeeld van romantiek. Hij vereert de geschiedenis als een godin, zij is hem een bovenmenselijk gebeuren, hij verwacht er steun van. De geschiedenis is voor hem, wat het „leven” is voor Marsman, de natuur voor Rousseau, en het „hart” voor de Musset. En waarom? Hij vergelijkt de geschiedenis met het goddelijk licht, hetgeen ik godslasterlijk vind. En waarom doet hij dat? Hij vindt het niet plezierig, dat Nietzsche de „antiquarische” belangstelling der historici, dat doorsnuffelen van notaris-archieven enz. minderwaardig achtte. Maar nu is de oplossing gevonden. Wanneer hij nu archieven doorsnuffelt, hetgeen hij — christelijk gezien — als een onschuldige liefhebberij en misschien als nuttige bezigheid moest beschouwen, is hij zich bewust, deel te hebben aan de Godheid der geschiedenis. De romantische superioriteits-sensatie is gered. Dat is de *verblijdende* consequentie. En deze man gaat tegen de romantische biografen te keer. De professor zelf is ook een romanticus. Inde irae. Ter Braak heeft het goed gezien.

Een ander citaat, ditmaal uit den tijd der romantiek, en wel van Schleier, den beroemden grondlegger der celleer. (Studien, Leipzig 1857, blz. 222)

„Hier ringen sich zunächst seit Galilei die Naturwissenschaften los aus dem durch Altertum fast heilig gewordenen Banne scholastisch-metaphysischer Träumereien, unter welchem sie so lange ge-seufzt, und der ihnen jede gesunde Entwicklung gehemmt hatte.” Dezelfde personificatie van de natuurwetenschappen ditmaal, die onder een juk zuchten. Maar de auteur is met hem glorieus ver-rezen en ziet als een volwassen reus neer op de domme voorvaderen. De wetenschap begenadigt hem uit den hoogte. Zoo wordt alles een thema voor de romantische superioriteits-sensatie, tot de wetenschap toe. Niemand heeft dit beter geparodieërd dan Multatuli, die Woutertje Pieterse tot de verbaasde vrienden van zijn tante liet zeggen: „Juffrouw Lap, U is een zoogdier.”

De kleine is trotsch op zijn kennis, en hoewel nog klein, reeds verheven boven de domme tantes, die nog niet zoo ver in de vergelijkende zoölogie waren doorgedrongen.

Seillière zou over deze zaken niet anders geoordeeld hebben; hij is, behoudens de gemaakte opmerkingen, een uitstekend en zeer impopulair rechter. Hij kent geen klasse-justitie.

De laatste studies van hem handelen over le mysticisme catho-

lique, en verdienen m. i. zeer de aandacht ook van de katholieken hier te landen.

In drie boeken *) behandelt hij Léon Bloy, Barbey d'Aurevilly, en Huysmans. Volgens Seillière dus is bij deze drie in meer of minder, maar toch beslissende mate het katholicisme een middel tot de sensatie van machtig te zijn, zich boven de wereld te verheffen. Hun katholicisme krijgt daardoor een bepaalde gedaante, men zou b.v. kunnen zeggen van militair absolutisme bij Bloy, van de kapi-teins-courage bij Barbey, van het bandeloos aesthetisme bij Huysmans. Dat beteekent voor hen alles, daaraan zouden zij de rest van het katholicisme (bijna) opofferen. Het staat te onderzoeken, of zijn aanklacht waar is.

Maar offert men zoo, door zoo streng te oordeelen, de kunst niet op aan de moraal? Of is misschien het katholicisme van naasten-liefde en nederigheid een gevaar voor de kunst? Moeilijke vraagstukken!

*) Charles Baudelaire. Colin, 1932.
Barbey d'Aurevilly. Bloud, 1910.
J. K. Huysmans. Grasset, 1931.

BOEKBEOORDEELING.

TREUB (Mr. M. W. F.) HERINNERINGEN EN OVERPEINZINGEN. (392) f 4.90 en f 5.90. H. D. Tjeenk Willink en Zoon. Haarlem, 1931.

Een temperament is hier aan het woord en vertelt op onderhoudende wijze van zijn ervaringen uit zijn jeugd, uit zijn studiejaren, van hetgeen hij beleefde als hulp op het postkantoor, candidaat-notaris, meester in de rechten, gemeenteraadslid en wethouder van Amsterdam, Hoogleeraar, Kamerlid, Minister van Handel, Landbouw en Nijverheid, later van Financiën en Ondernemersraad voor Indië. Een man om als voorbeeld te stellen van hard werken en zich overal door heen slaan. Zijn waardeering van andere grooten eert hemzelf. Helder belicht hij merkwaardige gebeurtenissen en toestanden uit zijn tijd, vooral de droevige sociale toestanden, de verschillende kiesstelsels, waarvan de evenredige vertegenwoordiging nu juist niet zijn sympathie heeft. Met Amsterdam was de wel wat hard van stapel loopende wethouder samengeleefd en interessant verhaalt hij van het tot stand komen van Gemeentetelefoon en -tram en niet het minst van zijn aandeel in de Spoorwegstaking van 1903.

Daardoor is dit boek een stuk geschiedenis van ons land geworden en al is hij ook wel eens wat voortvarend van karakter, zoodat de Amsterdamsche burgermeester verklaart: „Mijnheer Treub, ik schrik, als ik u zie komen”, de temperamentvolle dienaar van 's Rijks Hoofdstad en Vaderland heeft „bien mérité de sa patrie”.

De vele portretten en overdrukken uit de Groene, Telegraaf en Maasbode verhoogen het genot der lezing.

DIX (J. F. Ch.) DE VERZORGING VAN ONZEN TUIN. (222) f 4.90. Kosmos, A'dam.

Eenigen tijd geleden verscheen van dezen deskundige op het gebied van tuinbouw het handige boekje „Elken dag in den tuin”. Nu begroeten wij met vreugde deze uitgebreide handleiding met prachtige foto's en mooie platen, waarin de liefhebbers alles kunnen vinden wat zij weten moeten om hun eigen tuin deskundig te verzorgen. Een bijzonder mooi boek, in zulk een keurige uitgave als wij zelden in handen krijgen.

Buitenlandsche Letteren

Fransch

GREEN (Julien) EPAVES. Plon. Paris, 15 frs. 1932.

Julien Green verliest zich hoe langer hoe meer in het morbiede, pathologische, perverse bijna. Zijn vorige romans beschreven alle met hallucinatorische scherpste min of meer abnormale mensen, halve of heele krankzinnigen, die door een donkeren demon gedreven schenen. In „Epaves” maakt hij het erger dan in één zijner vorige boeken. De drie hoofdfiguren, die dezen roman beleven, zijn allen weerzinwekkende wezens, de een al meer dan de ander: allen hebben bij tijden vlagen van krankzinnigheid en kennen oogenblikken van perversiteit. De hoofdpersoon in „Epaves” is een schatrijke bourgeois, wiens grootste zorg is, hoe hij den dag zal doorkomen. Het is een absolute nulliteit, een lafaard van ongeloofelijke afmeting, wien alle zweem van mannelijkheid ontbreekt. Zijn vrouw en schoonzuster zijn wezens, wie alle sympathieke menselijkheid ontbreekt; vastgeroest in holle conventies lijden zij een bestaan, vol perverse zelfkwalling en eenzame verveling. Talent om dit weerzinwekkende leven uit te beelden bezit Green in bewonderenswaardige mate, maar men snakt naar lucht in deze tot stikkens benauwende atmosfeer. De menselijke laagheid is den schrijver tot een obsessie geworden en deze obsessie heeft hij uitgeschreven in „Epaves”. Het kunstvol uitbeelden van het absoluut en louter lage, morbiede, verachtelijke heeft toch een zeer bedenkelijke waarde.

Julien Green

YVER (Colette) LE VOTE DES FEMMES. 12 frs. Colmann-Lévy, Paris, 1932.

Colette Yver plaatst in dezen roman een vrouw, wier huwelijk te Rome geannuleerd is, tegenover drie broers, die allen onder haar bekooring raken. Zij kiest ten slotte den onwaardigste, een verloren

zoon, die zijn familie onteerd heeft en zij rechtvaardigt deze instinctieve keuze met religieuze motieven. Een liefderoman, maar voor Colette Yver is de liefde niet een frivool spel van het oogenblik. Deze katholieke schrijfster huldigt in al haar werken de eeuwige zedewetten der Kerk, der menschenlijke natuur. Zet men zich heen over de onwaarschijnlijkheid van het begin, de annuleering van Odile's huwelijk wegens gebrek aan consensus, dan verloopt de roman verder vlot en waarschijnlijk genoeg. De drie zoo verschillende broers zijn in dit korte bestek scherp en persoonlijk geteekend: Colette Yver's psychologie is zuiver en diepgaand. Zij is nog een der weinigen, die gelooven in den adel en de opheffingsmogelijkheid van de menschenlijke natuur. Haar Odile is in haar vroomheid en grilligheid, in haar rechtgeaardheid en onberedeneerdheid geheel en al vrouw, geheel en al onpeilbaar en oncontroleerbaar. Het is een der beste boeken van deze vruchtbare schrijfster.

KESSEL (J.) FORTUNE CARREÉ. Editions de France. 15 frs. Paris, '32.

Kessel volgt het voetspoor van Pierre Benoit en schrijft de laatste tijd avontuurromans. En met succes. „Fortune Carrée” bevat een adembenemend avontuur, of juister een serie avonturen op en om de Roode Zee. Een Russisch officier en een paar Fransche avonturiers zijn de helden van het verhaal, dat spannend en kleurig geschreven is. De trek naar het vreemde, ongewone, gevaarlijke, naar woeste streken en wijde erten zit hun in het bloed. De koelbloedige, voor niets vervaarde, ondernemende, snel-besloten en altijd raad wetende „chef”, naar wien zijn onderhoorigen in blind fatalisme en volstrekte toewijding opzien, is het ideaal van Kessel en hij teekent ons dit ideaal in den Mongoolsch-Russischen zwerver Igricheff. Zulk een Uebermensch bereikt zijn doel niet en leeft zijn leven niet zonder onmenschenlijke wreedheden. Dit gemis aan de elementairste menschenlijke goedheid maakt Igricheff tenslotte tot een monster en verhindert de volle sympathie met Kessel's roman. In de twee Franschen, die later opduiken, wordt dit gemis eenigszins vergoed. Voor lezers met een overgevoelig hart is dit boek niet geschikt, maar voor liefhebbers van een gevaarlijk avontuur is het een lekkernij.

Duitsch

BENNINGHOFF (Ludwig) STURM AUS SCHWABEN. Roman. (260) 4 M., geb. 5.50 M. Gebr. Enoch Verlag, Hamburg.

Historische roman over de triomftochten en de napoleontische wereldbeheerschings-droomen van den Hohenstauffer Hendrik VI. Hij bedoelt ook in de vaart van den stijl en het filmachtig wisselend scenario de oerkracht, de zedelijke onverschilligheid, de wreedheid, de gemeenheid, de niets en niemand ontziende doortastendheid, de alles aan zijn droomen opofferende realiteitszin van dezen

held inwendig en uitwendig te teekenen. De schrijver veronderstelt daarbij echter een grootere geographische en historische kennis, dan de gewone ontwikkelde lezer kan bijbrengen. Ook de snelle wisseling van tafereelen maakt de meeleving van het geheel soms moeilijk en de straf tot het einde doorgevoerde profetentoon zonder innerlijke verdieping werkt op den duur erg vermoeiend voor een rustige sensibiliteit. De magische kracht van den dichter is in den schrijver te zwak voor de uiterlijke vaart van het verhaal. Daardoor werkt de schildering van de ruwheid van zeden der menschen, die in het verhaal optreden, zelf verruwend. Oermenschen zijn te veel held en te weinig mensch: Heldhaftigheid wordt soms gelijk aan stierenkracht. Ik zou bijna zeggen: een ideaal boek voor rasechte Hitlerianen, maar misschien dat er nog andere lezers met sterke sensibiliteit en een aanleg voor heldenvereering in iederen vorm zijn, die het geheel kunnen meemaken. In ieder geval alleen geschikt voor volwassen lezers (aan lezeressen zou ik het zeker niet aanraden).

STEGEMANN (Hermann) DAS KIND EVA. (297) 5.50 M. Deutsche Verlags-Anstalt, Stuttgart.

Hermann Wahrendorf vlucht na vijftien jaar huwelijk met zijn dochter van zijn vrouw weg. Waarom, dat weet eigenlijk niemand. Zijn vrouw is hem langzaam vreemd geworden, omdat hij te veel van haar gehouden heeft, haar geen gelegenheid bood om voor zijn bezit te vechten. Zij heeft zich te lichtzinnig aan veel amusement en een weinig flirt overgegeven, om nog iets van haar onafhankelijkheid te toonen. Daardoor hebben ze beiden den „Anschluss" verloren, ofschoon ze in den grond nog altijd veel van elkander houden en elkaar noodig hebben, omdat ze zonder elkaars steun dreigen af te drijven. Hij komt in de verleiding zich te vergooien aan een echt moderne poppenvrouw.

Het heele verhaal draait nu om de pogingen van het kind Eva, de eenige dochter uit dit huwelijk, om die twee weer bij elkander te brengen. Zij doet dit met zooveel eenvoud en scherpzinnigheid, dat men geneigd is, deze voor een kind van nauwelijks vijftien jaar wel wat overdreven te vinden. Deze overdreven wijsheid aanvaardden we echter gaarne, omdat Stegemann dit zoo sympathiek, zoo ongekunsteld, zoo vlot en met zooveel gevoel weet te vertellen, dat men vanzelf meegesleept wordt en het verhaal in één adem ten einde leest. Alleen de *deus ex machina*, die de eindoplossing brengt, stoort den droom. Natuurlijk is het geen kristelijke, doch slechts heidensche liefdes- en huwelijksmoraal, die het geheel draagt. Daarom moet het voor ontwikkelde lezers voorbehouden blijven.

RICHLI (Anna) IM VORRAUM DER ZUKUNST. Der Roman eines jungen Mannes. 4.60 M. geb. 6. M. Herder, Freiburg i. B. 1931.

Aan dezen roman ontbreekt vooral de compositie: geen samen-

hangende lijn loopt door deze nieuwe „éducation sentimentale” of liever *éducation morale*. Een bonte mengeling van allerlei beelden en gebeurtenissen, die het moderne milieu moeten vertegenwoordigen, waarin deze held zich ontwikkelt, zonder indringende idee en zonder genoegzame verantwoording. Vele van de tragische situaties zijn slechts schablonen: in een anderen vorm al meer vertoond in goedkoope volkslectuur. Eigenlijk ook te slecht voor het werkelijke talent, van de wereld als een sprookje te zien, dat de schrijfster hier en daar verraaft. Ook de innerlijke ontwikkeling van den jongen, die van zetter in een groote drukkerij, zich door studie wil ontwikkelen tot een leidende positie in de maatschappij, is niet konsekvent doorgevoerd: de droomen, tegenslagen en bekoringen spruiten niet voort uit den gemeenschappelijken bodem van een karakter. Hier ook moet het cliché de altijd ten deele ontbrekende eenheid tusschen de inspiratie en de phantasie aanvullen. Het beeldt niet de natuurlijke groei van een plant uit: het is slechts een soms mislukte kunstbloem, die door wat bijgevoegde mooie of minder mooie bladen en bloemen moet versierd worden. Daarom is het ook onmogelijk in korte woorden den inhoud van het verhaal weer te geven: de toevallige ideeën-associatie laat zich niet in een enkele formule samenvatten. Het sentimenteele genre lukt de schrijfster nog het beste. Misschien is de roman wel geschikte lectuur, voor menschen, die in een roman meer het verhaal dan de artistieke waarde van het verhaal interesseert. En een paar tranen zullen de tragische gebeurtenissen van dezen jongeman wel aan sentimenteele lezers en lezeressen ontlokken. Geschikt voor iedereen, die zoover is, dat hij de duitsche taal met gemak leest.

Engelsch

KIPLING (Rudyard) *LIMITS AND RENEWALS*. 7/6. Macmillan & Co., Ltd., London.

Er is een tijd geweest dat Rudyard Kipling, een litterair genie genoemd werd, wel te verstaan in het Vereenigd Koninkrijk. Dat was in de negentiger jaren der twintigste eeuw, toen zijn kunst het Engelsche volk op wel zeer bijzondere wijze aansprak. Het was de tijd dat op sterke wijze de idealen van het Britsche Imperium leefden; Kipling's werk nu was er geheel op gericht die idealen te verlevendigen, uit te breiden, en de deugden op te roepen noodig voor het actieve besef dier idealen. Daarbij moet echter dadelijk vastgesteld worden, dat bij hem niet voorzat het jagen naar een goedkoope populariteit; het was Kipling's diepe, eerlijke overtuiging die hem gevormd heeft tot den auteur bij uitstek van het Britsche Imperialisme. Hij leefde litterair in den meest gunstigen tijd voor zijn talent, en daardoor werd dat talent overschat.

Die tijd is thans voorbij, nu kan van zijn kunst de juiste waarde

worden vastgesteld. Dan kan gezegd worden dat Kipling ontegenzeggelijk een beduidend talent bezit; hij munt uit door levendigheid van uitdrukking en rijke verbeeldingskracht. Hij is een scherp waarnemer, maar van de buitenzijde der dingen, en die geeft hij ons, geschilderd als sterk uitkomende tegenstellingen zonder nuanceeringen. Sentiment staat doorgaans in scherp contrast met ruwheid, terwijl overgangen ontbreken. Maar hij doorvoelt zijn figuren niet subtiel; zij leven, maar alleen uitwendig; een logische ontwikkeling van het geestesleven, dat in zoo nauw contact staat met het naar buiten waarneembare handelen en waarin dat naar buiten optreden zijn verklaring vindt, heeft niet plaats.

Het is dan ook verklaarbaar dat Kipling altijd het sterkst is geweest in de short story; hij is de laatste jaren tot dit genre terug gekeerd, en ook het thans verschenen „Limits and Renewals” is een bundel korte verhalen. Ofschoon Kipling niet veel voor democratie voelt, is toch het gewijzigde denken, dat na den Boerenoorlog opkwam, niet ongemerkt aan hem voorbijgegaan. Zijn werk heeft dat agressieve verloren, zoo typeerend voor de werken uit zijn bloeitijd. Maar gebleven is zijn eigenlijk talent: dat van buitengewoon knap verteller. Dat blijkt ook weer ten volle in zijn laatsten bundel. Elke story pakt den lezer door dien verteltrant, door den levendigen stijl, — die verfrisschend aan doet. Kipling zal zijn kunst wel niet verder meer verdiepen, — hij doet het ook in zijn nieuwste boek niet — maar wat hij schrijft is het lezen ten volle waard. De ontwikkelde volwassen lezer, die „Limits and Renewals” ter hand neemt, zal het ervaren.

JOHNSTON (Myrtle) THE MAIDEN. (416) 7/6. John Murray, London.

De romans van de jeugdige schrijfster Myrtle Johnston kenmerken zich door de originaliteit van hun onderwerpen. „The Maiden” bevat het levensverhaal van een meisje, geboren in de sloppen van San Francisco, die er door haar onvrouwelijke opvoeding toe komt, — voor zoover van opvoeding sprake was — zich voor jongen te laten doorgaan. Als zoodanig gaat zij naar zee, weet zich onder het zeer ruwe zeevolk te handhaven — de roman speelt in het derde kwart der 19e eeuw — en het zelfs tot gezagvoerder te brengen.

In de behandeling van haar gegeven heeft de schrijfster het zich zeer moeilijk gemaakt, door een combinatie te scheppen van avonturen- en psychologischen roman. Zelfs hebben de psychologische conflicten haar voorkeur. Telkens, in haar leven als man, heeft Maria Kuntzen te strijden met haar vrouwelijke eigenschappen, verschillende van haar handelingen worden er door bepaald; door het bijzondere van haar levensomstandigheden zijn die conflicten vreemd verwikkeld. Al zal het talent van Myrtle Johnston zich nog moeten

verdiepen en zijn alle situaties niet volkomen bevredigend, zijn toch veel daarvan logisch ontwikkeld. Meer dan avonturenverhaal is het boek zelfs een psychologische studie geworden. Op haar best is de schrijfster in het scheppen van een sfeer, die in „The Maiden” zwaarsomber is, en beklemmend over het geheel hangt, volkomen in harmonie met het onderwerp. Het is wel vreemd dat een zoo jeugdig schrijfster, — zij zal thans ongeveer drie en twintig jaar zijn — een boek heeft kunnen schrijven, zoo somber en realistisch, maar dat haar nog niet geheel volgroeid talent in deze richting gaat, is onmiskenbaar.

De lezing moet beperkt blijven tot ontwikkelde volwassenen.

LAMBOURNE (John) STRONG WATERS. (358) 7/6. John Murray, London.

Het is jammer dat deze auteur een zelfmoord beschouwt als het vanzelfsprekend einde van een verprutst leven en dat hij binnen zijn stekeligen humor ook dingen betreft, die met een dergelijken humor niets te maken mogen hebben, — als de zin van leven en dood, — anders behoeften we geen stevig voorbehoud te maken voor dit overigens interessant verhaal der avonturen van Dr. Manners en zijn vrienden in Zuid Afrika. Thans kunnen we dezen amusementsroman alleen aanbevelen voor lezers, die over het boven gesignaleerde hoogstens hun schouders kunnen ophalen.

BOEKBEOORDEELINGEN:

SOCIALISME, KUNST EN LEVENSBESCHOUWING door H. van Treslong, Dr. H. P. Berlage, Dr. G. H. v. Senden en Dr. W. Banning. (121) f 1.90 en f 2.65. v. Loghum-Slaterus, Arnhem, 1932.

Een groep religieus gezinde socialisten geven bij van Loghum Slaterus een serie studieën over religieus-socialistische quaesties uit, waartoe ook dit boek behoort. De drang naar het religieuze in het socialisme beteekent ongetwijfeld een verdieping en verbreeding, al staan de religieuze opvattingen der hier genoemde schrijvers ook mijlenver van de Christelijke. In dezen bundel lijken ons de studieën van Berlage en Banning de helderst geschrevene; van Treslong en van Senden zijn zoozeer geschoold in Germaansche wijsheid, dat zij er haast onleesbaar door worden. De religieuze aspiraties dezer vernieuwers zijn vrouwens zoo vaag, zoo gevoelszwanger, dat er geen helderheid en omlijning in te brengen is. Het boekje komt natuurlijk slechts voor vakmensen in aanmerking.

FRANKFORT (Clara) EENVOUDIGE HANDWERKEN. (105) Serie: Denken en Doen. Strengholt, A'dam.

Van bijna niets iets aardigs, iets nuttigs, iets fleurigs ter versiering van het huis maken is een vrouwelijke eigenschap, die niet genoeg gewaardeerd kan worden. Dit handige boekje staat vol voorbeelden en duidelijke teekeningen van kleine aardige dingen die een kamer zoo kunnen opvroolijken; het materiaal, dat daarvoor noodig is, is verre van kostbaar en zelfs handigheid is geen eerste vereischte. Dit boekje dat vele ledige uren nuttig kan aanvullen, bevelen wij gaarne aan.

Romans en Verhalen

AMMERS-KÜLLER (Jo van) DE APPEL EN EVA. (320) f 4.40 en f 5.90. Vervolg van De Opstandigen. J. M. Meulenhoff, A'dam, 1932.

Jo van Ammers-Küller is ongetwijfeld een schrijfster, die het vak verstaat. Zij is uiterst handig in het arrangeeren harer stof en weet er zooveel „wereld” en zooveel varieerends in te betrekken, dat zij zeker is gelezen te zullen worden. Deze „Appel en Eva” is heel wat beter dan haar vorige caricatuur „De Vrouwenkruistocht”. Diep of oorspronkelijk, wat wel op hetzelfde neerkomt, is zij niet: haar talent is haar handigheid. Als zij beschrijft dat Henri van Doeveren in plotselinge stille woede een porcelainen beeldje stuk knijpt, of dat Mr. Panatelli een presse-papier met een obscene afbeelding gebruikt, dan doen deze kleinigheden onmiddellijk als namaak aan. Hooge kunst is dit boek niet, maar voor lezers, die niet al te strenge eischen stellen, leest het spannend. De schrijfster weet bijv. van alles te vertellen over de geheimen van een Parijsch modehuis. De moreele opvattingen van de auteur zijn eveneens te licht en oppervlakkig, te weinig geworteld in de diepte der menschennatuur om aanleiding tot een heftige tragedie te kunnen geven. Alles bij elkaar een heel dragelijke roman met een happy end. Het boek is voor rijpere lezers.

MAN (Herman de) DE KLEINE WERELD. (250) f 2.90 en f 3.90. Nederl. Keurboekery, A'dam, 1932.

Herman de Man heeft sinds „Het Wassende Water” niet zoo heel veel geschreven. „Meester Lampelaar” was een ontgoocheling. Nu verrast hij ons met „De kleine Wereld”, een bedelaarsroman, frisch en inventief, vol buitenlucht en schooiershumor. Het geheele boek bevat niet meer dan een bedelaarsdagreis van enkele uren gaans, ongeveer van Cabauw naar IJselstein. Chef en Jochem, twee „fatsoenlijke” schooiers gaan den boer op en het wel en wee van hun bestaan weet de schrijver in deze dagreis te comprimeeren. Een „roman” ontstaat er op die manier wel niet, het is meer een aan-enrijging van tafreelen, een serie grappige situaties en bedelaarservaringen dan een geordend verhaal. Zoodoende krijgt men ook meer de buitenkant van menschen en dingen te zien, dan het verborgene en intiemste van hun wezen. Maar het geheel wordt toch een zedschilderij vol bewegelijkheid en kleurwisseling en het boek leest zich in een zekere spanning om het volgende tafreel. De taal doet zeer vreemd aan; of er zòd in dien Hollandsch-Utrechtschen hoek gesproken wordt, valt te betwijfelen. Een eigenaardig boek, dat ondanks zijn wat oppervlakkig heenglijden over alles, toch een eigen openluchtsche bekoring bezit. Volwassenen.

STROMAN (B.) STAD. (136) f 2.90 en f 3.90. Brusse, R'dam, 1932.
„This is not a marriage story” schrijft de auteur waarschuwend op de voor-pagina van zijn boek. Wat is het dan wel? Een week-overzicht van het grootstads- (Rotterdamsche) leven. De schrijver

deelt zijn stof in weekdagen in en schrijft over het leven en doen der grootstadsmenschen, der bepaalde grootstadsmenschen, die het geheel moeten typeeren. Filmachtig, in scherpe markante trekken flitsen ons de zeer gevarieerde tafreelen voorbij. Stroman schrijft streng en zakelijk, meer in korte rake trekken dan in breede omhalen en suggereert aldus een indruk van het drukbewogen leven der havenstad. De buitenlandsche voorbeelden van dezen schrijftrant zijn wel aan te wijzen, maar zijn beschrijving naar weekdagen is wel van eigen vinding. Het boekje leest onderhoudend en, al is deze doorsnee door het stadsleven ook eenzijdig, al blijven veel draden onafgesponnen, de origineele methode is te bewonderen en wijst den weg naar iets nieuws en beters. Volwassenen.

CRONIN (A. J.) DE TIRAN. Vert. door C. de Jong. (539) f 4.25 en f 4.90. Querido, A'dam.

Deze roman van den Engelschen arts, A. J. Cronin, die in Engeland veel opgang maakte, getuigt van een groot realistisch talent. Het is de geschiedenis der Brodie-familie, die bijna in haar geheel ten ondergaat aan de onmenselijke tyrannie van het familie-hoofd, Jacob Brodie. Het is een wreed, maar aangrijpend boek: de schrijver spaart ons geen enkele der onmenselijkheden die Jacob Brodie kenmerken. Hij is een monster zonder enig medegevoel of erbarmen: zijn gedrochtelijkheid gaat tot aan de grens van het mogelijke. Nog een stap verder en men houdt slechts een caricatuur over. Dit is het gevaar van den auteur, dat hij zijn figuren ter wille van het scherpere contrast te zeer chargeert, te zeer in zwart en wit schildert. Een paar personen uit het boek zijn louter vlekkelooze goedheid en noblesse, terwijl de rest een onder alle opzichten detestabel genus vormt.

Toch weet Cronin onze belangstelling tot het uiterste te spannen: hij biedt tafreelen die met buitengewone dramatische kracht geschreven zijn. De iets te lange beschrijvingen en een zeker gebrek aan karakterizeering zijner figuren van binnen uit, een zeker hangen blijven aan het uiterlijke verraden nog den beginneling. Het boek is voor rijpere lezers.

GOBSCH (Hans) WAAN-EUROPA-1934. (275) Vert. door Jef de Leau. „De Torentrans", Zeist, 1932.

Hans Gobsch, de gewezen Duitsche officier, heeft een toekomst-roman geschreven, die niet aan het euvel der meeste toekomst-romans lijdt, dat zij namelijk onbelangrijk worden wegens het al te toekomstige, het al te fantastische en onwaarschijnlijke. Zijn toekomst ligt niet te ver af en hij knoopt aan bij den huidige toestand der Europeesche rijken, zoodat men voortdurend vasten grond onder zich voelt. Slechts tegen het einde, waar de lucht-oorlog de ongelooft-

lijkste gruwelen veroorzaakt, voelt men den schrijver hinderlijk aan het fantaseeren. Hij weet de spanning tusschen de regeeringen werkelijk ingenieus te verstrakken en de verschillende regeerders menschelijk en aannemelijk genoeg voor te stellen, zoodat er een boeiend stuk lectuur ontstaat, dat men niet gemakkelijk uit de hand legt. Het is knap werk, dat goed doordacht is, voor het werd neergeschreven. Meer dan een spannend tendenswerk te leveren heeft Hans Gobsch wel niet bedoeld. Hij wilde en zoù gelezen worden, om Europa af te schrikken van den oorlogswaanzin. En dit doel zal hij ongetwijfeld bereiken. Het boek is uiterst actueel en de stof valt binnen ieders horizon. Over de al te simplistische en eenzijdig socialistische voorstelling leest men allicht heen.

EHRHARDT (Justus) STRATEN ZONDER EINDE. (247) Vert. door R. Wiessing-de Sterke. f 2.15 en f 2.90. Bijleveldt, Utrecht, 1932.

Dit is de geschiedenis van Hans Schulze, loopjongen te Berlijn, „kunnende fietsen”, die een paar maal een matige som verduistert, in de Erziehungsamtalt te recht komt, ontvlucht, onder een vreemden naam verder leeft en ten slotte uit wanhoop en wrok zich onder de beroepsmisdadigers begeeft. Het is „Berlin-Alexanderplatz” op kleinere schaal. Alles wordt levendig, aanschouwelijk, afwisselend beschreven, gevoelig op ’t sentimenteele af soms. Een boek dat een paar maanden een „Schlager” kan blijven. De ervaringen van een fietsenden loopjongen in een moderne millioenenstad zijn, hoewel in zich niet zoo belangrijk, varieerend genoeg om met spanning gelezen te worden. Het is natuurlijk geen boek voor kinderen: de zestien-, zeventienjarige Hans Schulze beleeft, ondanks een zeker kinderlijkheid, op straat en in het gesticht meer dan voor jongens van die leeftijd wenschelijk is.

DOSTOJEFSKY. DE IDIOOT. (850) f 3.00. Vert. door J. Jac. Thomson. Arnhem. v. Loghum Slaterus. 1932.

De Arnhemsche uitgever heeft het gelukkige idee gehad een dundruk-uitgaaf van „De Idioot” te bezorgen, waardoor deze uitgebreide roman in een smaakvol, makkelijk hanteerbaar bandje voor u komt te liggen, en slechts f 3.00 kost. Mochten er meer zulke uitgaven volgen, ons bevrijdend van al die dikke turven, die vaak meer stoffelijke dan geestelijke ruimte innemen. „De Idioot” is Dostojefsky’s vlotste, spannendste roman, een geweldige scheppling, die den lezer in een krankzinnig bewogen wereld voert, waar alles draait en kolkt van wilde hartstochtelijkheid. Een grandioos boek, dat niemand dan Dostojefsky had kunnen schrijven en waarbij men niet moet vragen naar het mogelijke of waarschijnlijke. Dostojefsky’s helden zijn menschen met meerdere étages in hun ziel. Volwassenen.

SHEEHAN (P. A.) DE GRAVEN TE KILMORNA. (326) f 2.50. Vert. door Arthur Coussens. Lannoo, Thielt.

Het is reeds eenige jaren geleden dat het laatste in het Hollandsch vertaalde boek van Sheehan: *De Haarband der Koningin*, verscheen en even als zijn vorige boeken spoedig een uitgebreide lezerskring vond. Of dit boek ook zoo spoedig populair zal worden is voor ons een groote vraag. Het geeft een stuk vaderlandsche geschiedenis uit de moeilijkste tijd van Ierland in 1867. De toestanden zijn indroevig en somber en de vrijheidshelden martelaren voor hun patriotisme. Sheehan schetst hier de geschiedenis zooals zij waarlijk gebeurd is, waardoor zij van een grooter tragiek geworden is. Myles Cogan en zijn zuster, de hoofdpersonen, zijn werkelijk opofferende helden voor de vrijheid van Ierland en hun treurige geschiedenis vormt in deze hier en daar hinderlijk Vlaamsche vertaling een degelijk Katholiek verhaal voor iedereen leesbaar.

CLAES (Ernest) DE GESCHIEDENIS VAN BLACK. (169) f 1.75 en f 2.50. Met teekeningen van Fred Bogaerts. Standaard-Boekhandel, Antwerpen.

.....„De oogen van Black, de trouwe, weemoedige oogen met de gouden stippeltjes rond de zwarte pupillen staan in de oogen van de Baas.” Ik weet het allemaal wel, Baas, wat ge vannacht over mij verteld hebt. En de Baas trekt ineens den warmen kop van Black tegen zijn gezicht, en blijft zoo zitten. „Wij twee, hè Black, wij zijn van Averbode.....” Met een wuivende staart zegt Black dat hij het verstaat en hoe dankbaar hij is.....

Maar misschien verbeeldde de Baas zich dat wel. Want wie kan zeggen wat er omgaat in het hart van een hond. — van een hond als Black?..... Zoo eindigt dit verhaal van Black, de aardige trouwe jachthond waarover Ernest Claes dit verhaal met zooveel liefde en toewijding geschreven heeft. Voor de liefhebbers, een hondengeschiedenis van de goede soort.

UNDSET (Sigrid) ARME LEVENS. (258) f 3.90 en f 4.90. Vert. door M. J. Molanus-Stamperius. „De Gulden Ster”, A'dam.

In dit vijftal bijeengebundelde verhalen van Sigrid Undset geeft de bekende Noorsche schrijfster telkens onder een andere vorm, een of ander aangrijpend voorval uit een menschenleven weer. De arme tobbers voor het dagelijksch brood, die dag aan dag werken om op een fatsoenlijke manier het noodige bijeen te krijgen, hebben haar volle sympathie. Zooals zij b.v. de twee verschillende naaisters teekent, in haar beide schetsen „Simonsen” en „Rondom het zedelijkheidsbal” zal niemand het haar nadoen. Zij toont zich in deze kleine verhalen de groote schrijfster, die zij waarlijk is. Jammer alleen dat wij ons steeds weer stooten aan de lichtzinnige moraliteit van het Noorsche volk. Voor rijpere lezers degelijke lectuur.

WALLACE (Edgar) BEURSSPECULANTEN. (221) f 1.50 en f 2.10.
Vert. door Jhr. Ch. H. Rutgers van Beest. „De Steenuil”, A'dam.

Lui, die behebt zijn met speculatiewoede komen van kwaad tot erger; om aan hun speelzucht te voldoen zijn zij tot de ergste bedriegerijen in staat. Wallace schetst in dit verhaal een paar compagnons die elkaar in slechtheid niets toegeven. Zij deinzen zelfs voor geen moord terug om aan geld te komen. Hun tegenstander, een rijk man, dien zij tot slachtoffer gekozen hebben. is in staat hen de baas te blijven. Voor oudere lezers.

LE QUEUX (William) DE JONGE AARTSHERTOGIN. (310) f 1.25.
Vert. door Jhr. R. H. G. Nabuys. Bruna en Zn., Utrecht.

Het was een ongelukkige dag voor Kolonel Ashdown toen hem de zorg werd opgedragen voor de jonge aartshertogin Géraldine, een meisje met een zeer groot vermogen, dat dag in dag uit belaagd wordt door een snooden neef, die haar graag van haar te veel aan stoffelijke welvaart zou willen afhelfen. Ashdown bemerkt al spoedig dat hij zich in een wespennest gestoken heeft, waartoe de jalouzie van zijn vrouw, die niet begrijpen kan waar ineens die mooie pupil vandaan komt, niet weinig bijdraagt. Gelukkig zijn er nog knappe detectives in Engeland die de belaagde onschuld weten te beschermen en de snoodaards te verschalken. Voor Géraldine en ook voor haar voogd Kolonel Ashdown breekt, dank zij de hulp van Basil Long, een betere tijd aan. Volwassenen.

BLAKE (George) VERWOESTE LEVENS. (242) f 2.25 en f 2.90.
Vert. door Jhr. Ch. H. Rutgers van Beest. „De Steenuil”, A'dam.

Als wij ons niet vergissen heeft de schrijver met dit boek een tendenzverhaal willen schrijven om de verschrikkelijke gevolgen welke uit een huwelijk tusschen blank en bruin kunnen voortvloeien, scherp in het licht te stellen. Hij maakt een gezonden, frischen, verstandigen jongen „Tony” het slachtoffer van een bruit van een vader, die met een Inlandsche getrouwd is en die zijn heele jeugd moet opofferen om voor zijn stiefmoeder en zusje te zorgen. Zijn opofferingen en moeilijkheden worden scherp belicht en nemen een einde wanneer zijn stiefzusje in het klooster gaat. Voor ontwikkelde volwassenen een boeiend, hoewel niet opwekkend verhaal.

SMIT (Anton) GESPREKKEN MET BUBO. (114) Hollandia, Baarn.

Bubo is de uil van de godin der Wijsheid, die Zeto in het Bosch der Wijsheid ontmoet. Hij houdt er zeer gewichtige gesprekken mee over zeer verschillende onderwerpen, over literatuur, politiek enz. Hier en daar is het gewild geestig en gemaakt gewichtig. Voor ouderen, die van dit soort lectuur houden.

TERBEEKE (H. van) REGENBOOG. (175) Pentteekeningen van P. J. Palthe. Jan Zwaan. J. N. Voorhoeve, Den Haag.

Zooals de kleuren van de regenboog verschillend uiteenloopen en toch een wonderlijk geheel vormen, zoo verschillend van onderwerp zijn deze schetsjes, maar ook zoo schoon vormen zij een geheel. Het moet wel een fijnvoelend mensch geweest zijn die ze neerschreef. We weten dat de schrijver niet Katholiek is, maar uit deze regels dringt een sterke en ontroerende Godsgedachte naar voren, die ons treft en opheft. Rijpere lezers kunnen dit boekje gerust lezen.

WYNNE (Pamela) SEPTEMBERDAGEN. (187) f 1.90 en f 2.50. Van Holkema en Warendorf, A'dam.

Dit maal heeft Pamela Wynne een geheel ander onderwerp dan gewoonlijk in haar boek verwerkt. Haar held is een rijke jongeling, Clive Stonor, die in een baloorige stemming na den oorlog, lid geworden is van een geheime communistische vereeniging, en daarvoor met behulp van allerlei gure elementen leelijke zaakjes doet, in opdracht van de „hooge heeren” in Moskou. Om zulk een smerig zaakje tot een goed einde te brengen, lokt hij een onschuldig jong meisje naar Parijs om daar als lokaas te dienen. Zijn doel is, de vrouw van een der vooraanstaande Russen in Parijs, Generaal Stephanoff, in handen te krijgen om daardoor haar man tot het verraden van eenige geheime documenten te brengen. Clive ziet pas op het laatste moment in, welk een misdadig spel hij speelt en doet dan al het mogelijke om het goed te maken, hetgeen hem een paar benauwde uurtjes kost. Over het geheel is dit boek niet al te sensueel en kunnen ontwikkelde personen met onderscheidingsvermogen het lezen.

JONGH (Sophie de) HET LAATSTE BEZOEK. (172) f 1.10 en f 1.75. Van Kampen, A'dam.

Maar een paar dagen in het jaar ziet Tak, de vader van een gezin, zijn grootere kinderen. Hij woont in het huis, waar zijn idioot zoontje wordt verpleegd en de jaarlijksche bezoeken zijn voor hem steeds een marteling, omdat hij reeds lang met zijn vrouw gebroken heeft. Als hij denkt het niet lang meer te zullen maken gaat hij zijn laatste bezoek afleggen, dat voor een zwakkeling als Tak, één kwelling is. Rijpere lezers kunnen dit boek lezen.

SCHIROKAUER (Dr. Alfred) NOMADEN DER LIEFDE. (202) f 1.50 en f 2.10. Vert. door J. Feitsma. „De Steenuil”, A'dam.

Het lijkt ons niet wenschelijk van dit immoreele boek een meer uitvoerige bespreking te geven. Wij volstaan dus met het beslist af te keuren om zijn verkeerde opzet en al te sensueele ontwikkeling.

WALLACE (Edgar) DE HERTOOG IN DE VOORSTAD. (231) f 1.50 en f 2.25. Vert. door G. R. Seyffardt, A'dam.

Tot nu toe hebben wij alleen den Engelschen schrijver P. G. Wodehouse in staat geacht tot het schrijven van door en door humoristische boeken. Maar deze geschiedenis van „De Hertog in de Voorstad” steekt de reputatie van Wodehouse naar de kroon. Het is een boek, waarvan je niets moet weten als je het lezen gaat om je indruk niet te bederven. Humoristisch en onschuldig.

PAPKE (Käthe) DE KEIZERIN VAN AUGUSTA RAURACORUM. (251) f 2.20 en f 2.25. Callenbach, Nijkerk.

„Onder den rook van Bazel liggen de beide dorpjes Basel-Augst en Kaiser-Augst, als éénige resten van de weleer zoo trotsche Romeinsche stad Augusta Rauracorum, die reeds lang voor Christus' geboorte, doch bijzonderlijk in de eerste eeuwen daarna, van zeer veel beteekenis was voor de Romeinsche overheersching in Zwitserland.” In deze Romeinsche stad laat Käthe Papke dit verhaal spelen, waarin de liefde van twee jonge meisjes voor twee geheel verschillende mannen het hoofdbestanddeel is. De protestantsche pen van de schrijfter heeft zoo nu en dan een typische flater begaan, waar zij het heeft over de huwelijken van Katholieke Bisschoppen. Alleen lezers, die in staat zijn dergelijke fouten op te merken, kunnen dit overigens goed geschreven boek lezen.

WALLACE (Edgar) DE ROODE DIVAN. (224) f 1.50 en f 2.10. Geautoriseerde vertaling van J. Feitsma. „De Steenuil”, A'dam.

Zooals dikwijls bij veelgelezen schrijvers als Wallace, rijst bij het lezen van de rimram waaruit sommige verhalen bestaan, de vraag: „Maar is dit nu werkelijk een boek van Wallace?” Zoo'n vraag pleit niet voor het bewuste verhaal. Deze „Roode divan” is er een van het soort, waarvan wij niet kunnen begrijpen dat Wallace de schrijver is. Het is grof, ruw, vol moorden en wij kunnen het daarom niet aanbevelen.

ADAMS (Herbert) KONINKLIJKE LIEFDE. (222) f 2.25 en f 2.90. Vert. door Jhr. Ch. H. Rutgers van Beest. „De Steenuil”, A'dam.

In een zonderling fantastisch koninkrijkje wordt een jonge koningin belaagd door een machtige tegenpartij, die dreigt haar te zullen blameeren door een pakje liefdesbrieven openbaar te maken. De zoon van den minister brengt zijn Engelschen vriend er toe om een jacht op dat pakje brieven te beginnen. De eer der koningin wordt op het laatste oogenblik gered en haar onderdanen kunnen gerust slapen. Voor oudere lezers geschikte ontspanningslectuur met veel intriges en verwarringen.

ADAMS (Herbert) DE GOUDEN AAP. (245) f 2.25 en f 2.90. Vert. door Jhr. Ch. Rutgers van Beest. „De Steenuil”, A'dam.

Dit boek is de geschiedenis van een dier vrouwelijke vampiers, welke jongemannen het hoofd op hol brengen en ze weg werpen, wanneer zij ze als een citroen hebben uitgeknepen. Zij wordt na eenige jaren op een zeer zonderlinge manier gestraft door den vader van een harer slachtoffers. Sensatie-lectuur voor rijpere lezers.

WALLACE (Edgar) TAM DE AVIATEUR. (219) f 1.50 en f 2.25. Vert. door Jan Lamers. Seyffardt, A'dam.

Het Engelsche vliegcorps in België tijdens den oorlog kon zich beroepen op een geweldige populariteit en een zijner manschappen de Schotsche aviateur: Tam, was zoo'n soort geweldenaar der lucht. In dit boek worden verschillende van zijn heldendaden pittig en met kleur beschreven in zijn eigen typische taal, waardoor het geheel geen droge opsomming geworden is, maar een humoristische vertelling, die tot de gezellige treinlectuur behoort.

BROWNE (K. R. G.) SUSAN KNAPT HET WEL OP. (305) f 1.25. Vert. door Mevrouw Landré Tollenaar. Van Campen, Amsterdam.

„Een klucht der vergissingen!” Een humoristische allerleukste geschiedenis van een gouden snuifdoos, een jongmensch met een koffer en een jongedame met een hond. Verfrisschende lectuur in sombere tijden.

WALLACE (Edgar) HET SPOOK VAN GARRA CASTLE. (266) f 1.50 en f 2.25. Vert. door Jhr. R. H. G. Nabuys. Bruna en Zn., Utrecht.

De oude leer van „oog om oog en tand om tand” wordt door Wallace in zijn verhalen nog al eens gepropageerd. Hij geeft ons hier een boeiende vertelling van een door en door slecht mensch: Abe Bellamy, die met al zijn wandaden steeds door de mazen van het net der menschelijke gerechtigheid heeft weten door te kruipen en nu gestraft wordt door een zijner slachtoffers, De Groene Boogschutter. Zoo'n spannend verhaal, dat men al lezende, in deze malaisetijd alle narigheid vergeet.

GEVANGENISLEED. Uit het leven van een gevangene. (122) f 1.30 en f 1.90. Naverteld door H. J. van der Munnik. La Rivière en Voorhoeve, Zwolle.

Het sobere verhaal van een misdadiger, die in de gevangenis tot inzicht komt en zijn grootste troost in den godsdienst vindt. Het geheel is in 'n christelijken geest geschreven en voor katholieken niet ongeschikt.

LORIMER (Norma) EEN EGYPTISCH KONING. Vertaald door Jhvr. Henriette Rappard. (365) f 2.90 en f 3.75. „De Combinatie, R'dam.

„De vrouw uit het land der Pharao's", die ook in dit boek haar rol blijft doorspelen, kan gemakkelijker een aanbeveling meekrijgen dan deze Egyptische koning. Het is geheel in den geest der goedwillige zoekers van vandaag, vooral van hen, wier neigingen naar het Oosten uitgaan. Dat dooreen warren van den ouden Egyptischen God Akknaton en Mohamed en Christus en dat op één lijn stellen van orakelspreuken, sura's uit den koran en teksten uit den Bijbel, is hinderlijk. De waarheid is maar één en kan maar één zijn. Overigens is het verhaal van de liefde tusschen Michael en Margaret met de Egyptische Pyramiden en ontdekkingen van koningsgraven, verheffend. 't Is de ware liefde van Margaret, die geen kwaad denkt, ook al hoort ze, dat Michael in de woestijn is getrokken, vergezeld van Millicent, een gehuwde verleidster. Het banale einde door den grooten oorlog en Margaret's gerustheid, dat Michael in de loopgraven niets overkomen zal, ook al weer steunende op een visioen van Akknaton, stelt het ook achter „De vrouw uit het land der Pharao's".

v. REEST (Rudolf), SCHAPEN ZONDER HERDER. (227) f 2.15 en f 2.90. D. A. Daamen, Den Haag.

De verscheidenheid van het leven in een protestantsch dorpje wordt in dezen roman over het algemeen goed weergegeven. Hier en daar ligt de tendenz er wel wat dik op, spreken sommige personen te opvallend de bedoelingen uit van den auteur en de toon kan een enkele maal wat preekerig genoemd worden. Maar goed leeft in den roman al het kleine gekonkel waar de dorpspolitiek haar bestaan aan ontleent, en de verdeeldheid, die tusschen de dorpsbewoners bestaat, gedeeltelijk veroorzaakt door onderlinge verschillen in godsdienstopvattingen. Enkele levens zijn goed geteekend, als dat van Toon Looy.

Door den aard van het onderwerp en de wijze van behandeling lijkt het verhaal ons meer geschikt voor Protestantsche dan voor Katholieke lezers.

RUNA. VADER EN ZOON. (194) f 1.90 en f 2.75. Vertaling van A. Lukkien. Daamen, Den Haag.

Voor hen, die de voorkeur geven aan onbeduidende, lichte ontspanningslectuur schrijft Runa niet. Integendeel, de diepte en de ernst van den inhoud van dit mooie boek stemt tot nadenken. Het is de moeilijke geloofsstrijd van een man, een chirurg, die in 't dagelijksch leven zooveel ellende en lijden ontmoet, dat hij daaruit concludeert, dat er geen God kan zijn, een God, Die het menschedom zooveel rampen, pijnen en smarten zou laten verduren. Zijn zoon, bezocht door een groot lichamelijk lijden, voelt zich door dat kruis

aangetrokken tot God, draagt het met onderwerping en is zelfs gelukkig iets van de groote zondenschuld der wereld te kunnen uitboeten. Hij brengt zijn vader door zijn voorbeeld tot het geloof terug. Het kleine romannetje dat zich afspeelt tusschen den zoon en een artiste is zeer menscheijk. Een mooi, boeiend geschreven, geloovig Protestantsch boek, waaruit voor vele Katholieken zeer veel te leeren valt.

CORSARI (Willy) NUMMERS. (312) f 2.90 en f 3.90. Leopold, Den Haag.

Het jaartal 1922-'23, dat onder deze roman staat, geeft te denken. Durft een uitgever het nu wel aan om een boek waarin zooveel gewaagde situaties voorkomen, uit te geven?.... En 10 jaar geleden niet?.... Wij weten het niet, maar het boek van Willy Corsari „Nummers” is er een dat over de toestanden in bepaalde kringen het volle licht laat vallen. De heldin uit haar verhaal is een jong meisje uit den goeoden stand, maar verarmd, Hanzi Gerhoff, die als cabaretdanseres hard moet werken om aan den kost te komen en zich telkens stoot aan de harteloosheid en het koude cynisme van haar chef, op wien zij verliefd is, en aan de wanverhoudingen tusschen de artisten, waarmede zij in aanraking komt. Onomwonden worden de ergste moreele mistoestanden besproken. Willy Corsari beschikt over een zeer vlotte pen en heeft de toestanden in het cabaretleven blijkbaar aan een grondige studie onderworpen. Haar boek is er echter een dat alleen gerijpte lezers met een volkomen gevormd onderscheidingsvermogen in handen kan komen.

GLYN (Elinor) HOOG OPLAAIENDE VLAMMEN. (150) f 1.— en f 1.50. Vertaald door Dicky Wafelbakker. Bruna & Zn., Utrecht.

Een Magazine-romannetje van 'n wat bedenkelijke soort. Tweelingbroers, die als druppelen water op elkander lijken, waarvan de eene een doordraaier en de andere een brave jongeling is. Deze laatste helpt zijn broer in al zijn moeilijkheden en neemt zijn plaats in, als hij door zijn galante avonturen niet aanwezig kan zijn, tot zelfs op zijn trouwdag.... maar..... dat is de laatste keer. De deugniet komt tot inkeer en weet niet beter te doen dan met de vrouw, die hem bijna tot een verrader van zijn land gemaakt heeft, in een vliegtuig op te stijgen en te verongelukken. Voorbehouden lectuur.

SCHIPPERS (2.) DE SLUIKER. (159) f 0.90.

DIEWES (A. J.) OM DES GEWETENS WIL. (137) f 0.90. Voorhoeve, Den Haag.

Twee weinig belangrijke, alledaagsche verhalen, waar niets verkeers in staat, maar die wegens hun protestantsche strekking Katholieken niet bijster zullen bekoren.

Sinclair Lewis in het Nederlandsch

door P. W. ASSMANN.

Eenigen tijd geleden is een Hollandsche vertaling verschenen van Sinclair Lewis' bekenden roman: „Main Street”, onder den titel van: „De Hoofdstraat”. Vrij opzichtig kondigde de uitgeefster op een afzonderlijke bladzijde aan: „De geautoriseerde vertaling van Oe Hoofdstraat is van de hand van John M. Palm”.

Zoo iets wekt verwachtingen; men mag er dan toch eenigszins op rekenen kennis te maken met het puikje der vertalingen. Hetgeen wel een voorrecht is in 'ezen tijd van veel en slechte romanvertalingen. Onze medewerker, die het boek recenseerde, heeft zich wellicht laten imponeeren door dat: De geautoriseerde vertaling, enz.; althans hij sprak o.a. van „dit handig vertaalde boek” (Boekenschouw, 25e jaargang, bladz. 518.) Nadat wij, — onze verwachtingen waren nu hoog gespannen. — ook eens met de lezing begonnen, stuitten we reeds op de eerste bladzijde op een paar uitdrukkingen.

SINCLAIR LEWIS

die ons ietwat onjuist leken. Een licht wantrouwen in de geautoriseerde vertaling kwam op en we gingen eens vergelijken met de Amerikaansche uitgave. Het resultaat was dat we er den voorkeur aan geven te spreken van een slordige vertaling. Juist wijl het euvel van slecht vertalen zoo groot geworden is — een goed vertaalde roman begint bijna tot de uitzonderingen te behooren — lijkt het ons nuttig enkele onjuistheden of slordigheden hier te signaleeren.

Zoo lezen we op de eerste bladzijde van hoofdstuk I waar over het meisje gesproken wordt dat buiten de stad staat: „Zij zag nu geen Indianen, zij zag meelmolens” enz. zijnde de vertaling van: „She saw no Indians now; she saw flour-mills”. Allereerst, in het Hollandsch spreekt men niet van meelmolen, maar van korenmolen; bovendien bedoelt een Amerikaan met mill, niet molen — dergelijke Hollandsche landschapstoefferingen kent hij vrijwel niet —

maar fabriek. Op dezelfde bladzijde beweert de vertaler dat het meisje o. a. nadenkt over de redenen „waarom hielen doorzakken”. In het Engelsch staat echter: „She was meditating upon the reasons why heels run over”, waarvoor wij liever vertalen, waarom hakken scheef loopen.

Nogeens op deze bladzijde, lezen we: „De wind deed haar tafzijden rok opwaaien”; daar in het oorspronkelijke geschreven staat: „A breeze bellied her taffeta skirt”, lijkt het ons juister te spreken van opbollen. In de States is niet alles even soliede, maar zulke lichte bouwsels als schuurtjes van asfaltpapier houden de Yankee's er toch niet op na. Toch wil de vertaler ons dat laten gelooven, want op bladzijde 30 vertelt hij: „Hier — zoo redeneerde zij — is het nieuwste land van de wereld; het noordelijke Midden-Westen; een land van kudden vee en prachtige meren, van nieuwe automobielen en schuurtjes van asfaltpapier”, enz. Sinclair Lewis echter spreekt van tar-paper shanties; een Amerikaan verstaat daaronder houten schuurtjes, waarvan dak en wanden met asfaltpapier zijn bekleed ter bescherming tegen den regen.

Hoofdstuk IV begint met de opmerking van Kennicott: „De Clarks hebben een paar lui uitgenoodigd om ons vanavond te ontmoeten”. De deskundige lezer zal reeds begrepen hebben dat Lewis spreekt van „to meet”. Evenzoo weet hij dat „to meet” verschillende beteekenissen heeft, waaronder: ontmoeten, maar ook: samenkomen, bezoeken, kennis maken. De laatste uitdrukking had hier gebruikt moeten worden. In hetzelfde hoofdstuk, bladzijde 46, stuiten we op dezen zin: „Maar hier kon zij elken avond haar hoed opzetten en in drie minuten kon zij naar het theater loopen en leuke jongens zien in gekleede costuums en Bill Hart en alles mogelijke!” De auteur ziet de jongelui eenigszins anders gekleed, hij spreekt van: „and see lovely fellows in dress-suits and Bill Hart and everything!” Een dress-suit is het tegenovergestelde van werkkleding; een werkmans, na afloop van het werk, „dresses up”, trekt een dress suit aan, maar dat is nog geen gekleed costuum. En wat is dat voor een vertaling van „everything”, door „alles mogelijke”?

De uitdrukking „How do you do?” ligt den Engelschman en Amerikaan in den mond bestorven; zij heeft bij hem de betekenis gekregen van een groet.

„How do, Mrs Kennicott?” he drawled, op bladzijde 117, had dan ook beter vertaald kunnen worden door: „Goeden dag, mevrouw Kennicolt”, teemde hij, dan door: „Hoe maakt u het, mevrouw Kennicolt”, zeide hij. Waarbij dus nog komt dat to drawl eenvoudig vertaald werd door: zeggen, zoodat een bepaalde suggestie van den auteur verloren gaat.

Indien Sinclair Lewis de Hollandsche overzetting van het begin van het 12e hoofdstuk zou kunnen lezen, zou hij waarschijnlijk eerst even verbijsterd kijken, om daarna te gaan grinniken. Carol is

het stadje uitgewandeld en loopt nu langs de spoorbaan, die in die streken de gewone verkeersweg is. Maar heel vlot verloopt die wandeling niet, want, beweert de vertaler, „bij elken overweg moest zij over een afsluiting van puntige balken klimmen”. Een afsluiting van puntige balken! 't Lijkt ons nog al bezwaarlijk, zoo'n afsluiting dwars over de rails, vooral voor een trein. De werkelijkheid is dan ook eenigszins anders. Waar de spoorlijn door de prairies loopt, liggen bij de onbewaakte, niet afgesloten spoorwegovergangen, scherpkantige, los met elkaar verbonden balken, om het vee te verhinderen op de spoorbaan te komen. Deze latten of balken liggen in de richting van en tusschen de rails; zij vormen dus geen afsluiting en er valt niets te klimmen. In den oorspronkelijken roman staat: „At each road-crossing she had to crawl over a cattle guard of sharpened timbers”.

Op bladz. 165 wordt als vertaling van cornfields, korenvelden aangegeven; een Amerikaan verstaat daaronder maisvelden.

Erger is, wat een paar regels verder van New York verhaald wordt. Iemand vertelt van zijn verblijf in de metropool; en de geautoriseerde vertaling geeft een nieuwe karaktertrek van Amerika's eerste stad door den verteller te laten zeggen: „Ik wil New York niet ophemelen. Het was vuil en lawaaiig en buiten adem en vreeselijk duur”. Een stad, die buiten adem is!

De auteur kent New York beter; hij schreef: Oh, I won't rhapsodize about New York. It was dirty and noisy and breathless and ghastly expensive”. „Buiten adem” is een letterlijke vertaling van „breathless”, maar zóó vertaalt men geen roman. Wij meenen de bedoeling van Lewis weer te geven en juist Hollandsch te schrijven door breathless te vertalen door: jachtig.

Al verder genietend van deze uitgave in Holkema en Warendorf's serie „Goed en Handig”, bereiken we hoofdstuk XVII en lezen daar op bladzijde 216: „De nacht was tropisch en wellustig. In de gekruide tooverachtigheid was er geen verschil tusschen loome hitte en prikkelende koude.” We kenden wel gekruide worstjes; — gekruide tooverachtigheid was ons nog vreemd. Dus zochten we in den Amerikaanschen roman eens hoe het met Sinclair Lewis in dat opzicht was gesteld. Daar lazen we: „In that drugged magic there was no difference between heavy heat and insinuating cold”. Geen sprake van kruiden, wel van een bedwelmende tooversfeer.

In het 18e hoofdstuk van den Amerikaanschen roman vertelt een boer: „Well, we found we could get higher prices in Chicago, but when we tried to get freight cars to ship there, the railroads wouldn't let us have 'em”, enz.

In de geautoriseerde vertaling wordt daarvan gemaakt: „Wel wij vonden uit, dat wij hoogere prijzen in Chicago konden maken”, enz., inplaats van het zuiver Hollandsche: wij kwamen er achter.

Carol zit met haar man aan tafel (Hoofdstuk XXIV) en peinst

dan: „She realized that they found little to say; that incredibly, they were like the talked-out couples whom she had pitied at restaurants”. In plaats dat het laatste deel eenvoudig vertaald werd door: „die zij in restaurants beklagd had”, heeft de vertaler er van gemaakt: „die zij in restaurants bemedelijd had”.

Ten slotte lezen we op de laatste bladzijde nog deze idiote vertaling van den Engelschen zin: „She sat on the edge of his bed while he hunted through his bureau for a collar which ought to be there and persistently wasn't”. „Zij zat op den rand van zijn bed, terwijl hij in zijn commode naar een boord zocht, dat er in moest liggen, maar *volhield* er niet te zijn”. De fouten, die we hier boven signaleerden zijn niet de eenige in het boek, maar zij zijn voldoende om aan te toonen hoe dit meesterwerk der Amerikaansche litteratuur in de vertaling mishandeld werd en hoe er met het Hollandsch werd omgesprongen.

BOEKBEOORDEELING.

VOGELS S.J. (Is.) GEESTELIJKE ZIELELEIDING VAN ST. IGNATIUS VAN LOYOLA. IIdc Deel (290). f 3.50 en f 4.50. Foreholte, Voorhout.

Het tweede deel der „Geestelijke Zieleleiding van St. Ignatius van Loyola” is eindelijk verschenen. Pater Vogels vervolgt hier zijn uiterst soliede en heldere beschouwingen over allerlei onderwerpen, die het geestelijk leven betreffen, in aansluiting aan het Exerctieboek van Sint Ignatius. Geheel en al volgens den geest van zijn H. vader offert ook Pater Vogels niet te veel aan fantasie en gemoed, aan gevoelige indrukken en stemmingen. Maar, zooals wederom bij Ignatius, staat ook hier het geheel gespannen van een hooge bezieling, een welberedeneerde geestdrift. Men leze dit werk tot heil zijner ziel, tot verheldering zijner inzichten, niet ter weiding en voeding van verbeelding en sentiment, van die altijd hongerige en vragende huisdieren rond den haard der ziel.

STEENKAMP (Th.) PER FORD NAAR INDIë EN ROND DE WERELD. (234) Melchior, Amersfoort.

Bij het lezen van dit eenvoudige reisverhaal zal menigeen de verzuchting slaken: „Kon ik dit ook maar eens doen”. Want hoewel er van het uithoudingsvermogen der reizigers veel gevraagd wordt, genieten de ondernemers meestal veel. Ook deze schrijver heeft veel gezien en genoten, maar hem werd veel gevraagd, nl: het verlies van zijn dappere echtgenoot. Een reisbeschrijving die velen zal interesseeren.

DUBUIS (A. G.) HET VOORHANGSEL GESCHEURD. De Geest van het Protestantisme. Vert. door N. Oosterlo. (178) f 1.90 en f 2.50. Hollandia-Drukkerij, Baarn, 1932.

Dit boek is een warm pleidooi voor het Protestantisme. De goed onderlegde schrijver tracht alle gangbare opwerpingen tegen het Protestantisme en zijn koude, kunst- en gemoedslooze practijken te weerleggen, wat hem echter slecht gelukt. Voor katholieke leeszalen en bibliotheken komt dit boek wel niet in aanmerking.

Le cercle de famille

Werd Maurois' laatste roman een meesterwerk?

door Dr. B. M. BOEREBACH.

Onze wereld is droef en zwaarmoedigheid is de ziekte onzer eeuw. Lach en blijdschap duren niet langer meer dan onze kindjaren. Nimmer was het daarom een zoeter genot — want nimmer was het zeldzamer — een opgeruimd gezicht te zien, ware vreugde te hooren klinken in de woorden, die men tot ons spreekt. De lach is den mensch eigen en God wil blijdschap in ons om de schoonheid van Zijn schepping en ook, omdat de mensch, die te lachen weet, van zijn leven maakt, wat hij wil. Of is het niet waar, dat hij, op wiens lippen de lach bestierf, niets van het leven verkrijgt, zich duizend verwikkelingen en zorgen schept om, eindelijk, ver van alle liefde en vriendschap te sterven? De lach is den mensch eigen en het is de ontkerstening van onze maatschappij, die hem dit eerste zijner prerogatieven ontnam. Verlangend vraagt men nu aan bioscoop en schouwburgen, dien anderen lach, dien men betaalt en waarvan men, helaas! te goed weet, dat hij in geenerlei opzicht de uiting beteekent van de innerlijke, blijvende, diepe, rustige blijdschap, die vele voorgaande geslachten zich wisten te verwerven ten koste van vrij wat minder geldelijke opoffering. En neerslachtiger dan te voren keert men telkens weer in het leven terug om een volgende week opnieuw de „drogues” van de schijn-vreugde tot zich te nemen.

Sprekensmoe, verzonken velen sinds lang in neerslachtig zwijgen, terwijl van de weinigen, die nog spreken, slechts enkelen nog gelooven in de daadwerkelijke kracht van hun woorden. Woorden als liefde, goedheid en rechtvaardigheid werden voor die allen zinloos, waar zij nog wel partijgangers, maar geen of weinig voorvechters meer vinden.

Ik weet niet, of het u, als mij, soms overkomt in gedachten terug te gaan naar lang-vervlogen eeuwen, maar ik ben er zeker van, dat de gedachten van eenieder, die het hedendaagsche Normandië kent, bij het lezen van Maurois' laatste roman: *Le cercle de*

ANDRE MAUROIS

famille, zullen verwijlen bij het leven onze voorouders. Het kader toch, waarin zich het leven der helden van dit boek ontwikkelt, bleef gelijk aan dat, te midden waarvan hun leven zich bewoog en nog in onze dagen herinnert menig gebruik in Pont de l'Eure, Avanches, Elbeuf en Lisieux aan de vroegere middeleeuwen.

Bleef het kader, bleef het uiterlijk bewegen van het leven hetzelfde, geheel anders werd het innerlijk karakter ervan. Zeker was niet alles voortreffelijk in vroegere eeuwen, maar was er ooit een tijd, die 's menschen verlangens ten volle vervulde?

Wij blijven hardnekkig veronderstellen, dat zij, die de automobiel niet kenden, er onder leden langzaam voort te gaan; wij beoordeelen het geluk van een tijdperk naar het ontberen van de mode, de speelgoederen en de levensgemakken van het onze. Maar andere vergelijkingen voeren tot gansch andere gevolgtrekkingen. De mensch toch behoort zich allereerst zijn eigenlijke bestemming te herinneren en zich er rekenschap van te geven, dat een eeuwig geluk op het spel staat in enkele korte levensdagen.

En zoo gebeurde het, dat onze voorouders nog iets anders waren dan louter belastingbetalers in een dikwijls onsamenhangend staatsgeheel, iets anders dan veronpersoonlijkte raderen in een gemechaniseerd maatschappelijk leven. De adel hunner persoonlijkheid werd in beginsel erkend door wet en maatschappij en hun zwakheid werd gesteund. Zij vonden minder zedelijke gevaren rondom zich en er was iets, wat alle leven als van een wijding doortrok, iets, waardoor zij bij voortduring aan hun bestemming en plichten herinnerd werden. Dat was de atmosfeer, waarin zij leefden: een atmosfeer van gebed, een atmosfeer ook, vervuld van hoop en zuchtend verlangen. Maatschappij en staat stelden zich tot plicht om naar de algemeen geldende theorieën van de meesters van 's menschen gedachte den onderdanen in directen zin het tijdelijk geluk en indirect het eeuwig heil te verzekeren, door den weg naar dit laatste te vergemakkelijken.

Was het geen benijdenswaardig ideaal, dat vorst en volk nastreefden? Men wist het in die dagen: de zielen zijn van zulk een prijs, dat bijna alle ellende in deze wereld voortkomt uit den strijd, tegen haar gevoerd.

Wat blijft er van dit maatschappelijk ideaal in onze dagen over? Vraagt het Maurois' roman en ga met hem binnen in den geest van zijn helden. Neem deze karakters een voor een, zooals zij opgroeien in een maatschappij, die officieel geen zielen meer kent of die haar althans het epitheton onsterfelijk ontzegt. Wat wordt er van de opvoeding in dit gelaïciseerd milieu?

De wetenschappelijke opvoeding wordt tot een opeenhooping van noodlottige sophismen op het gebied van wijsbegeerte, geschiedenis, en maatschappijleer. En de godsdienstige opvoeding..... De enorme macht van een staat, als de Fransche, vreest de kracht der

gewetens en voedt ze daarom niet. Al het sublieme uit het menschenleven wordt stilzwijgend voorbijgegaan of wordt de jeugd als een hypothese voorgehouden. En de officieele staatslichamen doen niets om de zwakheid van de aan alle zijden blootgestelde jeugd te hulp te komen. En wat al leugens tegen God, tegen het vaderland, tegen het familieleven, tegen de eer en het gezag, tegen de goede zeden, blijven ongestraft! De ergste propaganda krijgt den vrijen loop, haat en nijd en ondeugd zijn over een onvoorbedacht volk losgelaten en werven allerwegen hun recruten. In hun ontredderingen grijpen velen in onze dagen naar de eenige reddingsboei, die de stormen der eeuwen trotseerde, het geloof der Katholieke Kerk, terwijl anderen, nog te zeer vervreemd van Kerk en liturgie, zich er niettemin rekenschap van geven, dat alleen de autoriteit van een welgeordend familieleven kansen biedt de verwording van moreel en maatschappelijk leven het hoofd te bieden. De verdienste nu van Maurois' laatsten roman ligt voornamelijk, zoo niet uitsluitend, hierin, dat hij het duidelijk bewijs levert dat alleen een gezond familieleven den mensch een waar geluk op aarde vermag te verzekeren. De sleutel tot zijn roman geeft M. André Maurois ons, wanneer hij door een „zeer intelligent dokter" laat verklaren, dat „een kind, om geëquilibreerd en gelukkig te zijn, opgevoed moet worden door ouders, wier verhoudingen normaal zijn, dat wil zeggen een sterken vader, die beveelt en die gehoorzaamd wordt en een teedere, eerbiedwaardige moeder, die den vader onderworpen is."

Het bijzondere nu van dezen roman is, dat deze laatste waarheid, die zeer zeker overeenkomstig de wijsheid der volkeren is, wordt aangetoond uit, wat de oude rhetorica-boeken „de tegengestelden" noemden.

Dat overigens deze wijze van betoog haar gevaren met zich brengt, bewijst wel het feit, dat ik zeer vele Franschen hun verontwaardiging hoorde uitspreken over den inhoud van dit boek, dat toch zeer zeker geen andere dan bovenstaande strekking heeft.

Denise Herpain, de heldin van ons verhaal, heeft een moeder gehad, die in haar oog geen eerbied verdient en sinds haar prille jeugd heeft zij zich daar rekenschap van gegeven. Haar vader was een eerbaar man, maar schuchterheid, zwakheid en lafheid maakten hem als voorbestemd om de rol van dupe en van min of meer vrijwilligen blinde te spelen, terwijl diezelfde zwakheid hem ten slotte in de armen van een zijner typistes dreef.

Denise is het kind geweest, dat bloosde om haar moeder en dat zich in haar kinderlijke trots gekrenkt voelde bij het zien van haar willoozen vader, maar op waarlijk onverschrokken wijze biedt zij weerstand aan de ontgoochelingen en bitterheden van haar leven en zij ontworstelt zich als een jonge tijgerin aan den noodlottigen greep van het voorbeeld van haar plichtvergeten moeder, die in haar oog verantwoordelijk is voor alle kwaad. Als vrouw zal Denise lang — waarom niet *altijd*, Maurois? — blijven, wat zij als kind geweest is, want de drang tot weerstand en de behoefte aan opstand tegen al wat haar onrechtvaardig lijkt, zijn haar tot een tweede natuur geworden.

Maar er zal een tijd komen, waarin Denise, verdraagzamer, onpartijdiger en

meer onthecht aan het verleden, dezen tijd, die haar zooveel lijden bracht, met rustigen blik beschouwen zal.....

Ziedaar het schema van het boek, dat op volkomen natuurlijke wijze in drie gedeelten vervat is: de jeugd van Denise Herpain; haar leven als vrouw, een leven van onrust en bewogenheid — om niet te zeggen van ongeluk — en ten slotte de terugkeer tot het evenwicht en de berusting.

André Maurois houdt van goed geproportioneerde werken. Men behoeft zich slechts de samenstelling van zijn „Climats” in het geheugen te roepen, om daarvan overtuigd te raken. Ook hier heeft hij getracht de gebeurtenissen in drie groepen te verdeelen, die ieder voor zich aanleiding hadden kunnen geven tot een vrijwel gelijke ontwikkeling. In werkelijkheid is er uit voortgevloeid, dat de hoofdstukken elkaar meerdere malen opvolgen zonder onderlinge gelijkenis te vertoonen: ook vertoonen zij zulk een verschil van beweging — actie en beeldingskracht — zulk een verschil van dichtheid van compositie, dat de algemeene indruk, die van het boek moet uitgaan, er bij voortduring zeer onder lijdt.

Naar het einde van het boek ontmoeten wij „stukken” — overigens door het geheele boek verspreid — die er misschien eenigzins toe bijdragen een te zeer *gewilde* sfeer te scheppen en die door de toespelingen en zeer wel herkenbare portretten een zeker niet te ontkennen belangstelling wekken om hun actualiteit, maar die zonder veel schade te doen aan de inhoud van het werk er uit gelicht zouden kunnen worden, zulks tot verheugende ontlasting van een nu soms zwaar slepend verhaal. Ik denk bijzonder aan de moderne gesprekken, die, als wij ze van den satyrischen kant beschouwen, niet anders dan bekende trekken en meeningen weergeven, zij het dan in vermakelijke vorm, maar die, wanneer wij ze van een anderen meer wetenschappelijken kant beschouwen, waartoe de schrijver ons schijnt uit te noodigen, als onderlinge meeningswisseling tusschen verdienstelijke mannen waarlijk verre van sterk zijn.

Men zou om zeer begrijpelijke redenen verwacht hebben, dat van de drie gedeelten van den roman òf het tweede òf het derde het voornaamste zou geworden zijn. En misschien heeft André Maurois het zoo ook bedoeld, maar om zijn smaak voor symetrie en omdat hij den stelregel aanhangt, dat een roman, voòr alles, een gevoel van duur aan den lezer moet opdringen, heeft hij de gedeelten niet aan elkaar ondergeschikt gemaakt. Wat werd het gevolg? De critiek vergiste zich algemeen in Maurois' bedoelingen.

Immers, als de jeugd van Denise Herpain slechts een voorbereiding is tot het drama van haar jonge-meisjes-jaren en haar verder leven, dan wordt deze jeugd verteld met een overdaad van bijzonderheden, geenszins onmisbaar voor het volkomen begripen van het verdere verhaal..... Als, integendeel, men dit jeugdgebeuren moet beschouwen als een verhaal, dat zijn eigen waarde heeft of dat mis-

schien het hoofdelement beteekent van het boek, moet noodzakelijkerwijze geheel het verdere boek aan een onontkoombare langdradigheid lijden.

De critieken raakten intusschen reeds verdeeld van meening. De meesten onder hen geven een voorkeur aan de beginhoofdstukken. Dit compliment is zeer zeker niet zeer vleierend voor den schrijver. Wat anders zegt men daarmee, dan dat de tooneelen, die het middelpunt van het boek behooren te vormen, mislukt zijn, immers zij hebben de aandacht niet weten te pakken, zooals het behoort.

Het boek lijdt ontegenzeggelijk aan een ernstig defect, waar, ondanks alle verdiensten, die Maurois als denker, psycholoog en stylist heeft, hij de meest ervaren lezers, onvoldaan en teleurgesteld, verdeeld laat tusschen gevoelens van misnoegen en bewondering.

En komt dit gebrek niet hieruit voort, dat deze zeer bewuste en bedachtzame schrijvers niet tot degenen behoort, die schrijven onder het dictee van een onuitputtelijke, scheppende inspiratie of met andere woorden, dat hij als romanschrijver minder genie — in den ouden zin van het woord — dan talent heeft?

Men mag in dit verband niet vergeten, dat het beste van zijn werk tot nog toe besloten ligt in zijn oorlogsverhalen — geziene of gehoorde dingen, eerder geordend en omgevormd dan verbeeld en geschapen — en in zijn zeer belangwekkende geromantiseerde levens, een genre waarin hij een der pionniers is en een onbetwist meester zal blijven.

Maar hier in „*le cercle de famille*” werd van hem de verbeelding van een romanschrijver veeleer dan de verbeelding van den historicus gevraagd. En die verbeelding vind bij Maurois nog bij lange na niet zijn volkomen ontwikkeling.

Wanneer wij de genesis van dit boek nagaan, valt het gemakkelijk de gedachte te ontdekken, die aan het geheele verhaal ten grondslag ligt: een meisje ontdekt de schuldige verhouding, waarin haar moeder leeft: zij lijdt er onder haar vader verstooten te zien, voelt zich in huis in haar kinderlijke rechten aangetast en buitenshuis door haar vriendinnetjes gemedend. Zij zal in opstand komen tegen allen, die haar pijn doen, lijnrecht positie kiezen tegenover haar moeder; aan een zekere behoefte tot reactie zal zij hoedanigheden en gebreken ontleenen en die verder in zich voeden, terwijl deze misschien de hare *van nature* niet zijn: zij zal leven onder een zucht tot revanche:.... tot op den dag, waarop zij er zich op betrappen zal te handelen, zooals eenmaal haar moeder tegenover haar kinderen deed. Ik hoop, dat ik, met deze ietwat simplistische analyse, het algemeene en oorspronkelijke plan van den schrijver niet te kort gedaan heb.

Deze lijn eenmaal vastgesteld, heeft de schrijver zich de hoofdmomenten van zijn verhaal voor den geest gehaald en deze momenten nu vormen eigenlijk de eenig werkelijk goede, — soms zeer goede — de eenig levende en ware bladzijden, de pathetische hoogtepun-

ten uit het boek: de ontdekking der moederfout; het afschuwelijke tooneel bij den dood van den vader, waarbij de kinderen de moeder den toegang tot de sterfkamer versperren; de eenzaamheid van Denise, als zij Parijs ontvlucht is; haar ontmoeting met den goeden student Holmann; haar wroeging na haar fout; ten slotte de terugkeer in het Normandische stadje en het bezoek aan haar moeder, die zij niet weerzag in lange jaren.

Deze episoden zijn alle schoon en juist doorvoeld; vooral de laatste, waarin Denise Herpain tot de erkenning komt, dat het droeve verleden haar niet meer ontroert, dat haat en verdriet haar verlaten hebben, dat zij voortaan alles in vredige kalmte zal kunnen blijven zien.

Maar waar het er om gaat deze tooneelen onderling te verbinden, overgangen te scheppen en noodzakelijke verklaringen te geven van het gebeuren verkoelt iederen keer weer onze geestdrift, valt voortdurend weer de juist gewekte ontroering weg. Nu eens hindert het ons te weinig détails te vernemen, dan weer voelen wij ons overstelpt met onbelangrijke feiten. Er zijn situaties, die zich tergend-lang rekken, en dikwijls overkomt het ons, ons af te vragen, waarheen de schrijver ons voeren wil, of wel wij twijfelen aan den goeden weg.

De scherpzinnigheid en vindingrijkheid van Maurois zijn grenzenloos. Hij weet het verhaal altijd wel zóó te leiden, dat de handelingen van zijn helden *waarschijnlijk* worden en hun woorden zich laten rechtvaardigen. Bij iedere wending in de actie der personen dwingt hij ons te bekennen, dat de dingen op de aangegeven manier zouden kunnen gebeurd zijn, maar tegelijk vermag hij ons nimmer te beletten, te bedenken, dat zij ook *geheel anders* hadden kunnen plaats vinden.

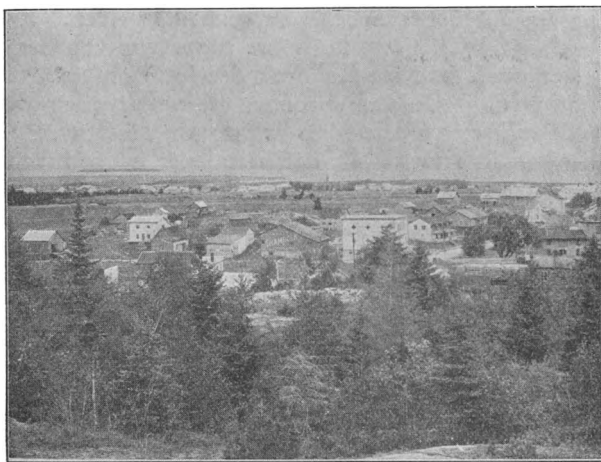
Zelden dringt hij — zooals een Balzac, een Stendhal en in onze dagen een Mauriac en een Duhamel — de overtuiging op, dat zijn personen in geen enkel opzicht zouden hebben kunnen verschillen van wat zij zijn, dat zij noodzakelijk moesten spreken en handelen, zooals hij ons zegt.

En daarom durf ik sluiten met deze conclusie, dat ondanks zijn aangename stijl, zijn werkelijke vondsten en zijn actueele overwegingen *Le Cercle de famille* nog geen groote roman werd en dat de schrandere, welsprekende, handige, penetrante en fijngevoelige André Maurois zich met dezen roman nog niet tot den rang van eerste-klas-romanschrijver wist te verheffen.

La Neige Dorée

door KEES VAN HOEK.

In een catalogoog der bekende Parijsche uitgeversfirma las ik dezer dagen de aankondiging dat van Louis Hémon's meesterwerk „Maria Chapdelaine", dat onovertroffen epos van het Fransch-Canadeesche volk en het Fransch-Canadeesche land, de zooveel honderdste druk in bewerking genomen is. Het is weer eenigen tijd geleden dat ik op een Zondagmiddag in Quebec, toen de eerste sneeuwvlokken al begonnen te dwarrelen over de grimmige rots van Frontenac en de Laurensrivier triest verlaten lag onder de bedreiging der

Een Canadeesch dorp in het „Lake St. John"-district.

sneeuwpakken in de grauwe lucht, Hémon's roman las, doch de zooveel honderdste druk, welke spoedig gevierd kan worden, moge voldoende aanleiding zijn om het publiek eens opmerkzaam te maken op een ten onzent maar al te zeer verwaarloosd meesterwerk der Fransche literatuur, een werk dat naast verfijnde letterkundige geneugten meerdere malen een climax bereikt van ongemeten kracht.

Fransch-Canada is het oude gebied der provincie Quebec, waar de levensnoodzakelijkheid der kroostrijke gezinnen dreef tot steeds verdere expansie naar het hooge Noorden, tot een steeds verder uitzetten van de grenspalen der bewoonde wereld door de moedige pioniersfamilies, de voortrekkers onder de Canadiens.

Het kleine houten kerkje van Péribonka is het centrum van het voortrekkersdorp waar Hémon zijn verhaal laat spelen. Het is typerend voor „la vie dure dans le pays austère" zooals het daar ligt in de „blancheur froide" tegen den rand van het sombere bosch. Het „Ite Missa est" heeft geklonken; de H. Mis is uit, „cette fête unique de leur vie qu'était la Messe du Dimanche". Op het kerkplein verzamelen zich de familievaders, de hooge stoere boeren, met hun vroeg grijs geworden haren en hun door den barren wind tot leer stram getrokken gezichten, doch met nog in hun vieve oogen die

onvergankelijke jeugd, welke aan de mannen van het Quebecsche land hun eeuwigen eenvoud geeft.

Want het land is immers goed, zeggen deze onverbeterlijke optimisten, men moet alleen vechten om het te verkrijgen. „Faire la terre” noemt men dat daar in een vrijwel onvertaaltbare uitdrukking, en in deze simpele woorden ligt al het ongelooflijk harde pionierswerk tusschen het verlaten en besneeuwde oerwoud en de uiteindelijk vruchtbaarheid der gezaaide velden.

Samuel Chapdelaine is het prototype van den voortrekker. Vijf keeren reeds had hij een brok oerwoud omgezet tot een lap vruchtbaar veld, doch dan sprongen de watervallen weer uit hun knelende winterbanden, dan kwam de lente weer en voerde de ijschotsen de rivieren af, dan riep weer na volbrachten pioniersarbeid het verre en het nog ongekennde, dan begon de kringloop weer van voren af aan.

Waardig past François Paradis in het milieu dezer familie. Hij is de woudlooper, jager, gids, handelaar met de Roodhuiden, kortom de „trappeur”, zooals we ons dien nog herinneren uit de avonturenromans van den Aimard onzer jongensjaren. Ze bestaan heden ten dage nog in het ongecultiveerde gebied van het grenzenloos uitgestrekte Caadeesche Noorden en het zijn niet de slechtste elementen in wie „le vaste pays sauvage avait réveillé un avatisme lointain de vagabondage en d'aventure”.

Hij is de verloofde van Maria Chapdelaine, de dochter van Samuel. Zij is de typische incarnatie der Canadienne, der vrouw en later der moeder, die zich geheel geven, die alles geven „sans compter, l'amour de leur corps et de leur coeur, la force de leurs bras, la besogne de chaque jour, la dévotion complète d'un esprit sans détour.” Zij is een dier vrouwen, zoo veelvuldig op het land, die boven de steriele schoonheid van bergen of zeeën de placiditeit der akkers verkiezen: „la beauté de la campagne qui s'offre nue aux baisers du soleil avec un abandon d'épouse.”

Maria Chapdelaine wacht op François met al het onuitputtelijke en onbegrensde geduld van haar ras. Zij wacht op hem door de droogte en de hitte van den zomer, in de voorbereiding van den herfst, het stoppen der reten met zorgvuldig bewaarde oude kranten, want dat huis met zijn kachel zal in den langen barren winter hun centrum der wereld zijn.

Zoo wacht men het Kerstfeest af, Kerstmis dat hier geen datum is, doch de zuivere vreugde, der „*rédemption renouvelée*”. In voorbereiding van François' komst tot het verloovingsfeest op Kerstmis, bidt zij haar duizend Ave's in de weinige oogenblikken dat haar huiselijke bezigheid haar vrijlaat en „chaque glissement envoyait l'offrande d'un Ave vers le ciel profond où Marie pleine de grâce se penchait assurément sur Son trône.”

Doch François raakt verdwaald en al deze mensen, die hem

dag aan dag tevergeefs wachten, weten het: dat staat gelijk met een doodvonnis. Hij is, zooals de sporen het aangeven, naar het Noorden, het volmaakt onbegrensde Noorden, verdwaald. In de verbeelding van Maria Chapdelaine vormt zich de sinistere processie der gedachten, welke haar geen rust meer laten. Zij verbeeldt zich de sneeuwstormen over de vlakten en door de wouden en lijdt mede in al de smarten welke de koene woudlooper moet hebben doorstaan alvorens hij zich, hopeloos overwonnen, neer moest leggen voor den genadeslag.

En haar ziel schreit: Waarom, O Jezus, Die de armen uitstrekt naar de ongelukkigen, hebt Ge met Uw blanke handen de sneeuw niet op doen houden? Waarom, O Moedermaagd, hebt Ge hem niet door een wonderbaarlijke geste op laten vangen toen hij voor de allerlaatste maal struikelde? Doch dan

EEN STRAAT IN ST. ALPHONSE
(Beide foto's werden ons gezonden door de
„Canadian National Railways“).

vormt zich de gefatenheid, zij zet haar gebeden voort, niet meer om den mensch nu, doch om de ziel van den geliefde, met dezelfde woorden, dezelfde nederigheid, hetzelfde geloof zonder grenzen.

Is dat verdriet, dat onmetelijk verlies, blijvend? vraagt Hémon. Hij ziet in die boeren, die zoo dicht naast de cultuur leven, een bijzondere uitzonderlijke berusting: „Ils perçoivent trop clairement la hiérarchie essentielle des choses qui comptent”. En in de voorposten van Fransch-Canada vindt hij steun en raad bij zijn dorpspriester, wiens gezalfde handen „dispensatrices de pardons miraculeux” toch dezelfde zijn als die van den landarbeider, bruin en zwaargeaderd.

Kort na François' verscheiden komt het aanzoek van Lorenzo, die Maria al de fascinatie zijner Amerikaansche stad schildert. Doch naast Lorenzo ijvert Eutrope, die toch niets anders bieden kan dan den harden grond en het slovend bestaan van haar eigen familie. Maar de groote liefde, die groote, warme en lichtende vlam, is uitge-

doofd en niets blijft haar over dan een haat tegen den winter, een afkeer van de wouden, waarvan er een het kerkhof werd voor hem, die haar het liefst was.

In deze gemoedsstemming van sloopende nostalgie sterft haar moeder. Sterft zelfs in deze barre verlatenheid niet zonder de zorgen der Moederkerk. „Monsieur le Curé venait, que ce fût le jour ou la nuit, il venait de loin, apportant le Saint-Sacrement à travers les rivières torrentielles du printemps, sur la glace traîtresse, par les mauvais chemins emplis de neige, en face du norouâ cruel, il venait sans jamais manquer, escorté de miracles” en in zulke eenvoudige, doch van intensiteit geladen woorden schildert Hémon het onvergelykelijke apostolaat van den priester in het hooge Noorden.

Maria ziet aan de baar dezer stervende het leven harer moeder voorbijtrekken; het water halen in de droogte, het beschermen der lammeren tegen de beren, het telkens weer meetrekken, hoe zwart ook de kringen onder haar zwakke oogen werden, met haar man, nimmer een verwijt op de lippen.

Dan heeft de priester de heilige handelingen verricht „et après cela il n’y avait plus de place pour le doute ou la peur; la mort devenait une promotion auguste, une porte ouverte sur la béatitude inimaginable des élus.....”

Dit sterven van de moeder wordt een openbaring. Maria voelt de innigste begeestering door het leven te gaan en eens te mogen sterven zooals deze pioniersvrouw, zooals al de vrouwen van haar ras. Dan zet zich de wisseling der jaargetijden in een heel ander licht dan dat van ’t koele materialisme van den aan de moderniteit verslaafden stadsbewoner. Dan wordt de lente „l’exquise convalescence de la terre”, dan heeft de warme zomer „l’éblouissement des midis ensoleillés”, dan lokt de „alchîme généreuse” van den gouden herfst en dan heerscht inplaats van monotoniteit in de intimiteit van het stille huis te midden der opgestapelde sneeuw „la grande paix”.

Dat is het eigen, het onvergelykelijke land, het land waar zich trots handhaaft het ras dat nooit sterft en aan taal en godsdienst vasthoudt. Op het einde van het boek motiveert Maria haar keuze, in plaats van de Americanisatie van Lorenzo, het arme aanbod van Eutrope te aanvaarden. Het groote leed om François heeft haar ziel gestaald, het hooge voorbeeld van haar stervende moeder heeft haar de oogen geopend:

„C’est pourquoi il faut rester dans la province de Quebec où nos pères sont restés, et vivre comme ils ont vécu, pour obéir au commandement inexprimé qui s’est formé dans leurs coeurs, qui a passé dans les nôtres en que nous devons transmettre à notre tour à de nombreux enfants, parce que au pays de Quebec rien ne doit mourir et rien ne doit changer!”.....

Van Diverse Pluimage

MADELIN (Louis) DE FRANSCHEN REVOLUTIE. Vertaald door A. Broekhuizen. 2 deelen. W. J. Thieme & Cie., Zutphen, 1932.

Toen wij bij de bespreking van Jaurès' „Geschiedenis der Fransche Revolutie” (Boekenschouw, 25ste jaarg. 1931 blz. 334) schreven, „dat het lezen van dit boek, zonder de correctie van anderer inzichten, al te gemakkelijk het groote publiek in dwaling zal brengen”, hadden we er geen flauw vermoeden van, dat „de correctie” deze socialistische uitgave zoo snel op den voet zou volgen. Bij Madelin vervalt het bezwaar van eenzijdigheid, dat op Jaurès zijn stempel heeft gedrukt, terwijl de litteraire kwaliteiten het lezen van zijn werk, althans in het oorspronkelijke, heel wat behagelijker maken dan dat van den laatstgenoemde. Mocht men de bedenking inbrengen, dat dit werk van Madelin eerst na ruim twintig jaar in Nederlandsche vertaling verschijnt, dan klemmt dit nog meer voor de tweede ongewijzigde uitgave van de geschiedenis der Fransche Revolutie van Jaurès, wiens werk dat van Madelin een kleine tiental jaren in ouderdom overtreft. Als tegenwicht tegen Jaurès zouden we dan ook met onverdeelde instemming deze uitgave willen begroeten, maar het spijt ons te moeten zeggen, dat de vertaler in vele opzichten beneden zijn taak is gebleven. Al maakt de heer Broekhuizen het niet zoo bont als de vertaler van Duhamel's „Scènes de la vie future”, die in de Nederlandsche Bibliografie een welverdiende afstraffing heeft ontvangen. Ook deze heer heeft bewezen, dat voor de vertaling van een wetenschappelijk en tevens litterair werk meer wordt vereischt dan een middelmatige kennis der Fransche taal. Ware de heer Broekhuizen katholiek geweest, hij zou althans vermeden hebben elken „abbé” tot „abt” te promoveeren en niet van iederen „vicar” (p. 58) een „vicaris” hebben gemaakt; hij zou een Oratoriaan niet met een „jas” (58), maar met een „habijt” hebben bekleed, hij zou niet geschreven hebben „het klooster van Carmes” (p. 70), maar „het klooster der Carmelieten”, hij zou den priester niet met „een vierkante muts” (p. 94), maar met een „bonnet” of „barett” (Zie: van Dale) hebben getooid, hij zou de pastoors door hun bisschop niet laten „inzegenen” (p. 196), maar laten installeren. Ware hij daarbij voldoende met de Fransche geschiedenis en letterkunde op de hoogte geweest, dan had hij de zinspelling op een fabel van Lafontaine begrepen en den sterrekundige Bailly niet „in een put laten springen om een einde aan zijn leven te maken” (p. 66).

Een eenvoudig zinnetje als: „Tous les jours davantage, en dépit de la soumission de Louis, l'Exécutif devenait l'ennemi” wordt, met totaal voorbijzien, dat de koning de uitvoerende macht zelf is, aldus vertaald: „Van dag tot dag keerde het Uitvoerend Gezag zich, in weerwil van de onderworpenheid van Lodewijk, tegen hem.” (p. 138) Niet minder verkeerd is de weergave van het Fransche: „Puisque le roi était affaibli, la France allait l'être” door: „Omdat de koning verzwakt was, ging het met Frankrijk evenzoo.” (p. 182) In den veelbetekenenden zin over Caterina II van Rusland: „elle guettait le roi paladin de Stockholm et l'homme déjà „malade” de Constantinople” gaat de fijne toespeling op Gustaaf als paladyn van Maria Antoinette en op de historische woorden van den Russischen czaar, Nicolaas in 1853, met het enkele woordje „déjà” aangegeven, volkomen verloren door deze slordige vertaling: „Zij beloerde thans den koning in Stockholm en den zieken man te Konstantinopel.” (183) Het zou beter zijn, „corporation” met „particuliere vereeniging” dan door: „privaat lichaam” (p. 197) te vertalen. De koning van Frankrijk zal den paus nooit vragen om Fransche wetten te „bekrachten” (201), maar om er mee in te stemmen. In het Fransch staat dan ook: „donner son assentiment”. Met den volgenden zin heeft de vertaler absoluut geen raad geweten. „Voilà une octave de Saint-Etienne, qui pourrait faire pleuvoir des pierres”. Hij maakt er van: „Dat lijkt wel een vers van St. Etienne, dat het steenen zal laten regenen.” (202) Als de lezer nu bedenkt, dat deze woorden gesproken werden op den feestdag van den gesteenigden H. Stefanus, zal hem de Fransche uitlating duidelijker zijn dan de Nederlandsche tekst. Vlak daarop volgt: „Les pierres allaient retomber sur tout

le monde", waarvan de vertaler maakt: „Deze steenenregen zou inderdaad over de gansche wereld neerstorten".

Ieder, die een beetje Fransch leest, komt wel eens de uitdrukking tegen: „Monsieur tout le monde", maar zal het toch niet in zijn hoofd halen „iedereen" te verwarren met „heel de wereld". Niet minder verbroddelt de vertaler den zin en de bedoeling van Madelin, die geen andere is dan aan te duiden, dat de roode kardinaalsboed tot een roode muts in figuurlijken zin zal vervormd worden, als hij spreekt van een roode muts, die „voorloopig nog in zijn hoed verborgen" is. (p. 203) Het eenvoudige woord: „respect humain", dat we al eeuwen lang weergeven met „menschelijk opzicht", krijgt de omschrijving van „het algemeen menschelijk gevoel van eigenwaarde" (p. 208), welke omschrijving trouwens volkomen misplaatst is. Elders vinden we voor: „La fureur fut extrême au camp „jureur", „de verontwaardiging was groot en vooral in het kamp van hen, die het anders niet zoo nauw namen" (p. 218), ofschoon op een andere plaats „jureurs" wel schijnt begrepen te zijn. De beteekenis van „enlèvement" en „enlevé" is tot den vertaler niet doorgedrongen, want het eerste woord vertaalt hij met: „afzetting" en het tweede met: „uitgeschakeld" (p. 232), waaruit duidelijk blijkt, dat de heer Br. zelfs de kwestie niet begrijpt, waarover hij het heeft. Wat komt er terecht van de Fransche aardigheid, als een der leden van het Wetgevend Lichaam tot het andere zegt: „Dit is een even idioot besluit als dat van gisteren", en de ander daarop antwoordt: „Waarom zouden we dat nog constateeren, mijnheer?" terwijl hij in werkelijkheid bedoelt: „Waarom alleen dat van gisteren?" (p. 241) Met vele onvertaalde uitdrukkingen als „roi Pituite", „Estamps après la lettre" zal de Nederlandsche lezer geen raad weten, terwijl de geestigheid van de wel vertaalde woordspelling „graaf de Lally moest men indeelen bij de heffe des volks, zooals iemand geestig opmerkte" (p. 210) in het Nederlandsch verloren gaat, omdat alleen in het Fransch de klankverwantschap tot haar recht komt tusschen „Lally" en „la lie". Met het bovengenoemde is het lijstje van aanmerkingen nog lang niet uitgeput, maar we meenen, dat het volstaan kan om aan te toonen, dat de vertaling van dit werk boven de krachten ligt van den heer Br. en dat het bovendien meer de taak was geweest van een door den uitgever aangestelden corrector om deze fouten op te merken en te voorkomen dan zulks thans op onzen weg ligt.

De vertaalde Madelin stelt niet alleen aan den vertaler, maar ook aan den lezer hooge eischen. Madelin spreekt zoo maar los weg over de „Disciple" over het „aanbod van Colbert", over den „slag van Ivry", over den „prévost des marchands" en over honderd andere zaken, maar hoeveel Nederlandsche vertalers en lezers zijn in staat, zonder eenige nadere verklaring, zich van al deze zaken en personen een begrip te vormen? Er zullen er maar weinig zijn, die zoo op het eerste gezicht de toespelingen en feiten herkennen. Het zou wellicht zijn nut hebben en geen overtollige weelde behoeven genoemd te worden een dergelijk werk met ophelderende aantekeningen te voorzien. Den lezer zou het menig duister punt verklaren en den vertaler zou het dwingen tot een diepere studie, die aan de vertaling zelf ten goede zou komen.

KIERKEGAARD (Sören) VREES EN BEVEN. Uit het Deensch met de noten van Dr. A. B. Drachmann door S. van Praag. De Gulden Ster. Amsterdam (z. j. (1932).)

Een boek als dit maakt duidelijk, dat de voor ons menselijke denken noodzakelijke rationaliseering van ons geloof, welke dogma heet, met teedere behoedzaamheid moet worden gehanteerd. Bij de definitieve en anderszins officieele vaststelling der formuleering is die behoedzaamheid ten volle gewaarborgd door den bijstand des H. Geestes, die tot onfeilbaarheid toe gaat. Bij de toepassing op het levende geloofsleven zoowel als in den uitbouw der theologie treedt echter menschengedachte weer te zeer in haar eigen, individueel recht, dan dat het verdoringsgevaar, aan alle formulen eigen, niet zorgvuldig in 't oog dient te worden gehouden. Op straffe dat anders veel bovennatuurlijke levenswijsheid en in het ge-

loofsleven en in de geloofs-leer verdoft. Gods Geest in ons is sterker dan wijzelf, ongetwijfeld. Maar toch zou men er veel voor geven, onze geloofsverkondigers en geloofsleeraren over gelooven te hooren spreken met het huiverend aanvoelen, waarmee Kierkegaard ervan spreekt. Hun huiver zou een volslagen andere wezen, dan zijn vrees en beven: hij zegt, de geloofsact niet te kunnen voltrekken — wij voltrekken ze in de kracht Gods. Maar dat ontslaat een geloofsleider niet van den plicht, in zich het gevoelig doordringen, dat is het levende bedenken van zijn daad te ontwikkelen, dit denken niet te zeer te laten bestaan in een heldhaftig en vernuftig schaakspel met formules. Pas zoo zou hij bewijzen, dat hij zijn geloof als levende wijsheid niet enkel door Gods genade bezit, maar het zich ook als zoodanig heeft bewust gemaakt. Wat tenslotte toch ook „des leiders” is.

Het boek valt natuurlijk onder het verbod van C. I. C. can. 1399. 4°. Toch moeten we, als bovenstaand oordeel op zich zelf en als naar aanleiding van dit boek gegeven, juist is, het met vreugde begroeten, dat Kierkegaard door van Praag in 't Nederlandsch toegankelijk wordt gemaakt voor wie, als in dezen oordeelkundigen onder ons, de Boekenwet de mogelijkheid eener leespermisatie open laat.

KOSTER (S.) DUITSCHE FILMKUNST, No. 5 der monografieën over filmkunst. (75) W. L. en J. Brusse, R'dam.

Documentaire, absolute films, niet te vergeten de Russische — iedereen prijst ze en iedereen vindt ze mooi, en het geeft dikwijls den indruk, dat de een den ander napraat, omdat men ook dit gebied als volwaardig wil gelden. Want volgens filmtijdschriften en avant garde-menschen schijnt dat toch wel het ideaal van filmkunst te zijn, en dus zal men ze ook maar mooi vinden. Om een speelfilm (met zeer goede momenten, juister gezegd: meters) licht men wat. en Faust, Metropolis, enz. nu ja.....

We wenschen deze en andere studioproducten geen volkomen kunstwerken te noemen, maar het doet toch sympathieker aan, dat Koster ze in dit deeltje der film-serie, zonder ze onvoorwaardelijk te prijzen, ze rechtvaardiger beoordeelt, objectiever, ze beschouwt in het raam der filmgeschiedenis. Dat is trouwens de eenig goede manier.

De schrijver behoudt dien rustigen, beschrijvende toon door het geheele boekje. Het spreekt van zelf dat men hier en daar met hem van meening zal verschillen (wat ons aangaat wijzen we er op, dat de boekjes alleen aandacht geven aan de filmische waarde: Mutter Krausen's Fahrt ins Glück, Der Blaue Engel, Westfront 1918 bijv. worden allen slechts naar dezen maatstaf beoordeeld); maar voor den belangstellende is dit boekje een der beste van de serie, omdat Koster inzicht en overzicht geeft van den groei der Duitse filmkunst, door bedoeling en betekenis der opeenvolgende phases — tot uiting komend in de films — eenvoudig en duidelijk te beschrijven.

GURIAN (Waldemar) DER BOLSCHEWISMUS. Einführung in Geschichte und Lehre. Freiburg, Herder 1931. 337 Seiten.

De Russische koepelkerken verdwijnen in den nevel, het licht gloeit op uit de strakke schaduwen van de moderne fabriek: de Diesseits-reëliteit verdringt het Jehnseits-ideaal. Deze symboliek van den boek-omslag teekent den opzet van Gurian's werk: het geeft geen statistieken, geen reis-indrukken, geen gevangenis-ervaringen, maar dringt door tot de grondgedachten van het systeem en bestudeert de tactiek van het radicale experiment. Wie zoo verstandig is hier belang in te stellen, zal goed doen dit boek te lezen; de rustige kritische uiteenzetting van Gurian doen zwakheid en macht en gevaar van het Bolchewisme beter begrijpen.

Eerst wordt de voorgeschiedenis besproken: de tijd dat Russische intellectuelen de Westersche ideeën van democratie en materialisme als een openbaring ontvangen en als een „godsdienst” gaan aanhangen met hart en ziel. De vervolging der autocratische regeering dringt hen terug van het weldoend contact met het volk; in de eenzaamheid van studie en geheime samenkomsten worden de

utopistische constructies opgebouwd, waarin Lenin en velen der eerste leiders hun onverzettelijke kracht zullen vinden.

Dan volgt de tijd van het „oorlogscommunisme”; dan de Nieuwe Econ. Politiek, „de pauze om op adem te komen”, als Lenin toegeeft zich vergist te hebben, niet in het gestelde doel, maar in het tempo waarmee het doel bereikt kan worden; dan het Vijfjarenplan, de periode van thans, waarin de revolutie-theoretici en -litteratoren verdrongen zijn door de practici, de organisatoren, de „werkers”.

In zijn beoordeeling van de eerste leiders der Sovjet-republiek — thans bijna allen gestorven of uitgestooten — is Gurian zeer mild. Het beginsel, dat het doel alle middelen heiligt, beheerscht de meesten van hen, een leugen, die zelden of nooit in de wereldgeschiedenis zoo radicaal als waarheid is aanvaard en toegepast. Met name geldt dit voor een figuur als Dscherschinski, in den dagelijkschen omgang een vriendelijk en zachtzinnig en naar 't schijnt eerlijk en belangeloos man, die als eerste leider van Tcheka en GPU, aansprakelijk is voor foltering en moord op duizenden. Men denkt aan Pascal's woord: „Jamais on ne fait le mal si pleinement ni si gaïement que quand on le fait par conscience”.

BERNET KEMPERS (Dr. K. Ph.) MUZIEKGESCHIEDENIS. (350)
Met 25 afbeeld. f 4.90 en f 6.90. Brusse, R'dam, 1932.

Dr. Bernet Kempers behandelt in dit smaakvol uitgegeven boek de muziekgeschiedenis volgens een eigen indeeling. Hij beschrijft namelijk het worden en ontwikkelen der muziek niet als èèn groot geheel, in al haar onderdeelen haar gelijktijdig beschouwend en volgend door den loop der eeuwen, maar hij deelt ze in naar de ruimten, waarvoor de verschillende muzieksoorten bestemd zijn. Zodoende beschrijft hij achtereenvolgens de kerkmuziek, de opera en het oratorium, het lied en de vocale orchestermuziek, de instrumentale kamermuziek en de orchestermuziek. Beide methoden hebben hun voor en tegen. Bij de hier gevolgde indeeling worden de musici niet als geheel en afzonderlijk behandeld, maar komen op verschillende plaatsen ten tooneele. De genres komen echter beter tot hun recht. De schrijver heeft zich conscientieus van zijn taak gekwetend en schrijft met voorzichtigheid en oordeelsevenwicht. Het is voor ieder ontwikkeld mensch een aangename lectuur, de groote lijnen der muziek-historie te volgen, hoewel het boek op de eerste plaats voor vakmensen en studeerenden geschreven is.

TIMMERMANS (Felix) DE HARP VAN ST. FRANCISCUS. P. N. van Campen & Zoon, A'dam. 1932.

Felix Timmermans heeft zich met zijn Vlaamsch primitievisme gezet aan de behandeling van een Franciscus-leven. Er is veel in Franciscus, dat Timmermans moest aantrekken. De dichtelijke „heraut van den grooten Koning” met zijn hooge en fijne spiritualiteit, zijn origineelen kijk op de dingen van leven en wereld, zijn verachting van algemeen geldende waarden, heeft reeds menig schrijver bekoord. Het leven van den Heilige is uit zich zelf reeds een dankbaar gegeven voor een schrijver met hart en verbeelding, bijzonder voor een schrijver met zoo onmiddellijk natuurgevoel, zoo onscholische instincten als Timmermans. Maar het primitievisme van Franciscus is fijner, geestelijker dan dat van Timmermans en daarom is dit boek geen openbaring geworden. Het voert ons niet veel dieper in het innerlijk rijk van Franciscus binnen, hoe sappig en kleurig het leven van den Heilige hier ook verhaald wordt. Voor wie Franciscus reeds uit tal van boeken kent, beteekent deze „Harp” geen bijzondere, verrijking: als een eerste kennismaking met het leven van den Heilige is het een verdienstelijk werk. Hoewel niet streng historisch, schept het een kleurigen achtergrond, waarop zich Franciscus' leven en bedrijf afspelen.

Er trok een Komediant voorbij

door J. v. H.

Er zijn geen erger kwaadsprekers dan (vele) hedendaagsche romanschrijvers. Zij verschillen daardoor van gewone kwaadsprekers, dat zij niet in deze fout vallen op zwakke, ongecontroleerde oogenblikken, maar dat zij het doen op hun beste, meest bewuste, op geïnspireerde momenten, wanneer een hoogere macht hen tot kwaadspreken aandrijft of verondersteld wordt hen aan te drijven. Zij spreken kwaad en plegen kunst: scheppende spreken zij kwaad. Hun hoogste vermogens staan gespannen op het kwaad spreken. Om onmiddellijk daarvan overtuigd te worden heeft men slechts een roman van Thomas Hardy of Knut Hamsun te lezen. En het treurige is dat deze lieden vaak gelijk hebben.

Is er dan van de menschen slechts kwaad te zeggen? Schopenhauer vond van wel; hij was van meening dat er zelfs van heel de schepping, of wat dan zoo heet, slechts kwaad te zeggen viel: de zee vond hij te zout, het land te droog, bergen waren hem te hoog en dalen te laag. Hij was de volstrekte pessimist. En Schopenhauer en Freud met eenige anderen hebben de stemming in Europa zoo vergiftigd, dat er geen schrijver van naam op het oogenblik veel goeds van de menschheid durft te zeggen. Men zal hoogstens een held of nog liever een heldin met zooveel goeds en schoons omhangen, dat de rest door zijn laagheid en gemeenheid de weegschaal weer rijkelijk neerhaalt.

Van dit soort is Johan Fabricius. Een in Holland verdwaalde fee heeft dezen schrijver een omineuzen naam bezorgd: hij fabrieft werkelijk romans bij de vleet en krijgt ze nog met goud bekroond bovendien. Fabricius is iemand die het maar wát prettig vindt dat de menschen verboden dingen doen, vooral verboden dingen van een bepaalde soort, die Fabricius zelf meer aanduidt dan beschrijft, maar waarmee een roman zoo aardig te kruiden is. Hij is een dier menschen, die grinniken, wanneer bijv. de verbinding „vrouw” en „priester” hem voor den geest komt, die het menschenleven slechts interessant vinden inzoover het aanleiding geeft tot pikante situaties.

„Zooals de waard is vertrouwt hij zijn gasten” zegt de volkswijsheid en zij bedoelt daarmede, dat de waard gewoonlijk erger is dan de gasten. Er treden een vier- of vijftal priesters in Fabricius' bekroonden roman ¹⁾ op, maar behalve de spoedig stervende oude bisschop is er geen enkele van dezen een behoorlijk mensch, laat staan een behoorlijk priester. Er treden nog veel meer kloosterzusters op, maar allen, letterlijk allen zijn bizarre, bigotte wezens, de eene al idioter dan de andere. De eenigen, die nog een kans hebben, zijn de jongen en uiterlijk niet misdeelden. En dan zou Fabricius

¹⁾ *Johan Fabricius: Komedianten trokken voorbij.* (331) Leopold, Den Haag, 1931.

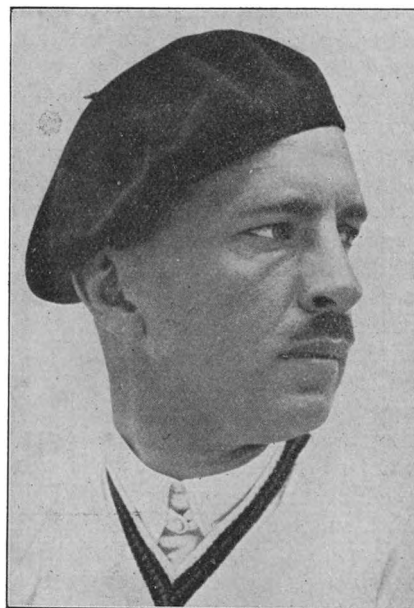
bijzonder geslaagd zijn in zijn kloosterscènes. Het is door het zotte heen! Alles is karikatuur, onnoozel voor iemand die iets van dergelijke dingen afweet. De eenige non, die Fabricius' sympathie heeft, is een in het klooster opgeslotene, die een avontuur beleefd heeft.... natuurlijk met een jongen abbé en die later weer opnieuw ontvoerd wordt.

Johan Fabricius, die gemakkelijk aardige fantasieën spint, is een operette-talent: niet voor niets speelt zijn verhaal in de achttiende eeuw, in de schaduw van Venetië. Venetië is een oude, verlepte, bedorven markiezin, de achttiende eeuw is haar boudoir en Johan Fabricius haar cicisbeo. Deze oppervlakkige dandy speelt het klaar een tragisch gebeuren in een Umbrisch stadje te localiseeren vóór en na 1730 en dit in geur en kleur uit te stallen, zonder ook maar één oogenblik te beseffen dat er nog andere krachten op het menschenhart inwerken dan die dankbare sensualiteit, dan sex-appeal. Voor dezen pikanten romanschrijver geldt de stelregel van het schellinkje: hoe verbodener, hoe interessanter. Dat het religieuze besef iemands leven zou kunnen richten, dat een mensch wel eens eenvoudigweg God en het goede zou kunnen beminnen en uit kracht dier liefde een neiging of verlangen onderdrukken, is in dit operettenhoofd nooit opgekomen. Er is in heel Todi tijdens de twintig jaar, dat Fabricius daar de bronnen vergiftigt, niet één mensch, die uit religieuze bezieling of overtuiging ook maar èèn *goede* daad stelt, in wie ook maar èèn te respecteeren religieus gevoel of besef, zij 't van naastenliefde, zij 't van berouw of barmhartigheid opkomt. Stel u voor: Marietta, een achtergelaten komediantenkind, wordt opgevoed in een eenzaam nest in het Italië van kort na 1700, eerst bij een bruut, dan bij kloosterzusters, eindelijk bij een bisschop, maar in heel die periode krijgen wij niets, volstrekt niets te hooren over wat er zich aan geestelijke spanningen, aan religieuze zielservaring in haar vastzet. Dit bestaat eenvoudig niet voor den schrijver. Wel zorgt hij ervoor nauwkeurig de sexuele bewustwordingen te registreren, die zij langzaamaan ondergaat: dit is een bekender en dankbaarder stof. Fabricius is op zijn tijd ceremonie-meester der deugd en beschrijft met voelbare verontwaardiging een botten aanval van den bruten kroegbaas op zijn pleegkind. Maar een andermaal vergeet hij zijn rol en laat met zichtbaar genoegen de oude mevrouw Galli — een uiterst onwaarschijnlijke scène, die met succes in „Maria Monk” kon worden ingeschoven — aan Marietta allerlei vieze vragen stellen over de kloosterzusters. Dit irriteerende mengsel van deugdpaladijn en kramer in schunnigheidjes maakt mij Fabricius volkomen ongenietbaar. Hij verstaat trouwens zijn vak maar half: de wijze waarop hij „Babbo” tegenover Marietta laat optreden is volkomen ernaast. Fabricius stelt hem voor als een ouden roué, maar heel zijn houding tegenover haar van het begin tot het einde is niet die van een ouden roué, maar van een gaaf en zeer kuisch mensch,

die met weerstand bezwijkt voor den drang van het bloed. Iemand, die een verdachte rustbank op zijn kamer heeft voor de wekelijksche ontvangst van bekoorlijke biechtelingen, gedraagt zich anders.

Er hebben Herders der Kerk geleefd, die het bonter maakten dan de Monsignore uit dit boek. Dat een schrijver zijn keuze uit deze

onwaardigen doet, kan onaangenaam zijn, maar het is zijn recht en daartegen komen we niet in verzet. Doch dat de oppervlakkige, eenzijdige harlekinade, die Fabricius hier met luchthartige bravour opvoert zonder eenig besef van waarden die het diepste des menschen beroeren, met grof geld bekroond wordt, zit ons dwars. Laat hij eerlijk en oprecht het spel der harts-tochten uitbeelden zonder dat irriterende gnuiven over sensualiteiten, dat frivole pretmaken over menschenlijke uitglijdingen. Fabricius moet het woord zonde niet gebruiken: het past niet bij zijn carnavalsmasker. Hij gebruikt het overigens op zeer verkeerde plaatsen; o. a. laat hij Marietta aan zonde denken bij de eerste, vrij onschuldige

JOHAN FABRICIUS

scène met „Babbo”, op den avond als deze besluit tot haar wegzending. In een kind als Marietta is dit volkomen misplaatst. O die Marietta! Fabricius modelleert haar tot zijn speelpop, een speelpop van telkens ander formaat, al naar de omstandigheden dit eischen. Aanvankelijk is zij een wildebras, een grillig en heftig tooneelspelerskind, allesbehalve een landelijke onschuld. Maar nauwelijks is zij in het klooster, of zij wordt een allernaïefste assche-poester, een Fra-Angelico-wezentje, dat lelieachtig aandoet tusschen al die kwezels en klappijen van nonnen. Het melodrama is in vollen gang! Ingekwartierd bij den bisschop, wordt zij — zoo mogelijk — van nog engelachtiger naïeviteit, een kind van zoo onbewuste lief-talligheid, dat de sterren des hemels er op verliefd zouden raken. Later, in haar huwelijk met het wassen beeld Antonio, komt plotse-ling haar verzet-instinct, haar grillige levensdrift weer boven en herleeft het komediantenkind van den aanvang. Fabricius doet met zijn marionetten wat hij wil.

Voor dezen duizendkunstenaar schijnen de menschen slechts bruikbaar en de moeite waard te wezen, wanneer en zoolang zij jong en schoon zijn. Er komt in zijn boek nauwelijks èen behoorlijk mensch van boven de dertig jaar vòor. Vooral op oudere vrouwen is hij gebeten: alle bejaarde vrouwen zijn in *zijn* oog of kwezels of koppelaarsters, in elk geval zijn ze of ridicuul of verachtelijk. De vrouwenbeweegsters in Nederland, die doorgaans de dertig overschreden hebben, zouden verstandig doen met een wet tot uitbanning van een schrijvend individu, dat hun soort zòò belachelijk voorstelt, aanhangig te maken. Een ziel, of wat daarop lijkt, iets dat waarde geeft aan het loutere menschzijn, schijnen de menschen in Fabricius' oog niet te hebben. Van een bekroond romanschrijver zou men zooiets als een groot en breed menschenverstaan verwachten, een hoogen, heiligen eerbied voor het menscheninnerlijk, een veelomvattend medelijden met menschenzwakheid en menschenleed. Doch de gewiekste fantast, die Fabricius is, glijdt over dergelijke oudwifachtigheden achteloos heen. Het schrijft veel geestiger en prettiger, wanneer men oudere lieden maar wat in 't ootje neemt en hen flink laat watertanden naar een versch blaadje. Het eenig belangrijke in het leven is toch maar het versche blaadje: de rest is maar larie en kwezelarij, en brengt je geen duizend-gulden-prijs thuis. Wat kan een operette-artiest met gerimpelde vrouwen aanvangen? Hij heeft revuegirls noodig.

Natuurlijk kruipt ook bij Fabricius het bloed waar het niet gaan kan. Hij bezit een te gezonde „Lust zum Fabulieren” en wanneer hij erin is, wanneer zijn dandy-natuur niet meesprekt en hij schrijft uit zijn hart, getuigt zijn werk van een gaver menscheleikheid. Het opvallendst komt dit tweeslachtige van den auteur, zijn frivole luchthartigheid en zijn diepere schrijfdrift, tot uiting in de figuur van Monsignore, een onmogelijke schim eigenlijk, waaruit niemand wijs wordt. Spreekt de schrijver *terloops* over deze figuur, dan voelt men telkens den grinnikenden spotlach om Fabricius' lippen; maar schrijft hij een zeer menscheleike en ontroerende scène tusschen hem en Marietta, dan verdwijnt die spotlach en gaat over in een trek van sympathie. Dan is de betere en diepere Fabricius aan het woord. In de kloostertafreelen zwijgt die diepere Fabricius als een graf. Deze zijn alle zoo hopeloos oppervlakkig, zoo vlegelachtig eenzijdig en op het geestig effect berekend, dat slechts volslagen naïevelingen of ignoranten zooiets slikken kunnen. Het feit, dat zich de schrijver van een aantal formalia op de hoogte gesteld heeft, werkt blijkbaar zoo verblindend op veel lezers, dat zij deze humbug voor zuivere munt accepteren. Deze luchthartige cabotin, die onder paljasgrimmassen op zijn tijd voor de deugd in de bres springt, maar zich toch liever met gewaagdheden bezig houdt, deze harlekijn der zedigheid, die evenveel van een Godzoekende ziel begrijpt als een aap van een syllogisme, zou ons het leven in een klooster beschreven

hebben! Er deugt geen jota van! Tenzij men verkiest van een klooster een gesticht voor tandelooze idioten of azijnzure neetooren te maken!

Ik heb genoeg kwaad gezegd van Fabricius, niet zoozeer van zijn talent als van zijn tergende ondiepte en vluchtige décor-verliefdheid. Hij is een geestig fabuleerder, een zeer ingenieus verteller en ensce-neerder, een verzinner, een vinder in oud-Provençaalschen zin. Had hij in de middeleeuwen geleefd, dan zou hij naam gemaakt hebben als „fahrender Scholare”, als sprookdichter of minnezanger. Nimmer is hij om een vondst verlegen, een natuurlijke, bevredigende vondst. Het is deze vindingrijke, sprankelende fabuleerkunst, die hem in staat stelt zich in Todi te bewegen of hij er geboren en getogen was. Italië heeft trouwens zijn sympathie. Hij deelt deze voorliefde met Stendhal, aan wie zijn werk om meer redenen herinnert. Maar de stroeve ernst, de bittere achterdocht van Stendhal is dezen buitelen den levensminnaar vreemd. Ook Shakespeare, die behalve een groot dichter of juist in zijn dichterschap een geweldig fabulator was, bewoog zich graag in de steden van boven-Italië. Gedeeltelijk was dit toeval, maar het was meer dan toeval. De oud-Italiaansche steden met hun opera-décors, met het bonte, vlammende leven hunner burgers, hun veeten en verzoeningen, hun moorden en processies, hun wisselende stemmingen en aspecten zijn een eldorado voor fabuleerders, voor kleurige, fantasie- en gratievolle vertellers. Venetië met zijn regenboog-verleden, zijn kanalen en gondels, zijn palazzo's, zijn dom en zijn brug, met al zijn kleurige herinneringen is een ideale stad voor Johan Fabricius. Zijn drie laatste werken spelen alle in Italië, het voorlaatste verbeeldt een luchtig avontuur in de Dogenstad. Dit „Venetiaansche Avontuur” is geheel en al operette, geheel en al Fabricius. Het staat op een lager plan dan „Komedianten”, maar mist ook de grove vergissingen. In zijn genre is het bijna geheel te bewonderen, een fata-morgana, een Zuidelijke, kleurige fantasie, licht en zwierig van gang als een gondel op de Canal grande. Het heeft niets zwaarwichtigs of zwaartillends, misschien wat al te weinig, zoodat het luchtledig lijkt. De dagen zijn er zonnig en blauw en de nachten doorruischt van vioolspel en gondeliersgeroep. Het leven is er feëriek, een sprookje! Dit „Avontuur” is een humoreske, onwaarschijnlijk, onmogelijk, maar men vergeet dit onwaarschijnlijke wegens de Shakespeareaansche-Italiaansche sfeer, wegens de geslaagde costumeering dezer „carnavalade”. De al te sensueele atmosfeer is echter niet weldadig voor ieder. Fabricius beweegt zich liefst in een sensueele, galante wereld, waar men de dingen der aarde geniet en het leven niet te serieus neemt. Hij blijft de cicisbeo der oude markiezin! Hij is veel te luchthartig om niet losweg en slordig te schrijven: zijn boeken zijn flodderig van schrijfkunst. Maar die wonderlijke fabuleerkunst redt veel, zoo niet alles.

In zijn laatste boek, het bekroonde, het eerste deel eener trilogie.

die met „De lokkende Verten” en „De Dans om de Galg” voltooid zal wezen, heeft hij het kluchtig avontuur gedeeltelijk vaarwel gezegd en een tragische geschiedenis te schrijven ondernomen. Maar zijn natuur staat niet naar het tragische en serieuze. Hoe goed en zuiver hij ook is in de scènes tusschen „Babbo” en Marietta, in de radeloosheid en de vlucht der laatste en niet minder in de tooneelopvoering van het begin, hier heeft hij menschen willen verbeelden, die te ver buiten zijn gezichtsveld staan, menschen en toestanden, die voorloopig, misschien voor immer, ontoegankelijk terrein voor hem blijven. Hij heeft ernaast gegrepen en slechts de animale zijde, datgene wat zich aan affecten, aan gevoelens, weifelingen en besluiten in het menschelek-animale terrein afspeelt en door het menschelek-animale gevoed wordt, gezien. Zulk een onderneming moest voor een luchthartig, aan de zinnen gebonden auteur als Fabricius een mislukking worden. Groote kunst pleegt zelfmoord, wanneer zij te gretig de hand uitstrekt naar kluchtigheden en grapjes of zich te eenzijdig naar de aarde keert. „Qui veut faire l'ange fait la bête”, maar „l'ange” mag ook niet verwaarloosd worden.

Zou men over kleine onmogelikheden willen vallen, dan struikelt men in sommige hoofdstukken op elke bladzijde. Monsignore vindt de soep aan den kloostermaaltijd zoo goed, dat hij erover „aan den Heiligen Vader wil schrijven”. Een Fabricius-grapje uit het bekroonde boek! Een half-idiote zuster doet tijdens een epileptischen aanval voorspellingen, die de abdis trouw opteekent en naar den Paus stuurt in de hoop „dat haar klooster nog vòòr haar dood heilig gesproken moge worden”. Deze geestigheid is beneden alle standing. Fabricius canoniseert gemakkelijker dan Rome: hij verklaart een zekere „Fina van San Gimignano” heilig. Doch dit alles heeft niets te beteekenen. We zouden 't hem graag vergeven, mits hij iets beseft had van de schroom, waarmee zuster Maddalena Marietta's hartstochtelijke omhelzing beantwoordt. Dit mogen we eischen van een bekroond romanschrijver. Maar zuster Maddalena, zegt Fabricius, was tot zulk een overgave „in dwaze, nuttelooze preutscheheid niet bij machte”. Charlatans moeten niet in kloosters en bisschopshuizingen gaan neuzen!

Er trok inderdaad een komediant voorbij!

BOEKBEOORDEELINGEN:

SKOOGAARD PETERSEN (C.) JEUGDONTWAKEN. (221) f 3.— en f 3.90. Voorhoeve, Den Haag.

Een uit het Deensch vertaald protestantsch-christeliek-georiënteerd boek voor jonge menschen. Op zich een mooi en goed boek, dat de godsdienst overal in het middelpunt stelt en ons bij veel scheiding de verwantschap met onze Protestantse broeders doet voelen. Voor onze jeugd zullen wij echter toch lectuur, die van katholieken geest doortrokken is, prefereren.

Apologie van Chaucer

door JOS. PANHUIJSEN.

Op het eerste gezicht kan het een weinig paradoxaal lijken, maar ik geloof, dat men Chesterton zou kunnen karakteriseeren, als een auteur van ernstige boeken. Niet, omdat ze ernstig bedoeld zijn — dat is vanzelfsprekend — maar omdat ze inderdaad ernstig zijn. Zeer ernstig. Zijn nieuwste publicatie, een uitvoerige studie over Chaucer¹⁾ is daar reeds een bewijs van. Het is nog altijd, hoewel in mindere mate dan zijn eerste geschriften een brilant boek, het wemelt er van paradoxen, zijn ideeën zijn al weer verrassend en oorspronkelijk en vaak lijnrecht in tegenspraak met de meeningen, die over zijn onderwerp bestaan, menige bladzijde, menig fragment is zeer vermakelijk, bijna koddig, maar desniettemin, is het geheel zwaar van ernst. Er zijn gebreken aan te wijzen in dit boek, het is te lang, het valt in herhalingen, men kan het in geenen deele een biografie noemen, hoewel het hier en daar toch poogt een biografie te zijn. Chaucer als individueele persoonlijkheid en Chaucer als dichter komen er te weinig tot hun recht, het handelt te uitsluitend over Chaucer als vertegenwoordiger van den Middeleeuwschen mensch. Onder de vele litteraire studies van Chesterton is het als litteraire studie misschien het minst geslaagd, het is niet zoo rijk als zijn studie over Browning, niet zoo overweldigend als zijn studie over Dickens, niet zoo scherp van inzicht als zijn werk over Stevenson, en hij karakteriseert hier minder gelukkig als in zijn prachtige beschouwingen over „The Victorian Age in Litterature”. Maar al is het dan als litteraire studie niet zoo geslaagd, als men wel zou wenschen, al mist men er wel eens de fijnere schakeering in de beoordeeling van Chaucer's dichterlijk werk, het geeft wat, zoover mij bekend, geen ander werk over Chaucer ooit voldoende gaf, de grondgedachten, die dit werk mogelijk maakten, het hoofdprincipe, waaruit dit ontsproot. Het is daarom voor den kenner en liefhebber van Chaucer's werk, vooral als deze niet katholiek is, een onontbeerlijk boek.

Chaucer is een bijzondere dichter. In het algemeen is iedere dichter van bijzondere beteekenis, een dichter op zich en met geen ander te vergelijken, maar met de „Grant translateur noble Geffroy Chaucier”, die in zijn werk soms groote stukken van andere schrijvers zoo maar overneemt en welhaast letterlijk vertaalt, is dit nog zeer speciaal het geval. Zijn verschijnen in de Engelsche literatuur, zooals Legouis heeft opgemerkt, is een volkomen verrassing, nergens kan men in voorafgaande perioden iets vinden wat er op voorbereidt, de verzen van zijn tijdgenoot Langland lijken naast de zijne bijna barbaarsch, en al is het waar, dat hij zeer groote invloeden heeft

¹⁾ G. K. Chesterton: Chaucer. Faber & Faber & Co. Ltd., 24 Russell Square. London.

ondergaan van Fransche en Italiaansche schrijvers, in zijn voor- naamste en laatste werk „The Canterbury Tales” werden deze in- vloeden geheel in het typisch eigene opgenomen, en dit typisch eigene is niet Fransch of Italiaansch van aard, maar door en door Engelsch. Maar evenmin als men van een voorbereiding kan spreken, kan men in de Engelsche literatuur spreken van een directe navol- ging van Chaucer; de tijd na zijn afsterven was een tijd van burger- oorlog, waarin de kunst betrekkelijk weinig te beteekenen had, met den opbloei van de kunst onder Elizabeth was een geheel andere periode aangebroken, die, zooals Chesterton zoo duidelijk aantoon- t, in verschillende opzichten wezensvreemd was aan de eeuw en de op- vattingen van Chaucer. Chaucer, die in zoovele dingen een weg- bereider is geweest, die zooals reeds herhaaldelijk werd vastgesteld, beschouwd kan worden als de grondlegger van de novellistische litteratuur, dus ook van den modernen roman, was een eenzaam pionier, hetgeen trouwens bij pioniers en zeker bij Chaucer niet op- vallend is. Hij was een zeer discreet, en, wat meer zegt, een be- scheiden man, en hij was bovendien een der grootste humoristen der wereld, hij bezat een zeer groote, verfijnde artisticeit, en een even groote kinderlijkheid, en hij wist deze beiden niet alleen te verzoenen maar hij wist deze artisticeit dienstbaar te maken aan die kinderlijkheid, vandaar de overweldigende poëtische macht van zoovele zijner verzen. Hij was daarenboven nog een zeer levens- ervaren man. Het is geen wonder, dat hij daarom soms een in zich tegenstrijdig karakter schijnt te bezitten, dat zijn werk zijn commen- tatoren in verwarring brengt. Men heeft de onzinnigste dingen over hem verkondigd. In de bekende proloog van „The Legend of Good Women”, zegt hij:

A thousand tymes have I herd men telle, ¹⁾
That ther is joye in heven, and peyne in helle;
And I accorde wel that hit is so;
But natheles, yit wot I wel also,

¹⁾ Wel duizend keer hoorde ik menschen zeggen,
dat in den hemel vreugd, pijn in de hel is,
en zeker geef ik toe, dat het zoo is,
maar niettemin, weet ik toch zeker ook,
dat er, woonachtig in dit land, geen is,
die in den hemel of de hel geweest is,
noch op een andre wijze daarvan weet,
dan wat hij hoorde zeggen, of vond geschreven;
want door ervaring kan 't geen mensch bewijzen.
Maar God verhoede, dat men slechts gelooft,
en niet meer, dan wat de oogen zien.
De mensch zal, ieder ding geen leugen vinden
dan wat hij zelve heeft gezien, of deed;
want, God weet, dat een ding niet minder waar is,
al heeft het ieder schepsel niet gezien.
Bernard, de monnik zag niet alles, pardieu!

That ther nis noon dwelling in this contree,
 That elles hath in heven or helle y-be,
 Ne may of hit non other weyes witen,
 But as he hath herd seyde, or founde hit writen;
 For by assay ther may no man hit preve.
 But God forbede but men shulde leve
 Wel more thing then men han seen wit Yë.
 Men shal nat wenen every-thing a lyë
 But-if hem-self hit seeth, or elles dooth;
 For, god wot, thing is never the lasse sooth,
 Thogh every wight ne may hit nat y-see.
 Bernard the monk ne saugh nat al, parde!

Deze zoo eenvoudig en aan duidelijkheid niets te wenschen overlatende verzen, die ten slotte niets anders belijden dan datgene, waardoor een geloovige zich onderscheidt van den consequenten scepticus, hebben herhaaldelijk als bewijs moeten dienst doen voor de stelling, dat Chaucer eigenlijk juist was, wat hij hier loochent te zijn, een sceptische twijfelaar, een renaissancecist in de meest vrijgevochten, individualistische beteekenis van het woord, en, in zekeren zin, een voorlooper der hervorming. Dat lijkt verwonderlijk, maar het is zoo verwonderlijk niet. Cherterton, die een goed deel van zijn leven besteedde aan het aantoonen van het klaarblijkelijke, dat maar steeds, eeuwen door, werd misverstaan,

vindt een dergelijke interpretatie van zulke volmaakt ondubbeldzinnige verzen, heel gewoon, maar juist omdat hij dergelijke interpretaties als een heel gewoon en banaal verschijnsel heeft leeren kennen, stelt hij zich te weer, en hij doet het met zijn geheele overtuiging en zijn geheele persoonlijkheid. Zijn boek is een strijdschrift,

CHAUCER

al disputeerende verheldert hij voor zijn lezers en misschien ook voor zichzelf zijn voorstelling van Chaucer's persoonlijkheid. Dit is niet de gemakkelijkste en zeker niet de meest directe wijze van verheldering en ze brengt haar gevaren mee. Zij kan voeren en ze voert ook in dit geval tot een geheel onbewust en onbedoeld onrecht en tot onvolledigheid. Het werk van Chaucer is zeer belangrijk en de aandacht waard en Chesterton heeft slechts nu en dan tijd om even over dat werk te spreken. Zijn karakteristiek is niet onaardig, zelfs treffend, maar juist bij een dichter als Chaucer, een meester van de fijne nuanceering, had men een rijker geschakeerde karakteristiek mogen verwachten. Die mist men hier en die mist men niet bij een schrijver, die Chesterton aanvalt, bij Legouis. Chesterton noemt geen namen, tenzij hij iemand prijst als bijvoorbeeld Professor Pollard, maar het is duidelijk, dat hij dezen bepaald Franschen criticus verwijten doet die slechts ten deele gerechtvaardigd zijn. Legouis beweert nergens, dat Chaucer slechts een vertaler was, hij toont duidelijk, dat hij het volkomen eens is met zijn landgenoot, die Geffroy Chaucer een „grant translateur” noemde, hij vestigt er ook de aandacht op, dat hoe groot Fransche invloeden ook mogen geweest zijn in het begin van zijn dichterloopbaan, tegen het einde daarvan iedere invloed bij Chaucer volkomen harmonisch één was geworden met zijn eigen diepere, Engelsche persoonlijkheid. Legouis heeft een zeer hooge bewondering voor de artisticeit van den dichter en bestudeert deze met groote onbevangenheid, openheid en aandacht. Zijn inzichten daaromtrent zijn vaak verrassend, ze zijn over het algemeen juist, maar ze zijn beperkt, ze zijn zoo beperkt, dat Chesterton er zich over ontwaardigt. Inderdaad de bewogenheid als in het zoogenaamde Chauceriaansche A.B.C., een lofzang op de H. Maagd, kan niet alleen en uitsluitend verklaard worden door artisticeit, zonder meer, maar — en dat vergeet Chesterton en daarmee geeft hij Legouis niet volkomen wat hem toekomt — er is hier zeker ook bewuste artisticeit te vinden, het gevoel, de ontroering behoeft een bewuste beeldvorming immers niet te beletten. Integendeel. De monnik Guillaume de Deguileville dichtte:

Temple saint où Dieu habite ¹⁾
 Dont privé sont li herite
 Et à tous jours deshérité,
 A toy vieng, de toi me herite
 Reçois moi par ta mérite

¹⁾ Tempel heilig, waar God woont,
 Waarvan de ketters zijn verstoken,
 En voor allen tijd onterfd,
 Tot U kom ik, U bevel ik me,
 Ontvang mij door Uw verdienste.
 Want ik heb aan U niet getwijfeld.

Car de toi n'ai point hésité.
 Et si je me suis hérité
 Des espines d'iniquité
 Par quoi terre fu maudite,
 Las m'en clain en vérité,
 Car à ce fait m'a excité
 L'âme qui n'en est pas quite.

Dit gerijmel, misschien, wellicht zelfs, met de beste bedoelingen gemaakt, doch zonder vurigheid, wordt in de bewerking van Chaucer iets prachtigs.

Temple devout, ther god hath his woninge,
 From which these misbelieved pryved been,
 To you my soule penitent I bringe.
 Recyve me! I can no ferther flee!
 With thornes venimous, O hevene queen,
 For which the erthe acursed was ful yore,
 I am so wounded, as ye may wel seen,
 That I am lost almost; — it smert so sore.

Iemand die twee van deze fragmenten naast elkaar weet te zetten, zooals Legouis dat deed, toont daarmee alleen reeds, dat hij in Chaucer iets meer ziet dan een vertaler. Zijn opmerkingen over de wijze, waarop deze groote verandering tot stand komt, zijn, wat Chesterton daarvan ook zeggen mag, volkomen juist. Het is inderdaad een wonder van welbewuste artisticeit, die dit bewerkte. Maar — en hierin valt Chesterton Legouis volkomen terecht aan — het is niet de artisticeit alleen, het is wel werkelijk ook de macht van het gevoel, van het religieuze gevoel, dat deze verzen hun smekende vurigheid verleent. De Fransche criticus loochent dat, de Fransche criticus gelooft niet, dat Chaucer tot zulk een diepe Mariavereering in staat was, en dat is dwaas. Dwazer nog is de theo-

En zoo ik me heb gewond
 Aan de doornen der ongerechtigheid
 Waardoor de aarde werd vervloekt
 Ik verklaar er mij in waarheid moe van,
 Want zoozeer heeft me verontrust
 De ziel, die er niet vrij van is.

Tempel devoot, waar God zijn woning heeft,
 En waar de dwalenden van zijn beroofd,
 Tot u breng ik, boetvaardig, mijne ziel.
 Ontvang mij zoo! Ik kan niet verder vlieden!
 Met doornen giftig, Hemelkoningin,
 Waarvoor de aarde reeds sinds lang vervloekt was,
 Ben ik gewond zoozeer, als Gij wel zien kunt,
 Dat ik verloren ben welhaast; — zoo zeer doet het.

rie van Ten Brink, die naar aanleiding van dit A. B. C. beweert, dat Chaucer een *periode* in zijn leven gehad heeft van groote en vurige vroomheid, die zich vooral richtte tot Maria. Een dergelijke theorie is bijna niet te bestrijden, omdat het hier niet gaat — ook al lijkt dat zoo — over een *détail*, maar over de gansche persoonlijkheid van den Middeleeuwschen dichter. Deze geleerden, die zooveel wetenswaardigs over Chaucer hebben verzameld en gezegd, die herhaaldelijk van een voor naam en fijn inzicht in diens werk hebben blijk gegeven, vermogen toch niet tot het wezenlijkste in Chaucer door te dringen, en om dezelfde reden vermogen ze niet door te dringen in het wezenlijkste van den tijd, waarin Chaucer leefde, de Middeleeuwen. Coulton, de zeer geleerde auteur van „Chaucer and his England” weet over de periode van Chaucer misschien meer bijzonderheden dan wie ook, en toch bestrijdt Chesterton hem in deze apologie van Chaucer haast voortdurend, en terecht. Want hoeveel Coulton ook weten mag, en al zijn zijn opmerkingen zeer vaak interessant en het weten waard, hij schijnt niet te beseffen wat het eigenlijk beteekent, dat de Middeleeuwen ook in hun nabloei een katholieke tijd waren, en dat Chaucer een katholiek dichter is. Dit is ook niet zoo gemakkelijk, want dit is zeer klaarblijkelijk, en het is Chesterton al weer die dit klaarblijkelijke moet repeteeren en repeteeren, opdat men het eindelijk zal zien. Al deze niet-katholieke schrijvers over den grooten Middeleeuwschen dichter vonden in zijn werk zonderlinge tegenstrijdigheden, feitelijk, al zeiden ze het niet in zooveel woorden, moeten zij tot het besluit komen, dat Chaucer vaak huichelde. Er is veel „heidensch” in de gedichten van dezen katholiek, het wemelt er van goden en godinnen, van personen uit de groote Grieksche sagen; Cupido en Venus worden herhaaldelijk aangeroepen. Chesterton kan dit niet ontkennen en ontkent dit ook niet, maar, omdat hij wel weet wat het begrip katholiek eigenlijk beteekent, is dit voor hem geen tegenstrijdigheid, hij weet dit te duiden vanuit den katholieken middeleeuwer, die Chaucer is.

„Men zou het misschien zoo kunnen voorstellen”, zegt hij, „voor den middeleeuwschen mensch was zijn Paganisme als een muur, en zijn Katholicisme als een raam. Geen discussie over graad of betrekking kan het verschil tusschen een muur en een raam wegvagen. Het is zelfs meer dan een verschil van afmeting of vlak, het komt vrij dicht bij een verschil tusschen positief en negatief. In ieder geval, juist op dezelfde wijze als een zeer wit papier zwart lijkt als men het tegen de zon houdt, lijkt iedere muur zwart tegen ieder raam. De muur mag witgekalkt zijn, toch zal hij niet zoo wit zijn als het dofste daglicht. In de eerste dagen van de Middeleeuwen nu bleek de wereld werkelijk tamelijk grijs en woest. Er was, zooals Mr. Belloc heeft gezegd, iets stugs in de eerste middeleeuwsche structuur der leekenmaatschappij, juist omdat die zoo stevig was. De muur had, zouden we kunnen zeggen, de koude kleur der aarde

en het raam alleen had de kleuren van den hemel. Toen de middel-eeuwsche beschaving zich ontwikkelde, en een tijd lang ging deze ontwikkeling zeer snel en goed, werd de muur dezer wereld in helderder kleuren geschilderd. Toen menschen als Chaucer en Petrarca bijna in het gezicht der renaissance waren gekomen, schilderden zij den muur met weelderige motieven in goud en scharlaken rood. Zij aarzelden niet hem te beschilderen met buitengewoon heidensche motieven van goden en nymfen. Als muurverluchtingen beschouwd waren ze zonder twijfel zeer verluchtend. Naast de doffe steenen van de „Duistere Eeuwen” waren ze buitengewoon helder. Maar naast het raam bleven ze nog altijd duister. Het kwam nooit op in den geest van een typisch vertegenwoordiger der Middel-eeuwen, en wat dat betreft zelfs van een typisch vertegenwoordiger der Renaissance, dat de helderheid der muurdecoratie kon vergeleken worden met het licht van den hemel....

Zoodra hij deze naast elkaar stelde, behandelde hij wat het minste was met verachting.”

Zulk een inzicht zal men bij een niet-katholiek niet gemakkelijk aantreffen en toch is dit een der voornaamste dingen, die men inzien moet, om een goed begrip van het werk van Chaucer te kunnen krijgen. Het is om dergelijke fragmenten — en er zijn er zoo vele in zijn boek — dat ik dit werk over Chaucer onmisbaar noemde, in de uitgebreide Chaucerliteratuur zal men verschillende zaken vinden, die van het hoogste belang zijn en die men in Chesterton's studie mist, deze studie geeft geenszins een volledig beeld, zij is echter in haar eigenaardig apologetisch karakter, een noodzakelijke aanvulling op de bestaande Chaucerliteratuur, waar vooral niet-katholieken Chesterton dankbaar voor mogen zijn.

BOEKBEOORDEELINGEN.

CARP (Prof. Dr. E.) HET MISDADIG KIND IN PSYCHOLOGISCH OPZICHT. (99) Scheltema & Holkema. A'dam.

De nieuwe katholieke hoogleeraar in de psychiatrie te Leiden behandelt hier de verschillende factoren, die bij het ontstaan van kindercriminaliteit een rol spelen. Achtereenvolgende hoofdstukken zijn gewijd aan: erfelijkheid en milieu; verwaarloozing en driftleven; stoornissen in de ontwikkeling der gewetensfunctie; eenige gevallen uit de praktijk.

GEESTELIJKE WERKEN VAN DEN H. JOANNES A CRUCE. Vert. door Pater Hendrik van 't Huisgezin. Deel II. Donkere Nacht en Geestelijke Liefdezing. 2e Druk. Paul Brand, Hilversum, 1932.

Dat een werk als het hier aangekondigde een tweeden druk mag beleven, verbaast en verblijdt eenigszins, als men bedenkt dat Katholieke werken met eenige geestelijke pretentie niet zoo heel gemakkelijk een heruitgave vereischen. Het zijn de Katholieke volksboeken en -boekjes, die hooge oplagen bereiken. Wij blijven betreuren dat Pater Hendrik van 't H. Huisgezin zijn ontelbare Vlaamschigheden en Romaanschigheden niet door zuiver Nederlandsche uitdrukkingen en constructies heeft laten vervangen.

Buitenlandsche Letteren

Fransch

ESTAUNIÉ (Edouard) MADAME CHAPLAIN. Roman. 15 frs. Librairie Académique Perrin, 1932.

Madame Chaplain is een intriguenroman van allerhoogste spanning. Estaunié vangt den lezer in een net van schijnbare onontwaaarbaarheden, die tot op de laatste bladzijden, na hier en daar eenige beloften van opheldering, onontward blijven. Hierin is hij bijzonder geslaagd, ofschoon het eigenlijke motief, de drijfveer van zooveel misdaden en geheimzinnigheden niet heel waarschijnlijk is. Een moeder offert alles, eer, geweten, plicht, geluk, haar leven om haar kind gelukkig te maken, terwijl ditzelfde geluk eischt, dat zij, de moeder, dit kind nooit kan weerzien. Zij pleegt zelfmoord om haar kind nooit te kunnen verraden. Het is te onmenschelijk. Maar Estaunié is een te goed schrijver om dit alles niet heel smakelijk op te dienen. Het leven der provinciestad, waar het verhaal zich afspeelt, is goed beschreven; zoo ook het eentonige bestaan der twee dames Cadifon, die in het geval Chaplain verweekeld raken. Diepere betekenis heeft het boek wel niet: het is een boeiende ontspanningsroman van de zeer goede soort, geschreven door iemand, die het vak verstaat en den juisten smaak heeft om niet alledaagsche gevallen binnen menschelijke verhoudingen te beperken.

ARLAND (Marcel) ANTARÈS. Librairie Gallimard. N. R. F. f. 10.50.

MARCEL ARLAND

Marcel Arland beweegt zich in deze novelle tusschen droom en werkelijkheid. Een bloedig tragische jeugdherinnering vormt het thema en om op dit tragische gebeuren het gewenschte licht te doen vallen, om het in al zijn geheimzinnigheid te schilderen, bereidt hij eerst den achtergrond door van zijn eigen jeugd te vertellen. De schrijver, die eenige jaren geleden den Goncourt-prijs behaalde met zijn uitstekend boek „L'Ordre”, verstaat het om een geheimzinnige sfeer te scheppen, om door vage aanduidingen op het tragische en ontzettende voor te bereiden. Een goed en kunstig geschreven novelle, die eer door te weinig dan door te veel zondigt.

NOAILLES (Comtesse de) LE LIVRE DE MA VIE. Hachette, Paris, 1932.

Wie, over zich zelf schrijvend, zijn levensgeschiedenis onder den pompeuzen titel „Le Livre de ma Vie” de wereld instuurt, wekt hooge verwachtingen. Aan zelfbewustheid ontbreekt het deze Comtesse niet; maar de hooge verwachtingen worden niet bevredigd. Met Oostersche breedvoerigheid en étalagezucht (de Comtesse stamt uit den Balkan) vertelt zij van haar jeugd, van haar vroege voorliefdes, van haar voorbestemming tot het dichterschap. Het persoonlijke belang dezer autobiografie is niet zoo groot; de belangstelling wordt vooral gewekt door het entourage der hooge aristocratie, waarin zij opgroeide, meer een toevallige, dan een wezenlijke verdienste. De Comtesse schrijft een al te druk poëtische stijl en wil meer verblinden dan treffen. Wat men graag zou willen weten, krijgt men niet te hooren; zij schrijft haar leven meer voor eigen genoegen dan tot voldoening van den lezer. Zodoende is men na lezing van dit „Livre de ma Vie” nog niet veel wijzer. Een sober en bescheiden relaas van haar lotgevallen zou verkieselijker geweest zijn dan deze opgesmukte ragout, waarin wij voortdurend herinnerd worden aan haar gevoeligheid, haar opoffering en haar begaafdheid.

MONCEAUX (Paul) SAINT JÉRÔME. Sa Jeunesse. 15 frs. „La vie Chrétienne”. Grasset, 1932.

Ik wil hier even de aandacht vestigen op de serie-uitgave „La Vie Chrétienne”, waarin allerlei Katholieke themata door schrijvers van naam behandeld worden. Jules Lebreton bijv. schrijft er over „La vie Chrétienne au premier siècle de l’Eglise”, Brian-Chaninov over „L’Eglise Russe”, Dom Cabral over „La Prière des premiers Chrétiens”, P. Lagrange over „La Morale de l’Evangile” etc. etc.

Paul Monceaux, Professeur au collège de France, heeft zijn leven doorgebracht tusschen de schrijvers der eerste Christeneeuwen en is dus als geen ander in staat het leven van Hieronymus te reconstrueeren. Hij breekt met veel legenden o. a. met die van Hieronymus’ hoogen ouderdom, toen hij als eremiet in de woestijn verbleef, en teekent ons een zeer levenden, gevoeligen, irascibilen Hieronymus, een man van genereuze inborst en grootsche plannen, een streng asceet, maar vol van nog onverwonnen menscheelikheden. Het is geen volledige biografie, zij gaat ongeveer tot Hieronymus’ mannenjaren, als hij terugkeert uit de Syrische woestijn. Monceaux betracht de nieuwe zakelijkheid in het Heiligenleven: hier heerscht de strenge historie, de absolute bewijsbaarheid.

Duitsch

NEUMANN (Robert) DIE MACHT. Zsolnay, Berlijn.

Er zijn enkele vertegenwoordigers in de moderne Duitsche literatuur, die in hun werken een wonderlijke mengeling vertoonen van

moderne zakelijkheid en traditioneele romantiek. Hoewel in deze roman van Robert Neumann het eerste overheerscht, zijn er genoeg bladzijden, die er op wijzen, dat het laatste hem niet totaal vreemd is. De inhoud van dit boek is eigenaardig. Een vorst uit Kaukasië wordt onderdrukt door de Sovjet-Republiek en besluit naar Europa te vertrekken, teneinde de hulp in te roepen van de Volkerenbond, doch belandt door allerlei bijzondere omstandigheden in Weenen, waar enkele gewetenlooze, hooge persoonlijkheden uit winstbejag hem trachten te exploiteeren. De teekening der individuen en toestanden is niet zonder talent en het gelukt den schrijver de personen voor onze oogen te laten leven. Het beschrijven echter van elke handeling, van elk gebaar bijna, veroorzaakt dat zich in dit werk vele overbodige bladzijden bevinden, die het lezen vervelend en het boek onnoodig dikker maken. Als zeer groote verdienste mogen wij niet nalaten op te merken, dat de schrijver erin is geslaagd een schel licht te werpen op de mentaliteit, welke een groot deel der moderne menschheid kenmerkt. De realistische wijze, waarop ons het leven in zekere kringen wordt afgeschilderd, maakt dat dit boek voor gewone lezers ongeschikt is.

SÜSKIND (W. E.) MARY UND IHR KNECHT. Roman. 4.80 M. Deutsche Verlags-Anstalt, Stuttgart, Berlin, 1932.

Doet een ontwikkelde vrouw goed, met haar knecht te trouwen, als ze van hem houdt? Süskind meent van niet, omdat de innerlijke banden van liefde niet sterk genoeg zijn om aan de voortdurende wrijvingen der uiterlijke beschavingsverschijnselen weerstand te bieden: op den duur zullen ze toch loslaten.

Natuurlijk behoort daartoe de spellebreker, de noodlottige derde, die altijd bij de hand is, gevraagd of ongevraagd. De schrijver heeft het echter niet vermocht dezen derde levenswerkkelijk te maken of hij heeft geprobeerd door den halven sprookjesvorm de tragische werkelijkheid wat te verzachten; in ieder geval worden de dingen hier meer gezegd dan dichterlijk doorvoeld. Een soort van half doorzichtelijk nevelig waas ligt er tusschen de personen van den roman en de werkelijkheid, die ze toch willen weergeven, geschoven. Afgezien van deze matheid, waarmee het motief zelf omgeven wordt, spreekt iedere zin van een waarachtig talent om met eenvoudige middelen stemming en gedachte onmiddellijk tastbaar te maken. Een boek dus, dat volwassenen met vrucht kunnen lezen.

FRIEDEMANN (W. H.) DER TEUFEL KOMMT NACH BERLIN. Ein Zeitroman. 4 M. und 5 M. Verlag Hermann Rauch, Wiesbaden.

Ofschoon zedelijkheid geen kunst waarborgt en goede wil geen schrijverstalent (er bestaan zedelijk onberispelijke boeken, die enorm saai zijn en veel mooie, die van zedelijkheidstandpunt veroordeeld moeten worden), verschaft het toch weer een bijzonder soort van

genoegen eens een boek te lezen, al is het dan geen eersteklaskunst, dat ons veroorlooft alle up-en-downs van het goede en het kwade tot in de kadans van het woord en het rythme van het gevoel mee te maken. Friedemann spaart ons het duivelsche werk in de wereld niet: gelukkig is het geen sexueele duivel (daarvan raken we wat oververzadigd), maar de duivel van het onbarmhartige beurspel. Uitgestooten uit de hogere samenleving om zijn geboorte, tracht hij langs den weg van het geld zich toegang te verschaffen tot de kringen, die hem eerst geweerd hebben en zich te gelijkertijd met behulp van hun eigen methoden en eigen hartstochten aan die maatschappij te wreken. En daarbij heeft hij nog een goed doel. Het spel verliest hij op den duur en het doel bereikt hij: echter niet omdat het nu eenmaal zoo moet zijn, maar uit de motieven van het verhaal zelf. Een boek voor iedereen.

ZERKAULEN (Heinrich) OSTERNOTHAFEN. 2.90 M. Volksverband der Bücherfreunde, Berlin.

„Het oeroude en toch eeuwig-jonge probleem der liefde van een man voor twee vrouwen” zegt de „Besprechungshinweis” die bij het boek is gevoegd. Wij willen niet ontkennen, dat dit probleem inderdaad door de eeuwen heen op ontredderende wijze individueele levens kan hebben geteisterd, doch dit neemt niet weg dat wij als noodzaak voor een gezond gezinsverband in de samenleving, moeten eischen dat het betreffende individu de uiterste krachten inspent om in de allereerste plaats zijn plicht jegens het door hem gevormde gezin te blijven kennen. In deze roman wordt echter zooveel mogelijk aannemelijk gemaakt, dat een man om zekere redenen zijn relatie met een andere vrouw niet kan loslaten. Onaanvaardbaar achten wij de lijn die door het boek loopt, waarbij de wettige vrouw door het jarenlange samenzijn slechts noode kan worden gemist, terwijl de geestelijke en lichamelijke aanknoopingspunten die bij de andere vrouw worden gevonden, ook een scheiding met deze onmogelijk maken. De psychologische analyse, zij het dan gebaseerd op een door ons onaanvaardbare levensbeschouwing, is juist, hoewel het boek door een langgerekte uitwerking van gedachten vele bladzijden levert die uiterst vervelend zijn. Een boek dat gerust ongelezen kan blijven.

Engelsch

O'BRIEN (Erward J.) MODERN AMERICAN SHORT STORIES. (424) 7/6. Jonathan Cape. London.

Mr. O'Brien, die een der beste kenners der Amerikaansche literatuur is, geeft ieder jaar een bloemlezing short stories uit, welke, naar zijn meening, de beste zijn, in den loop van het afgelopen jaar geschreven. Thans is hij in zooverre van deze methode afge-

weken, door een bundel samen te stellen van Amerikaansche korte verhalen, verschenen gedurende de laatste twintig jaar. Het spreekt vanzelf dat de volledige ontwikkeling der Amerikaansche litteratuur gedurende dit tijdvak daarin niet te onderkennen is, maar enkele aspecten worden er toch zeer goed in belicht. Zoo blijkt uit dezen bundel b.v. uitstekend in hoeverre de Amerikaansche litteratuur onafhankelijk is geworden van de Engelsche. De taal is het Engelsch, niet zelden worden de auteurs nog beïnvloed door Europeesche litteraire tradities, — maar het thema der verhalen is Amerikaansch. Het schouwtooneel der Amerikaansche wereld is te groot, te veelzijdig, te opdringend, om er geen zelfstandige onderwerpen uit te kiezen. Daar is b. v. de short story van Hergesheimer: „Triall by Armes”. In alles is hier de zooeven genoemde litteraire traditie der oude wereld gevolgd, maar het thema van het verhaal geeft de geweldige macht van groote rijkdommen in de States en de fatale gevolgen van overdadige luxe. Een essentiëel Amerikaansch thema.

De Amerikaansche litteratuur kent enkele centra: New York, de Middle West en Parijs, waar een aantal jongere auteurs werkzaam is. Van elk heeft O'Brien karakteristieke voorbeelden gekozen. Typeerend voor New York's „melting-pot” is de short story van Mr. Benjamin Rosenblatt: „Zelig”, het verhaal van een Russischen Jood, tegen den achtergrond van New York's East Side.

Onder de 25 gekozen korte verhalen zijn er van Willa Cather: „Double Birthday”, Sherwood Anderson: „I'm a Fool”, Zona Gale: „The Biography of Blade”, voorts van Fannie Hurst, E. Madox Roberts, Ernest Hemingway, Dreiser, enz.

Erkend moet worden dat de keuze-stukken van O'Brien het talent voor het korte verhaal van ieder der auteurs goed kenmerken; zijn bundel geeft een opmerkelijk beeld van de verscheidenheid der Amerikaansche litteratuur, voor zoover die uit het korte verhaal kan blijken. Ongelukkigerwijze is een groot deel dier litteratuur een radicale reactie op het puritanisme. Ook deze bundel, die daarom voorbehouden moet blijven voor goed ontwikkelde volwassenen.

BELLOC (Hilaire) THE POSTMASTER-GENERAL. (286) 7/6. Arrow-smith. London.

Belloc's werken worden gekenmerkt door een sterken satirischen inslag, — soms wel eens een te sterken. In „The Postmaster-General” is deze satire, die den humor hier en daar iets te wrang maakt, gericht tegen politieke corruptie, belachelijke society-dames en gewetenlooze financiers. Dergelijke persoonlijkheden leven talrijk genoeg in onzen tijd om stof voor een hedendaagschen roman te leveren, maar Belloc plaatst ditmaal de handeling in de tweede helft der twintigste eeuw. Dit heeft hem gelegenheid gegeven een roman te schrijven die niet alleen satirisch maar ook buitengewoon fantastisch is.

Romans in de toekomst spelend zijn over het algemeen weinig overtuigend en bevredigen nooit geheel; Belloc's roman maakt daarop geen uitzondering. D. w. z. alleen voor zoover het een toekomstroman is. Waar de auteur levens- en karakterbeschrijvingen geeft, zooals die van Aaron Levina (later Arthur Lawson), overtuigt hij volkomen en schrijft hij bovendien levendig en schitterend proza. Door de dertig teekeningen die Chesterton voor het werk van zijn vriend leverde, is dit boek een Chesterton-Belloc geworden, dat wij volwassenen kunnen aanbevelen.

BROMFIELD (Louis) A MODERN HERO. (392) 7/6. Cassell, London.

Louis Bromfield heeft zich met zijn eersteling „Twenty-four Hours” een vooraanstaande plaats veroverd onder de Noord-Amerikaansche auteurs. Met dit werk gaf hij blijk een schrijver te zijn met een breede en diepe visie op het moderne leven. Zijn nu verschenen tweede roman „A Modern Hero” komt die positie bevestigen. Tevens dat hij moet ingedeeld worden bij die groep van artisten, voor wie de sexuele verhoudingen de belangrijkste zijn in 's menschen leven, en dus 't meest waard behandeld te worden. Het leven van Pierre Radier, de held van Bromfield's roman, wordt grootendeels door deze verhoudingen beheerscht. Door zijn optreden ten opzichte van Joanna, Leach en Hazel wordt den lezer een scherpe kijk gegeven op het innerlijk van Pierre Radier maar zeker is het te betreuren dat des schrijvers conceptie hierin zoo eenzijdig is en hij het niet noodig heeft gevonden ook nobeler levensaspecten te belichten. Zijn held zou er sympathieker door geworden zijn. Slechts één goede karaktertrek heeft Bromfield gemeend hem te moeten toebedeelen: zijn liefde voor zijn buitenechtelijk kind Peter. Zelfs zijn de gedeelten waar deze liefde tot uiting komt, ook kunstzinnig beschouwd, de mooiste van het boek.

Eigenaardig is overigens in de compositie van dezen roman dat Bromfield begint met bepaalde belangrijke handelingen zich te laten afspelen, om later pas de verklaring te laten volgen. Het boek is er ongemeen belangwekkend en levendig door geworden. De stijl is zeer eenvoudig, zonder ergens banaal te worden; teeken van rasecht talent. Het is te betreuren dat Louis Bromfield bij de voorbehouden schrijvers moet geplaatst worden; — maar het voorbehoud is er, en wel voor goed ontwikkelde volwassenen.

Romans en Verhalen

DEKKER (Maurits) REFLEX. Roman. (220) Andries Blitz, A'dam.

„Reflex” is niets anders dan het relaas van een geval van krankzinnig worden. Als psychologische studie getuigt het van een uiterst scherpe concentratie, van een wonderbaarlijk zich inleven en inschrijven in een abnormale psychè, in het verbijsteringsproces van een mensch. Er is een buitengewone gave noodig om zich dit verloop te kunnen figureeren en het vast te leggen in geschrifte.

Maar is het schoon? Kan een dergelijke abnormaliteit tot een schoone verbeelding en uitbeelding worden? Ik weet het niet; maar Maurits Dekker's boek is dit in alle geval niet geworden. Het is een obsessie, een nachtmerrie, een benauwing, die men zoo spoedig mogelijk ontvlucht. Maurits Dekker heeft hier ongetwijfeld de grenzen overschreden: zijn boek is een studie, geen kunstwerk, een psychologische krachttour, een hallucinatie. Als curiositeit loont het de moeite dit boek te lezen, als schoone verbeelding lijkt het ons een mislukking.

ELSSCHOT (Willem) LIJMEN. (249) f 3.75. Wereldbibliotheek, A'dam, 1932.

Deze uitgave van een in Vlaanderen reeds vroeger gepubliceerd werk loont de moeite. Willem Elsschot is een weinig op den voorgrond tredend, maar talentvol auteur, die met dit boek een oorspronkelijke vinding heeft neergeschreven. Strak en zakelijk geeft hij het relaas van deze wel zeer eigenaardige affaire, waarin een chevalier d'industrie zijn geld wint met het uitgeven van een tijdschrift, dat niet bestaat. Op alle mogelijke wijzen tracht hij zakenleiders, pensionaten en andere corpora te bepraten om eenige tienduizenden exemplaren van zijn Revue Mondiale te nemen: dit is „lijmen”.

Door den uiterst zakelijken, serieuzen toon van den schrijver wordt het boekje wat droog op den duur; maar het geheel blijft aanvaardbaar en de opzetter der lijmzaak, Boorman, is als gewiekst en tevens ietwat luguber type goed geteekend. Volwassenen.

RUSSE (Ellen) DE HEIRBAAN. (267) P. van Kampen & Zn., A'dam.

Het tijdperk der geschiedenis rondom het groote Concilie van Trente is voor velen totaal onbekend terrein en wij moeten Ellen Russe dankbaar zijn, dat zij in „de Heirbaan”, deze glorierijke tijd voor ons leven laat. Zij heeft getracht een idee te geven van de geweldige gebeurtenis, welke dit Concilie geweest is en van de opleving van kunsten en wetenschappen welke er mede samenging; ook aan de hernieuwing op muzikaal gebied, welke zoo vaak stiefmoederlijk vergeten wordt in geschiedkundige romans, heeft zij haar aandacht geschonken. Haar held is een jonge Italiaan, die in de zaken der beroemde Fuggers die geld voorschoten aan keizers en vorsten betrokken is. Hij is door een geheim huwelijk gebonden en moet daarom een later geluk afwijzen. Op het Concilie hoort hij

het onverbiddelijke „placet”, waarmee de onverbreekbaarheid van een geheim huwelijk wordt vastgesteld en leert later inzien dat dit standpunt het eenig goede is. Dit belangwekkend onderwerp, in keurige taal uitgewerkt, doet ons denken aan een van die weelderige schilderijen uit de oude Italiaansche school, waar wij nu soms koel tegenover staan, omdat wij het echt menschenlijke er niet in kunnen vinden, ondanks alle voortreffelijke kwaliteiten. Ellen Russe heeft te veel „geschilderd” in haar roman en te weinig „gestaltet”, maar toch is het een boek geworden, dat voor ontwikkelde lezers de moeite van het lezen overwaard is.

REULING (Josine) SARA VIERHOUT. (155) Nijgh & v. Ditmar. Rotterdam, 1932.

Binnen het kleine bestek van een familie-interieur is Josine Reuling in haar volle kracht. Het alledagsleven dezer drie vrouwen, moeder en twee dochters, is gaaf en kleurig en gemoedvol geschilderd. De vreemd-grillige moeder, die „aan het tooneel is”, de praktische, gelijkvloersche Sara en de wilde, gevoelige Nora vormen een merkwaardig drietal, dat toch een blijen familiekring uitmaakt.

De eenige grief is dat er te weinig belangrijks gebeurt. Het is alles zoo uitermate alledaagsch, dat er honderden boeken over honderden gezinnen in dezen trant zouden te schrijven zijn. Deze copieerlust brengt ons niet veel verder. Dat Sara doof is, valsch zingt, goed kookt en ver stelt, interesseert ten slotte niemand. Het is realistische kleinkunst.

SMEDING (Alie van Wijhe) OUDE KENNISSEN. (213) Nijgh & v. Ditmar. Rotterdam, 1932.

Alie van Wijhe-Smeding heeft in dezen bundel een aantal shortstories en schetsen bijeenverzameld, die getuigen van haar realistischen zin en van haar altijd waaksche aandacht voor de kleinen en misdeelden. In enkele bladzijden wordt een menschenbestaan onthuld, in zijn blijheid en levensvreugde soms, vaker in zijn bitterheid en levensnood. In korte trekken legt de schrijfster haar herinneringen vast aan menschen, die zij eens ontmoette, herinneringen aan „oude kennissen”. Diepgaande studies der menschenziel zijn dit uitteraard niet: ’t zijn vluchtige schetsen en teekeningen, waarvoor het dagelijksche leven om haar heen een oogenblik model stond.

MAN (Paul) DE TIJD DRINGT: WACHT NIET LANGER! Roman voor den middenstand. (210) f 1.90. Leidsche Uitgeversmij., Leiden, 1932.

Paul Man vindt het noodzakelijk dat er een algemeene, inter-confessioneele middenstandspartij wordt opgericht, die den strijd tegen het grootkapitaal aanbindt en langs parlementairen weg tot lotsverbetering van den winkeliersstand komt. En om dit te be-

reiken heeft hij een roman geschreven, een roman, die handig in elkaar zit en geschreven is met propagandistisch talent. Er is te veel te zeggen voor wat hij verdedigt en bereiken wil, al is de wijze-waarop niet zonder bedenken. Maar dit gaat ons niet aan.

Paul Man wil leven brengen in de middenstandsbrouwerij: hij kent de politieke slagwoorden en weet hoe de politieke brouwketel gestookt wordt. Wij worden vergast op lange redevoeringen en de schrijver houdt zijn lezers het lokaas voor van twee-en-dertig kamerzetels. Jan Rommelts trouwt intusschen met zijn Mies en wordt minister. Op het einde vraagt Paul Man toezending van naamkaartjes om zoo te kunnen overgaan tot stichting der partij. Een slimme middenstander!

VANTER (Gerard) BAANBREKERS. f 2.90 en f 3.75. Seyffardt, A'dam.

Deze roman behandelt de boerenopstand in de 16de eeuw, die heeft plaats gehad in Zwitserland en Duitschland. Aangezien de schrijver ons lang bezig houdt met de jaren, die aan de werkelijke opstand zijn voorafgegaan, ontkomen wij niet aan een zekere verveling omdat wij voortdurend kennis moeten nemen van de vele verijdelde pogingen om opstand te verwekken. Voor katholieken bevat het werk onaangename bladzijden. De periode, waarover deze roman handelt was juist die, waarin de uiterlijk zichtbare Kerk mistoestanden vertoonde, die ons ook nu nog droef kunnen stemmen. Wij moeten het den schrijver nageven, dat hij, waar hij verplicht was deze mistoestanden te vermelden, dit zeer objectief en zonder eenig commentaar heeft gedaan. Hoewel wij het verschijnen van deze roman niet als een evenement kunnen beschouwen, meenen wij toch dat hij leesbaar is voor volwassen menschen. Men geve er zich echter rekenschap van, dat het geen stichtingslectuur is.

CRAMER (Rie) SPELERS. f 3.50 en f 4.50. W. de Haan, Utrecht.

Wij zijn het nimmer eens kunnen worden met de opmerking, dat een vrouw, zoodra zij niet over groote literaire capaciteiten beschikt, doch tot de middelmaat of nog daaronder, behoort, dikwijls vervalt tot het schrijven van dingen, die eigenlijk het leveren van een kritiek niet eens waard zijn. Wij zouden echter deze meening bijna gaan deelen, wanneer wij dit boek van Rie Cramer, getiteld „Spelers” nog eenmaal doorbladeren. Het is een werk, dat handelt over de nietsnuttende, futlooze levenssfeer, die een kring van goed-gesitueerde menschen in Den Haag kenmerkt. Het verhaal centraliseert zich om een mevrouw, dat snakt naar een beetje geluk, en een „mannetje”, dat heel moedig een samenzijn durft te engageeren met een andere vrouw, doch bij de kans op ontdekking een serie leugens verzint, alleen en uitsluitend met het doel om een scène te voorkomen. Eenig ideëel streven mankeert in dit boek geheel, terwijl bovendien de uitbeelding van het doellooze leven der verschillende

personen verre, maar dan ook zeer verre beneden de middelmaat blijft.

Het lezen van dit boek moeten wij ten sterkste ontraden.

HERTOG (A. den) DE PROFEET IN DE DANCING. (302) H. P. Leopold, Den Haag, 1932.

't Is een knap stuk oorspronkelijk werk, wat hier wordt geboden. Een satire op het wufte, leege, mondaine leven. Robert, de liftboy, en Jenny in de kantafdeeling van een groot warenhuis staan onmiddellijk bloeiend van leven voor ons. Uit Jenny groeit een ballet-prima-donna, maar Robert wordt na vele moeilijkheden een man van naam en Lydia, de Parijsche schilderes, wordt ten slotte zijn vrouw. De dronken student Dorrington inspireert beiden tot hun creatie: De profeet in de dancing, Robert als auteur, Lydia als schilderes. Een der merkwaardigste figuren is de directeur van het advertentie-blad in grooten stijl. Dirk Berling, een Amerikaansch zakenman, die altijd buldert en te keer gaat om zijn edelmoedigheid te verbergen. Ook Robert's zuster en vooral zijn zwager,..... een lorgnet met een schoolmeester er aan, spelen hun rol voortreffelijk. Het bezoek aan Dr. Ingussen in diens sterrenwacht is meesterlijk. Werkelijk voor menschen, die het leven kennen, maar dan ook alleen voor hen, een leerzaam en genotschenkend boek.

WEBB (Mary) KOSTBAAR GIF. Vert. door J. C. Bloem. (412) f 4.25. Wereldbibliotheek, A'dam. 1932.

Dit is een roman zooals er niet elk jaar een geschreven wordt. Al lezende verbaast men zich dat er in de twintigste eeuw nog zulke werken kunnen gedicht worden, en nog wel in het industriërijke Engeland. De schrijfster is een dichteres van groot formaat, die leeft en weeft in en van de natuur, die de mysteries van natuur en menschenlot sidderend ondergaat en het ondergane vastlegt in aangrijpende werken. „Kostbaar Gif” is vol van natuur, van wilde en zachte oerkrachten, van geweldige menschenhartstochten, van hooge en reine geestdrift. De Keltische wereld met haar mysterieuze natuurgevoelen, met haar bijgeloovigen zin voor tooverkrachten en magische invloeden herleeft in dit boek. Het is hard en koud als een bevroren meer en lieflijk als de lentewind. Slechts een groot dichter kan de natuur en de menschen zoo zien en zulk een grootsch geheel samenstellen met een eenvoud, alsof de natuur zelf het haar gedicteerd had. Slechts zelden krijgt men zoo oorspronkelijke, krachtige, tegelijk sterk reële en irreële boeken te lezen. God en duivel, liefde en haat strijden hier hun eeuwigen strijd. Het is geen boek voor iedereen, maar elk *volwassen, ontwikkeld* lezer, die een grootsche fantasie te waardeeren weet, zal dit boek na lezing ontroerd naast zich neerleggen.

GALSWORTHY (John) EEN MEISJE WACHT. Vert. door J. C. de Cock, (298) Querido, A'dam, 1932.

De jongste roman van Galsworthy is onmiddellijk na zijn verschijnen in het Nederlandsch vertaald en wel met veel zorg, wat niet altijd kan gezegd worden. Het is een boek, waarin de Engelsche aristocratie wordt geschilderd, waarin die eigenaardige sfeer van familiebewustzijn, van eergevoel en oprechtheid, van ras-besef en hooge gezindheid, van strenge gereserveerdheid naar buiten en ongedwongen nonchalance naar binnen zeer voelbaar beschreven wordt. Galsworthy is een meester in het vak en al heeft hij, ouder wordend, iets van zijn temperament verloren, het spinnen van een fijn weefsel van menselijke lotgevallen, het uitbeelden van warm levende menselijke figuren is hem toevertrouwd. Een optimistische menschenliefde doorstroomt dit werk: het is bijna idyllisch in zijn menschenschildering. Voor weinig ontwikkelde en ontvankelijke lezers is het gevaar niet denkbeeldig, dat zij onbewust verstrikt raken in Galsworthy's twijfels en onzekerheden. In deze nakomelingen van oude geslachten is de kruisvaardersgeestdrift tot een languissant scepticisme verflauwd. Daarom is deze waardevolle roman slechts geschikt voor ontwikkelde, zelfstandig oordeelende lezers.

PONTOPPIDAN (Henrik) PETER DE GELUKKIGE. Uit het Deensch vertaald door S. van Praag. (665) f 4.50 en f 5.90. „De Gulden Ster", A'dam.

De gedachte die aan dezen roman ten grondslag ligt is: „het helpt niet, of men in een arendsei gelegen heeft, als men in den eendenhof opgegroeid is". Hij bevat het verhaal van den domineezoon Peter Sidenius, wiens geheele natuur in verzet komt tegen het duffe, kortzichtige milieu waaruit hij is voortgekomen, maar wiens Sidenius-natuur op de beslissende oogenblikken toch altijd weer boven komt, zijn energie verlamt en hem belet zijn „Uebermensch"-idealen te verwezenlijken. Het verhaal van dit leven is aangrijpend, en psychologisch goed verantwoord.

Maar „Peter de Gelukkige" is meer dan een biografie.

Henrik Pontoppidan is een realist — critisch, sceptisch, ironisch —, die het geheele leven van den tijd, het laatste kwart der 19e eeuw, onder de loupe heeft genomen. Een criticus tevens, wien het niet aan medegevoel ontbreekt, en die ook het standpunt van den tegenstander tracht te begrijpen. Het Denemarken van zijn tijd beleefde de kenteringsperiode van Georg Brandes; geen auteur die het leven van dien tijd zoo nauwkeurig heeft geobserveerd, en het zoo volledig heeft weergegeven — in „Peter de Gelukkige" — als Pontoppidan. Buitengewoon kleurig en levendig zijn de schilderingen der Oud-Luthersche Domineeskringen, waartegenover die der Kopenhaagsche geldaristocratie geplaatst zijn. Verschillende figuren uit den roman zijn naar het leven geteekend; in den Joodschen Dr. Nathan herkent men makkelijk Georg Brandes. Pontoppidan

bezit een oproerige en onburgerlijke natuur, fel gekant tegen alle dweperij, en in dit boek komt dit volop tot uiting.

Bijzonder kerkelijk is hij niet. Pontoppidan's hoofdwerk — geschreven tusschen 1893 en 1904, en thans uitstekend in het Hollandsch vertaald — is een werkelijk epos dat een geheel tijdsbeeld schildert in helder, krachtig proza.

Uiteraard kan de lezing alleen geadviseerd worden voor ontwikkelde volwassenen.

DOSTOJEFSKI. DE GEBROEDERS KARAMAZOW. Onverkorte vert. uit het Russisch door Dr. A. Kosloff (727) f 2.90. Van Holkema & Warendorf. Amsterdam.

Ziehier de uitvoerige roman van Dostojevski, zijn hoofdwerk, in een gemakkelijk te hanteeren deel vernederlandscht. De prijs is wel zoo laag als het maar kan. Goddank! dat de uitgevers zich gaan toeleggen op boekverdunding. Vier eeuwen na de uitvinding der boekdrukkunst zitten we nog opgescheept met onhandelbare turven.

Over de Gebroeders Karamazow hoeven we niet veel te zeggen. Het boek hoort tot de tien, twaalf romans die in geheel de wereld gelezen worden. Voor volwassen lezers is het de kennismaking met een nieuwe wereld een roman van Dostojevski te lezen. Tot nu bestond er in het Nederlandsch, meen ik, slechts een onvolledige vertaling van dit werk uit het Fransch. Deze handige smaakvolle uitgave zal zijn weg wel vinden.

EHRENBURG (Ilja) DE DROOMFABRIEK. Vert. door J. C. van Wageningen, De Haan, Utrecht.

Nog sterk leeft in ons de herinnering aan een ander boek van dezen schrijver „Tien P. K. Het leven der auto's". De waarde van dit boek ligt in hoofdzaak in de zeer scherpe analyse, waaraan echter verder elke synthese ontbrak. De litteraire vorm was niet dusdanig, dat door de bladzijden heen een oplossing merkbaar was en dit is nog veel minder het geval met het nieuwe werk van dezen Russischen schrijver „De Droomfabriek". Dit boek toont aan, hoe de nieuwe kunst, die film heet, op een dergelijke geraffineerde wijze wordt geëxploiteerd, dat tenslotte de mensch, afgestompt door gerationaliseerde arbeid of nog erger, door werkeloosheid, bij het aanschouwen der filmproducten nog meer uit zijn evenwicht wordt gebracht. De auteur wil laten zien, dat de leidende kopstukken der filmindustrie, die over geheel de wereld hun machtsfeer hebben uitgebreid, van niets anders zijn vervuld dan winstbejag. Schrikwekkend is het beeld, dat ons wordt getoond van dié menschengroepen, die de film willen aanwenden om het geestelijk peil der menschheid omhoog te voeren, die door de geldmagnaten vriendelijk worden tegemoetgekomen, zeer beperkte concessies ontvangen en tenslotte hun ideëel streven misbruikt zien om er wederom geld uit te slaan. Wanneer wij het vanuit deze gezichtshoek bezien, kunnen wij ons verklaren hoe

Ilja Ehrenburg fel afgeeft op de onderhandelingen, die van katholieke zijde werden gevoerd om te trachten de film meer dienstbaar te maken aan de katholieke levensbeschouwing. Ook *wij* meenen, dat onderhandelingen door katholieken met dergelijke menschen gevoerd, steeds tot een willens en wetens té weinig rekening houden met het vitaal katholiek levensbeginsel zullen leiden en het steunen op eigen krachten en eigen financieën voor ons is geboden.

Ilja Ehrenburg is fel, dikwijls te fel. Het fel striemende proza dat door het snel oproepen en doen verglijden van beelden als filmproza kan worden betiteld, biedt ook in vertaling prachtige bladzijden. Dit werk moeten wij om het zeer speciale karakter alleen uitsluitend aanbevelen aan ervaren, tot oordeelen bevoegde volwassenen.

BURGER (Lisbeth) WERKLOOS. Bewerkt door Dé Tas. f 3.25 en f 4.25. Blitz, A'dam.

Het probleem der werkeloosheid is een verschijnsel in onze moderne samenleving, dat den laatsten tijd ook in de literatuur meer en meer belangstelling vindt. Het boek „Werkloos” van Lisbeth Burger, die reeds de aandacht trok met haar werken „Als de ooievaar komt” en „Meisjes uit onze straat” zouden wij overschatten, indien wij dit onder de rubriek literatuur gingen rangschikken. Deze schrijfster heeft met dit werk, in meerdere mate als met haar vorige boeken, een roman willen geven; haar scheppend vermogen echter is zeer beperkt. Een inzicht in de sociale nood, welke door de werkloosheid wordt veroorzaakt, mogen wij bij deze schrijfster niet ontkennen. Doch de wijze waarop zij dit in haar boek heeft verwerkt is artistiek onaanvaardbaar. Desondanks bezit dit werk kwaliteiten die het lezenswaardig maken. Al mogen dan sommige middelen die de schrijfster in haar boek als oplossingen aangeeft, practisch niet te verwezenlijken zijn, toch is de oplossing in harmonie met het sociale beginsel der katholieke levensbeschouwing, die aan dit werk een verstrekkender beteekenis geeft dan oppervlakkig zou worden verondersteld. Uit den aard der zaak zal het mogelijk zijn, dat volwassenen hieruit beter zullen kunnen zien wat werkeloosheid voor de massa beteekent.

ESSAD BAY. OLIE EN BLOED IN HET OOSTEN. (342) f 2.90 en f 3.90. Vert. A. M. Buis. Allert de Lange, A'dam.

De schrijver, zoon van een oliemagnaat en een bevrijde Russische sovjet-propagandiste, verhaalt van de bijna ongelooflijke toestanden op de olievelden, met de boortorens van Bakoe in het oude Aserbeidsjan. We maken kennis met Sjah's, Pasja's, Khans en Emirs en hoe die Oostersche vorsten in Turkestan, Armenië, Perzië en de Kaukasus mogen heeten. De meesten zijn roovers en oplichters in het groot. Stalin, Lenin, Hindenburg, Van der Velde en Mc Donald komen op het tooneel. Bij zijn verschillende vluchten beleeft Essad-

Bey avonturen, die niet onderdoen voor Simbad, den zeeman, en natuurlijk ontbreekt een Armeensch bloedbad niet, waar duizenden binnen enkele dagen afgeslacht worden. Niet zonder humor vertelt hij van de geschiedenis der olievelden en de vorstelijke bandieten. Stakingen, ontvoeringen en opstanden zijn aan de orde van den dag. Omdat de schrijver zonder eenige terughouding de zeden beschrijft dier harembezitters, is de noodige reserve geboden.

WILLE (Hanns Julius) NA VERLOREN JAREN. (230) f 2.90 en f 3.90. Vert. door C. C. B., Allert de Lange, A'dam.

„Niet veel zaaks” kan alleen het oordeel zijn na kennismaking met dit vunze boek. 't Is alleen nog een geluk, dat die futloze Gast, na aan al zijn passies toegegeven te hebben, zich niet van kant maakt, maar na zijn verloren jaren zich aansluit bij de vele arbeiders, die naar het Noorden van Berlijn gaan, het district van den arbeid. Het gelante leven van dien drankwagen met vrouwen van allerlei leeftijd en allooi wordt in sommige gevallen tamelijk uitvoerig beschreven en zelfs in de belachelijke geschiedenis met die tooneelspeelster is geen sprake van verheffing. 't Is geen eer en genoeg kennis te maken met dien dronken vrouwenjager.

GERARD (Dorothea) JOZEF MAYER'S ONDERGANG. (216) f 2.50 en f 3.25. Vert. van Christine Kamp. L. J. Veen, A'dam.

Midden tusschen de dichte bosschen in de Karpathan ligt het dorpje Zaneek, dat geheel en al leeft van de houtindustrie. Jozef Mayer is de man, die het plaatsje tot welvaart brengt door het oprichten van een groote houtzagerij. Zijn zoon aardt niet naar hem. Zijn stille verlovings met de dochter van den vroegeren bezitter van Zaneek is voor den vader een voortdurende reden tot ergernis. Een twist met de Joden in het dorp verbittert hem nog meer. Zijn stijfhoofdigheid in dit geschil brengt hem den dood. Een mooi degelijk boek, dat leesbaar is voor iedereen.

RÖNNE (Jorgen Falk) NAZOMER. (131) f 1.90 en f 2.50. Uit het Deensch vertaald door G. J. Risselada-Garrer. „Elsevier”; A'dam.

Al bezitten de laatste boeken van den Deenschen predikant Rönne, niet die fijne charme welke zijn eerste boek „Het Geluksland”, kenmerkte, toch leeft er in zijn vertellingen een onuitblusbaar humoristische geest. Ook dit verhaal van den rector, die uit zijn gewoontensleer gehaald wordt door zijn lijfarts, die hem in een sanatorium laat opnemen, waar hij allerlei ongewone situaties beleeft, is er een dat den lezer vaak een glimlach afdwingt. Zijn schuchtere verliefdheid op de mooie jonge mevrouw Lindberg loopt als een zonnige draad door het geheele boek. Rönne is een schrijver die de zonzijde van het leven ziet en daardoor een weldaad bewijst aan lezers die ontwikkeld genoeg, zijn humor kunnen waardeeren.

COURTHS-MAHLER (H.) HET VERDWENEN DOCUMENT. (255) f 2.— Ned. bewerking door Chr. Adamson. Swartsenburg, Zeist.

Liefde op het eerste gezicht en een verloren geraakt gewichtig document, waarop een paar jaloersche bloedverwanten jacht maken, zijn de ingrediënten waaruit deze voor volwassen lezeressen geschikte roman is samengesteld. Ontspanningslectuur.

IVANS. DE WATERVAL. (271) f 1.25 en f 1.90. A. W. Bruna & Zn., Utrecht.

De opvolger van Geoffrey Gill (G. G. genaamd), van Panhuis, die geheel in de schoenen van zijn doorluchtige voorganger is getreden, waar het betreft het oplossen van moeilijke vraagstukken op het gebied der criminologie, beschrijft in dit verhaal een sensationeel voorval, dat hem overkomt op een reis in Noorwegen met Mr. Hendriks en zijn vrouw. Het is een „Ivans” van de goede oude soort, waarin volwassen lezers met genoegen een paar uurtjes tot ontspanning kunnen grasduinen.

LIEFDE (J. L. F. de) IN LIEFDE BLOEIENDE. (275) f 2.90. 3e druk. „Holland”, A’dam.

Reeds vroeger hebben wij dit boek uitvoerig besproken, zoodat wij ons nu bepalen tot de aankondiging van deze derde druk en een woord van aanbeveling voor ontwikkelde lezers.

NACK (Hans Regina von) DE BLAUWE DIAMANT. (199) f 1.— Vert. door Mevr. Landré-Tollenaar. Jacob van Campen, A’dam.

Een blauwe diamant van onschatbare waarde gestolen van een vertrouwensman, die hem naar Amsterdam moest brengen, waaromheen zich een liefdesgeschiedenis afspeelt is een onderwerp waaruit een boeiende detective-roman is samengesteld. Voor lezers met onderscheidingsvermogen.

PEDLER (Margaret) EEN SMEULEND VUUR. (290) f 1.75 en f 2.50. Vert. door Mevr. A. Vuerhardt-Berkhout. A. W. Bruna en Zn., Utrecht.

Wanneer een jong meisje, dat zich alleen ten gevolge van gevoelens van dankbaarheid ten opzichte van haar voogd verloofd heeft met een aardig jongmensch, dat zij, nu ja..... wel graag mag, maar niet liefheeft, den rechten man ontmoet, kan het gebeuren dat zij in groote moeilijkheden geraakt. Dit is een situatie welke de romanschrijfsters van alle tijden gretig hebben uitgesponnen in eindeloze variaties. Ook Margaret Pedler geeft ons in dit verhaal een dergelijke historie en haar boek behoort tot die soort ontspanningslectuur waarin oude dames met eenig onderscheidingsvermogen met hart en ziel zich kunnen verdiepen.

PASSEN (Robert van) PEPELTJE. (154) f 2.25 en f 2.90. Hollandia, Baarn.

We kennen van Van Passen „De gouden droom” reeds, maar dit boek bevat minder, om zijn sentimentaliteit. Pepeltje is te teer, te vlinderachtig en te veel van porcelein, om een natuurlijk meisje te zijn. Als Pepeltje’s vader door financiële slagen getroffen wordt, zoekt en vindt ze een betrekking op een kantoor. Natuurlijk verklaart er iemand uit haar omgeving, een klerkje, haar brutoweg zijn liefde, en ook met haar patroon gaat het niet goed. Maar later komt toch de echte liefde in haar leven, meent ze. In haar eenvoud vergist ze zich en dat kan zoo’n vogeltje, zoo’n zonnekind als Pepeltje is, niet dragen, zoodat ze jong sterft. Jammer dat het boek zoo suikergoedachtig is. Volwassenen kunnen het lezen.

DEEPING (Warwick) VROUWENSTRIJD. (227) f 2.75 en f 3.50. Vert. van G. H. V. van Amerongen. „De Steenuil”, Amsterdam.

Voordat deze schrijver door zijn boek „Sorell and Son” wereldberoemd werd, heeft hij een aantal werken geschreven van minder kwaliteit, waarin hij toch onmiskenbaar verradt een schrijver van talent te zijn. In „Vrouwenstrijd” behandelt hij het thema van een gehuwd man, dokter, wiens voorvaderen allen aan den drank verslaafd waren. Hij heeft deze demon in zijn gelukkig huwelijk met zijn mooie jonge vrouw weten te bedwingen, maar één zwak oogeblik is voldoende om hem en zijn gezin tot volslagen ondergang te brengen, want, terwijl hij door de drank onbekwaam is, moet hij een operatie verrichten welke mislukt. Zijn carrière heeft hij dan verspeeld en alleen de liefde van zijn vrouw houdt hem nog op de been. Haar trouw en toewijding maken weer een sterk man van hem en na veel tegenspoed en ongeluk komt hij op zijn oude plaats in de maatschappij terug. Een mooi, degelijk boek voor volwassenen.

MIDDENDORP (Herman) KLEEDKAMER NO. 14. (224) f 2.15 en f 2.90. Allert de Lange, A’dam.

Een soort detective-roman spelende in de tooneelwereld waarin op bijna elke bladzijde het „cherchez la femme” ons tegenklinkt. Zwoele beschrijvingen en immoreele passages komen niet in het boek voor, maar de verschillende figuren hebben toch allen een ietwat ongeregelde levensomstandigheid te biechten, waarom het boek tot de voorbehouden lectuur behoort.

DROONBERG (Emil) GOUDSTAD. (236) f 2.90. Swartsenburg, Zeist.

Weinig schrijvers hebben de toestanden in het roovershol Klondyke, waar de, op goud beluste, menschen, elkaar vermoorden om een claim te bemachtigen, zoo goedgeteekend als Emil Droonberg. In „Goudstad” geeft hij een vervolg op het boek, waarin Eileen Malony de hoofdfiguur is. Zij vindt nu haar moeder terug, die haar

vader verlaten heeft om in blinde liefde de slavin te worden van een vent die haar leven tot een hel heeft gemaakt. De ondergang van dien onmenschen vormt een van de pakkendste hoofdstukken uit dit verhaal over de „Goudstad” dat leesbaar is voor groote menschen.

COURTHS-MAHLER (H.) DE GESLUIERDE VROUW. (207) f 2.25. J. T. Swartsenburg, Zeist.

Weinig menschen zijn er, die zich niet hebben laten verleiden om ten minste ééns in hun leven een der romantische boeken van Mevr. Courths-Mahler ter hand te nemen, al komen zij daar misschien niet rond voor uit. Vlot van stijl, met eenige mystificaties, is ook deze nieuwe roman weer echte ontspanningslectuur. De tegenstelling van de verschillende karakters is wel het meest treffende in dit verhaal: Prachtige edele naturen en verdorven zielen daartegenover. De mysterieuze geschiedenis rondom het slot „Raubenfels”, tot een climax gevoerd in de scène waarin Astrid Holm de gesluierde vrouw het leven redt, houdt de aandacht gespannen. Voor volwassenen om 'n paar gezellige uurtjes mee door te brengen.

PHILLIPS-OPPENHEIM (E.) PETER GRADD, DE DON JUAN. (239) f 1.— en f 1.50. Vert. door Jkr. R. H. G. Nahuys. Bruna en Zn., Utrecht.

Levendig kunnen wij het ons indenken dat een man in de situatie van Peter Gradd, die zoo weinig geapprecieerd wordt door het gezin, waarvan hij de natuurlijke verzorger is, het zorgvuldig geheim houdt als hij door het ontvangen van een groote erfenis een Croesus wordt. Hij gaat op avontuur uit, laat zijn familie goed verzorgd achter en voelt zich als een jongen, die voor het eerst in zee mag pootje baden. Hij beleeft eenige avonturen met een lieve jongedame van erotischer aard, dan wij van Phillips-Oppenheim gewend zijn. Echtscheiding is het gevolg van zijn escapades en het boek daarvoor voorbehouden lectuur.

WREN (P. C.) HET LAATSTE GEVECHT. (228) f 2.90 en f 3.90. Nederl. bewerking door C. C. B. Allert de Lange, A'dam.

De boeken van Wren verschillen in zoover van de gewone romans dat zij boeiend zijn en toch het thema „liefde” zoo goed als geheel vermijden. In dit verhaal wordt Otho Mandeville-Bellême een adellijk jongmensch, die wereldkampioen-bokser zou kunnen zijn, door een geslepen dienstmeisje zoo omstrikt, dat hij tenslotte niet beter weet te doen dan dienst te nemen in het vreemdelingenlegioen. Zijn ridderlijke aard heeft hem er toe gedwongen, het, naar zijn meening door een schurk verlaten, meisje onder zijn bescherming te nemen en de verdenkingen en praatjes der booze wereld maken deze ridderlijke daad tot een débâcle voor zijn leven. Een boek, dat rijpere lezers eenige aangename oogenblikken zal schenken.

COURTHS-MAHLER (H.) DE VERSTOOTEN DOCHTER. 2 Dl. (216) en (215) f 2.15 per deel. Nederl. bewerking door Chr. Adamson. Swartsenburg, Zeist.

Wanneer de moeder haar plicht verzuimt en man en kind verlaat om met een ander er van door te gaan, is gewoonlijk het kind de ergste dupe van deze trouweloosheid. Maar in deze roman is Dagmar wel als een zeer ongelukkig slachtoffer van de ontrouw van haar moeder geteekend, want haar vader gaat er opeens aan twijfelen of zij wel zijn dochter is en verbant haar daarom ook al weer naar een onbereikbaar Italiaansch kasteel, waar zij zoo goed als gevangen wordt gehouden onder de hardvochtige leiding van een hebzuchtige Italiaansche nicht. Dan komt er nog een handige intrige van een persoonsverwisseling in voor en het schijnt wel alsof Dagmar nooit meer gelukkig zal worden. Maar dan vergeet men, dat Mevr. Courths-Mahler altijd nog een dappere onversaagde ridder in petto heeft, die de belaagde onschuld juist op tijd komt redden. Echte ontspanningslectuur voor de liefhebsters.

BRIDGES (Victor) TIEN DAGEN KONING. (263) f 1.25. Vert. door Mevr. Landré-Tollenaar. Van Campen, A'dam.

Wanneer een candidaat voor een koningstroon op zulk een enthousiaste wijze een dubbelganger begroet en hem handig op zijn eigen plaats schuift, is er gewoonlijk iets niet in den haak met de bewuste troon. Dick Brandon heeft het twijfelachtig genoeg om in plaats van den bewusten kroonpretendent voor tien dagen als koning van een geheimzinnig staatje in den Balkan („het Eldorado" van obscure troonpretendenten!) aan de regeering te komen. Een revolutie breekt juist op tijd uit om hem met de uitverkorene zijns harten te doen vluchten. Amusementslectuur voor ouderen.

GERARD (Louise) EEN GOUDEN DROOM. (219) f 2.25 en f 2.90. Vert. door Jkvr. Henriette Rappard. „De Combinatie", R'dam.

In dit „draakje" van Louise Gérard komen de, in treinlectuur zoo in zwang zijnde attributen, als daar zijn: een arme graaf, een onneembaar oude ruïne van een kasteel, in Italië, natuurlijk!....., een begeerige medeminnaar, een schatrijke jongedame, met kwistige overvloed voor. Uit al deze gegevens is een pakkend verhaal ontstaan, dat tot de ontspanningslectuur voor volwassenen behoort.

ALLAIN (M.) en SOUVESTRE (P.) FANTÔMAS DE VERRADER. (302) f 2.25 en f 2.90. Vert. door Henriette Rappard. „De Combinatie", Rotterdam.

De beide schrijvers die deze Fantômasfiguur geschapen hebben, die maar nooit van het tooneel schijnt te kunnen verdwijnen, zou ik wel eens willen zien, als zij in werkelijkheid zulk een monster tegen kwamen. Mij dunkt dat de een voor den ander de beenen zou nemen,

want hun schepping is zulk een laf, onmogelijk, gedrochtelijk misdadiger, zoo'n vampier in de samenleving, dat de schrijvers ook wel niet tot de dapperste zullen behooren. Sensatielectuur van de allergewoonste soort, die men beter ongelezen kan laten.

PEMBERTON (Max) DE ZEESCHUIMER. (258) f 2.25 en f 2.90. Vert. door Henriette Rappard. „De Combinatie”, Rotterdam.

Een gouden schip en een onversaagde zeeroover werken op de verbeelding van sommige karakters als een glas champagne op een afgemat lichaam. Pemberton kent blijkbaar de smaak van een zekere kring van lezers, die verzot zijn op echte avonturenromans. Voor deze heeft hij dit verhaal geschreven en wij vinden dat hij erin geslaagd is om voor volwassen lezers een boeiend boek samen te stellen.

PARIS (John) KIMONO. (320) f 1.90 en f 2.50. Vert. van Ellen Forest. Hollandia, Baarn.

Voor den zesden druk moeten wij hetzelfde zéér ernstig voorbehoud vragen als vroeger reeds geschiedde. Het boek is ongeschikt voor jongeren en alleen *volkomen* gerijpte ouderen zullen het zonder schade kunnen lezen.

BRAND (Max) LACHENDE CHARLIE. (247) f 2.25 en f 2.90. Vert. van Henriette Rappard. „De Combinatie”, Rotterdam.

Het valt niet te ontkennen dat boeken over revolverhelden alias cowboys, paarden die rennen als vliegtuigen, ranchen met meer beesten dan sterren aan den hemel en vooral beeldschoone jongemeisjes, of liever één beauty, die de harten van alle jonge mannen in haar omgeving meedoogenloos breekt, behalve het eene van haar uitverkorene, alle eenigszins op elkander lijken. Maar Max Brand is een schrijver, die in zijn verhalen telkens iets nieuws en iets frisch weet te brengen. Zoo heeft hij in dit verhaal van den held een ietwat ongewone figuur gemaakt, wiens prestaties dit boek voor velen tot ontspanningslectuur van de opwekkende soort zal maken.

LEROUX (Gaston) HET SPOOK VAN DE OPERA. (254) f 2.25 en f 2.90. Vert. van C. M. v. Goorde. „De Combinatie”, Rotterdam.

Velen onzer lezers zullen waarschijnlijk met ademlooze spanning de geweldige creatie van den onlangs overleden Lon Chaney, als het „Spook van de Opera” in de film van dien naam gevolgd hebben. Zoo meesterlijk als de uitbeelding van Chaney was, zoo onbeduidend is het boek. Het „spook”, een monster van slechtheid, is een man die om zijn afschuwelijk mismaakt gezicht te verbergen in de onderaardsche gangen onder de opera te Parijs verblijf houdt en van daaruit op geheimzinnige wijze invloed uitoefent op de besluiten van het bestuur dier instelling. Zijn hopelooze verliefdheid op een

jonge zangeres en zijn jalouzie op een medeminnaar brengen hem tot allerlei misdaden. De lectuur van dit drakerige romannetje moet worden voorbehouden voor rijpere lezers.

AUSTIN (Anne) DE MOORD AAN DE BRIDGE-TAFEL. (340) f 2.15 en f 2.90. Vertaling van D. J. C. Kruseman. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Voor hen, die van een detective-verhaal houden, dat bladzijde na bladzijde precies weergeeft, wat de speurder met het onderzoek van een moordgeval belast, denkt, voelt, vermoedt en uitvoert, is dit een verhaal om van te watertanden. De moord tijdens een bridge-spel begaan op de „blinde” dreigt een van die gevallen te worden, welke de politie niet kan ophelderen, maar een tweede moord brengt inspecteur Dundee tot de oplossing van het raadsel. Voor rijpere lezers voorbehouden, omdat er nogal eenige ongeoorloofde verhoudingen in besproken worden.

MAVITY (Nancy B.) DE DERDE KOGEL. (235) f 2.25 en f 2.90. Vertaald door G. H. C. van Amerongen. „De Steenuil”, Amsterdam.

Een vrouw, op wie het heele dorp „de pik heeft”, omdat zij zich anders kleedt en zelfs haar neus poeiert, wordt van moord beschuldigd. Het blijkt, dat zij twee schoten gelost heeft, maar er is nog een derde kogel gevonden en deze heeft den dood van het slachtoffer veroorzaakt. Het zoeken naar den „afzender” van de derde kogel door verschillende speurders wordt in dit boek uitvoerig beschreven, waardoor het boeiende treinlectuur geworden is voor ontwikkelde lezers.

JACOB (Heinrich Eduard) DE MAAGD VAN AKEN. (265) f 2.90 en f 3.90. „De Steenuil”, A'dam.

Bezield door een groot medelijden met de vrouwen van Aken, die tijdens de bezetting door de Belgen slachtoffer werden heeft H. E. Jacob in dit boek een dier gevallen uitvoerig behandeld en scherp in het licht gesteld, hoezeer de onmogelijke toestanden welke er heerschten, de ongehuwde moeders hebben getroffen. Men zou dit boek een populaire roman kunnen noemen, indien het onderwerp niet van zulk een diep tragische aard was. Deze „Maagd van Aken” heeft wel ontzettend veel moeten lijden, voordat zij in haar eer als liefhebbende vrouw en moeder hersteld was. Om het précaire onderwerp moet dit goedgeschreven boek worden voorbehouden voor rijpere lezers met onderscheidingsvermogen.

Jean Paul

door Dr. HAJO JAPPE.

Jean Paul, ¹⁾ een der meest gelezen schrijvers in de periode der Duitsche „Klassik”, een der grootste lievelingen van de jonge romantici, is een der genieën, die van hun volk begonnen te vervreemden, toen het wegen insloeg, die het van zijn eigenste wezen verwijderden. Eerst Stefan George heeft een herontdekking van Jean Paul bewerkt. Kon de vorige generatie desnoods door de miniatuurschildering der idyllen bekoord worden, zoo deed zich eindelijk de kleuren- en toonroes der groote romans gelden, die verhevene en allerzoetste droomen der Duitsche taal. Werd vroeger Goethe's en Jean Paul's wezen vaak als iets onverzoenlijks gevoeld, ja tegen elkaar uitgespeeld, zoo heeft George, die zich tot beiden bekende, beiden als voorvaderen en borgen van het Duitsche wezen gehuldigd, dat openstaat voor beide mogelijkheden: Apollinisch zich te voltooien en Dionysisch zich te verkwisten.

„Voll vom Drange der den Gott verbürgt”, behoort Jean Paul tot de grootste verkwisters, die de Duitsche geest voortgebracht heeft. Alleen de liefde echter verkwist — en zoo herdenken wij den grooten liefhebbende, Jean Paul. Er is geen geschiedenis van dezen dichter, waarin niet de liefde trilt op eenigerlei wijze en aan haar dienst wijdde hij zijn bestaan, dat wil zeggen zijn scheppen. „Groszer Genius der Liebe! ich achte dein heiliges Herz, in welcher toten oder lebendigen Sprache, mit welcher Zunge, mit der feurigen Engelszunge oder mit einer schweren es auch spreche, und ich will dich nie verkennen, du magst wohnen im engen Alpental oder in der Schottenhütte, oder mitten im Glanze der Welt und du magst den Menschen Frühlinge schenken, oder hohe Irrtümer oder einen kleinen Wunsch, oder ihnen alles, alles nehmen!”

Deze overvloeiende bekentenis, die, hetzij in afzonderlijke uitspraak hetzij in dichterlijke uitbeelding, steeds weer in de werken van Jean Paul doorbreekt, is een der leidmotieven, waaronder men zijn dichtwerk, een der omvangrijkste der wereldliteratuur, zou kunnen samenvatten. Deze geleidster straalt in zijn hoogsten glans, waar de mensch tot God opziet — als een schitterende sterrenstraat gaat de godsliefde, als een sferenharmonie klinkt het onderwerp onsterfelijkheid door de schepping van Jean Paul. En wanneer de wolk des doods zich vaak verduisterend daarover schoof, wanneer de twijfel het hooggespannen hart folterde, wanneer de ont-

¹⁾ Jean Paul Friedrich Richter — 1763-1825 — is een der vruchtbaarste schrijvers uit Duitschlands grooten tijd. Naar den geest behoort hij geheel en al bij de Duitsche romantiek. Na lange vergetelheid wordt hij in Duitschland, vooral door toedoen van Stefan George, weer hooger gewaardeerd. Hoewel er in dit pathetische artikel van Dr. Hajo Jappe beweringen voorkomen, die wij niet onderschrijven, plaatsen wij het, omdat het een zeer goede karakteristiek van den eigenaardigen schrijver geeft.

stellende kreet „Vater wo bist du?” door deze sfeeren gilde — eerst dat maakt de scheppingen van Jean Paul zoo verheven, dat in de kwelling van verlangen en benauwdheid steeds weer dit zijn houding bleef: de mannelijk vertrouwende waardigheid en het kinderlijke „Entzücken, zu dem öfteres Beten verklärt.” Deze verheerlijking rust op het aangezicht van zijn jongelingen en jonkvrouwen die in den schoonsten zin „vroom” zijn; en onder „hohe Menschen” verstond hij eerst hen, die boven alles die *een*e zoo zeldzame eigenschap hadden; „Die Erhebung über die Erde, das Gefühl der Geringfügigkeit alles irdischen Tuns und der Unförmlichkeit zwischen unserm Herzen und unserm Orte.....” Ook de wijsgeerige werken van Jean Paul, die met Herder tegen Kant en Fichte streed, wortelen en kronen in God, en het menschenhart in God tot rust te brengen was nog het streven van zijn laatste geschrift, Selina, welk handschrift men op zijn lijkst legde.

„Wenn aber die Frage geschieht, was meinst du mit dem Laute Gott: so lasz ich einen alten Deutschen, Sebastian Frank, antworten: Gott ist ein unaussprechlicher Seufzer, im Grunde der Seelen gelegen.” Zoo tracht Jean Paul den naam van den Onnoembare te naderen in zijn opvoedingsleer, die van de opvoeding tot godsdienst uitgaat „die göttliche Gleichsetzung” der beide groote tegenstellingen in den mensch: liefde en kracht. En onuitsprekelijk, nooit volkomen uitzegbaar is den woordgeweldige zijn verzuchting steeds geweest, een nooit te stillen verlangen naar den Alminnende. Wel wist hij, dat de Oneindige zich in de gestalte van den eindige, den mensch laat beminnen, hij wist het en deed het; maar in het eindige vond zijn overvloed nooit grens en voldoening — hij moest zich in het onbegrensde uitstorten, in de schitterende banen der draaiende zonnen: en als hij zoo de liefde der menschen onder elkander tot bovenaardsche zaligheid opvoerde, dan ging deze liefde, de noodzakelijk begrensde, steeds weer onder in zulk een stroom, zulk een roes. Dit juist is de paradoxe van dit groote hart en men mag de vraag opwerpen, of deze eenige dichter der liefde en der vriendschap, hetzij in zijn leven hetzij in zijn dichtwerk in menschenlijken zin „bemind” heeft. Het onbegrensde: dat is *zijn* absoluutheid, *zijn* liefde, is de adel en het merk, waarmee hij geteekend is, hier werkt zijn genade en zijn kwelling. Waar Jean Paul beminde, daar beminde hij in laatste instantie door den mensch heen, en de hand, die hij vol liefde uitstrekke, vragend of gevend, greep plotseling in het onbereikbare al.

Eer de mensch echter in dier voege opgeheven en transparant wordt, hoe doorstraalt hem zulk een liefdekracht. Haar vlam of haar licht is steeds ergens het centrale vuur in het bestaan der gestalten van Jean Paul. Hij, voor wien „das heilige Wesen der Liebe erst wenig ergründet” was, die om benamingen riep voor al de vele soorten van liefde, waarvoor wij zoo weinig uitdrukkingen hebben

als ouderliefde, kinderbiefde, broederliefde, echtelijke liefde, vriendenliefde, minnendenliefde; hij, zelf een „groszer Genius der Liebe” werd slechts rijker, hoe meer hij gaf. De jonge mensch echter is het, dien hij bij voorkeur begiftigt. Hoeveel kinderen, wezens geweven uit morgenrood en bloemengeur, zweven door het werk van Jean

JEAN PAUL

Paul! Waar hij hen ook ontmoet, daar welt de bron zijner goedheid op, hun parel aan parel toewerpend. En daar in hen het zeldzame zich verwezenlijkt, dat een schuimende kracht en een zachte teederheid naast en in elkaar vloeien, zoo stijgt uit deze diepten een der hartelijkste opvoeders op, die het Duitsche volk, heeft voortgebracht. De kern van Jean Paul's opvoedingsleer laat zich met de woorden van Pindaros „Word die gij zijt” aanduiden; „Jeder von uns hat seinen idealen Preismenschen in sich, den er heimlich von

Jugend auf frei oder ruhig zu machen strebt. Am hellsten schaut jeder diesen heiligen Seelengeist an in der Blütezeit aller Kräfte, im Jünglingsalter.” Geraakt Jean Paul onder de bekoring van dezen leeftijd, die voor hem de gouden leeftijd der menschheid is, dan wordt de klankenrijke geheel en al, zooals hem de dichter onzer dagen, George, genoemd heeft, „Goldharfe in erhabenen Himmelschören”. In Jean Paul's toovertuin der jeugd bloeit het heerlijkst het heilige wonder van ik en gij, en in de Elizeesche velden van meidal en bloemenheuvel wandelen als gelijkenissen van goden minnaar en geliefde, vriend en vriend, broeders en zusters. Vooral de vriendschap heeft in Jean Paul een heraut gevonden, en zoo zeker de jongeling in de hemelpool zijner verheven dichtwerken staat, zoo zeker schittert in zijn brandendste nabijheid het beeld der Dioskuren. De „Flegeljahre”, nog heden een der rijkste Duitsche romans, staan zelfs naast de wapenvriendschap Hyperion-Alabanda aan de spits der Duitsche vriendschapspoëzie.

Doch juist uit de „Flegeljahre”, dit niet meer gloeiendste maar rijpste dichtwerk van Jean Paul, blijkt afdoende, wat reeds de

vroegere niet konden verzwijgen: de harmonie blijft in gebreke en de grondtoon zijner vriendschap is de eenzaamheid van zijn wezen. Een eenzaamheid echter, die niet aan het eind staat als inzicht en verzaking, maar die een wet van het begin en juist daarom onontkoombaar is. Want niet uit het andere gij, dat hij beleeft en dat hem vernieuwt, groeit bij Jean Paul de gestalte van den vriend op — zij is een spiegel van zijn eigen ik en als een natuurwet werkt in hem het uit-elkaar-treden in twee gestalten. Dit proces voltrekt zich zoowel in zijn eigen leven, dat met het „Ich-erlebnis” van het kind aanving (die raadselachtige zelfsplitsing, waarvan hij bericht) als ook in de ontstaansgeschiedenis der afzonderlijke werken, als ook in de ontwikkeling van zijn geheele werk, van de „Unsichtbare Loge” en den éénen Victor van „Hesperus” tot de twee gestalten van de „Flegeljahre”. Aan de eigen beeltenis, waarin hij de kwelende veelvormigheid van eigen wezen vooreerst tracht saam te vatten, paart zich weldra een nevenpool of zelfs middelpunt, nog eens een spiegelbeeld van zich zelf, het tweede onafwendbare profiel van hem die steeds twee gezichten heeft. En volgens dit zijn — niet te verklaren — beginnen en worden in den geheimen schoot des geestes blijft dan zijn wezen bepaald: tweegestaltig streeft het naar de eenheid van eigen wezen, naar harmonie der eigen natuur, een laatste maal grootsch aan den drempel van den ouderdom in de „Flegeljahre”, voordat zijn schoonste vuur uitdooft.

Maar anders dan Jakob werd hij niet gezegend door den engel, met wien hij streed, en ook de vrede van hen, wien het gelukte, hun betoovering door verzaking in een algemeene wet op te heffen, viel hem niet ten deel. Waar het leven op dit keerpunt staat, waar overmaat „onmaat”, dus wetteloosheid wordt, daar wordt de bedwelmings zijner al-liefde, die de noodzakelijke grenzen, de liefde tot het eenige niet kent en niet mag kennen, noodlot en het opgaan in het al wordt een vlucht in het al. Dat wil zeggen, een vlucht voor zich zelf: uit zijn eenzaamheid en zijn dubbelwezen. Om dit een naam te geven kan een eigen woord over zijn „fortschwebende Phantasie und fortgrabende Philosophie” dienen, dat misschien het best de groote rekbaarheid dezer tegenstellingen aanduidt en op een „fort” van den vasten grond wijst.

Volkomen echter heeft hij zijn dubbelgezicht, dit gelaat van zijn vriendenparen, uitgebeeld in de tweelingen Walt en Vult, diep-onmiddellijk en hoogst-bewust tegelijk. Aan dit romantisch tegelijk en dubbelzijn, dat echter zoo veel voller is van en meer verzadigd met de schatten van een sprookjesachtig rijke natuur dan het ooit een dichter der Duitsche Romantiek was, heeft Jean Paul zijn vruchtbaarheid te danken, waar het hem dubbele mogelijkheden opent, die voor eenheidliche mensen gesloten blijven. Het wordt echter zijn noodlot, waar het een gespletenheid blijft, een nooit te versmelten slechts te overvliegen dualiteit. Het kan niet anders, of het geest-

driftige opstijgen wordt steeds weer gevolgd door een verbijzeland neerstorten — een wisseling, die den door Jean Paul meegesleepte vaak ondragelijk wordt. Of zijn fontein verspilt zich en spat uiteen en in moedwilligen en fonkelenden scherts vergaat, wat in steile en stralende stijging begonnen was.

Juist de humor van Jean Paul ontspringt uit een diepe kloof in zijn wezen en brengt allerlei wonderen en gevaren naar boven. Wegens dit raadsel van zijn afgrond is de demon met twee gezichten van Jean Paul, de nar van dezen Duitschen Shakespeare, nooit tot rust gekomen; al zijn onvermoeid scheppen is, hier dronken, daar getorqueerd, een jubelen of een tobben daarover, het is een steeds nieuw en toch steeds slechts herhaald streven naar de oplossing van het geheim en van de betoovering. Zijn gebrekkige ontwikkeling, die men al vroeg gewaar werd, de terugkeer van gelijksoortige en identieke motieven en tegenover-stellingen, is slechts een teken van zijn eenzaamheid, evenals zijn onvermoeide produktiviteit is de drang, om het spookachtig en gemaskerd gebonden-zijn in het eigen ik te doorbreken, de bezetenheid, om in het beeld te binden en te vervullen, wat in het leven niet te lossen of te verlossen was. Daar echter de volle scheppingsmacht ook aan de rijkste menschen slechts tijdelijk wordt verleend, zoo ligt ook in het werk van Jean Paul veel braak of is verwelkt; waar hem niet aandrang en overvloed in groote bezieling mederukten, daar beweegt zich Jean Paul gaarne in absurde en skurriele arabesken. Maar ook hun grillig voortwoekerende lijnen glijden licht uit de baan van het argelooze of overmoedige spel en dan trilt daarin die eigenaardige onrust, die hem kwelt, die hem beheerscht: hij kàn niet uit de windingen van zijn eigen tegenspraak, uit zijn eigen elliptisch om twee brandpunten keerende baan uitkomen. Kan hij zich echter niet wegdroomen in de sterren, dan redt hij zich in de bloemen: op deze vlakten en hoogvlakten is het, waar Jean Paul's idylle opbloeit — terwijl, zooals hij wist „das Erhabene den Humor ausschlieszt". Het „Nest-machen" was zijn lust: niet alleen aan het hart van den Vader der oneindige zonnen en manen, ook aan de warme borst der aarde voelde hij zich veilig tegen den ijzigen adem der eenzaamheid.

Ons is het lijden, dat hij droeg, de genade van zijn taal geworden en de „unaussprechliche Seufzer" wordt op de snaren zijner ziel een hemelmuziek. Aan geen dichter der Duitsche taal was zoo de wereld der klanken onderdanig; van de teederste schakeering der woorden tot de alles samensmeltende vloed en gloed van den overweldigenden roes beheerscht Jean Paul het aan den mensch verleende toovermiddel: de taal. Op de hoogste toppen zijner dichtwerken, daar laaien de altaarvlammen van zijn taal naar boven in de ether, van daar naar beneden stort zich haar overstromende bron in de verten zijner wonderwereld. En wie zich laat afschrikken door de donkere verwarringen in de diepten van Jean Paul, die

niet van geestdrift doorstroomd zijn, zal nooit den weg naar boven vinden ter aanschouwing van dien verheven Jean Paul, die alleen de onsterfelijke is — die eerst in de uitbrekende dronkenheid der klanken, in den oploeienden brand der kleuren aan 't woord komt. Vooral in klanken verliest zich de in hem wonende genius. Houdt Jean Paul de toonkunst voor „das höchste Echo der Welt”, zoo was het ten slotte alleen zij, waarin zijn liefde-groot hart zijn volle en waardige echo vond. En waarin het zich uitzong, zacht en ontbindend, verlokkelijk en overgevend, dweepend en vervloeiend, zwelgend en zoet en roerend, maar ook schokkend, aanzwellend, voortbruisend en lang doorsidderend, als het niet in een kreet van smart afbrak en bezweek — een muziek der taal ontstond in Jean Paul, zooals men ze in de Deutsche taal tot dan toe en sedert zijn verstommen niet meer heeft vernomen. „Da begann die lallende Zunge aus Orgeltremulanten durch die öde Stille den Seufzer des Menschen anzureden, und der wankende Ton wand sich zu tief in sein weiches Herz” — welk een rythme, welk een melodie en welk een klankenrijkdom trilt in zulk een hymnisch prozavers van Jean Paul, welks zin ons zoo veelbeteekenend voor hem en voor zijn zending schijnt. In hem mochten zich fluit en hoorn, die zoo vaak de klankbeelden en klanktegenstellingen der Deutsche taal zijn, vereenigen: in hem, het orgel der Deutsche dichtkunst. Zoo werd hij naast den plastieker Goethe het andere groote geluk, dat het Deutsche geluid beleefd heeft: hij, de niet tot „Sehen” maar tot „Sehnen” geborene. „Wenn du, höchster Goethe”, zoo sluit George zijn lofrede op Jean Paul, „mit deiner marmornen Hand und deinem sicheren Schritt unsrer Sprache die edelste Bauart hinterlassen hast, so hat Jean Paul, der Suchende, der Sehrende, ihr gewisz die glühendsten Farben gegeben und die tiefsten Klänge.”

BOEKBEOORDEELINGEN.

SCHOHANS (Dr. Willy) DONKERE SCHADUWEN OVER HET SCHOOLLEVEN. Vertaald en ingeleid door Dr. C. J. Struyk (74) f 1.60 en f 2.10. H. J. Paris, A'dam.

Dr. Willy Schohans is directeur van een kweekschool in Zwitserland, die in zijn veelzijdige ervaring van het schoolleven, vooral studie gemaakt heeft van de schaduwen over het onderwijs, de misstanden welke het onderwijs aankleven. Nauwkeurig en beredeneerd bespreekt hij in dit boekje enkele oorzaken waardoor de leerling bij het lager en middelbaar onderwijs een ongunstigen invloed ondergaat voor zijn levens- en karaktervorming. Hij laat zich daarin kennen als een kalm en bezadigd man, volstrekt niet gedreven door een vijandige gezindheid jegens de school of haar leerkrachten. Dit is werkelijk opbouwende kritiek, voortgekomen uit liefde voor het onderwijs, en daardoor vooral zoo aanvaardbaar. Het wil ons voorkomen dat menig onderwijsman hier nooit vermoede feilen zich geopenbaard zal zien. Een boekje, zoowel voor onderwijzers en leeraars als voor ouders.

Jan H. de Groot

door Dr. A. S. — Batavia.

„Jong blijven” is een leuze, waaraan men trouw kan zijn, terwijl men zich toch zeer bewust is, dat men ieder uur ouder wordt.

Er zit iets goeds in, dunkt me, die tegenstelling van tijd tot tijd eens te overpeinzen en er zich rekenschap van te geven aan een kant, dat de jeugd in haar volle wezen voorbij is: aan den anderen kant, het leven ons opeischt, het leven, dat jeugdig is als een rozeknop.

Ik voel me nog geenszins gedrongen, mémoires te schrijven, waartoe ik eens stellig lust zal gevoelen, wanneer ik den er voor

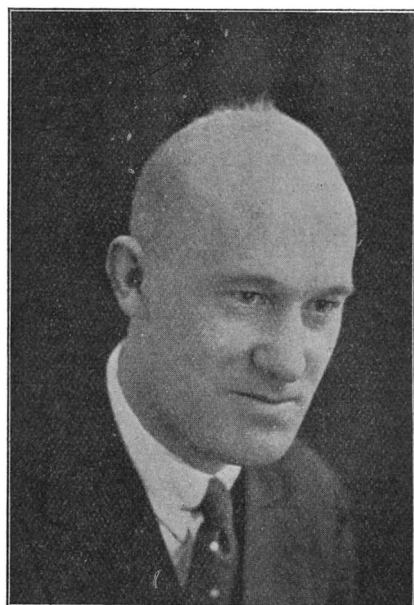
vereischten leeftijd bereiken mag, maar toch leef ik reeds graag in herinneringen.

Sommige houden me zoo vast als de doornen van een struik een wapperenden dunnen mantel en zonder dat ze worden wakker geroepen door een of ander toeval, leven ze bij wijl op in lijnen en kleuren.

Heviger nog doen ze dat uit den aard der zaak, wanneer ze ontwekt worden.

De post bracht mij onlangs een brief en een boekje en al zijn ze na eenige weken verhuisd van mijn schrijftafel naar mijn boekenkast, de tijd, waarheen ze mij terugvoerden, is om mij gebleven en ik voel me in de juiste stemming om er wat over te vertellen.

Het was in die verschrikkelijke jaren, toen de oorlogsvloek over de wereld lag, dat ik dage-

JAN H. DE GROOT

lijksch in een van de kleine Noord-Nederlandsche stadjes met mijn tasch onder den arm, ter schole trok om aan eenvoudige jongens en meisjes taal en geschiedenis te onderwijzen.

Het waren eenvoudige kinderen, met de reinheid van de zee in hun oogen en de frischheid van de duinen om hun blonde hoofden.

En even weinig weelde als ze zelf meebrachten in hun wezen was er in de omgeving, waar ze les kregen, maar er heerschte een goede stemming, vol eerbied en vertrouwen en ik heb immer het gevoel gehad, dat ze weinig van huis meekrijgend, des te meer van den leeraar, die voor hen stond, verwachtten.

En dat prikkelt iederen docent, zijn krachten te geven tot het

uiterste. Er werd met inspanning geluisterd en vlijtig gewerkt, maar één les was er wekelijks, die mij zelf nog grooter genoeg bereidde dan hun, het was, wanneer ik tijdens het leesuur, vooruitlopend op het litteratuuronderwijs in de hogere klassen, voor velen van hen om finantieele redenen onbereikbaar, wat vertellen kon over schrijvers en boeken.

Dan was het licht in dat eenvoudige smakelooze lokaal als in een feestzaal en viel het me soms moeilijk te scheiden bij het luiden van de bel.

Nog zie ik ze voor mij zitten met hun kinderlijke gezichten, waarover de menschelijkheid en schoonheid een tooverglans van stil genieten spreidden.

Onder hen behoorde Jan H. de Groot, die wegens zijn nimmer hinderlijke speelschheid „Jantje” genoemd werd.

Hij was een aardige Hollandsche jongen, die onder de kinderen van zijn klas lang geen slecht figuur maakte, op één gebied zonder mededinging de primus bleef, al gaf niemands werk mij ooit meer aanleiding tot op- en aanmerking dan het zijne.

Hij kon er soms zoo raar op los schrijven!

Ik moest hem dan natuurlijk wat remmen, maar stelde toch met zekere ingenomenheid vast, dat in dat vaak broddelig en ver van feilloos geschrijf een bij anderen ontbrekend talent van gevoelen, opmerken en zeggen school.

Soms wilde ik mijn indruk niet heelemaal verborgen houden en vermaakte het me, hier en daar een brokje te lezen en het aan de klasse voor te leggen.

Nimmer, voor zoover ik me herinner, is zijn werk door mij opzettelijk geprezen i. d. z. dat ik eene verwachting voor de toekomst uitsprak, maar wel heb ik er steeds voor gezorgd, dat ik aan zijn belangstelling, ook buiten den mij door de schoolbel toegemeten tijd, tegemoet kwam.

Bijna een kwart eeuw scheidt mij thans van die goede oogenblikken, maar ze zijn niet vergaan en bereiden mij de meest zuivere vreugde.

Het naïeve Jantje is een Jan geworden, iemand, op wien de last van het leven ook reeds drukt, maar ik zie hem nog voor me als toen en begrijp uit zijn woorden, dat ook voor hem, indien hij dat wil, de tijd even stilstaan kan.

„Er zijn al heel wat jaren over de wereld gegaan sinds den tijd dat ik nog bij u op de schoolbanken zat.”

Het is inderdaad zoo! Het leven staat niet stil, alles verandert en vernieuwt zich, maar even voelt men zich toch gelukkig te bemerken, dat er iets van ons blijven kan al is het nog zoo weinig, het werk van onzen geest iets nagelaten heeft.

Het boekje, waarop ik hiervoor doelde, is getiteld *S p r o n g e n* en bevat een aantal gedichten van Jan de Groot.

Met veel genoeg heb ik er kennis mee gemaakt.

De lust ontbreekt me er eene gedetailleerde critiek over te schrijven, om, wat men noemt, gewapend met blauw potlood den schoolmeester te spelen. Het is trouwens niet goed zoo te handelen tegenover g e d i c h t e n.

— Waarmee ik dus vaststel, dat Jan de Groot „gedichten” gemaakt heeft. — Die doen zich aan mij steeds op als levende bloemen in eindelooze variatie en moedwillige vernieling van een levende bloem, hoe bescheiden ze zij, staat mij tegen.

Ik tracht immer de vonk van het Genie er in te zien schitteren en de vaste ontdekking daarvan vervult me met ontzag.

Het komt me voor, dat Jan de Groot zijn boekje geen beteren titel had kunnen geven dan hij deed, indien men hem zoo opvat, dat hij aan zijn gedachten vrijheid gelaten heeft, zich te bepalen bij hetgeen hun lustte.

Zoo is deze bundel meteen een proeve kunnen worden van veelzijdige belangstelling en ontroering.

Hij wordt geopend met een Kleuterdans, waarvan een paar strofen bijblijven door de volstrekt zuivere observatie, waarvan ze getuigenis geven.

Op de hoek van de straat
staat een kerel, die draait
met een pet op een oor, en een broek zonder end
aan het slingerend wiel
van een oud pirament.
Tjang, jiengele joengele bom.

Aan de hoek van de straat,
is het bal zonder end.
Op de dwingende maat,
van een oud pirament.

Van diepe ontroering getuigt Treurwilg.

O breede val van groen, matgroen, uw hoofd
gebogen diep en treurig onder den sombren hemel.
..... Mijn hart heeft in uw smart geloofd.

Ik zag uw loom beweeg in 't troostend windgespeel.
Ik vroeg de reden van dit doodbedroefde schreien.
Van al uw tranen.... Ach mijn vragen zijn zoo veel....

Uw sleepend kleed heeft zacht de grond geraakt.
Uw armen zijn gewijd aan droefheids overgave....
Mijn ziel heeft al haar zomervreugd gestaakt.

Er komen enkele minneliedjes in voor, die lang niet de minste zijn van deze kleine bloemlezing: ik stel me voor, dat het meisje, aan wie ze gewijd werden, er wel zeer ingenomen mee zal zijn.

Ook de godsdienstige poëzie is goed vertegenwoordigd in dezen eersten bundel. De GODDELIJKE TRAGEDIE is door mijn jonge vriend inderdaad schoon en vol diep geloof doorleefd en ik geef eigenlijk veel van het onbeheerschte en platte, dat ik gedurende de laatste jaren van onze „moderne” dichters las, graag cadeau voor een fijne, ongekunstelde, uit oprecht geloof geboren strofe als ik vond in De Stal.

De wijzen bogen neder en aanbaden.
Bij hen geen vraag, geen twijfel, geen verwijt.
God zelve had hun schreden hier geleid.
Vertrouwen en geloof waren hun simpele daden.

Laat ik me niet wagen aan eene voorspelling, maar Gods zegen vragen voor een jong talent, dat ik heb mogen zien ontluiken en waarvan ik den vollen bloei misschien beleven zal.

BOEKBEOORDEELINGEN.

RITTER Jr. (P. H.) VERTRAPTEN. (93) f 1.50 en f 2.25. Andries Blitz, A'dam.

In eenige schetsen wordt een verdediging gegeven van onmaatschappelijke typen, als de misdadiger, de lichtekooi, de dronkaard en tenslotte een dergelijke beschouwing van het carnaval. Volgens de uitgesproken bedoeling van den schrijver is het boekje bedoeld een zelfgericht te zijn, waaruit moet blijken dat wij feitelijk allen crimineele menschen zijn, die in het uitvieren van onze driften alleen weerhouden worden door vrees voor straf.

We zijn zoo vrij de waarheid van deze meening te ontkennen. Maar misschien doen we den auteur wel te veel eer, door hem aldus ernstig te nemen. Want het geheele werkje door hebben we ons niet kunnen losmaken van den indruk dat hij feitelijk een loopje neemt met den lezer.

Overigens lijkt ons de uitgave van het, in tamelijk gezwollen taal geschreven, boekje zonder eenig belang.

JONES (Rafus M.) QUAKERGELOOF EN QUAKERLEVEN. Vertaling van Rob Limburg. (202) f 1.90 en f 2.50. Servire, Den Haag.

Geloof en bedoelingen der in Holland minder bekende secte der Quakers worden in dit boek uiteengezet door een der Engelsche leiders. De reden der uitgave is blijkens het voorbericht, het verlangen „dit getuigenis der Quakers ook aan de zoekenden en worstelenden in ons land door te geven”. Daaruit volgt reeds dat het boek voor ons in dit opzicht van geen nut is. Het kan gelezen worden door hen die nader kennis willen maken met het Quakerisme, maar dan alleen door hen die goed beslagen zijn in kennis van het eigen geloof. Merkwaardig is overigens, ofschoon typeerend voor waar het leergezag ontbreekt, dat zooveel splitsingen hebben plaats gehad onder de Quakers.

Varia

I. In Noord-Amerika heeft een paedagoog een boek uitgegeven met opstellen van schoolkinderen van 10 tot 12 jaar. Dit boek is een succes geworden; heel Amerika (U. S.) leest het. Waarom, moge blijken uit de voorbeelden.

Een jongen van elf jaar schrijft: „De aantrekkingskracht der aarde werd door Isaac Newton ontdekt. Deze aantrekkingskracht is vooral in den herfst merkbaar, als de appels van de boomen vallen.”

„Alt, zoo schrijft een ander, is de laagste soort van muziek; zij wordt slechts door vrouwen beoefend.”

„Een derde behandelt Islam en Christendom: „De Mohamedanen kunnen meerdere vrouwen hebben. Een Christen mag slechts één vrouw hebben. Dit heet monotonie”.

Een jongen uit Boston kreeg de vraag te beantwoorden, welke rol de Amerikaansche vloot in den wereldoorlog gespeeld had. „De Amerikaansche vloot speelde hoofdzakelijk de nationale hymne” was het snuggere antwoord.

II. Op de vraag van *L'Intransigeant*, hoeveel procent der aangeboden manuscripten er gemiddeld geweigerd werden, antwoordde Rieder: „Vous pouvez à peu près compter que, sur 200 manuscrits qui nous sont adressés sans aucune sollicitation de notre part, un a quelque chance d'être retenu par nous”.

Een ander bekend uitgever antwoordde: „Nous recevons environ 1.400 manuscrits par an. Sur ces 1.400 nous en acceptons 8 à 10 n'appartenant pas à notre maison”.

Flammarion berichtte: „Sur chaque centaine de manuscrits, entrés à la direction littéraire Flammarion l'an dernier, la librairie en a retenu, en moyenne, deux.....”

De „Nouvelle Revue Française” antwoordde: „Je n'ai pas besoin de dix lignes pour vous répondre qu'en 1931, nous avons reçu, en dehors de nos contrats, 910 propositions d'édition, sur lesquelles nous avons accepté 6 ouvrages français et 18 traductions.”

Plon schreef: „Sans tenir compte etc..... nous avons eu à examiner 700 manuscrits dans le courant de l'année 1931. Sur ce nombre, 15 seulement ont été retenus.....”

Stock: „La librairie Stock refuse par an, en moyenne, 300 manuscrits.”

Het ziet er niet bemoedigend uit voor beginnende auteurs!

III. In 1826 sprak Goethe zijn bewondering uit voor de lithografieën van den schilder der romantiek Delacroix, waarmee deze „Faust” illustreerde. „Delacroix, zeide Goethe, heeft mijn eigen voorstelling overtroffen.” Het merkwaardige is, zegt Willy Haas in de „Litter. Welt”, dat Gretchen hier gezien is als een oer-Parijsche: ravenzwart haar, zwarte oogen, brunette, slank als een hagedis en lenig als een midinette. Goethe schijnt dat niet gehinderd te hebben.

Nu heeft het echter eenige weken geleden te Leipzig in het „Alte Theater” gestormd, wijl er een actrice, die den verdachten naam Ruth draagt, als Gretchen met donker teint en bruin haar optrad, zoodat deze actrice later met dikke blonde vlechten en witrose geschminkt moest verschijnen. Dit feit, voegt Haas (een Jood) eraan toe, „enthält mehr Wahrheit über das Goethejahr 1932 als sämtliche Goethe-feiern!”

IV. Een Berlijnsch uitgever annonceert het spoedige verschijnen van een „fosforesceerend” boek, dat in het donker moet gelezen worden. Het is een uitgave van den „Simplicissimus” van Grimelshausen. Het procédé om het papier lichtgevend te maken is gevonden door een laboratorium-bediende in een pharmacie-inrichting.

BOEKBEOORDEELINGEN.

PETERS (André) DE TWAALF STATIES. Met een inleiding van Mr. C. P. van Rossum. (65). W. P. van Stockum & Zoon., Den Haag.

Kruiswegbeschouwingen aangekondigd te zien door Mr. van Rossum stemt al dadelijk eenigszins achterdochtig. Die achterdocht bleek gerechtvaardigd. De inleider wil ons laten gelooven dat, het abstract-mystieke hier gehuld is in een brillant kleed van beeldvormen en woordschittering, de schrijver „dat hij gepoogd heeft deze Staties uit het mystieke gebied in het litteraire te rukken, zeggen wij: in 't religieus-extatische en door het extatische in het schoone.”

Nu, met mystiek hebben ze niets te maken. Wel lijken ze ons het resultaat van een zeer verwarde litteratuur- en onbegrepen mystiekstudie. Ze bevatten een dogmaloos humanitair-religieus besef — waaraan een bepaald slag moderne lui tegenwoordig pleegt te doen — tot uiting komend in een opgewonden woordgekleetter. Er tusschendoor staan een stuk of wat van de bekende goedkoope algemeenheden, zooals: „Geknield voor Uw altaren smeeken volkeren in harnas Uw zegen af voor hun bedrijf van wettelijken moord en doodslag” of „Op schavot en in gevangenis wordt het leven van hen, die doodden, met strop en guillotine, met mitrailleur en electrischen stroom vernietigd, in Uwen naam, Geest van Mededoogen” enz.

Neen, dit boekje kan het best ongelezen blijven.

VERMEERSCH S.J. (A.) KATECHISMUS VAN HET CHRISTELIJK HUWELIJK VOLGENS DE ENCYCLIEK „CASTI CONNUBII”. Vert. door L. Rood S.J. (109) f 0.40. Karel Beyaert, Brugge. R. K. Boekcentrale, A'dam.

Dit boekje is een zeer goede verklaring van 's Pausen bekende encycliek en tevens van de Katholieke huwelijksmoraal.

H. JOANNES EUDES. MAGNIFICAT. Uit het Latijn vert. door J. Sommer Pr. (147) f 1.20. Foreholte, Voorhout. 1931.

In dit smaakvol uitgegeven boekje vindt de lezer vrome en zinrijke beschouwingen over het Magnificat, van den H. Joannes Eudes.

Van Diverse Pluimage

JOURDA (Pierre) MARGUERITE D'ANGOULÊME, REINE DE NAVARRE. (286) Desclée de Brouwer et Cie., Paris.

„Une Princesse de la Renaissance" betitelt de schrijver zijn werk, en met recht. Deze Navarreesche Koningin, de schrijfster van het Heptameron, vertegenwoordigt op waardige wijze de Renaissance op den troon. Ook de Reformatie vond in haar een sympathiseerende beschermster, ofschoon zij nooit het oude geloof verlaten heeft en erin gestorven is. Maar de tijden waren woelig en verwarrend. Pierre Jourda heeft het leven van Marguérite de Navarre op aantrekkelijke wijze beschreven en licht verspreid over veel donkere vlekken.

VAN BEYNUM-VON ESSEN (Bertha) BOUW EN GESCHIEDENIS VAN HET KLAVIER. (174) Met 40 afbeeldingen. f 3.90 en f 4.90. Brusse, Rotterdam.

Een rijk geïllustreerde en fraai uitgegeven geschiedenis van het Klavier. Uitteraard is een dergelijk werk vooral voor muziekliefhebbers van belang. Doch een dergelijke studie heeft ook haar algemeen cultureele waarde, doordat zij de geschiedenis van een onderdeel van een machtigen cultuurfactor, de muziek namelijk, vervolgt. Het boekje leest aangenaam en ook niet vakmensen zullen het dankbaar genieten.

UIT ONZE EIGEN SCHRIJVERS. (316) f 1.90 en f 2.50. Dl. I. Kluitman, Alkmaar.

Dit boek is bedoeld als leesboek voor de laagste klassen van gymnasia, H. B. S. en dergelijke inrichtingen. Het is een verzameling van fragmenten uit bekende jeugdboeken en van bijdragen over uiteenlopende onderwerpen van verschillende schrijvers.

ROGGE (Elis M.) en GRAAFF (Geertruid de) KUNSTHANDWEVEN. (176) f 2.90. 3e druk. Van Holkema & Warendorf, Amsterdam.

Dit nuttig boekje heeft reeds velen gebracht tot de oeroude en tegelijk zoo nuttige en kunstzinnige bezigheid van het handweven. Dat het zijn weg gevonden heeft en een doeltreffende propaganda voor het handweven maakt, blijkt wel uit deze uitgave van de derde herziene en geheel omgewerkte druk, welke aan duidelijkheid van tekeningen en uitleg nog gewonnen heeft, vooral door de toevoeging van het kaartweven. Moge het velen een opwekking zijn om dit mooie werk met volharding en genoegen ter hand te nemen.

TENSCHERT (Dr. Roland) MOZART. Ein Künstlerleben in Bildern und Dokumenten. (277) Meulenhoff, A'dam.

Een uit brieven en andere dokumenten samengestelde levensgeschiedenis van het muzikale wonder: Mozart. Er zijn over Mozart zeker veel uitgebreider werken verschenen, maar een handiger en met meer toewijding verzorgde uitgave ken ik niet. Ook de wijze waarop de mooie foto's en tekeningen bij elkaar gerangschikt zijn voor de belangrijke tekst geeft aan dit handige boek een eigen cachet. Voor muziekliefhebbers een juweeltje.

SEGRS (F.) VOGELS UIT ONS LAND. f 1.05. Standaardboekhandel, Antwerpen, Brussel, Leuven. Voor Nederland, „De Spiegel", A'dam.

Een verzameling schetsen over inlandsche vogels, hun leven, kenmerken en gewoonten, bestemd vooral voor de jeugd. Ze zijn bevattelijk en zoo smakelijk geschreven, dat ze hun doel ongetwijfeld zullen bereiken, n.l. kennis bij te brengen van dit onderdeel der natuur en vooral liefde voor de vogelwereld. Teekeningen verduidelijken den tekst.

Jammer alleen dat een inhoudsopgave en pagineering ontbreken. Overigens gaarne aanbevolen.

HÄBERLIN (Dr. P.) WEGEN EN DWAALWEGEN DER OPVOEDING. (328) f 3.25. Maatschappij voor „Goede en Goedkoope Lectuur”. Wereldbibliotheek. 1931.

Achtereenvolgens worden principieele vraagstukken behandeld als: doel en doeleinden der opvoeding; opvoeding tot goede wil; — van het geweten; — tot oordeelsvorming; — tot daadkracht. In veel kunnen wij den schrijver bij de behandeling van deze onderwerpen, die nauw met de levensbeschouwing samenhangen, niet volgen. Dit geldt niet voor zijn beschouwingen over verschillende praktische problemen, waar behartenswaardige wenken gegeven worden. Voor ervaren paedagogen.

STANISLAS. DE HEILIGE MARGARETHA MARIA, LEERLINGE VAN JEZUS' H. HART. „Bode van het H. Hart”, Alken (België).

We mogen dit boek aanbevelen als een voorbeeld van een beknopt heiligenleven. Het telt een 50-tal bladzijden. Toch vindt men in die weinige bladzijden al de belangrijke feiten uit het leven der heilige terug en van die feiten is geen dorre opsomming gegeven; het leven is piëteitvol geschreven en men leert de heilige verstaan in de haar kenmerkende deugden en in haar zieleven. Voor hen die door een dik boek worden afgeschrikt of die er den tijd niet voor hebben is er wellicht geen geschikter lectuur, om met het leven van Margaretha Maria in kennis te worden gebracht, dan het hier vermelde werkje.

HOUWINK (Mr. Roel) FAUST ALS LEVENSSPIEGEL. (179) f 2.50 en f 3.25. H. J. Paris, Amsterdam.

Bepaald enthousiast kunnen we over deze Faust-beschouwingen niet zijn. Eerstens zijn zij oorspronkelijk gegeven als voordrachten voor een volksuniversiteit, waardoor in het boek een gebrek aan eenheid te constateeren valt. Dan — wat is feitelijk het nut van deze uitgave? Knappe koppen, voor wie de Faust-tragedie een levensstudie is, hebben haar van vele standpunten uit gecommenterieerd; oorspronkelijke beschouwingen kan men dus van een geleenheidsstudie niet verwachten. Wat oorspronkelijk schijnt, wil ons bovendien als onjuist voorkomen. De protestantsche Houwink doet, wat men meer ten opzichte van Goethe's Faust pleegt te doen: een belichting van eigen ideeën er uit puren, — zoodat de dichter hier bijna een christen wordt. Hetgeen Goethe toch allesbehalve was.

Voor een bepaald publiek, dat bij gelegenheid van de eeuwherdenking ook wel eens iets van Goethe en zijn beroemdste werk wilde weten, konden deze beschouwingen als lezingen eenig nut hebben; in boekvorm, dus voor blijvende raadpleging, lijken ze ons volmaakt overbodig.

HET GEESTELIJK LEVEN, door P. Samuel O.M.C. (382) Kruisvaarders van St. Jan, Rijswijk.

DE KLOOSTERLING IN DE EENZAAMHEID, door Cajetan Marie van Bergamo O.M.C. Vert. door Dr. P. Silverius van Veghel O.M.C. (176) Kruisvaarders van St. Jan, Rijswijk. f 2.— en f 3.—.

Twee waardevolle boeken voor Religieuzen. Het eerste is een uitstekende handleiding voor kloosterlingen, die een retraite doormaken. Het tweede behandelt in vragen en antwoorden alle aangelegenheden van het geestelijk leven.

LEVEN DER EERW. MOEDER PACIFICA. Geautoriseerde uitgave door een kloosterling van La grande Trappe. (229) f 2.40 en f 3.—. R. K. Boekcentrale, A'dam. 1932.

De Eerw. Moeder Pacifica, Stichteres van het Trappistinnenklooster te Lyon, was in de wereld een Barones de Spandl de l'Herze. Dit boek beschrijft haar intrede in het klooster en haar streng en stichtend leven aldaar tot haar heiligen dood in 1368.

HOEK (Kees van) MAN EN MACHT. Een serie interviews met portretten en autogrammen. (325) f 4.50 en f 5.50. Brand, Hilversum, 1932.

In dit boek met zijn dubbelzinnigen titel heeft Kees van Hoek een goede dertig interviews bijeenverzameld, de beste en belangrijkste uit het groote aantal, dat hij in krant en tijdschrift publiceerde. Het is journalistiek, zooals hij in het „Ter-Inleiding” zegt, reportage, maar Kees van Hoek is een meester in het vak: hij weet zijn onderhoud met een of andere beroemdheid zoo te styleeren en te ensceneeren, dat er telkens een smakelijk en kleurig stukje lectuur ontstaat. Interview's schrijven vereischt een zuiver gevoel voor verhoudingen: zooveel ter inleiding, zooveel over de omgeving, zooveel over de persoon, zooveel over vroegere feiten, zich zelf niet op den voorgrond dringen, eindigen met een prijzend woord. Het is een eigen soort portretteerkunst. Natuurlijk mag de interviewer niet te veel kwaad zeggen van zijn object: dan zou hij indiscreet worden. Kees van Hoek is een reuze-reporter. Hij weet alle grootheden te benaderen. Zijn boek leest prettig en in de voorrede heeft hij alle bedillers hun wapenen uit de hand geslagen: het is het beste der drie-en-dertig interview's, het interview met den „onbekenden lezer”, zonder portret en zonder autogram. Wie in dit boek gebladerd heeft, zal het, koste wat het kost, ook willen lezen.

LUNS (Huib) SPAANSCH SCHILDERS. (170) f 10.—. Brusse, R'dam.

Een kostbaar uitgegeven boek met een groot aantal reproducties van de clasieke Spaansche meesters. Huib Luns heeft Spanje meerdere malen bezocht, zijn verleden bestudeerd en in bewondering gestaan voor de doeken zijner groote schilders. Het aantrekkelijke van dit boek is, dat het met groote schildersgeestdrift, met vakkennis en oprechte overgave is geschreven. Spanje heeft het Luns aangedaan en in dit boek heeft hij willen getuigen. Het is echt 'en doorleefd, wat hier is neergeschreven: het draagt een zeer persoonlijk stempel. Anderen mogen over de Spaansche schilders denken wat zij willen, Luns schrijft wat hij zelf zag en bewonderde in de Spaansche musea. Velasquez is voor hem de groote der grooten, el Greco's latere periode kan hem niet zoo bekoren als zij dit deden ten dage vele anderen doet. Voor het laatst leidt Luns ons rond langs de stukken van Goya en eindigt met een korte revue der Spanjaarden in het Rijksmuseum. Een boek dat de schilders en hun doeken doet leven en het volstrekte tegendeel van een catalogoog is.

MORGAN (A. P.) en SIMS (J. W.) JONGENS EN ELECTRICITEIT. (328) f 3.90 en f 4.90. Uit het Engelsch vertaald en bewerkt door J. Van Asperen. J. W. Thieme & Co., Zutphen.

Wat een genot moet het voor een jongen zijn, wanneer hij zelf zijn electrische boot, zijn eigen motor vervaardigen kan met de bescheiden middelen, die hem ten dienste staan. In dit boek worden alle aanwijzingen gegeven voor het maken van allerlei electrisch speelgoed, tegelijk met vele leerzame en nuttige wenken en allerhande duidelijke teekeningen. Een prachtig boek voor oudere jongens om zich in de vacantie nuttig en prettig bezig te houden, vooral wanneer Vader zoo nu en dan helpen wil, als hen soms iets niet duidelijk is.

Oud en Nieuw

door J. v. H.

Er liggen hier twee zeer heterogene werken voor me, die beide tot vreugde en voldoening der menschen geschreven zijn, maar waarvan ik, enkel mijn leesvreugde volgend, geen honderd bladzijden zou gelezen hebben. En toch zijn het boeken, het eene een beroemdheid, waarvan men nauwelijks kwaad durft te zeggen uit vrees van voor een burgerlijk of dogmatisch conventionalist door te gaan, het andere een pas verschenen werk dat reeds zijn bewonderaars heeft gevonden. Boeken die volkomen schoon zijn, die zonder voorbehoud of conditie dat hooge genot verschaffen, dat slechts met „la fine pointe de l'esprit" wordt waargenomen en dat niet bestaat in het spannende en verrassende der fabel, in het roerende van het verhaal, in het kunstige der structuur, maar in de expressie eener bijzondere menscheijkheid, in de weergave eener vergeestelijkte werkelijkheid, zulke boeken zijn zeldzaam.

Het roemruchte werk van François Rabelais „Gargantua en Pantagruel" ¹⁾ behoort niet tot dit soort. Er is nooit een boek van zoo genialen wansmaak, van zoo zinrijken onzin geschreven als dit. Het is de uitgroei van het rauwe, wonderlievende volksboek in het groteske en grandioze, in het geniale, maar ook in het burleske en grof obscene. Rabelais is een verteller, waarbij alle vertellers kinderen worden: bij hem een rijkdom, een speelschheid en gemak van vinding, een fantasie, een unverfrorenheit van wending en uitwegen, een onuitputtelijkheid en levendigheid, die verbazen op elke bladzijde. Hij stroomt over van dartelheid en levensjool, hij schuimt van vitaliteit. Zijn levenslust breekt uit en stort zich op den lezer met de onweerstaanbaarheid eener lawine. Rabelais doorbreekt alle normen en vormen, vernietigt elke bindende limiet en conventie: wat er gist en ziedt, wat er woelt en wieft in zijn scurrielen geest, neemt vorm aan en gedaante, wanstaltige gedaante vaak, in zijn werk. Hij wil behagen, niets anders dan behagen en alles is hem onverschillig, mits dit doel maar bereikt wordt. Hij is de Macchiavelli der letteren. Hij wil stormenderhand zijn lezers veroveren: hij geeft om geen goddelijke of menscheijkke wetten, om geen normen van schoonheid of samenleving, om deugd noch roem, om geweten noch plicht, hij pleegt reaalpolitiek met de meest consequente gewetenloosheid. Hij spot met alles, hij ontziet of eerbiedigt niets en kent geen enkele grens; zijn vitalisme is de volstrekte levenswellust. De eenige bindende kracht voor hem is de vrees voor zijn eigen huid. Hij is de onbetwistbare koning van het burleske, bovendien een grandioze lafaard en een vleier, een groteske schooier, zooals er geen tweede is aan te wijzen. Zijn werken verschijnen met opdrachten aan kardinalen,

¹⁾ *François Rabelais*. Gargantua en Pantagruel. Vertaald door J. A. Sandfort. Met prenten van Doré en Robida. II Dlen. f 20.— Schoonderbeek, Laren, 1931.

werken, waarin al wat heilig is door de modder gehaald wordt. Levenslang bijna teert hij op kerkelijk goed, bedelt hij om de gunst van kerkelijke grootheden; hij heeft zijn werk geschreven onder hun bemoedigenden glimlach en dat werk is een schampere satyre op alle kerkelijk en kloosterlijk leven geworden. Zijn paardenvilders-humor, zijn gemis aan het elementairste schaamtegevoel, zijn gebrek aan allen, volstrekt allen natuurlijken eerbied zijn onbegrijpelijk in een man van zijn studie en begaving. En deze schrijver, dit lubrieke en scurriele genie, deze gedrochtelijke wondermensch is geboren en getogen op den bodem van Frankrijk, het land der juiste mesure, het land van evenwicht en logica, van classicisme en traditie. Daarbij is hij een product der renaissance, hij die behalve de geleerdheid alles schijnt te missen wat de renaissance op het schild hief. Hoewel, geheel en al renaissance is zijn wilde levensdrift, zijn naturalisme, zijn schuimende aardschheid. Historisch staat hij tusschen den verfijnden minnedienst der vroegere eeuwen en de hoogopgevoerde saloncultuur uit later tijd, maar tusschen den minstreel en den hofdichter staat hij als een stalknecht: zijn lier is een roskam.

De wijze waarop de vertaler van dit werk, J. A. Sandfort, over Rabelais spreekt, doet wat onnoozel aan. Hoe zou Rabelais zelf gegrinnikt hebben, wanneer hij de eerbiedige loftuitingen, de wat gegeneerde aanprijzingen van latere bewonderaars over hem lezen kon! Officieele litteratuurhistorici durven nog maar steeds niet erkennen, dat men een genie en een schurk kan zijn. Rabelais was een geniale schurk: van zijn leven is niet zoo heel veel bekend en misschien heeft hij weinig kerkerwaardige schurkenstreken bedreven, maar zòo te leven van beneficië en hooge gunsten en daarnaast zulk een boek te schrijven, daartoe is slechts een schurk in staat. Trouwens honderd bladzijden lezing van zijn werk is instructief genoeg om de zekere conclusie te wettigen, dat men hier met een door en door schaamte- en gewetenloos mensch te doen heeft, die tevens een der grootste epici aller tijden is. J. A. Sandfort schampert over de monniken in Rabelais' klooster, die geen geld over hadden voor het aankopen van geleerde boeken, maar het liever voor de keuken besteedden, terwijl Rabelais zoo graag zou gestudeerd hebben. O geest van Rabelais, kon ik u ten oordeel oproepen over deze philologen-indignatie! Arme faun, die u zoo hebt laten verdrukken door die domme, eetgrage monniken. Maar wees gerust, Rabelais zal zijn schade wel inhalen. Er zit te veel „Reinardië” in hem om zich te laten verongelijken.

Men kan uit Rabelais lezen wat men wil en men heeft het eruit gelezen: dat hij ijvert voor het humanisme en de studie der antieken, dat hij den oorlog haat en een voorliefde heeft voor het Horatiaansche rustige landleven, dat de brief van Gargantua aan Pantagruel zijn eigenlijke ideeën vertolkt, dat de orde-regel der abdij van Thélème: „fais ce que voudras” zijn levensregel uitmaakt, etc. etc.....

maar dit alles gaat onder in een vloedgolf van zotternijen. De ernstige onderstroom van zijn wezen is met geen mogelijkheid te bepalen. Dit is zeker: Rabelais was een buitengewoon belezen man, voor wien de klassieke auteurs geen geheimen bezaten. Maar even verbluffend als zijn belezenheid is zijn onmenselijke schaamteloosheid, zijn voorliefde voor het obscene en fysiek weerzinwekkende. Al wat het latere naturalisme heeft voortgebracht is koekedeeg naast het priapisme van Rabelais. Dit is niet te verklaren met het wijzen op de grootere ruwheid en natuurlijkheid dier tijden: dan had de Sorbonne het werk niet wegens zijn obsceniteit kunnen veroordeelen. Rabelais moet een pervers en abnormaal aangelegde geweest zijn, een man met hoge strevingen van den geest, maar met overwoekeringen van het bestiale. Alle edeler vorm van liefde is hem vreemd. Alle wezenlijke cultuur styleert ook de liefde, styleert zelfs de zonde, zoo men wil, en verfijnt de instincten. Bij Rabelais is

FRANÇOIS RABELAIS

van eenige verfijning of styleering geen sprake: zijn spot glijdt telkens en telkens uit in de modder, naar het brutoeste animalisme. Onder zulke menschen kiest men zijn vrienden niet: ze worden in behoorlijk gezelschap niet toegelaten. De lezing van Rabelais is een pijnlijk genoeg: hij zondigt dermate tegen de eenvoudigste levensaesthetiek, tegen al wat natuurlijk en bovennatuurlijk onzen eerbied vraagt, dat ik niet weet, hoe mijn gevoel tegenover hem te benamen: een bewonderende verachting of een verachtende bewondering.

„Gargantua en Pantagruel”, een uitgebreid werk in vijf boeken, waarvan het laatste grootendeels een toevoegsel is van vreemde hand, is een op het eerste gezicht zinloos verhaal van reuzen, vol van onmogelijke grollen en lotgevallen. De dwaasheid viert er hoogtij, de dolste invallen en fantasieën buitelen over elkaar; het schijnt een ordellooze kermis van zotternijen. Doch bij verdere lezing gaat zich een en ander ordenen in den geest, de buitelaars nemen eenige houding aan: het werk ontplooit zich tot een schrikwekkende satyre, een geniale maskerade, tot de carnavalsgrap van een door satan beredene, wiens cynisme striemender zijn kan dan de hevigste ernst. De taal van Rabelais is een Babylonisch mengsel, vol gewilde krankzinnig-

heden en kromme retorsies. Hij schrijft een meesterlijken vertelstijl, voorbeeldig van eenvoudige natuurlijkheid, maar een oogenblik later koldert hij in de dwaaste grimassen en zottigheden. Zulk een werk te vertalen lijkt een onmogelijkheid. Toch heeft J. A. Sandfort dit onmogelijke aangedurfd en met groot talent voltooid. Bij vergelijking met het oorspronkelijke (de uitgave van Louis Moland) hebben wij Sandfort's omschepping — dit is het inderdaad! — kunnen bewonderen.

Het tweede boek dat in menig opzicht te bewonderen, maar moeilijk te genieten valt, is „Reflex”¹⁾ van Maurits Dekker. Deze auteur had reeds een aantal werken gepubliceerd zonder veel aandacht te trekken, tot vòor een paar jaren Marsman, geloof ik, op de beteekenis van „Waarom ik niet krankzinnig ben” wees, een boek dat zich als de levensbiecht van den Rus Boris Robazki aankondigde. Hierin verhaalt een voor krankzinnig gehoudene zijn leven en tracht zijn rechters en psychiaters te overtuigen dat hij niet krankzinnig is. Een lokkend thema voor den borenden psycholoog Maurits Dekker, die gehanteerd wordt door problemen van krankzinnigheid en dubbele persoonlijkheid, getuigen ook zijn laatste werken „De man die een ander was” en „Reflex”.

Zoowel „Waarom ik niet krankzinnig ben” als „Reflex” zijn psychologische studies en het eerste is oneindig veel meer dan een studie. Het is een schoone verbeelding, een ontroerend stuk mensche-lijkheid, de wonderlijke analyse van een mensch in zijn conflicten met lot en omgeving, die er toe komt zijn vrouw, die hij boven alles liefheeft te vermoorden. Dit gegeven zoo te behandelen, dat het niet belachelijk of onnoozel wordt, maar dat het in de ziel grijpt, dat het schrijnende werkelijkheid wordt, is de gave van weinigen. Hoewel die Russische inkleeding het boek geen goed doet; het mengt een valsche noot in het geheel. Maurits Dekker beweegt zich vaak, om niet te zeggen doorlopend, op de grens van het natuurechte, oerware en het valsche, detoneerende, bijna perverse.

„Reflex” is niet schoon, het is als litteratuur een naar boek. Het is een buitengewoon knappe studie van een geval van krankzinnig worden. Als psychologische studie getuigt het van een uiterst scherpe concentratie, van een wonderbaar zich inleven en inschrijven in een abnormale psychè, in het verbijsteringsproces van een menschengeest. Een jury-lid woont de electrocutie bij van een veroordeelde, die onder gelijke omstandigheden een moord begaan heeft, waaronder hij, de gezworene, dit meer of minder vaag heeft *willen* doen: dit wordt zijn obsessie, hij waant een tijdlang de veroordeelde zelf te zijn, en wanneer die waan wederom geweken is, pleegt hij in zinsverbijstering een moordaanslag.

¹⁾ *Maurits Dekker. Reflex. Roman. Andries Blitz, Amsterdam.*

Dit lugubere geval kan moeilijk tot schoonheid inspireeren. Zulk een boek wordt op zijn best een hallucinatie, een nachtmerrie; de eindpagina brengt de bevrijding uit een naren droom. Dit geval van krankzinnigheid heeft op zich zelf niets tragisch, niets ontroerend of aangrijpend menselijks, het ligt buiten het terrein der litteraire kunst. Zoolang men nog geloof in de niet gedemaskeerde schoonheid en schoonheid de slapende prinses is, die de litteraire kunst te wekken heeft, weiger ik dit boek te aanvaarden. Een verstandsverbijstering op zich zelf is juist de ontvoering, de onttrekking van het object aan de mogelijkheid om dit tot een litterair kunstgegeven te maken. Het staat buiten de morele orde, buiten de menselijke gevoels- en zielsfeer, buiten het terrein der eigenlijke menselijkheid. Dat de waanzin van Koning Lear, de zinsverbijstering van Lady Macbeth, van Ofelia of van Gretchen in de gevangenis wel tragisch en aangrijpend zijn, wel als schoonheid werken, ligt niet aan dien waanzin op zichzelf, maar aan het tragisch verband, aan de morele orde, de causale verbondenheid, waarin hij optreedt. Deze Edgar Atkins van Maurits Dekker wordt krankzinnig, begaat een moord en sterft: men heeft een zeker medelijden met hem, maar verder interesseert hij niet. Het was den schrijver niet om het menselijk-tragische van het geval, om den ondergang van een mensch te doen, maar om *de techniek van het gekworden*. En die techniek kan den lezer hier niets schelen, dit is iets voor psychiaters, niet voor een romanlezer. Het krankzinnigworden van Edgar Atkins is voor Dekker zooiets als een chemisch proces. Hij laat opzettelijk alle conflicten en personen, die in het geval betrokken zijn, op den achtergrond en haalt ze er slechts zoover in als ze onmisbaar zijn voor zijn technische proef, verder niet. Zulk een boek is een zielkundige curiositeit. Wat aan „Waarom ik niet krankzinnig ben” zooveel ziel en leven geeft, is juist wat hier ontbreekt: de verscheurende tragiek van het lot eens menschen, die in zijn diepste menselijkheid miskend wordt. Ook Dostojefski houdt van dergelijke psychologische acrobatieën; ze liggen door zijn groote romans verspreid. Bovendien schreef hij een „Dubbelganger” en „Herinneringen uit een Sousterrain”; maar bij hem wortelen deze abnormiteiten in de groote morele levensordening. Een romanschrijver kan onmogelijk buiten de „moraal”, genomen in haar breedsten zin, omdat de mensch een persoonlijkheid is en persoonlijkheid en moraal onscheidbaar zijn.

„Reflex”, hoe kunstig en psychologisch juist ook geschreven, is een misgreep van iemand die in zijn geestelijke spanningen, in zijn innerlijke verbeeldingen moeilijk het evenwicht vindt.

Gods genade-mysterie

Beschouwing over het werk van Gertrud von Le Fort

door DR. NIC. PERQUIN S.J.

Het is met eerbiedige schroom, dat ik hier ga pogen het grootsche werk van Gertrud von Le Fort in te leiden.

Er is in haar werk zooveel van goddelijke liefde verraden, er is zooveel heilige intuïtie van Gods verborgen vruchtbaarheid, dat men meent te luisteren naar een persoonlijke bekentenis, slechts ternauwernood bedekt door de lichte sluier der objectiviteit.

Haar stijl heeft iets van dat schuwe en terughoudende van een fijne ziel, die tegen wil en dank over zich zelf moet spreken en toch is die weer zoo bevrijd van het klein-persoonlijke, zoo hoog gedragen naar de grootsche toppen, waar hemel en aarde elkander raken, dat men toch weer moet gelooven aan iets, dat meer dan een bekentenis is, aan een wereldebschouwing, die schoonheid werd.

Alles wat zij zegt is nieuw en toch komt het zoo bekend voor, wonderbare samenkoppeling van vergankelijkheid en eeuwigheid. Zóó ook in haar wijze van uitdrukken: Het merkwaardige is, dat haar boeken vrijwel zonder direct voelbare ontroering gelezen kunnen worden, hoewel met gespannen aandacht, maar zoodra men het boek neerlegt komt er een rilling door het lichaam heenvaren en men heeft nergens anders behoefte aan dan aan verder alleen te zijn en door te mijmeren en peinzend rond te gaan, niet in staat zich los te rukken uit die geheimzinnige stilte, die men om zich heen voelt. Dat is het geheim dier edele klassieke waardigheid. Ze kent geen gekwelde onrust, ze schreeuwt niet, abrupt en gejaagd. Ze vertelt zonder meer, in eenvoud. Geen gewilde eenvoud, die toch nog het getourmenteerde der onrust verraadt of die kinderachtig gestamel wordt, het is de heldere klaarheid van een sterrennacht, die ons optrekt naar de vredige rust der hemelverten, waarin voor het eerst een vermoeden opengaat van Gods oneindigheid.

Maar dat zegt niet voldoende — ik voel zelf, hoe het gebruikte beeld bedenkelijk op een chablone lijkt —, er is meer dan dat, want er is behalve die kristallen doorzichtigheid óók de heerlijke dichtbijheid van een ziel, die in onze werkelijkheid thuis hoort en ons leven kent.

Als ooit Gods genadewereld in onverbroken eenheid met ons leven gezien is dan heeft zij het gezien, want voor haar is er maar één werkelijkheid, de genade, onze genade, absoluut overheerschend en overhuivend heel ons kleine armzalige leven.

Dat deze gaafheid in onze tijd nog mogelijk is, is de grootste verrassing. Ineens is daar ergens ter wereld, stil, verborgen, zonder drukte de zachte, zilverklare toon van een harmonische ziel opgegaan, inluidend — zelfstandig en eigen — een nieuwe kunst, de kunst der katholieke classiciteit.

Zij is een bekeerlinge en haar eerste werk gold de Kerk. Let wel niet de genade in zich of Gods erbarming, maar Gods Kerk, die haar in de meest katholieke zin levenservaring geworden is: „Hymnen an die Kirche”¹⁾ heet het.

De Kerk wordt hier niet toegezongen met krampachtig-extatische uitroepen, nog veel minder met polemische bijbedoelingen, die haar toetrede tot die Kerk moeten rechtvaardigen, de Kerk staat hier voor ons in haar harde schoone werkelijkheid, wier eerste en beslissende eisch totale ziele-overgave is. Zij is niet tevreden met 'n arme ziel, die even van den moeden dag wil uitrusten:

„Aber du bist keine Herberge am Wege, und deine Tore öffnen sich nicht nach auszen” (Bldz. 10).

Neen! Ze vraagt overgave met lijf en met leven en zoolang zij die niet heeft, zwijgt ze. De ziel beukt tegen haar zwijgen aan, maar 't baat niet, zij moet zich offeren en eindelijk buigt ze haar weerbarstigheid in moeders schoot en weenend zegt ze:

„Ich bin in das Gesetz deines Glaubens gefallen wie in ein nackendes Schwert” (Bldz. 12).

In smartelijke bitterheid ervaart de ziel, dat eerst daar waar alles raadsel wordt, haar antwoord begint, dat daar waar alles sterft, haar leven eerst opbloeit, maar de ziel blijft trouw en nu opent zich het wijde hart der moeder en laat zich zelf zien in haar gulle rijkdom, die de eenige rijkdom der wereld is (Heimweg zur Kirche).

Het eerste, wat zij ziet, is de Heiligheid der Kerk. Het is een mysterieus lied, dat zij nu gaat zingen, mysterieus omdat 't doordringt tot het hart der transcendente diepten der goddelijke Waarheid:

„Siehe in mir knien Völker, die lange dahin, und aus meiner Seele leuchten nach dem Ew'gen viele Heiden!

— Ich bin die Strasse aller ihrer Strassen: auf mir ziehen die Jahrtausende zu Gott.” (Bldz. 17)

Langs alle schoonheden der Kerk gaat haar bewonderende liefde, openbaringen van grootheid in smart:

„Du hast tausend Wunden, daraus strömt dein Erbarmen; du segnest alle deine Feinde”. (Bldz. 19)

Maar weer wordt de ziel getroffen door iets wonderbaars, iets wat haar zalig maakt: het geheim Gods, dat opengaat in de gebeden der Kerk, die in haar heilige en grootsche, boven-menschelijke zangen heel de wereld meeneemt naar God:

„Du wäschst das Angesicht der Erde in deinen Liedern, du badest es in deinem Gebet, bis es ganz rein ist.

Du wendest es dem Herrn zu wie ein neues Antlitz! Und der Herr bricht aus seiner Einsamkeit und empfängt dich mit Armen des Lichtes — da erwacht alle Welt in seiner Gnade.” (Bldz. 23)

Nog dieper dringt zij door — want zij is rusteloos met de rust

¹⁾ Kösel, München 1929, 2. vermehrte Auflage.

der liefde — in Gods Geheim, zij opent het met sidderende handen, schreiend van geluk zingt ze de blijde ervaring uit, dat de mensch niet meer eenzaam is door de eenheid in het geheimzinnig Lichaam van Christus:

„Wir sind eines Leibes und eines Blutes!
Wir sind die Flamme einer Beseelung —
Du bist die einzige Gestalt der Welt!

Nieuwe vergezichten: Het jaar der Kerk wordt haar in zijn troostende, schoone beteekenis bewust en zij vindt het woord, dat met de metalen klank van onze tijd dat eeuwenoude mysterie der Kerk bevrijdt van de vervreemding, waarin het door onze zorgeloosheid vervallen was.

Maar het mooiste, wat zij te zeggen heeft, geeft zij, als zij de Kerk voor het eerst in het licht der laatste dingen ziet. Trouw tot de dood, zal zij ons over de drempel der scheiding brengen:

„ich will sie tragen bis an die Barmherzigkeit des Herrn". (Bldz. 61)

Meer nog, dan eerst zal men haar, de verborgene in de tijd, zien schitteren zooals zij is:

„Wenn die Jahrtausende wie Adler zurückbrausen und heimkehren werden zur Ewigkeit die Geschwader der Aeonen.

Dann wird der Enthüllte mein Haupt aufrichten und vor seinem Blick werden meine Schleier emporfahren in Feuer und ich werde daliegen wie ein nackender Spiegel im Angesicht der Welten.

Und es wird kein Schleier mehr über mein Haupt fallen wie das Blenden des Richters.

Darin wird die Welt versinken.

Und der Schleier wird Gnade heissen, und die Gnade wird Unendlichkeit heissen. Und die Unendlichkeit wird Seligkeit heissen. Amen". (Bldz. 64)

Dat is het laatste woord dezer monumentale hymnen vol muzikale pracht en parelende rijkdom van uitdrukking. In die hymnen is doorvoeld heel het bittere wee der menschheid, maar 't is grootsch doorvoeld, heroïsch, heilig. Het is geen ongenaakbare ergoistische Olympus-rust, maar rust der katholiciteit, die de eeuwigheid ziet.

Minder sterk op de voorgrond treedt de Kerk in haar eerste roman „Das Schweisstuch der Veronika"¹⁾, hoewel ook hier 't bekeeringsmotief duidelijk „kerksch" is.

De eigenlijke bewegende kracht van dit werk is de strijd van de menschenziel met Gods genade, maar het is uitgedijd tot een algemeen menscheijk probleem — wat wordt er niet groot onder haar handen! — door de grandioze tegenoverstelling van de twee groote machten van onze tijd, de classiciteit van een nieuw heidendom en de volledige doorleving van een waarachtig religieus katholicisme.

Het dramatische conflict speelt zich af in onze tijd en het beeldt

¹⁾ Kösel, München 1928.

eenzelfde conflict uit als Herwig's „Eingeengte", ¹⁾ een boek, dat ik ook hoogelijk waardeer. Bij Herwig is echter het tooneel Berlijn, bij haar Rome. Dat is het symbool van het contrast in beide werken. Berlijn zegt vergankelijkheid, Rome eeuwigheid. Bij Herwig is de bekeering, op slot van zake een zuiver persoonlijke terugkeer naar God, bij haar is de bekeering zuiver kerkisch georiënteerd. Bij Herwig is alles zoo dicht bij de zonde, zoo verschrikkelijk met menschenoogen gezien en de genade gaat huiveringwekkend sterk door menschenhanden, bij Gertrud von Le Fort is alles met Gods oogen gezien en daarom draagt het die serene rust, waarmee God zelf in Zijn hooge onaanstastbaarheid dat ontzettendste van alle wereldgebeuren moet zien: de strijd van menselijke weerbarstigheid tegen Goddelijke Liefde.

Het probleem is — kort gezegd — het probleem van de vrees voor God of laat ik het liever omkeeren (want zoo domineert het in dit boek) het probleem van het gebrek aan moed.

Het duidelijkst komt dit tot uiting in Tante Edelgart, een wankelende, altijd aarzelende, altijd onrustige ziel met fladderende, wanhopig zoekende blikken. Zij leeft lange tijd als katholieke, maar ze is het niet en uit een onverklaarbare ziekelijke zucht naar zelfbehoud weigert ze de laatste schrede te zetten. Zij probeert het geloof, dat haar heimwee is, dood te praten, en als dat niet lukt begint ze Hem te haten, die zij niet durft beminnen. Maar Gods genade zet door, drijft haar tot verstikking toe. Met razende vertwijfeling weert zij zich — zij werpt haar kruisbeeld op de vuilnishoop —, maar ten laatste overwint de genade en zij geeft zich over. Er is nog een ergere vrees, erger omdat ze dieper zwijgt, en dat is die van den dichter Enzo. Hij is enkel dichter, hij voelt dit ook zelf, maar hij kan niet anders, want hij durft het leven zelf niet te leven, zijn dichten is een uitwijken, een vlucht voor de verantwoordelijkheid. Hij interesseert zich voor alles, ook voor 't religieuze, maar altijd puur als dichter met die gejaagde onrust, die de adem is der menselijke vergankelijkheid:

„Wenn man lebt" — zegt hij — „kann man nicht dichten und wenn man dichtet, kann man fast nicht leben, das ist es" (Bldz. 100).

Hij voelt, dat de levensopvatting van de grootmoeder met haar klassieke rust van een modern, maar grootsch humanisme „zu harmlos" is (bldz. 62), hij weert er zich tegen (hij is daarin een beeld van het jonge geslacht) en hij heeft gelijk, want de grootmoeder was blind voor geheimzinnige gegevens van een andere werkelijkheid, maar hij beleeft die ervaringen niet als mensch, maar als dichter. Voor beide samen is hij te klein. Daarom — als de werkelijke eisch tot hem komt door Veronika's voorbeeld — dan staat er:

„Enzio fühlte sich jetzt nicht mehr von Kirchen und Klöstern gefesselt, noch

¹⁾ München 1928.

ging es ihm darum, religiöse Gespräche zu führen, sondern er hatte offenbar mit seinen Versen jenen Sprung getan, welchen alle tun, die der unbedingten Forderung des Geistes ausweichen: den Sprung in die bewusztlose Natur" (Bldz. 246)

En hij gaat heen, hij vlucht van Rome weg en daarmee van God.

Maar ook in Enzo doorleven wij niet de grootste vrees, die vinden wij in de Grootmoeder: een angst zoo oneindig tragisch, omdat ze zoo oneindig subtiel is. De schrijfster gebruikt het woord vrees niet en ik weet ook niet, of zij het in haar gedachte zoo formuleerde, maar het is de ondergrond.

Die Grootmoeder, volslagen ongeloovig, wier levenspathos Rome gold, vormt het eigenlijke middelpunt der handeling. Getrud von Le Fort heeft haar lief, want die figuur heeft zij gekroond met alle schoonheid, die in een mensch leven kan, die menschelijke krachten tot perfectie weet op te voeren. Méér kon de dichteres niet geven, zij heeft haar het tribuut betaald van absolute waardeering, neen van liefde en piëteit. Welnu: als die heerlijke, sterke, groote vrouw ten slotte neerzigt en in haar sterven de volledige kleinheid van het grootmenschelijke openbaart, dan kan niemand aan die wet ontkomen.

Grootmoeder is sterk, zij kan niet verdragen, dat in haar gezichtsveld iets opduikt van onbeheerschtheid of lijden (wat haar grootheid en tegelijk haar tekort is); zij neemt het tragische rustig aan om er rijker en grooter van te worden; zij wil geen smeekende verlangens hebben, haar liefde geldt de harmonie en als haar een geheel ontvalt, dan geeft ze het terug ongebroken, sterk en onoverwinnelijk. Maar de dag komt, dat zij breken *moet*. Zij sterft eenzaam, met haar laatste hoop ten grave dalend, een hoop, ondanks haar zelf toch gekoesterd:

„Sie starb an ihrem eigenen Leben, an dieser wundervollen, reichen und glänzenden Fülle ihres Seins, welche sie sovielen Jahre lang feurig und stolz wie eine festliche Krone getragen hatte und für die sie nun plötzlich keine Kraft mehr besaß, so als sei etwas daran eben zu stolz und zu festlich gewesen; die Krone hatte sie erdrückt. Denn dieses war ja das unendlich Wehmütige, was den sinkenden Lebensabend meiner Großmutter umgab, das es nun zu allerletzt doch noch so für sie wurde, wie sie es nie gewollt hatte: das der schimmernde Schleier, den ihre starke Seele und ihre klugen Hände jahrzehntelang über Welt und Dinge gebreitet hatten, ihr nun plötzlich doch noch entsank, und sie das grausame und hässliche Antlitz der irdischen Verhaftungen erblicken mußte, welches sie stets verneint hatte." (Bldz. 272)

Het was dus een sluier, die ze over alles heengehangen had en was dat geen vrees? Haar „Lebensbejahung, bis zum letzten widerlegt" (Bldz. 286), was die geen angst voor het donker dat ze niet durfde zien? Vrees om steun te moeten zoeken bij God, de vrees van de hoogmoed?

Tegenover die geweldige tegenpartij, sterk van geest, grootsch van gebaar staat een eenvoudig menschje met 'n schortje voor. Jeanette, de hulp in de huishouding. Zij neemt in het boek evenmin als in

het leven een ruime plaats in, ze staat ergens achteraf, maar ze is er — overal en altijd waar zij zijn moet. Haar stille vreugde, haar kinder-eenvoud, haar diepzinnige bescheidenheid stralen zonder dat ze 't weet de onuitputtelijke pracht van haar geloofsrijkdom uit en iedereen moet haar zien, moet tegenover haar zijn houding bepalen. Zij is uitnoodiging, zij noodigt ook Veronika uit, zonder ooit een woord te spreken, want dat mocht niet, omdat Veronika zonder godsdienst opgevoed moet worden, maar ze is toch uitnoodiging en Veronika volgt, zonder weerstand opstijgend naar God, gedreven en overweldigd door Zijn genade en zoo doet zij tenslotte, wat Grootmoeder haar droefgeestig vroeg:

„Wohin du einmal gehst, gehe ganz“ (Bldz. 296).

Twee jaar later volgt een nieuwe roman: „Der Papst aus dem Ghetto, Die Legende des Geschlechtes Pier Leone.“¹⁾

Ik geloof niet, dat het juist is, wat Johannes Kirschweg²⁾ zegt, dat dit boek het probleem behandelt: „Kerk en Jodendom“. Het is misschien aardig voor het parallellisme: Kerk en Ziel (Hymnen an die Kirche), Kerk en heidendom („Das Schweisztuch der Veronika“ wat ook maar zeer ten deele waar is), en nu dan Kerk en Jodendom („Der Papst aus dem Ghetto“), maar al is dat nog zoo aardig gevonden, daarom is het nog niet juist. Ik geloof veeleer, dat het motief dit is: de Kerk is de Kerk van het Kruis en ook haar diepste smaadt, haar uiterste kleinheid is zinvol als een stadium op den weg, die Christus ging, de weg van het Kruis. Zij ziet immers, wat ons reeds in de hymnen toegezongen is, in de Kerk het mystieke Lichaam van Christus.

Dit motief is — zooals men begrijpt niet in die abstracte formulering ontstaan, het is een antwoord en wel op een angstwekkende vraag, op een bekoring, die velen met haar zullen gevoeld hebben bij de beschouwing van het groote schisma van 1130, waarin de eenheid der Kerk, haar schoonste kroon, verduisterd werd tot nachtzwijgen toe. En haar antwoord? O! Dat is de pathetische, maar zoo oneindig diepzinnige verklaring der liefde, die de waarheid raadt: Dat was — zegt ze — de Hof der Olijven der Kerk.

Vraag en antwoord zijn nu bij haar tot een roman geworden en daarin spelen inderdaad de Joden een groote rol, maar dat is een gevolg van een reflexie over de psychologische mogelijkheid van den afval van den grooten kardinaal Petrus uit het geslacht van Pier Leone. Zoo komt zij tot de legende van het geslacht van Pier Leone, die niet in waarheid bekeerd zou zijn, omdat hij nooit eerlijk, volledig het jodendom kon loslaten, zeker niet in zijn uiterste vertakking van macht- en heerschzucht.

¹⁾ Transmare Verlag, Berlin 1930.

²⁾ Lit. Handweiser, 1930-31, kol. 404.

Zij leest in die legende de fel vastgehouden traditie in het Ghetto van Rome van vergelding en wraak; zij ziet dat het Jodendom daar nog leeft, nog zingend de liederen van David, nog bouwend op verwachting, weerbarstig en hard, vol van een passie en haat, die onverdelgbaar is, want religieus; zij ziet het Jodendom triomfeeren, schijnbaar tenminste in de afval van Pier Leone en in de toekomst in de afval van zijn Jodenkardinaal — en daar tegenover staat de Kerk, schijnbaar overwonnen en toch weer levend, toch weer opstijgend met hernieuwde kracht, omdat ze Gods werk is, ja Israel overwinnend op datzelfde oogenblik in de mystieke roof van de schoonste bloem, die in haar midden opbloede, Trophäa, gewijd aan Israel en geplukt, toen ze rijp was, door den Heer.

Dit werk beteekent een groei in de ontwikkeling der dichteres, want hier raakt ze aan het mysterie aller mysteries, aan de dwaasheid des Kruises, aan de „Umwertung aller Werte”; hier is het absoluut harmonische slotaccoord zuiver bovennatuurlijk:

„Wir beten dich an Jesus Christus, denn durch dein Kreuz hast du die ganze Welt erlöst” (Bldz. 390)

Die Umwertung aller Werte komt nog sterker uit — in ieder geval grijpbaarder — in haar laatste werk, dat een novelle is: „Die Letzte am Schafott”¹⁾. Uit dit werk blijkt nog meer haar karakteristieke beteekenis als dichteres: zij is de dichteres van Gods mysterieus werken in deze wereld. Zij zoekt het daarom altijd verder dan 'n ander, zoo ook hier. Haar bevrucht niet het heroïsme, dat wij kennen, maar het heroïsme, dat zuiver de overwinning Gods is, het heroïsme waarin niets van den mensch meer is, maar enkel Gods kracht. Het is de heldenmoed van de angst, die zij hier vormt:

De kleine angstige Blanche de la Force, die uit zich zelf heelemaal niet naar de marteldood verlangt, ja die door de gedachte eraan tot de dood gepijnigd wordt (O! 't is zoo'n angstig vogeltje!), laat God vrijwillig in sublieme eenvoud het lied opvangen der 16 Carmelitessen van Compiègne, die zingend naar de guillotine opgingen: Zoo wordt zij, die gevlucht was voor het vrijwillige offer der zusters, de eenige eigenlijk, die uit vrije keuze, in een luxe van heldhaftigheid, de dood ingaat.

Maar de sterke Marie de l'Incarnation, het belichaamde verlangen naar de marteldood, wordt door God gedwongen het offer van het offer te brengen en te blijven leven. Het is zuiver het geheim der uitverkiezing, waar de kracht zwakheid wordt en de zwakte heldhaftigheid. Het is de uitverkiezing Gods die nu eenmaal in dat zachte teere schepseltje de doodsangst van Jezus wil uitbeelden. Zij draagt immers: „Die Todesangst der ganzen Welt” (bldz. 74), „das Grauen der ewigen Liebe” (bldz. 98).

¹⁾ Kösel, München 1931.

En zegt het Madame Lidrine niet heel duidelijk:

„Sind denn Furcht und Schauer immer nur Aergernis? Besteht nicht die Möglichkeit, dasz sie — wenigstens zunächst — etwas viel Tieferes sein können als Mut, etwas das weit mehr der Wirklichkeit der Dinge, das heiszt den Schrecken der Welt entspricht und auch weit mehr — unserer eigenen Schwäche?“ (Bldz. 35)

Dat wil dus zeggen: Vrees, in religieuze zin — en hierdoor is deze novelle ook een verdieping van het probleem in „Das Schweisstuch der Veronika“ — vrees kan en zal het gevolg zijn van het absolute bewustzijn der eigen nietigheid, hoe rijk men — mensche-lijkerwijze gesproken — ook is. Dan eerst, wanneer de mensch ont-
daan is van zich zelf, niets meer overheeft, waarop hij steunen kan, dan eerst kan God werken. Dat was reeds aangeduid in de bekeering van Veronika, die eerst totaal ontroofd werd van alles, waarop zij steunde en wat haar kracht leek, maar hier is het de leidende gedachte geworden.

Daarom moet ook de groote Marie de l'Incarnation die angst zelf leeren doorleven om te kunnen zeggen:

„Gib mir die Märtyrerkrone oder gib sie nicht.“

Gods genade-mysterie, dat is het leidmotief der schrijfster, dat is haar biddend gedicht Amen, dat is haar roeping als kunstenaar. Maar zij kan ons dat geheim niet openbaren in een simpele weergave van innerlijke ervaringen, zij is immers kunstenaar en haar ervaringen krijgen eerst leven in werkelijkheden om haar heen.

Wij moeten niet meenen, dat wij met van het eigen ik uit geziene beschouwingen te doen hebben, wij treden integendeel bij haar binnen in een paleis van monumentale structuur, architectonisch een meesterwerk. Haar architectonische begaafdheid is enorm.

In „Der Papst aus dem Ghetto“ bijv. komen telkens de verschillende groepen, die tegenover elkaar staan aan het woord, om volgens hun manier en hun inzicht de geschiedenis verder te vertellen. Daardoor wint de vertelling geweldig aan directheid en ook aan objectiviteit, die haar zoo lief is. Zij wil zich zelf altijd op de achtergrond dringen. Zoo ook in „Die Letzte am Schafott“; zij laat een persoon uit de adel schrijven, wat hij zelf bij de revolutie als toeschouwer meemaakte, hij schrijft aan een vriendin die in het buitenland nog steeds als vrijgeest leeft. Men begrijpt, hoe door deze wijze van voorstelling het heldhaftig gebeuren in een kuisch schemerlicht komt te staan, omdat die schrijver, onder het gevoel, dat spottende, hooghartige oogen zijn epistel lezen, telkens moet uitleggen en verklaren, ook zijn eigen bekeering, en haar met 'n hoffelijk gebaar moet uitnoodigen tot een herziening van haar levensopvatting. Die techniek verhoogt de stemmingswaarde en maakt het verhaal meteen

los van haar zelf. Dat is bewust, zij wil onpersoonlijk zijn, koel zelfs, op een afstand, zij doet alsof ze maar wat overdrijft, maar toch verraaft zij haar grootheid door haar diepzinnige levensbeschouwing zelf en door die groote liefde, die toch weer zacht en innig door alles heen straalt, als zij telkens terugkeert tot die immers teere figuren, Veronika, Trophäa, Blanche, die droomzekere, door God alleen geleide zielen, die zich geven en die genomen worden zooals ze zijn.

Haar stijl is uitermate beeldend, een herinnering aan Goethe's mannelijke phantasie, die door het beeld ons nadert. Eén voorbeeld moge volstaan:

„Einen Augenblick lang schwebte es über uns beiden wie eine grosse, stille, körperlose Zärtlichkeit, dann erhob sich aus ihr, wie aus einem Kelch eine tiefe, fraglose Gewissheit" (Das Schweisstuch, Bldz. 151)

Haar stijl is bovendien een stijl van werkelijkheid, zij kan geen gevoelens opdringen, zij laat eenvoudig de werkelijkheid voor zich zelf spreken en haar kunst bestaat daarin, dat zij die realiteit zoo tot ons laat komen, dat wij de beteekenis ervan moeten begrijpen.

Uit dit laatste ziet men ook het groote bezwaar voor haar roem. Zij is een dichteres van groot formaat, maar geen die oplagen zal weten te halen van tienduizenden, want ze is te groot voor het gewone publiek, dat ingebakerd wil worden in een zoete sentimentaliteit. Daarvoor is zij niet berekend, niet omdat ze ingewikkeld wil doen, maar omdat ze de zoetsappige tranenontroering versmaadt en zelf laat denken en ten slotte onverschrokken doordringt tot werkelijkheden, waarvan Jan en alleman niet eens het bestaan vermoedt.

Zij zal de élite veroveren, feilloos zeker — de kritiek is ten opzichte van haar ook niet te kort geschoten — en zij zal blijven ook dan nog, wanneer het honderdduizendste exemplaar van het beste boek der middelmatigheid vergaan zal zijn.

BOEKBEOORDEELINGEN:

LUGER (Johan) DE KLEINE MISDAAD. (232) f 2.50. Voor den politierechter. Met voorwoord van Dr. N. Muller, Politierechter te Amsterdam. Illustraties van Jo Spier, Andries Blitz, A'dam.

Uit de kostelijke boekjes „Amsterdam, Zwart op Wit" e.a. hebben wij Johan Luger leeren kennen als een journalist van buitengewone kwaliteiten, die met 'n tikje superieur medelijden en heel veel humor de menschen uit zijn omgeving gadeslaat. Uit zijn verslagen van de zittingen van den politie-rechter zijn de beste in dit boek bijeenverzameld, waarbij Jo Spier zoo nu en dan een rake teekening gemaakt heeft. Een boek, dat ongetwijfeld zijn weg wel vinden zal onder hen, die gaarne een boek in hun bezit hebben, waarnaar zij zoo nu en dan eens grijpen kunnen om hun geest wat op te frisschen.

HEIJBROEK (N. I. ONZE NEDERLANDSCHE KINDEREN. (91) Ge-
kiekt door hun Vaders en Moeders. J. M. Meulenhoff, Amsterdam.

Voor allen, die van kinderen houden, een aardig boekje.

Buitenlandsche Letteren

Fransch

CAHUET (Albéric) *SAINTE HÉLÈNE PETITE ÎLE*. Roman. 12 frs. Fasquelle, Editeurs, Paris, 1932.

Als leerling der krijgsschool te Brienne schreef Napoleon in zijn schoolwerk „Sainte-Hélène Petite Île”. Albéric Cahuet heeft dit als titel van zijn roman gekozen. Fransche schrijvers kunnen niet weerstaan aan de neiging om overal naar *amour* te snuffelen en Cahuet vindt of fantazeert l'amour op Sint Helena. Napoleon met zijn kleine hofhouding afgezonderd levend te Longwood op het rotseneiland en daar een landelijke nimf vereerend met zijn liefde: het gegeven is te aanlokkelijk voor een Fransch romancier. Cahuet maakt er een leesbaar romannetje van en beschrijft niet onaardig het leven der bewoners, klimaat en aspect van het eiland en de spanning tusschen gouvernement en gevangene. Uitgangspunt van zijn verhaal is de Russisch-Oostenrijksch-Fransche commissie die in 1816 naar het eiland gezonden wordt ter contrôle. Het belangrijke van dit boekje is niet zoozeer het gefantazeerde liefdegevalletje als wel de historische achtergrond, waarop het zich afspeelt. Napoleon, de Geweldige, hanteert al de bladzijden van dit verhaal. Voor volwassenen.

CASSOU (Jean) *GRANDEUR ET INFAMIE DE TOLSTOI*. 12 frs. Grasset, Paris, 1932.

Er komt geen einde aan de boeken over Tolstoi. In alle talen van Europa wordt er over hem geschreven. Jean Cassou heeft een zeer eigen kijk op den grooten Rus en schrijft over zijn *grandeur*, maar vooral over zijn *infamie*. Zijn *grandeur* is zijn nieuwe opvatting van vele dingen, die blijkt uit zijn betere werken, maar zijn *infamie* is heel zijn later leven na de gewetenscrisis in 't begin van zijn huwelijk. Het is wel merkwaardig: diezelfde Tolstoi die door veel liefvallige humanisten als „het geweten van Europa” beschouwd werd, wordt hier als infaam voorgesteld. Cassou is een boeiend en meeslepend schrijver, die zijn zaak geniaal verdedigt: men gaat in Tolstoi's *infamie* gelooven. Maar Cassou is een vreemd Apostel; hij oordeelt vanuit een onhoudbare stelling. Hij verwerpt elk dogma, elk beginsel, elke meening, elke „houding”: de mensch heeft niets anders te doen dan te „leven” en zich te gedragen, niet naar een bewuste richtlijn, maar naar onbewusten levensdrang. Verder niets: al het andere is infaam. Daarmee is Tolstoi geveld. Het is wat al te eenvoudig. En toch! hoeveel waars en goeds staat er in dit boek. Deze Tolstoi is aannemelijker dan „het geweten van Europa”.

BENOIT (Pierre) *L'ÎLE VERTE*. Roman. 15 frs. Albin Michel, Paris, 1932

Pierre Benoit gaat door met avontuur-romans te schrijven, romans die hem zelfs de deuren der bekende „Coupole” geopend hebben. Dit maal is hij niet zeer gelukkig. „L'Île verte” is een boek

zonder spanning, zonder mystificatie of verrassing en, wanneer deze dingen ontbreken blijft er in een boek van Benoit niet veel over. Gewoonlijk is hij handig en gelukkig in het vinden eener intrige, maar hier heeft zijn vindingrijkheid hem in de steek gelaten. Het ontdekken van een vervallen huis op een eenzaam eiland is wat erg onnoozel als middel tot mystificatie en het lange verhaal dat er volgt uit den mond van den gastheer, doet niet zeer natuurlijk aan. Wel herkent men voortdurend de hand van den geroutineerden verteller, die Benoit nu eenmaal is, maar er zit geen vaart, geen spanning, geen avontuurlijkheid in. De gril van den ouden Etienne Ruiz, die op het eenzame eiland een huis bouwt en alles, alles vergeet voor zijn vogels, is te weinig gemotiveerd. Het is een der zwakste boeken van Benoit.

Duitsch

STEGUWEIT (Heinz) DER JÜNGLING IM FEUEROFEN. (339)
Albert Langen, München, 1932.

„Der Jüngling im Feurofen” is de uit Vlaanderen teruggekeerde soldaat Manes Himmerod, die door een stortvloed van moeilijkheden en tegenslagen zijn weg moet vinden. Hij maakt de separatistenbeweging mede in het Rijnland kort na '18, moet samenleven met

HEINZ STEGUWEIT

en naast het Fransche bezettingsleger, heeft het hoofd te bieden aan duizend tribulatiën, maar blijft de blijgezinde, hoopvolle kwant die hij altijd geweest is. Het is een optimistisch boek vol liefde voor Heimat en vaderland, een (wel) bedoelde pendant van „Der Weg zurück”, een volksboek dat reeds bij duizenden verkocht werd. Zulk een boek doet vreemd, archaïstisch aan in een tijd van wanhopig realisme. Zulke boeken, zou men meenen, kunnen niet meer geschreven worden. Maar Steguweit schrijft ze nog en met talent. Zijn humor is van goed gehalte en zijn avonturen zijn boeiend beschreven. De schrijver wil op *zijn* wijze bijdragen tot den opbouw van het

groote vaderland en in een boek de menschen bewijzen dat het leven nog blij te leven is. Hiertoe neemt hij niet zijn toevlucht tot holle romantiek of tot de kinderlijke idylle, maar hij schept een held met een wonderlijk temperament, met een onbluschbaren levensmoed, die allen aansteekt met zijn optimistische verzekerdheid. Het is een

door en door gezond boek, goed geschreven en wortelend in een hechte overtuiging van de onverwoestbaarheid der oude idealen.

FLAM (Cosmus) DAS LETZTE KLEINOD. 4.20 en 5.50 R.M., W. G. Korn, Breslau.

Het streven, dat wij in de werken van vele schrijvers kunnen opmerken, om namelijk een reddingsmiddel uit de geestelijke en maatschappelijke chaos onzer hedendaagsche samenleving aan de hand te doen, staat gewoonlijk niet gericht naar het Christendom. In dat opzicht is de roman „Das letzte Kleinod” van Cosmus Flam een uitzonderlijk boek. De jonge kunstenaar Josua Born vindt zijn weg naar de grootstad Berlijn, waar hij een kunstsalon opent. Critiek en fortuin zijn hem gunstig, het geld vloeit hem van alle zijden toe en zijn verbijstering over het ongekeende succes doet hem vervallen tot de excessen, die als norm gelden in zekere kringen van onze moderne samenleving. Een debacle volgt, een inkeer, die echter aanvankelijk nog te zeer is ingesteld op het individu, om een ware gemoedsrust te kunnen veroorzaken. Een vriend opent hem de oogen voor de werkelijke waarde van het leven. Deze periode gaat samen met een oprechte liefde voor een hoogstaande vrouw, welke hem echter door den dood wordt ontrukkt. De louterende kentering wordt besloten met een afscheid van de wereld en de intrede in een klooster. De verbijstering veroorzaakt door het ongekeende succes, dat de hoofdpersoon in de aanvang met zijn kunstsalon beleeft, is buitengewoon sterk beschreven. In dit verband gezien is het tweede gedeelte van deze roman veel zwakker, waar de schrijver voor de taak stond het langzame psychologische proces, dat tot een bekeering moest voeren, uit te beelden. Deze zielkundige ontwikkeling is niet immer aanvaardbaar. Een groote uitzondering hierop vormt het oogenblik waarop de hoofdpersoon louter uit opstandigheid een biechtstoel binnengaat om den priester allerlei leugens te biechten, waarbij tenslotte blijkt, dat die biecht in wezen een getrouw relaas is geweest van zijn eigen zondig leven. Alleen voor rijpe, ontwikkelde lezers.

KRAUS (Gina) DIE UEBERFAHRT. Knorr & Hirth G.m.b.H., München.

Het is de schrijfster van „Die Ueberfahrt” hoofdzakelijk te doen geweest het leven op een grooten oceaanstoomer tusschen Bremen en New-York uit te beelden. De aanleiding hiertoe vindt zij in een dokter, die door zijn vrouw is verlaten, welke met een Amerikaan naar diens geboorteland vertrekt. De dokter vervolgt haar en weet toevallig een baantje als scheepsarts op één der meest luxueus ingerichte oceaanstoomers te bemachtigen, waarop ook zij zich bevindt. Als zij in New-York aan wal stappen, hebben de ervaringen door den dokter in dien korten tijd beleefd, een dusdanige invloed op hem gehad, dat hij naar aanleiding daarvan, wij zouden haast willen zeggen, met een weidsch gebaar zijn ontrouwe echtgenoot de volkomen

vrijheid schenkt. Een dergelijk feit kunnen wij natuurlijk zoo zonder meer maar niet accepteren, doch de schrijfster maakt het ons aannemelijk. Het beeldend vermogen van de schrijfster is niet gering. Wegens de sterk erotische inslag blijve het boek voorbehouden lectuur.

MARTIN LUIZ GUZMÁN

GUZMÁN (Martin Luiz) ADLER UND SCHLANGE. Roman der Mexikanischen Revolution. (396) 5 M. en 6.80 M. Engelhorn, Stuttgart, 1932.

De schrijver van dezen roman — een kroniek der tumultueuze jaren 1913-1915 — is een Mexicaan, die na de revolutiejaren zijn vaderland verlaten moest en nu te Madrid woont. Daar verscheen ook zijn eerste boek in 1928 „El Aguila y la Serpiente”. Er is moeilijk iets meer chaotisch denkbaar dan deze Mexicaansche revolutie, en even moeilijk een klarer en klassieker beschrijving daarvan dan deze roman. Want ondanks het kroniek-achtige is het een roman; Guzmán romantiseert zijn herinneringen. En hij doet dit met talent. Met dezelfde scherpste en menschkundigheid, waarmee Tolstoi in „Oorlog en Vrede” zijn figuren teekent, beschrijft Guzman de Mexicaansche revolutionairen. Met een klassieke helderheid van blik over-

ziet hij zijn eigen ervaringen en het verloop van den veelvormigen opstand en ontwerpt hij een beeld van dezen chaos. In korte trekken en tekenende tafreelen vat hij samen wat er aan opstandigheid, aan wreedheid, aan onmenschelijkheid, aan zieleadel ook, woelt en werkt in dit door tyrannie en dictatuur geteisterde volk. Guzman is een schrijver van ongewone beteekenis en zijn boek zal niet slechts als litteratuur, doch ook als geschiedenis te genieten zijn. Volwassenen.

Engelsch

PASSOS (John Dos) NINETEEN NINETEEN. (462) 7/6. Constable & Company, Ltd., London.

Wie de moderne Amerikaansche litteratuur en haar auteurs bestudeert, komt steeds op een of ander punt terecht bij den criticus

H. L. Mencken. Door zijn gezaghebbende positie aan verschillende leidende tijdschriften heeft hij ontzaglijken invloed geïoefend; een invloed, dien wij voor een belangrijk deel funest durven noemen. Het is dien invloed en zijn aanmoediging vooral te danken, dat de jongere en meest talentvolle Amerikaansche auteurs bezig zijn een romankunst te scheppen, waarin voor moraal in het algemeen en sexueele beheersching in het bijzonder geen plaats meer is; — wel ruimschoots voor het tegendeel. Tot die schrijvers behoort ook John Roderigo Dos Passos, wiens eerste roman, „Three Soldiers” (1921) — die heftige discussies uitlokte, — reeds duidelijk aangaf, welke richting dit talent ging. Die richting is hij getrouw gebleven; zijn pas verschenen „Nineteen Nineteen” komt het opnieuw bewijzen.

Het is een verzameling levensverhalen, vooral spelend tijdens den oorlog en eindigend in het jaar van het verdrag van Versailles. De meeste dier onafhankelijk van elkaar zich ontwikkelende levens, raken elkander op enkele punten, hetgeen de belangstelling verhoogt. Op een enkele uitzondering na, is ontucht het culminatiepunt in deze levens. De karakterbeschrijvingen zijn niet diepgaand genoeg om meer dan typen te leveren; dit was ook trouwens de bedoeling van den auteur. Typen, die gelukkig niet het geheele menschdom vertegenwoordigen, al zou de schrijver ons dit gaarne willen laten gelooven. Elk dier figuren reageert naar eigen bijzonderen aard op den oorlog, waarbij het klaarblijkelijk is dat Dos Passos geen eenvoudige zich beheerschende, of nobele menschen kent. Zijn observatievermogen is buitengewoon scherp, maar evenzeer buitengewoon eenzijdig. Wat hij verkoos waar te nemen is vastgelegd in een verhaaltrant, nu eens wijdloopig, maar meestal kort, bondig, puntig, bijtend, al naar het onderwerp het vereischte. Want Dos Passos is een kunstenaar, die zijn taal beheerscht. Hier en daar ook is hij slordig; — een verschijnsel dat aan Mencken's invloed kan geweten worden.

De biografieën afgewisseld door z.g. „Newsreels”, korte on-samenhangende nieuwsberichten en flitsachtige impressies, en korte beschrijvingen, getiteld „The Camera Eye”. Zij dienen den auteur, zijn satire veelomvattender en vlijmender nog te maken. De stijl wijkt volkomen af van dien der biografieën; het on-samenhangend-impressionistische er van herinnert sterk aan James Joyce. Soms krijgt men den indruk dat het Passos' bedoeling was, dat impressionisme te parodieëren. Een eigenaardig procédé in elk geval, dat niet geheel geslaagd is.

Het is duidelijk, dat „Nineteen Nineteen” tot de sterk voorbehouden lectuur behoort; slechts zij, voor wie het van belang is op de hoogte te blijven van de Amerikaansche litteratuur, kunnen het boek zonder bezwaar lezen.

ROGERS (Stanley) THE INDIAN OCEAN. (254) 7/6. George G. Harrap & Co., Ltd. London.

Naar den titel te oordeelen, zou men niet vermoeden dat deze een lectuur dekt die men geïnteresseerd, desnoods in één stuk van begin tot einde, leest. Dit is inderdaad het geval. „The Indian Ocean” is een geschiedenis van deze wereldzee. Histories zijn geschreven van volken, van godsdiensten, van culturen; — waarom ook niet die van een oceaan? De auteur doet het niet plechtig of geleerd, al blijft hij volkomen authentiek. Hij is er in geslaagd zijn onderwerp te behandelen op den prettigen conversatietoon, die eigenlijk meer Fransch dan Engelsch is. Zoo vertelt hij van de eerste avonturiers, die dezen oceaan bevoeren; van de Oostinje-vaarders; van zeeroovers; van typhonen; van schipbreuken; van den Grooten Oorlog, voor zoover deze zich op den Indischen Oceaan heeft afgespeeld. Eigen illustraties versieren het prachtig uitgevoerde boek, dat wij gaarne aanbevelen.

LEONARD GRIBBLE

GRIBBLE (Leonard R.) THE STOLEN HOME SECRETARY. (288) 7/6. George G. Harrap & Co., Ltd. London.

Elk nieuw werk van Gribble geeft opnieuw gelegenheid te constateeren, dat hij een der beste schrijvers is van „detective fiction” in een land, dat op dit gebied waarlijk talrijke talentvolle auteurs telt. Het merkwaardig-nieuwe in dezen roman is dat de politie niet kan uitgaan van het gebruikelijke begin: het gevonden lijk, want dit blijkt gestolen te zijn. De ont-knooping schijnt na eenigen tijd voor de hand te liggen, maar is tenslotte zoo onverwacht, dat ook de meest geroutineerde lezer van detectivetectuur die niet kan vermoed hebben. Geschikte ontspanningslectuur.

DREISER (Theodore) TRAGIC AMERICA. (412) 10/. Constable & Co. Ltd., London.

Dat in „God's own country” politieke corruptie de democratie tot een aanfluiting heeft gemaakt; dat de werking van zijn justitie belachelijk zou zijn als zij niet zoo treurig was; dat de sociale toestanden — om van hoogere cultuur nog maar te zwijgen — er over het algemeen zoodanig zijn dat wij ons voorloopig gelukkig kunnen achten geen Amerikaan te zijn, — de eigen romanschrijvers en essayisten hebben ruimschoots gezorgd dat de wereld het te weten

kwam. Onder hen kan Theodore Dreiser, zonder eenige bedenking, vooraan gesteld worden. Vooral, nu zijn „Tragic America” verschenen is. Het is een felle, lange aanklacht tegen Noord-Amerika's maatschappelijke toestanden en verhoudingen, — die stuk voor stuk de revue passeeren, en gestriemd worden. Hij generaliseert niet; — hij noemt de feiten, détails, data; hij is „bij”: het boek werd geschreven nadat Engeland den gouden standaard verlaten had.

Ontegenzeggelijk staan er veel waarheden en juiste conclusies in het boek; maar toch voelt men zich bij de lezing dikwijls gedrongen een sceptisch standpunt in te nemen. Dreiser laat zich kennen als een fanaticus, die vanuit een zeer bepaalden gezichtshoek waarneemt; bij ons zou hij waarschijnlijk een uiterst links georiënteerd socialist genoemd worden. De lezer bemerkt spoedig dat hij de feiten zóó groepeerd dat slechts *zijn* conclusie mogelijk schijnt; de grondslag van waarheid wordt maar al te dikwijls vertroebeld. Waar hij over de Katholieke Kerk schrijft, is het duidelijk dat een man aan het woord is, die een onbeheerschte haat tegen haar koestert. Van objectiviteit is dan geen sprake meer.

Alles bijeen genomen is dit wel een belangwekkend boek; maar het kan alleen met vrucht gelezen worden door hen, die een meer dan oppervlakkigen kijk op de Vereenigde Staten bezitten, zoodat zij in staat zijn te onderscheiden waar Dreiser objectief blijft, en waar zijn partijdige visie misleidend werkt. Bovendien, al is Dreiser hier essayist, — beter wellicht nog journalist of pamfletist —, hij is toch ook romancier, en iets van het visionnaire van den romancier openbaart zich in zijn boek.

THEODORE DREISER

De hedendaagsche Fransche detective-roman en onze zucht naar zelfontvluchting

door DR. B. M. BOEREBACH.

Toen eenige maanden geleden een Fransch Academie-lid, die zijn pen nooit anders dan in dienst van de elite stelde, de publicatie van zijn laatsten (inmiddels verschenen) roman ¹⁾ begon in een der wereldvermaarde Fransche tijdschriften, werden zijn bewonderaars voor een groote verrassing gesteld. Want deze publicatie bood alle kenmerken van den crimineelen roman. Werd dit de officieele erkenning van een roman-genre, tot gisteren geminacht en vandaag in zoo blakende volksgunst? Een genre, dat zijn beoefenaars slechts vond onder tweede-rang-schrijvers of schrijvers, die beschouwd werden als „hors-la-loi?” Beteekende het de aankondiging van een „Groot-prijs van den Detective-roman”, die binnen afzienbare jaren — of maanden misschien — zou toegekend worden?

Deze veronderstellingen kregen meer en meer waarschijnlijkheid, toen genoemde roman ook alle karakteristieken vertoonde van een *uitstekenden* detective-roman. En met dit voorbeeld voor oogen verliet ons de vrees voor het nieuwe aanzien, dat dit soort werken op het oogenblik onomstootelijk geniet bij een publiek, dat kortelings nog zoo'n onverholen minachting voor het pure avontuur aan den dag legde. Wij moeten het erkennen: de smaak voor den crimineelen roman — of deze tot uitdrukking komt in boek of op het bioscoopdoek — is ook in Frankrijk allerwegen groeiend. Oververzadigd van de psychologische studies, die in overgroot getal tot ons kwamen in den na-oorlogstijd; van verstandelijke bespiegelingen afgehouden door een meer en meer opslorpemde dagtaak; aan een dikwijls banaal leven overgeleverd in een wereld, vanwaar de materieele vooruitgang het romantisch element steeds meer uitsluit, gevoelen wij de behoefte ons schilderachtige en soms ook brute avonturen te verbeelden. En wij ervaren de droeve waarheid, dat het geheimzinnige vrijwel uit ieder domein van ons leven werd verjaagd, al is het ook waar, dat wij in de daden van misdadigers, door bekwame politieambtenaren nagejaagd en tot wanhoop gebracht, soms nog gelegenheid tot huivering vinden. Nog niet lang geleden lag de romantiek besloten in de reis en het vertrek naar de landen van overzee. Vandaag heeft de aarde — „rien que la terre” betitelde Paul Morand een van zijn romans — grenzen, die ons benauwen. Afkeerig als velen onzer zijn van vreemde zeden, walgen als zij nu doen van exotische vruchten, vinden zij nergens anders een voldoende ragoût dan in het geheimnisvolle ongekende of soms slechts in de arcanen van den dood.

¹⁾ Edouard Estaunié. *Madame Clapain*. Ed. Perrin, Paris.

M. Chaumeix maakte in de *Revue des deux Mondes*¹⁾ het publiek onlangs opmerkzaam op deze bepaalde voorliefde en ontleedde — op de hem eigen scherpzinnige wijze — één harer oorzaken in den volgenden zin:

„Het is uit een zekere reactie tegen een tegelijk te subtiële en te zinledige literatuur, dat de smaak voor de „roman policier” zich ontwikkeld heeft. Toen het publiek de gedenkschriften, die de jonge schrijvers omtrent hun jeugd samenstelden, moe was; toen het moe was ook de tot het uiterste gedreven karakterontledingen, vond het er een stil genoegen in een goedkoop boek open te slaan, waarin detective-avonturen verhaald stonden, zooals ook een drinker de gecompliceerde cocktails uit de mode-bars op een gegeven oogenblik van zich afschuift om zijn voldoening te vinden in een landelijk, wel wat gewoon, maar natuurlijk wijntje.... Langs den weg van deze verjongde geschiedenissen van dieven en gendarmen, heeft het geleerd opnieuw den blik te richten op eeuwige subjecten, als zijn: goed en kwaad, liefde, trouw, list, wraak, geld, krachtsontplooiing, wilsacten, heel het menschelijke blij- en treurspel.”

Dit moge één der oorzaken van dezen nieuwen smaak zijn, de allervoornaamste oorzaak moeten wij zeer zeker zoeken in de behoefte, die een ieder onzer gevoelt om het werkelijke moderne leven van tijd tot tijd te ontvluchten.

Ontvluchting! Bevrijding! Evasions, délivrance!

Deze woorden hebben fortuin gemaakt, sinds André Maurois ze heeft losgemaakt uit het geheel van Goethe's dichterlijke boodschap om ze in het volle daglicht te stellen in de omraming van een zijner mooie boeken. Sinds „Meïpe” ontvluchten of bevrijden alle Fransche jongere schrijvers zichzelf in den zin, dien Goethe daar het eerst aan hechtte.

Toch is de psychologische waarheid, die deze woorden omkleeden, meer dan dat zij deze verklaren, zoo oud als de wereld of tenminste als de zonde. De overvloedige litteraire en artistieke productie van onze dagen en de richtlijnen, die zich daarin afteekenen: een romantisch heimwee, voortspruitend uit een onverklaarbare ontevredenheid met zichzelf; de zucht naar het exotische; het speuren naar het symbool; het futurisme, het surrealisme; de hang naar het ongeziene, het vaag-vermoede; het zich richten naar de toekomst, al deze stroomingen of onderstroomingen, die wij bij den twintigste-eeuwschen kunstenaar vinden, wijzen in sterker mate dan ooit op een voortlevende herinnering aan onze verloren menschelijke waardigheid en de hoop op haar herstel. Maar reeds vóór onze jaartelling riep de droom der dichters en het gebed der profeten luid om den terugkeer van een gouden eeuw of de komst van een Messias.

En reeds in de eerste dagen van het Christendom, formuleerde

¹⁾ No. van den 1en Jan. 1932.

St. Augustinus op volmaakte en definitieve wijze de behoefte tot zelfontvluchting, die onze harten kwelt. Echter wees hij zijn hoorders tegelijk het doel van hun rusteloos zoeken en de plaats waar het hart zijn ruste vindt: „Cor nostrum irrequietum est, donec requiescat in te Domine”.

Helaas versmaden velen nog immer St. Augustinus' boodschap en met den meester van Weimar geven zij niet den persoonlijken God als doel aan onze zelfontvluchting. De hoogste toppen der waarheid zijn ontoegankelijk voor de hoogmoedigen en wat zij ons voorstellen biedt daarom geen enkel kenmerk van nieuwhed. Het onderbroken lied van het heidensche hedonisme na enkele eeuwen hernemend, openen Goethe en zijn volgelingen ons geen andere horizons, dan die waarover onze blik zich opende in de eerste van onze levensdagen. Zij noodigen ons tot deelname aan het levensfeest, alsof het leven aan den mensch, door den mensch en in den mensch ware geweest. Zij bieden ons geen ander geestelijk voedsel dan de bron van lyriek, die verborgen ligt in de schoot der zinnelijke wereld, waarin wij leven. Na Goethe was het Dostojevski, die in Rusland — zij het min of meer ongewild — de walmende flambouw van dit feestbanket in handen nam, terwijl in onze dagen de immoralist Gide zich tot zijn heraut maakt. Deze allen noodigen ons uit in het sprankelende universele leven de plaats weer in te nemen, die ons als integreerend en voornaamste deel daarvan, van nature zou toekomen. Met de ijzeren logica van de jeugd, waaraan ook François Mauriac een tijdlang dreigde ten offer te vallen, trekken Gide's discipelen als Cocteau, Delteil en tot voor kort ook de Montherlant, de onontkoombare consequentie uit zijn leer: een ontvluchting in het absurde, waarin zich dan tevens hun zeden- en schoonheidsleer belichaamt.

Ook de christen echter, die de ontvluchting kent in het gebed en het samenzijn met God, gevoelt somtijds de behoefte het werkelijke leven te ontvluchten. Eenieder toch bwaart uit zijn kindsheid een onontwortelbaar verlangen naar een huis van fantasie en mysterie. Welnu het mysterie werd uit de liefde verjaagd door de kameradschap, uit de reis door de bioscoop, uit het dagelijksch leven door de wetenschap. Wat betreft het leven der fantasie, de moeilijke na-oorlogsjaren hebben het onbarmhartig om hals gebracht. De welhaast bovenmenselijke lichaamsinspanning, waartoe materiele noodden den mensch verplichtten, doodde de fantasie in het dagelijksch leven; snobisme sloot verbeelding uit van de literatuur, de mode van het theater, modern confort en volmaaktheid van vervoermiddelen dreven dit leven uit zijn laatste verschaning, het tourisme. Wij dragen tot schreien toe de overtuiging in ons, dat dezelfde oorzaken immer dezelfde gevolgen met zich brengen. Wij weten helaas dat niets meer gebeurt, wat niet werd voorzien. Wij

zijn in staat op zoo nauwkeurige wijze onze kansen te berekenen, dat onze vrees en onze hoop het vage karakter verloren, dat de een verzachtte en de ander verfraaide.

De machines doorgronden harten en nieren en men sterft nog altijd, maar men weet nu waaraan en waarom. De mensch heeft het tot zoo wonderbare hoogte gebracht in de verklaring van zichzelf in al wat zijn persoonlijk leven betreft, dat hij zich dikwijls verbeeldt niets meer van anderen te leeren te hebben. De werkelijk beleefde crimineele roman geniet de volksgunst niet meer en kan die ook niet meer genieten, waar hij zijn geheimzinnigheid als al het andere verloor. Twee beklagenswaardige wezens zoeken hun dood een uitzonderlijk en geheimzinnig karakter te geven. Zij brengen zich ter dood in een anonyme kamer en vernietigen alle spoor, dat tot vaststelling van hun identiteit zou kunnen leiden.

IJdele hoop: twee dagen later geeft de pers de onverschillige wereld hun onbeteekenende namen en het relaas van een dito bestaan. De moordenaar van de oude rentenierster loopt in geenerlei opzicht meer de romantische kans zijn leven van wroeging langer dan enkele dagen voort te slepen. Hij zal na arrestatie veroordeeld of vrijgesproken worden al naar de plaats van oordeelvelling. Weg is alle romantiek en vlucht van de verbeelding. In ons moderne leven is het overbodig zijn verbeelding ook maar in het minst in het werk te stellen.

En hierin ligt nu het geheim van het groote succes der detective-romans, want hierom schouwen wij en verplaatsen wij ons zoo graag in het leven van helden, waarvan men tot op de laatste bladzijde niet weet, wie de verrader of de vriend, wie de „bon Toto”, wie de „méchant Tom” is. Ziedaar ook, waarom wij met popelend hart de onverwachte gebeurtenis wachten, die plots omverwerpt heel het gebouw van onze wiskunstig opgebouwde veronderstellingen, die de rollen met één slag omkeert en die in onzen geest een heerlijke ontsteltenis doet ontstaan, een weemoedige ontroering, mengeling van lichte verbittering en stil, onontleedbaar genoeg. En men voelt zich voor een wijle ver van het oogenblikkelijke leven.

Is het niet deze zelfde zucht tot ontvluchting aan de levenswerkelijkheid, die men voldoet, wanneer men in bewondering neerzit voor de film? Beide, én detective-roman én film hebben vele thema's gemeen: waaghalzerij, geweld en list; beide benutten hetzelfde procédé van plotselinge ommekeer der rollen en ontstellend-onverwacht gebeuren. Alleen is de wereld van de rolprent veel wijder en fictiever dan die van den crimineelen roman. Vrij van alle menschelijke wetten, fysieke zoowel als natuurlijke, is de filmwereld wel de beste voldoening, die men een vermoeiden geest kan bieden. De bevrijding, die de geest bij dit schouwspel ondergaat, kan volkomen zijn. En met welk een vreugde ziet men dan een dier van een ondefinieerbaar geslacht en van een even onbepaalbaar soort weer tot een eenheid

worden, nadat het door een dynamietbom in duizend stukken uiteen gereten was, terwijl het heel bescheiden Engelsche woorden stamelt, die absoluut geen beteekenis hebben. Welk een aangename rilling gaat over uw leden bij het hooren van zijn angstkreet op het oogeblik, waarop het in den muil van een dier, grooter dan hetzelf, gaat verdwijnen om er later zeer zeker weer op volkomen doelmatige, maar onmogelijk te voorspellen wijze weer uit te voorschijn te komen! En wat een geprikkeld genoegen stelt men er in, het zijn onfortuin te zien benutten, het eigen kans op succes te zien vernietigen door de waarschijnlijke en onwaarschijnlijke middelen in overgrootten getale, te pas of te onpas aangewend!

Detective-roman en film, een heerlijk, zij het ook soms absurd gebeuren. Een gebeuren, waaraan wij voeden, wat in ons bleef aan kinderlijk gevoel en kinderlijke verbeelding. Een kinderlijk genoegen dan? Misschien..... maar ook een revanche, die het hart en de verbeelding nemen op wat een modern Fransch schrijver karakteriseerde als „nos travaux ennuyeux et faciles”; een ontspanning na de kwelling van nauwgezette studiën, scrupuleuze ontledingen en onberispelijke begripsbepalingen; een nederig geneesmiddel voor onze dierbare, kostbare, vermoeiende en wreede kennis van deze wereld.

BOEKBEOORDEELINGEN.

BOUDIER-BAKKER (Ina) DE VERSCHIJNINGEN DER MENSCHENZIEL IN HET SPROOKJE. (54) f 1.50. Van Kampen & Zn., A'dam.

„Naast ons, met ons mee met immer wisselend masker, in duizenderlei gewaad en toch vertrouwd als ons diepste zelf, gaat door ons eigen leven, het sprookje”.....

Zoo vat de schrijfster aan het einde van dit kleine werkje haar bedoeling samen. Ze heeft onze verbeelding gevoerd langs tientallen bekende sproken, niet om ze ons opnieuw te vertellen, maar om in elk er van het algemeen mensche-lijke te toonen. Wie zich interesseert voor sprookjes vindt in dit geschriftje een aardige causerie daarover.

GORTER (M. W. H. de) LANGE EN KORTE GOLF. (112) f 2.90. Handleiding voor zelfbouwers van radio-toestellen voor Lange, Korte en ultrakorte golf-ontvangst. Met 71 foto's en teekeningen en twee bouwschema's. „Kosmos”, Amsterdam.

Zelf een radio bouwen is een illusie van vele luisteraars, een illusie, welke zij niet altijd verwezenlijken kunnen, omdat zij niet een voor hen gewenschte handleiding kunnen vinden. Dit boek laat aan duidelijkheid niet veel te wenschen over, en zelfbouwers van een radiotoestel, die eenige ontwikkeling bezitten op het gebied der electro-techniek, zullen hierin een gemakkelijke handleiding vinden met duidelijke foto's en goede teekeningen.

THOMASSEN (M.) TAALKUNDIG PRENTENBOEK. (50) f 1.95. Leopold, Den Haag.

Een handig boek, waarin allerlei vreemde woorden door een duidelijke teekening en korte uitlegging verklaard worden, dat voor velen, die niet in staat zijn, zwaarwichtige boeken aan te schaffen, een uitkomst zal zijn.

Van vriendjes gesproken!

door J. v. H.

Jan Greshoff heeft te Brussel voor het Nationaal Radio-Instituut gesproken en in vijftien minuten een overzicht gegeven over het Nieuwe Nederlandsche (bedoeld is Noordnederlandsche) proza. Deze radio-lezing is gepubliceerd in „Den Gulden Winckel”.

Het verwondert ons dat een zoo helderziend man als Greshoff een zoo eenzijdig belicht tafreel van de Nederlandsche prozakunst ophangt. Men zou haast concludeeren dat Greshoff al wat er van andere personen dan die „Forum” drukken, afkomstig is, niet of slechts bij uitzondering leest.

De voornaamste vertegenwoordigers in het nieuwe proza zijn volgens Greshoff Victor van Vriesland, Constant van Wessem, Slauerhoff, ter Braak, du Perron en C. J. Kelk. Verder hebben den Doolaard, Helman, Theun de Vries, Last en Fabricius nog eenig recht op vermelding.

Constant van Wessem wordt uitvoerig gehuldigd als de theoreticus van het nieuwe, zakelijke proza wegens zijn beschouwingen in de „Vrije Bladen”. Greshoff — wie had dit van hem verwacht? — wordt plotseling enthousiast voor theorieën. Verder lezen we de verbijsterende mededeeling dat „van Wessem, overgaande van de theorie in de praktijk, een roman schreef „Lessen in Charleston”, die een der beste boeken van de laatste jaren is.” Ik vrees dat deze ongehoorde lof spoedig een lanceermotto zal worden voor den uitgever.

Wat Greshoff zegt over Slauerhoff kan iedereen onderschrijven. Volgt Dr. Menno ter Braak. Ter Braak „heeft vrijwel onaangevochten de leidende plaats in de nieuwste letterkunde ingenomen, een plaats, welke hem om zijn originaliteit, zijn prachtige schrijversdrift en zijn inzicht toekomt”. Ter Braak en: onaangevochten! Het doet al te naïef aan; hij zou het zelf wat saai vinden. Wij erkennen graag dat Ter Braak een essayist is van ongewone scherpste en bewonderenswaardige schrijfkunst, maar dat hij de onaangevochten leider der nieuwste letterkunde is, kan slechts in Forumkringen geloofd worden. Als „leider” zijn Marsman, Donker en Engelman van een onvergelykelijk universeeler competentie. Ter Braak's roman „Hampton Court” „is misschien (door zijn al te groote intellectualiteit, door het al te scherp geslepen vernuft van den schrijver) meer dan eenig ander een duurzaam document van een tijdperk en een niet onbelangrijk deel der jeugd die daarin leeft”. Het is te veel eer voor dit wel ingenieuze, maar toch mislukte boek.

Na ter Braak wordt du Perron gelauwerd als „de beste v e r t e l l e r, de echte rasschrijver”. Zijn jeugdroman „Een Voorbereiding” heet „het in menig opzicht fenomenale werk van een twee-en-twintig-jarige”; zijn novellenbundel „Nutteloos Verzet” is „een der doordringendste, wreedste en helderziendste boeken uit onze litte-

ratuur". Ik heb deze boeken niet gelezen, kan dus op dezen lof weinig afdingen, maar afgaande op het bevoegde oordeel van anderen, meen ik toch aan deze Greshoffiade te mogen twijfelen. „Naast ter Braak, die de merkwaardigste Geest is van zijn generatie, staat du Perron als de merkwaardigste Mensch", besluit Greshoff.

Men ziet: de Forum-redactie is met èèn handgebaar gecanoniseerd, in een toespraak van vijftien minuten. De redactie van „Den Gulden Winckel" schijnt zich wat gegêneerd gevoeld te hebben met Greshoff's proza-overzicht. In de inleiding tot het stuk legt zij grooten nadruk op het *k w a r t i e r*, dat den spreker was toegevoegd, en zij voegt er nog eens vergoelijkend aan toe, dat het „natuurlijk een zeer beknopte en zeer eenvoudige rede" was. Op het einde wordt nog eens herhaald, dat het „niet meer dan een summier" overzicht" is en dat de spreker geen ander doel had dan „te doen weten *d a t* er een jonge Nederlandsche prozalitteratuur in opkomst is". Waartoe al die betuigingen?

Den Doolaard's „Druivenplukkers" en Helman's „Stille Plantage" zijn niet veel bijzonders, meent Greshoff. In dit laatste boek toont Helman zich „een zwakke, slappe navolger van van Schendel, zonder diens meesterschap en persoonlijke charme in de verste verte te benaderen". Waarin die navolging bestaat, is mij niet duidelijk: Helman schreef reeds aan „de Stille Plantage" lang voordat van Schendel's „Fregatschip" verschenen was.

„Rembrandt" van Theun de Vries „is knap, fraai geschreven, maar zonder levende gestalten.... Het blijft altijd schrijfwerk."

Volgt de verbluffende mededeeling: „Dan is de „Jan Steen" van C. J. Kelk van een heel ander kaliber! Hier alles bloedrijk, stroomend, menscheijk, gevarieerd *leven*, waar wij bij Theun de Vries alleen bleke litteratuur in de slechtste zin des woords vinden." Ieder zijn „goesting"! Maar dat de taai-taai-Jan Steen van Kelk — een inventielooze, platvloersche levenskroniek — voor Greshoff bloedrijk, stroomend van leven zou zijn, is mij onbegrijpelijk. Theun de Vries' Rembrandt, al is hij te egaal, te veel bas-relief, is ongetwijfeld een boek met meer ruggegraat dan „Jan Steen". Mogelijk heeft het feit, dat Theun de Vries liever door „De Stem" dan op het „Forum" spreekt, Greshoff's oordeel beïnvloed.

Dat een zoo kort overzicht niet volledig kan zijn, is duidelijk. Wij willen Greshoff ook niet lastig vallen met de bemerking, dat, waar de essayist ter Braak zoo rijkelijk herdacht wordt, ook andere, niet geringer, als Donker en Engelman, vermeld dienden te worden, dat het nieuwe zakelijke proza door niemand zoo karakteristiek — buiten van Wessem's theorieën om — beoefend is als door Albert Kuyle in zijn shortstories, dat namen als Dekker en Coolen toch wel even hadden genoemd kunnen worden. Dit ontbreken is niet zoo bedenkelijk als het feit dat Greshoff ter Braak een arbitrage toedicht, waartoe deze niet de capaciteit bezit. „Ter Braak is intelli-

gent" (schrijf ik Engelman met eenige wijziging na), Marsman, Donker en Engelman zijn meer dan intelligent; ter Braak is een schrijver, de anderen zijn dichter, wat ook voor het proza van betekenis is. Het stuk van Greshoff maakt den indruk dat hij de voor zijn rede noodzakelijke belezenheid mist.

BOEKBEOORDEELING.

BOUDIER-BAKKER (Ina) HET KIND IN DEN STRIJD MET LEUGEN EN VREES. (45) f 1.50. Van Kampen en Zn., Amsterdam.

Het kan ons niet verwonderen dat Ina Boudier-Bakker, die in haar romans zooveel karakters schetste, zich aangetrokken voelt tot de psychologie. Ze heeft ons met dit boekje geen wetenschappelijk werk verschaft, maar belicht in eenige vluchtige trekken een paar gevallen van leugens voortgekomen uit vrees in het kinderleven, en geeft eenige behartenswaardige wenken aan ouders om te zorgen dat vrees bij kinderen niet de overhand neemt.

BERNÈGE (Paulette) ORDE EN METHODE IN DE GEZINSHUIS-
HOUDING. (163) f 3.25. Vrij bewerkt door E. J. Van Waveren-Resink. H. D. Tjeenk Willink & Zn., Haarlem.

Mevrouw Bernège heeft haar groote kennis en scherp vernuft in dienst gesteld van de „wetenschap" van het huishouden en in dit boek haar methode ontwikkeld, welke bestemd is om in de scholen door de leeraren te worden gedoceerd. Een studieboek, dat waard is, een eerste plaats te krijgen in de boekenkast der ontwikkelde huisvrouw.

WESTESON (Hjalmar) ZONNESTRALen OVER DE NOORSCH-
LANDEN. Vertaald door Truida de Pijper. (141) Voorhoeve, Den Haag.

De schrijver is dominee in Lapland en verhaalt ons in dit boek op onderhoudende wijze van zijn ervaringen en ondervindingen ten tijde, dat hij de bediening daar uitoefende. Wij komen daardoor op de hoogte van leefwijze en gewoonten der Lappen. Enkele gedeelten zijn door de vrouw van den schrijver bewerkt. Wij kunnen dit boekje aan ieder volwassene ter lezing geven.

WILKINS (Sir Hubert) ONDER HET IJS NAAR DE NOORDPOOL.
(328) f 6.— en f 7.50. Geautoriseerde vertaling van Jhr. R. H. G. Nahuys.
A. W. Bruna en Zn., Utrecht.

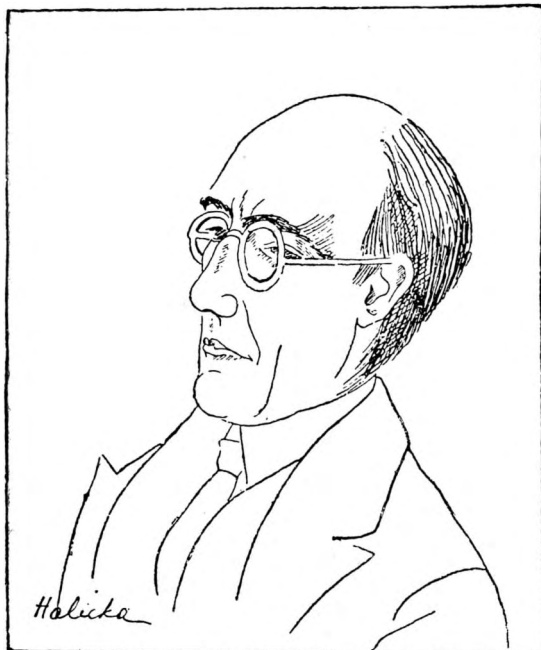
De hoofdstukken uit dit boek zijn door verschillende personen geschreven. Het geheel vormt een beschrijving, van een door de Wilkins-Elsworth-duikboot-expeditie te nemen proef, op het gebied der Noordpoolonderzoeken, met methodes, die in deze nog nooit zijn aangewend, o.a. is men bezig het denkbeeld uit te werken, dat duikbooten aan een Noordpoolonderzoek dienstbaar gemaakt kunnen worden. Wij zijn verlangend later eens de ervaringen en resultaten van deze romantisch-wetenschappelijke tocht te vernemen. Voor rijpere lezers, die zich in dit thema willen verdiepen een onderhoudend boek, dat verrijkt is met vele met zorg gekozen foto's.

VEER S.J. (W. de) DE PRIESTER. (103) f 1.25. R.K. Boekcentrale,
Amsterdam, 1932.

In een vijftal conferenties spreekt Pater de Veer achtereenvolgens over Macht, Zending, Celibaat en Roeping van den Katholieken Priester en over :Priester en Leek. Het zijn populaire toespraken ter onderrichting van het Katholieke volk.

Varia

I. In de *Nouvelle Revue Française* is André Gide begonnen met de publicatie van zijn dagboek; de eerste zin verraadt reeds den geheelen Gide. „L'amour de la vérité, zegt hij, n'est pas le besoin de certitude et il est bien imprudent de confondre l'un et l'autre..... Certains

ANDRÉ GIDE

esprits religieux, et singulièrement les catholiques, s'attachent d'autant moins à cette vérité partielle.... que plus ils se croient en possession d'une vérité supérieure." Een wonderlijke distinctie, te onderscheiden tusschen den drang naar waarheid en den drang naar zekerheid, te vertwijfelen aan de zekerheid, maar niet aan de waarheid! Wat heeft men aan een waarheid, die geen zekerheid is?

Verderop valt Gide uit tegen Barrès: „Il n'y a pas eu plus néfaste éducateur que Barrès, et tout ce qui reste marqué par son influence est déjà

moribond, déjà mort.... Rien ne montre mieux ses limites que ses *Cahiers*..... Son goût de la mort, du néant, son Asiatisme; son désir de popularité, d'acclamation, qu'il prend pour un amour de la gloire, son incuriosité, son ignorance, ses dédains." Gide ontdekt in de *Cahiers* een „caractère incestueux": „d'après lui on ne devrait, on ne pourrait aimer vraiment personne qui ne soit de son propre sang". Het meest treffende vindt hij in Barrès „l'obstination dans l'absurde"!

Henri Massis heeft op dezen onverwachten aanval gereageerd in de *Revue Universelle* en beschuldigt Gide heel zijn leven geobserveerd te zijn door Barrès. „Etre l'anti-Barrès, voilà l'une des préoccupations maîtresses d'André Gide..... Parvenu à l'âge même où Barrès nous a quitté, M. Gide croit pouvoir aujourd'hui s'arroger sans conteste et sa place et son rôle."

Doch wat ons hier bijzonder interesseert, zijn niet zoozeer de persoonlijke verwijten aan het adres van Gide, maar de diepere gronden van geestelijk anarchisme die Massis als de oorzaak van Gides' houding aanwijst. Er is op het oogenblik in de meeste landen een geestelijke élite werkzaam — denken we aan Aldous Huxley in Engeland, aan Mencken in de Vereenigde Staten, aan du Perron en ter Braak in Nederland —, die evenals Gide, in het spoor van Stendhal en Nietzsche, een alle Christendom en alle traditie ondermijnend nihilisme huldigt en alle oude geesteswaarden tracht neer te halen. Voor al deze schrijvers, die een grooten invloed hebben in en buiten hun land, geldt wat Massis naar aanleiding van Gide zegt. „Enseigner la joie qu'il y aurait à ne plus se sentir d'attaches, de *racines*: bien plus, faire du déracinement une école de vertu, plaider en faveur d'une éducation dangereuse, et sous prétexte de leur donner l'horreur des thèses, des idées, des raisonnements, convaincre les jeunes esprits que le traditionalisme n'est bon que pour les faibles, pour la masse encroutée dans ses habitudes héréditaires; opposer à l'acception le refus, la disponibilité, le non-conformisme, la gratuité — tous les thèmes gidiens se trouvaient posés d'un seul coup.”

„Que tout cela est donc précaire que ne conduit pas la recherche d'une vérité supérieure, de ces grandes lois impersonnelles qui mènent le monde et la nature humaine! Barrès cherchait à les découvrir, y tendait d'instinct et exerçait dans ces domaines comme un droit de naissance. C'était une âme bien née. Que dire de M. Gide qui fait aujourd'hui le victorieux à ses dépens? Rien: ces deux hommes ne sont pas de la même espèce. Et cela explique tout.”

Zijn de „thèmes gidiens” niet ongeveer dezelfde als die der Forum-redactie?

II. In een rede, naderhand in brochurevorm uitgegeven (Können wir ohne Gottesglauben leben? - Zsolnay, Wien.) heeft Franz Werfel een eigenaardige belijdenis afgelegd. De vraag, of het mogelijk is zonder God te leven, wordt met alle beslistheid ontkend. Wat de hedendaagsche „Gross-stadtmensch” ontbeert, is het Godsgeloof. Communisme en Nationaal-socialisme bieden hem een zekeren „Ersatz”, maar het blijft bij diesseits-verwachtingen. Het leven is niet levenswaardig zonder transcendente verbondenheid. „Der Ungläubige glaubt an nichts mehr als an den Tod, der Gläubige an nichts weniger.”

„Ich fühle mich”, zoo luidt Werfel's wonderlijke belijdenis „kraft uralter Bluts- und Wesensverwantschaft gerade als *J u d e* zu folgender Anschauung berechtigt: diese Welt, die sich zivilisiert nennt, kann seelisch nur geheilt werden, wenn sie den Weg zu einem echten *C h r i s t e n t u m* wiederfindet. Warum? Weil die Lehre Christi nicht nur nicht erschöpft, sondern kaum geahnt ist.”

III. In Rusland is onlangs de R. A. P. P., de officieele vereeniging van Sovjet-schrijvers, op bevel van het centraal comité der communistische partij opgeheven. Dit bevel constateerde tegelijkertijd dat de vereeniging haar taak niet vervuld had. Deze taak bestond in het verspreiden der Marxistische denkwijze en in het bevorderen der proletarische litteratuur. Thans is het parool „of proletarisch schrijver of vijand van het proletariaat” verworpen en is men tot het inzicht gekomen, dat de eerste eisch dien men een schrijver te stellen heeft, is dat hij schrijft en niet dat hij marxistisch denkt.

Deze nieuwe maatregel schijnt aan den invloed van Maxim Gorki te danken te zijn.

BOEKBEOORDEELINGEN:

JUNG-DIEFENBACH S.V.D. (Dr. Josef) DIE FRIESENBEKEHRUNG BIS ZUM MÄRTERTODE DES H. BONIFATIUS. Verlag: St. Gabriël. Mödling bei Wien. (118) 4.20 M. 1931.

Een boekje dat ook voor Nederland beteekenis heeft. De schrijver onderzoekt aan de hand der oudste gegevens wat er vóór Bonifatius' dood in Noord-Nederland aan missionering gedaan is. Het werkje werd aldus een verhandeling over den arbeid van Sint Willibrordus.

ZUURE (Dr. Bernard) OEROENDI-KRABBELS. (237) f 1.60. R.K. Boekcentrale, Amsterdam.

De geestige boekjes van dezen missionaris hebben een zoo goeden naam, dat ze geen aanbeveling meer noodig hebben. Wie met het leven der negers van Midden-Afrika kennis wil maken, leze deze Oeroendi-krabbels.

BOVER S.J. (J.) JEZUS DE MESSIAS of: DE VIER EVANGELIËN tot een doorlopend, chronologisch verhaal samengevoegd. In het Ned. bewerkt door J. Burgers S.J. (374) f 7.00. Brepols, Turnhout, 1932.

Dit boek is een luxe-uitgave van de evangeliënharmonie, vroeger reeds door Bover-Burgers bewerkt. Talrijke illustraties in kleurendruk, in zwart-wit en koperdiepdruk versieren het werk. De keuze der illustraties, reproducties naar beroemde en onberoemde meesters en fotografieën in loco, lijkt wat grillig.

SUCHTELEN (Nico van) ZWERFTOCHTEN. (144) f 2.75. Met 64 foto's. Mij. van Goede en Goedkoope Lectuur, A'dam.

Het eerste gedeelte van deze schetsen, van „den zwerveling in den Vreemde” is vóór den oorlog geschreven, het tweede van „den zwerveling met de Tent door Nederland” na den oorlog. Het moet wel een zeer fijn genot zijn voor een natuurliefhebber met zwerversgeest om van Suchtelen op deze twee soorten tochten te volgen en mee te genieten van de onbeschrijfelijke schoonheid der natuur.

HARDT (W. C. de) WILT GIJ MIJN WENSCH VERVULLEN? (392) W. C. de Hardt, Maastricht.

Een zeer vreemd boek, waarvan we niet begrijpen, waarom het werd uitgegeven. Het eenige wat er van te zeggen is, is dat het goed bedoeld en nergens stuitend is. Het is zoo'n eigenaardig mengelmoes, dat we niet weten wat er van te zeggen en wat er mee aan te vangen. Het heeft geen zin of bedoeling, althans geen te ontdekken zin of bedoeling.

Romans en Verhalen

SCHAAF (Nine van der) DE UITVINDER. (192) f 2.90 en f 3.50. Querido, A'dam, 1932.

Nine van der Schaaf heeft met „De Uitvinder” een verhaal van klassieke afgewogenheid geschreven in allereenvoudigst en allersuiverst Nederlandsch, een rimpellooze vertelling die van bladzijde 1 tot bladzijde 192 verloopt als een effen grijze herfstdag. Hiermede is het voor en tegen van „De Uitvinder” aangeduid. Het avontuur in dit verhaal, de levensstuwung, de gespannenheid, de vitaliteit is gering, om niet te zeggen nihil: de hoofdheld zelf doet aan als de grijze herfstdag, waarvan we spraken. Toch treedt hij op den duur uit die herfstige grauwhed naar voren: de schrijfster weet ons te interesseeren voor dit weinig opvallende, zich graag verschuilende individu. Zij zou nog overtuigender geweest zijn, indien zij ons ook in de studies en proefnemingen van den held aanschouwelijk en tastbaar had binnengevoerd, zoodat dit voor ons was levend geworden zooals het leefde voor hem. Voor iedereen.

VÄRING (Astrid) NACHTVORST. Vertaald door M. J. Molanus-Stamperius. (320) f 3.50 en f 4.90. Bruna en Zoon, Utrecht.

De grond vraagt veel in Vösterbotten, en geeft weinig. Hard en moeilijk is het leven der boeren, harde arbeid iederen dag en dikwijls slechte oogst, armoede, honger, schulden bij een zoetsappigen weekeraar. Het land beheerscht hun leven, het land en de groote vijand: het moeras midden in het dorp, waaruit de oogst-bedervende dampen opstijgen. Daarnaast de traditie en het bijgeloof.

Niet alleen een knappe maar ook een toegewijde en geïnteresseerd schrijfster toont Astrid Väring zich, realistisch hier en daar ook, doch niet zoo minutieus en detailleerend als in haar *Marja*, hoewel wij om sommige passages het boek moeten voorbehouden tot begrijpende en onderscheidende lezers. De laatsten zullen door Väring's talent zelf geïnteresseerd worden in dat verre hoekje der wereld, in Mats en Ama Greta, in Britta die onophoudelijk tooverspreuken prevelt, in Rik-Anders, de rijke binnen-boer, in hill-Jonas, die door zijn eerlijk fanatisme de dorpelingen in den dood drijft.

In *Nachtvorst* is Astrid Väring eerlijk; zij wil geen sensatie in welken vorm ook; zij is realistisch maar niet rauw. De menschen daar zijn als het land dat zij bewonen, en de natuur waarin zij leven; zóó ziet de volwassen lezer hen in haar boek; daarom zal hij hen begrijpen, met hen meevoelen, hun schuld en hun slachtoffers betreuren.

LEWISOHN (Ludwig) WAT HEN SCHEIDDE. Vert. door Mevr. Tels-Elias. (225) Mulder, Gouda.

Wat den lezer van dezen roman het meest opvalt, is de meer dan slordige vertaling. Mevr. Tels-Elias heeft er maar wat van gemaakt: het is een broddeltaaltje van de ergste soort. Bovendien wemelt het

boek van drukfouten. Nu is dit niet erg wanneer het waardeloze treinlectuur betreft, maar Lewisohn verdient beter. „Roman Summer” (waarom heeft men den oorspronkelijken titel niet bewaard?) is niet zijn beste boek; doch het is er een van standing. Ook hier hekelt de schrijver weer de mode-zucht en karakterloosheid van den Amerikaanschen middenstand en verheerlijkt hij het „oude volk”. Een boek van een fijnen geest en talentvol schrijver. Jammer dat vertaalster en uitgever hem in zoo schunnig plunje ter markt brengen.

GOLL (Iwan) STERVEND EUROPA. Vert. door Evert Straat. (116) f 1.75 en f 2.50. „De Gulden Ster”, A'dam.

„Stervend Europa” is geschreven met die knapheid, die verbluffende vakroutine, die op-en-top moderne veelzijdigheid, die Joodsche auteurs pleegt te kenmerken. Men denke b.v. aan Ilja Ehrenburg en Stefan Zweig. Maar die overdonderende knapheid heeft haar bedenkelijke zijde. „Stervend Europa” is te verbluffend en verblindend om echt te zijn. Het is ten slotte, ondanks de demonische schrijfkunst van den auteur, een weinig zeggend, weinig zinrijk en oppervlakkig boekje. Voor ontwikkelde lezers.

WALLACE (Edgar) DE GRAVIN VAN ASCOT. (234) f 1.25 en f 1.90 Vert. van Jhr. R. H. G. Nahuys. A. W. Bruna & Zn., Utrecht.

Dit is weer een van de echt boeiende Wallace-verhalen, waarin een beeldschoon meisje, toevertrouwd aan de zorgen van een oude dienstbode, die een aardig centje verdiend heeft met het verkoopen van tweedehandsch kleeën, de hoofdfiguur is.

Het jonge meisje wordt door haar verzorgster onder de hoede van een detective geplaatst om redenen, die ons in het begin niet heel duidelijk zijn en welke wij te ontdekken overlaten aan de liefhebbers van Wallace-lectuur die er niet van houden dat de „pointe” van het verhaal verraden wordt, voordat zij het gelezen hebben. Volwassenen.

CHRISTIANSSEN (Sigrid) TWEE LEVENDEN EN EEN DOODE. (275) f 2.90. Uit het Noorsch vertaald door J. C. Gorter-Keyser. H. J. W. Becht, A'dam.

Dit bekroonde boek is zeer origineel van opzet en goed van uitbeelding. Het gaat over de vraag: Wie heldhafter is, de man die zich dooden laat door de inbrekers in het postkantoor of de man met de scherp critische geest, die alle ellende in een oogenblik voorziet en na lichte weerstand de kas overgeeft... Wie heeft 't best gehandeld? Hij, die zijn vrouw en kind onverzorgd achterlaat en als held verheerlijkt wordt of hij, die dezelfde angst heeft verduurd en als lafaard gebrandmerkt is? Deze laatste, Berger, draagt de overtuiging mee door het leven, dat de andere levende, Lydersen, hem ook een lafaard vindt, een overtuiging, welke een obsessie voor hem wordt en hem negen jaar lang gek maakt, totdat hij be-

vrijding vindt, door dien man voor dezelfde keus te stellen als *hij* eenmaal stond, met een revolver in zijn hand. Heel dit gegeven is door den schrijver knap verwerkt tot een roman voor ontwikkelde lezers.

VIEBIG (Clara) CHARLOTTE VON WEISS. (242) f 3.25. Geautoriseerde vertaling van Minny Musaph-Blijdensteyn. Ned. Keurboekerij, A'dam.

De geschiedenis van een geëxalteerd jong meisje met perverse neigingen, dat door haar gouvernante naar de oogen gekeken wordt en de macht bezit iedereen in haar omgeving naar haar wil te dwingen. Het lijden van anderen brengt haar een genotvolle sensatie. Gehuwd met een veel ouderen man komt zij er toe, kalm weg eenige moorden te plegen, waarvan niemand iets merkt tot zij op een goeden dag te ver gaat en haar leven eindigt in levenslange gevangenisstraf. Clara Viebig heeft deze figuur weten te bezielen en met weinig omhaal van woorden haar moeilijk karakter voor ons uitgebeeld. Voor jonge oogen is het boek ongeschikt en behoort tot de *zeer voorbehouden lectuur*.

ADAMS ARMER (Laura) VAN INDIANENJONGEN TOT MEDICIJNMAN. (245) f 2.— en f 2.90. Geill. door de schrijfster. Geaut. vertaling van W. Fick-Lugten. Van Holkema & Warendorf, Amsterdam.

Dit boek is geen fantasie, de schrijfster heeft werkelijk onder de Indiaansche bevolking vertoefd, en zich, zooals in het voorbericht staat, daar zeer bemind gemaakt. De held van het boek is een kleine Navaho-jongen, die medicijnman wil worden. Langzamerhand leeren we de gewoonten, gedachtengang, godsdienst enz. van de Navaho's beter kennen. Oliver Lafarge, de bekende Amerikaansche schrijver, getuigt dat dit boek een zeer juiste weergave daarvan is. De vertaling bleef in stijl en het boek zal wel voor ouderen bedoeld zijn. Voor volwassenen geschikt.

FREEMAN (R. Austin) DE RUWE REIS. (425) f 1.25. Vert. door Mevr. Landré-Tollenaar. Van Campen, A'dam.

Een titel, welke niets te veel zegt, want als er één reis ruw genoemd kan worden dan is het wel de reis welke Robert Hawke maakte om zijn leven te redden, toen hij valsch beschuldigd werd van moord. Hij wordt geronseld op een fregat, komt terecht bij zee-roovers en slavenhandelaars, kortom, maakt het zeeleven in al zijn ruwheid en ongebondenheid mede. Pakkend is het wel en voor oudere lezers is het boeiende ontspanningslectuur.

WILLIAMS (S.) NAAR DE MIJNEN. (263) f 2.40 en f 3.15. Callenbach, Nijkerk.

Albert Wessels, een jongen uit een gezin te Amsterdam, gaat naar de mijnen, omdat hij werkeloos is en daar iets te doen kan

krijgen. Het gaat niet alles van een leien dakje en hij ondergaat er ook in eenige mate de vuurproef, maar aan het eind van het jaar, als hij de dingen anders bekijkt, dan toen hij kwam, moet hij zich achteraf bekennen dat er toch ook nog wat goeds door hem tot stand is gekomen. Het boek ademt een protestantsche geest, maar is voor volwassenen leesbaar.

VERHEES (Lode) VERTELLINGEN VAN DEN SMID. (162) f 2.40 „De Sikkel”, Antwerpen.

Dit zijn zeventien vertellingen van een Vlaamschen smid over voorvallen uit zijn tijd en omgeving. Het is eenvoudige, geschikte lectuur voor volwassenen.

STRAATSMA (A. K.) DE GANTELBOER. (204) f 1.90 en f 2.90. 4e dr. Holland. A'dam.

Reeds vroeger werd dit boek besproken in ons maandblad. Wij weten dat het een wat ruw, maar leesbaar en goed geschreven verhaal is van een boerenknecht en kunnen er nu mede volstaan, alleen het onder de lectuur voor ouderen te rangschikken.

WILTON (Louis R.) HET INDISCHE MYSTERIE. (196) f 1.90 en f 2.50. Geautoriseerde vertaling J. Feitsma. „De Steenuil”, A'dam.

Het gaat natuurlijk om een schat.... maar daar is zooveel Oostersche hocuspocus bij gehaald, van slangen en licht en boomwortels dat de schat daarbij geheel in het niet verzinkt. De meeste lui, waarover in dit boek verteld wordt, zijn groote misdadigers, die door een paar knappe detectives worden nagezeten. Afgezien van alle griezeligheden een boek dat ouderen wel kunnen lezen zonder er slapeloze nachten van door te brengen.

LINKLATER (Eric) JUAN IN AMERIKA. Vert. door N. Brunt. (409) f 2.90 en f 3.75. v. Holkema en Warendorf, A'dam, 1932.

Dit wonderbaarlijke verhaal is wel bedoeld als een satyre op Amerika, op zijn drankverbod, zijn universiteiten, zijn realiteitscultuur, op Hollywood, op zijn gesanctioneerde misdadigers enz. Linklater kent de Amerikaansche toestanden door en door en is een humorist van formaat. Alle typische „Amerikanismen” komen in zijn boek ter sprake en worden er gehekeld. Deze Juan is een Don-Juan en beleeft gepeperde avonturen. De zwoele erotiek, die door het boek verspreid ligt, maakt dat wij deze overigens goed geschreven charge moeten afkeuren.

ALDANOW (M. A.) DE VLUCHT. Vertaald door Dr. A. Kosloff. Van Holkema en Warendorf, A'dam, 1932.

Dezelfde schrijver, die den lezer in staat stelde door „de Sleutel” een begrip te krijgen van den toestand, die onmiddellijk de groote

Revolutie in Rusland voorafging na den oorlog, schildert nu de uitwerking van de geweldigste aller revoluties op diegenen, die haar ondergaan en toezien, op de Russische menschen van het jaar 1917, het geboortjaar van Bolsjewistisch Rusland. De klucht begint met den herfst van dat jaar en omvat een tijdsverloop van een jaar. Slechts de Oekraïne, waarheen velen uit dezen roman de wijk nemen, blijft voorloopig verschoond van den Bolsjewistischen storm. Dezelfde personen uit de Sleutel komen ook voor in de Vlucht Advocaten en ambtenaren, kunstenaars en politie. Zij weten niet, wat ze doen. Ze tasten als blinden door dit leven. Voor den revolutionnairen voelen zij slechts afschuw; zij verstoppen zich in hun huizen, verschrikt door het dierlijk wilde van den Russischen massamensch.

Helder komt daar tegenover het alledaagsche leven van die kleine menschen uit, zoowel van de gevangenen als van de naar Kiew gevluchten en de in Piter achtergeblevenen.

Om een inzicht te krijgen in hetgeen 1917 voor Rusland beteekent, is deze psychologisch hoogstaande roman in elk opzicht aanbevelenswaardig.

DEEPING (Warwick) DE WEG. (442) f 2.90 en f 3.75. Vertaling van Claudine Bienfait. Van Holkema en Warendorf, A'dam.

De peinzende, rustige manier van schrijven van Warwick Deeping, is wel een van de grootste aantrekkelikheden van zijn boeken. Zijn personen zijn zoo natuurlijk en eenvoudig, dat zij werkelijk levende menschen voor ons zijn en telkens komt ons bij het lezen van een zijner boeken een of andere persoon uit onze eigen omgeving voor den geest en denken wij: „dat zou die of die kunnen zijn”. Aan „De Weg” staan eenige huizen, waarvan een, het „Molenhuis” met zijn bewoonsters, een kleine dappere moeder met twee dochters, de voornaamste plaats in het boek inneemt. Verder woont er de bloemenkweker: Bonthorn en aan het einde van den weg een bekende schrijfster. Het Molenhuis is een theehuis, waar de beide meisjes de dorstige menschen, die met auto's rijden, laven. Rachel krijgt een ongeluk, waardoor haar beide beenen verlamd worden en Deeping beschrijft met aangrijpende nauwkeurigheid, de moeilijkheden, welke dit ongeluk voor het Molenhuis brengt. Ontwikkelde lezers, die zich niet in de war laten brengen, door de verkeerde zienswijze van den schrijver op allerlei gebied, zullen van dit mooie boek volop kunnen genieten.

EBERHART (Mignon G.) HET GEHEIM VAN HUNTING'S END. (350) f 2.15 en f 2.90. Vertaling van J. J. A. Hanhart. Kruseman, Den Haag.

In 1930 kreeg de schrijver van dit boek de prijs van Scotland-Yard voor het beste detective-verhaal en dit verbaast ons niets, want zelden lazen wij een dergelijk boek, dat zulk een sfeer van geheimzinnigheid en onbehagelijkheid wekt, zulk een echt griezelige

spanning als dit nieuwe boek van Eberhart. In het ingesneeuwde huis: „Hunting's End” komen verschillende familieleden samen, welke daar vijf jaar geleden ook waren toen de moord gebeurde op den vader van Matil Kingery. Dit meisje, ouder en verstandiger geworden, heeft zich vast voorgenomen den moordenaar van haar vader te ontdekken. De detective O'Leary heeft de verpleegster, zuster Keate, te hulp geroepen, maar hun krachten schieten te kort om te voorkomen, dat er in het ingesneeuwde huis nog twee moorden gebeuren. De ontkenning is tenslotte zeer verrassend. Voor ontwikkelde lezers echt boeiende vacantielectuur.

REYNOLDS (Mrs. Bailey) EN TOEN HET BEROUW KWAM. (333) f 2.15 en f 2.90. Vertaald door L. Thomson-Thomson. Kruseman, Den Haag.

Een egoistische vrouw, die alleen op haar eigen geluk en gemak berekend is kan heel wat ongeluk in de wereld te weeg brengen. Dit heeft Osbert Gaund ondervonden, toen de vrouw die hij liefhad, hem de bons gaf, omdat zij een rijkeren man wilde trouwen. Uit wraak trouwt hij twintig jaar later haar dochter, die hij zooveel mogelijk ongelukkig wil maken, omdat hij meent dat zij het evenbeeld van haar moeder is. Zijn zeer verbitterde geest kan maar niet begrijpen dat Virginia juist het tegenovergestelde van haar moeder is. Deze ontdekking brengt hem op het kantje van zelfmoord om haar van zijn tegenwoordigheid te bevrijden. Hij grijpt een gelegenheid aan, waarbij hij een ander uit een ravijn kan redden en wordt zelf tenslotte tot het leven teruggeroepen om gelukkig met zijn vrouw te zijn. Dit boek biedt geschikte ontspanningslectuur aan lezers met eenig onderscheidingsvermogen.

SUTHERLAND (L. D. A. P.) NA FELLE STRIJD. (338) f 2.15 en f 2.90. Vertaald door L. D. A. P. van Son. Kruseman, Den Haag.

Voor liefhebbers van ontspanningslectuur hebben romans uit het Engelsche Societyleven steeds een groote aantrekkelijkheid. Dit verhaal vertelt uitvoerig, hoe Alex Carlyon met een vrouw getrouwd is, die hem niet begrijpt, en in het vroolijke gezinsleven van Lord St. Auld, een staatsman van groote beteekenis, leert begrijpen, hoe een huwelijk behoort te zijn. Hij werkt zich met hart en ziel in het politieke leven in, maar door de domheid van zijn vrouw lijdt hij de nederlaag bij een stemming. Na veel teleurstellingen en bittere ontgoochelingen komt in zijn leven toch ook nog tenslotte alles terecht. Voor liefhebbers is dit boek een kolfje naar hun hand en het is voor oudere lezers geschikte ontspanningslectuur.

Van Diverse Pluimage

BROM (Eduard) BLOEMLEZING. Samengesteld en ingeleid door Anton van Duinkerken. f 2.90. De Gemeenschap, Utrecht. 1932.

Eduard Brom, de Katholieke vertegenwoordiger van '80, die een tijdlang een goeden dichternaam had en wiens verzen onze jeugd verblijdden, is de laatste twintig jaar wat op den achtergrond geraakt. In de hoofdstad bleef hij een leidende figuur in het kunstleven van een groep geloofsgenooten en zijn zeventigste verjaardag vestigde weer de aandacht op hem. Van Duinkerken heeft bij deze gelegenheid een bloemlezing uit zijn gedichten samengesteld en daarbij een belangrijke inleiding geschreven, die niet slechts Brom in zijn afzonderlijkheid beschouwt, maar geheel het „Van-Onzen-Tijd“-verband, waarin hij optrad. Het meest karakteristieke en beste van Brom's poëzie is in deze bloemlezing uit de zes bundels, die in een tijdsverloop van veertig jaar verschenen, bijeengegaaard. Een beminlijke teerheid, een ijle gevoeligheid zijn de opvallendste en meest constante eigenschappen dezer poëzie. De Gemeenschap zorgde voor een zeer smaakvolle uitgave.

WESSEM (Constant van) DE IJZEREN MAARSCHALK. (351) f 3.90 en f 4.90. De Spiegel, Amsterdam — Het Kompas, Mechelen.

De ijzeren maarschalk is Herman Willem Daendels, wiens leven in deze roman-biografie behandeld wordt, vanaf de Harderwijksche studiejaren tot zijn dood op de Goudkust. Dat leven, besloten tusschen deze twee punten, is er een geweest van zooveel wisselvalligheden, en valt in zoo'n merkwaardig tijdvak onzer historie, dat het zeker veel aantrekkelijkheid voor een schrijver bezit.

Bij dit boek is echter eigenlijk de vorm, de stijl, van meer belang. — wij zeggen niet belangrijker — dan de inhoud. Het is duidelijk dat van Wessem gezocht heeft naar een stijlform, waarin het nerveuze, jachtende leven van den „donderenden maarschalk" het best kon gevat worden. De zinnen zijn daarom kort, of heftig-geweldig, of plastisch, en staan hoekig naast elkaar. Geheel geslaagd in zijn poging, den stijl op juiste wijze bij den inhoud aan te passen, is de schrijver niet. De hevigheid wordt hier en daar rhetoriek; het krachtsvertoon ietwat ouderwetsch-romantisch, ondanks moderne allures. De auteur heeft zich klaarblijkelijk geïnspireerd op Klabund, en wellicht op Joyce. Maar van Wessem is, naar wij meenen, een kunstenaar van geheel andere geaardheid, en dus kon dit experiment niet geheel slagen. Daar zijn echter ook talrijke gedeelten in den roman waar hij zichzelf is, en daar is zijn boek dan inderdaad fors en krachtig.

„De IJzeren Maarschalk" kan zonder bezwaar door volwassenen gelezen worden.

DOOLAARD (A. den) DE WILDEN VAN EUROPA. Met 16 illustraties. (157) Querido, A'dam, 1932.

Den Doolaard is een zwerver, die het liefst de groote touristenwegen vermijdt en zijn gading zoekt in het afgelegene, ongecultiveerde, onbezochte. Wat hij hier biedt, is journalistiek van goed allooi. In Frankrijk is hij „den boer op" gegaan, hij heeft Andorra bezocht en de Camargue, heeft den Balkan doorkruist en is gaan snuffelen in de Karpathen en wat hij daar gezien en beleefd heeft, is neergelegd in „De Wilden van Europa". Hij vertelt van deze gewesten en bewoners op zijn kleurige, origineele wijze. Een aantal foto's illustreeren het geschrevene. Een aardig boekje.

VERSPREID PROZA, nagelaten door Aart van der Leeuw. (187) Nijgh & van Ditmar, R'dam, 1932.

Dit nagelaten werk van Aart van der Leeuw bevat een aantal schetsen, een uitgebreide en grondige studie over het „Duitsche Heimwee naar het Zuiden" en eenige kortere essay's. Uit elke bladzijde spreekt de voorname, zich zijn houding bewuste geest die van der Leeuw was, Al zijn werk, zelfs de kortste schets, heeft

iets eigens en verzorgds: men gevoelt dat deze auteur geen regel uit de hand gaf, die niet het bijzondere stempel van zijn geest droeg. Uit de essays en beschouwingen, die het grootste gedeelte van den bundel beslaan, blijkt van der Leeuw's buitengewone belezenheid.

ROMEIN (Dr. J.) GESCHIEDENIS VAN DE NOORD-NEDERLANDSCHE GESCHIEDBESCHRIJVING IN DE MIDDELEEUWEN. (280) f 7.50 Tjeenk Willink en Zn., Haarlem, 1932.

Een bijdrage tot de ongeschreven geschiedenis der beschaving wil dit boek zijn en het is het ook ongetwijfeld. Achtereenvolgens neemt de geleerde schrijver onder de loupe: De geschiedenis der Utrechtsche bisschoppen (800-1350); den Egmond'schen Kring, waarbij hij vooral verwijlt bij het Gravenregister en Melis Stoke; den Frieschen Kring n.l. de Premonstratenser-Abdijen; den Hollandsch-Utrechtschen kring, waarin vooral „de clerc uter lagen landen bi de see” aan het woord is; den Gelderschen Kring, dan de Friesche geschiedenis van 1400-1557, den strijd tusschen Schieringers (Cistercienser-grondbezitters) en Verkoopers (Premonstratenser-veebezitters) om het langst stil te staan bij den Kring der moderne Devotie, de broeders van het Gemeene Leven. Allesbehalve rooskleurig schildert hij den toestand, die de stichting der fraterhuizen voorafgaat.

Gerard Zerbold van Zutphen, Thomas van Kempen als historicus, (De Imitatie blijft natuurlijk in dit boek buiten bespreking) vooral zijn leven van St. Lidwina, het tweede van Burgman, Jan Busch, Gerlacus, Floris Radewijns, Geert Groote, e.a. komen hier ten oordeel. Ten slotte de Adels- en Stadskronieken. Het is wel geen lectuur om logés op regenachtige dagen in handen te geven, maar interessant is het. Ook de overdreven afkortingen maken de lezing niet aangename, het lijken wel scheikundige formules, hetgeen een grooten eerbied voor dit systematische, grootsche werk niet wegneemt.

ROMEIN (Dr. Jan) MACHTEN VAN DEZEN TIJD. Mij. tot Verspreiding van goede en goedkoope Lectuur. Amsterdam, 1932.

Onder „Machten van dezen Tijd” verstaat de vruchtbare schrijver, die Dr. Jan Romein is, de economische en politieke problemen, waardoor de huidige menscheit gefolterd wordt. De problemen namelijk van practischen aard, waarover we dagelijks in de kranten lezen, maar niet altijd de portée van begrijpen. Daarom wil dit boek „een leiddraad zijn bij het lezen van de rubriek „buitenland”. Als in werkelijkheid de krantenlezer zich deze voorstudie wil getroosten, kan dit werk hem in de duisternis der troebele feiten een lichtstraal zijn, zoo niet van hoop op beter, dan toch van inzicht in de onvermijdelijke werkelijkheid. Sinds 1880 is het moderne imperialisme de atmosfeer, waarin het drama der internationale politiek zich afspeelt. Waar ter wereld zich een incident voordoet: in den Balkan, in Afrika, Amerika of Azië, in de geladen atmosfeer van het imperialisme kan het steeds leiden tot de ontbranding van een nieuwen wereldoorlog.

De factoren van deze spanning worden door den schrijver in de volgende hoofdstukken ontbonden: het herstelprobleem, het Britsche wereldrijk, het Amerikaansche rijk, Frankrijk en Europa, Italië en het fascisme, Duitschland tusschen de mogendheden, Oost-Europa en zijn problemen, de Sovjet-Unie en het communisme, de wereld van den Islam en het verre Oosten.

Belangrijke grafieken en een aantal kaartjes, die echter te klein van formaat zijn om verduidelijkend te werken, trachten de beschouwingen van den schrijver te verhelderen. Ondanks enkele onvermijdelijke herhalingen geeft dit boek een boeiend overzicht van den toestand, waarin thans de wereld verkeert. Waarschijnlijk zijn we te zeer „bourgeois” om Dr. Romein's zonnige beschouwing omtrent Rusland te kunnen deelen. Hij zegt: „Rusland is geen probleem, Rusland is een oplossing”. Oplossing in dezen zin verstaan, „dat de tegenstellingen niet meer bestaan of althans zoodanig verzwakt zijn, dat zij geen politieke, d. i. geen algemeene uitdrukking meer vinden”. Voor moreele beschouwingen is hierbij geen

plaats, evemin voor de erkenning der persoonlijkheid, want de roem van den Sovjet-staat — althans op papier — is, dat hij „de economische productie en distributie doet functioneeren voor het algemeen welzijn en niet voor particuliere winst”. Dit achtste hoofdstuk doet ons denken aan de „Potemkiniade”, waarvan nog onlangs B. Shaw de dupe was. Het is echter goed voor den lezer te weten, dat hij met een communistisch schrijver te doen heeft, die de eenige oplossing der wereldproblemen ziet in een opheffing der grenzen tusschen de naties en zonder klassen binnen de naties, want de menschheid heeft, volgens hem, geen andere keuze dan socialisme en opgang of oorlog en ondergang. Wegens deze enge, materialistische opvattingen durven we dit boek niet elken krantenlezer aan te bevelen.

THIEL (Rudolf) GROOTE STRIJDE TEGEN ZIEKTE EN DOOD. *Bewerking van Dr. W. Schuurmans-Stekhoven.* (291) f 3.90 en f 4.90. Leopold, Den Haag.

De uitgeefster, die ons onlangs in Smeltkroezen in kennis bracht met de groote mannen van de scheikunde, stelt ons nu voor de coryphaeën van de medische wetenschap en wijl er geen vak is, waarin de menschen zoo gaarne liefhebberen, zal dit boek er zeker in gaan. Met de portretten er bij maken wij kennis met den grooten ontleder Vesalius, met Theophrastus Bombastus von Hohenheim, meer bekend als Paracelsus, uit de dagen toen de geleerden zich toeleegden op de kunst van goudzoeken, met William Harvey, den ontdekker van den hartsflag en den bloedsomloop met den hypnotiseur Mesmer, Jeuner den propagandist voor de koepokinenting, Hahnemann, den homeopaath, Priesnitz, den waterdokter, Helmholtz, den uitvinder van den oogspiegel Semmelweis, den verbreider van de antiseptis, Virchow, de cellenbouwer en zoovele anderen zijn mannen, met wie ieder de kennismaking gaarne eens wat nader hernieuwt. Het is een boek, dat tot algemeene ontwikkeling bijdraagt.

GARRIGOU-LAGRANGE (R.) LE RÉALISME DU PRINCIPE DE FINALITÉ. Desclée de Brouwer, Paris, 1932.

Allerlei disparate onderwerpen, waaronder de lezers van filosofische vak-tijdschriften vele oudbekenden terugzien, vinden we in dit boek behandeld. Wel worden ze allen in verband gebracht met het finaliteitsbeginsel, toch is er geen innerlijke samenhang tusschen de verschillende hoofdstukken op deze wijze verkregen. Daar staat tegenover, dat we in één boek vele belangrijke vraagstukken behandeld zien, waarover het ons dienstig is de meening te hooren van den vermaarden professor van het Angelicum.

Hij verdedigt het finaliteitsbeginsel tegenover het mechanisme en valt de theorieën aan van Berysan en Le Roy; hij laat ons zien hoe tegenover het berkeleyaansch idealisme het realisme moet verdedigd worden; hij handelt over de analogie van het zijn tegenover pantheïsme en agnosticisme; over de volgorde der wijsgeerige tractaten; over het natuurlijk Godsverlangen in verband met het bewijs van het Godsbestaan; over het probabilisme; over de kenbaarheid der wonderen; over den wederzijdschen invloed der verschillende oorzaken.

Overal vinden we de goede eigenschappen terug, die den schrijver in zijn vroegere werken kenmerkten. Hij is duidelijk, gaat in wijsgeerige problemen op de kern der zaken in, fundamentele beginselen, die elders onvoldoende behandeld zijn, zet hij degelijk uiteen, met de leer van St. Thomas is hij geheel vertrouwd.

GARRIGOU-LAGRANGE (R.) LA PROVIDENCE ET LA CONFIANCE EN DIEU. Fidélité et abandon. Desclée de Brouwer, Paris, 1932.

Uitvoerig en degelijk handelt de schrijver in dit boek over Gods Voorzienigheid en over den plicht, die op iederen christen rust, om zich aan de leiding der Voorzienigheid zonder voorbehoud en met alle vertrouwen over te geven.

Overal is de leeraar aan het woord, de leeraar van wijsbegeerte en godgeleerd-

heid; in de eerste hoofdstukken vooral de wijsgeer, verder in het boek meer de godgeleerde. Doet de titel ons een ascetisch werk verwachten, weldra bemerkt men bij het lezen, dat al wordt de ascese allermintst uitgesloten, de hoofdstukken veeleer onderricht geven aan het verstand, dan, althans direct, steun aan onze godsvrucht.

Predikanten, die de leer der goddelijke Voorzienigheid anderen moeten uiteenzetten, in 't algemeen allen, die omtrent haar behoefte hebben aan een zekere en veilige leer, zij dit boek met overtuiging aanbevelen. Met name zet de schrijver uiteen, welke de zekere gronden zijn waarop de christen steunt in zijn overgave aan Gods leiding en in hoeverre zij voor ons in dit leven een mysterie blijft, d.i. onnaspeurlijk en ondoorgroendelijk is.

MOORMANN (Dr. J. G. M.) DE GEHEIMTALen. Een studie over de geheimtalen in Nederland, Vlaamsch-België, Breyell en Mettingen. Met een inleiding van Prof. Dr. Jac. v. Ginneken. (435) W. J. Thieme en Cie., Zutphen.

Dr. Moormann is de eerste geweest, die een wetenschappelijke, systematische studie heeft gemaakt van de Nederlandsche Geheimtalen, nadat Prof. Dr. Jac. v. Ginneken in zijn Handboek der Nederlandsche Taal indertijd de eerste „proefboring” had verricht. Het resultaat dier studie is thans neergelegd in deze dissertatie, die het eerste deel moet worden van een driedeelig werk. Zijn pioniersarbeid verdient volle bewondering; het moet hem jaren studie gekost hebben een dergelijke volledige verzameling, die uitmunt door duidelijkheid en zuiver wetenschappelijk gecommuniceerd is, bijeen te brengen. Al is het boek op de eerste plaats bestemd voor vakmensen, — voor hen zal het onontbeerlijk zijn, — ook leeken biedt het zeer interessante lectuur.

KNICKERBOCKER (H. R.) DE ROODE HANDEL DREIGT. Geautoriseerde vertaling van W. A. Kramers. (186) f 2.25. A. W. Sijthoff, Leiden.

ILJIN (M.) HET VIJF JAARPLAN. Uit het Russisch vertaald door Maria Tsornaja. Inleiding van Dr. J. G. van Dillen. f 1.50 en f 2.25. Meulenhoff, Amsterdam.

De waarheid over Rusland! Wie zal ze volledig weergeven? In deze twee boeken probeeren het drie schrijvers. Iljin, een roode ingenieur, gaat aan het werk (met of zonder regeeringsopdracht?) om de jeugd enthousiast te maken voor het 5 jaar-plan. Zijn cijfer-mentaliteit moet hij aanpassen aan de denkwijze van een volk dat tot dan toe niets moest hebben van de ver-mecaniseerde rede. Het resultaat is dan ook iets halfslachtigs, iets heel onnatuurlijk-naïefs. De „kapitalistische” economie wordt belachelijk gemaakt door de voorbeelden van Mister Fox, Pox, Crocks en Nox. Het particuliere bezit in dit systeem krijgt de schuld van de ellende der arbeiders, maar zal ook het stelsel doen ineensinken. In de roode heilstaat is de machine niet langer de vijand van den arbeider maar de vriend, omdat deze het gemeenschappelijk bezit is van alle werkers. En met al deze beweringen moet dan de stelling bewezen zijn: het plan is geen plan meer, maar werkelijkheid. Als het plan slaagt (en de kapitalistische maatschappij ineensinkt) dan zal dat toch niet te danken zijn aan de omzetting van particulier in gemeenschappelijk eigendom. De hebzucht van Mister F., P., Cr. en N. komt ten val omdat er in de (zoo geschoolde) kapitalistische maatschappij nog zoo iets van tegenwicht bestaat in het „ietsje” dat humaniteit heet, en in het misschien nog geringer „ietsje” dat men „recht en rechtvaardigheid” noemt. Maar deze (laat het zijn kaal-geknottete maar) diepgewortelde boomstronk van menselijkheid is allang uit den Russischen bodem weggevreten door de onverbiddelijke „excavateur” van de roode staatsmacht, en mocht er nog eenig teken zijn van een overgebleven leven dan is de G.P.O.E. erbij om het ten doode toe te verminken. Iljin's poging mag misschien in Rusland succes hebben, voor een buitenlander die nog „particulier” kan denken is dit geschriftje al te doorzichtig.

Vandaar dat een inleiding totaal overbodig is. Maar deze inleiding leidt helemaal niet in. Want Dr. van Dillen breekt van te voren af wat er volgen gaat.

Het boek van Knickerbocker behelst het reisverslag van een correspondent. Het wil weergeven een „zelfstandigen” kijk op de U.S.S.R. Doch daarvoor spreekt hij teveel met leidende personen. Voortdurend komt de gedachte op: „wordt Knickerbocker niet alleen daarheen geleid, waar de roode ontvanger-van-vreemdelingen hem hebben wil? Hooren we wel iets meer dan de heeren kwijt willen zijn?” Tegen dezen argwaan pleiten de reeks van becijferingen verderop in het boek; maar de hoofddruk blijft: een vluchtige journalistenbeschouwing.

Wat bieden dan deze boeken over Rusland? Eenige zeer interessante gedachten, die enkelen stijven in hun meening, maar de meesten een verdieping van dat onbestemde gevoel van vrees zal bijbrengen. Kn. denkt dat het plan waar-schijnlijk zal slagen, Dr. van Dillen houdt het voor een mislukking. Maar geen van beiden komt uit boven de doodende kilte van louter-materie. De een zegt heel even heel schuchter iets over „rechtloosheid” in Rusland; de ander doet op zijn reis copie op voor een verhaal, waarin, zonder afkeuring, als integreerend deel wordt vermeld het verdwijnen van 3.000.000 Koelakken. Maar de waarheid over Rusland?

MIERLO S.J. (Dr. Jac. van) DE DIENAAR GODS ADOLF PETIT S.J. „Apostel van den goeden Meester”. Uitg. door de „Bode van het H. Hart”, Alken (België).

Waarom toch blijven heiligenlevens — natuurlijk mits de schrijver op de hoogte is zijner taak — steeds boeiende boeken en wekken ze nooit verveling? Me dunkt, omdat we al lezend in contact komen met eene sterke persoonlijkheid, een harmonieus karakter, eene schoone ziel; omdat we de menschelijke natuur leeren verstaan in hare onbegrensde mogelijkheden en dus ons zelf terugvinden, maar dan als een ideaal, als kunststuk. Zooals kunststukken ons steeds aantrekken en onze bewondering wekken, zoo ook de levens van heiligen. En zooals groote meesters een sterk persoonlijk accent in het werk, dat zij wrochten, wisten te leggen, zoo streeft iedere heilige op geheel eigen wijze, deels wegens karakterverschil, deels onder de leiding der goddelijke genade, naar de christelijke volmaaktheid, naar de hoogste liefde. Dit zijn overdenkingen, die gemakkelijk opkomen, als men het leven van P. Ad. Petit leest. Welk bijzonder man is père Petit geweest! Welk een invloed ging er van hem uit, en wel vooral op diegenen, die krachtens hunnen staat en stand zich anders zoo onafhankelijk toonen! Welke wonderlijke eenvoud en goedheid, welk sterk geloof en blijmoedigheid sierden hem en maakten hem beminlijk!

Wie heiligenlevens op prijs weet te stellen; wie eens in kennis wil komen met eene bijzondere persoonlijkheid, die in zeldzamen graad eenvoud en wijsheid, mannelijke werkkraft en teergevoeligheid wist te vereenigen, zij dit boek aanbevelen.

JAFFE (Bernard) SMELTKROEZEN. Nederl. bewerking van Dr. R. Leopold. (263) f 4.95 en f 5.90. H. P. Leopold, Den Haag.

Door de levensbeschrijving der groote helden op het gebied van de chemie en de geschiedenis hunner ontdekkingen vanaf 1400 tot vandaag toe, is dit werk tevens een geschiedboek der scheikunde. De eerste ontdekkers Trevisano, Paracelsus waren nog meer de zoekers naar den steen der wijzen en het levenselixer en Becher gaf zich nog steeds moeite om een perpetuum mobile te ontdekken. Priestley, Cavendish, Lavoisier bemoeien zich al meer met de gassen en vooral het zuurstofgas. Dalton is de man van de atoomtheorie en Berzelius legde het schrift vast, Avogadro ging een stap verder en stelde de leer der moleculen op, Woehler is de uitvinder van het ureum uit anorganische stof en het dihydroxy-diamino-arseno-benzol-dihydrochloride, Mendeléeff de opsteller der elementen, Arrhenius met van 't Hoff en Ostwald zijn de mannen der ionen, Pierre en Marie Curie de vindsters van het radium, Thomson van de electronen, Mosley de man van de 92 elementen en Langmuir van de theorie der concentrische schalen in het

atoom. De aardige anecdoten en levensbijzonderheden en de vele portretten maken het boek ook voor den niet deskundige aangename lectuur.

KNUVELDER (Gerard) DE MYTHE NEDERLAND. f 2.90 en f 3.90. Paul Brand, Hilversum.

Men kan voor- of tegenstander zijn van het vraagstuk groot-Nederland, doch aan welke zijde men ook staat, tot de erkenning moet men komen, dat het boek „De Mythe Nederland” van Gerard Knuvelder een werk is van zeer bijzonder karakter.

In ons decennium, waarin het zelfstandigheidsgevoel in het tot de Belgische staat behorende Zuid-Nederland van jaar tot jaar meer van zich doet spreken, is het opvallend hoe Noord-Nederland, zij het dan nog in beperkten zin, zich meer en meer bezig houdt met het groot-Nederlandsche vraagstuk. Het werk van Gerard Knuvelder is niet geschreven door iemand, die blindelings een bepaald streven aanhangt; integendeel hij houdt rekening met alle historische, maatschappelijke, godsdienstige en economische vraagstukken, die hierbij in het geding komen. Indien wij den schrijver goed begrijpen legt hij er, naast de actuele punten, die hij in verband met zijn probleem behandelt, de nadruk op dat hier sprake is van een evolutionaire ontwikkeling ten opzichte van het vraagstuk Groot-Nederland, een evolutie welke hij meent thans reeds op verschillend gebied duidelijk te kunnen opmerken. Zeer helder en ondersteund door bewijsvoeringen wordt in dit boek aangegeven, dat de sociaal-economische onafhankelijkheid van Zuid-Nederland, waarin dus is begrepen Brabant, Limburg en Vlaanderen voor geheel Groot-Nederland van vitaal belang is. Het zou ons te ver voeren, indien wij in deze korte bespreking meer gedetailleerd moesten aantonen welke problemen door den schrijver zijn aangeroerd, problemen, waarbij bijvoorbeeld de plicht van Nederland ten opzichte van zijn koloniën niet één der geringste is. Hoewel wij den indruk kregen, dat de schrijver op een enkel onderdeel dieper had behooren in te gaan, achten wij de beteekenis van dit werk zeer groot en meenen wij het lezen ervan warm te moeten aanbevelen, vooral in verband met de groote onbekendheid der massa met deze vraagstukken.

MOLENAAR M.S.C. (M.) MECHTILD DE BEGIJN. (175) Houtsneden van Renald Rats. O.F.M. f 2.90 en f 3.90. Brand, Hilversum, 1932.

Pater Molenaar, die reeds een boek schreef over de H. Geertruid van Helfta, schenkt ons nu een werkje over Mechtild van Maagdenburg, de Begijn. Met zijn gewone fijnzinnigheid en invoeling reconstrueert hij het leven dezer zienster, een leven, waarvan de gegevens nit zoo talrijk zijn, dat Mechtild ons overal scherp bepaald voor gogen staat. Maar de schrijver heeft een zesde zintuig om die omgeving te herscheppen, om de vage contouren, waarin zijn heldin zich afteekent, te verlevendigen en te verscherpen. Een dankbaar hulpmiddel daartoe bieden de eigen vizioenen van Mechtild.

Pater Molenaar schrijft niet voor de groote massa. Ik geloof niet dat doorsnee-lezers of -lezeressen dit boekje waardeeren zullen. Een kleine groep van geestelijk eenigszins gelijkgestemden zal het met graagte ter hand nemen. Het is gedacht en geschreven vanuit een hoog bewustzijn, vanuit een wat eenzamen observatie-post, waar niet ieder zich thuisvoelt, geschreven ook in een oververzorgde taal. Een verschijning als Mechtild is zoo door en door middeleeuwsch, dat ook daarom al te onwetende lezers haar niet licht begrijpen zullen. Wie echter „Geertruid van Helfta” kent, zal ook graag van „Mechtild de Begijn” kennis nemen. Pater Renald Rats O.F.M. illustreerde het werk met een achttal houtsneden.

NIEUWE GELUIDEN. Met een inleiding door Dirk Coster. 4e druk. f 2.95 en f 3.95. Van Loghum Slaterus, Arnhem. 1932.

Coster heeft zijn beroemde inleiding voor dezen vierden druk met zorg her-

zien en bijgewerkt. Over de Katholieke dichters en de niet-Katholieke derzelfde generatie biedt deze heruitgave een veel uitvoeriger beschouwing dan de vorige drukken. Ook in de keuze der gedichten is hier en daar verandering en een goede aanvulling aangebracht. Van de polemieken, die Coster bij tijden in *De Stem* te voeren had, is in dit boek niets te vernemen. Hoe langer hoe scherper gaan zich ook hier weer de richtingen en groepeerings afteekenen, die gedeeltelijk onder Coster's invloed zijn tot stand gekomen, de geordenden rond Coster en Anthonie Donker, de „ordeloozen” of hoe men ze noemen wil rondom Slauerhoff — Marsman staat tusschen beide groepen in — en de Katholieken. De zwaar op de hand-sche, maar diep borende methode van Coster is bekend. Hij zoekt graag naar diepe psychische onderstromen bij een dichter, naar een soort van cosmische, vaag bewuste beroeringen van waaruit de poëet zijn verzen construeert. Hij zoekt wel eens wat te diep. Enkele figuren, die aanvankelijke beloften inhielden, hadden misschien kunnen vervallen. Toch blijft dit boek het beste dat er over de Nederlandsche poëzie der laatste twintig jaar geschreven is. De inleider is een scherpzinnig en gevoelig keurder, diep van inzicht en breed van allure. Hij moge hier of daar wat over het hoofd gezien hebben, geen tweede heeft de groote lijnen waarin de poëzie zich beweegt, zoo helder waargenomen en vastgelegd als Coster. Het boek is tevens een prachtige bloemlezing uit wat er aan poëzie in de laatste decennia gepubliceerd werd.

VELDKAMP (Dr. J.) MODERNE ENGELSCH LITERATUUR. (368) f 3.50 en f 4.50. Ruys, Zutphen, 1932.

Deze „Moderne Engelsche Literatuur” behandelt de Engelsche letterkunde vanaf de Victoriaansche periode en wel vanuit Christelijk (Protestantsch) standpunt. Gevolg van dit standpunt is dat het hoofdaccent niet valt op schrijvers als Aldous Huxley, D. H. Lawrence en Joyce; er valt zelfs nauwelijks een bij-accnt op. Dit is te motiveeren, maar deze schrijvers, die toch een wereldnaam hebben, hadden een ernstiger beschouwing verdiend. In het algemeen is het boek wat haastig geschreven. Het laat schrijvers en boeken weg, die in zulk een werk niet mochten ontbreken. Namen als Maurice Baring en Aldous Huxley bijv. zoekt men hier te vergeefs. Het hoofdstuk over Poëzie en vooral over Modern Amerika is te kort en te weinig zeggend. In het positieve dat de schrijver biedt, is hij gewoonlijk heel gelukkig: de hoofdstukken over Shaw, Galsworthy, James Barrie, Conrad etc. geven een goede karakterizeering. Wanneer Dr. Veldkamp eenige hoofdfiguren der Engelsche literatuur had beschreven en niet de ambitie gehad had, een moderne Engelsche literatuur tout court te schrijven, zou zijn werk wellicht volkomen geslaagd zijn. Nu zijn er te veel leemtes en wekt de schrijver den indruk niet voldoende voor zijn taak berekend te zijn. Het is geen gemakkelijke taak een overzicht over de nieuwere Engelsche (dus ook Amerikaansche) literatuur te geven. — Ook voor Katholieken is dit boek zeer bruikbaar. Wat er aan ontbreekt, zou bij een mogelijke tweede uitgaaf zijn aan te vullen: de schrijver heeft slechts zijn overzicht te verdiepen en uit te breiden.

KRANENDONK (A. G. van) CONTEMPORARY ENGLISH PROSE (with introductions and notes) volume II. (184) f 1.75 en f 2.25. Noordhoff, Groningen.

De inhoudsopgave van „Contemporary English Prose” geeft reeds aan, dat de samensteller er inderdaad in is geslaagd van elk onderdeel der moderne literatuur een markant vertegenwoordiger te kiezen. Soms kan dat niet moeilijk geweest zijn; dat b.v. als vertegenwoordiger van de „social novel” o.a. John Galsworthy werd gekozen en als die van de „short story” o.a. Katherine Mansfield is haast vanzelfsprekend. Dat als vertegenwoordigers der critiek o.m. de keuze viel op Middleton Murry en Chesterton pleit voor den onbevooroordeelden litterairen smaak van den heer Kranendonk.

De gekozen fragmenten zijn typeerend voor het oeuvre der auteurs; de introductions zijn geschikt ter oriëntering.

Echter zouden we het boekje niet gaarne in handen van te jonge menschen willen zien: de samensteller heeft ook Aldous Huxley en D. H. Lawrence gekozen, en dit is begrijpelijk gezien de belangrijke positie dezer auteurs in de Britsche litteratuur, maar kennismaking met het werk dezer schrijvers is minder gewenscht en zeker niet onschadelijk, tenzij voor volwassen lezers met een gerijpt inzicht. De moderne Engelsche litteratuur is een te bonte winkel om jongelui daaruit een keuze te laten doen, uitsluitend geleid door aesthetische overwegingen.

SIMONS (L.) HET DRAMA EN HET TOONEEL IN HUN ONTWIKKELING. Deel IV. (410) f 3.— en f 3.75. Wereldbibliotheek, Amsterdam.

Het vierde deel van Simons' groote werk over de ontwikkeling van het drama en het tooneel beslaat de periode 1805 tot plus minus 1875. Bij de beoordeeling van dit werk moet in 't oog gehouden worden dat de waardeering van den schrijver niet bepaald werd door de vraag tot welke school of richting een bepaald werk te brengen zou zijn, maar of het innerlijk van een auteur waarachtig geleefd heeft in diens tooneelwerk. Daardoor schijnt het of Simons meer den Germaanschen vorm van het drama genegen was dan den Latijnschen. Maar hij verantwoordt dit met de verklaring dat vooral de Franschen het meest geofferd hebben aan den drang tot het behagen van hun publiek. De schrijver heeft een geweldige studie gemaakt van zijn onderwerp; wanneer het werk voltooid is — naar verluidt heeft de onlangs overleden Heer Simons het vijfde en laatste deel nog weten te beëindigen — zal het inderdaad een standaard werk zijn. Voor zijn belezenheid pleiten de talrijke, wel eens te talrijke, — verklaarde tooneelwerken; voor zijn inzicht de uiteenzettingen over het ontstaan van bepaalde stroomingen en het karakteriseeren daarvan.

Voor belangstellenden in het behandelde onderwerp is het zeer zeker een onontbeerlijk werk.

JEANS (Sir James) DE STERREN IN HUN LOOP. Geaut. vert. v. Dr. S. L. van Oss. f 2.90. Leopold, Den Haag, 1931.

Het is mij een genoegen dit mooie boekje van Jeans nu eens zonder voorbehoud te kunnen aanbevelen. Wij weten anders, dat hij er rare en verwarde ideeën op na houdt over wijsbegeerte en Godsdienst en deze nog al eens gaarne tot uiting brengt in zijn populaire werkjes. Maar hier is dat gelukkig niet het geval. Hij behandelt hier de beginselen der sterrenkunde zeer objectief, zeer wetenschappelijk en toch zeer aantrekkelijk en helder. Dit is nu werkelijk een uitstekend voorbeeld van gepopulariseerde wetenschap; weinigen, die het hem zoo zullen na-doen en de vertaler heeft ook alle eer van zijn penibelen arbeid. Om één voorbeeld te noemen: nooit heb ik ergens een zoo duidelijke verklaring gelezen van wat de astronomen „rechte klimming” noemen als J. geeft op blz. 140.

Onbegrijpelijk is, dat zulk een eerste klas sterrenkundige nog kan schrijven, dat meteoren gloeien door wrijving! dat Venus wel de ster van Bethlehem zou kunnen geweest zijn; dat de sterren hun *substantie* vernietigen, terwijl de waarneming toch duidelijk wijst op een verandering (of als men wil: gedeeltelijke vernietiging) van hun *massa*.

De vele foto's van sterren, die het boekje verluchten, zijn schitterend en de twee bijgevoegde sterrenkaarten zeer praktisch voor het vinden van sterrenbeelden aan den hemel.

HET RAADSEL VAN HET NIEUWE TESTAMENT. Door Sir Edwyn Hoskyns, Bart en Noel Davey. Vert. door J. P. Enklaar. (287) f 3.25. Sythoff, Leiden.

Dit boek is een afrekening met het Jezus-beeld der liberale of rationalistische

school. De zeer deskundige schrijvers ruimen de mythe uit den weg, dat er een kloof zou gapen tusschen den historischen Jezus en de Christologie der eerste Christengemeenten, zooals die tot uiting zou komen in de synoptische evangeliën en in de Nieuw-testamentsche geschriften van Paulus en Johannes. Het is een opvallende toenadering tot de oude Katholieke traditie. Dit werk, dat het historische bewijs levert dat de Jezus der historie aan de Nieuw-testamentische geschriften beantwoordt, is niet door Katholieken geschreven en gaat nog uit van veel veronderstellingen, die een Katholiek niet kan aanvaarden, maar het resultaat is orthodox-Christelijk, of liever het suggereert de orthodox-Christelijke oplossing. Het is een streng wetenschappelijk onderzoek en heeft slechts waarde voor vakmensen, aan wie wij het van harte aanbevelen. Voor niet-vakmensen is het ongeschikt.

FRENCKEN (Joséphine Rel. du Sacré Coeur) AGNÈS ARNAULD. (234) Dekker & v. d. Vecht & v. Leeuwen, Nijmegen, 1932.

Dit lijvige „Proefschrift ter verkrijging van den graad van Doctor in de Letteren en Wijsbegeerte” aan de Nijmeegsche universiteit vertegenwoordigt een respectabelen arbeid. Mère Jos. Frencken heeft uit een chaos van bronnen het leven dezer zuster van de beroemde Angélique Arnauld opgediept en het ons met wetenschappelijke nauwkeurigheid verhaald. Port-Royal met zijn schaar van engelachtig reine, maar oer-koppige nonnen blijft een wonderlijk en intrigerend stuk historie. Het innig-devote leven, het zachte gevoelige karakter, de bewonderenswaardige onthechting van Agnès Arnauld heeft Mère Jos. Frencken met bewonderende accuratesse ontleed en beschreven. Maar het boek bevredigt niet ten volle. Juist daar waar dit leven ons gaat intrigeren, waar de vrome Agnès Arnauld zich gaat verzetten en weigert de bekende formule te onderteekenen, laat de schrijfster ons in den steek en glijdt over de moeilijkheid heen. Het boek eindigt voor ons met een vraagteken. Nooit heeft zich het sectarisme in een zoo starre zelfgerechtigheid, in een zoo onverzettelijke vasthoudendheid aan eigen inzicht voorgedaan als in het Jansenisme. Ook het vrome leven van Agnès Arnauld wordt er door verduisterd.

COHEN (Alexander) IN OPSTAND. (255) f 2.90 en f 3.90. Andries Blitz, A'dam.

De blijvende en overheerschende indruk na lezing van het verslag der eerste dertig levensjaren van Cohen is: wat jammer dat deze man geen andere opvoeding heeft genoten. Een goedbedoelende maar uiterst ontactische vader heeft dezen in den grond door en door eerlijken mensch-met-een-moeilijk-karakter, die met zijn groot talent zooveel schoons en goeds had kunnen scheppen, den weg van ongeloof en anarchisme opgedreven. Een weg, die via het socialisme is gegaan. Zijn door een verkeerde visie verwrongen oprechte aard dreef hem naar de consequentie van het socialisme, het anarchisme. Zijn vroegere socialistische medestrijders krijgen dan ook menige harde noot te kraken.

Historisch is zijn autobiographie belangrijk daar het verschillende interessante bijzonderheden vermeldt uit de eerste geschiedenis van het socialisme, en van enkele belangrijke persoonlijkheden, zooals Briand, een karakteristiek gegeven wordt. Zelfcritiek ontbreekt hem niet, en hij geeft den tegenstander de eer die hem toekomt, (zie bladz. 141).

Nobel is ook wat hij op bladz. 171 van zijn vader verhaalt. Een enkelen keer wordt hij te propagandistisch en daardoor banaal en onwaarschijnlijk; tegenover de betrekkelijke zakelijkheid der rest van het boek wordt hij dan hinderlijk-eenzijdig. (zie bladz. 210).

Cohen schrijft een levendigen, sprankelenden stijl, — hij heeft geleerd van het vereerde Frankrijk —, maar daar hij zich geen enkelen dwang oplegt en ongegeneerd de meest stuitende bijzonderheden vertelt, is „In Opstand” zeer sterk voor-behouden.

TAZELAAR (Dr. C.) TIENJAREN-OOGST. (220) f 2.75 en f 3.50. Zomer & Keuning, Wageningen.

Dr. Tazelaar heeft in dit boek een aantal opstellen over hedendaagsche romans gebundeld, die vroeger reeds in protestantsche tijdschriften verschenen waren. Er is een bescheiden groep Protsetanten aan het werk om zich een plaats in de Nederlandsche litteratuur te veroveren. Deze „Jongeren” hebben hun orgaan in Opwaartsche Wegen. Hoewel Dr. Tazelaar niet tot de redactie van het tijdschrift behoort, kan men hem toch tot die Jongeren rekenen. Zijn litteratuurbeschouwingen gaan uit van de orthodox-protestantsche levensopvatting en evenals al die Jongeren wil ook hij vòor alles litteratuur en geen „stichting”. In deze lezenswaardige opstellen behandelt hij een groep Nederlandsche schrijvers uit de laatste tien jaren.

FRANKE (S.) SAGEN EN LEGENDEN ROND DE ZUIDERZEE. Met illustraties van A. J. van 't Hoff. (338) f 3.90 en f 4.90. W. J. Thieme & Cie., Zutphen.

't Is wel mogelijk dat de afsluiting en voorgenomen drooglegging van de Zuiderzee allerlei praktische voordeelen zal opleveren, maar er gaat toch ook veel schoons verloren. Schoons dat ieder kent, die wel eens een reis langs de Zuiderzeekusten heeft gemaakt. Dat aan de eilandjes, de ondiepten, de platen en vooral de oude stadjes legenden en sagen zijn verbonden, moet de reiziger wel vermoed hebben, al zal hij waarschijnlijk alleen maar het verhaal van het Vrouwtje van Stavoren gekend hebben. De Heer Franke komt thans met zijn prachtig boek bewijzen dat er inderdaad vele bestaan. En de tijd, die te publiceeren, is nu wel zeer geschikt, nu de Zuiderzee de algemeene belangstelling heeft. Het moet hem wel moeilijk gevallen zijn er zooveel te verzamelen, want ze waren bijna in de vergetelheid verzonken. De groote charme der verhalen is niet voor het minst gelegen in de wijze waarop ze verteld zijn. De eenvoudige, kinderlijke geest, waaruit de legenden geboren zijn en die voor ons moderne menschen, zoo wonderlijk bekoorlijk is, is er in bewaard gebleven. Menig bekend plekje zal met andere oogen bezien worden, nu men weet dat die of die legende er aan verbonden is. Hoe verscheiden die verhalen van onze Zuiderzee zijn, en hoe simpel-mooi ze verteld worden, leze men zelf in dit boek, dat een belangrijke vermeerdering beteekent van de opgeteekende Nederlandsche sagen en legenden.

ZIEGLER (Dr. Adolf) DIE RUSSISCHE GOTTLOSENBEWEGUNG. (248) 4.50 M. Verlag Kösel & Pustet, München.

Echt Duitsche gründlich heeft Dr. Ziegler studie gemaakt van de georganiseerde Russische bestrijding van den godsdienst. Hij geeft een overzicht der organisatie, signaleert de leidende krachten, toont aan welke methoden gevolgd worden, en van welke hulpmiddelen gebruik wordt gemaakt.

Waarlijk ontstellend blijkt hoe ver, ook in het buitenland, de satanische beweging reeds gevorderd is; niet alleen in Duitschland, dat een voornaam operatieterrein is, maar ook in de overige landen. Reeds daardoor is dit een boek van groote waarde. Maar het geeft ook positieve bestrijdingsmethoden tegenover de Moskouische drijvers.

Wij bevelen het boek dat uitsluitend op documentenstudie berust, gaarne aan.

EEDEN (Frederik van) MIJN DAGBOEK. IV deelen. Van Munster, A'dam, 1932.

Van Munster heeft de eerste vier deelen van Frederik van Eeden's dagboek in boekvorm uitgegeven. Het zal compleet zijn in tien deelen en bevat verschillende portretten uit het leven van den dichter. De prijs per deel is f 3.25.

Poëzie en nieuwe Zakelijkheid

door J. v. H.

Het typische dichterlijk gevoel uit den tijd der Europeesche romantiek vindt men in de „Ode to a Nightingale” van Keats. Een nachtegaal zingt in den avond en voor den dichter gaat er een wijde droom- en gevoelswereld open. De nachtegaal wordt hem het symbool van geluk: ver van de menschen in eenzaamheid te zingen is zijn hoogste droom. Herinneringen aan „dance” en „provençal song” en „sun-burnt mirth” worden wakker; zijn hart verteedert in het omvatten van al de heerlijkheid der natuur. De maan wordt een koningin op haar troon, omstuwd van sterrenfeeën.

„.....tender is the night
And haply the Queen-Moon is on her throne,
cluster'd around by all her starry Fays.”

De zingende vogel is het beeld der onsterfelijkheid: zòo zong dezelfde nachtegaal voor vroegere geslachten:

„Perhaps the self-same song that found a path
Through the sad heart of Ruth, when, sick for home,
She stood in tears amid the alien corn.”

En eindelijk het ontwaken in ontgoocheling:

„Was it a vision or a waking dream?
Fled is that music: — do I wake or sleep?”

Er zullen wel nooit zooveel ijstijden van „nieuwe zakelijkheid” over dit werelddeel heenschuiven, dat dit gedicht met zijn hooge gevoelsspanning, zijn prachtige verbeeldingen, zijn juichenden weemoed, zijn heerlijk-dwaze herinneringen en zwervende sentimenten niet meer als schoon gevoeld wordt. Toch is het rassige romantiek, onwerkelijk gedroom, een omspelen van verbeelding en gevoel om het eenvoudige voorjaarsfeit dat er een nachtegaal zingt. Herinnering en sfeer doen hier alles, bijna alles. Zou Keats tot dit gedicht geïnspireerd zijn, wanneer hij nooit van een nachtegaal en zijn lied gehoord had, maar ineens, zonder voorbereiding of litteraire traditie voor dit weinig opzienbarende natuurgebeuren gestaan had?

Het is een voorbeeld uit duizenden. Herinnering, traditie, sfeer, heel dat complex van bewustzijnsinhouden, waarin lang gekende dingen zich aan ons voordoen, waarin wij ze onvermijdelijk en onafscheidelijk waarnemen, vormen de bodem waaruit gedichten opbloeien. Al de gedichten over meinachten, zonsondergangen en sterrenhemels, over maneschijnen, regendagen en schemeringen, over eigen stemmingen en gevoelsdeiningen zelfs, die in den loop der eeuw geschreven zijn, danken voor een oncontroleerbaar deel hun ontstaan aan dien achtergrond van herinneringssfeer en gevoelsgeladenheid, waarin de dingen optreden. Het sterkste talent is er niet voor gevrijwaard en de talrijke epigonen, die elk oorspronkelijk poëet in zijn sleep pleegt te voeren, gaan er aan te gronde. Wel vindt een oorspronkelijke dichter nieuwe terreinen en nieuwe wegen, heeft hij

nieuwe verbeeldingen en ontvlamt zijn gevoel aan nieuwe gewaarwordingen. De sterkte zijner begaving meet zich af aan de sterkte dezer vernieuwingen. Doch ook de oorspronkelijkste is kind van zijn omgeving en van zijn tijd en erft van een voorgaand geslacht. De vernieuwers van tachtig, die alles stuksloegen wat zij in het vaderland voorradig vonden, haalden hun erfenis uit het buitenland. Zonder die groote buitenlanders zou de poëzie der voornaamste tachtigers onberekenbaar veel armer geweest zijn.

Er is een eigenaardige groei, een merkwaardige evolutie in het dichterslijk zien en voelen — mits men *groei* en *evolutie* niet als noodzakelijken voortgang naar het betere, maar als organische vervorming, als gestadige verandering opvatte. Ik geloof niet, dat Vondel een nachtegaal-gedicht geschreven heeft; had hij het gedaan, dan was het zeker niet zulk een onwerkelijk weefsel van droom en gevoel, zulk een wereldontvluchte verbeelding geworden als de Ode van Keats. Vizie en sentiment waren bij deze Renaissance-geborenen reëler, waren meer gevestigd in de aarde, het klavier hunner innerlijke gewaarwordingen was beperkter dan bij de grooten der romantiek. Het is de groote vondst, de verrijking der Romantiek geweest, dat heel die innerlijke wereld van gevoelens, die vroeger wel aanwezig, maar poëtisch niet gecultiveerd was, in het rijk der poëzie werd betrokken. Ook is het geen toeval, dat juist in den tijd der Romantiek de muziek, meer dan de schilderkunst, tot zulk een rijken bloei steeg; de muziek is vóór alle andere de kunst der mensche-lijke gevoelens.

Ook Vondel droomt en zijn verbeelding,

„..... (zijn) blijde geest vaart speulen,

Daar draaiboom sluit noch heck,

Een heimelijke treck

Verleit het hart naar (zijn) geboortstad Keulen.

Daar heb ick eerst om honigh uitgevlogen,

Ontrent den blonden Rhijn,

Beplant met Rinschen wijn,

En als een bie violendau gesogen.”

Doch Vondel en in 't algemeen de Renaissance-dichters, zijn te klassiek van vorming om hun speelschen geest lang vrijen teugel te laten: de roede van den magister heerscht in deze periode tot in de nabijheid der Muzen. Uitgevers van bloemlezingen noteeren bij het laatst aangehaalde vers nauwkeurig dat Vondel hier zinspeelt op zijn geboorte-huis „Zur Fiolen” te Keulen, een noteering, die ik van mijn jeugd af verwenscht heb: zelfs hier, in dit bekoorlijk spel van klank en verbeelding nog een woordspeling! Wanneer Vondel geïnspireerd is, wat hem, zoo 't Keulen of de Rijn geldt, gemakkelijk overkomt, ontstroomt hem een lust van gouden klanken, doch altijd zijn deze klassiek beheerschten uit op een geleidelijken gang der gedachten; geschiedenis en wetenschap leiden nog hun hevigste

bezieling. De grillige gevoelskurven, de dwalende droomen der latere romantici zijn hun nog vreemd.

Wie vandaag over den nachtegaal zou dichten — wat zelden meer gebeurt — zou het evenmin doen zooals Keats. Men laat zich niet meer drijven op mijmeringen en gevoelsassociaties. Er zou in zoo'n gedicht waarschijnlijk wat gespot worden met de oude romantische gevoeligheid, de dichter zou zich verhard toonen tegen nachtegaal-ontroeringen, hij zou misschien door het avondlijk gekweel aan verdachte liefdesverhoudingen herinnerd worden — dit thema is bijzonder geliefd — en wellicht eindigen met een onverwachten sprong. Zoo dicht men tegenwoordig. De hedendaagsche poëten — vooral de mindere grootheden — loopen niet graag te koop met hun gevoel, poseeren liever als gevoelsverharde zonderlingen en laten hun gevoel slechts los op onverwachte momenten om zich oogenblikkelijk weer achter een grijns te verschuilen. Voor alles willen zij staalhard en staalkoel schijnen. Nu is de Nederlandsche poëzie dikwijls ver-zand in huiselijke gevoeligheid, in kindertandjes- en verjaardags-ontroeringen en zelfs nà tachtig dreigde er weer zulk een kamerbloempjespoëzie te ontstaan, maar de harde, antiburgerlijke gevoelloosheid, de gewild heroieke houding der laatste jaren is evengoed een uiterste. Poëzie is in haar elementairsten staat gevoelsverheffing en -verheviging, hoewel niet alle verheviging poëzie is, en zij heeft niets te maken met te voren bepaalde houdingen.

Frank Matzke heeft in 1930 een boek gepubliceerd: „Jugend bekennt: so sind wir!“, dat wij hèt boek over de nieuwe zakelijkheid kunnen noemen en waarin hij raak, frisch, sportief en intelligent de levenshouding der jonge generatie, die van 20 tot 30 jaar, beschrijft. Van dit boek is dezer dagen een goede Nederlandsche vertaling verschenen bij van Loghum Slaterus.¹⁾

De zakelijkheid der jonge generatie bestaat volgens Matzke in de bezinning op en de terugkeer tot de dingen met verwaarloozing der gevoelssfeer, waarin de 19de eeuw ze gehuld had, met verwaarloozing van alle menscheijk denken en voelen omtrent de dingen.

Het eenige dat waarde heeft, is de wereld der dingen, niet de mensch en het menscheijke, tenzij in zoover ook deze tot de dingen hooren. Deze zakelijkheidsverhouding regelt alles. Er is niets buiten de „dingen“. Het denken doet louter lantaarndiensten, werpt een practisch licht op den weg, maar alle systematisch denken, alle construeeren van wereldbeschouwingen, alle oplossen van uiterste vragen is uit den boeze. Niets heeft „zin“ in deze dingwereld, er schuilt geen symboliek of mystiek, geen idee achter de ervaringswerkelijkheid. De vraag omtrent God heeft voor deze generatie alle beteekenis

¹⁾ *Frank Matzke: De Jeugd getuigt: zoo zijn wij.* Vert. door Mr. P. H. Th. Stevens. v. Loghum Slaterus, Arnhem, 1932.

verloren: zij verontrust hen zelfs niet. Het is een „hors-d'oeuvre": er is niets in hen, dat aan God herinnert of naar Hem doet verlangen. Zij staan tegenover de Godsvraag volslagen indifferent. Cultuur in den zin van „voortgang" is voor hen eveneens een illusie; tegenover dit oude begrip verhouden zij zich afwijzend. Ook liefde en huwelijk worden verzakelijkt: alle Schwärmerei wordt afgewezen evenals de oude moraal. In vele gevallen echter leeft en handelt dit geslacht „alsof", houdt het zich „alsof" er nog waarden bestonden, die zij in den grond niet erkennen.

De natuur is voor dit geslacht weer wezenlijk „natuur" geworden, d.w.z. is niet meer een verzameling van merkwaardige dingen en bezienswaardigheden, maar het groote wijde heelal, waarin de mensch heeft te leven. De natuur in haar grootschheid en weidschheid, in haar eenheid en omvattendheid, niet in haar plaatselijke bekoorlijkheden, heeft hun eerbied en bewondering. Tegenover de kunst staan zij veel gereserveerder dan hun vaders en voorvaders. Kunst gaat hun niet boven alles, boven het levensgevoel van elken dag en den ernst der dagtaak: het is een artikel voor vrije oogeblikken, dat zijn waarde heeft, maar toch aan den rand van het bestaan thuishoort. En alle artiestencultus wekt hun verontwaardiging!

Dit boek lezend is men beurtelings geneigd het als oppervlakkig en eigenwijs gezwets in de scheurmand te gooien of zich in de verstandige,forsch neergesmeten beweringen gevangen te geven; zoo irriteerend is vaak deze apologie der volstreckte zakelijkheid, die veel geestelijke waarden met èen pennestreek wil vernietigen. Vroegere geslachten dachten over God, over den zin des levens, over zijn en niet-zijn, over goed en kwaad, over wijsbegeerte en geestssystemen, zij, de nu levenden, hebben deze dingen als antiquiteiten opgeruimd, zij denken over niets, bekommeren zich om niets, zij leven en doen hun plicht, hun alsof-plicht, en niets anders dan dat.

„Ich leb' und weiss nit, wie lang;
ich sterb' und weiss nit wann;
ich fahr' und weiss nit wohin;
mich wundert dass ich frölich bin."

Dit oude versje van Martin von Biberach citeert Matzke als de vrijwel adaequate uitdrukking van hun levensgevoel. De schrijver maakt uitdrukkelijk onderscheid tusschen „inhoud" en „vorm". Wat een nieuwe generatie van de voorgaande onderscheidt, is niet de inhoud, maar de vorm en daarom zal hij in zijn boek zoo goed als niets van de inhoud zeggen, maar vooral over de vorm spreken. Dat hij echter heel zijn boek door niet alleen nieuwe vormen construeert, maar voortdurend oude inhouden over boord werpt, zoodat er aan het einde slechts inhoudlooze vormen overblijven, schijnt hem te ontgaan. Wat voor inhoud blijft er, wanneer men volstreckt allen „zin" aan leven en dingen ontzegt, wanneer men het denken

alle verdere waarde dan voor huishoudelijk gebruik ontnemt, wanneer men alle wetmatige oorzakelijkheid, alle diepere gebondenheid der menschnatuur ontkent, wanneer men een zekere sportieve „fairheid” tot hoogste en uitsluitende levensnorm proclameert en zich uit moeilijke gevallen redt door den stelregel van het „doen-alsof” te huldigen?

Dit boek van Matzke zondigt op elke bladzijde tegen de logica. Zijn illogismen zijn van een zoo verbluffende naïeviteit, van een zoo onbevangen jeugdigheid, dat het werk juist daardoor weer een zekere charme krijgt. De schrijver maakt den indruk van met een kinderpistooltje in den slag te trekken. Volkomen eerlijk en kinderlijk overtuigd van het goed recht zijner levenshouding ruimt hij met een paar losse schoten al die bindende grootheden: God, geweten, plicht, levenszin en levenswet uit den weg. Het is tē onnoozel om over die aangelegenheden nog te denken, laat staan te praten! Dēze generatie wil reēel, wil zakelijk zijn. De *dingen*, daar gaat het om! En „dingen” zijn: keisteeenen, rotsblokken, pyramiden, meteoren! Die bieden houvast: ideēen zijn maar zeepbellen, een oogenblik kleurig en glanzend, maar uiteenspattend bij een windstoot. Geestelijke waarden zijn verzinsels uit vroeger tijd, toen de menschen nog sentimenteel waren en alles met gevoel omkransten. Toch erkent deze generatie volgens Matzke nog geesteswaarden: de schoone dingen uit vroeger tijd, de uitingen van kunst en godsdienst, vooral van het Katholicisme. Ook de wetenschap vindt nog een matige waardeering, ongeveer zooals de techniek en de sport. Maar daarmee houdt het op! Idealen bezit dit geslacht niet; ze doet ook hierin desnoods „alsof”.

Wat dit boek, ondanks zijn platte zinloosheid, een eigen bekroring geeft, is de franke, frissche eenvoud en nuchtere registreergeest, waarmee het geschreven is. De auteur wil helder en zakelijk het levensgevoel van een generatie vastleggen en dit is hem gelukt: maar er is meer dan dit. Het is een onbedoelde apologie geworden en daardoor werd het een illogisme. Men kan helder en logisch een feitelijkheid vaststellen, welker *verdediging* met de eenvoudige logica in strijd komt. De nieuwe levenshouding bekoort door haar zakelijkheid en koele distantie, haar afkeer van alle pathos en sentimentaliteit, maar zij mist een groote hartstocht, zij mist alle geloof en alle mysterie en daarmee alle inspireerende krachten. Er blijft niet veel over dan een sportief materialisme. Het klinkt heel grappig, tot een jong dichter te zeggen, dat hij zelf zorgen moet geen honger te lijden, dat niemand hem om zijn gedichten gevraagd heeft, dat hij eerst een betrekking moet zoeken en dat als hij dan na tientallen jaren met een paar dozijn, mits voortreffelijke, gedichten voor den dag komt, men deze dankbaar zal lezen. Maar het gaat om de principieele stelling der werken van den geest, om de oude geestelijke waarden. Van een generatie die alle oude goden onttroond heeft en de hoogste

levenswaarde gaat toekennen aan het behagelijksheidsgevoel van elken dag, is niet veel te verwachten. Alles moet noodzakelijk verstikken in platitudes. Als dit het algemeen Europeesche levensgevoel moet worden, dan is het „Abendland” rijp voor den „Untergang”.

De schim van Oswald Spengler spookt door Matzke's boek: hier beseft men hoezeer diens hard fatalisme een jeugd gefascineerd heeft, die alle débacle's van den na-oorlog heeft doorgemaakt. Het verzet met opeengeklemd tanden tegen een hard en zinloos schijnend lot is de eenige levenswijsheid die gebleven is. Dit ongeveer is de nieuwe zakelijkheid en zoo wordt dit levensgevoel begrijpelijk, hoewel als eenige levenswijsheid niet verdedigbaar. Het is een pose tot tijdelijk zelfverweer, geen algemeene levenshouding.

Men zal verstandig doen het boek van Matzke niet al te serieus te nemen. Hij moge een frequent voorkomend verschijnsel beschrijven, dat dit levensgevoel de alles domineerende golfslag dezer periode is, valt te betwijfelen. Als dit Spenglerianisme de nieuwe zakelijkheid is, dan is zij niet veel meer dan een geestelijk proletarisme, een nuchtere geestdoodende alledaagschheid, dan worden de heroën der dagtaak, de verkeersagent, de wagenbestuurder en de kantoorklerk, de idolen der menschheid. Doch Matzke oordeelt over zijn generatie naar eigen model en dat van — wie weet hoeveel — geestverwanten: men wordt langzamerhand sceptisch tegenover al die generatie-beschouwingen, tegenover dat veralgemeenen der tendensen in een bepaald geslacht. Is er wel een betrouwbare Querschnitt door een generatie mogelijk, waar het een zoo ingewikkeld complex geldt als het levensgevoel, de levenshouding? Ik hecht er geen waarde aan, gezien het verschil tusschen geloovig en niet-geloovig, tusschen stad en land, tusschen intelligent en onontwikkeld, tusschen gefortuneerd en behoeftig, tusschen burger en proletariër. Matzke voelt dit herhaaldelijk en tracht zijn opzet dan zoo goed en zoo kwaad als het kan, te redden. Hij spreekt ten slotte over een groepje intellectueelen, die Spengler geïnhaleerd hebben. Maar dit zijn na-oorlogsinvaliden, van wie niets te verwachten blijft.

Dit boek is eigenlijk meer curieus dan belangrijk; het tracht de zakelijkheid voor te stellen als een verbetering over het geheele front, als logischer, verstandiger, flinker, aangepaster.

Het mag in dezen tijd „gothisch”, bizar, misplaatst aandoen voor de rechten der „poezy” op te treden: voor dèze is de zakelijkheid, die hier verkondigd wordt, onbetwifelbaar de volstrekte verpaupering. Heel die geestelijke luxe, waar poëzie ten eeuwige dage uit opbloeit: sentiment, droom, mijmering, symbool, vergezicht, idee, onwerkelijkheid, hier wordt dit alles met luitenantkordaatheid stuk getrapt. De schrijver neemt de vorige eeuw vooral haar „romantiek”, haar „bezieldheid” kwalijk en vindt gemakkelijk voorbeelden van huilerige gevoeligheid, waar zijn stramme officiershouding

gunstig bij afsteekt. Maar in zulk een pose schrijft men ook geen „Ode to a Nightingale”. Dan berekent men hoogstens het aantal geluidstrillingen.

Hoezeer in veel dingen een zakelijke houding te bewonderen en sentimentaliteit te verafschuwen valt, „sentiment” is en blijft de nerf der poëzie. In een andere orde kan „flinkheid” boven „gevoeligheid” gesteld worden, in poëtici heeft men niets aan flinkheid. Zich zakelijk tegenover de dingen te plaatsen is een goede troost voor gescheiden gelieven, voor huilende kinderen en bestolen reizigers, maar het is een slecht recept voor dichters. Wel staat de dichter hedendaags anders tegenover wereld en dingen dan èèn of meerdere eeuwen vroeger, maar een rijke ader is er aan de nieuwe zakelijkheid hoe kunstmatig ook pasklaar gemaakt naar de eischen van het moment, niet ontsprongen. Het was theorie, waarmee de praktijk voortdurend slaags raakte. Het eeuwige dichtergevoel is in gestage worsteling met de „strakke houding”: vandaar zooveel cynisme, zooveel sprongen, zooveel verwrongenheid. Waar deze strakke houding a-priori wordt prijsgegeven, verschijnen er intusschen — in volle zakelijkheid — verzen, die niets tijdelijks meedragen, die in alle eeuwen van Nederlandsche poëzie konden geschreven zijn en uit een oud handschrift opgediept, verzen die in hun zuivere, diepe natuurlijkheid aan het hart van den „onbekenden dichter” ontveld schijnen als de volgende „poësie pure” van Chr. de Graaff: ¹⁾

GEBED

Alles voor U te laten, Heer
o, mocht het wezen;
vaarwel te zeggen met een glimlach heel dit leven,
niets dan een bloem in uwen hof te wezen,
een bladzij in uw boek, nog onbeschreven,
een heldre dauwdrop in het opgerezen
licht van den morgen, die omhoog gaat zweven.

en: OUD LIED

Meer om aardsch lief
dan om Uw ongeschapen schoon,
meer om mijns harten gerief
dan om 't doorboorde hart van Uwen Zoon
heb ik geleden
en gunsten afgebeden.
Ik heb ten allen tijde meer
rozen en lippen rood bemind dan mijnen Heer
en, zwerfend door de wouden,
meer van den welversierden boom
dan van Uw kruis gehouden,
en — lacie — om het heden
Uw eeuwigheid gemedend.

¹⁾ Uit *Alleenspraak* van Chr. de Graaff: De Gemeenschap, Utrecht.

De Harp van Sint Franciscus ¹⁾

door ANTON REICHLING S.J.

Zij slaat langzaam voller aan, de harp waarop Felix Timmermans zijn leven van Sint Franciscus speelt. Het is eerst een wijsje als cither-spel, zuiver van toon, dan wordt het een gonzende melodie, daarop een veelklank van stemmen die alle snaren omspant, een hymne eindelijk die voortgaat op het rythme der eeuwigheid.

FELIX TIMMERMANS

Felix Timmermans spreekt in dit boek met een stem die voor de eeuwen is.

„De Harp van Sint Franciscus. Roman”, en Sint Franciscus is daarin geheel levend geworden. Wat Timmermans over hem las vertelt hij niet als gestyleerde wetenschap, dit boek is inderdaad een roman. Een volkomen eenheid groeide hier: de schrijver leeft niet enkel in zijn heilige, doch ook de heilige leeft in zijn schrijver. De vergelijking gaat mank, dat weet ik wel, doch omdat Timmermans in Lier leefde begreep hij Assisië; omdat hij de eenvoud had van

geest en hart, die hem vaak parten speelde als hij de wereld, die weinig eeuvoudig is, moest beschrijven, kon hij de begenadigde zijn die de hemel begreep, daar waar hij in zijn eenvoud de aarde raakte. In zijn „Symphorosa”, in zijn „Pastoor” broeide reeds het vuur dat, aangewakkerd door de geest die waait waar hij wil, kon oplaaien tot een Pinkstervlam, een strak waaier-vuur dat uitspat in de sterren.

Dit boek is zo groot omdat het geheel vol is van bovennatuurlike wijsheid, geheel vol van gelouterde, zuiver doel-gerichte aardsheid. Wat Timmermans tot hiertoe schreef was een voor-school. Hier

¹⁾ De Harp van Sint Franciscus. Roman door Felix Timmermans. P. N. van Kampen & Zn., A'dam.

is de hand van de meester. Theo Rutten voorzag in 1928 wat hier werkelijkheid is geworden: „Mocht zijn geloofsleven zich intellectueel zo verdiepen, dat hij ook problemen kan zien, die niet direct op zijn gebied liggen, dan zou Felix de „gelukzalige” zijn voor alle landen en tijden.”¹⁾

Men kan tegen dit boek bezwaren hebben: „de spanning is te fragmentarisch, de eerste tachtig, negentig pagina’s lopen te licht. En dan is daar weer Felix Timmermans in, die met z’n tong klappt nu en dan en die ’n vette plak ham koopt om te eten als de zon schoon is opgegaan. Naderhand wordt ’t wel beter, maar dan praat hij toch ook nog steeds alsof hij aan kinderen vertelt. Ik kan die manier niet uitstaan.”

Inderdaad schijnt het begin niet te beloven wat de rest van dit boek biedt. Het geeft een uitzicht dat verkregen wordt met klimmen. Pas na de laatste letter zien we alles vervuld van de geest die toch het geheel doordringt. We begrijpen in ’t begin niet wat we lezen, omdat we menen Timmermans te begrijpen. We zijn te groot om naar een vertelsel te luisteren. En toch vertelt Timmermans z’n vertelsel ditmaal veel soberder dan hij gewend is dat te doen. Hij is allerm minst de dagemelker gebleven die overal de room aflikt. Hij ziet de sterren schijnen en de wolken drijven in een licht, dat juist van de andere kant schijnt dan waar het in Pallieter vandaan kwam. In dit boek figureren geen Palestrina en geen Bach omdat het van God vervuld is. En nu, nog veel minder dan ooit, moest Timmermans iets anders doen dan vertellen. Hij zou ’t zelf niet begrijpen en wij helemaal niet, als hij van de dingen die hij ervoer in Sint Franciscus, een waardig verslag ging geven, een boek vol overwogen oordelen van de schrijver, die den man die hij beschrijft moeten verheffen in onze ogen. We staan er al van den beginne af met Timmermans ver en ver onder, en als we durven gaan zitten bij de „eenigste simpele menschen” uit Timmermans’ straat, dan gaat ook voor ons de hemel open. Want aan die en aan zijn vrouw en kinderen en aan de Eerw. Heer Giuseppe Pronti uit Assisië droeg hij zijn boek op.

Er is nog een ander bezwaar dat kan worden gemaakt: zag hij wel de grootheid van de heilige in de wereld waarin hij optrad, de nieuwe kracht die in Franciscus’ nieuwe regel de aarde bezielde? Zag hij wel voldoende hoe Franciscus de nieuwe levensvorm, die in de dertiende eeuw de oude deed splijten, met een nieuwe betekenis bezielde? Ik geloof dat het er weinig op aan komt of hij dat zag of niet, dāt en nog veel andere dingen, want hij ging iets veel beters beseffen: Timmermans zag Sint Franciscus, zoals Sint Franciscus zichzelf moet gezien hebben. En, dat is inderdaad het kleine „manneke” tegenover de grote God.

¹ Felix Timmermans door Dr. Th. Rutten. Wolters, Groningen, Den Haag 1928 p. 170.

Wanneer een ander schrijver van onze tijd een boek over Sint Franciscus moest geschreven hebben dan zou het er waarschijnlijk heel anders uitzien. Deze monniken, die de priesterlike taak verzuimden voor een gemakkelijk leven, die hebzuchtige geestelijkheid, dát Pauselijke hof en de „heilige” Antonius zelfs die „geleerd” moest worden, wat ’n mogelijkheden voor ’n even juiste als onvruchtbare critiek! Maar „Franciscus was geen negatieve geest en evenmin een critische. De eenige critiek, die hij uitoefende was zelfcritiek”.¹⁾

Dat begrijpt Timmermans, zo iets, en daarom ook begreep hij de volheid van Franciscus’ armoede, de zuiverheid van zijn offer en zijn leven met God.

Elias van Cortona klaagde over de onvolmaaktheid van zijn Broeders. Toen schreef hem Franciscus: „Ik zal u zoo goed ik kan mijn meening zeggen. Gij moet het namelijk allemaal als een genade beschouwen dat de Broeders zoowel als andere menschen u tegenstaan. Gij moet willen dat het juist zoo zal zijn en niet anders.... Hebt hen lief, die u tegenstaan, en verlang van hen niet anders dan wat de Heer geven wil. En toon uw liefde door *niet* te wenschen dat zij betere Christenen waren. En dit zal heilzamer voor u zijn dan u in een kluis terug te trekken.”²⁾

Timmermans lijdt met Franciscus wanneer het gezag der Kerk kapt en snoeit in het levende hout zijner orde, wanneer het buigt en bindt om de jonge boom vrucht te doen dragen door de eeuwen heen. Zij lijden, maar in die Kerk kapt Christus en Hij bindt en snoeit en Franciscus buigt en kust de hand die hem offert, en Felix Timmermans weet dat ook *hij* niet beter doen kan dan dit te aanvaarden, al is ook voor hem Elias van Cortona de sombere schaduw die steeds hoger rijst naarmate Franciscus wordt vervolmaakt in zijn vernedering.

Omdat dit boek is geschreven met een grote liefde voor alle menschen verrijkt het de Nederlandsche litteratuur met een geestelijke roman die na eeuwen nog zal worden gelezen.

¹⁾ Johannes Jörgensen. De Heilige Franciscus van Assisi. Vertaling van D. Logeman-van der Willigen. Bussum-A'dam 1928, p. 80.

²⁾ Jörgensen o.c. p. 217.

BOEKBEOORDEELINGEN:

HARTMANN (Dr. Hans) DE JONGE GENERATIE IN EUROPA. Vert. door J. G. Lobel. (192) f 2.15 en f 2.90. Byleveld, Utrecht.

Dit boekje geeft een overzicht over de jeugdbeweging in West-Europa. Het hoofdstuk over Nederland is verzorgd (en ingelascht) door Ed. van Cleeff. Voor jeugdleiders heeft het werkje beteekenis, ofschoon die het ook in 't Duitsch kunnen lezen. Het boekje behandelt voor de helft minstens Duitsche jeugd en Duitsche toestanden, zoodat de vertaling van zulk een werk eigenlijk niet veel zin heeft.

Sir Walter Scott (15 Augustus 1771— 21 September 1832)

door P. W. ASSMANN.

21 September 1932 is het honderd jaar geleden dat de „Wizard of the North” overleed. Ofschoon niet de geniaalste figuur van zijn tijd, is er toch eigenlijk meer reden Walter Scott te herdenken dan eenig tijdgenoot van hem. Want niet Byron maar Scott is de grootste — in den zin van invloedrijkste — romanticus, in wien alle lijnen der „romantic revival” convergeerden.

De poëtische dictie der 18e eeuw, het didactische en beschouwende vers, zijn weggevaagd door de scheppingen der romantici, en in de eerste plaats door die van Scott. Zijn poëzie en de latere romans hebben den publieken smaak totaal gewijzigd. De romantische geest van Coleridge's werk, als „Christabel” en „The Ancient Mariner” staat boven dien der poëzie van elken anderen Engelschen dichter. Zijn natuur voelde het zuiverst die der middeleeuwsche balladenzangers aan, kon er zich intens in verliezen. Maar zijn genialiteit was te groot, te omvatbaar, hoog, om de „romantic movement” te kunnen

WALTER SCOTT

populariseeren. Dit zou Scott's taak zijn. Coleridge gaf vleugelen aan de romantiek, Scott voorzag haar van voeten. (Merkwaardig en tekenend voor Scott's invloed is wel dat het tweede gedeelte van Coleridge's „Christabel” — later geschreven — invloed toont van Scott). Walter Scott's tijdgenooten waren grooter dichters, maar zonder hem zou het langer geduurd hebben vóór men Coleridge en Wordsworth, Shelley en Keats waardeerde.

Te juister tijd heeft hij den roman gered, die na Richardson, Fielding en Smollett, ten onder dreigde te gaan in valsch sentiment, en de onnatuurlijke buitennissigheden van de „Terror School”. Zijn invloed op de ontwikkeling van den roman in de 19e eeuw, die

onzen tijd raakt, is ongemeen groot geweest. Hij schiep *den* historischen roman, nadat John Barclay den allegorischen- en Daniël Defoe den imaginairen historischen roman gecreëerd hadden. Hij heeft aangetoond hoe nationale karakteristieken een voornaam bestanddeel van den roman konden uitmaken. Walter Scott heeft een aantal onsterfelijke persoonlijkheden het leven gegeven, zooals sedert Shakespeare niet was gebeurd; meer nog, hij heeft hen geplaatst in een omgeving, in een landschap, zoo fascineerend, dat de bezoeker van Schotland er naar zoekt, en van het „Land van Walter Scott” spreekt. Daardoor, zooals op nog andere wijzen, heeft hij niet vermoede mogelijkheden voor den roman aangewezen; het terrein der romankunst heeft hij ontzaglijk uitgebreid.

Scott's eerste dichterlijke werkzaamheid van beteekenis — na een bewerking van Bürger's „Lenore” in 1795 — was de uitgave in 1802 van de „Minstrelsy of the Scottish Border”. Wegens zijn slechte gezondheid heeft Walter Scott een groot deel van zijn kindjaren doorgebracht in het huis van zijn grootvader te Sandy Knowe, aan de Schotsche grens. In de Schotsche grensdistricten — gedurende de oude tijden bewoond door woeste, vechtlustige stammen — waren rond de talrijke, meer of minder legendarische heldenfiguren, tal van balladen ontstaan. Daar de bevolking hier ook later zeer afgesloten was blijven leven, waren deze balladen door mondelinge overlevering vrij zuiver in de volkspoëzie bewaard gebleven.

„(I) marvell'd as the aged hind

With some strange tale bewitch'd my mind”

dichtte Scott later in „Marmion”, toen hij wilde uitdrukken hoe hij genoot, wanneer de bewoners hem die oude verhalen vertelden. Later heeft hij deze „border ballads” verzameld, juist op het tijdstip dat de mondelinge overlevering verloren dreigde te gaan. De aldus vergaarde balladen werden gepubliceerd als „Minstrelsy of the Scottish Border”. Vrij zeker is het echter dat Scott van enkele balladen slechts zeer schrale fragmenten bekend zijn geworden en hij de rest zelf heeft gefantaseerd. Zijn bundel — van ruim 40 balladen — bevat verschillende verzen, treffend door poëtische schoonheid, als gevolg van zijn bewerking. De bekendste zijn: The Eve of St. John, The Wife of Usher's Well, Kinmont Willie en Thomas the Rymer.

Zijn omzwervingen door Schotland wekten liefde op voor zijn natuur, en vooral, zij maakten hem vertrouwd met den geest van het land; beide karakteristieken komen gaaf en schoon tot uiting in al zijn werken, waarvan Schotland het tooneel is.

De titels der grootere, verhalende gedichten: The Lay of the Last Minstrel (1805), Marmion (1808), The Lady of the Lake (1810) Rokeby (1812), zijn algemeen bekend, al zullen de gedichten thans wel niet meer gelezen worden. Bovendien heeft hij nog een groot aantal lyrische verzen gedicht. Scott's poëzie kan

op twee wijzen beschouwd worden: wat betreft haar historische beteekenis, en die van haar eigen, innerlijke waarde. Op haar zeer groote historische beteekenis wezen wij reeds, toen we aanduidden dat zij mede den publieken smaak gewijzigd heeft en de geesten bevattelijk maakte het werk der groote tijdgenooten te accepteren.

Over de innerlijke poëtische kwaliteiten van Scott's dichterlijk oeuvre wordt verschillend geoordeeld. Het wil ons voorkomen dat dikwijls te veel nadruk gelegd wordt op het feit dat de Schotsche bard zich niet bijster bekommerde om de techniek van het vers; dat hij te veel „tale-teller”, „maker” zou zijn, inplaats van een dichter. Ofschoon dit niet geheel ontkend kan worden, blijkt toch bij toegewijde lezing dat Scott een natuurlijke aanleg bezat voor poëzie, en hij daardoor harmonische accorden heeft aangeslagen:

„There rose the choral
hymn of praise,

And trump and timbrel
answered keen”.

W. SCOTT IN ZIJN WERKKAMER

Wie zich de moeite geeft, enkele gedeelten van „The Lay of the last Minstrel” of van „Marmion” met overgave te lezen, zal op de eerste plaats ervaren welk een goed verteller Scott is, — veel beter dan Byron —; maar ook dat gevoel en geest door deze poëzie bevreemdigd worden. Dit laatste geldt vooral voor de lyrische verzen. Daar zijn ware juweeltjes bij; de beste blijven niet ver achter bij de poëzie van Keats en Shelley. Ze zijn harmonisch, sprankelend-levendig of weemoedig; ze zijn een uiting van die romantiek, waarvoor wel bijna elk menschenhart gevoelig is. Ze zijn dan ook geboren in den geest van een man, die het oude Schotland intens aanvoelde. En het magische, ruige, verweerde Schotland is het land der zuiverste romantiek.

Walter Scott zelf sloeg zijn eigen poëzie niet hoog aan; in dit opzicht was hij, ten koste van zichzelf, eenigszins een slachtoffer der Byron-verafgoding. Bekend zijn de woorden, waarmee Scott den weg vrij liet voor Byron: „I gave over writing romances because

Byron beat me. He hits the mark, where I don't even pretend to fledge my arrow. He has access to a stream of sentiment unknown to me".

Het zou echter onbillijk zijn ten opzichte van Scott, aan te nemen dat hij tot den prozavorm overging, uitsluitend door min of meer gekwetste ijdelheid. Die overgang zou te eeniger tijd gekomen zijn: na verschillende groote verhalende gedichten geschreven te hebben, waarvan het essentieëele niet zeer verscheiden was, moest hij ten slotte wel tot den meer variatie toelatenden vorm van het proza komen. Zijn romantische geladenheid zocht naar andere midelen van uiting; — de periode der groote romans was aangebroken.

Walter Scott had trouwens reeds proza geschreven in den tijd dat hij zijn romancen dichtte. Het is bekend dat „Waverley” als onvoltooid manuscript jaren in een schrijftafel heeft gelegen, tot hij het in 1814 te voorschijn haalde, voltooide, en uitgaf. Daarmee was de eerste der groote, z.g. Waverley-romans verschenen. „Waverley” speelt in het Schotland van ongeveer 1745, in de dagen van den „pretender”. Het boek was een openbaring van nieuwe en nog onbekende waarden. Nooit nog was historie zoo fel en levendig voorgedragen; nooit nog waren geest en atmosfeer uit het verleden van een land zoo intens, zoo bijna voelbaar in een boek vastgelegd. In „Waverley” en de met korte tusschenpoozen daarop volgende romans, als „Guy Mannering”, „The Antiquary”, „Old Mortality”, „Rob Roy” herleefde heel het Schotland der voorafgaande eeuwen, — landschap en menschen, — en beide op de innigste wijze met elkaar verbonden.

In 1819 wendde Scott zich met „Ivanhoe” tot het Engeland der middeleeuwen; de terugkeer van Richard Coeur de Lion in Engeland. Ook „The Talisman” speelt in de middeleeuwen. Daartusschendoor keerde hij telkens weer naar Schotland terug, met romans als „The Monastery”, „The Abbot” en „Fair Maid of Perth”. Op het vasteland verbleef hij o.a. met „Quentin Durward”, een roman uit den tijd van Lodewijk XI.

In al deze romans koos Scott zich een historischen achtergrond; tegen dien achtergrond teekenden zich eenige historische persoonlijkheden af, terwijl op den voorgrond de imaginaire figuren geplaatst werden. Deze reeds oudere methode van den historischen roman is door Walter Scott geperfectioneerd. Zijn romans zijn dan ook niet zoo zeer historisch, wijl daarin werkelijk geschiedkundige personen een hoofdrol spelen. — Scott maakt zich bovendien dikwijls schuldig aan anachronismen — maar omdat het leven van voorbije tijden er zoo reëel in pulseert. In dat opzicht zijn de Schotsche romans de belangrijkste, vooral „Guy Mannering”, „The Antiquary” en „Old Mortality”, — al is het eigenlijk bezwaarlijk hierin een selectie

te maken —; en staan de middeleeuwsche werken daar eenigszins bij ten achter.

De waarde der laatste is voor een groot deel, dat zij zoo ontzaglijk veel hebben bijgedragen tot het onderzoek der middeleeuwen. Massa's historici en kunstenaars werden door Walter Scott geïnspireerd tot dit onderzoek. Ook in Holand, waar alle beteekenende figuren van dien tijd hun Scott-periode doormaakten. In dit verband is van beteekenis dat Scott's romans geen tendenz droegen. Onbevooroor-

ABBOTSFORD

deeld is hij o.a. genaderd tot wat hij in de middeleeuwen moest naderen: de Katholieke Kerk. Hij zag de middeleeuwen werkelijk als doortrokken van de atmosfeer van den godsdienst. Hij heeft dien geest niet kunnen begrijpen, niet juist kunnen doorvoelen, maar hij heeft bewerkt dat anderen volgden en verder doordrongen. Walter Scott maakte wel eens een fout — een hoogmis werd b.v. 's avonds opgedragen en zijn kennis der Katholieke leer vertoonde groote hiaten, — maar dit deed niets af aan zijn houding van eerlijkheid, die hij, geheel overeenkomstig zijn karakter, steeds wilde aannemen tegenover de Kerk. Wat het zeggen wil dat hij, alles bijeengenomen, betreffende de Kerk, zoo weinig onjuist is geweest in zijn romans, kon eerst goed begrepen worden, wanneer men bedenkt dat tusschen hem en de middeleeuwen het Schotland van Knox lag. En dit zegt ook wel iets van Scott's zelfstandig intellect, dat gecombineerd ging met een zuiver artistiek gevoel.

Dat hij de middeleeuwen meer van de buitenzijde heeft gekend

en niet tot het eigenlijke innerlijk is kunnen doordringen, valt hem, gezien den scheidsmuur, zeker niet kwalijk te nemen.

Bovendien bezat Walter Scott geen natuur, die beroerd werd door de mysteries van het leven. Wanneer hij dan ook dat geweldig-uitbundige leven der middeleeuwen uitbeeldde, kwam het vrijwel niet bij hem op te speuren naar de religieuze en geestelijke motieven daarvan; hij deed weinig moeite de ziel te zoeken van het lichaam, dat hem zoo fascineerde.

De talloze imitators van Scott copieëerden het minst essentiële van zijn werken, — de conventionele omlijsting, het decor, — maar Scott bleef eenig in die kwaliteiten, waarin hij werkelijk groot was. Voor het eerst na Fielding waren zijn werken weer een reël, vol menscheijk epos, zij waren werkelijk dramatisch; — zij hebben Scott gekenmerkt als een groot kunstenaar.

Zeker is zijn stijl dikwijls slordig. Maar daar tegenover staat, dat feitelijk niet een bepaalde karakteristiek is te geven van dien stijl, wijl hij zich zoo uiterst gevoelig wijzigde naar de eischen der wisselende onderwerpen. Men vergelijke eens de compositie en fijn bewerkte stijl van het verhaal van Wandering Willie in „Redgauntlet” met de beheerschteid en de uitwerking van het tragische in de „Two Drovers”, en het versnelde tempo wanneer een crisis nadert met de omstandige wijze van verhalen in andere gedeelten.

Carlyle heeft Scott verweten dat hij „imitates the surface of life”, dat hij zich zijn karakters niet van binnen uit voorstelt. Ruskin heeft dit afdoende weerlegd. De groote figuren uit Scott's werken Andrew Fairservice, the Bailie, Edie Ochiltree, Caleb Balderstone, Paulus Pleydell, David Deams, Dandie Dinmont en zooveel anderen, zijn ook voor den modernen lezer, psychologisch verantwoord. Hoe staan b.v. de Bailie en Andrew Fairservice niet scherp onderscheiden naast elkaar. Dat zijn geen marionetten.

Ondanks zijn niet zeer sterke gezondheid, heeft Walter Scott — sedert 1820 Sir Walter Scott — een enorme werkkraft ontwikkeld. Tegelijkertijd dat hij zijn gedichten schiep en aan zijn romans werkte, schreef hij nog talrijke artikelen, en historische, critische en biografische werken, als „Life of Napoleon”, „Tales of a Grandfather”, en verzorgde hij uitgaven met biografieën van Dryden en Swift. Zijn productieve werkkraft voerde hij nog meer op na 1826, toen hij door den ondergang van een handelshuis, waarbij hij geïnteresseerd was, in zware schulden kwam, en hij door de opbrengst van zijn romans die schulden wilden delgen. Die poging heeft waarschijnlijk zijn dood verhaast. Door een verblijf in Italië, in 1831, heeft hij nog getracht zijn geknakte gezondheid te herstellen, maar in 1832 keerde hij ongenezen naar Schotland terug, waar hij 21 September van dat jaar overleed op Abbotsford, een

kasteel in Gotischen stijl, dat hij zich in 1812 had laten bouwen.

Het is jammer dat de romans van Walter Scott, die voor ieder geschikt zijn niet veel meer gelezen worden; zij zijn het lezen waard, ook nu nog. Hij is en blijft een der grootste romantici in zijn historische romans, die een gelukkige combinatie zijn van het avonturenverhaal, de realistische zedenschets en de gezonde elementen der Gotische romance.

BOEKBEOORDEELINGEN:

VALK (Dr. M. H. A. van der) BIJBEL-OORLOG-VREDE. (91) f 0.75. Koning, Baarn, 1932.

De schrijver handelt over Oorlog en Vrede vanuit streng calvinistisch standpunt en voelt niet veel voor het Pacifisme. Het Katholicisme schijnt voor Dr. van der Valk niet mee te tellen. Sint Augustinus is de laatste wiens meening wordt aangehaald. Van 400 tot 1500 schijnt er geen Christendom bestaan te hebben. Hoe sympathiek dit verbeterd Bijbel-geloof ook aandoet, het is struisvogelachtig het Katholicisme te passeeren. De Katholieke kerk voelt trouwens meer voor den vrede en hecht meer waarde aan de Verlossing dan Dr. van der Valk.

TICHELEN (Th. van) DE GODSMANNEN UIT HET OUD-TESTAMENT. (327) f 1.50. Standaard-Boekhandel, Brussel, 1932.

Een zeer instructief en aangenaam te lezen boek over de groote figuren uit het Oude Testament. Van Tichelen is thuis in den Bijbel als geen ander en bezit de gave zijn gevoel voor de grootheid en de poëzie dier Godsgeschriften aan zijn lezers mede te deelen. Wij zouden wenschen dat dit goedkoope en toch met zorg uitgegeven boek ook in Noord-Nederland bekend werd.

QUERIDO'S INITIALENREGISTER. Samengesteld door J. G. Keesing. f 1.50. Em. Querido, Amsterdam, 1932.

Een bruikbaar boekje ter verklaring der talloze beginletter-afkortingen, bv. K. R. O. is Katholieke Radio-Omroep. A. V. R. O. is Algemeene Vereniging „Radio-Omroep”. V. A. R. A. is Vereniging van Arbeiders-Radio-Amateurs.

HEDDA WALTHER - JAN FEITH: MIJN HONDENBOEK. 48 Foto-studies met inleidend woord van J. Feith. f 2.50 en f 3.25. Leopold, Den Haag, 1932.

Voor hondenliefhebbers een interessante verzameling foto's van rashonden, groot en klein. De prachtige opnamen zijn met smaak en kunstvaardigheid tot stand gebracht en de bijschriften verraden een honden-kenner.

PRAK (Dr. L.) en MEERTENS (J.) TESTS VOOR VERSTANDELIJKE ONTWIKKELING OP DE LAGERE SCHOOL. Vertaald en bewerkt naar de National Intelligence Test. Proefexemplaar f 0.90. Wolters, Groningen, 4 series, 1932.

Na vertaling zijn deze tests op ruime schaal getoetst. O.i. heeft test-onderzoek door onderwijzers weinig of geen waarde; wij kunnen deze popularisering van een onderwijsmethode, wier uitkomsten alleen door deskundigen op haar juiste waarde kunnen geschat worden, dan ook niet toejuichen.

Buitenlandsche Letteren

Fransch

MORAND (Paul) AIR INDIEN. 15 fr. Grasset, Paris, 1932.

„Air Indien” is een reisbeschrijving in grooten stijl, een evocatie van de oude Indianenrijken in Zuid-America. Hier blijkt wat er van een reisverhaal te maken is, wanneer een zeer intelligent en groot schrijver aan het woord is. Morand heeft per vliegtuig den weg door Zuid-Amerika afgelegd; maar wat hij hier aanbiedt is oneindig veel meer dan een reisrelaas. De ziel van het merkwaardige land herleeft in dit boek. De aanhef veraadt reeds het rythme waarin het werk geschreven is: „L’air et l’eau, la terre et le feu, les quatre Eléments de l’antique science, se sont partagé les continents. L’Afrique est vouée au feu, l’Asie et l’Europe à la terre, l’Océanie à l’eau, mais l’Amérique a son principe dans l’air, le grand air, un air jeune, franc, sans ombre ni ride, qu’excite l’électricité.” Morand ziet overal het verleden, in land en menschen; de Spaansche verovering, de strijd tusschen inboorling en vreemdeling speelt zich af onder zijn oog. Zijn oordeel over die Spaansche conquistadores is merkwaardig welwillend. Morand is geen geloovig Katholiek en dit beïnvloedt zijn zienswijze wel eens op eigenaardige manier. Een schitterend geschreven boek over dit weinig gekende werelddeel.

FRONDAIE (Pierre) ZIGOËL. Roman. 12 fr. Emile-Paul Frères. Paris, 1932.

„Zigoël” van Pierre Frondaie is een aardige fantasie, een schelmenroman, herinnerend aan Lazarillo de Tormez en consorten. Men vrage hier niet naar waarschijnlijkheid en realisme; de speelsche geest van den schrijver heeft zich verplaatst in het zestiende-eeuwsche Spanje en, aanknappend aan Don-Quichote, de geschiedenis van diens zoon en van Sancho Pansa verhaald. Zigoël, de gefingeerde zoon van den zwervenden ridder is meer zwerver dan ridder, een bandiet van de straat, maar op het laatst werkt ook in hem het bloed van zijn beroemden vader. Meer dan een speelsche verbeelding heeft men in het bizarre avonturenverhaal niet te zoeken en naast zijn grooten voorganger maakt het een wat schrale figuur. Maar het heeft sfeer, het heeft „Spanjolisme” en de ridder der droevige figuur werpt er zijn grotesken schaduw over heen. Hij treedt zelfs persoonlijk op in de wonderlijke droomen van Sancho Pansa’s dochter Manuela, de eigenlijke erfgename van zijn onwezenlijke idealen. De Fransche schrijver heeft zijn avonturen in een wat te sensueele atmosfeer gehuld.

DAVET (Michel) UNE LAMPE SUR LA MARCHÉ. 20 frs. Plon, Paris, 1932.

Na „Le Prince qui m’aimait” verschijnt thans de tweede roman van deze schrijfster, een roman even ijl en teer van atmosfeer als zijn

voorganger. Er ligt een bijzondere frischheid, een dageraadsstemming over dit boekje, iets van het veld in morgenvroegte als leeuweriken opstijgen en de dag opengaat. Ergens, op het land, drijft „Chère-Madame” met een paar onderwijzeresjes een kostschooltje en èèn dezer onderwijzeressen schrijft haar ondervindingen neer, vooral haar liefdeservaringen eerst met den onderwijzer en daarna met den dokter. Het is alles nogal idyllisch. Het opengaan van dit jonge-meisjeshart is niet onverdienstelijk beschreven; de dorps sfeer is goed en overtuigend getroffen. De naïeviteit van Chère-Madame, een oude vrome dame, is wat al te ongeloofelijk, evenals de donkere boosaardigheid van den dokter. De schrijfster vindt dit zachttaardig geflirt wat al te belangrijk: een heel boek over amoureuze avontuurtjes, die weinig om 't lijf hebben, is te veel. Zij ziet de dingen nog door al te jongen oogen. Ofschoon, haar talent om frisch en onbevangen de gewaarwordingen eener meisjesziel neer te schrijven, is onmiskenbaar.

Duitsch

DWINGER (Edwin Erich) DIE ZWÖLF RÄUBER. Roman. (228) 2.70 M. en 4.35 M. Eugen Diederichs. Jena 1932.

Edwin Erich Dwinger heeft een paar zeer geprezen oorlogsboeken geschreven, herinneringen aan zijn gevangenschap in Siberië, „Die Armee hinter Stacheldraht” en „Zwischen Weiss und Rot”. Het boven vermelde boek werd reeds vroeger geschreven, maar eerst nu gepubliceerd. De titel is ontleend aan een oude sage en heeft met het boek weinig uit te staan. Dwinger verhaalt hier van een Russischen zonderling, die na een voorname rol gespeeld te hebben in de bolsjewistische omwenteling, een innerlijke omkeer doormaakt, Rusland verlaat en op het tijdstip van den roman huist in de kelders van een slot aan de zee in Noord-Duitschland. Hij is een Tolstoi-natuur en wil terugkeeren tot een primitieve, natuurlijk goede, ongecivileerde menschelijkheid. Een vrouw, die hij half tot zijn ideeën bekeerd heeft, komt zijn verblijf deelen. Maar wanneer zij moeder is geworden en weer in comfortabeler verhoudingen gaat leven, voelt hij zich ontrouw geworden aan zijn ideaal en ondanks zijn liefde voor vrouw en kind vlucht hij de zee op, vrouw en kind troosteloos achterlatend.

Dwinger is een schrijver van beteekenis, maar in de hoofdfiguur voelt men toch te zeer den Russischen namaak. Zou zulk een oer-Russisch karakter als Viktorof, zulk een oer-Russisch zieleproces als hij doormaakt, wel door een niet-Rus overtuigend kunnen beschreven worden? Het zomerleven der badplaats en het dagelijksch bedrijf der visschers, alsmede het indringen van Marita in Viktorofs leven, dit alles is concreet en levendig verbeeld: de zee leeft hier en oefent een magische kracht op den mensch. Een merkwaardig

boek vol idealisme, vol Godsverlangen, hoewel vaag en ontoereikend in zijn tendensen. Voor rijpe lezers.

FALLADA (Hans) KLEINER MANN WAS NUN? (364) 4.50 M. en 5.50 M. Rowohlt, Berlin, 1932.

Hans Fallada is een der beste Duitsche schrijvers van het oogeblik. In zijn vorigen roman „Bauern, Bonzen und Bomben” beschreef hij met grimmig realisme, om niet te zegen pessimisme, de naieve corruptie van een Noord-Duitsch stadje: alle leidende persoonlijkheden ontkleedde hij onbarmhartig tot op den naad der ziel. In zijn tweede boek is hij welwillender geworden, tenminste voor de hoofdfiguren. Zijn haat richt zich nu tegen de samenleving en tegen de patroons. — Wat hij verhaalt, is zeer eenvoudig en onbelangrijk, zoo onbelangrijk dat het de beteekenis van zijn boek neerhaalt. Maar de „wijze waarop” is bewonderenswaardig. Hij beschrijft niets anders dan het alledagsleven van een grootstad-proletarier te Berlijn: kantoorclerk, warenhuis-verkooper, werkeloze, dit zijn de opeenvolgende stadia van den „kleinen Mann”. Een leven van wat kleine vreugden, van voortdurende zorgen en dagelijksche angst. Hij ontmoet een winkelmeisje, raakt in moeilijkheid, trouwt haar en het zonderlinge proletarier-leven begint. Maar Emma Mörschel, bijgenaamd „Lämmchen” is er een uit duizend en ondanks de geestelijke en lichamelijke verenging, waarin deze menschen leven, genieten zij een beperkt geluk. Tot het lot ook hen treft en de „kleine Mann” werkeloos wordt.

Dit kleine hoekje wereld en menschheid heeft Fallada met een helderziendheid, een scherpte en doordringendheid beschreven, die het boek ondanks zijn engen horizon tot iets merkwaardigs maken. Hij voert den lezer door de wisselende situaties en verhoudingen van zijn held met een zekerheid en kennis van zaken, die geen oogeblik weifelen. Overal, in elk woord en gebaar, in elke houding en elk gevoel is Hannes Pinneberg „der kleine Mann” van het begin en blijft zijn vrouw „Lämmchen”, het natuurlijke, spontane en offerende meisje, waarmee we kennis maakten in den aanvang. Hun onbeduidende lotgevallen gaan ons interesseeren; het menschelijke in dit kleurlooze paar weet Fallada met wonderlijke juistheid te belichten.

Het leven van den groot-stad-proletariër is er een van volkomen aardschheid, zonder eenige religiositeit, zonder enig uitzicht op verdere en hoogere waarden dan de nooden van den dag. Dit geeft het boek iets neerdrukkends en verengends, iets zoo particularistisch, dat men toch deze fotografisch nauwkeurige weergave onbevredigd terzijde legt. Ook spreekt Fallada zoo openhartig over het huwelijksleven zijner figuren dat het boek voor rijpe, ervaren lezers moet voorbehouden blijven.

MENDELSSOHN (Peter) PARIS ÜBER MIR. Roman. 4 M. en 6.50 M. Verlag Ph. Reclam jr. Leipzig.

De sfeer van Parijs, het echte Parijs, niet het Parijs der legende en der faam, in een reeks van naast en in elkander overloopende tafereelen, weer te geven, beproeft Mendelssohn. Hij kiest hiervoor den filmvorm, laat van verschillende kanten — uit Londen, New-York, Berlijn, Grenoble en andere plaatsen — menschen van allerlei slag en met de meest uiteenloopende bedoelingen naar Parijs komen; volgt ze in hun kontakt met het Parijsche leven en hun onderlinge aanrakingspunten; met als middelpunt een idyllisch gelukkig huwelijksleven in Parijs zelf van den zoon van een Duitschen professor in de geschiedenis aan de Universiteit van Berlijn en de dochter van een Franschen minister, die beide met hun respectieve vaders overhoop liggen. Deze bonte mengeling en verrassende opeenvolging van beelden werkt in het begin ietwat verwarrend: doet denken aan de plotselinge storende afbreking op het spannende moment van krantenfeuilletons. Toch is ook deze aanvankelijke onaangename spanning gewild, want ze wordt heel vredig opgelost in de eenheidssfeer van het boek, die u langzaam omvangt. Wie „Le Père Goriot” niet kent, mist noodzakelijk één van de kostelijkste tafereelen van dit goedgeschreven en goedgeconcepioneerde boek. Het mondt uit in de vraag waarom er naast het voor iedereen gastvrije en verdraagzame Parijs, ook nog een bent van politici bestaat, die voor zich het monopolie van vaderlandsliefde opeischt en daarvoor meent, zich van de rest der wereld te moeten afsluiten. Het vormt inderdaad een raadsel voor de heele wereld: zouden echter deze twee elementen werkelijk zoover van elkander afliggen? In ieder geval: fictie of werkelijkheid, het Parijs van Mendelssohn leeft in een zeer goed aangevoelde en zeer juist weergegeven eenheidssfeer. Jammer maar, dat het boek niet voor iedereen geschikt is om een paar gewaagde beschrijvingen en om de geringe hoogte, waartoe de zin des levens in dit boek reikt.

RENDL (Georg) VOR DEN FENSTERN. 4.80 M. Deutsche Verlagsanstalt, Berlijn.

In afwijking met vele sociale romans, die de invloed der werkeloosheid op de bewoners eener grootstad beschrijven, behandelt het boek van Georg Rendl dit probleem hoofdzakelijk op het platte land. Klaus Raab, een werklooze fabrieksarbeider, wiens pogingen om werk te krijgen zonder succes blijven raakt tenslotte in gezelschap van een beroepslandlooper, die met de knepen van het „vak” volkomen op de hoogte is. Klaus' natuur, die echter immer sterk reageert op de vreugden en nooden, welke zich in het leven voordoen, *blijft* de man, die tenslotte verder ziet en meer eischt dan de voldoening der menschelijke materiele behoeften in den ruimsten zin des woords. Er is een eigenaardige tweeslachtigheid in dit boek. In den

aanvang lezen wij over werkeloosheid en wanhopige pogingen, die in het werk worden gesteld om arbeid te vinden. Met een kleine onderbreking geeft het werk verder hoofdzakelijk een overigens zeer aanvaardbare en juiste weergave der wederwaardigheden van een landloopenden werkeloze, die aan het einde hoogdravende verzuchtingen slaakt over de noodzaak van arbeid voor den mensch in het algemeen, zonder dat wij eigenlijk inzien waarom deze verzuchtingen juist door den hoofdpersoon moeten worden geuit. De taal is zeer simpel en boeit ons bladzijden lang. Het werk blijve beperkt tot ervaren volwassenen. Aan het slot wordt de arbeid ongeveer als een godsdienst voorgesteld. Iets wat nu niet direkt voert tot een zuiver inzicht inzake de oplossing van het sociale probleem.

Engelsch

WODEHOUSE (P. G.) HOT WATER. (312) 7/6. Herbert Jenkins, London.

De humor van Wodehouse is steeds even oorspronkelijk en frisch gebleven, al heeft deze auteur nu reeds een flink getal romans op zijn naam staan. Geen der moderne auteurs heeft zoo bewezen welke mogelijkheden van geest en humor de Engelsche taal biedt, geen schrijver in dit genre wordt dan ook zooveel gelezen als Wodehouse. Zijn nieuwste roman „Hot Water” is ook weer een echte Wodehouse. D. w. z. dat de intrigue eenvoudig niet na te vertellen is, dat de roman knap gebouwd is — daarin ook vooral is deze auteur een meester —, dat de situaties allerzekerst en de humor onweerstaanbaar zijn. Naast een paar oude bekenden, voert hij ditmaal ook een nieuwe figuur op (Mr. Soup Slattery) terwijl hij ook nog kans heeft gezien, voor zijn gesprekken een paar nieuwe vormen te vinden.

De bekende Wodehouse-sfeer hangt in dit boek, dat geschikt is voor volwassenen.

DAWSON (Christopher) THE MAKING OF EUROPE. (317) 15/. Sheed & Ward, London.

Het eerste optreden als schrijver van Christopher Dawson — die „lecturer” is in cultuurgeschiedenis aan University College in Exeter, — dateert van 1928, toen hij „The Age of the Gods” — een studie van den voor-historischen mensch — uitgaf. De gezaghebbende „Times Literary Supplement” verklaarde het tot een der beste studies op dat gebied. Van het in 1929 verschenen „Progress and Religion”, moest de bekende Dean Inge verklaren — en dit zegt heel wat van die zijde — : „I am sure that it is a great work. one of the best that we have had in recent years”. Daarna verschenen nog enkele kleinere geschriften, en thans het monumentale „The Making of Europe”.

Wanneer men bedenkt, hoe, ondanks de steeds voortschrijdende Katholieke emancipatie, de officieele wetenschap in Engeland over het algemeen nog steeds afwijzend staat tegenover de Katholieke wetenschappelijke opvattingen, die niet wil kennen of ze niet ernstig neemt — men leze maar eens wat er over Belloc geschreven wordt — dan kan men begrijpen van welke beteekenis het is dat de Katholieke Dawson als wetenschappelijk man hoog gewaardeerd wordt.

Zijn „Making of Europe” is een essay in sociale biologie, een studie der geschiedenis van Europa van de 4e tot de 11e eeuw, waarbij ook de Byzantijnsche en Islamitische culturen grondig beschouwd worden. Wetenschappelijk en in helderen trant worden alle factoren beschouwd, welke aandeel hadden in de geboorte van Europa, waarbij uiteraard een groote plaats werd afgestaan aan de bespreking van het Christendom, terwijl de auteur niet gevallen is in de fout van zooveel Katholieke schrijvers, die de middeleeuwsche cultuur te veel geïdealiseerd hebben.

Een waardevol werk, dat ten zeerste aanbevolen kan worden.

SWINNERTON (Frank) THE GEORGIAN HOUSE. (288) 7/6. Hutchinson, London.

Tot dusver was Swinnerton hoofdzakelijk bekend als knap realist, die vooral ook uitmuntte in karakterbeschrijving. Vanaf het verschijnen van „The Georgian House” kan hij ook genoemd worden een talentvoller verteller, die een intrigue weet te verwerken in een „story of action”. Maar dan een actieverhaal, waarin de karakterbeschrijving toch ook zoozeer tot haar recht komt, dat het geheel geen ontspanningsroman zonder meer is geworden, maar een werk van meer dan voorbijgaande waarde. Het bevat het dramatische verhaal van Philip Spears, die de wettelijke erfgenaam was van den ouden Starling, den eigenaar van het oogenschijnlijk zoo rustige Georgian house, en wiens eigenlijke moeilijkheden pas bleken te beginnen, nadat hij bezit had genomen van de onverwachte erfenis.

De roman is het werk van een geroutineerd auteur, de compositie is evenwichtig, het verhaal vlot. Uitsluitend geschikt voor volwassenen, wier levenskennis en ervaring gerijpt is.

MACLAGAN (Sir Edward) THE JESUITS AND THE GREAT MOGUL. (434) 17/6. Burns Oates & Washbourne Ltd., London.

In 1579 zond de Groot-Mogol Akbar zijn bekende invitatie, om twee geleerde priesters naar zijn hof te zenden, als gevolg waarvan de Jezuïeten Aquaviva en Monserrate naar hem werden gezonden. Uit bronnenstudies heeft Edward MacLagan thans de geschiedenis van deze en de volgende — vergeefsche — missies bij den Groot Mogol samengesteld. Ook die van de eeuwen daarna wordt behandeld, — tot 1803, toen de laatste Jezuïetenpater.

Francis Xavier Wendel, die na de opheffing der orde in Indië was gebleven, overleed.

Het is bekend dat de Jezuïeten in Indië een massa wetenschappelijke arbeid hebben verricht; — ook de geschiedenis hiervan wordt nauwkeurig nagegaan. Inderdaad dit boek, waaraan jaren van studie zijn besteed, bevat de volledige, gedocumenteerde historie der Jezuïeten in Indië. Een werk, niet alleen voor historici, maar, door de glasheldere, interessante wijze van behandeling, ook voor den belangstellenden leek. Een aantal merkwaardige illustraties versieren den tekst, die bovendien verduidelijkt wordt door eenige kaarten.

BOEKBEOORDEELINGEN:

LUNING PRAK (Dr. J.) SCHOOL, AANLEG, BEROEP. (264) f 4.50. Wolters, Groningen, 1932.

In 5 hoofdstukken worden behandeld; steekproeven naar het verstand; het practisch nut der intelligentie-tests; achterlijke kinderen; begaafde kinderen; de keuze van het beroep. Schrijver betoont zich op grond van goede argumenten (o.m. sinds 1870 blijven op H.B.S. en Gymnasium per jaar in iedere klas 20 pct. der leerlingen zitten; 50 pct. der leerlingen van de eerste klasse brengt het niet tot het eindexamen!) een voorstander voor onderwijsreorganisatie, waardoor een betere selectie uit L. O. voor M. O. verkregen wordt. Deze laat inderdaad veel te wenschen over en kost staat en gemeente noodeloos handen vol geld. Aanbevolen.

SUIDGEEST (A.) DE VROUW — DE JUVENISTEN — ALS 'T VOORJAAR — NAAR 'T ZONNELAND. Voor Katholiek Leekentoneel, 1932.

Pastoor Suidgeest heeft in 1932 onvermoeid stukken voor een katholiek leekentoneel gepubliceerd. Zooals ze daar liggen, geloof ik niet, dat ze speelbaar zijn. Er ontbreekt alle, volstrekt alle aanwijzing en verklaring, alle aanduiding tot encensering en de niet zeer duidelijke tekst zal de leekenspelers afschrikken. Maar al lezende stoot men voortdurend op waardevolle brokken. Pastoor Suidgeest zou ongetwijfeld iets kunnen in deze richting.

Voorjaar, zoo lezen we in „Als 't voorjaar”,

Voorjaar is naakt als altaarsteen
op Goeden Vrijdag. Wolken een voor een,
als altaardoeken, werden opgevouwen
en weggeborgen.

COOPER, DECOENE, DE HOVRE. HET KATHOLIEKE LEVENSIDEAAL. Eerste deel. (267) f 2.10. Malmberg, Den Bosch, 1932.

Dit boek bedoelt een modern-paedagogische handleiding te zijn bij de godsdienstige vorming voor Middelbaar, Normaal en Technisch Onderwijs aan de R.K. Universiteit te Washington door den eersten schrijver. In het eerste deel worden het katholieke levensideaal, kath. levensmotieven en levensmiddelen (dogma, gebed, sacramenten) behandeld. De behandeling der stof is zeker niet alledaagsch en in vele opzichten goed aangepast aan het practische leven. Jammer is, dat de schrijver zich tot de behandeling van het kath. levensideaal beperkt heeft en geen aandacht besteedt aan de factoren, die in 's menschen eigen innerlijk de bereiking van dit ideaal in den weg kunnen staan. Want zonder verdiepte zelfkennis, geen katholiek levensideaal!

Alexander Poesjkin

door JOS. PANHUYSEN.

Prosper Mérimée, wiens novellistisch werk ik in een vorig artikel mocht behandelen, heeft enkele vertellingen van Alexander Poesjkin vertaald, en enkele van diens verzen in Fransch proza overgebracht. Hij heeft ook over hem geschreven. Hij bewonderde dezen jongen Russischen auteur, diens prachtigen, soberen, helderen stijl, die evenals zijn eigen stijl, zich vormde naar de groote Fransche auteurs der achttiende eeuw; hij bewonderde ook den onbevangen blik van den dichter op de werkelijkheid, diens opvallend talent om het kenmerkende, hoewel oogenschijnlijk onbelangrijke détail te ontdekken, waardoor hij aan het ongelooflijkste verhaal de overrompelende suggestie der waarschijnlijkheid weet te geven. Hij vond, tenminste in zekeren zin, een geestverwant in hem, een gelijkgeaarde natuur. Maar toch moest hem het belangrijkste en het diepste in Poesjkin's werk ontgaan. Alexander Poesjkin immers was, ondanks sommige zeer waardeerbare eigenaardigheden van zijn werk, een geheel ander auteur, een geheel ander mensch dan Prosper Mérimée. Met al zijn groote belangstelling voor het leven in zijn velerlei verschijningen kan men Prosper Mérimée niet geheel vrij pleiten van een zekere eenzijdigheid, ondanks zijn werkelijke bewondering voor de grootheid in den mensch en zijn welbewust inzicht in diens zwakheden, mist hij toch de trouwhartige liefde van den meelevende, meevallende, ofschoon hij somtijds de gebieden nadert, waar tijd en eeuwigheid elkaar raken, blijft zijn werk, in het geheel gezien, verstoken van het diepere perspectief en zodoende zonderling fragmentarisch. Hij was een toeschouwer, geenszins harteloos, maar toch buiten het leven staande, bovendien was hij een pessimist, een in zekeren zin bezadigd man, met een wel beheerscht, evenwichtig karakter. Alexander Poesjkin was dit niet, natuurlijk is hij zeer vaak een toeschouwer des levens, natuurlijk is zijn werk somwijlen uitermate objectief, ieder voornaam scheppend werk is dat, maar hij stond niet buiten het leven, hij beschouwt de wereld niet van buiten af, hij verkeert onder de menschen, deelnemende aan hun lotgevallen en van daaruit schrijft hij zijn prachtige, rijk geschakeerde verzen en zijn van een lichten morgenglans doorschenen vertellingen. Hij was een wonderlijke mensch, in vele opzichten is zijn lot beklagenswaardig, en toch, ondanks de vele elegische gedichten, die hij schreef, de betuigingen van spijt over een verloren geluk, de wanhoopskreten zelfs, voelt men in zijn werk een zoo sterke levenslust, levensbelangstelling en levensaanvaarding, dat men eerder neiging gevoelt hem te benijden dan hem te beklagen. Zijn grootste en voornaamste dichtwerk „Eugenius Onegin” toont in den beginne eenige gelijkenis met „Don Juan” van Lord Byron, hij toont hier evenals in enkele vroegere gedichten iets van de vreemde romantische levenshouding, die de Engelsche spleen-lijder in de wereldliteratuur introduceerde

en die sindsdien door iedere jongere generatie in meerdere of mindere mate weer wordt aangenomen, hij toont zich hier sceptisch, cynisch zelfs, en in zekere mate geblaseerd. Maar dit zeldzame gedicht, dat in zijn aanvang zulke onoorspronkelijke elementen schijnt te bevat-

ALEXANDER POESJKIN

ten, geeft ons later een prachtig, welhaast compleet beeld van het Russische landleven, de beperktheid ervan, de bekrompenheid zelfs, maar ook de eenvoud en de natuurlijke menselijkheid, en het eindigt in een oprechte bewondering voor menselijke grootheid en een lofprijzing van wat helaas al te zelden geprezen wordt, het moreel goede. Dostojewski vindt dit gedicht een der grootste openbaringen, zoo niet de grootste openbaring van den Russischen geest. In zijn bekende Poesjkin-rede verheerlijkt hij dezen dichter, met zijn groot assimilatievermogen ten overstaan van andere beschavingen en zijn diep doordringen in de Russische volksziel, als een profeet en een pionier van de uiteindelijke verlossing der wereld door Rusland. Maar evenmin als Mérimée dringt hij volkomen door in het wezen van den grooten dichter. Dostojewski immers, hoe geniaal en visionnair zijn werk ook zijn mag, is een eenzijdig ziener, hij interpreteert het leven, Alexander Poesjkin doet dit niet. Hij is daarvoor te zeer poëet. Als hij het werk van Dostojewski gekend had, zou hij dit, ondanks de hoop, die er zich zonder twijfel in uitspreekt, toch te zwaar, te neerdrukkend gevonden hebben, hem even wezensvreemd, als het stoïcijnsche pessimisme van een Mérimée. Want ondanks al de tegenspoeden van zijn leven en het menigvuldig leed, dat hij zichzelf vaak berokkende door de ongeregeldheid van zijn bestaan, zijn onbeheerschtheid, en zijn overmoed, ondanks zijn eigen getuigenis, dat hij slechts weinige oogenblikken van geluk gekend heeft, wist hij door te dringen tot de diepere beteekenis van het menselijk bestaan; door zijn wreedste vertellingen schijnt nog de lichte glorie eener hoogere verzoening. Hij is de dichter bij uitnemendheid; als men zijn werk geheel leest, of tenminste een flink ge-

ten, geeft ons later een prachtig, welhaast compleet beeld van het Russische landleven, de beperktheid ervan, de bekrompenheid zelfs, maar ook de eenvoud en de natuurlijke menselijkheid, en het eindigt in een oprechte bewondering voor menselijke grootheid en een lofprijzing van wat helaas al te zelden geprezen wordt, het moreel goede. Dostojewski vindt dit gedicht een der grootste openbaringen, zoo niet de grootste openbaring van den Russischen geest. In zijn bekende Poesjkin-rede verheerlijkt hij dezen dichter, met zijn groot assi-

deelte er van, gaat men steeds meer een verpersoonlijking van het dichterschap in hem zien. Hij bezit de vooral tegenwoordig zoo op prijs gestelde vurigheid en vitaliteit, een zeer helder, gezond verstand, dat hem in staat stelde over velerlei zaken met werkelijk inzicht te oordeelen en een groote nooit in gebreke blijvende liefde voor de waarheid en dus ook voor soberheid en eenvoudigheid. In de *mémoires* van mevrouw Smirnoff kan men lezen welken eisch hij stelde aan den waarachtigen dichter; het is de eisch om eenvoudige dingen op een eenvoudige wijze te zeggen en hij stelt vast, dat dit zeer moeilijk is, veel moeilijker dan men doorgaans meent. Deze zware taak heeft hij echter weten te volbrengen, iedere affectatie is hem vreemd, hij weerspiegelt de wereld en het leven feilloos zuiver, zijn vurig gemoed geeft hem het vermogen mee te leven met anderen, zijn klare geest behoedt hem voor eenzijdigheid, zijn waarheidszin voor overdrijving. Daarom ook is zijn werk zoo anders dan dat van Mérimée of van Dostojewski, wijder, klaarder, dichterlijker, en in laatste instantie, optimistisch. Want de wezenlijke dichter, de dichter bij uitnemendheid is een optimist, een „zanger voor God van vreugde en geluk”. Een tijd lang, in den Kaukasus en in Jursuf medereizend met de familie Jajewski heeft Poesjkin dagen van stoerloozen vrede gekend, vrij en zorgeloos levend, zooals hij zijn broer schreef, in den kring van een beminnelijke familie, onder een zaligen, doorzonden hemel, in een verrukkelijk land, een natuur die de verbeelding bevredigde, bergen, tuinen en de zee. En juist daar, in dit rustige bestaan, tusschen goede, intelligente menschen omgeven door de geweldige zwijgende pracht der aarde, vond hij de diepste overtuiging van zijn dichterziel bevestigd, en geen tegenspoeden, geen martelende zelftwijfel, angst en spijt vermochten ooit die innigste overtuiging geheel te dooden: de glorie die in de dingen ligt en de zedelijke schoonheid van den nobelen mensch zijn de spiegelingen en de waarborgen van een uiteindelijk geluk. Het is daarom in het geheel niet verwonderlijk dat men in zijn novellistisch werk nu en dan een verhaal aantreft dat men een verheven idylle zou kunnen noemen. Maar een idylle der werkelijkheid. Hij mag zoo romantisch zijn als hij wil, de verwikkeling van een verhaal kan nu en dan wat erg veel op toevallige omstandigheden berusten, essentieel blijft het altijd in hooge mate werkelijkheidsbeelding. Alexander Poesjkin toont nooit eenige neiging om te verdoezelen of te verfraaien, om een schijnsfeer te scheppen. Reeds dadelijk in de „Vertellingen van Bielkin” de uitgave zoogenaamd van de nagelaten papieren van een landjonker, valt de resolute waarheidszin van den auteur op. De vertellingen van Bielkin lijken, wanneer men ze voor het eerst en eenigszins oppervlakkig leest, vrij gewone verhalen, gebouwd op een bizarre, maar nog niet eens zoo heel bizarre vondst. In „Het Schot” wordt ons de geschiedenis gegeven van een officier, die afziet van zijn rechten in een duel, om die op een gelegener tijd weer op te

eischen. Hij doet dit wanneer zijn tegenstander pas gelukkig getrouwd is. Zijn wraak zou op die wijze geraffineerder zijn, maar op het laatste oogenblik weifelt hij en hij volvoert ze niet. In „De Sneeuwstorm” maken we kennis met een man, die verdwaald in een storm, een kerk binnentreedt en daar trouwt met een meisje, wier gezicht hij zelfs niet te zien krijgt, zoo zwaar is ze gesluierd. Eerst veel later bemerkt hij dat de vrouw, die hij liefkrijgt, en die hij zijn liefde niet durft te bekennen het gesluierde meisje is, dat hij huwde in die vreemde kerk. „De Doodkistenmaker” is niets anders dan de weergave van een nachtmerrie, waarin een doodkistenmaker zijn klanten, de afgestorvenen, die hij een duurzame woning bezorgde, op bezoek krijgt. Het leed van een vader, wiens dochter verleid wordt, vindt men weergegeven in de vertelling „De Postmeester”.

Een kostelijke operette-gegeven vindt men ten slotte uitgewerkt in „De Jonkvrouw als Boerinnetje”. Een freule, die zich als boerinnetje verkleedt en zoo kennis maakt met een landjonker, het kan haast niet idyllischer en naïever. Het wordt echter nog mooier. De vader van de freule heeft volgens patriarchale zede een echtgenoot voor haar gevonden, die ze natuurlijk reeds bij voorbaat niet aanvaardt. Ten slotte echter blijkt, dat de uitverkoren levensgezel niemand anders is dan de landjonker op wien ze ondertusschen reeds verliefd is geraakt. Na een romantische verwickeling dus een romantisch en gelukkig einde. Met deze haast anecdotische gegevens weet Alexander Poesjkin echter een buitengewoon levendig en kleurrijk verhaal te scheppen, de figuren er in, met een uiterste soberheid gekarakteriseerd, bezitten een zeldzame volkomenheid, het zijn alle sterk individueele, zeer aparte karakters, maar toch lijken zij in hun verscheidenheid, van meer dan enkel individueele beteekenis, zij zijn realisaties van een hooger en algemeener menschelijkheid, ze hebben iets van symbolen. Onvergetelijk rijzen ze voor ons op, de geheimzinnigheid van het leven omgeeft hen. De Silvio uit de novelle „Het Schot” is nog iets anders dan een wraakzuchtige zonderling, hij is welbeschouwd slechts oogenscheinlijk een zonderling, hoe vreemd zijn lot ook lijken mag, hij bezit een vreemdheid die men alledaagsch zou kunnen noemen. Er is in dit in veel opzichten zoo romantische verhaal niets te ontdekken wat naar overdrijving zweemt of onwaarschijnlijk aandoet, maar juist in zijn vanzelfsprekendheid en zijn abruptheid wordt er het geheim van de menschenziel als vertastbaard. In „De Sneeuwstorm” en in „De Postmeester” ontmoet ons een ander geheim, de mysterieuze wisseling van het lot, het zoogenaamde toeval, dat de mensch voortstuwt en hem naar onvermoede beslissingen voert. De zonderlinge verwarringen van de twee geliefden zijn niet alleen vermakelijk, zij spiegelen de verwarringen van het bestaan, en hoe buitengewoon menschkundig, met welk een voorzichtige klaarheid en teederheid heeft Poesjkin de geschiedenis verteld van de schoone dochter van den

postmeester en haar vader. Men kan zich nauwelijks voorstellen, dat men hier met een verhaal uit de romantische periode te doen heeft. Alles er in is anders dan men zou verwachten, geen vals pathos, geen hoogst stichtelijke, maar eenigszins onwaarschijnlijke scènes, een verhaalgang zoo ontdaan van ieder bijkomstigheid, dat de spanning geen oogenblik verbroken wordt, een mededeeling, schijnbaar haast emotieloos, maar die daardoor de gevoelens van vader en kind en hun onderlinge verhouding feilloos weet weer te geven. De onvermijdelijkheid eener keuze, en het leven, dat verder gaat, wreed in zijn stoorloosheid, werden zelden met zulke eenvoudige middelen zoo treffend getoond. Het geheel is als een preludium van een stilte, waarin zich die diepere beteekenis der alledaagsche voorvallen zwijgend en donker tracht te openbaren. Want welhaast geen der novellen van Poesjkin eindigt met het einde, de oplossing brengt bijna steeds een uitzicht op nieuwe mogelijkheden, de afgeslotenheid der vertelling is als een horizon, waarachter men nieuwere, en wijdere horizonnen vermoedt. Deze grootschere beteekenis, die aan de beperking der vertelling ontsnapt vindt men ook weer in de novelle die „Vertellingen van Bielkin” afsluit. Hier hebben we werkelijk te doen met een verheven idylle. Lisaweta Grigorjewna is niet alleen de zeer petulante jonkvrouw, die zich, een van haar grillige invallen volgend, als boerinnetje verkleedt, zij is in de uitzonderlijkheid van haar prachtig gerealiseerd karakter het oerbeeld van het verliefde, reine meisje. Zij is de jonkvrouw bij uitnemendheid werkelijk en bestaanaar. In onzen tijd van psycho-analyse, sex-appeal, en eenzijdig gerichte eerlijkheid, is de liefde bijna tot een mythe geworden, in deze wonderlijke, speelsche, morgenlichte vertelling van Poesjkin kan men zien, dat deze mythe werkelijkheid was, en buiten de al te moderne kringen, waarschijnlijk nog is. Poesjkin was allermintst blind voor de fysieke zijde in de verhouding tusschen man en vrouw, hij is daaromtrent zeer eerlijk, maar hij is niet eenzijdig eerlijk, hij weet hier vooral zich te behoeden voor een vervorming der werkelijkheid, die de werkelijkheid onrecht doet. Zijn verhaal wordt doorschenen van een zachten maar klaren glans, er vaart iets van de frischheid van het paradijs door, er ligt een nieuwhed in de gevoelens der menschen en in de dingen die hen omgeven, zooals slechts op zeldzame oogenblikken het geval is. De lichte ironie bij de gelukkige oplossing weet dit gevoel van uitverkorenheid, van idyllische verhevenheid nog te versterken.

Wanneer Alexander Poesjkin niets anders geschreven had dan deze zoo eenvoudige „Vertellingen van Bielkin”, zou hij zich toch reeds als een der grootste Russische auteurs hebben doen kennen. Zij bezitten de eigenschappen, die een letterkundig werk wezenlijk klassiek maken, sober, klaar en evenmatig van vorm, zuiver het leven spiegelend, alleen iets grooter dan levensgroot, en zodoende van een verhevener zin dan het geval op zich. *Wordt vervolgd.*

Eduard Brom

door PH. M.

Toen hij 20 Juli feestvierde was het een stralende zomerdag.

„Neem geen notitie van mijn komenden geboortedag”, had hij ons al maanden van te voren gevraagd, en stil fluisterend kwam er achter: „Ik word niet graag zeventig!”

Daarmee had Eduard Brom zich zelve geteekend. Jong zijn, jong blijven, ziedaar het ideaal van dezen levenskunstenaar, van dezen, — *passez-moi le mot* — *spring-in-'t-veld*, waarvan velen met verbazing zeggen: „Zeventig? Kom! dit is niet mogelijk.” Zelfs wij, die zekerheid hebben, zijn nog ieder oogenblik bereid om met de verwonderden mee te twijfelen. Deze krachtige, elastische figuur met zijn onbegrensde belangstelling voor alles en voor iedereen, de onvermoeide werker, de vaste klant van concertgebouw en tweede-rij-parket in den Stadsschouwburg, de trouwe bezoeker van vergaderingen en lezingen, van tentoonstellingen en recepties, zou deze man niet een verwisselde geboorte-acte hebben?

Vanzelf sprekend hebben wij 20 Juli niet ongemerkt laten voorbijgaan. Het Violierbestuur heeft zijn voorzitter, heeft den dichter Eduard Brom gehuldigd en de dankbare vreugde die zich op het jarige gelaat afteekende, zeide ons dat we goed hadden gedaan.

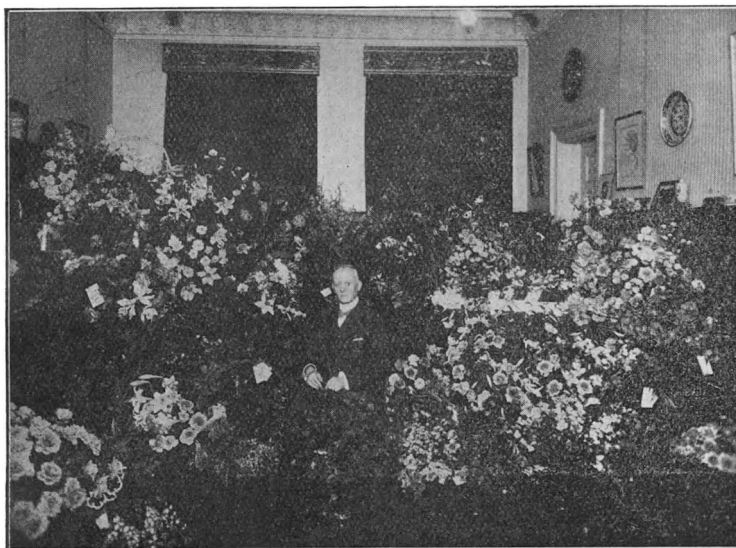
Tusschen een woud van bloemstukken stond daar de man die op dezen dag in al zijn kwaliteiten werd toegesproken: als dichter, violiervoorzitter, assuradeur, beursbezoeker, raadgever, weldoener, rasecht Amsterdammer. Eduard Brom is een dichter. Wij bewonderen vele van zijn teere verzen, maar als Violierleider staat hij ons toch nader. Wij weten, we merken het schier dagelijks met welk een toewijding en punctueele zorg hij zijn kunstkring bewaakt, wij kennen maar al te goed zijn bewonderenswaardigen tact om alle conflicten te vermijden.

Eduard Brom is ook assuradeur — pas op, hij weet U handig te verzekeren — en toch, alhoewel we hem vaak bezochten in zijn kantoor op de Keizersgracht en hem daar in lustre werkjasje ijverig bezig zagen, voelen we hem als zakenman ver af, want een polis is zoo'n doodnuchter ding, hoe zou een idealist als Ed. Brom daar ooit zijn aandacht aan kunnen schenken? Zoo gauw we het massale gebouw aan het water betraden werd er geviolierd en we geloofden dan maar al te graag dat het assurantievak Ed. Brom lief was (een prima zakenman, wordt hij genoemd), maar dat de Violier een stuk van zijn leven inhield.

Deze veelzijdige man heeft een levensweg achter zich die door hem schier dubel is doorleefd. In nerveuze jacht heeft zijn onverflauwde interesse alle evoluties en revoluties van onze literatuur gevolgd, beginnend met de beweging van de tachtigers, doorgaand tot op heden nu hij vol belangstelling de ontploffingen in de Gemeenschap waarneemt. Vanaf de dagen dat hij als zevenjarig knaapje

versregels zocht (en intusschen in de kerk op het Rusland met afgunstige blikken naar het fluweelen pakje van een vriendje gluurde) tot op heden, nu wij hem als zeventigjarigen dichter mochten begroeten, heeft deze zanger geleefd met het visioen van de Schoonheid voor oogen.

„Geen sterveling vermoedt, hoe 'k in 't gewoel
Der wereld stil-verborgten met mij draag
Schatten van schoonheid.....”

EDUARD BROM

Schuchter, stil-verborgten bezingt deze dichter zijn droomen-weelde, wil hij verhalen van de immaterieele wereld waarin hij, met volle teugen genietend, zich beweegt. Realiteit kent hij niet, in alles ziet hij een afstraling van de schoonheid. Verbeeldingen, idealen, droomen..... droomen..... daarmee voelt hij zich „in eenvoud de allerrijkste”.

Rondom zijn herdenkingsdag hebben velen met graagte de gelegenheid aangegrepen om een woord van hulde te brengen aan den bescheiden man, den stillen zanger die „in een lentedroom van licht” zijn teere sonnetten had neergeschreven.

Men heeft Ed. Brom zijn weg als dichter gevolgd, vanaf het eerste gedicht, op negenjarige leeftijd bij de H. Communie van het schoolvriendje Jozef Cuypers, tot aan den bundel „Bloemlezing”,

een keur van gedichten uitgegeven door de Gemeenschap, voortreffelijk ingeleid door een gaaf voorwoord van Anton van Duinkerken.

Brom's eerste dichtbundel verscheen in 1886 en Alberdingk Thijm schreef hiervoor de inleiding. Vervolgens in 1892 „Felice en andere Gedichten”, in 1895 „Opgang” (herdrukt in 1925) in 1909 „Verzen”, in 1923 „Dante's Opgang”, in 1927 „Grootstad” en in 1932 de reeds genoemde „Bloemlezing”.

In al deze bundels vinden en hervinden we den dichter die met stralende geestdrift reikt naar de Schoonheid, zich verdiepend in een wereld die verre is van alles wat in realiteit om hem heen gebeurt. Hij is blind voor de schreeuwende kleurencontrasten van de werkelijkheid, ziet slechts „rose en goud” en geniet daarvan met stille verrukking.

Zelfs dan, wanneer Brom zich erop toelegt de werkelijkheid te observeren, kan hij niet anders waarnemen dan met oogen die alleen idealen zien. Zoo kon hij alles aanvaarden, omdat het leelijke hem gansch ontgaat. Hij is dankbaar voor alles wat hij ziet, voor alles wat hij beleeft, voor alles wat hem wordt aangedaan. Hij denkt met liefde aan degenen die zijn werk niet waardeeren: „een vriend die mij mijn feilen toont”, hij vereert hen die hem, als weldoener, schier het onmogelijke vragen en hem toch, die nobelen!, de kleeren aan het lijf laten.

Ondanks zijn groote bescheidenheid, zijn voorzichzelf op-zij-gaan is Brom iemand die een eigen plaats inneemt. Hij is een figuur in het kunstleven van Amsterdam, men kent hem tot ver buiten de hoofdstad.

Brom is een mensch waarvan het geslacht na ons met liefde zal verhalen en zooals de ouderen onder ons zich met trots herinneren dat zij Thijm hebben gekend, zoo zullen de jaren komen waarin de jongsten van heden zullen spreken over ontmoetingen met Ed. Brom, den dichter, den Violier voorzitter. Bovenal zal hij dan geprezen worden als de man van ontroerende goedheid die heden ten dage door zijn voorgaan in Christelijke naastenliefde, een voorbeeld is voor velen en die veel later, wanneer zijn leven geschiedenis is geworden, nog met vereering zal worden genoemd als iemand die de katholieke kunst heeft gediend en velen in Nederland ten zegen is geweest.

BOEKBEOORDEELINGEN:

GIELEN (Dr. Jos. J.) BELANGRIJKE LETTERKUNDIGE WERKEN. Deel I Middeleeuwen en Renaissance. (159) f 1.75. Muusses, Purmerend, 1932.

Dr. Jos. Gielen behandelt in dit eerste deel de voornaamste litteratuurwerken der Middeleeuwen en Vroegrenaissance onder historisch, cultureel en litterair opzicht. Het werk is vermoedelijk bedoeld voor hoofd-akte-cursisten. De beschouwingen zijn degelijk en methodisch.

Varia

I In „den Gulden Winckel” (Aug.) schrijft *Dellarca*:

Den zeergel., fijnbesnaarden schrijver van
Psychologie van den Tachtiger
en nabetrachter v. Van Eeden's
Dagboek, ¹⁾ Dr. G. Kalff Jr.

Droeve faun leed aan het leven,
Floot zijn wijsjes, dag aan dag:
Wereldleed en zelfbeklag. —
Zelfbewust, den kop geheven,
Schutt'rig, snuivend 't jonge leven,
Stond een kalf.

Nuchter kalf op plumpe pooten,
Naderend in kalfsgalop,
Gaf den ouden faun een schop:
Faun had hem al làng verdrotten:
Stond te hoog op zijne koten,
Was geen kalf.

Faun was dood na weinig dagen.
In baldadig tijdverdrijf
Klom het kalf op 't faunenlijf.
Dreigend-dom van oog en stem:
„Zie, ik sta toch boven hem!” —
Pan verdroot dat malle plagen:
„Eeuw'ge straffe zul je dragen:
Blijf een kalf!”

DELLARCA

¹⁾ N. R. Ct. 22 Juli '32.

II Léon Daudet heeft onlangs een libertijnschen roman gepubliceerd, „Les Bacchantes”, die door Rome krachtens canon 1399 (paragraaf 9) van den *Codex Juris* veroordeeld is. De Fransche journalist Jules Véran, die blijkbaar niet thuis is in het Kerkelijk Recht, schrijft daarover in *Comoedia*:

Tous les journaux ont annoncé que le nouveau roman de M. Léon Daudet avait été mis à l'Index, et ce par application du canon de 1399.

.....L'Eglise s'est donné une fonction; elle l'accomplit: rien à dire.....

Mais ce qui est curieux, pour les profanes, c'est que cette décision ait été prise en application d'n canon qui date de plus de cinq siècles.

En 1399, c'est le pape Boniface IX qui régnait à Rome... En tout cas, ce canon de 1399 qui foudroie *Les Bacchantes* du vingtième, c'est amusant.

III De *Nouvelles Littéraires* halen het volgende radicale interview van Léon Bloy aan, dat den 2den Mei 1911 in *l'Intransigeant* verscheen. Maurice Toussaint was de interviewer:

„— L'aviation vous intéresse-t-elle? Suivez-vous les progrès des aéroplanes et des dirigeables?

„— Passionnément! J'apprends chaque jour avec la plus extrême satisfaction qu'un de ces acrobates s'est cassé la figure.

„— Avez-vous une opinion sur la question marocaine et redoutez-vous pour vos compatriotes une guerre prochaine?

„— Je ne connais des Marocains que les reliures, mais je préfère de beaucoup la peau de truie pour mes exemplaires de luxe. Quant à la guerre prochaine, je l'attends avec impatience, persuadé qu'elle sera exterminatrice et que le nombre des imbéciles — vous entendez, monsieur! — sera considérablement diminué.

„— Et la jeune littérature?

„— Il n'y a pas de jeune littérature, il n'y a que des gens de talent et des Jean-f.....”

IV E. T. Marinetti, de wetgever van het Futurisme in Italië, heeft een boek over de futuristische keuken geschreven: „La cucina futurista”. Het boek bevat een manifest tegen de macaroni, een uitgebreide gerechtenbespreking en een groot aantal recepten. Tot nu toe hebben de menschen zich moeten voeden „als mieren, katten, muizen en runderen”, doch Marinetti zal hun een menschaardige voedingswijze bijbrengen. Vork en mes moeten worden afgeschaft; niet slechts de smaak, ook gezicht, reuk en tastzin moeten bevredigd worden. Zelfs aan de eischen van intellect en fantasie moet voldaan worden.

V Onlangs is er in Frankrijk een prijs uitgeschreven, die slechts door kinderen beneden de dertien jaar kon verworven worden. Er kwamen veel kindermanuscripten binnen en de prijs werd toegekend aan een negenjarig meisje voor een criminaal-novelle. Waarom zouden, zoo teekent de „Literarische Welt” hierbij aan, evenals boeken voor volwassenen uitsluitend door volwassenen geschreven worden, kinderboeken niet door kinderen worden geschreven?

Romans en Verhalen

ROOVER (P. A. de) DOOR DONKER EN DOOD. (199) U. M. Holland. f 2.— en f 2.90. Amsterdam.

P. A. de Roover heeft een roman van het rivierleven willen schrijven. Het is eigenlijk bevreemdend, dat het rivierleven in de Nederlandsche litteratuur zoo weinig te beteekenen heeft. Holland wordt als geen ander land doorsneden van rivieren: honderden, duizenden leven op de rivier en de rivieren zijn een factor van gewicht in het leven van zijn bewoners. Toch zijn „rivier”-romans uiterst zeldzaam. De schrijver van „Door Donker en Dood” is thuis op de rivieren, maar zijn schrijftalenten zijn (nog) beperkt. Hij wil het te mooi maken, te litterair schrijven; hij beoefent te veel woordkunst. Zijn figuren zijn nog te schimmig, te weinig levende menschen. Wat meer eenvoud en verdieping zouden hem goed doen. Hij is sterker in het scheppen van „sfeer” dan in het uitbeelden van menschen met een persoonlijk leven. Zodoende leest men langs zijn figuren heen: ze interesseeren niet. Had de schrijver dezen „roman” versoberd tot een novelle, veel geschrapt, en alles menschelijker voorgesteld, dan zou hij iets goeds hebben geschapen.

SINCLAIR (Lewis) ELMER GANTRY. Geautoriseerde vert. van J. H. Paulus. (477) f 2.— en f 2.90. Van Holkema en Warendorf, 1932.

Van Holkema en Warendorf bezorgt een goedkoope uitgave van de werken van Sinclair Lewis. De Amerikaansche schrijver, die eenigen tijd geleden den Nobelprijs ontving, laat zich door zijn vlotheid en succes verleiden tot veelschrijverij en tot nog andere dingen. In „Elmer Gantry” hekelt hij het Amerikaansche sectarisme, het kwakzalver-Christendom, dat Christelijkheid aanpreekt en rondbazuint als Pinkpillen. Maar hij hekelt meer; zijn boek is een satyre op het Christendom überhaupt, op de Christelijke openbaring. De kwakzalver-dominee Elmer Gantry is een huichelaar op groote schaal en een meester in de verleidingskunst. De schrijver, die het huichelachtige Puritanisme geeselt, vindt tevens gelegenheid om menig erotisch scènetje in te vlechten, wat zijn boek natuurlijk veel aantrekkelijker maakt. Elmer Gantry, dat litterair slechts matige kwaliteiten bezit, is een laf en gemeen boek. De lezers worden aldoor geïnviteerd om op te stuiven van verontwaardiging tegen de huichelarijen van Elmer Gantry, maar tegelijkertijd om te smullen van de erotische lekkernijen die Sinclair opdischt. Een eerlijk en nobel mensch kan moeilijk zulk een boek schrijven.

LATZKO (Andreas) DAG DES OORDEELS. Vert. van A. M. de Jong. (220) f 2.25 en f 2.90. De Arbeiderspers, Amsterdam, 1932.

Het boek „Friedensgericht” dat A. M. de Jong als „Dag des Oordeels” in het Nederlandsch deed verschijnen is een oorlogsboek. En men heeft langzamerhand van dit soort beschrijvingen zoo genoeg gekregen, dat het te betwijfelen valt of dit boek zijn weg

zal vinden. De vertaler heeft op dit werk zijn oog laten vallen wegens de heftige anti-oorlog-tendens die het bezielt en als zoodanig kan het boek zijn nut hebben. Als lectuur is het taai-taai, niet om door te komen. Het is gedictieerd door een fellen haat tegen oorlog en overmacht, tegen militair gezag en legerleiding, zoodat het een pamflet lijkt. Maar deze haat heeft geen aangrijpend of ontroerend werk tot stand gebracht. Hoewel het boek in détail goed geschreven is, is er geen enkel verrassend moment, geen boeiende figuur, geen spannend verhaal zelfs. Ik kan met geen mogelijkheid iets belangrijks, iets waardevols in het boek ontdekken. Het is volkomen begrijpelijk dat het in Duitschland vrijwel onopgemerkt bleef.

POSSENDORF (Hans) GELD ZONDER ARBEID! Vert. door A. Vuerhard-Berkhout. (283) f 1.25. Bruna, Utrecht.

Een spannend verhaal om een lange reis te veraangename. De speelbank te Monte-Carlo vormt het middelpunt, waaromheen zich allerlei comische en tragische, lachwekkende en nobele gebeurtenissen en daden afspelen. Er wordt geld verloren en gewonnen, menschen gaan ten gronde, er wordt geflirt en geminnekoosd, kortom! Hans Possendorf verstaat de kunst om een adembenemende historie in elkaar te flansen, die liefhebbers van dit soort lectuur eenige prettigen uren kan bezorgen. Voor volwassen lezers.

PACKARD (Frank L.) HET ROODE BOEK. (216) f 2.25. Johan Mulder, Gouda.

Een zonderling oud heertje, die tijdens zijn jonge jaren, toen hij arm was, van zijn medemenschen goed en kwaad heeft ondervonden, heeft nauwkeurig aantekeningen gehouden, wie zijn weldoeners zijn geweest en wie hem slecht behandeld hebben.

Later tot rijkdom gekomen, gaat hij al deze schulden vereffen. Dit gaat gepaard met het beleven van een massa zonderlinge en gevaarlijke avonturen. Zij, die voor ontspanning avonturenlectuur zoeken, kunnen bij Packard terecht. Moreel zijn er geen bezwaren tegen dezen roman.

SIMONS (Jozef) MASTENTOPPEN. (282) f 2.— en f 2.80. St. Norbertus Boekhandel, Tongerlo.

Een verzameling schetsen — „pynappels”, zooals de auteur die noemt, — meest spelend onder het plattelandsche volk van de Antwerpsche Kempen. De waarde is wisselend, op zijn best is de auteur wel waar hij beschrijvingen geeft. Die zijn kleurig en vol leven. De karakterschetsen zijn echter wel iets te oppervlakkig. Over het geheel: een prettig leesbaar boek, dat reeds een derden druk beleefde. Volwassenen.

JANSEN-RIBBIUS (C. M. H.) HET STUURLOOS SCHEEPJE. (274) f 1.25. Bruna en Zoon. Utrecht.

Het stuurloos scheepje is een meisje, dat een solieden verloofde laat schieten, om met een „lady killer” te trouwen en naar Indië te gaan. Een stap, die haar later bitter berouwt.

Bij enkele situaties meent de schrijfster te moeten spreken van grootsche, zuivere levensmomenten. 't Is ook een opvatting. Maar een, die we in onze ontspanningslectuur niet kunnen gebruiken.

Het ook overigens niet bijster interessante boek keuren we daarom af.

DUNCKER (J. C. W.) OP EN TOP EEN HOLLANDER. (197) f 1.75 en f 2.90. Hollandia-Drukkerij, Baarn.

De tijd voor de afscheiding van de Zuid-Nederlandsche Provincieën trekt zeer de belangstelling van Duncker. Hij is in dit tijdperk volkomen thuis en zijn verhaal waarin een Hollander door allerlei omstandigheden gedwongen zich uitgeeft voor een Fransche spion, om daardoor de geheimen van de Fransche opruiers te achterhalen, is een boeiende, geschiedkundige vertelling geworden voor volwassenen.

BAILEY (Temple) STORMEN. (232) f 2.25 en f 2.90. Vertaling van J. Jorissen. Hollandia-Drukkerij, Baarn.

Het opgroeiend geslacht van onze tijd, dat niets anders kent dan de bevrediging van eigen verlangens en een volkomen egoïsme huldigt, wordt door de schrijfster in dit verhaal geplaatst tegenover een zich zelf geheel opofferende vrouw, die haar huwelijk jarenlang uitstelt om in het huisgezin van haar lam geworden zuster voor „duvelstoejager” te spelen. Een heel mooi boek voor opgroeiende jongemeisjes.

AYRES (Ruby M.) DE GELUKKIGSTE VROUW. (279) f 1.25. Vert. door Dicky Wafelbakker. Bruna & Zn., Utrecht.

Een vrouw, welke door al haar kennissen als de gelukkigste vrouw van de wereld beschouwd wordt kan soms tot de meest ongelukkigste behooren. Dit heeft de schrijfster in dit verhaal willen zeggen en zij is daar tamelijk wel in geslaagd. Het boek is alleen lectuur voor rijpere lezers.

HILL (Headon) HAAR MISDAAD? (276) f 1.25. Vertaald door H. v. d. Leeuw. Bruna & Zn., Utrecht.

Onwaarschijnlijk en gezocht is het verhaal wel, maar dat zijn verhalen die over verborgen juweelen-schatten handelen altijd. Boeiend is het ook en geschikte vakantie-lectuur.

OYEN (Henry) KRONKELPADEN. 296) f 2.25 en f 3.25. Vertaald door J. G. H. v. d. Bovenkamp Jr. Kruseman, Den Haag.

Een houthakkerskamp, een wonderpaard, een aartsschurk, een dapper man, een geestige slimme oude dokter en een beeldschoon nichtje zijn de gezamenlijke ingrediënten welke dit verhaal tot een frisch en boeiend boek maken, dat voor volwassenen uitstekende amusementslectuur is.

VERHOOG (P.) VAN HAVENS EN ZEEËN. (158) f 2.50 en f 3.25. W. L. & J. Brusse, R'dam.

Een bundel kleine schetsen van de zee, geschreven in een zware, niet zeer vlotte stijl, waarvan enkele toch wel boeiend zijn. Lector voor groote menschen.

FEUVRE (Amy Le) AAN VASTE HAND. (222) f 1.90 en f 2.75. J. N. Voorhoeve, Den Haag.

Deze vlot geschreven mooie roman is geheel doorwerkt van een christelijke geest, hier en daar wat overdreven, maar over het geheel geschikte lectuur voor allen, die een protestantsch boek niet hinderlijk vinden.

COURTHS-MAHLER (H.) ZIJN INDISCHE VROUW. (179) f 2.25. Ned. bewerking door A. Vuerhardt-Berkhout. Swartsenburg, Zeist.

Een licht te verteren boek, dat uitstekend geschikt is om naar een schaduwrijk plekje in den tuin mede te nemen. De verstrooiing, die de natuur ons geeft en de afleiding van gaande en komende familieleden zullen ons dan niet irriteren, omdat de inhoud niet zoo spannend is, dat wij er ons geheel in zouden verdiepen. Zomerlectuur.

COURTHS-MAHLER (H.) DIAMANTEN EN PARELEN. 2 Dl. (151) en (157) f 1.50 en f 2.25 per deel. Ned. bewerking van A. Vuerhardt-Berkhout, Swartsenburg, Zeist.

Een chauffeur die eigenlijk geen chauffeur is en een rijke Amerikaanse erfdochter komen nogal eens voor in de lectuur die niets anders dan ontspanning beoogt. Dit boek van Mevr. Courths-Mahler brengt niets nieuws op dit gebied, is tamelijk flauw en sentimenteel en oudere-dames-lectuur.

FEITH (Jan) DICK EN IK. (158) f 2.90 en f 3.90. Leopold, Haag.

Dit boek over klein en groot, over wereld- en levens-toerisme is er een van die opgewekte vroolijke soort, waaraan onze tijd zooveel behoefte heeft. Humor en weemoed, sarcasme en ironie, waarheid en verdrinking zijn met zulk een bekwame hand dooreen gemengd dat het geheel geworden is tot een origineel „wanderbuch”. Jan Feith heeft een eigen wijze van zien en hij heeft zijn zwerverslust in deze

bladzijden volop uitgeschreven. Voor ouderen, maar ook voor jongeren boven de zestien jaar geschikt.

PROPPER (Milton M.) DE GEHEIMZINNIGE VERDWIJNING VAN MARY YOUNG. (240) f 2.90. Vert. door W. J. A. Roldanus Jr. Blankwaardt & Schoonhoven. Rijswijk.

In Woodlan is, in een van de wagens van de „scenic railways”, een jong meisje vermoord, waarvan de identiteit heel moeilijk is vast te stellen. Zij is recht door het hart gestoken en de opheldering van dit tragisch gebeuren brengt de detectives tot wanhoop. Voor lezers, die houden van een detective-story, waarbij de dader gedurende het geheel verhaal zoo goed verstopt blijft, dat zij trillen van spanning wie de moord toch begaan zal hebben, is dit een boek om van te smullen.

SAVI (E. W.) KITTY'S ONSTANDVASTIGHEID. (268) f 2.15 en f 2.90. Vertaald door R. Keyzer. Kruseman, Den Haag.

Het gebeurt niet veel dat een arm meisje zich de weelde van twee aanbidders veroorlooft, zooals met Kitty Fielding het geval is, een meisje van goede afkomst, dat als kinderjuffrouw haar brood moet verdienen. Het is moeilijk voor haar om de „rechte” te kiezen, omdat zij verblind wordt door de vele aantrekkelikheden van den verkeerden man. Flirtpartijen, veel gekus en dergelijke dingen maken dit boek tot voorbehouden lectuur.

BOEKBEOORDEELINGEN:

SMULDERS (Willem) DIE EERSTE BLISCAP VAN MARIA. Vijftiend'eeuwsch Mysteriespel. (91) Dekker en van de Vegt en van Leeuwen. Nijmegen-Utrecht.

„Die Eerste Bliscap” is het eerste van een cyclus van zeven Maria-spelen, welke beurtelings ieder jaar, — zeker van 1448 tot 1566 — te Brussel op de Grootte Markt werden uitgevoerd. De bewerking van Smulders is bestemd als tekstboekje bij de opvoeringen, die tijdens het Nationaal Maria-Congres in Augustus 1932 te Nijmegen gegeven werden.

Behalve de minder gelukkige moderne bewerking, is ook de oorspronkelijke tekst — uitgave van Dr. Willem de Vreese — opgenomen.

DER GROSZE HERDER. Nachschlagewerk für Wissen und Leben. Dritter Band. „Caillaux” bis „Eisenhut”. Pro Band 34.50 M. und 38.—. Herder & Co., Freiburg, 1932.

„Der grosze Herder” is in Nederland reeds voldoende bekend. In binnen- en buitenland is hij zeer gunstig ontvangen. Met deze uitgave is een nieuw type lexicon geïnitieerd — minder lange artikelen, maar veel meer zoogenaamde steekwoorden. Het is niet zoo uitsluitend op wetenschappelijk gebruik gericht, meer op praktisch gebruik en op levensomvattend doel. Al wat het leven aangaat, is hier in 't kort bijeenverzameld. Voor den ontwikkelde een uiterst nuttig werk.

Van Diverse Pluimage

RONDE (H. W. de) OVERZICHT DER MUZIEKGESCHIEDENIS.
Em. Querido's U.M., A'dam, 1931.

In dit 519 pagina's tellende boek is een duidelijk streven om van de muziek-geschiedenis iets anders te maken dan een cursus in jaartallen en anecdoten. Er wordt uitgegaan van het overtuiging, dat de historie der muziek het fundament is, waarop de theoretische kennis der practijk-candidaten behoort te rusten. Van iedere muziek-evolutie worden de beheerschende persoonlijkheden en maatschappelijke, godsdienstige, cultureele invloeden in causaal verband geplaatst. Hierbij zou mondeling onderwijs wel meer schifting kunnen maken onder de vele epigonen, die in een „Overzicht” gelijke grootheden schijnen. Naarmate men een ander wijsgeerig inzicht heeft, zal men anders denken over Pijper's tegenstelling (Voorwoord) tusschen instinct- en intellectsmuziek (en veeleer spreken van intuitieve tegenover het rationeele), over den oorsprong der muziek als „de vrees van den mensch, die de vijandige verschijnselen in de natuur belichaamde in geesten, waartegen hij toovermiddelen gebruikt in den vorm van zangen”. Ook schijnt mij de Ronde's definitie van „klassiek” niet zoo cohaerent. Of Wagner's „Parsifal” zich beweegt in „de sfeer der Christelijke mystiek naar de oplossing van het Christelijk verlossingsprobleem moet wel betwijfeld worden: de christelijke „sfeer” is een geheel andere.

Waar de schrijver zich op eigen d.i. muzikaal terrein beweegt, levert hij uitstekend werk. Verheugend is b.v. het feit dat bij hem de muziek zooveel eerder dan bij Bach begint, dat hij aan dien vroegeren tijd bijna de helft van zijn boek besteedt (266 pagina's van de 519). Het Gregoriaansch schijnt — volgens schrijver — „in zijn eigenlijke vorm uit korte en lange noten bestaan te hebben”. De Middeleeuwsche en de polyphone (vooral Palestrijsche) muziek worden uitvoerig besproken. Een groote voorliefde treedt aan den dag voor de oude (15e en 16e eeuwse) en ook wederom de moderne Nederlandsche muziek. Men kan in 't algemeen zeggen, dat de Ronde's werk het stempel van den Nederlander draagt. Met zijn opgaaf van boeken voor verdere studie kan zijn boek uitstekende diensten bewijzen, ook aan hen die niet zijn gesproken woord hoorden aan de Rotterdamsche toonkunstinstellingen. Het is een uitstekend boek.

SIMONS (Dr. L.) HET DRAMA EN HET TOONEEL IN HUN ONTWIKKELING. Deel V (699) f 3.— en f 3.75. Mij. van Goede en Goedkoop Lectuur, A'dam.

Even vóór zijn dood heeft Simons nog met dit vijfde deel het groote werk kunnen voltooien, dat zijn levenswerk is geworden.

De in dit deel behandelde stof loopt over het tijdvak van 1875 tot op onzen tijd. Het is niet doenlijk binnen een beperkt bestek de onderdeelen te bespreken, maar het eindoordeel moet zijn, dat wij in Simons' boek een standaardwerk bezitten, dat niet licht vervangen zal kunnen worden. De wetenschappelijke opzet is tot het einde gehandhaafd gebleven, terwijl het nergens dor werd; inzicht wordt gegeven in de verschillende stroomingen door de eeuwen heen; een ontzaglijk aantal spelen wordt behandeld.

Als een gemis voelen we echter het ontbreken van een bespreking over het Amerikaansche tooneel. Wel is dit nog zeer jong, eerst na 1900 kwam de eigenlijke artistieke ontwikkeling. Maar die is dan ook geweldig geweest en — van belang — zonder groote werking van Europeesche invloeden. In dit verband was een bespreking van het werk van Cummings, Paul Green, Ben Hecht, Rita Wellman, Eugene O'Neill en anderen, zeker op haar plaats geweest. Heeft Dr. Simons wellicht geen tijd meer gehad de uiterst interessante Amerikaansche dramaturgie te behandelen?

De nieuwe wereld dan echter buiten beschouwing gelaten, moet het werk zoo volledig en uitgebreid genoemd worden, dat het, zooals we reeds bij het vierde deel opmerkten, onontbeerlijk zal zijn voor belangstellenden in het drama en het tooneel.

RIJCKEVORSEL (Jhr. Dr. J. L. A. A. M. van) REMBRANDT EN DE TRADITIE. Met 296 afbeeldingen. (260) f 12.50. Brusse, R'dam, 1932.

Deze met zorg bewerkte studie is eigenlijk een Nijmeegsche dissertatie. Het is de vrucht van langen en conscientieuzen arbeid op een terrein, waarop nog niet veel voorarbeid verricht was. Vandaar dat de schrijver vaak nog tastend zijn gebied afzoekt en met een weifelende hand zijn conclusies vaststelt. Hij tracht Rembrandt te hervinden in zijn milieu, hem te plaatsen, te reconstrueeren mag ik wel zeggen, in de traditie, waarin ook een groote als Rembrandt gegroeid is en waarin hij gewerkt heeft. Dit alles neemt niets weg van zijn oorspronkelijkheid, het vernietigt slechts de naieve meening als zou een geniaal kunstenaar alles van den beginne af uit zich zelf opbouwen. Een dankbaar werk is dit minutieuze nagaan van mogelijkheden en waarschijnlijkheden op het eerste gezicht niet. Toch is het een arbeid die zijn waarde heeft en die inleidt tot beter begrijpen en dieper beseffen. Van Ryckevorsels' werk heeft natuurlijk allereerst zijn beteekenis voor vakkundigen, maar ook voor wijdere kringen van min of meer ingewijden is het een belangrijk boek. Het leest zeer aangenaam en door zijn rijke illustrering, zijn kostbare „Ausstattung" blijft het een belangrijke Rembrandt-uitgave.

GURIAN (Dr. Waldemar) HET BOLSJEWISME. Geschiedenis en Leer. Ned. bewerking van Mr. H. J. A. van Son. (304) f 4.25 en f 4.90. Teulings, Den Bosch, 1932.

In ons Juni-nummer van dit jaar plaatsten wij een recensie over de oorspronkelijke Deutsche uitgave van dit uitstekende boek. Waldemar Gurian biedt hier een diepgaande, objectieve studie over het Bolsjewisme en Mr. van Son heeft deze met zorg bewerkt voor Nederlandsche lezers. Gurian „geeft geen statistieken, geen reisindrukken, geen gevangeniservaringen, maar dringt door tot de grondgedachten van het systeem en bestudeert de tactiek van het radicale experiment. Wie zoo verstandig is hier belang in te stellen, zal goed doen dit boek te lezen; de rustige kritische uiteenzetting van Gurian doet zwakheid en macht en gevaar van het Bolsjewisme beter begrijpen". Zoo schreven wij reeds over dit boek en wij verwijzen den lezer naar wat daar verder gezegd wordt. In de Deutsche pers is het boek van Gurian zeer gunstig ontvangen. Van Katholieke zijde is er wel geen objectiever, alzijdiger en gemotiveerder werk over het Bolsjewisme verschenen. Gurian is en door afkomst en door studie als geen ander in staat om over het nieuwe Rusland te schrijven.

SCHREURS (Jacques m.s.c.) OMNIS TERRA. Gemeenschapspel. (46) De Gemeenschap, Utrecht, 1932.

Pater Schreurs heeft een „Gemeenschapspel" (eenigszins herinnerend, wat structuur en opzet betreft, aan de Graalspelen in het stadion) geschreven, dat werd uitgegeven door de Gemeenschap te Utrecht. Zin en inhoud vinden wij ongeveer weergegeven in het begin der verklaring vóór het Derde Deel: „*Omnis Terra*, dat is heel de Menschheid, door het Offer van Christus verlost en door het offer van menschen gered, *eindelijk één*: in de erkenning van den eenigen God, den eenen Christus en de *èene* Heilige en Apostolische Kerk — *èn in de vereering van het kruis*". Het spel is wel bedoeld en bestemd voor grootsche open-lucht-opvoeringen als in het Stadion. Er zijn ongetwijfeld sterke gedeelten in als b.v. de dialoog tussen kerk, zingenot en hoogmoed in het tweede deel. Moge zich spoedig een gelegenheid voordoen, dat het stuk onder gunstige condities kan opgevoerd worden en waarin de kracht van dit Gemeenschapspel kunne blijken.

PERSYN (Dr. Jul.) STUDIËN EN LEZINGEN. I en II. (195 en 194) Per deel 20 fr. Standaard Boekhandel, Brussel.

Ze zijn niet alle even belangrijk, deze studiën en lezingen, er is gelegheids-

werk bij als: „Bij het graf van Mgr. Dr. A. Ariëns”, dat niet van blijvende waarde is, — waarschijnlijk ook niet als zoodanig bedoeld.

Maar over het Tooneel en de geschiedenis daarvan in Antwerpen, schrijft hij een paar hoofdstukken van groot belang en „Het Studententype in de letterkunde” is een interessante causerie, die wij graag vollediger hadden gezien.

Vlaamsche zoowel als Noord-Nederlandsche litteratuur werd in deze deelen behandeld; we kunnen de werken ten zeerste aanbevelen.

HAJE (Dr. Ch. F.) TAALSCHUT; SCHRIJF WEER NEDERLANDSCH. (160) f 1.90. Leidsche Uitg. Mij., Leiden.

Uit het overzicht van den tegenwoordigen staat der Nederlandsche schrijftaal, dat hier gegeven wordt, blijkt hoe slordig men, — bijna als regel, — schrijft, hoeveel vormen klakkeloos uit anderen talen worden overgenomen om dan als Hollandsch beschouwd te worden, hoeveel woorden in een verkeerde beteekenis worden gebruikt. Of het helpen zal?

MOURIK BROEKMAN (Prof. Dr. M. C. van) EROTIEK EN HUWELIJSLEVEN. (260) f 3.90 en f 4.75. Sijthoff, Leiden, 1932.

Prof. van Mourik Broekman biedt ons in dit boek eenige niet zoo heel belangrijke of oorspronkelijke beschouwingen over het huwelijk. Aangezien het vrijzinnige Christendom de onhoudbaarste stelling inneemt, die er denkbaar is — een zachtaardig humanisme met een Christelijk sausje overgoten —, zijn ook de huwelijksopvattingen der vrijzinnige Christenen onhoudbaar. Het is alles welwillend, humaan, tegemoetkomend, beredeneerd en weldenkend, maar het is futloos, niet consequent. Voor moderne, godsdienstlooze menschen kan dit boek eenig nut hebben, voor wie in Christus gelooven als in de Weg, de Waarheid en het Leven, is dit werk er volkomen naast.

LUDOVICI (Anthony M.) HET MAN-VROUW-CONFLICT. Ned. bewerking C. C. Bender. (125) f 1.50 en f 1.90. Veen, A'dam.

De Engelsche dokter Anthony Ludovici schrijft onder bovenstaanden schrik-aanjagenden titel over allerlei man-vrouw-en-kind-aangelegenheden en zegt daarbij verstandige en minder verstandige dingen. Hij vindt 't jammer dat er in Engeland zooveel meisjes niet kunnen trouwen en verdedigt daarom een vorm van samenleving naast 't huwelijk. Heel belangrijk zijn zijn beweringen niet en 't aanschijn der aarde zou er niet onder lijden, wanneer zijn boekje niet geschreven ware. Voor Katholieken komt het niet in aanmerking.

ROMANREPERTORIUM. Titellijst van ongeveer 20.000 romans, verhalen, tooneelstukken enz. Uitg. van het Alg. Secretariaat van Kath. Boekerijen. Antwerpen. f 3.25 en f 3.90. R. K. Boekcentrale, A'dam.

Voor bibliotheken en schoolboekerijen, voor priesters en personen, die voortdurend over lectuur geraadpleegd worden, is dit een buitengewoon practisch en nuttig werk. Het geeft in alfabetische volgorde de titels der boeken met een moreele waardebepaling erachter. Het repertorium bevat oorspronkelijk Nederlandsche en in het Nederlandsch vertaalde werken. In een volgende bundel zullen de auteurs alfabetisch behandeld worden.

UGES J. B. (Nono) „KLAAR ACHTER?” (259) f 4.25. Andries Blitz, Amsterdam.

Een boek over de Nederlandsche spoorwegen. Al wat een niet-vakman op dit gebied interesseeren kan, is in dit boek vastgelegd. Meer hoeven we hierover niet te zeggen: ieder die dit boek opslaat en niet te hooge eischen stelt, zal de lezing

meevallen. Een groot aantal foto's sieren het werk. De rondreis door Nederland had als te onbeduidend gerust weg kunnen blijven.

AUSEMS (Dr. A. W.) HANDBOEK VOOR KATHOLIEKE KRAAM-VERPLEEGSTERS. (208) f 6.60. Romen en Zoon. Roermond-Maaseyck, 1932.

De titel van dit boek geeft voldoende aan, voor wie het bestemd is, hoewel ook sommige moeders het gaarne en met nut zullen lezen. Het kostbaar uitgegeven en met vele foto's geïllustreerde boek instrueert vooral omtrent de wetenschappelijke zijde der kraamverpleging; de techniek daarvan is, zooals de schrijver in het Voorwoord zegt, niet uitsluitend uit een boek te leeren.

ZUSTER MIRIAM THERESIA. HOOGERE VOLMAAKTHEID. Conferenties. (342) f 2.20 en f 2.90. Vert. door Father P. Oud. „Foreholte", Voorhout.

Deze verzameling conferenties — een zes-en-twintig-tal — zijn samengesteld door Zuster Miriam Theresia, novice eener Congregatie van Liefdezusters te Convent Station in de Vereenigde Staten. Het zijn zeer praktische toespraken over alle Christelijke en kloosterlijke deugden, die ook als lezing zeer bruikbaar zijn. Voor religieuze gemeenschappen, vooral vrouwelijke, een zeer welkome uitgave.

SIMONIS (A. H.) DE WINDHOEK VAN GELRE. (109) f 1.50. Gebr. v. Aelst, Maastricht.

Dit boek heeft zijn taak een gedeelte van Nederland's oudste streken uit de duisternis van het verleden door middel van naastige vorsching en grondige feitenverzameling voor het actuele leven van vandaag te reconstrueeren, met eer volbracht. Simonis heeft daarbij de gelukkige gedachte bezeten al te dorre opsommingen van onomstootelijke waarheden waaraan menig historisch geschrift laboreert te breken door bladzijden met schilderachtige natuurbeschrijvingen. Het is een kwaliteit in een historisch werk wanneer de loupe van den vorschier op de juiste oogenblikken door de visie van den natuurminnaar wordt afgewisseld. Uitvoering, druk en bandteekening, een symbolische voorstelling van Midden-Limburg's voornaamste plaatsen in de oudheid. Montfort en Nieuwstaat door de heraldiek zijn allen keurig verzorgd. Ongetwijfeld een aanwinst voor de kennis van Limburg's historie.

HINDUS (Maurice) ROOD KOREN. Vertaling van I. E. Prins-Willekes. Mac Donald. (276) Em. Querido's Uitg. Mij., A'dam.

En door de stof, én door de wijze van behandeling behoort Hindus' „Rood Koren" tot de merkwaardigste publicaties over de Sovjet Unie.

De Moskousche wereldhervormers hebben bij hun pogingen het aardsch paradijs op deze wereld te vestigen, — wat het materiele betreft, — met twee groote problemen te worstelen: het industrieële en het agrarische. In een landbouwstaat als Rusland is het laatste zeker het belangrijkste. Het is dit vraagstuk dat Hindus, — Amerikaansch journalist van Russische afkomst, — in zijn boek behandelt. De merkwaardigheid der behandeling is dat Hindus zijn personen zelf aan het woord laat. Hij verhaalt de gesprekken door hem, op zijn reizen door Rusland, gevoerd met de boeren, die voorstanders der „kolchozy" (collectieve landbouwbedrijven) zijn, met hen, die er verbitterde tegenstanders van zijn, en met de communistische drijvers, die de collectivisatie met bloedig geweld invoeren. De schrijver blijft dus tamelijk onpartijdig. Maar des te schrijnender spreekt daarvoor uit zijn boek de ontzettende jammer van een miljoenvolk, dat met onmenselijke wreedheid gedwongen wordt tot een stelsel, dat in strijd is met het primair-menschelijke. Ondanks zijn onpartijdigheid kan Hindus dan toch ook niet nalaten zijn deernis uit te spreken met het lot der ongelukkigen, die zich niet

willen onderwerpen aan het stelsel, en daarom gedeporteerd worden naar de meest barre noordelijke streken.

Tevens blijkt, dat elk streven der communisten steeds en onafscheidelijk gecombineerd wordt met een actie ter verdelging van den godsdienst.

NANNINGS (J. H.) BROOD- EN GEBAKVORMEN EN HUNNE BETEKENIS IN DE FOLKLORE. Pentekeningen van Gerhard Selis. (288) „Eigen Volk”, Scheveningen.

De Heer Nannings heeft een werk in het licht gegeven, dat op flokloristisch gebied van zeer groote beteekenis is, wyl hij daarin voor het onderdeel der broodgebruiken een overzicht geeft van ons geheele land en de aangrenzende streken.

Brood- en gebakgebruiken hebben altijd een belangrijke rol gespeeld in het volksleven; teruggaande tot het verband dat bestaan heeft met de Oud-Germaansche godsdienstige opvattingen en plechtigheden — de gebruiken hebben dus een wel zeer ouden oorsprong — gaat de schrijver het geheele jaar rond, terwijl ook behandeld worden de broodgebruiken bij de verschillende, belangrijke familiegebeurtenissen.

Veel van wat in vergetelheid dreigde te geraken, is hier nog juist bijtijds vastgelegd; met het echte genoegen van den floklorist kon de schrijver ook constateeren dat enkele oude gebruiken weer in eere beginnen te komen, o.a. de aloude Palmpaasch-optocht in Amsterdam. Deze bewijst wel, dat ook thans nog in het volksleven plaats is voor de oer-oude gebruiken.

Voor de Nederlandsche folklore is Nanning's werk van groote beteekenis.

LAAN (K. ter) NEDERLANDSCHE OVERLEVERINGEN. 2 Deelen. (288 en 293) Per deel f 2.90 en f 3.90. W. J. Thieme & Cie., Zutphen.

De Gebroeders Jacob en Willem Grimm hebben zich door de uitgave van de „Kinder- und Hausmärchen” verdienstelijk gemaakt voor de meer populaire folklore, en tevens hebben zij den, — gedeeltelijk nog gevolgd — weg gewezen voor het wetenschappelijk onderzoek van een materie, waarvan de beteekenis voor geschiedenis en volkscultuur van onbetwist belang is. De oorspronkelijke, aantrekkelijke wijze van werken der Gebroeders Grimm — het opteekenen der overleveringen uit den volksmond — is gedeeltelijk overbodig geworden, wyl de meeste nu reeds vastgelegd zijn; gedeeltelijk ook onmogelijk, omdat ze onder het thans levend geslacht beginnen uit te sterven, voorzooover ze nog niet volkomen vergeten zijn. Thans is het de tijd, die bekoorlijke sprookjes en sagen te rangschikken, ze onderling te vergelijken, waarbij men tot verrassende resultaten gekomen is. Ver uiteen gelegen streken bleken dezelfde, — plaatselijk gedachte, — overleveringen in typisch gewijzigde vormen te bezitten.

Het is de groote verdienste van ter Laan's werk dat de volksoverleveringen op deze wijze gegroepeerd werden. Daarbij gaat steeds een Groninger overlevering voorop, waarna men dan kan constateeren hoe het verhaal zich in andere streken voordoet. Beginnend met overleveringen uit het heidendom eindigt de deskundige verzamelaar met den nieuwsten tijd.

Een populair gehouden boek, maar waarvan de gevolgde werkmethode wetenschappelijk is. De auteur heeft zoo'n uitgebreide verzameling bijeen weten te brengen, dat men getroffen wordt door den rijkdom, welke ons land bezit aan volksoverleveringen.

Voor belangstellenden in folklore een belangrijk boek.

KRAMER (W.) HET LITERAIRE KUNSTWERK. (123) f 2.60. J. B. Wolters, Groningen.

In zijn „Woord vooraf” verklaart de schrijver dat zijn boek een inleiding wil zijn tot het lezen van literaire kunst. Hij heeft daartoe gebroken met de oude verstaende schoolboekenmethode, die door redeneering schoonheidsbesef wilden bij-

brengen en de voorbeelden hoofdzakelijk putte uit de klassieken. Hij „tracht in de lijn der nieuwere poëtiëk en stilistiek de taal- en dichtvormen te benaderen als noodwendige organiese groei van het innerlijk scheppende leven”. Een gezond en kunstzinnig beginsel, waaraan de schrijver, het boek door, getrouw gebleven is.

In zooverre is dit een uitstekend werk.

Ons — nogal groot — bezwaar is echter, dat de schrijver zich niet bepaald bevattelijk uitdrukt, zoodat twijfel rijst, of jeugdige lezers, voor wie het boek toch wel in de eerste plaats zal zijn bestemd in staat zullen zijn, de ontwikkelde gedachten te volgen.

MOERMAN Jz. (J.) HET HEILIG EDICT VAN KEIZER KANG HI. (144) f 2.40. J. B. Wolters, Groningen.

Keizer Kang Hi, die einde der 17e en begin der 18e eeuw leefde, is vooral bekend gebleken door zijn uitvaardigen van het z.g. Heilig Edict. Het stuk, dat op bepaalde tijden het volk moest voorgelezen worden, bevat een van Confusius afgeleide moraal, en is van grooten invloed geweest op het volksleven.

In Moerman's boek worden toelichtingen gegeven bij dit Edict, benevens een overzicht van de structuur der Chineesche Maatschappij, het geestelijk leven, opvoeding en onderwijs.

De auteur heeft veel studie van zijn onderwerp gemaakt; bovendien heeft hij zijn uiteraard vreemde stof, prettig leesbaar behandeld. Toch voldoet het werk niet geheel. Voor vakmensen schijnt het boek ons van problematische waarde; behoorlijk ontwikkelde leken kunnen er veel interessants in lezen over het maatschappelijk leven der Chineezers.

GOUWE (W. F.) GLAS IN LOOD; met 56 afbeeldingen. (85) f 1.50. W. L. & J. Brusse, R'dam.

In het kort geeft dit werkje, verschenen in de reeks „Toegepaste Kunsten in Nederland” een overzicht van den arbeid van den hedendaagschen glazenier. Zeer lezenswaardig zijn de korte uiteenzettingen van vele vooraanstaanden op dit gebied, o.a. R. A. Roland Holst, en W. A. van Konijnenburg.

56 Afbeeldingen geven een duidelijk overzicht van de vele richtingen en mogelijkheden, die het kunstambacht biedt. Door vermelding van ateliers en uitgevoerde werken is het boekje een goed middel ter oriëntering voor hen, die hetzij voor huizen, hetzij voor kerkgebouwen, de medewerking van een glazenier behoeven.

BANNING (Dr. W.) HET NATIONAAL-SOCIALISME. (76) f 0.85. v. Loghum-Slaterus, Arnhem, 1932.

Een zeer goede brochure over de nieuwe partij in Duitschland. Ontstaan, streven en geest van het Nationaal-socialisme worden er duidelijk en onpartijdig in uiteengezet. De schrijver houdt zijn eigen opvattingen buiten het geding en is op de hoogte van wat er op nationaal-socialistisch terrein gepubliceerd is.

SENDEN (Leo) DE ORDE IN DE NATUUR. Verhandeling 301 van de Katholieke Vlaamsche Hoogeschooluitbreiding. (75) fr. 2.50. Standaard-Boekhandel, Brussel.

Om den apologet enkele gegevens te verstrekken, noodig voor den minor van physische bewijzen van het Godsbestaan, behandelt Senden, na het begrip orde verklaart te hebben, enkele natuurverschijnselen. Hij doet dat populair-wetenschappelijk, helder en bijzonder smakelijk. Zeer interessant vooral is wat hij vertelt van de Rooster van Menelejeff. De behandelde onderwerpen mogen dan de bewijzen op zich van het Godsbestaan niet zijn, den geloovigen mensch vervullen zij met diepen eerbied voor God's werk.

CAPEK (Karel) HET JAAR VAN DEN TUINMAN. Vertaling van Eva Raedt-De Canter. Geïllustreerd door Josef Capek. (132) f 2.25 en f 2.90. v. Holkema en Warendorf, A'dam.

Geen vakkundige handleiding voor het verzorgen van een tuin, maar een kostelijk-humoristische typeering van den amateur-tuinman. Een eenig boekje, waarin de auteur de hebbelijkheidjes van tuinbezitters-ontginners geestig beschrijft. Hoe zij b.v. in den grond zitten te wroeten, of over de kwaliteit van den mest piekeren, maar de werkelijke, stralende schoonheid der planten en bloemen niet zien. Hij verzuimt dan ook niet, tusschen de regels door, op de schoonheid opmerkzaam te maken, waardoor het werkje een dubbel karakter heeft verkregen.

Slechts ware het beter geweest indien de schrijver het gebed op bladz. 68 en eenige andere godsdienstige zaken had weggelaten: hier is humor niet op zijn plaats. De geestige teekeningen van Josef Capek sluiten uitstekend aan bij den tekst.

ADLER (A.) MENSCHENKENNIS. (219) f 3.75 en f 4.75. Erven J. Bijleveld, Utrecht, 1932.

De boeken van den stichter der Individualpsychologie zijn niet voor iedereen en met zijn opvattingen kunnen wij lang niet altijd meegaan. Aldus blijft het boek gereserveerd voor een kleinen kring van critische, gerijpte en ontwikkelde lezers, die naast hun critiek gaarne waardeering zullen hebben voor de vaak verrassende gedachten en opmerkingen van den schrijver.

Jeugdboeken

RIEMENS-REURSLAG (J.) HET EERSTE PRENTENBOEK. f 1.90. Van Holkema & Warendorf, A'dam.

Dit handige prentenboek bevat een verzameling platen, waardoor de aandacht van zelfs de allerkleinste kinderen getrokken en geboeid zal worden, omdat zij zoo geheel aanpassen aan het bevattingvermogen van kindertjes van twee, drie en vier jaar. Een mooie uitgave.

KNUTTEL-FABIUS (Elize) STERK EN TROUW. (174) f 2.— en f 2.90. Met teekeningen, gekleurde plaat en bandteekening van J. J. Midderigh-Bokhorst. Van Goor Zonen, Den Haar.

Een boeiende vertelling in beschaafde stijl voor grootere jongens en meisjes.

WAS-OSINGA (A.) BABS VAN OUDENAERDE. (235) f 2.— en f 2.90 Kluitman, Alkmaar.

Een aardig frisch meisjesboek, waarin mooie karakters ter navolging.

SCHERMELÉ (Willy) HET GROOTE NEGERBOEK. (190) f 2.50. Oorspronkelijke en bewerkte verhalen, sprookjes, versjes grapjes enz. Geill. door de schrijfster. Met medewerking van Joh. M. Merry. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

De titel zegt al voldoende wat dit boek behelst. Het gaat vooral over het negerland en zijn bewoners en zal, met de leuke teekeningen, voor kinderen van 10-12 jaar een amusant boek zijn.

PLOEG (J. v. d.) TORDA DE ZIGEUNERHOND. (192) f 1.60 en f 2.50. Kluitman, Alkmaar.

Het verhaal gaat over twee frissche jongens en een zigeunershond, die zij gevonden hebben, verzorgen en weer verliezen: waarop onbeschrijfbaar verdriet volgt. Of het jongens zal boeien weet ik niet. Het is in ieder geval geschikt voor 10-12 jarigen.

RIEMENS-REURSLAG (J.) DE FAMILIE HARRINGA. f 1.20 en f 1.90. (171) Van Holkema en Warendorf, A'dam.

Een verhaal over het huisgezin Harringa, dat uit medelijden een Weensch meisje tijdelijk als kind tot zich neemt. Zeer aanbevolen voor kinderen van een jaar of tien.

ALEXANDER (Herbert) FRITZE UND SEIN ZIRKUS. (45) 2.20 M. Mit Bildern von Adolph Hinzpeter. Herder & Co., Freiburg im Breisgau.

Dit leuke boek over een grappig circus is voor vele duitsche kinderen een vermakelijke geschiedenis. Ook voor oudere Hollandsche kinderen, die Duitsch kunnen lezen, een grappig boekje.

KANTER (Frans de) JO-JO 'T GRAPPIGE JAVAANTJE. f 1.50. Kluitman, Alkmaar.

Een allerliefst boekje voor kleuters, die pas beginnen te lezen.

BLOKKER (Wilba) BIJ REGENWEER. (48)
GEHEEL WAT NIEUWS. (48)
VAN ALLES WAT. (48)
ZONNESTRAALTJES. (48)

Geïllustreerd door Miep de Feyter. Per deeltje f 0.75. Serie: „Om stil te luisteren.”

Dit zijn weer van die aardige boekjes uit de serie „Om stil te luisteren”. Met leuke verhaaltjes, die Moeder of groote Zus kunnen voorlezen.

MIJN ENGELBEWAARDER. Versjes van To Hölscher. Geïllustreerd door Ida Bohatte-Morpurgo. J. R. v. Rossum, Utrecht.

Plaatjes en versjes, kinderlijk zonder kinderachtig te worden. Prachtgeschenkje voor kinderverjaardagen en eerste H. Communie.

FINN (Francis J.) TOM PLAYFAIR. (376) f 2.75 en f 3.50. 3e geheel opnieuw bewerkte druk door H. J. J. Wachters. Geill. door J. Wiegman. R. K. Boekcentrale, Amsterdam.

Tom Playfair is een jongensboek dat nooit verveelt en door alle tijden heen zijn waarde zal behouden om de degelijke inhoud en de echte godsdienstzin welke uit het verhaal spreekt. Deze nieuwe druk juichen wij van harte toe.

MONGIARDINI (G. Rembadi) PINOKKIO'S GEHEIM. (206) f 2.— en f 2.90. Bewerkt door Louise J. van Everdingen. Geill. door Rie Cramer. Van Goor Zonen, Den Haag.

Pinokkio is een poppenkastpop die een voorbeeld kan zijn voor kindertjes die liever lui dan moe zijn. Zijn wonderlijke avonturen zullen ongetwijfeld van groote invloed op hen zijn. Alleraardigst boek.

FABELEN VAN DE LA FONTAINE. Naverteld door Jan Wiegman. (82) f 1.90. Geill. door den schrijver. Van Goor Zonen, Den Haag.

Deze bekende fabelen van de la Fontaine vertelt Jan Wiegman hier voor de jeugd na. De kinderen zullen zich er mee vermaken en verrijken door de opvoedkundige strekking, die elk dezer fabels heeft. Geschikt voor kinderen van een jaar of 10.

ROGGEVEEN (Leonard) WOULDSTRA KNAPT HET OP. (222) f 1.80 en f 2.50. Van Goor Zonen, Den Haag.

Deze moderne Jules Verne doet ons in dit boek de onmogelijkste avonturen beleven en onze jongens en ook vele meisjes zullen ademloos van spanning „dit groote raadsel van Den Haag” volgen. Heel aardig.

KOSTER (Maren) DE BRANIE. (180) f 1.50 en f 2.50. Geill. door Hans Borebach. Van Goor Zonen, Den Haag.

Er schijnt tegenwoordig geen meisjesboek te kunnen verschijnen of het is doorsteekt van flirterijen, gebabbel over jongens, verlovingsen enz. Ook „de Branie” heeft daarvan iets te pakken. Het is echter niet te erg, zoodat wij het aan oudere meisjes wel kunnen geven.

GROENEWEG (J. J.) DE GEHEIMZINNIGE SCHADUW. (296) f 2.90 en f 3.90. Geill. door Anton Pieck. Van Goor Zonen, Den Haag.

Dit boek voor jongeren en ouderen bevat een avontuurlijk verhaal uit Jubaland waarvan een dappere Italiaansche jonge koopman de hoofdfiguur is. Jongens van 15, 16, 17 jaar zullen genieten van deze boeiende vertelling.

GRILK (C.) VAN KLERK TOT OCEAANVLIEGER. (192) f 2.25 en f 2.90. T. Leeser. Veen, A'dam.

Hoe twee Hollandsche jongens leiders worden van een groote vliegtuigfabriek in Australië en een vlucht om de wereld wagen, kunnen oudere kinderen lezen in dit gezellige en boeiende boek.

DE MOOISTE WONDERVERHALEN VAN WILLEM HAUFF. f 3.50. Naverteld door N. van Hichtum. Geill. door Rie Cramer. Van Goor Zonen, Den Haag.

Het zevental wonderverhalen dat N. van Hichtum hier voor de jeugd naverteld zal zeker in den smaak vallen. Ze zijn zeer boeiend en geschikt voor den leeftijd van 10-13 jaar. Het boek is keurig uitgegeven en de platen zijn zeer mooi.

ZELLER (Renee) FÊTE-DIEU. (103) Ill. de J. Le Chevalier. Serie: L'Année en fêtes pour nos enfants. Desclée de Brouwer et Cie. Paris.

Een der deeltjes van de bekende serie welke ten doel heeft om de groote feestdagen van het Kerkelijk Jaar door een pakkende vertelling voor kinderen te verklaren. Een mooie uitgave.

FRANKE (S.) SINTERKLAAS. (46) f 0.20 en f 0.40.
HET TOOVERKINDJE. (46)
VERDWAALD. (46)
ZOO'N STOUTERD. (46)

MAREE (Piet) A. B. C. (28) f 0.95. Van Goor Zonen, Den Haag.

Snoezige vertellingen en leuke plaatjes voor kinderen om van te watertanden. Leeftijd ongeveer 7-8 jaar.

Marsman en zijn „plan”

door J. v. H.

De heer H. Marsman toont in de guerilla der meeningsverschillen alle eigenschappen van een geniaal franc-tireur. Een tijd lang moge hij de bazuin voor het vitalisme gestoken hebben, het leiderschap strookt niet met zijn wezen. Bazuinblazer, heraut, Freischütz, lont-in-'t-kruisteker, dit is zijn innerlijkste natuur.

In overoude tijden zou hij als David met slinger en steen zijn opgetreden, zou hij Susanne uit de handen der rechters, in de middeleeuwen Jeanne d'Arc van den brandstapel gered hebben of als Ivanhoe zwaar gecurassierd en incognito als alverwinnend ridder op het tournooi verschenen zijn en na al die zegepralen zich in gracieuze onbekendheid hebben teruggetrokken.

Bende-leider, guerilla-generaal, geuzenaanvoerder, een soort „Zwarte Prins”, in deze rollen zou Marsman zijn sporen verdiend hebben. De prachtige gesluierde strijdkreet — hij noemt het „Heimwee” —, dien hij eens heeft neergeschreven,

„De tijden zijn zwart.
wij zijn eeuwen en eeuwen te laat geboren.
in een mantel gehuld, door een
engel op weerlichten doortocht verloren,
en door het onuitroeibaar heimwee vervuld
den Koning te zien voor wien ik had willen strijden,
schrijd ik naar den Dood —
en die een krijgsman had willen zijn
in de hartstochtelijkste aller tijden,
moet nu in late verwilderde woorden gewagen
van eeuwen, die versomberden tot verhalen
— duister en vurig — van Kruistochten
en Kathedralen —”,

deze strijdkreet zou als motto boven zijn „Opera Omnia” kunnen staan, maar verraadt tevens de subconsciente worstelingen van dezen Ivanhoe. Marsman is de meest volstreckte romanticus der Nederlandsche letteren. De vervelend geworden woorden „romantiek” en „romanticus” hebben meer gevoels- dan denkwaaarde; ze beteekenen alles en niets en daarom valt er eeuwig over te discussieeren. Maar neemt men ze als tegenpolen van nuchterheid en platitude, dan passen ze op Marsman als sterren op een luitenantskraag.

Ik weet niet of er iemand zoo gekweld wordt door het „romantisch verlangen” als Marsman, niet door een week-gevoelerig betreuren van voorbije schoonheden en onwerkelijke dingen, maar door een grandioze hartstocht naar grootsche daden en sentimenten, naar niet of moeilijk te verwezenlijken droomen en verbeeldingen, naar de steigerende verten van den geest, zonder welke er nooit een groote kunst of litteratuur mogelijk is. Vandaar het Marsmansche conflict dat Coster in zijn laatste uitgaaf der „Nieuwe Geluiden”

misschien wat al te scherpzinnig geconstrueerd heeft. Het is deze grandioze hartstocht, de drang naar hoge en verre dingen, het gespannen staan van den geest op grootsche werwezenlijkingen, die in Nederland zoo zeldzaam is en die alle katholieke Heiligen met de groote kunstenaars gemeen hebben. Wij zijn een volk van verkavelingen, tot in de poëzie toe. Zoo gemakkelijk nemen wij vrede met huiselijke tafreeltjes en lyrische verbeeldingkes, met allerlei poëtische kleinkunst. En daarom kan het een gevaar zijn, wanneer stout-

MARSMAN

(naar een schilderij van V. E. van Uytvanck)

moedig begonnenen als Anthonie Donker en Theun de Vries al te vroeg tot bezinning, een Nederlandsche bezinning, inkeeren. Marsman moge gesteld zijn als verhoeder der al te omzichtige bezinning.

Er staat in „Paradise Regained” naast prachtige vervoeringen, voor mijn gevoel nog al wat tuimelend expressionisme, waar wel de motor ronkt, maar de machine rare touren uitvoert. Al die zwijmelende cosmische tochten, met of zonder vrouw, kweeken een poëzie der duizeligheid. Maar daartusschen staan verrukkelijke rythmen en heerlijk-ontzinde verbeeldingen. Er is hier een wezenlijk nieuwe aanslag die onmiddellijk treft door bezieldeheid en durf.

En door heel den bundel breekt zich dit hoog-romantisch verlangen baan, dat het werk zijn vurigheid en drift geeft.

Marsman mist (en haat) de bezadigdheid van den leider, het constructie- en combineertalent, het statische en gelijkmatige, dat een leider niet ontberen kan: hij is een impulsief en intuitionist, hij fulmineert en slingert zijn verhelderende vonken het terrein over. Hij treedt onverwachts onder de mêlée, vuurt de manschappen aan, voert een modelstoot uit, en verdwijnt onder den tros..... de zwarte Prins! Ook overziet hij graag de troepen bij gelegenheid en constateert hun winsten, hun veroveringen. Zijn blik is wel eens optimistisch. Grijpt hij in bij een meeningsverschil, dan is zijn spontaan

geluid gewoonlijk een verrassing. Zijn intuïtie misleidt hem zelden of nooit; maar hij is te onmiddellijk, te blitzlichtachtig om alles in détail te verifiëren.

In de Nieuwe Eeuw van 9 Juni wierp hij een zoeklicht over de Nederlandsche romankunst, waarbij hij in een al te temperamentvollen aanval op Antoon Coolen klare woorden sprak over het proza van het oogenblik. Het gelukkigst is hij, mijns inziens, waar hij het essentieele verschil tusschen *uitbeelden* en *verbeelden* beklemtoont en daarmee de eigenlijke oerbron van alle kunst aanwijst. Niet het *uitbeelden*, het imiteeren, maar het *verbeelden*, het omvormen en omscheppen, het vinden en persoonlijk „gestalten” is de gave der Muzen. De verbeelding is de eigenlijke scheppingskracht.

De oude vitalist in Marsman verloochent zich niet. „De waarachtige kunstenaar, zegt hij, ontdekt, ook in het uiterlijk zeer alledaagsche, het onalledaagsche, het bijzondere, het wezenlijk-levende. Hij ziet de dingen in hun werkelijke gedaante en verhouding, die nooit alledaagsch zijn: want het werkelijke leven is boeiend, bewogen, hartstochtelijk of innig, genuanceerd of massaal, maar het ligt dieper dan de alledaagsche verschijning. De werkelijke kunstenaar doorboort het alledaagsche omhulsel en openbaart het hart van de werkelijkheid. De provincialen blijven staan bij den schijn, het pittoreske, het anecdotische, het typische”.

Deze hymne op het leven is onwerkelijke lyriek. Zij ontkent en vernietigt ten deele, wat Marsman zoo-even met zijn zeer juiste uit- en verbeeldingsonderscheiding heeft opgebouwd. Een werkelijk verbeeldster hoeft niet door de korst van het uiterlijke heen te stooten om het waarachtige en wezenlijke te ontdekken. Een verbeeldster ontdekt vooral zich zelf, vindt het leven en alle levensrijkdom in eigen wezen en beleeft, bezielt daarmee de povere gegevens die de buitenwereld hem aanbiedt. Is het werkelijke leven inderdaad zoo boeiend, bewogen, hartstochtelijk of innig als Marsman dit voorstelt? Het is even juist te zeggen, dat het reële leven vervelend, slap, onbewogen en oppervlakkig is. Het is slechts boeiend, bewogen, hartstochtelijk of innig, waar menschen met een voldoende innerlijk dynamisme het leven boeiend en innig maken. Dichten of verbeelden is: scheppen, is: uit zich zelf voortbrengen. Juist wijl het geen *uitbeelden*, maar *verbeelden* is, komt het allervoornaamste uit den dichter zelf, en slechts de uiterlijke materie, de aanleidende gegevens komen van buiten. Marsman objectiveert het leven naar buiten en meent dat een groot kunstenaar dit leven buiten zich in de menschen ontdekt, door dieper in het hart der werkelijkheid door te dringen. Maar zou het dan wederom geen *uitbeelden* worden, een wat dieper en moeilijker *uitbeelden*, maar toch *uitbeelden*? Alle leven, zegt hij, is uiterlijk alledaagsch, maar innerlijk in de diepte bijzonder en belangrijk. Maar krijgt het die bijzondere belangrijkheid niet eerst in de subjectieve weerspiegeling van den dichter? Dit lijkt mij zijn

vergissing: er zijn duizenden, miljoenen menschenlevens, die artistiek volkomen onbelangrijk en onbeduidend zijn; slechts door de kunstvolle omschepping van den verbeelder, door hetgeen hij zelf uit eigen levensovervloed en zielsdynamiek daaraan toevoegt, zouden ze — in de verbeeldingswereld — belangrijk te maken zijn. Maar dit is niet het werkelijke leven der mensen, doch het leven van den dichter, den kunstenaar. Nogmaals: het innerlijk dynamisme maakt een leven artistiek belangrijk. Aan het leven van de groote massa is — artistiek — weinig boeiends, hartstochtelijks of innigs te ontdekken, ook al stoot men door nog zooveel korsten heen. Wordt het een enkele maal onder de hand van een kunstenaar toch belangrijk, dan is het wijl de kunstenaar dit leven omkneedt, omsmeedt naar het zijne. Maar zij die uit de verte model stonden voor het kunstwerk, worden er niet boeiender of bewogener door.

Dat het „Leven” in al zijn verschijningen even belangrijk zou wezen en alle menschen bestaan van gelijke waarde voor den kunstenaar, is een bekoorlijke these voor den vitalist en voor een nivelleerend humanisme, dat zweert bij den mensch en het exclusief menschelijke. (Marsman beweert dit niet uitdrukkelijk, maar het is de latente veronderstelling zijner redeneering.) Maar een kunstverleden van duizenden jaren en een onverwinnelijk instinct komen daartegen in verzet. Dan moet de consequentie aanvaard worden dat de eerste de beste piot even belangwekkend is als Napoleon, dat een toevallige lakei op volkomen gelijk niveau staat met den „Seigneur”. Er is echter een onmiskenbare hiërarchie der waarden, die de radicaalste invelleerder niet voorbij kan zien. Er *zijn* menschen van twee étages, innerlijk rijker, grootscher, omvattender, heviger, verder reikend, vuriger levend, met sterker tendensen van den geest dan de massa, kortom menschen met een sterker dynamisme. Dat deze waarden-scula met de cultuur en de sociale structuur van het milieu verband houdt, is evenmin te ontkennen. Dat de oude Lear „every inch a King” blijft, ook al heeft hij rijk en al verloren, dankt hij niet aan het toeval. De menschenbeelder bij uitstek, Shakespeare, erkent deze hiërarchie der waarden en zoekt zijn levensconflicten zelden of nooit onder wat men alledaagsche menschen noemt, doch kiest zich menschen van een hooger plan, een artistiek hooger plan, tot dragers zijner verbeeldingen. Alle grootmeesters hebben die regel gevolgd. Zij hebben de menschen met rijker dynamisme bevoorkeurd, de menschen met grootscher hartstochten en ontroeringen, met heviger verlangens, met verdere peilingen van den geest en diepere vermoedens, de menschen in wie de krachten van geest of bloed ongevoon sterk waren. En overeenkomstig hebben zij hun helden en hun conflicten gezocht in milieus, waar die te vinden zijn, in kringen van hooger gestyleerd en gecultiveerd leven, waar de geest, maar ook de luxe, de hartstocht, de drang naar verfijning en nuanceering gelegenheid tot ontplooiing vond. Want al blijft het waar dat de

kunstenaar verbeeldt en niet uitbeeldt, hij verbeeldt en schept naar gelijkenis van het bestaande, van wat de groote Schepper allereerst verbeeldde en verbeeldend realiseerde.

Is de glorie van Ibsen niet zoo kort geweest en die van Heyermans nog korter wegens de burgerlijkheid en beperktheid, de bekrompenheid zelfs hunner conflicten, hunner motieven en personificaties? Zij hebben gedacht en gedicht vanuit een uiterst engen gezichtshoek; hun tijd en hun tijdsaanpassing hebben zich aan hen gewroken. Aan beeldend vermogen heeft het Ibsen niet ontbroken, maar wel aan open lucht, aan een wijderen horizon voor zijn kunst. Zij hebben grenzen willen vervagen en waarden nivelleren, die niet te vervagen of te nivelleren zijn. Elk kunstenaar is een kind van zijn tijd en deelt in de grootheid of kleinheid van die tijd. Het is geen toevallig verschijnsel dat groote dichters meestal optreden in tijden van ongewone expansie der volkskracht.

Om tot Marsman terug te keeren, hij ziet het „plan” waarop een werk staat, het hooger of lager plan, enkel in het beeldend vermogen van den dichter; alle menschenleven is voor hem artistiek belangrijk. — Hoe valt met dezen maatstaf over „Faust” en „Hermann und Dorothea” te oordeelen, beide werken van een grooten onprovincialen geest, maar van geheel verschillend plan, het eerste een tijdeloos menschheidsdrama, het tweede een aardige, maar zeer tijdelijke, zeer plaatselijke en beperkte idylle. Dat er met dezen vrij alledaagschen Hermann en zijn landelijke Dorothea niet veel meer te bereiken is dan Goethe ermee bereikt heeft, lijdt wel geen twijfel. Maar aan Goethe kan het planverschil niet liggen. Er blijft geen andere conclusie mogelijk dan dat de dichter eenigszins aan zijn figuren gebonden is, dat deze de waarde van het werk medebepalen en dat het niet onverschillig is, welken hoek menschheid hij te doorlichten ondernomen heeft.

Simplistische oplossingen hebben gewoonlijk de bekoring van het „recht-door-zee” en bieden het gemak van onmiddellijk hanteerbaar te zijn. Maar zij zien de oneindige gecompliceerdheid der dingen voorbij. Marsman trekt graag rechte lijnen: het „wat” is onverschillig, het „hoe” doet alles en dit „hoe” hangt van het talent af.

Een provinciale geest = laag plan, een superieure geest = hoog plan. De „schijn” der dingen is waardeloos, het „wezen” is belangrijk.

Maar is de „schijn” der dingen niet der dingen „verschijning”, hun openbaring, iets van hun wezen? En het eene simplisme omtrent het „hoe” en „wat” wordt door een ander simplisme, dat inhoud en vorm namelijk èèn zijn, verslagen.

Ik weet nog altijd geen betere verklaring voor de beperkte waarde van den regionalen roman dan..... zijn beperktheid. Het verbeelden van menschen met een rijker geestesleven, met heviger belangstelling, met grootscher driften en verder reikende tendensen, met diepere gewaarwordingen en sterkere reacties lijkt mij — het talent daartoe

natuurlijk veronderstellend — in zich waardevoller dan het verbeelden van elkendagsmensen. Als Marsman smaalt op het „gematigde Hollandsche realisme“ en „Tante Ina's pappot“ en uitziet naar een Europeesch peil, dan valt zijn conclusie toch weer ongeveer samen met de boven geformuleerde. Het is een onbewust erkennen dat de Hollandsche romankunst licht vstraakt in het gelijkvloersche en dat de verlossing ligt in de vlucht in een rijker, breeder, geestelijker, heviger en vuriger menschheid, zooals Slauerhoff, Roelants en Wal-schap die te verbeelden begonnen zijn.

BOEKBEOORDEELINGEN:

DONKER (Anthonie) TER ZAKE. Beschouwingen over Litteratuur en Leven. (204) f 2.25 en f 3.25. Van Loghum-Slaterus, Arnhem, 1932.

Na „Fausten en Faunen“ is „Ter Zake“ de tweede essay-verzameling van Anthonie Donker. Donker blijft de meest zakelijke, de meest objectieve criticus van het oogenblik. Hij ontspoort nimmer door hartstocht, door persoonlijke rancune, door bewondering of afkeer. Zijn evenwichtig, gemotiveerd oordeel is altijd waard gehoord te worden. Toch is deze bundel geen vooruitgang op „Fausten en Faunen“. Het laatste boek was vuriger, kantiger, gekruider. In „Ter Zake“ staan de zeilen slapper; het is of Donker's fantasie aan speelschheid, aan gloed en levendigheid heeft ingeboet. Daaraan ligt het wel dat hij door de Forum-schrijvers miskend wordt. Donker is een Coster-getrouwe en hij deelt in de min-achting, die Coster van een bepaalde groep ondervindt. Een enkele maal als in zijn bespreking van „Incident in Lohnwinkel“ vindt hij een verrassend frisschen vorm voor zijn critiek. Hoe juist de beschouwingen in dit boekje doorgaans ook zijn, er ligt een te matte, bezonnen toon over het geheel om het verschijnen daarvan tot een evenement te maken. Aan Donker's faam wordt door dit boekje niets toegevoegd. Het zijn leerzame beschouwingen, maar het fonkelt en sprankelt er te zelden.

VLOEMANS (Dr. A.) DE WIJSBEGEERTE VAN SPINOZA. f 2.75. Wereld-Bibliotheek, A'dam, 1932.

Deze korte verhandeling bevat te veel lof en te weinig kritiek op Spinoza, om aan haar doel: de wijsbegeerte van Spinoza te doen zien in haar verband met het Nederlandsche denken en haar beteekenis voor de wereldphilosophie te doen beantwoorden. Na Kant en Hegel moet het voor iederen wijsgeer van welke richting ook, onmogelijk geacht worden, zoo onbevangen te staan tegenover de rationalistische kennisleer van Spinoza. En de breuk tusschen de zijnsleer en de levensleer is te apart dan dat ei eenvoudig overheen gepraat kan worden zooals Dr. Vloe-mans doet. Hij constateert wel, dat de afwezigheid van doelopvatting en de definitie van goed en kwaad in de eerste helft der *Ethica* statisch zijn en de zgn. „mys-rieke“ levensleer van het vierde boek een dynamisch karakter heeft, maar vergeet den argeloozen lezer te verklaren, wat de beteekenis is van deze tegenstelling voor de waarheid van beiden. De onbevoegden kunnen van hem niets goeds leeren en de bevoegden doen beter, de *Ethica* van Spinoza zelf te bestudeeren. Wat de eerste 68 bladzijden bieden als inleiding tot het bepalen der plaats van Spinoza in het Nederlandsche denken is noch historisch noch systematisch gerechtvaardigd; geeft alleen een kort overzicht van de linker-zijde-denkers zonder te bepalen in welk verband deze staan tot Spinoza zelf.

Wat is goede Jeugdlectuur?

door W. HERTOOG S.J.

Laten wij voorop zetten: wij zullen het hebben: niet over alle lectuur voor onvolwassenen maar over de ontspanningslectuur voor 10- tot plus minus 15-jarigen, over het boek, dat de jongen of het meisje van dien leeftijd leest om zich een *pleizier* te bezorgen.

Veel, hoewel niet alles, van wat wij zeggen zullen, gaat echter mutatis mutandis evenzeer op voor het kleuterboek en voor de lectuur van hen, die de hier genomen leeftijdsgrens juist overschreven hebben.

Men kan werkelijk niet beweren, dat „jeugdlectuur” een zaak is, waarover te weinig wordt gesproken; tijdschriftencritici, samenstellers van katalogen en keurlijsten, keurcommissies e.a. beijveren zich om het hardst om voor deze kwestie belangstelling te wekken.

En daarmee doen zij iets, dat alle waardeering verdient. Want vooreerst: het getal ouders en opvoeders, dat zich van de indruk, die het boek maakt op de ziel van de jeugd en het daaruit volgend belang van een juiste, voorzichtige keuze van lectuur geen voldoende rekenschap geeft, is nog altijd zeer groot; in kranten en tijdschrift-recensies gaat men maar al te vaak slordig te werk en op menige, ook Katholieke, bibliotheek staan heel wat boeken, die daar beter konden gemist worden. Er is dus alle reden om de propaganda voor het goede jeugdboek energiek vol te houden en te zorgen voor een betrouwbare gezonde voorlichting.

Maar ook waar wel belangstelling voor het boek van de jeugd bestaat is nog vaak behoefte aan beter inzicht, omdat er niet weinigen zijn, die hier met de keuze door den eersten den besten neutralen jeugdkenner meenen te kunnen volstaan en zoo hun grenzen veelal te ruim trekken en er aan den anderen kant zeloten gevonden worden van een dusdanige ijver beziel, dat zij er op uit schijnen, door de grenzen veel te eng te nemen, van onze jongens- en meisjeswereld een leekenklooster te maken. Als wij ons nu afvragen, welke eischen wij aan het jeugdboek te stellen hebben, dan stooten wij vooreerst op een serie verlangens van zoo algemeene aard, dat zij nauwelijks een verdere bespreking noodig hebben.

Dat het jongens- en meisjesboek werkelijk „jong” moet zijn, niet een naaistersromannetje van eventueele „onpassendheden” ont-daan, dat het boeiend en goed moet zijn geschreven, dat druk en illustratie smaakvol behooren te zijn m.a.w. dat de jeugd, die oordeel en smaak nog moet ontwikkelen, zich de weelde van het treinroman-netjes-genre niet kan veroorloven, daarover zijn allen, die zich voor deze taak interesseeren, katholiek en niet-katholiek, het wel evenzeer eens.

Maar de verscheidenheid van inzicht begint, waar de speciaal katholieke eischen voor den dag komen.

De noodzakelijkheid zelf al wordt, ook in eigen kring, door

menigeen in twijfel getrokken: moeten wij hier nu ook al eigen, van andere afwijkende inzichten er op na houden, heeft katholicisme nu werkelijk ook al iets te maken met een zoo onbelangrijk ding als het, toch altijd even onschuldige, jongens- en meisjesboek?

Dit heeft het inderdaad..... Zoolang als katholiek-zijn geen Zondagsch opplaksel maar een met heel het leven organisch verbonden, op heel het leven inwerkend gegeven is.

Als dat laatste waar is zal het zijn invloed direct of indirect, merkbaar of onmerkbaar laten gelden op alles, wat er in dat leven van eenig belang is, ook op aard en keuze van de lectuur, bestemd voor alle opgroeiende katholieke menschen.

Laat ik mij beperken tot den jongen: wat moet er van mijn jongen worden? Daar moet van worden: een *man* en een *katholieke* man en die beiden zijn één.

In die jongen moeten alle natuurlijke en bovennatuurlijke mogelijkheden zoo gezond en harmonisch mogelijk tot ontwikkeling komen: hij zal in den gewonen gang van zaken nooit zijn volle innerlijke waarde als katholiek bereiken later, als hij geen werkelijk uitgegroeide „man” is en wij katholieken zullen hem nooit een vollen „man” noemen als hij niet zijn katholicisme diep beleeft.

De ontwikkeling van zijn natuurlijke gaven en die van zijn geestelijk leven behooren elkaar te steunen en te volmaken: een gelukkige eenheid te vormen. Dat is de betekenis van zijn jongen-zijn: groeien.

En zoo zullen wij ieder ding, dat zich in zijn jongensleven komt mengen, moeten bekijken van dit standpunt: baat het of schaadt het zijn gezonde, alzijdige groei.

Er is geen ding, dat niet, direct of indirect, met die groei iets heeft te maken en meer dan vele andere dingen heeft daarmee te maken: het boek, dat hij leest. In de wereld van zijn verbeelding doet het boek beelden, verlangens en oordeelen verschijnen, die zich daar vast zetten: te sterker vast zetten om de gewilligheid, waarmee zij werden opgenomen. De opvoeder staat tegenover den jongen met zijn persoon, die hem sympathiek of anti-pathiek kan zijn, op wie hij vertrouwen zal of niet, voor wie hij zich heelemaal of slechts gedeeltelijk zal open zetten: het boek hoeft zich alleen van zijn goede zijde te laten zien, het presenteert zich als een niet belanghebbende derde tusschen den jongen en zijn „held”, het vraagt geen vertrouwen maar suggereert, het werkt niet eens maar staat op de boekenplank en verhuist vandaar als het werkelijk „pakt” bij velen meer dan eenmaal weer naar de tafel, het slaat zelden de „opvoeders-toon” aan, maar geeft levende voorbeelden, die sympathie en *dus* navolging wekken.

Wel heel bijzonder zal dus het doel: normale uitgroei van onzen jongen, de eischen bepalen, die wij als katholiek aan de jeugdlectuur hebben te stellen.

Wij vragen van het jeugdboek:

Dat het dat doel niet zal schaden door *iets verkeers te geven* en: evenmin door *iets goeds, dat het geven moest, te onthouden*.

Beide eischen dienen nader omschreven te worden.

Het boek mag niets verkeers geven: dat wil natuurlijk op de eerste plaats zeggen: het mag geen groot gevaar meebrengen voor geloof of zeden.

Is dat met het gewone jongens- en meisjesboek wel niet het geval, grooter moet onze zorg wezen, waar het gaat om boeken voor ouderen, zoogenaamde ook „geschikt” voor de jeugd van 15, 16, 17 jaar — op dat gebied blijken vergissingen niet uitgesloten.

Maar onze eisch strekt zich natuurlijk verder uit dan dit allernoodigste. Hij komt hier op neer: dat het boek ons niet mag hinderen bij een juiste katholieke opvoeding, ook in kleinere zaken.

En om die reden is het boek, dat van niets anders weet te vertellen dan van meer of minder acceptabele jongensstreken, waarbij ouders, opvoeders, politie e.a. het loodje leggen, terwijl er, terwille van de „aardigheid” tegen het gezagsprincipe een oogje wordt geknipt, *niet geschikt*.

Zoo is voortijdige kalverliefde m.i. geen aan te bevelen thema voor onze jongens en meisjes van 12 tot 15 en ook boeken, zooals er thans meerdere verschijnen, met consequent doorgevoerde, ietwat mondaine coeducatie-mentaliteit zijn het ware niet.

Een gezonde spanning is goed: maar met sensatie-lectuur verknoeien wij hun verbeelding en maken er leesmachines van zonder smaak en oordeel. Zoo hoede men zich ook voor alle sentimentaliteit, die zelfs een zeer principieel katholiek boek ongeschikt kan maken.

En bovenal: verkeerde lectuur zijn boeken (zooals sommige van A. C. C. de Vletter), die den jongen zeer ideale personen voorstellen en daarbij zeer uitgesproken „de” motieven voor hun noblesse: motieven van zuiver humanitair aard.

Dit wat betreft het geven.

Daarbij komt dan het tweede: het boek mag niet iets goeds achterbaks houden, waarop zijn lezer recht heeft, m.a.w.: er zijn omstandigheden, waarin een katholieke sfeer, katholieke motieven tot handelen, een katholieke levensopvatting *noodzakelijk zijn*.

Hiervan een korte illustratie:

Er bestaat een groote categorie boeken, waarbij van een dergelijke katholieke sfeer geen sprake kan zijn, eenvoudig omdat die met den inhoud niets heeft te maken, zoo: boeken over fotografie, radio, huisvlucht e.d.

Dan komt er een reeks (en m.i. een buitengewoon uitgebreide reeks) van boeken, die eventueel een katholiek stempel *konden* dragen, maar het ook zonder dat afkunnen: min of meer fantastische

avonturenboeken, oppervlakkige beschrijvingen van jongensleven e. d.

Maar tenslotte zijn er ook boeken, wij zouden ze „levensboeken” kunnen noemen, die dieper ingaan op het jongensleven of het menschenleven in het algemeen, die duidelijk een opvoedende tendens vertoonen, die idealen en motieven geven, man en paard noemen (ik zou daaronder b.v. de boeken van A. C. C. de Vletter, waarover ik boven sprak, willen rangschikken.)

Waar de jonge mensch zich in zijn verbeelding geplaatst ziet in situaties, zooals deze boeken ze scheppen, daar verlangen wij voor den katholieken jongen een katholieke oplossing. Wij keuren dus niet alleen de boeken, die een andere oplossing geven voor deze dieper gaande dingen als regel af, maar vinden ook, dat er *even goede* katholieke boeken in dezelfde geest dienen te worden geschreven en de goede katholieke boeken, die er op dat gebied bestaan, dienen gelezen te worden. (b.v. die van F. Finn S.J.)

Dus niet: Zonder meer het „neutrale” boek afkeuren, maar wel: waar *kleur moet bekend worden*, daar naar iets beters grijpen.

Men zal opmerken: dat er practisch geen enkel jongensboek is, waarin niet goede of slechte daden mét hun motieven worden gegeven.

Het antwoord dunkt mij daarop: het neutrale boek geeft daar een weliswaar natuurlijk, maar daarom toch niet verkeerd motief voor de goede daad, het biedt niet het beste, maar toch het goede en: ook natuurlijke deugden zijn kostbare dingen.

Alleen waar werkelijk diep op de zaak wordt ingegaan, waar het natuurlijke motief zoo wordt opgedrongen, dat het de pretentie krijgt het eenige te zijn: daar schuilt werkelijk gevaar.

Dat neemt niet weg, dat ook bij de meer oppervlakkige boeken een zekere katholieke mentaliteit goed kan doen, dat ook daar het katholieke boek volle recht van bestaan heeft, maar: ik zou daarnaast het goede neutrale met het natuurlijk motief, dat vaak zoo’n gezonde opwekking zijn kan, niet graag missen, het heeft bij den door zijn leeftijd of andere omstandigheden ietwat vooringenomen jongen niet den schijn, nu alweer „vroom” te zijn. Dit „vroom zijn” kan inderdaad een ernstig bezwaar voor het boek worden, waar het een van buiten opgelegd verfje is, waar de katholieke sfeer een zwak spelletje speelt voor een dik geverfd décor van pastoors, paters, koster, katechismus e.d. Dit laatste soort boeken loopt ook makkelijk gevaar sentimenteel te worden en is zoo absoluut af te raden.

Daardoor ontstond een gevaar: dat men alle katholieke jeugdlectuur met deze producten, veelal eerstelingen, over één kam ging scheren en zoo het katholieke boek niet tegemoet kwam met die waardeering, die het, gezien het thans bereikte peil, zeer zeker verdient.

Voor wie het keurraadstempel ¹⁾ op deze beginnelingen van een beweging iets afschrikwekkends is geworden, die leze de latere boeken, van datzelfde stempel voorzien, om grondig te bekeeren.

Tot zoover dus over de eischen, die door den katholiek aan het jeugdboek dienen gesteld.

Niet gemakkelijk is in praktijk uit te maken of een boek al dan niet aan deze eischen beantwoordt en of een eventueel te kort ernstig of niet moet worden gerekend.

Het beoordeelen van een jeugdboek is vaak een moeilijk en gewoonlijk een ondankbaar werk. Hier hebt ge niet te doen met een boek, waarvan de eerste twintig bladzijden u zeggen, dat het moreel niet deugt, of waarvan gij althans na het geheel gelezen te hebben, de ongeschiktheid door uw (zij het door langdurige routine misschien zwakker sprekende) persoonlijke stemming van afkeer en onbehaaglijkheid bespeurt.

Gij krijgt bijna altijd een boek voor u, waardoor gij niet mee wordt genomen, maar waar gij, met toeleg uzelf aanpassend, moet trachten in te dringen, uzelf inlevende in een mentaliteit, die de uwe niet is en reacties en invloeden vermoedend, die gij bij u zelf totaal niet ervaart.

Voor den oudere zijn de meeste jeugdboeken heel weinig gevarieerde herhalingen van hetzelfde thema en er is werkelijk levende belangstelling noodig om terwille van die, in ons oog kleine, variatie het heele boek trouw en zorgvuldig door te lezen.

Wanneer zal een boek ongeschikt zijn, wanneer er nog juist door kunnen?: daar hangt veel af van het venwichtig oordeel van den recensent, die steeds vechten moet met de bekoring, dat boek, waar naar volwassen smaak zoo „niets” in staat, zonder meer te laten passeeren.

Daarom is de recensent van jeugdboeken, wil hij het goed doen, verplicht, ieder boek *geheel* door te lezen en zich aldus een zoo groot mogelijke voorraad gegevens en indrukken te verzamelen, die ieder op zich een imponderabile zijn, maar allen samen stof genoeg leveren voor een weloverwogen oordeel.

Voorzichtigheid is dus geboden met recensies in het eerste het beste dagblad: ik heb er zoo menig af te keuren boek hoogelijk in geprezen gezien.

Men bedenke verder drie dingen:

Vooreerst, dat men zich, bij de huidige rijkdom aan goede boeken, zeer gerust een afkeurend oordeel kan permitteeren zonder te moeten vreezen, dat leesstof en keuze te beperkt zullen worden.

Vervolgens: dat u altijd van een bepaald type of een bepaalde

¹⁾ Keurraad voor R. K. Jeugdlectuur: een keurcommissie, die zich ten doel stelt: het tot stand komen en propageeren van het goede katholieke boek; de onder haar toezicht verschenen boeken voorziet zij van een stempel.

serie één boek beoordeelt, dat er desnoods nog wel door kan, maar dat de jongen voor wie u het goedkeurt misschien een heele plank van datzelfde genre tot zijn beschikking heeft, waarvan de lezing hem heel reële nadeelen zal bezorgen. En ten slotte: ook van boeken, waartegen geen belangrijk bezwaar bestaat, die dus zonder meer worden goedgekeurd, dienen ouders of bibliothecarissen een juiste keuze te maken:

Een boekenplank waarop alleen maar Karl May's prijken (vele van zijn boeken keur ik *niet* af) maakt van uw jongen een leeswolf met een heet hoofd en *mutatis mutandis* geldt hetzelfde van andere genres.

Bovendien: menig boek, hoewel op zich niet ongeschikt, blijft beter uit de handen van dezen of dien jongen en daartegenover kan ook een boek, dat over het algemeen af te raden is, een bepaalden jongen gerust, soms zelfs met vrucht, worden gegeven — hier beoordeele men, indien mogelijk, ieder geval afzonderlijk.

Wat wij dus voor onze katholieke jeugd verlangen is:
Het boek, dat ons bij haar opvoeding niet zal tegenspreken en zoo haar gezonde groei belemmeren en:
Het boek, dat, waar de omstandigheden het eischen, met de volle katholieke maat weet te meten.

BOEKBEOORDEELINGEN:

ZWEIG (Stefan) GENEZING DOOR DEN GEEST. SIGMUND FREUD.
f 2.20 en f 2.95. Geautoriseerde vertaling van Reinier P. Sterkenburg. Van Loghum Slaterus, Arnhem, 1932.

Zouden letterkundigen en geneesheeren wel de geschikte wijsheidsleeraren voor de menschheid zijn? Bestaat er geen gevaar, dat hun blik te zeer beperkt wordt door hun specialiteit om het geheel te kunnen overzien. Freud ten minste heeft uit de zeer eenvoudige ontdekking, dat er spanningen bestaan, meestal van sexueelen aard in het zgn. dubbellevens van den mensch, welke door bewustmaking kunnen opgeheven worden, geconcludeerd, dat de hoogste waarde bestaat in het vrij zijn van deze spanningen. En wat heeft de menschheid aan deze ontdekking, als zijn bewonderaar Zweig moet besluiten, dat „zijn denkwijze het leven der menschen geen haar lichter gemaakt heeft”? Misschien dan alleen spekulatieve vooruitgang, kennis van de zgn. diepte der ziel? Hoe oppervlakkig deze dieptepsychologie is, toont de uiteenzetting van Zweig, die de paar manke begrippen in een dikke laag litteratuur heeft moeten inwikkelen, om hun een fatsoenlijk postuur te geven. Het eenvoudig wijsgeerig probleem, dat de Freudsche ontdekking impliciet stelt, hebben noch Freud noch zijn profeet Zweig ook maar bevroed. Voor wijsgeerig ongeschoolden is dit boek dan ook ongeschikt; voor ingewijden een prettig leesbaar bewijs voor de hopelooze minderwaardigheid dezer levenswijsheid; voor nieuwsgierigen een aanleiding om de psycho-analytische methode eens op Freud en freudisten zelf toe te passen.

De Heiligen van Bernanos ¹⁾

door DR. P. DE BRUIN S.J.

Het liefdesthema is zoo sterk vereenigd met de glorie en de schande van den romanvorm, dat men zich verwonderen moet een keer de Liefde (met een hoofdletter) als onderwerp van een vertelling te ontmoeten. Zeker, degenen die van de Liefde Gods gegrepen zijn, voelen de behoefte om zonder omwegen van hun voorkeur te getuigen tot stichting van hun medemenschen: maar zouden er dan geen dichters gevonden worden, die genoeg liefde tot God in hun hart dragen, om ze in een symbool te kunnen sublimeeren tot waarachtigen vorm van heiligheid? Kunnen de drie goddelijke deugden, de gedachten aan God en duivel, hemel, hel en oordeel het gevoelsleven van een schrijver niet zoo overheerschen, dat hij gedwongen wordt, ook op zijn manier getuigenis tot stichting af te leggen?

Bernanos heeft deze roeping in zich gevoeld. Hij maakt de heiligheid of in 't algemeen de ideale beleving van het Christendom tot leidmotief van zijn werken. Maar hij vecht voor de heiligheid om ze in haar bovennatuurlijken glans te *herstellen*. Dat wil zeggen, dat hij strijdt tegen de dekadentie, die hij ziet of meent te zien in het Christendom, speciaal in het Katholicisme dezer dagen. Hij wil de heiligheid zuiveren van een platte psychologische verklaring, van de nivellerende door de subtiliteit van het alles-begrijpend verstand, van de alledaagsche voorzichtigheid der burgerdeugd. „*Un saint ne va pas sans beaucoup de dégâts.*” Hij bevrijdt den heilige van den oud-professor der chemie aan een seminarie, van den man, die ook wel iets weet van psycho-analyse of van hysterie. Moedwillig maakt hij van zijn heiligen geestelijk onevenwichtigen, om des te zekerder de geheimzinnige werking van den eenvoudig op God gericht blik, van de alles overwinnende liefde tot de menschen te doen uitkomen. Moedwillig ook plaatst hij naast zijn drie heiligen, den abbé Donissan, den lompen en onbeschaafden boerenzoon, den uiterst verlegen, afgezetten pastoor Chevance en de hysterische Chantal de Bergerie, een phalanx van min of meer geestelijk barokke personen, die als schaduwpartij den lichtenden gloed der hoofdpersonen nog moeten versterken. Zijn boeken zijn een doorlopende aanklacht tegen „*une certaine bassesse intellectuelle, la méfiance ou le haine du grand que ces malheureux appellent prudence*”.

Bernanos heeft de gewoonte, zijn gedachten nooit rechtlijnig te ontwikkelen: zijn bewonderenswaardige woordenrijkdom en zijn rythmenvloed overstelpen soms zoo sterk, dat men moeite heeft in dit labyrinth zijn weg te volgen. Wat hij zelf noemt: „*les détours d'une pensée qui suit le rythme verbal et se modèle sur lui comme*

¹⁾ G. Bernanos: *Sous le Soleil de Satan* (1926), *L'Imposture* (1927), *La Joie* (1929) Romans. *La grande Peur des Biens-Pensants*. Edouard Drumont, (1931)

une cire'' geldt van zijn eigen schrijftrant in hooge mate: soms smelt zelfs de was en verdwijnt de gedachte. Al zijn personen hebben een zekere gewrongen manier om hun gedachten en hun gevoelens bloot te leggen in woorden, die geheimzinnig hun bedoeling verbergen. Men verwondert zich dikwijls, hoe de aangesproken

GEORGES BERNANOS

personen zoo onmiddellijk begrijpen, wat beoogd wordt, zich beledigd gevoelen, kwaad worden, zich schamen, walgen (hartstochten, die de dramatis personae wat al te uitbundig ondergaan).

Toch moet men niet denken, dat Bernanos in gladde zinnen en fraaiklinkende woorden en wendingen heel venijnige steken onder water geeft. Integendeel, zijn stijl en rythme zijn van een forsche mannelijkheid: hij houdt van den direkten, ja plompen aanval. Lees maar eens zijn hoofdstuk over „Le Nonce du Pape et le Bienheureux Léon Taxil” in „La

grande peur des Bien-Pensants”. Zijn toorn richt zich voornamelijk tegen de geestelijkheid: de *prêtre médiocre* is de groote vijand van de ware heiligheid. Dat Bernanos komt te spreken over de priesters, volgt uit zijn opzet. Handelend over de heiligheid, moet hij haar plaatsen in en om de geestelijkheid, want als de door God aangestelde uitdeelaars der heiligheid, hebben zij den plicht deze ook door het voorbeeld van hun persoon te doen uitstralen. Wie de heiligheid wil mededeelen staat in den stralengloed dier verhevenheid als licht of als schaduw en moet dus ook dulden, dat hij daarnaar beoordeeld wordt. *Qu’importe* al het andere, als de priester de goddelijke deugden en de gaven van den H. Geest om zijn slapen draagt; als hij maar geen verbond sluit met de wereld. Wie zich terugtrekt in zijn heilig huisje en alleen maar van verre bewierookt wil worden, wie meer om zijn prestige dan om de eer bekommerd is, ja wie niet alle eer er aan geeft om de liefde en om de dwaasheid des kruises, is geen volwaardig vertegenwoordiger

van zijn stand. De zachtzinnige, lieve, altijd lachende, voor ieder toegankelijke en voorzichtige prelaat d'Estafette, die vooral toch veel vrienden zoekt onder vrijdenkers, zgn. welwillenden tegenover het geloof en de geestelijkheid, maar alleen de ware christelijke liefde mist, is tegen zijn taak niet opgewassen en komt ondanks fijne manieren en wereldsche slimheid in een kritiek oogenblik aan met banale troostwoorden en niet slaande vermaningen. Naast deze platburgerlijkheid op het gebied der heiligheid staat de *saint manqué*.

Menou-Segrais, die „*le dernier prélat gentilhomme*” genoemd wordt, streeft naar de mystieke schouwing uit een soort van geestesraffinement, een verlangen naar hogere distinctie. Een goedmeenend compagnon lacht hem uit: „*que me parlez vous du troisième état mystique? De tous ces messieurs vous êtes d'abord le plus friand au réfectoire et le mieux vêtu*”. En zelfs dit zou zoo erg niet zijn, ware het slechts uiterlijke handeling en geen innerlijke zielehouding. Het konflikt blijft in zijn ziel leven en als hij dan voor den waren heilige met slijkschoenen, vuile handen en verlegen manieren komt te staan, heeft hij genoeg genade om hem te erkennen door zijn extravagaties heen en in te zien, dat hij zelf met leeg handen voor Gods rechterstoel zal verschijnen. Met leeg handen? Wat zal er dan geschieden met het dorre hout, met al degenen, die transigeeren met de wereld, die de uiterlijke werkzaamheid van het apostolaat verkiezen boven het gebed, niet omdat de liefde tot God hen drijft, maar om de leegheid van hun geestelijk leven niet te voelen. Ook de imposteur Cénabre, de uiterste grens van geestelijke verwording, behoort in deze reeks. Men heeft Bernanos dezen persoon zeer kwalijk genomen en gesproken van psychologische onmogelijkheid of gebrek aan psychologische verantwoording. *Qu'importe*, zou Bernanos zeggen. Het is geen les in de zielkunde, die hij geven wil, maar den wijsgeerigen vorm der heiligheid in licht en schaduw; de duivel in menselijke gedaante behoort daar ook bij. Bovendien schijnen deze critici Bernanos slecht gelezen te hebben, want hij geeft inderdaad een lange zielkundige verantwoording van dezen afval. Dat het niet onmogelijk is, bewijst het wel totaal ander, maar toch vergelijkbaar geval van abbé Turmel.

De eerste heilige, abbé Donissan uit „*le Soleil de Satan*”, wordt door Bernanos met de meeste toewijding, de meest weldoende overgave behandeld. Liefde tot God en liefde tot de menschen overwint in hem alles; alleen niet de onbeholpenheid van zijn persoon. De lijfelijke omgang met den duivel plant in hem zelfs de wanhoop, die de scheidingslijn tusschen het werk van den geest Gods en den geest van Satan vervaagt. Zijn heele werkzaamheid gaat op in het bestrijden van den duivel in de zielen, terwijl hij niet eens weet of hij zelf niet misschien zijn voornaamste slachtoffer is. Zelfs de absolute zekerheid, die hij heeft van een wonder te kunnen verrichten op het einde van zijn leven, blijkt door de verdwazing van den Satan te

zijn ingegeven. Maar hij zoekt God in de duisternis en wat kan het dan schelen, of hij een keer mistast. „*Que d'autres se fussent partagés entre la double angoisse d'avoir été le jouet de leur folie ou terriblement marqués de grandes et surnaturelles épreuves. Lui, la première terreur surmontée, attendait avec soumission une nouvelle entreprise du mal et la grâce nécessaire de Dieu. Possédé ou fou, dupe de ses rêves ou des démons, qu'importe, cette grâce est due et sera sûrement donnée.*”

De werkelijkheid van het duivelswerk en van de goddelijke genade staat boven zulke menselijke toevalligheden. Laat dan ook de duivelsverschijning gevolg zijn van overdreven boetedoeningen en overspanning door bovenmenselijke apostolaatszorgen, zijn pastoor Menou-Segrais weifelt niet te verklaren: „*le diable est entré dans votre vie*”. In vertrouwen neemt hij zijn levenslot: „*monter ou se perdre*” op zich, zonder in zijn werkelijke wanhoop onder te gaan en zonder zich op zijn heiligheid en het uitzonderlijke van zijn zieleleven te verhoovaardigen. Zelfs de bovennatuurlijke gave in de zielen te lezen, die hem vijf jaar opsluiting in een klooster zal kosten, kan zijn wanhoop niet overwinnen en zijn wil niet breken.

Is wanhoop dan een teeken van heiligheid en vreugde noodzakelijk de zon van Satan, zooals Donissan meent? Bernanos geeft op deze vraag het antwoord in „*La Joie*” van Chantal de Bergerie. Hier geen zware zielestrijd, geen hevige bekoringen, geen wreede boetedoeningen, geen sterke wil, boersche koppigheid in het goede en stalen gezondheid; in letterlijken zin weet Chantal van den duivel geen kwaad. „*Elle ne s'était jamais beaucoup soucieuse du Diable ni de ses prestiges, assurée de lui échapper par l'excès de sa petitesse, car Celui, dont la patience pénètre tant de choses, qui a couvé de sa haine la gloire même de Dieu, scrute en vain depuis des siècles.... la très pure et très chaste Humilité.*” Uiterlijk en innerlijk heeft zij volstrekt niet den schijn vernedering, armoede en gehoorzaamheid te zoeken. God heeft zich in haar stilte verborgen en rust in haar als in een tabernakel. Zelf karakteriseert ze haar heiligheid: „*Je voudrais n'être qu'un petit grain de poussière impalpable, suspendue dans la volonté de Dieu*”. Haar onderhoud met God durft ze niet eens een gebed te noemen: „*je Lui parle infiniment mieux que je ne le prie*”. Zelfs het hulpmiddel van Donissan, een oud prulboekje: „*où l'énorme ennui d'un prêtre oisif s'est peu à peu délivré*”, heeft zij niet nodig. Tegenover den vreemden man, wiens leven een dolle strijd was, gevolgd door een bitteren dood, staat zij als een zacht wonder, een kindersprookje, witter dan sneeuw. Beide ondervinden geen last van deze uiterlijke omstandigheden in hun heiligheid: wat de ééne bereikt met hevige boetplegingen, met een razenden strijd tegen den lijfelijk verschijnenden duivel, met de wanhoop zijner ziel, bereikt de andere in een stil verborgen leven, in het doen van gewone huishoudplichten, in het ravotten met honden, het verspreiden van

aanstekelijke lachlust, in hysterische kontemplaties. Donissan moet de vreugde met wortel en tak uitroeien, Chantal de Bergerie strijdt er wel tegen, maar kan niet verhinderen, dat ze nu en dan verplicht wordt zich zacht in God te laten afglijden. Wat geeft het, of ze hereditair belast is, of haar grootmoeder gek, haar vader nerveus, haar moeder in waanzin gestorven is, of haar extase echt of valsch is, als ze zuiver staat voor God als sneeuw, als ze bloeit als een bloem in God, als ze in God verzinkt en verdrinkt. Ze voelt zich oneindig lichtend en daarom in staat licht, lucht, vrijheid, waarheid, liefde en geluk te verspreiden, om op die maskers van zich zelf en anderen om allerlei nietswaardige hartstochtjes kwellende mensen, een glimlach te voorschijn te roepen.

Tusschen deze twee uitersten, den wilden wilsheilige en de vroolijke genade-heilige, staat de derde, de edele vreesachtige Chevance. Zijn heiligheid raakt op den achtergrond, is lang niet met zooveel zorg geteekend als de twee vorige, omdat het zwaartepunt van *L'Imposture* ligt in den bedrieger zelf: abbé Cénabre. Chevance is een heilige van de bescheiden soort, blij als hem een plekje op de wereld gegund wordt om zijn liefde te plaatsen zonder andere bedoeling dan om zich weg te schenken. Hij heeft als pastoor een gek meisje geëxorciseerd en haar genezen: welk feit, gevolgd door een gemeene krantencampagne, hem door de kerkelijke overheid doet aftreden. De manier, waarop hij dit draagt, teekent zijn wezen. „*Il ne doutait pas d'avoir agi envers la folle selon le précepte de la charité, accompli son devoir. Mais il ne se doutait non plus que l'indignation de ses chefs ne fût légitime.*” Hij sprak met den grootsten eerbied, ja met een zekere „*réserve comique du clergé parisien, si instruit, si raffiné*”. Deze man wordt de ideale leidsman van Chantal: al zijn raadgevingen zijn van een paradoxale bovennatuurlijke wijsheid, zooals alleen de heilige vinden kan om het werk van God in een bevoorrechte ziel niet te hinderen. Tot grootere beproeving wordt hij nog belast met het geheim van de ongeloofvigheid van Cénabre. Hij wordt veroordeeld met de grootste moeite en in zichtbare wanhoop te sterven, omdat hij ondanks de uiterste inspanning niet meer in staat is, hier weldoend in te grijpen. Chantal was aanwezig bij zijn sterfbed en heeft daar geleerd, zelfs van het genot om te sterven en naar God te gaan, afstand te doen: moet deze overgang niet enorm moeilijk zijn, als zelfs een heilige als Chevance er onder bezwijkt?

Wat lijkt bij deze helden Gods het leven klein van de anderen, die zoo bezorgd zijn om hun plicht te doen, zich kwellen als ze misdagen hebben en uit bezorgdheid voor hun zedelijke reputatie hun leven hullen in verlogenheid. De zedelijke waarde is een fijne subtiële kunst, die niet in een paar rechtskundige formules is te vangen en waartegen de mensch ieder oogenblik schijnt te zondigen, zelfs de heilige, omdat we altijd in formules denken en leven, of we

willen of niet. De te groote bezorgdheid voor zich zelf, voor zijn zedelijke waarde, vernedert den zedelijken mensch zelf in ons. Wie zich niet wil overgeven in liefde aan God en aan de menschen, verliest zijn zedelijkheid, terwijl hij ze nastreeft. De heiligheid heeft zich gauw verzoend met zedelijke onvolkomenheden en zoekt alleen het nadeel te herstellen. Waarom zouden we iets anders van ons zelf verwachten dan lijden, strijd en domheden? De liefde is een gave, die ontsnapt aan wie ze zoekt: „*nul n'est moins digne d'amour que celui qui vit seulement pour être aimé*”.

Dat is de levensles der drie romans van Bernanos, veel subtieler uitgewerkt, dan ik het in dit kort bestek en zonder het talent van dezen schrijver, heb kunnen doen. Dat ze niet begrepen zou worden, was te voorzien. Bernanos heeft het blijkbaar teleurgesteld en daarom is hij tot den direkten aanval overgegaan. In zijn vierde boek, krijgen de bien-pensants soms hun eigen namen; en doorlopend vecht hij meer tegen de fouten van de tegenwoordige zedelijkheidswaardeering dan voor een zuiverder ideaal. Dat moet betreurd worden. Elders in dit tijdschrift ¹⁾, heb ik mijn meening omtrent dit boek uiteengezet en ik wil er hier niet op terugkomen. Alleen dit zou ik nog willen zeggen. Men moet de fout van Bernanos zelf niet navolgen, door in zijn werken het afkeurenswaardige alleen te zoeken en de groote levensles te vergeten. Het goede, dat zijn boeken brengen, kan — goed begrepen — zeer veel bijdragen, om onze zedelijke atmosfeer te zuiveren, om de gemeenschap in het goede en de gemeenschappelijke arbeid om het kwaad te kennen en te veroordeelen, in eendrachtige samenwerking tot eenzelfde heiligheid tusschen oversten en onderdanen te herstellen. Niemand, die de werken van Bernanos, zonder vooringenomenheid leest, kan nog ontkennen, dat er hier iets te verbeteren valt. Bernanos zelf is door zijn heftigen aanval op een tweesprong komen te staan: zal hij verder afzakken of zal hij terugkeeren tot de bestrijding van de zon van Satan, die tegenwoordig beschaving, wetenschap en weet ik nog meer heet?

¹⁾ 25ste jg., bldz. 227 v.v.

BOEKBEOORDEELINGEN:

HADEWYCH. Een Bloemlezing door Dr. Johanna Snellen. (105) f 1.90 en f 2.75. Ploegsma, Zeist. 1932

Het was een goede gedachte een bloemlezing uit Hadewych's poëzie en proza samen te stellen. Mej. Dr. Johanna Snellen heeft een kundige inleiding tot Hadewych doen voorafgaan. De Middeleeuwsche tekst der dichteres wordt doorlopend verklaard en verduidelijkt. Slechts hadden wij graag Hadewych's proza wat uitvoeriger vertegenwoordigd gezien. Een keurige, smaakvolle uitgave.

Buitenlandsche Letteren

Fransch

MAURIAC (François) COMMENCEMENTS D'UNE VIE. 9 frs. Bernard Grasset, Paris, 1932.

Ik ben nieuwsgierig naar elk boek dat Mauriac publiceert. Hij is een schrijver, die altijd wat te zeggen heeft, die geen bladzijde publiceert, welke ook door een ander zoo kon geschreven worden. Zooals hij de dingen ziet, ook de eenvoudigste, ziet ze niemand anders. Hij is een geest van uiterste gevoeligheid, van allerfijnste observatie, een man van inzicht en van gemoed, daarbij een dichter, wien alles in een bijzonder licht verschijnt. In dit kleine boekje van 130 bladzijden vertelt hij van zijn kinderjaren en jeugd, van Bordeaux en de Landes en altijd zegt hij op zijn verijnd artistieke en toch zeer oprechte wijze dingen die het lezen waard zijn. De liefde tot zijn moeder, tot het Bordeauxsche land, de liefde tot Christus en tot de communie zijn de sterkste motieven die hem in zijn vroegste jaren bezielde hebben. Het vele sombere en droevige, dat zijn kinderjaren overschaduwde, wordt er door verhelderd.

NABERT (Jeanne) LE CAVALIER DE LA MER. 15 frs. Plon, Paris, '32.

Deze roman heeft onlangs de „prix du premier roman” behaald. 't Is dus een eersteling en een eersteling die er wezen mag. Jeanne Nabert heeft een fors, mannelijk boek geschreven, een verhaal dat speelt in 'n stadje van Bretagne onder een krachtig volk, dat door zijn omgang met de zee een frissche energie bewaard heeft. Deze stadskroniek is rijk aan contrasteerende gebeurtenissen, aan opzienbarende incidenten en de schrijfster bezit het talent die kleine stadssfeer tastbaar voor ons op te roepen. De „Cavalier de la Mer”, de ruwe, woeste, maar in de kern goedhartige dokter Guyonwac'h bezielt het boek met zijn wilde geestkracht. De schrijfster heeft slechts het gebrek alles een ietsje te chargeeren, waardoor de indruk dien zij wekken wil, aldoor verzwakt wordt. De Cavalier is iets te ruw en iets te goedhartig, zijn tweede vrouw iets te hardvochtig, Mademoiselle Sainte iets te hysterisch en zoo gaat het over de geheele linie. Alles is een voelbaar, hoewel niet overal aanwijsbaar iets geforceerd, ook de humor, zoodat het geheel iets pijnlijks heeft, ondanks de reële verdiensten van het werk. Het is geschreven vanuit een ongeveer Katholiek standpunt, hoewel er de noodige reserves te maken zijn. Het Katholicisme doet er een beetje bigot aan.

VEUZIT (Max du) PETITE COMTESSE. 12 frs. Tallandier. Paris, '32.

Een roman in den ouden trant met een al te kunstmatige intrige en een „happy end”. Een jonge graaf trouwt op verlangen van zijn moeder een schatrijke wees, die door haar stiefmoeder uit hebzucht wordt mishandeld en verborgen gehouden. De graaf veracht aanvankelijk zijn bruid, maar ten slotte komt alles terecht. Dit melo-

dramatische gegeven is door de schrijfster zeer goed behandeld. Gegeven de onwaarschijnlijke situatie, plaatste zij haar figuren uitstekend en houdt ze in stijl. De afzonderlijke tafreelen zijn psychologisch verantwoord en het geheel krijgt een zekere overtuigingskracht ondanks het bijna onmogelijke der constructie. Madame du Veuzit bewondert en vereert de oude deugden van den Franschen adel en onder moreel of godsdienstig opzicht is er op haar werk niets aan te merken. Haar karakters blijven zich gelijk het geheel boek door; zelfs de geschaakte bruid, die van een halve wilde een bekoorlijkeauty wordt, is niet onaannemelijk. Het is oude romantiek, onrealistisch, geïdealiseerd, maar waarvan toch een zekere bekoring uitgaat.

Duitsch

GILBERT (Hubert E.) LATERNENPFÄHLE WARTEN..... Ein Buch voll Unruhe. Grethlein & Co., Leipzig und Zürich.

Of de schrijver van dit boek den achtergrond der politiek in Duitschland goed kent en of zijn gegeven omtrent het leven in Siberië en de verhouding der concessies tot de sovjet-regeering juist zijn, kan ik natuurlijk niet beoordeelen. Alles klinkt vrij aannemelijk ofschoon sommige overgangen en samenhangen slechts zwakjes verantwoord worden. En het notitieboekje, waarin de hoofdpersoon, een vroegere Hauptmann van het frontleger, de namen afschrijft van politieke schurken, die bij de groote afrekening aan den lantaarnpaal moeten, bevat misschien wat veel namen. Iets moet er toch wel waar zijn van de pogingen, die Pruissische jonkers en heftige nationalistten aanwenden om met behulp van de sovjets het Marxisme in eigen vaderland de baas te worden. Zou dan Siberië niet de toekomstige kolonie van Duitschland of beter: het kolonisatieland van de Duitschers kunnen worden? En zou Hauptmann Strieder, die als hij hoort van de Ruhrbezetting, onmiddellijk uit Siberië terugkeert om mee te doen aan den aktieven tegenstand en als hij na Hitlerputsch en een zwakke poging tot verburgerlijking, de atmosfeer te bedorven vindt om er in te kunnen leven, weer naar het verre Oosten trekt, om daar voor zijn vaderland een toekomst te bereiden, niet een symbool kunnen zijn van het Duitschland, dat zijn tijd afwacht om weer het eerste land van het continent te worden? Misschien zegt iemand: wat kan het me schelen of het boek waarheid bevat, als het maar mooi geschreven is? Goed geschreven is het zeker: een forsche, pittige stijl, die iets heeft van de vitaliteit en de wanordelijke orde van een officier, die langs zijn troep op en neer draaft, om er de houding van te bewaken. Daarbij voert het een prachtig-natuurlijken dialoog met sappige vormen en uitdrukkingen. Ondanks dat zou het me spijten, als de hoofdtendens van het boek niet op waarheid gebaseerd was. Nagebootste overtuigingskracht verliest

haar smaak, als men achterhaalt, dat het maar namaak is; pathologische verdraaiing der waarheid moet ook uit haar vruchten geproefd kunnen worden. Ik lees uit dit boek een gezonde overtuiging, die natuurlijk eenzijdig en daarom gedeeltelijk blind is, maar toch geen pure poppenkasterij of opzettelijk bedrog. Een vergissing in dit opzicht zou ook een aesthetische vergissing zijn. Niet voor kinderen.

STOCKHAUSEN (Juliana von) MEISTER ALBERT UND DER RITTER. 5.80 M. Kösel-Pustet, München.

Het zal wel geen toeval zijn, dat het verschijnen van dezen roman ongeveer samenvalt met de verheffing van Albertus de Groot tot heilige en kerkleeraar. Het moet voor een katholieken schrijver of schrijfster een groote tentatie geworden zijn om eens te probeeren, deze sterke middeleeuwsche figuur in het midden van enkele dramatische gebeurtenissen te stellen, waaraan zijn tijd zoo rijk was. Ook als we afzien van de historische waarheid of onwaarheid, is het de schrijfster mislukt in haar boek een sfeer weer te geven. Het is een opeenvolging van gebeurtenissen, die alleen in uiterlijk verband met elkaar staan en die ondanks het onmiskenbare talent geen eenheidsindruk achterlaten. Veel is hier onnatuurlijk verwrongen. Het kan goede bladvulling zijn als men den ridder bij Magister Albertus laat binnenkomen, terwijl hij bezig is een zeer zwaarwichtig dispuut te houden met den H. Thomas van Aquino en dan den inhoud van enkele quaestiones uit Albertus' of Thomas' werken in te voegen of Magister Albertus de eenzaamheid van een lange reis te laten vullen met beschouwingen en vermaningen, als het niet verantwoord wordt in den opzet van het geheel, doet het aan als misplaatste uitstalling van quasi-geleerdheid. Ook de godsdienstige houding der personen wordt op onnatuurlijke wijze gesymboliseerd. Niemand is verplicht in zijn godsdienstige gevoelens zuiver spontaan te zijn en een dichteres mag gerust de door den wil opgelegde godsdienstige houding symboliseeren, mits het eerlijk en waar blijve. Sigrid Undset verstaat die kunst; Juliana von Stockhausen schiet hierin te kort en vervalt in rhetorische uitweidingen. Onpoëtische brave menschen zijn, dunkt mij, een publiek, dat dit boek met smaak zal lezen.

ZUR MÜHLEN (Hermynia) DAS RIESENRAD. 3.50 M. en 4.80 M. J. Engelshorns Nachfolger, Stuttgart.

De opzet van dit boek is ongetwijfeld lofwaardig geweest. Een meisje heeft een christelijke, bijna wereldschuwe opvoeding gehad in een klooster, vertoeft eenigen tijd bij een paar oude tantes op een landgoed en vergezelt dan haar vader naar het Zuiden van Frankrijk, waar deze met zijn vrouw het wufte leven leidt, dat voor een bepaalde, tot den rijkdom behorende categorie menschen de eenige en uitsluitende vulling van hun bestaan schijnt. Het meisje is totaal

onbekend met de verschillende geheimen en „excessen”, die het leven biedt en ervaart langzamerhand ontnuchterend, verschillende feiten, die tot dusverre door een in dit boek eenzijdig voorgestelde kloosteropvoeding, voor haar in het duister verborgen lagen. Wij willen Hermynia Zur Mühlen eenig talent niet ontzeggen, integendeel, de psychologische reactie van het jonge meisje op de verschillende onthullingen, achten wij zeer goed geteekend. De onevenwichtigheid in het werk schuilt echter daarin, dat het den lezer niet duidelijk wordt of de katholieke opvoeding, door het meisje genoten, inderdaad een hechte grondslag vormt om aan de verschillende ervaringen, waaraan zij in het leven kan worden blootgesteld, te weerstaan. Het meisje wordt gedwongen de slechte zijde van het leven, die haar wordt getoond, te aanvaarden zonder dat melding wordt gemaakt hoe de mensch, staande in het volle leven, zijn houding dan wél heeft te bepalen. Het boek is niet bijzonder belangrijk.

Engelsch

HUDDLESTON (Sisley) THE CAPTAIN'S TABLE. (319) 8/6 George G. Harrap & Co. Ltd., London.

In de inleiding tot zijn roman schrijft de auteur: „the record of a voyage, with its contacts and glimpses, deserved to be done”. Inderdaad heeft hij dan ook een boek geschreven van „contacts” en „glimpses”. Hij verschuilt zich achter den persoon van Peter Vernon, een jong Engelsch auteur, die een „lecture-tour” door de Vereenigde Staten heeft gemaakt, en thans aan boord van de „Manchia” terugkeert. Vernon maakt kennis met de verschillende reizigers, die tot de aanzittenden behooren van de kapiteinstafel, en hij vertelt hun histories en historietjes, voorzoover hij die gedurende den overtocht heeft leeren kennen.

De mogelijkheden, door dezen roman geboden, heeft Huddleston benut en talentvol uitgewerkt. Hij laat blijken hoe het volle leven zich afspeelt aan boord, zij het in verkleind fromaat: we meet a man or woman at, say, New York; and we pursue our little path together; and we learn, bit by bit, something of his character, his inclinations, his sorrows, and his secrets; he begins to grow vivid and we like him; and then we suddenly leave him at a ragged end.

Het zijn simpele, humoristische, en tragische levensverhalen die de verschillende reizigers hem leveren: de bokser, de filmsterren, de professor, de rijke zakenman, de mode-artiste, welke hem allen meer of minder in hun vertrouwen hebben genomen. Of eigenlijk zijn het geen volledige levensverhalen. De overtocht duurt immers maar kort, en binnen dien tijd moet alles gebeuren. Daarom is veel van dit alles slechts „sight-seeing”, maar dan een right-seeing die zich niet bepaalt tot een observatie der buitenzijde, maar vrij diep weet te schouwen. Door plotselinge treffende flitsen. Alle factoren hebben

bewerkt dat dit een eenigszins cynisch boek is geworden. Echter niet zoo cynisch, dat er geen plaats meer was voor melancholie, terwijl de stijl tenslotte die losse lichtheid bezit, welke juist de goede is voor de beschrijving van een reis aan boord van een luxe-stoomer.

Onderwerp en behandeling maken een stevig voorbehoud noodzakelijk voor ontwikkelde volwassenen.

GORDON (Jan and Cora) *THREE LANDS ON THREE WHEELS*. (359) 12/6 Illustrated by the Authors. George G. Harrap & Co. Ltd., London.

De beschrijving van een reis per motor-met-zijspan door Frankrijk, Engeland en Ierland, waarin de reizigers-auteurs menigmaal blijk geven van een origineelen kijk op land en volk. Scherp weten zij de eigenaardigheden der verschillende landen te accentueeren; daardoor, en door de oorspronkelijke wijze waarop dit geschiedt, heeft het boek grootendeels zijn charme verkregen. Jammer dat de humor, waarvan het tintelt niet beperkt is gebleven tot dié onderwerpen, waar humor op zijn plaats is. Hij heeft zich ook vergrepen aan wat zich niet leent voor humor, — cynischen humor —; de moraal en het religieuze. Het boek wordt er zoo door geschaad, dat het er, overigens een interessant modern reisverhaal, sterk voorbehouden door is geworden.

WOOLF (Virginia) *TO THE LIGHTHOUSE*. (241) 1.80 M. The Albatross, Hamburg, Paris, Milano.

De contouren van dezen roman zijn vaag: welke de maatschappelijke omstandigheden der personages zijn wordt vrijwel niet verteld; hoe hun uiterlijk leven verloopt wordt den lezer niet geopenbaard. Het is alles vaag, en kan slechts gegist worden. Het is ook niet noodig, en het gemis er van wordt niet gevoeld. Integendeel, de roman heeft er een zeldzame bekoorlijkheid door verkregen, een zacht melancholieke charme, en de aandacht wordt nu ten volle geconcentreerd op de buitengewoon sterke psychologische studie, welke binnen die doezelige omtrekken gevat werd.

Ook de compositie van dezen roman is eigenaardig. In het tweede deel, b.v. „Time Passes”, wordt het verloop der jaren niet uitgedrukt door het verhaal van de lotgevallen der personen, maar door een beschrijving van het steeds meer in verval rakende huis aan de zee, waar familie en gasten een keer den zomer doorbrachten. Hier en daar, tusschen haakjes geplaatst, geeft een enkele regel, in de vermelding van een belangrijk feit aan, wat op dat tijdstip met een der vroegere bewoners gebeurde. Dit korte hoofdstuk is een der mooiste van het boek, en van een rustige, droeve schoonheid. „To the Lighthouse”, thans opnieuw door Albatross — een onderneming eenigszins in den geest van de bekende Tauchnitz — uitgegeven, behoort tot de beste psychologische romans der moderne Engelsche litteratuur. Een intens doorschouwd zieleleven wordt er in geopenbaard. Voor goed ontwikkelde volwassenen.

Romans en Verhalen

BOGAERTS (Theo) VASTENAVOND. Roman. (199) Steenlandt, Kortrijk.

Theo Bogaerts is een der jongere schrijvers in Vlaanderen, maar heeft reeds een heel „oeuvre” op zijn naam staan, gedichten, romans, novellen, schetsen etc. Toch voelt men op elke bladzijde van „Vastenavond” nog de jeugd van den schrijver. Wie nog een zin als dezen schrijft: „Vrouwenooogen zijn soms gevaarlijker dan dolken, omdat zij niet zelden het hart uit het lichaam rukken, dat dan weerloos aan zijn lot wordt overgelaten”, leeft nog in gistende pathetische romantiek. Dit pathetische, onechte, opgeschroefde overheerscht nog in „Vastenavond”. Het is dikwijls sentimenteel, weltschmerzgerig; de wereld wordt er te zeer geschilderd in wit en zwart, de menschen verdeeld in engelen en duivelen. Toch is er een wezenlijk talent aan het woord, een talent dat een roman weet op te bouwen. Had de schrijver zijn kleuren wat gemengd, wat humor in zijn werk gebracht en een grootere natuurlijkheid in personen en verhoudingen, dan was er een roman van beteekenis ontstaan. Nu is alles te tragisch en somber. Volwassenen.

LAST (Jef) LIEFDE IN DE PORTIEKEN. (106) f 1.50 en f 2.25. De Baanbreker, Servire, Den Haag, 1932.

Jef Last is een schrijver die te pas en te onpas het socialisme propageert en zich daardoor vrijwel onmogelijk maakt. Hij kan het niet laten het proletariaat te idealiseeren en de strijders daarvoor tot heroën te verheffen. Nu eert hem dit misschien als mensch, maar als schrijver wordt hij er onuitstaanbaar door. Ook „Liefde in de Portieken” lijdt eronder. Het is een goed geschreven novelle, die echter verزندt in den klassenstrijd: het socialistische meisje blijkt een heldin, de man uit de burgerklas een lafaard te zijn. Een voordeel is dat Last met kennis van zaken schrijft over de omgeving, waarin het verhaal speelt. Dit werkt overtuigend. Eenige reserve in eroticis ware gewenscht geweest. Voor jonge menschen is deze onomwonden beschrijving van zondige verhoudingen niet zonder gevaar.

SZÉKELY-LULOFS (M. H.) KOELIE. (188) Elsevier, Amsterdam, 1932.

Mevrouw Székely-Lulofs schijnt met haar vorig boek „Rubber” nog al succes gehad te hebben. Misschien heeft zij het ook met dit boek. Maar het succes zal niet te danken zijn aan de kunstwaarde. Het is een volkomen uiterlijk en oppervlakkig boek zonder eenige innerlijkheid. De auteur schrijft hier en daar poëtisch gestyleerde opstelletjes, zij is goed op de hoogte van het plantage-leven en van de Inlandsche bevolking, maar zij mist het talent om meer te geven dan wat portretteerkunst. Ik heb het boek met verveling doorgelezen en begrijp het succes van „Rubber” niet. Haar inlanders, wier taal en gewoonten zij blijkbaar goed kent, zijn niet veel meer

dan wayangpoppen. Hoe verschrikkelijk de dingen ook zijn, die zij vertelt, zij ontroeren geen oogenblik, tenzij zooals krantenberichten dit doen. Hier en daar wil de schrijfster even een blik gunnen in de mysterieuze Oostersche ziel, maar het is hopeloos oppervlakkig. Het stalleven dier ongelukkigen wordt in geur en kleur beschreven, daarom ernstig voorbehouden.

WOLFFENBUTTEL-VAN ROOIJEN (H.) JAN KRIEK. (107) f 1.—Foreholte, Voorhout, 1932.

Een aardig, prententieloos verhaal, frisch en schalks verteld. Vooral het begin heeft zijn bekoring. Het gek-worden van Jan Kriek en zijn lotgevallen op weg beantwoorden niet heelemaal aan de frischheid van het begin, dat iets natuurlijkers en overtuigenders zou doen vermoeden. De gelukkige vondst van het boek over zijn naamgenoot bood wellicht gunstiger kansen. Maar het is iets origineels; op dezen weg kan de schrijfster ongetwijfeld nog meer bereiken.

MIR (Guillermo H.) DE HOF DER ORANJEBOOMEN. Uit het Spaansch door J. Slauerhoff en R. Schreuder. (244) f 2.75. Wereldbibliotheek, 1932.

Een boekje vol zon en levensvreugde, vol Andalusischen humor en Sevieljaansche luchthartigheid. Een Zuidelijke Idylle, die zich afspeelt in de schaduw der groote cathedraal, in den hof der Oranjeboomen, „el patio de las Naranjas”. Een jonge torero, een schoone streng bewaakte Sevieljaansche, een oom-kanunnik, een oude vrome huishoudster, een fastastische drinkebroer en wat Murillo-knaapjes... ziedaar de ideaalfiguren voor een Andalusischen roman. De afloop laat zich vanzelf raden. Mir heeft al de poiëze van zijn „Hof der Oranjeboomen” in dit verhaal willen opvangen en vastleggen. Het is niet zakelijk, niet realistisch, niet tragisch en niet pessimistisch. Het is Spaansche romantiek, waarmee veel Hollandsche lezers geen weg zullen weten. Een stukje leven vol gloed en kleur, vol fantasie en bewogenheid, dat Mir met gevoelig hart en lachende oogen beschreven heeft. Zijn goedige humor hoeft niemand, ook den strengsten Jansenist niet, te krenken. Alles speelt zich af onder de oogen van den goedigen, maar vasthoudenden Padre Lolito. Volwassen (1).

CANAVAUGH (Dr. Nancy Barr. Mavity) DE MAN ZONDER FOUTEN. Nederlandsche bewerking van G. H. C. van Amerongen. f 2.25 en f 2.90. „De Steenuil”, A'dam.

Eenigen tijd geleden hadden de *Nouvelles Littéraires* van de hand van Carlo Rim een satyre over den volmaakten detective-roman, die eindigt: „seul compte l'épilogue: l'assassin sera évidemment la pure jeune fille (que l'on appelle „l'ange de la maison”). Mais cela, vous l'aviez déjà deviné.....” Het kan voor dit boek geen kwaad, dat geheim te verklappen, omdat de titel het zelf al aangeeft.

Zijn waarde is dus niet groter, dan één van de vele te zijn. Bijzonder geschikt dus voor leesbibliotheken, waaraan het volgens een stempel op de titelpagina niet mag verkocht worden.

GREY (Zane) TEN WESTEN VAN DE PECOS. Vert. door Jhrv. Henriette Rappard. (206) f 2.25 en f 2.90. „De Combinatie”, Rotterdam.

Dat een dame een boek kan schrijven, zoo vol verschrikkingen! Op elke bladzijde knallen er pistoolschoten, vallen er lijken en nog wel door toedoen van alledelaardigste menschen. Noblesse en dapperheid, valsheid, snoodheid en lafheid, liefde en schoonheid: strooi dit alles uit onder een groepje ranchers, cowboy's, negers in Indianen, meng er wat levensgevaar en flink wat gevechten doorheen en ziedaar!..... een roman van Zane Grey. De Engelschen zijn natuurlijk de nobelen en dapperen, de Mexicanen de snoodaards, de Indianen de „wilden”. De held is een mannelijke, de heldin een vrouwelijke engel, neen aartsengel; beiden blaken van zieleadel en vinden elkaar natuurlijk. Volwassenen.

SOUVESTRE (P.) en ALLAIN (M.) EEN KONING ALS GEVANGENE VAN FANTÔMAS. Vertaling van Jhrv. H. Rappard. f 2.25 en f 2.90. „De Combinatie”, R'dam.

Nummer 5 van een serie over den gentleman-boef Fantômas: in nummer 6, dat aangekondigd wordt, raakt hij in de val. Behoort tot de beste van zijn soort, omdat hij nieuwsgierig maakt niet naar den afloop, maar naar de ontwikkeling van het verhaal. Pittig geschreven en handig in elkaar gezet: natuurlijk niet zonder de gebruikelijke kunstgrepen: ontploffingen op het kritieke moment enz. Voor volwassenen.

HORLER (Sydney) DE SPION. Geautoriseerde vertaling van Jhr. R. H. G. Nahuys; f 1.40 en f 1.90. A. W. Bruna en Zoon, Utrecht.

Wie als recensent veroordeeld wordt, eenige avonturenromans achter elkaar te lezen en over een weinig geheugen beschikt, staat versteld over de bekrompenheid der menschelijke phantasie. Regelmatig worden dezelfde tien of twaalf gegevens op een handige wijze opnieuw gecombineerd tot een spannend verhaal. Voegt men er een elfde of dertiende gegeven aan toe, dan begrijpt iedere lezer zonder phantasie, dat het aantal mogelijkheden oneindig wordt. Sovjet-spionage doet goede diensten als tijdelijke afwisseling, al is ook slechts het uiterlijk decor nieuw: de verblindend mooie, enorm slimme en afschuwelijk liederlijke sovjetspion is een oude bekende in een nieuw kleeid. En dat een lid van den Britschen Geheimen Dienst de geheimen aan de Bolsjewieken verradt, is onder andere vormen al meer op het tooneel vertoond. Wie over de belachelijkheid der trucjes heen kan lezen of weinig geheugen bezit of slechts zelden Sydney

Horlers, George Goodchilds, G. Fairlies, Edgar Wallaces en tutti quanti leest, kan in de s p i o n, een genoegelijk uurtje van lichte ontspanning vinden.

WALLACE (Edgar) HET MYSTERIE DER DRIE EIKEBOOMEN. (208) f 2.25 en f 2.90. De Combinatie, R'dam, 1932.

De twee oudgedienden van Scotland Yard, doen ons aanstonds denken aan de „bekende” onbekende sinjeurs, die niet ver van elkaar wonend en door niemand in de streek gekend, natuurlijk nog wat met elkaar af te rekenen hebben. Daarom lijkt Jetheroe bij den moord op Mandle wel iets op den derden poot van de haan (d.i. om het moeilijk te maken) toch speelt hij een heele rol in het verhaal en mag Molly van geluk spreken hem te hebben gehad. In spanning lees je dit aardige verhaal, totdat de mysterieuze zeepbel eindelijk is opengesprongen en niets dan de eenvoudigste oplossing doet zien: O zat het zoo!!!

WALLACE (Edgar) DE VALLEI DER GEESTEN. (220) f 2.25 en f 2.90. De Combinatie, R'dam, 1932.

Wie is Abraham Selim eigenlijk en door welke peripetieën heen moeten Andy (Andrew Macleod) de detective en Stella Nelson eindelijk tot hun huwelijk geraken? Scottle is een leuke bandiet, die heel goede diensten bewijst; en op een figuur als Boyd Salter met zijn kwalen, die zoo gemakkelijk zijn, maar daarom ook wel een beetje doorzichtig, moet aanstonds de aandacht vallen, ook al is zijn rol in het verhaal vrij onbeduidend. Je wilt weten of het uitkomt, of ten minste of er in die richting een oplossing is te vinden. 't Is niet zoo eng en verschrikkelijk als de titel zou doen verwachten, toch moeten we over de lijken van eenige dooden met behulp van verbrande papieren eindelijk de oplossing van de hoofdpuzzel vinden.

SWAN (Annie S.) DE STIEFMOEDER. (316) f 2.25 en f 2.90. De Combinatie, R'dam, 1932.

Stiefmoeder worden tegen den zin van 3 verwende en aan alle gezag ontgroeide dochters van een fabrieks-directeur, dat doet den hevigsten strijd en de onaangenaamste avonturen vermoeden; en nu hebben we nog niet eens gesproken van die allernaangenaamste schoondochter, dat onbenullige weelde-paardje van een Evey, die met haar scheve standsidee het ware geluk van de drie probeert in den grond te boren, en de kleine Nancy een heel eind het verkeerde pad opbrengt met dien Gilder. Het vlotte van de oplossing van alle moeilijkheden is echter geen bezwaar, het maakt de roman zelfs tot boeiende ontspanningslectuur.

AYRES (Ruby M.) OP EEN DWAALSPoor. Vertaling van Jkvr. Henriette Rappard. f 2.25 en f 2.90. „De Combinatie”, R'dam, 1932.

Twee menselijke wezens, die voor elkaar geschapen zijn, door geringe uiterlijke omstandigheden en intriges van een derde van elkaar verwijderd, weigeren onderling begrijpen vóór het aantal bladzijden, voor een roman vereischt, gevuld is. Als kunstwerk van geen waarde, als nuttige en aangename verpoozing voor iedereen geschikt.

PEMBERTON (Max) DE ZEESCHUIMER. Vertaling van Henriette Rappard. (256) f 2.25 en f 2.90. De Combinatie, R'dam.

Sommige critici beweren dat we in ons landje te veel wetten hebben, en ik heb het ook wel eens gedacht; maar sedert ik dit boek gelezen heb, ben ik van die meening radicaal teruggekomen. Integendeel, we hebben een wet te weinig. We missen er een, die de import verbiedt en de vertaling strafbaar stelt van prulleboel, waarvan „De Zeeschuimer” een zuiver staaltje is. Het boek is van een zeldzaam vooze romantiek; om de andere bladzijde gebeuren massamoorden of worden walgelijke gevechten geleverd; daartusschen door wat zeeroovers-hocus-pocus en quasi diep-menselijke tragiek. Dat de vertaling hier en daar beneden peil is, doet eigenlijk niet ter zake, want het boek is toch ongenietbaar.

SMALL (Austin J.) COCÄINE, OF DE TEMPEL VAN BOEDDHA. Vert. van G. H. C. van Amerongen. (290) f 1.90 en f 2.50. „De Steenuil”, A'dam.

Wanneer een sensatieroman in Londen speelt, kunt u er van overtuigd zijn, dat daarin een belangrijke rol vervuld wordt door een luguberen Chinees. In dit boek is de, cocäine smokkelende, chinees al zeer luguber. Voorts wordt er flink vermoord, en beleeft een mallotig modern meisje allerlei schrikwekkende avonturen. Het boek mist bovendien de fijn gesponnen intrigue, waardoor een goed geschreven detective-roman zich onderscheidt; de schrijver heeft zich niet beheerscht, — het is té sensationeel geworden. Neen, dit boek voldoet niet aan de eischen, die aan eenigszins draaglijke ontspanningslectuur gesteld mogen worden.

SAVI (E. W.) DE TUSSCHENDEUR. Vertaling van T. Osieck-Meereboer. (287) f 1.40 en f 1.90. Bruna & Zoon, Utrecht.

De roman van een Engelsch meisje, dat op goed geluk naar Indië gaat en daar allerlei wederwaardigheden en avonturen beleeft: ofschoon de strekking van het verhaal goed is, komen er toch enkele scènes in voor, waardoor dit boek alleen ontspanningslectuur voor volwassenen kan zijn.

WALLACE (Edgar) DE MAN VAN HET CARLTON HOTEL. Vertaling van J. Nahuys-Duvivier. (269) f 1.25 en f 1.90. Bruna en Zoon, Utrecht.

Ontegenzeggelijk zijn ze slordig geschreven, de romans van Edgar

Wallace, — en „De Man van het Carlton Hotel” maakt daar geen uitzondering op, — maar spannend zijn ze toch, en ook in dat opzicht is dit detectiveverhaal geen uitzondering. Zoo spannend zelfs, dat degene, die den roman in den trein leest, gevaar zal loopen zijn station van bestemming voorbij te rijden. Natuurlijk staat dit product van Wallace's vindingrijken geest niet boven het genre „treinlectuur” maar als zoodanig is het goed. Moreel is het onschadelijk.

AYRES (Ruby M.) NOODLOTS VREEMDE WEGEN. (326) Kruseman, Den Haag.

Je weet natuurlijk precies hoe het afloopt, zoodra de held en de heldin in het boek verschenen zijn, maar de mensch, althans de lezer van dit soort boeken, schijnt zoo ingesteld te zijn, dat hij niet ophoudt wanneer hij weet wie de twee zijn, die elkaar zullen krijgen, maar verder leest tot de twee werkelijk bij elkaar zijn. Waarschijnlijk om te weten, hóé en wanneer de twee wegen samen zullen komen. Hoe het zij, schrijfsters als Ruby Ayres vinden steeds lezers en lezeressen. 't Zijn altijd dilemma's voor een man of een vrouw met betrekking tot een vrouw of een man, soms (althans in dit boek) een zijwegje dat tot minder gewenschte dingen kan leiden, nu en dan een poging om psychologisch te doen. Overigens, de roman biedt geen bezwaren voor wie van dit slag boeken houdt.

BOEKBEOORDEELINGEN:

MUSSOLINI'S GESPREKKEN MET EMIL LUDWIG. Nederlandsche vertaling van Titia Jelgersma. f 2.— en f 2.90. Van Loghum Slaterus, Arnhem.

Emil Ludwig „wil de wereld (voor het eerst?) den man van de daad als denker toonen” (p. 15) „niet zoozeer om te weten te komen hoe Mussolini tegenover de Italianen staat” maar meer: wat Europa van dezen man heeft te verwachten. De inleiding behandelt zijn methode: geen vluchtig interview, maar wat hij te zeggen heeft deed hij op in een 15-tal gesprekken van ongeveer een uur lang, waarbij „alles ging in den vorm van persoonlijk vertrouwen”.

Langzaam krijgen we contact met den grooten „Denker”. Doch daartoe moeten we vooral zelf luisteren en meer nog: denken. Want Ludwig stileert niet een harmonisch beeld van den fascistischen machtsveroveraar; hij maakt ons toevoorder bij de uitwisseling van ideeën; zelf moeten we een „denk”-beeld vormen van den Groote. De bestanddeelen die het duidelijkst zich laten kennen zijn: de opgang van revolutionair naar dictator; een alles overheerschend en doordringend staats-idee; een fatalistische moed met de heimelijke compensatie van talisman-bijgeloof; een verbijsterend onvolledig (zoo niet erger!) begrip van het christendom.

Er is in de weergave door den schrijver veel te loven. Jammer echter dat deze „begunstigde” zich haast doorlopend op één lijn stelt met zijn begunstiger; dat hij zich zoo'n beetje voor de „andere” wereldmacht houdt tegenover dezen „Denker”. Al met al een lezenswaardig boek.

Alexander Poesjkin

door JOS. PANHUYSSEN.

II

Hetzelfde meesterschap over zijn stof toont Alexander Poesjkin in een volgende publicatie, de langere novelle, die „Schoppen-Vrouw” heet.

„Schoppen-Vrouw” werd vertaald door Prosper Mérimée en opgenomen in den bundel novellen, die opent met „Carmen”. Het is een geschiedenis, die den Franschen auteur bijzonder moet hebben bekoord, sterk romantisch wat het gegeven betreft, met dien inslag van het buiten-natuurlijke waarvan Mérimée ook in zijn eigen werk houdt, is het geheel toch behandeld met een angstvallige nauwlettendheid van détail, die volkomen overtuigend aandoet. Een oude gravin kent, naar men zegt, een zeer zonderling geheim, zij heeft ooit van den graaf St. Germain gehoord met welke drie kaarten men kan spelen en onfeilbaar winnen, op voorwaarde, dat men nadien geen kaart meer aanraakt. Een Duitsch ingenieur, die in Sint Petersburg leeft, ontziet geen moeite om dit geheim te achterhalen. Geholpen door de arme nicht van de gravin, die verliefd op hem is, weet hij ’s nachts het huis der gravin binnen te dringen en eischt van haar dat ze hem de kaarten noemen zal. Wanneer hij op haar toekomt, bemerkt hij echter, dat ze gestorven is. Eenigen tijd later bezoekt ze hem op zijn kamer en zegt hem met welke kaarten hij moet spelen. Hij speelt, wint eerst, zet overmoedig, alles op zijn laatste kaart, maar de kaart van den bankhouder, Schoppen-Vrouw, wint. Hij wordt krankzinnig. De arme nicht, die verliefd op hem was, trouwt, en neemt een arme nicht bij zich in huis. Het leven gaat verder. Dit verhaal, als een nachtmerrie, dat in een korte samenvatting erg onmogelijk lijkt, is, als men het leest, van verschrikkelijke, maar overwerkelijke benauwenis, bovendien is het karakter der personen en hun verhouding onderling buitengewoon waarachtig weergegeven. Hermann, de held van het verhaal is ten slotte allerminst een romantische figuur, ondanks zijn betrekkelijke energie, en het schijnbaar demonische van zijn handelwijze; hij is een tamelijk veelvuldig voorkomend type, een arme jonge man, met een middelmatige intelligentie en zeer veel eerezucht. De oude gravin met haar hevige nieuwsgierigheden en haar ontstellend, maar gedachteloos egoïsme, is even sterk reëel als de arme nicht, die ze, haast zonder het te weten, pijnigt en uitbuit, en die daarom, heel gewoon, wat dom meisje als ze is, zich al te gemakkelijk laat verleiden tot een romantisch avontuur. „Schoppen-Vrouw” is zonder twijfel de wreedste vertelling, die Poesjkin geschreven heeft, zij lijkt haast het resultaat eener deceptie, zij heeft iets van het pessimisme van Mérimée, zij is veel wreeder dan de oogenschijnlijk veel barbaarscher vertelling van Kiridsjali, den rooverhoofdman, die zijn

bewakers met een sprookje van een verborgen schat weet te betoo-veren, zoodat ze zijn boeien los maken en hem zelfs wapens in de hand geven, waarvan hij natuurlijk dankbaar gebruik maakt. Kird-sjali immers is in zekeren zin een sympathieke figuur en, in zijn volkschheid, inderdaad een held. Een geweldige humor, iets panta-gruelistisch, vaart door dit kleine verhaal. Zeldzaam fijn, en ver-rassend in zijn schuchterheid, is naast dezen rooverhoofdman, de figuur van den Moor uit „De Moor van Peter de Groote”. Hier vertelt Poesjkin, in zekere mate, een ware geschiedenis, want deze Moor, was zijn overgrootvader van moeders zijde. Ongelukkig is deze roman, die waarschijnlijk zijn allervoornaamste werk zou zijn geworden niet voltooid. Maar hoe dankbaar is men zelfs voor dit fragment. Het leven van Ibrahim in Parijs, zijn liaison met een vrouw uit de voorname wereld, zijn terugkeer in Rusland, het hof van Peter de Groote, Peter de Groote zelf, de zonderlinge imperator, die het niet beneden zich acht als bruidwerwer voor Ibrahim op te treden, vormen een geheel van steeds wisselende, kleurrijke tafereelen. Het is een begin van een breed-opgezetten, historischen roman, maar het is gelukkig niet het soort historische roman, dat we na 1827, het jaar, waarin het fragment van „De Moor van Peter de Groote” beëindigd werd, hebben leeren kennen. Evenals, in zijn latere jaren Mérimée, wantrouwt Poesjkin, en mijns inziens zeer terecht, de zoo befaamde „locale sfeer”, door de romantici geïntroduceerd, en sindsdien zoo herhaaldelijk misbruikt. Hij heeft een veel te groote wer-kelijkheidszin om zelfs in den historischen roman, den nadruk te leggen op het zuiver historische, het accidenteele. Op de eerste plaats zijn zijn figuren niet historische persoonlijkheden, maar menschen, hij weet een prachtig tijdbeeld te geven, juist door het verschil met den tijd waarin hij schrijft te laten gelden voor wat het is, betrekkelijk klein. De persoon uit zeer vele geschiedkundige romans begrijpt men nauwelijks, omdat ze doorgaans niet meer dan fantastische waan-voorstellingen van den auteur zijn die zoozeer wil laten zien, dat de menschen uit den tijd, dien hij meent te beelden, anders handel-den en dachten dan de menschen van nu, dat ze in hun gedachten en dadenleven weinig menschelijks meer over houden. De Moor van Peter de Groote is een mensch evenwel, en juist daarom is hij ook een Moor. Hij gelijkt op de Parijzenaars, en op de Russen onder wie hij leeft, maar er is een klein, subtiel verschil, een grotere frischheid van gevoel, een kinderlijker ernst, en een schuchterheid, geboren uit het besef van een ander ras te zijn dan de lieden uit zijn omgeving. In verschillende opzichten van een ander karakter dan de Othello van Shakespeare, vertoont hij met deze toch onmiskenbare rasover-eenkomsten. Hij is een werkelijk geniale schepping, en als men aan het einde is gekomen van het korte fragment, dat over hem verhaalt, gevoelt men een oprechte teleurstelling, dat het Poesjkin niet ge-gewezen was zijn geschiedenis te voleinden. Geen der andere proza-

fragmenten, die hij naliet bezitten eenzelfde belangrijkheid als „De Moor van Peter de Groote”. „Resslawjew” met de figuur van Pauline, die, met haar gesloten, maar toch vurig en grillig karakter het prototype is van vele romanheldinnen uit de latere Russische literatuur is zonder twijfel een belangrijke en belangwekkende schepping; niet zoo belangwekkend, is „Egyptische Nächte”; hoe interessant de verschillende aanvangsfragmenten ook zijn mogen, het is toch te fragmentarisch om zelfs maar een hypothetisch oordeel te kunnen vormen over wat het geheel zou geworden zijn, daarom wordt de waarde er van, o.a. door Dostoefski, mijn inziens, overschat.

Behalve deze fragmenten van historische romans heeft Poesjkin echter twee groote historische novellen geschreven, die hij wel vol-einde, „Dubrowsky” en „De Dochter van den Kapitein”.

In „Dubrowsky” behandelt hij weer een roovergeschiedenis, maar hoe anders is deze rooverhoofdman dan Kirdsjali. Het landgoed van Dubrowsky wordt geheel wederrechtelijk in bezit genomen door den grootgrondbezitter Trojekurow. Als de jonge Dubrowsky uit Sint Petersburg terugkeert vindt hij zijn vader reeds stervende. Onmiddellijk na de begrafenis komen de gerechtsdienaren beslag leggen op al de bezittingen van den overledene, maar in den nacht wordt het huis boven hen in brand gestoken, terwijl geen van hen kan ontsnappen. De jonge Dubrowsky vlucht en vormt met verschillende van zijns vaders onderhoorigen een bende. Hij tracht echter naar een geraffineerder wraak op Trojekurow. Zonder herkend te worden wordt hij door dezen aangenomen als Fransch gouverneur voor diens zoontje. Voor hij zijn wraak kan volvoeren wordt hij echter verliefd op Marja, Trojekurow's dochter. Hij kan evenwel niet verhinderen, dat deze ten huwelijk wordt gegeven aan den ouden vorst; als de huwelijksplechtigheid reeds is afgelopen komt hij met zijn bende en verneemt van Marja wat er geschied is. De oude vorst reist met zijn jonge bruid verder en Dubrowsky vlucht eenigen tijd later naar het buitenland.

Men zou als men alleen op den verhaaltrant lette deze novelle al te romantisch, bedenkelijk romantisch kunnen vinden, maar zij is dit niet. Geen schijn-wereld, maar een spiegeling der werkelijkheid geeft Poesjkin. Dubrowsky wordt niet bezeten door een eenzijdig weergegeven geëxagereerden hartstocht, hij is een gewone jonge man, een officier, met voldoende bravour en ook werkelijken moed, die door de omstandigheden tot zijn rooverhoofdmanschap wordt gebracht. Trojekurow is de barbaarsche grootgrondbezitter uit het oude Rusland, maar ook hij vertoont niet de minste romantische overdrevenheid, hoe laag hij ook staan mag, hij is geen monster, hij is een mensch, zijn verwerpelijke extravagaties blijven steeds verklaarbaar en ook in hem toont zich dat patagrueлистische, die breede kolossale humor, die men ook in „Kirdsjali” genieten kan. In zijn verhouding tot zijn onderhoorigen, tot zijn zoogenaamde

vrienden en tot de bedienaren van het gerecht, geeft Poesjkin de kostelijkste satire, die hij ooit schreef. Hier wordt een wezenlijk beeld gegeven van het Rusland uit dien tijd, het is schrill, het verdoezelt niets, maar in al zijn scherpte is het toch niet overwegend somber, omdat de auteur naast de wreedheid, de bespottelijkheid der laagheid en de verlossende troost eener trouwhartige mensche-lijkheid weet weer te geven. Ditzelfde, maar nog rijker, dieper en vollediger, is het geval in Poesjkin's belangrijkste novellistische schepping, „De Dochter van den Kapitein”. Het verhaal is vrij eenvoud-ig. Peter Andrejitsch Grinjew, weer een jonge man, argeloos nog en onevenwichtig, wordt door zijn vader naar een oud vriend, een generaal gestuurd, om in militairen dienst te treden. Hij komt in een klein plaatsje en wordt al spoedig verliefd op de dochter van zijn kapitein, Marja Iwanowna. Een opstand, de opstand van Pu-gatsjew scheidt hen van elkander. Pugatsjew wordt gevangen ge-nomen, maar Peter Grinjew, onder de beschuldiging van medeplich-tigheid even later ook. Marja Iwanowna, overtuigd van zijn on-schuld, reist naar Zarskoje Selo, slaagt er in, een onderhoud te ver-krijgen met keizerin Catharina, en Peter Grinjew wordt van alle schuld vrijgesproken. De liefdesgeschiedenis van Peter en Marja Iwanowna wordt uiterst eenvoudig maar prachtig verteld, zij bezit diezelfde schoonheid van het verheven idyllische als „De Jonk-vrouw als Boerinnetje”, maar zij is niet de hoofdzaak in deze no-velle. Het voornaamste is de opstand van Pugatsjew en Pugatsjew zelve. Deze analfabeet, die zich uitgeeft voor keizer Peter Fjodoro-witsj is een geweldige schepping. In hem openbaart zich een zeer kenmerkende eigenaardigheid van de Russische volksziel, een toome-looze roekeloosheid, ontspringend aan een matelooze eerezucht, en tevens uit een wanhopige vertwijfeling. Een soortgelijke gedreven-heid, die nergens voor terugdeinst, kan men weervinden in verschil-lende werken van Dostojevski, maar bij Dostojevski ontstaat deze vooral ook onder pathologische invloeden, zij vertoont daar de ver-schijnselen eener afwijking, zij wordt daardoor sterker verbijzonderd, eenzijdiger, levensvreemder. Ook in de weergave van dezen opstand en zijn zonderlingen, maar levensechten aanvoerder, die op het scha-vot nog weet te glimlachen, bereikt Poesjkin een volledige realiteits-spiegeling. Het is vooral deze volledigheid, die het novellistisch werk van Alexander Poesjkin zoo geniaal maakt. Zijn verhalen zijn altijd nog iets meer dan enkel verhalen van een afzonderlijk geval. Zij vormen een goed afgesloten geheel, maar bij het einde weten zij de sterke emotie te schenken, dat geen enkel verhaal ooit ophoudt, dat het leven zich voortzet. Toch zijn zij geenszins, wat men in een latere, naturalistische periode, een „tranche de vie” noemen zal, de meeste „tranches de vie” zijn inderdaad wat deze kenschetsende be-naming aangeeft „tranches”, fragmenten dus.

Een novelle van Poesjkin, ondanks de verzwegen voortzetting

na het einde, is in het geheel niet fragmentarisch. Integendeel; iedere novelle van Poesjkin geeft, in zekeren zin, telkens de geheele werkelijkheid, heden, verleden en toekomst, de gansche aarde, het gansche menschedom. Dit kan overdreven lijken en men moet mij goed verstaan. In een vertelling van Poesjkin wordt als het ware een deel, doorgaans een vrij klein deel, van den werelddol op een bepaalden tijd in de wereldgeschiedenis belicht, al blijft de rest van den werelddol in het donker, toch voelt men de duistere tegenwoordigheid er van, al duurt de belichting slechts kort, toch kringen om die enkele oogenblikken verleden en toekomst. Boven de aarde welft zich bovendien de hemel. Want al wordt weinig direct gesproken over het godsdienstige, en wat Poesjkin op sommige oogenblikken daarover zelf ook mag gedacht hebben, het godsdienstige is niet afwezig, zonder dat was een zoo volkomen werkelijkheidsspiegeling trouwens onmogelijk. Ook hier wist Poesjkin door te dringen niet alleen in de Russische volksziel, maar in de ziel van den mensch in het algemeen.

Dit is het tweede artikel van de reeks „Novellisten”. Een zeer goede vertaling van het complete novellistische werk van Alexander Poesjkin door Fega Frisch verscheen in twee uitnemend uitgegeven deelen bij Buchenau & Reichert te München. Deze is geschikt voor volwassenen met voldoende levenservaring.

BOEKBEOORDEELINGEN:

KOHLBRUGGE (J. H. F.) 's MENSCHEN RELIGIE. Inleiding tot de vergelijkende volkenkunde. f 4.90. Wolters, Groningen, 1932.

Het werk van Prof. Kohlbrugge bewijst opnieuw overduidelijk, hoe onmogelijk het is over godsdienst te schrijven zonder wijsbegeerte van den godsdienst. Hoe is het te verantwoorden, dat een boek over godsdienst een vierde gedeelte van zijn inhoud over godsdienst handelt en voor de rest allerlei halfgeordende gegevens verzamelt over de leer der krachten, *lagere* godsdienstvormen en animisme? Omdat religie eerbied is? Waaruit wordt dat bewezen? Uit de feiten, zal Prof. Kohlbrugge zeggen. Maar wat zijn feiten? En vooral welke zijn de godsdienstige feiten en volgens welke algemeene norm worden deze verzameld? Het wordt hoog tijd, dat de volkerenkunde wat wijsbegeerte gaat studeeren, om ten minste de allerelementaireste tegenspraken te vermijden en de algemeenste wetten der positieve wetenschap met zekerheid te kennen.

DEZAIRE (P. N.) HANDBOEK DER POETIEK. (244) f 1.90. Servire, Den Haag, 1932.

De heer P. N. Dezaire heeft den moed gehad een handboek der Poetiek te schrijven, waarin alles wat op school over poetiek gezegd en geleeraard kan worden, verzameld is. Zulk een boek doet noodzakelijk wat schoolsch aan: de poëzie wordt er wat erg vakmatig in beoefend. Voor wie van deze wetenschap houden, staat er veel leerzaams in. De schrijver heeft veel gelezen, heeft veel reminiscenties in zijn hoofd en brengt ze gestadig te pas. Maar wat diepere systematiek, wat verder ingaan op de essentialia zou het boek goed gedaan hebben. Het is te zeer een wetenswaardige verzameling, het brengt meer weten dan inzicht. Maar misschien is een boek dat inzicht in poëticis brengt, niet te schrijven.

William Henry Hudson

door P. W. ASSMANN.

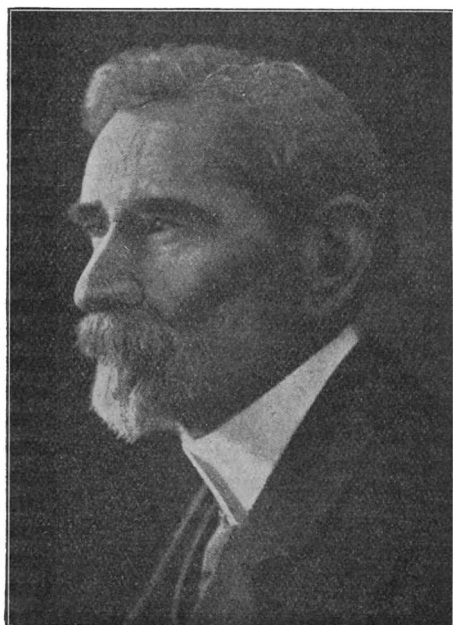
Kort geleden heeft de Engelsche uitgeverfirma Dent de heruitgave voltooid, — in een z.g. popular edition, — van Hudson's werken.¹⁾ Het feit, dat niemand minder dan John Galsworthy bereid gevonden werd de voorrede te schrijven, wijst er op dat dit een uitgave van beteekenis is. En inderdaad, de werken van den natuurhistoricus, romancier en woordkunstenaar William Henry Hudson (1852-1922) behooren tot de beste van hun genre; hopelijk zal deze uitgave er toe bijdragen dat zij niet in vergetelheid raken, waartoe in dezen tijd, die slechts belangstelling schijnt te hebben voor wat nat van de persen komt voor wat nieuw en daarom actueel is wel gevaar bestaat. Met Richard Jefferies is Hudson een der scheppers geweest van het oeuvre, dat zijn grondslag vond in de snelle ontwikkeling der natuurhistorische wetenschap in de negentiende eeuw; overtroffen heeft hem nog geen der talrijke navolgers. Wat de wetenschap in droge formuleeringen en feiten vaststelde, werd door zijn visie gemetamorphoseerd in verschijnselen en gebeurtenissen van geheimzinnige en wonderlijke schoonheid. De gave, opgetogen te zijn en zich blij te verwonderen, is zeldzaam in onzen tijd, en was zeldzamer nog op het laatst der vorige eeuw. Hudson bezat die eigenschap; tot in zijn ouderdom was hij verwonderd en opgetogen over de schoonheid der natuur. Zijn groote verdienste is dat hij door zijn werken ook bij anderen die gave tot ontwikkeling gebracht heeft. „The sense of the beautiful is God's best gift to the human soul”, schrijft Hudson in een van zijn boeken. „So it is”, teekent Galsworthy hierbij aan; „and to pass that gift on to others in such great measure must surely have been happiness to him”.

Dat men zich van het lezen zijner werken niet late weerhouden door de vrees daarin uitsluitend beschrijvingen te zullen vinden van fauna en flora. Wel zouden ze reeds hierom lezenswaard zijn, want Hudson bezat groote wetenschappelijke kennis over deze onderwerpen en beweegt zich in een deel van zijn boeken, als *Idle Days in Patagonia*, *Far away and long ago*, *The purple Land that England lost*, *The Naturalist in La Plata*, in de afgelegenste streken van Zuid-Amerika. Maar zijn wetenschappelijke kennis is slechts „backbone” en een noodzakelijk hulpmiddel. Neen, hij weet op de eerste plaats zijn trillende schoonheidsontroering voelbaar te maken. Dan betreft hij ook den mensch in zijn observaties; hij is een knap psycholoog, die den mensch vanuit een eigen, oorspronkelijken gezichtshoek beziet, en o.a. in de autobiografie: *Far away and long ago*, zijn eigen geestelijke ontwikkeling treffend heeft vastgelegd. Zijn natuurbeschrijvingen bepalen zich niet tot het uiterlijke; „he has a

¹⁾ W. H. Hudson's Complete Works, in fourteen volumes. 6/ each. J. M. Dent & Sons Ltd., London.

supreme gift of disclosing not only the thing he sees, but the spirit of his vision". Zoo innig, zoo intens heeft hij zich in de natuur ingeleefd dat we zelfs met een zeker voorbehoud zijn spontane verklaring lezen:

„The blue sky, the brown soil beneath the grass, the trees, the animals, the wind, the rain, and stars are never strange to me; for I am in and of and am one with them; and my flesh and the soil are one, and the heat in my blood and in the sunshine are one, and the winds and the tempests and my passions are one. I feel the „strangeness" only with regard to my fellow-men, especially in towns, where they exist in conditions unnatural to me, but congenial to them....."

W. H. HUDSON

zijn onderwerp leende. Er spreekt een innige liefde uit voor de natuur, voor mensch en dier, terwijl zijn menschenkennis groter blijkt dan men zou verwachten bij iemand, die het grootste deel van zijn leven in de eenzaamheid doorbracht. Uit dien stijl komt den lezer ook zijn persoonlijkheid tegen, die beminnelijk en eerlijk is. Ook daar waar zijn geestelijke inzichten verschillen, van de onze, blijft hij sympathiek. Hudson heeft geleefd onder den open vrijen hemel, en daar ook werden zijn boeken inderdaad geschreven.

Een groote verrassing in Hudson's werken is de stijl. Die lijkt bij eerste kennismaking zoo simpel en eenvoudig, dat de indruk gewekt wordt, of de auteur zijn gedachten en observaties zoo maar spontaanweg op papier heeft vastgelegd. Van dezen eenvoud schijnt oppervlakkigheid niet ver verwijderd te liggen. Maar van oppervlakkigheid is hier geen sprake. De woorden vormen een harmonieus geheel; helder en suggestief drukken zij de gedachten van den schrijver uit; onwillekeurig wordt de lezer, die vlot was begonnen te lezen, tot nadenken gebracht. Het is duidelijk dat Hudson een natuurlijke aanleg bezat om dien stijl te gebruiken, welke zich het best voor

In auto-biografie „Far away and long ago", vertelt Hudson

dat hij zijn jeugd doorbracht in de pampas van Argentinië, waar zijn vader als handelaar leefde. Alle factoren waren dus wel aanwezig liefde voor de natuur te ontwikkelen: in dergelijke eenzame streken komt de mensch vanzelf in nauw contact met de natuur, en zij levert bijna uitsluitend de eenige objecten voor waarneming. Het is een fascinerend boek, waarin door de beschrijving der natuur en die van zijn familieleven en het leven der half-wilde gaucho's, den lezer een nieuwe en onbekende wereld ontsloten wordt. De auto-biografie is het meest geschikt ter eerste kennismaking met Hudson en zijn oeuvre, daar hij er ook zijn eigen geestelijke ontwikkeling in beschrijft. Daaruit blijkt dat zijn moeder, wier beeld hij met teederheid teekent, ondanks haar goed willen, niet in staat is geweest zijn zieleleven de vereischte leiding te geven. In zijn ontzaglijke bewondering voor het schepsel kreeg hij daardoor geen aandacht voor den Schepper; later werd hij beïnvloed door een ouderen broeder, die hem Darwin's „Origin of Species” te lezen gaf, zoodat hij tenslotte deze geloofsbelijdenis neerschreef:

„Insensibly and inevitably I had become an evolutionist, albeit never wholly satisfied with natural selection as the only and sufficient explanation of the change in the forms of life. And again, insensibly and inevitably, the new doctrine has led to modifications of the old religious ideas and eventually to a new and simplified philosophy of life. A good enough one, so far as this life is concerned, but unhappily it takes no account of another, a second and perdurable life without change of personality.”

Deze gedachte blijft in zijn werken de basis waarop zijn geestelijke beschouwingen berusten; de lezing moet dan ook voorbehouden blijven tot ontwikkelde volwassenen.

De reeds genoemde boeken vinden, zooals opgemerkt, hun onderwerpen in de afgelegen streken van Zuid-Amerika. Het leven en de natuur van het Engelsche land worden behandeld in: *Afoot in England*, *Hampshire Days*, *Adventures among Birds*.

Zijn Zuid-Amerikaansche verhalen en romans werden verzameld in *El Ombu*, *Green Mansions*, *A Traveller in little Things*.

BOEKBEOORDEELINGEN:

HOUBEN (Henri) *LA LIQUIDATION DE LA COMPAGNIE DES INDES*. (311) Librairie, Felix Alcan, Paris.

Het is een onverkwikkelijke historie van corruptie en vervalsching, die van het laatste bestaan der Compagnie des Indes. Een historie, die bovendien verband houdt met Robespierre, Danton, Desmoulins (en den beul!) en andere figuren uit een der meest spannende en hevige episoden der wereldgeschiedenis. Ook daardoor geeft dit boek van den directeur der Maastrichtsche Hoogere Handelsschool belangwekkende lectuur voor meer den vak-geïnteresseerden.

Behalve aan de geschiedenis van de liquidatie (het fameuze vervalschte decreet) is het boek ook gewijd aan de ontrafeling tegen Fabre d'Eglantine, die, volgens den schrijver, niet aan de vervalsching heeft medegewerkt.

De plaats van Green in de moderne Fransche literatuur

door DR. B. M. BOEREBACH.

Een zekere moderne kunst, waarvan Julien Green in Frankrijk de voornaamste vertegenwoordiger is, zoekt het spel der onbekende deelen van de menschenziel zichtbaar te maken voor ons oog en voelbaar voor ons hart. Zij stelt minder belang in de klare gedachte: zij bekommert zich vóór alles om die redenen, die de rede niet kent. In de spelonken van de ziel, in de „bas-fonds” van het mensch-zijn gaat zij speurend rond en vindt er een plezier in monsters te ontdekken en uit grondelooze diepten naar het daglicht te jagen. Zij ontdekt er een geheel „primitieve fauna”, bewogen en gedreven door oerinstincten; zij ontdekt er den in het duister weggedoken draak der menschelijke begeerte, die immer klaar staat den grondeloozen afgrond te ontvluchten en zijn verwoesting te slaan in het argelooze en vaak onvoldoend gewapende menschenhart. „Leviathan”, doopte Julien Green een van zijn romans en de critiek vroeg zich vergeefs af, waarom de schrijver dezen zonderlingen naam voor zijn werk gekozen had.

Leviathan..... bijbelsche benaming voor den Testamentischen draak, die in het Oude Verbond de belichaming werd van de anti-goddelijke macht. Echter valt de verwondering weg, wanneer men bedenkt, dat Green in dezen en zijn andere romans de bovenmensche-lijke worsteling beschrijft van zijn helden met bepaalde alles-beheerschende hartstochten; een worsteling, die slechts haar einde neemt bij den zedelijken of lichamelijken ondergang der slachtoffers.

Dit verborgen leven van den mensch, dit onderbewustzijnsleven, dat zeker een groote rol speelt in de menschendaad, stond vooral in de na-oorlogsjaren bij de romankunst in hooge waardeering, terwijl ook het tooneel zich goeddeels op dit terrein bewoog. Het is van deze kunst het welhaast gewijde beginsel; het schept daarin een eigenaardige atmosfeer van tragische afschuw, die den lezer of den toeschouwer tot stikkens toe benauwen kan, maar het geeft tegelijk aan deze tooneel- of romanscheppingen een echo van diepe mensche-lijkheid. Merkwaardigerwijze is in deze literatuur het ware drama niet dat, hetwelk in de letters beschreven staat of in de woorden der acteurs verklankt wordt. Het ware drama ligt aan gene zijde van het gesprokene: zijn weergalm bereikt ons van tusschen de replieken der acteurs of gromt dof als een ondertoon door heel den roman. En Green nu toont zich een meester in het wekken van deze echo's, die smartelijk nagalmen in het hart van zijn lezers.

Wij weten allen, dat het in woorden vertolkte leven, zooals het tot uitdrukking komt in zinnen en geordende redeneeringen, slechts

een deel vormt van een overrijk complex van innerlijke levensuitingen; van een onmetelijken, immer bewegenden, als vloeibaren levenschaos; van een stroom van gewaarwordingen, die voortdurend onze zenuwen beroeren en waaraan zich op haar beurt nog paren ontelbare herinneringen — beelden en ideëen-associaties — tegenstroomingen en reacties, gemoedsbewegingen en wilsacten. Ons verleden werkt voortdurend voort in het heden. In één woord: geen rijker en geen werkzamer, maar ook geen gecompliceerder leven dan dat altijd durende op volle intensiteit werkende menschenleven. Een leven, zoo overdadig rijk aan daden en feiten, dat als de Christen geen steunpunten vond in geloof en rede, ook hij dat leven noodwendig zou gaan zien als een droom van het lichaam. Een eindeloze, nu eens booze, dan weer zoete droom; een droom, die tegelijk onze voorstellingsvormen van het leven en die van het heelal omvat en die bij het huiveringswekkende van de gewaarwordingen, welke menigmaal op den mensch inwerken, dat leven even zoovele malen het karakter van een verlamdende nachtmerrie of een verbijssterende zinsbegoocheling doet aannemen. En wel zéér ontoereikend is de menscheit, als het er om gaat deze werkelijkheid onder woorden te brengen.

Julien Green

Toch is het in die oneindige schatten van het onderbewustzijn, in die rijke schaduwen en duisternissen van het leven, dat de moderne roman sinds een halve eeuw vele onvermoede rijkdommen en onbekende perspectieven vindt.

In navolging van den grooten Balzac en den grooteren Dostojefski is de roman gekomen tot ongehoorde effecten van ontleding, diepte en hallucinatie. Het leven werd er door als van een nieuwe stof. Nemen wij een der moderne romanhelden, dan vinden wij in hem uitgebeeld geheel den overvloed van zijn leven, het volledig function-

neeren van zijn menschelijk organisme, de totale werkelijkheid van zijn leven en zijn wezen: geesteswerk, visioenen, gewoonten, gewaarwordingen, voeding, ideëen, woorden en reminiscenties en dat alles ineengevlochten tot een onontwarbaar net van denkbeeldige en werkelijke dingen, van ontroeringen en zinnelijke neigingen, van nachtmerrrie en van duizeling. En laat ik het aanstonds toevoegen: waar dit onsamenhangend geheel bij François Mauriac immer binnen de menselijke verhoudingen bleef, neemt het — en daarin ligt tegelijk Green's zwakheid — bij Julien Green soms — en in zijn laatste roman meer dan ooit ¹⁾ — monsterachtige afmetingen aan.

Dwaas is intusschen de bewering, als zouden de gevoelens, die de moderne romankunst ontleedt of nieuw ontdekt en die het Freudisme catalogiseert, in den loop der eeuwen aan den kunstenaar ontsnapt zijn.

Immer toch heeft deze een meer dan gewone belangstelling gehad voor de raadselachtige kinderen van den nacht. Werden dezen door den gewonen sterveling als sinistere spoken of onheilbrengende booze geesten gemeden, door hem werden zij als broeders ontvangen, immers zijn dichternatuur bemerkte maar al te groote gelijkenis tusschen de hallucineerende machten, die deze menschen tot haar slachtoffers maakten en de verborgen machten, die in eigen binnenste sluimerden. En zoo is het mogelijk, dat wij in hun schepping menigmaal van die meelijwekkende en tegelijk angstaanjagende figuren ontmoeten, waarvan Shakespeare eenmaal zeide:

There are a kind of men so loose of soul,
That in their sleep will mutter their affairs.

Zeker is, dat onze geest zijn werk niet staakt gedurende den nacht en dat er minder verschil is dan men in het algemeen denkt tusschen den droom tijdens onzen slaap en onze mijmering op klaarlichten dag, met open oog. In dit domein vooral heeft Green in de moderne literatuur de kostbaarste vondsten gedaan. Hij, evenals de grootste onder deze delvers naar verborgen leven — Mauriac — heeft in menig opzicht aan gene zijde van de logische wereld het licht doen schijnen over een verborgen en latent leven, menigvuldig en één tegelijk: organisch en gevoelsleven beide; een leven in een voortdurenden toestand van wording, onderhevig aan branding, aan paniek, aan angst, aan kwelling; aan duizenderlei ondefinieerbare beroeringen, aan plotselinge alternatieven van begeestering en nood. Een onmetelijke levenszee, waarin verwoestende hartstochten in onverwinnbre onstuimigheid rondwoelen: een onmetelijke zee, die zich uitstrekt tot aan den verren horizon, waar de laatste glansen van het geestesleven wegsterven en samenvloeien met het elementair vleeschelijk voelen. In die vage verten doet Green zijn waarnemingen en vandaar brengt hij ons nieuwe waarheden over het geheim van ons leven.

¹⁾ Julien Green. *Epaves*. Plon, 1932.

Reeds aanstonds bij het verschijnen van zijn eersten roman verwierf Green zich een benijdenswaardige plaats in de romanwereld. Hij heeft die plaats behouden en, wat meer is, zijn werk biedt volkomen weerstand, aan de strenge herziening der waarden, die wij op het oogenblik zien plaatsvinden. Zijn werk biedt een zekere uniformiteit, geaccentueerd door de bijzondere karakteristiek van al wat Green-schepping is, maar nimmer vervallen zijn romans in herhaling. De wereld, die zij oproepen, ligt buiten de sfeer der streng-omlijnde werkelijkheid en al wat er het wezen, het karakter en de gevoelens van uitmaakt, schijnt te behooren tot een wereld van droom en waan. De schrijver verzekert, dat hij nimmer van de directe waarneming uitgaat en dat hij zijn personen *schept*, zonder een beroep te doen op zijn werkelijke herinneringen. Wij gelooven dit laatste zonder moeilijkheid. Zijn werk is de triomf der verbeelding, zooals Maurois' romans — alle — lijden aan een ernstig tekort aan beeldingskracht. Doordat de verbeelding van Julien Green zoo'n machtige vruchtbaarheid vertoont en tevens gehoorzaamt — en onberispelijk gehoorzaamt — aan de regels van de logica, zij het dan ook van de hem eigen logica, krijgt dit werk een zekere geloofwaardigheid, die zich menigmaal even sterk aan ons opdringt als de algemeen gangbare. En daardoor ook werd hij de schepper of liever de herschepper van een roman-genre, dat, in al zijn eigenaardigheid, niet minder bestaansrecht heeft dan een ander.¹⁾

Al is het waar, dat Green aan geen enkel schrijver van onzen tijd identiek is, het is even zeker, dat hij zichzelf niet alléén vormde en buiten een zekere Engelsche literatuur, waaraan hij een bepaalden gedachtengang moet ontleend hebben, wijst ook een zekere Fransche kunst in zijn richting. Zijn romans toch herinneren in menig opzicht aan die van Balzac. Of die gelijkenis diepgaand is of oppervlakkig, of zij samenhangt met den vorm van het verhaal of met den gang van zijn inspiratie, over dit alles kan men in discussie treden, maar zij bestaat onbetwistbaar zeker.

Ook Balzac had het temperament van een visioenair en hoewel men zijn „*Comédie Humaine*” langzamerhand op één lijn is gaan stellen met de historische getuigenissen van zijn tijd, lijdt het geen twijfel, dat zijn oeuvre op menige plaats bevolkt wordt door een menschheid, aan zijn koortsachtige verbeelding ontsproten.

Daarmee wil ik geenszins de waarde van Greens werk verkleinen: ik bedoel slechts zijn werkwijze te rechtvaardigen en te doen zien, hoe, ondanks zijn isolement te midden der andere romanciers, die verdeeld zijn tusschen een intransigent „*vérisme*” en een veelhoofdig

¹⁾ Wel heeft deze romankunst haar keerzijde, voor de belichting waarvan ik den lezer moge verwijzen naar een belangwekkend artikel van Dr. P. de Bruin S.J. verschenen in *Boekenschouw* van 15 Juli 1930.

idealisme, hij een volkomen Fransche traditie voortzet, waarin hij zich overigens zeer onderscheidt.

Aan zijn romans ligt immer een decor ten grondslag. Een absoluut werkelijk schouwspel — een huis, een landschap, een stad — brengt bij hem een sterken indruk te weeg en dompelt hem in een romantische of dramatische atmosfeer, analoog aan die welke heerscht op een plaats, waar zich een tragisch gebeuren heeft moeten voltrekken of waar iets verrukkelijks staat plaats te vinden.... Wanneer dit decor eenmaal is vastgelegd, roept de schrijver zijn figuren op in streng-logische harmonie met het aanschouwde decor en hij schenkt hun het leven. Dat leven, hetwelk zij *gedwongen* zijn te leven op deze plaats. De aldus tot het leven geroepen personen scheppen op hun beurt het historisch gebeuren, dat zich ontrolt volgens de mogelijkheden van hun temperament, maar dat altijd ook weer in overeenstemming blijft met de ontroerende, zonderlinge plaats, waar het geboren werd.

Het is de virtuositeit van den taalkunstenaar Green, die hem veroorlooft de „mystiek” van dit grootendeels onbewuste leven te verklanken. Men weet, hoe de herinnering aan een schoon natuurfereel, aan een doordringend parfum, aan een bevallig meisje zich zeer levendig aan onzen geest kan opdringen en hoe landschapsbeeld, geur, charme of glimlach ons bijblijven, zóó zeer onthecht aan alle woord, dat men er voor terugschrikt ze bij name te noemen, en men de herinnering slechts aan een bepaalden hartklop herkent. Deze teere, innerlijke wereld op het plan van den woordklank overdragen beteekent voor ieder ander dan Green en eenigen der groote Fransche hedendaagsche schrijvers, er natuur en rythme op grove wijze van aantasten, of die misschien volkomen verwoesten. Bij Green is dat geenszins het geval. Zijn toon, in mineur en ietwat dof en egaal, roept beurtelings en in vol accoord met het weergegeven verhaal gehoors- en gezichtsbeelden op. Zijn woordkeus en zijn zinsbouw hebben een ongeëvenaarde plastische kracht en doen nu eens de overvloedige details van schildering scherp en aangrijpend naar voren treden, om deze dan weer, in het vage weggedoezeld, te doen verdwijnen. Een vreugde-sfeer, de sfeer van de vrees, een veelal onberedeneerde vrees, overkoepelt loodzwaar het leven der figuren en geeft hun evenals het decor, waarin zij zich bewegen, een spookachtig en onwezenlijk aanschijn. Het is de stilte, die deze levens beheerscht. De personen zijn zwijgzaam en in zichzelf gekeerd, opgesloten in de eenzaamheid van hun onmededeelbare zielen. Een manie bepaalt hun handelen. Zij leven in vrees voor zichzelf en voor de wereld buiten hen. De eenzaamheid is de atmosfeer, die zij ademen en die, beklemmend, hun vaak den adem beneemt. Als werktuiglijk, neergedrukt onder het loodzwaar gewicht van deze entourage, schrijden de helden van Green door het leven. Vreemde banden

vormen zich tusschen deze menschen, waar de demonische harts-tochten, die in hen werken, den natuurlijken band van vriendschap of liefde onmogelijk maken. Somnambulen worden het, veelal boosaardige somnambulen... spookfiguren zonder elan en zonder spontaniteit, die allen even weinig de werkelijkheid van de fictie onderscheiden en die werktuigelijk voortleven, zonder ideaal en..... zonder bestaansgrond. Beklagenswaardigen om hun onstandvastigheid, armzaligen, die niet de minste vat hebben op de wereld buiten hen, en die voortgaan in automatischen gang, ondersteund door het omringend decor, dat meer leven heeft dan zijzelf. Alle leven, alle kleur concentreert zich ten slotte in materiele détails en de mensch verschijnt nimmer anders dan als het beeld van de verpersoonlijkte middelmatigheid. En deze gedachte dringt zich na lezing van Greens werken menigmaal aan ons op: zelfs als de schrijver bedoelde de banaliteit van het dagelijksche leven te schilderen, is hij zijn doel te ver voorbijgeschoten, want onontkoombaar is de indruk, dat te vaak de waarheid der karakters en der situatie's wordt opgeofferd aan een eens gestelde these.

In Green's laatsten roman: „*Epaves*”, dient de aanblik van de Seine bij avond als uitgangspunt. De rivier biedt den schrijver het imponeerende kader, dat zijn verbeelding den stoot geeft. 's Avonds toch krijgen de donkere stroom en zijn verlaten oevers voor iederen gepraedisponeerden geest een onheilspellenden aanblik. En overvallen door een onweerstaanbare angst en geboeid door een onverbreekbare sfeer van geheimzinnigheid komt de held van het boek, Philippe, zich hier ondervragen en zijn eigen-ik ontdekken. Plotseeling zijn gemakkelijke, ijdele en lafhartige leven moe geworden, ziet hij zich ten prooi aan de wanhoop.

Philippe heeft tot dan toe altijd geleefd in rijkdom, is knap van verschijning en schiep behagen in zijn schoonheid. Niets zegt ons, dat het hem aan verstand of talent ontbreekt, maar zijn leven is waardeloos aan hem voorbijgegaan, zonder dat hij ook maar één der onbaatzuchtige ideeën nastreefde, waarvan zijn onbestemde dromen vervuld waren. Evenmin wist hij zich de liefde te verzekeren van de vrouw, die hij ter voldoening aan een gril trouwde, noch ook die van zijn zoon, met wien hij verveeld en gedwongen omging. Echter liet hij zijn levensrust door dergelijke „bijkomstigheden” nimmer aantasten en alles, wat in staat zou geweest zijn de doodsche rust van zijn levensdagen te verstoren of zijn ijdelheid te kwetsen, wist hij verre van zijn levenspad en van zijn gedachtenleven te houden.

Dat duurt zoo voort tot op het oogenblik, waarop de Seine zich dreigend aan hem vertoont en een schrikwekkend gebeuren aan de oevers hem uit zijn droom komt rukken, om hem de wreede overtuiging bij te brengen, dat hij een verachtenswaardig zwakkeeling is. Als Philippe langs de Seine-kade wandelt, bemerkt hij plots

een arme vrouw, die, in wanhopigen strijd met een vagebond, op het punt staat in het water te worden geworpen. De vrouw roept zijn hulp in en dan gebeurt het ongelooflijke in hem. Voor de eerste maal in zijn leven wordt er een ernstige tweestrijd in zijn binnenste gevoerd. Weliswaar ontbreekt het hem ten slotte aan den noodigen moed om te hulp te snellen en gaat hij smadelijk heen, maar allerlei nieuwe gedachten houden hem van die stonde af gevangen. Hij waande zich moedig en in staat de grootste hinderpalen ter zijde te stellen. Hij kende zich niet en hij verwondert zich er hoogstelijk over, dat hij deze overtuiging van een held te zijn ook aan zijn omgeving wist op te dringen. En hij begrijpt, hoe, sterk in 'dit onverdiende vertrouwen, hij de benijde man werd, die zich schraagde met zijn zelfzucht en trots. Hij heeft er een voorgevoel van, dat er een verandering ten goede in zijn leven zal plaatsvinden en hij probeert het verleden te vergeten, om zich ontvankelijk te maken voor nieuwe gedachten en zijn achting voor zichzelf te herwinnen.

Maar het noodlot vervolgt hem en dienzelfden avond wordt hij op dezelfde plek door een apache aangehouden, wien hij weerstandsloos zijn portefeuille toewerpt. En nu breekt zich de zekerheid in hem baan, dat hij geen zwakkeling is, maar een lafaard zonder meer en al zijn illusie's omtrent een beter-ik, dat in hem leven zou, worden met één slag in stukken gebroken.

Bij een normaal mensch zouden deze voorvallen spoedig vergeten zijn: bij Philippe beteekenen zij de inleiding tot een geestesziekte, die hem geen oogenblik meer loslaat. De roman ontleedt verder de gevolgen van dezen dag en het geestelijk verval, daaruit voortgekomen. Philippe is voortaan een wezen, wiens leven uiteenvalt, een „wrak", een speelbal van de grillen van het noodlot, zijn fictie's, zijn dwangideeën en anderer wil.

Zooals Green zoo suggestief zegt: Philippe „perd la face" ten opzichte van hen, die hem als een achtenswaardig man beschouwden en langzamerhand gaan allen hem zien, zooals hij is: een laf karakterloos man. Eliane, een ongetrouwde schoonzuster, leeft met Philippe en zijn familie samen. De bewondering, die zij in den aanvang voor hem voelt maakt plaats voor minachting en afkeer, wanneer ook zij zijn bekrompenheid, zijn egoïstische mentaliteit en zijn moedeloosheid ontdekt. Niettemin vat zij een misdadige, afschuwelijke liefde voor hem op en hij, overstelpt door de tragiek, die zich aan hem voltrekt, bezwijkt, zooals hij voortdurend weer vallen zal.

Deze moreele doodstrijd van Philippe eenerzijds en de schuldige, verfoeilijke, bestreden hartstocht van Eliane anderzijds vormen het stramien van den roman en vullen een groot aantal episodes, rijk aan allerlei beteekenisvol en logisch-gerechtvaardigd zedelijk gebeuren, waarop de wreedste en scherpste analyse een hel licht doet schijnen.

En toch — de bekentenis moet mij van het hart — ontroert het

ongeluk van deze velen mij weinig. Philippe is te ver van ons weg, verder dan Adrienne Mesurat en verder dan alle personen uit *Mont-Cinère* en *Léviathan*. Deze oppervlakkige ziel, die zichzelf ook niet één oogenblik vermag te bezitten, zou menscheijk zijn, als zij het lijden kende: zij wekt nu den indruk volkomen apathisch te zijn. Wat de andere personen betreft, zij leven niet, zij spelen met het leven of juistcr nog: „ils jouent à la vie”, hun karakter is identiek aan dat van Philippe. Eliane, die de meeste persoonlijkheid bezit — en het meeste leven — is de eenige, die van tijd tot tijd op bewuste wijze schijnt te handelen; maar ook zij biedt niet lang weerstand aan het automatisme, dat rond haar heerscht; na eenige malen in opstand te zijn geweest tegen het schijn-leven, dat de anderen lijden en hun dak ontvlucht te zijn, komt zij bij hen terug om, welhaast gelaten, het pseudo-leven aan hun zijde te hervatten.

Men ziet, hoe deze figuren waardig zijn haar plaats in te nemen in de galerie van vervloekte, afzichtelijke en onvergetelijke helden van Green. En hoe uitzonderlijk men deze karakters ook beoordeelen mag, men ondergaat er zeker de kracht, het sombere prestige en de waarheid van. In dit laatste opzicht zal de derde figuur uit het boek, de vrouw van Philippe, moeilijker voldoen dan de anderen. Zij geeft zich over aan allerlei zonderlinge grillen en lijkt ons inconsequent in haar gedragingen. Maar deze inconsequentie vindt haar verklaring, wanneer men bedenkt, hoe zij haar jeugd nog niet ontwassen is en hoe zij op den leeftijd, waarop een ander het leven kent, nog immer argeloos met het leven speelt. De rol, die zij in het verhaal vervult, is wel is waar van minder duidelijke omlijning, haar karakter ontgaat ons ten deele om zijn geheimzinnigheid, maar moge het geheel ons zoo eenige bevreemding laten, de détails betreffende haar houding en haar leven geven ons velerlei subtile en treffende nuanceeringen te genieten, waarvan wij de volkomen juistheid moeten erkennen.

De laatste roman van Green levert het bewijs, dat hij nog niet aan het eind van zijn kunnen is: woordkeus en zinsbouw zijn zekerder dan te voren en nog altijd groeit de expressieve soepelheid van zijn stijl. Zijn compositie wordt knapper: hij orkestreert zijn thema's op meer meesterlijke wijze dan in voorgaande romans: de lugubere aanblik van de rivier, de nooit-gestilde vlucht van het verraderlijke water, de ontbinding van de tragische levens zijner helden. Hij voelt zich meer dan ooit in den doolhof van zijn psychologische verwickelingen op zijn gemak en toch zijn er twee dingen, die ons beletten in „*Epaves*” zijn meesterwerk te begroeten.

Green beging de fout zijn handeling niet in een bepaalde groep van menschen besloten te houden. In de vorige boeken zagen wij de hartstochten als in een gesloten vaas gisten in een besloten groep van menschen en de romans wonnen daardoor aan waarschijnlijkheid, wat „*Epaves*” door het gemis daarvan verliest. Philippe en

zijn vrouw wonen in Parijs: het isolement, waarin zij leven; het zonderlinge van hun daden; de vreemde bijfiguren, die zij om zich heen ontmoeten; het ongewone en verontrustende, dat er ligt tot in hun huis en in hun meubelen, dat alles doet ons onwaarschijnlijk en willekeurig aan.....

Ook de ontkenning is niet onberispelijk. Waar vindt Philippe plotseling de kracht een nieuw leven te beginnen, na een ontredde- ring en een ontwrichting, die alleszins den indruk wekte van defi- nitief te zijn? Dat feit vooral wekt een verwondering, waarvan men moeilijk bekomt.....

Desondanks blijft „*Epaves*” een der beste romans van Green. Het is een hardvochtig, stoutmoedig, diepzinnig en tragisch boek, een boek van harde waarheden..... een boek ook van een groot taalkunstenaar.

Uit het bovenstaande artikel zal de lezer de conclusie moeten trekken, dat Green alleen door volwassen, ontwikkelde lezers zal mogen gelezen worden en dan nog zal noodig zijn, wat Dr. P. de Bruin S.J. in zijn artikel vermeldde, dat dezen een goede geestelijke gezondheid genieten, om er zonder schade voor hun ziel mee kennis te maken. B.

Varia

I „Roeping” besluit zijn tienden jaargang met een Jubileum- nummer, een rijk gevarieerde aflevering, waarin o.a. van Duin- kerken de gelegenheidsbijdrage „Ervaring wordt Herinnering” plaatst en Engelman een leerrijke beschouwing over „Strofen van Andries de Hoghe” biedt.

Het tijdschrift is in den loop der jaren onder de zeer actieve leiding van zijn hoofdredacteur een der belangrijkste en omvattendste periodieken geworden. Zijn aanvankelijk vooral litteraire belang- stelling heeft gaandeweg ook plaats ingeruimd voor sociale en poli- tieke artikelen, voor algemeen culturele bijdragen. Het is het eenige katholieke tijdschrift dat bewust de banden tusschen Vlaanderen en het Noorden nauwer aanhaalt en op de beteekenis der Zuidelijke provincies van Nederland den nadruk legt, zonder daarom eenig provincialisme te huldigen. Moge het zijn jeugd trouw blijven.

II De „*Nouvelles littéraires*” hebben van Premela's vertaling van Maurois' „*Cercle de Famillie*” vernomen en schrijven daarover het volgende: „*André Maurois en Hollande*. Le directeur de la revue *Het Fransche Boek*, Martin J. Premela, avait déjà traduit en hollan- dais plusieurs ouvrages d'André Maurois. Il vient de publier sa traduction du *Cercle de Famille*, sous ce titre: *De Viciëuse Cirkel*. Voilà ce qui s'appelle mettre les points sur les i.”

III In „Den Gulden Winckel” (Sept.) bespreekt Bloem de essay-bundels van Marsman en Engelman en zegt daarin op zijn kalme, wat slordige manier zeer juiste dingen.

„Maar ik wil één ding opmerken: dat een voorkeur voor het moderne, in welken tijd ook, altijd in laatste instantie wil zeggen een voorkeur voor het vormelement in de kunst boven het inhoudselement. Immers, de inhoud der poëzie wijzigt zich in den loop der tijden niet (behalve dan in dien oppervlakkigsten zin, dat er nu enkele dingen zijn — auto's, vliegtuigen e.a. bijv. — die er vroeger niet waren), wat verandert is ten slotte altijd de vorm.”

Op den laatsten zin is echter wel iets af te dingen. Over Engelman zegt hij o.a.:

„Een lezer — en dan bovendien nog een, die aan zijn indrukken uitdrukking kan geven — is Jan Engelman, de belangrijkste figuur onder de jongere katholieke schrijvers. Mogen zijn medestanders hem in eere houden; hun beweging heeft er voorspanders waarlijk nog niet zooveel van zijn belang, dat zij er niet zuinig op behoeven te zijn.”

IV In de „Etudes” van 5 Sept. schrijft Marguerite Bourcet over Paul Bourget en Gyp en trekt een parallel tusschen den bekenden meester van den psychologischen roman en de veelschrijfster. Zij besluit haar lange studie met de bemerking: „Nous nous plaignons parfois de ce que les sujets dits „bien pensants” soient forcément fadasses et Zénaïde Fleuriot. Mais malheureux que nous sommes! il n'y a pas de sujets „catholiques”, il y a la vie, tout simplement, reflétée, interprétée, retransmise par des pensées catholiques ou non.... „Si vous voulez faire (dit Maritain) une oeuvre chrétienne, ne cherchez jamais „à faire chrétien”: soyez chrétien et cherchez à faire oeuvre belle où passera votre coeur”.

Et ceci nous ramène, finalement à citer le Livre qui est le commencement et le terme de toute littérature: „Un bon arbre ne peut produire de mauvais fruits ni un mauvais arbre de bons fruits”.

Van Diverse Pluimage

NOAILLAT (Simone de) MARTHE DE NOAILLAT 1865-1926. (372) 15 frs. „Hieron”, Paray-le-Monial, 1931.

Het leven dezer merkwaardige vrouw, Marthe de Noailat, is wel waard beschreven te worden. Zij is een Apostel geweest in de wereld en heeft daar een leven geleid van de hoogste Christelijke deugd. Meerdere malen opgenomen in het klooster, moest zij dit telkens weer verlaten en vrede nemen met de plaats, die de Voorzienigheid haar aanwees. Simone de Noailat, schoonzuster van Marthe, heeft haar taak met groote objectiviteit opgevat en doorgevoerd; nergens treedt de schrijfster hinderlijk tusschenbeide of vervalt zij in een panegyrischen toon. Bovendien heeft zij een levendige wijze van voorstellen en weet zij haar stof zoo te be-

heerschen en in te deelen, dat er een geordend geheel ontstaat. Het is de zeer goede biografie van een heilige en wijze vrouw, die het Christendom beleefd heeft tot in zijn uiterste consequenties.

SMIT (Gabriel) REQUIEM IN MEMORIAM MATRIS.

BOURBON (Louis de) ZWERVING. Beide A. A. M. Stols, Maastricht en Brussel, 1932.

Twee kleine bundels verzen van jonge dichters, wier namen elk tijdschriften-lezer kent. Gabriel Smit, die bij vroegere gelegenheden zich sterk voor invloeden toegankelijk toonde, is hier zich zelf geworden. Een weemoedig herinneren heeft hem hier zeer eenvoudige en zeer zuivere verzen geïnspireerd, die niet verrassen door nieuwe rythmen of forsche verbeeldingen, maar door een zeer persoonlijken, innigen toon. Alles klinkt hier omfloerst en gedempt, een werkelijk Requiem van Gregoriaansche innigheid.

Louis de Bourbon is rijker en breeder dan Gabriel Smit, ofschoon ook hij terugkomt van zijn vroegere piratentochten. Er is in hem nog veel, wat ik „mode-verbeelding” zou willen noemen, geforceerde steigerung van sentiment of fantasie, maar waar hij stil voor zich heen de dingen zegt die hem ontroeren, is hij van een rake onmiddellijkheid. Zoo in „Vriend”, dat eindigt:

Dan ging hij heen; zijn lichte stap
stierf weg op de smalle zoldertrap;
maar in de kamer hing langen tijd
nog de glans van zijn tastbare teederheid.

KRANENDONK DUFFELS (Dr. J. A. van) GEZONDHEIDSZORG.
(275) J. J. Romen & Zonen, Roermond-Maaseyck.

Dit belangrijke boek sluit volkomen aan bij die moderne doelstelling der geneeskunde, welke meer en meer aan betekenis wint, — het preventief werkzaam zijn. Men zal er dan ook geen aanwijzingen in vinden van beproefde middelen om ziekten of kwalen te genezen. De schrijver legt er zelfs den nadruk op, dat het stellen van een diagnose en de aanwijzing der behandeling de taak van den medicus is. Maar het geeft den ontwikkelden leek eenig inzicht in het wezen van sommige ziekten en het geeft aan hoe verschillende ziekten of haar verergering voorkomen kunnen worden. Gedachtig de woorden: voorkomen is beter dan genezen. Als zoodanig is dit een uitstekend boek. Het is populair geschreven, maar volstrekt niet oppervlakkig. De sociaal-hygienische vraagstukken trekken — gelukkig — steeds meer de aandacht van het lekenpubliek. Dr. Kr. Duffels' boek zal hier nog beduidend toe kunnen bijdragen.

VOORHOEVE (Dr. J.) ZENUWZWAKTE. (47) f 0.90. La Rivière en Voorhoeve, Zwolle.

Op bevattelijke wijze worden hier voor den leek ziekteverschijnselen, oorzaken, voorkoming (bij kinderen, bij rijpere jeugd, bij volwassenen) en behandeling aangegeven. In dezen tijd aan allen aanbevolen.

GIELEN (Dr. Jos) e.a., PAEDAGOGISCHE GESCHRIFTEN, Deel I.
Inleiding Prof. Dr. F. Sassen. (158) f 1.75. J. Muuses, Purmerend, 1932.

Achtereenvolgens worden hier behandeld: Fénelon (de opvoeding van meisjes [1687]); de la Salle (Leidraad voor katholieke scholen [1709]); Overberg (Anweisung zum zweckmässigen Schulunterricht [1793]); Auer (Nieuwe wegen naar 't oude doel [1897]); Lindworsky (Willensschule [1922]); Paus Pius XI (Encycliek „Divini illius magistri” [1929]). De inleider noemt het boek bij uitstek geëigend om de studie van de historische paedagogiek te bevorderen, waarbij wij ons geheel kunnen aansluiten.

Het Verboden Rijk

door J. v. H.

De voorbijge grootheid van een land als Portugal moet een dichter als Slauerhoff wel bekoren. Hij is dichter en piraat, minnaar van rauwe zeetochten en van het schoone gevoelige spel der rythmen en de tweestrijd tusschen deze onverzoenbaarheden is voelbaar door heel zijn werk. Hij beschrijft wel „selbsterlebtes”, waar de held uit „Het Verboden Rijk” met weerzin jegens zich zelf beurtelings strofen neerschrijft en deze naderhand weer verafschuwt. De poëzie is zijn demon.

Ook Slauerhoff zelf lijdt aan dien demon. Zijn genius is niet een liefelijke muze, met bloembekranste lier hem noodend tot den Meinacht: „Poète, prends ton luth et me donne un baiser”, maar een demonische, donkere macht, een furie vol verteerende wanhoop.

De aangrijpendste gedichten die ik van Slauerhoff ken, staan in een der afleveringen van „Helikon”:

Ik voel mij van binnen bederven,
Nu weet ik waaraan ik zal sterven:
Aan de oevers van de Taag.
Aan de gele, afhellende oevers,
Er is niets schooners en droevers,
En 't bestaan verheven en traag.

Ik voel mij van binnen bederven.
Hier heeft het zin om te sterven.
Waar alles wulpsch zwelgt in smart:
Lisboa, eens stad der steden,
Die 't verleden voortsleept in 't heden,
En ruïnes met roem verwacht.

Ik word door dien waan betooverd;
Ook ik heb ontdekt en veroverd
Die later alles verloor
Om hier aan den tragen stroom
Bij het graf van den grootsten droom
Te sterven: tudo es dor”.

Het heete bloed dier Zuiderlingen, hun ontdekkingsdrift en zwerflust, hun vlammeende daden ter zee, hun schelle ondeugden, dit alles heeft het den dichter-piraat aangedaan.

Slauerhoff heeft minder oog voor deugd dan voor ondeugd, wil dit ook niet hebben. Een gave natuur is hij niet: zijn inspiratie scheert graag langs het perverse en hierin heeft hij reeds school gemaakt. Maar van de dichtende Nederlanders van het oogenblik is hij het onmiddellijkst dichter; bij hem is vaak nog rauwe natuur,

ongecultiveerde, slordige onmiddellijkheid, bij hem hebben de woorden nog oerkracht, gevoelszin, zijn het nog instinctgeladen uitingen, die soms hortend naar het oppervlak dringen. Slauerhoff bekommert zich, schijnt het, niet om wat er door anderen gepredikt en verlangd wordt; hij onderneemt, ongemoeid en zorgeloos, zijn vikingtochten en verdeelt, belangeloos om de afloop, zijn buit naar de vier winden. Of hij in werkelijkheid de piratennatuur is, die zijn

werken verraden en die de zeeën heeft afgestroopt, doet weinig ter zake: wij hebben slechts te maken met den neerslag van zijn werkelijke of verbeelde omzwervingen.

Hij blijkt, zoowel in zijn proza als in zijn gedichten, een zeldzaam evocatief vermogen te bezitten, het talent om met weinige, uiterst eenvoudige en voor de hand liggende, maar met somnambulistische zekerheid gekozen worden en trekken een tafreel op te roepen, gewoonlijk tafreelen geladen met sfeer en ziel. Een dreigend, somber noodlot hangt benauwend achter zijn zinnen. Een adem van komend onheil gaat er onhoorbaar en toch waar te nemen doorheen. In het doen voorvoelen van iets huiveringwekkends, van een naderende geheimzinnigheid ligt zijn bijzondere kracht. Hij is een ras-

J. SLAUERHOFF

schrijver — zooals ieder die een bladzijde van hem leest, constateeren kan —, die moeiteloos, schijnbaar zonder eenig zoeken, de luguberste verschrikkingen oproept. In zijn vroegeren bundel „Schuim en Asch” bereikt dat lugubere een enkele maal een toch nog te bewonderen wansmakelijkheid. Zijn taal is herhaaldelijk van een nonchalante losheid; maar dit onverzorgde werkt niet hinderend op het geheel. Het versterkt misschien zelfs de indruk van het meedoogenloos natuur- of menschengebeuren dat de schrijver wil oproepen.

Zulk een natuur moet gefascineerd zijn door wat de zeeën en kusten hem nog toefluisteren van de vergane grootheid der Portugeezen. In het geciteerde Helikon-vers „O Engeitado” klinkt vooral de bitterheid van den rouw door om het droevig verval eener stad en eener natie, die eens de heraut van Europa in alle zeeën was. Zijn nieuwen roman „Het Verboden Rijk” heeft Slauerhoff gedeeltelijk opgebouwd uit het kostelijk materiaal dat de zwerftochten en neerzettingen der Portugeezen in het Oosten hem boden. Het oude Macao, de Portugeesche kolonie op de Chineesche kust, is een der hoofdtooneelen van het verhaal. Luis de Camoës, de dichter-avonturier, is er de held van. Maar overigens is het een wilde verbeelding, wat Slauerhoff in zijn „Verboden Rijk” aanbiedt, een vrije fictie op historischen achtergrond. Afwijkend van het gewone procédé, dat gezapig en geleidelijk de handeling afspint, geeft hij in grillige opeenvolging het verhaal der gebeurtenissen en lascht daartusschen stukken dagboek van Camoës zelf in, een aanvankelijk wat verbijssterende methode, waarmee de lezer echter spoedig verzoend raakt.

Dit Portugeesche gedeelte van het boek, het grootste, lijkt mij het best geslaagd. Slauerhoff is er de fijne speurder van Camoës' innerlijke beroeringen, van zijn tweespalt en zijn onzekerheden, van zijn verre verlangens en zijn ontroerbaar gemoed. Het leven op een gevaarlijken voorpost, zooals het te Macao geleefd wordt, ver van vaderland en vaderlandsch gebied, wordt iets angstwekkends onder Slauerhoff's hand. Hij versmaadt echter alle gepyschologiseer, hij beschrijft slechts menschen en lotgevallen, daden en houdingen van menschen, slagen van natuur en fortuin. Zoo moeten de uitgetrokken Portugeezen daar gezworven en gehuisd hebben, wreed vaak jegens een inlandsche bevolking, vóór alles tuk op goud en koopwaar, in hun verre eenzaamheid los van de banden, waarmee geweten en traditie in het moederland hen gebonden hielden. Evenals Farria en Mendez hebben de trouwste en ondernemendste zeevaarders vaak vertwijfeld aan dat moederland en wraak geroepen over de nalatigheid hunner lastgevers. Al het wel en wee, dat deze zee- en weergeharde zwervers in blinde zeildrift tegemoetstreefden, hun avontuurzin en roekeloosheid, en daarnaast de wilde natuurkrachten, dit alles bezielt Slauerhoff's verhaal en maakt het tot een boeiend avontuur. Meer dan Arthur van Schendel, die in „Jan Compagnie” vooral den eerlijken, oprechten zin, het goedronde en soliede van een eenvoudigen Amsterdamschen dienstnemer tegenover de bedenkelijke plannen en practijken der machtige Compagnie beschrijft zonder het avontuur in zijn roman te betrekken, is Slauerhoff juist door het prikkelende, meeslepende, bedwelmende van het avontuur geïnspireerd.

De vergelijking met van Schendel's gelijktijdig boek dringt zich van zelf op. Waar Slauerhoff zijn boeiender, verwikkelder opbouw, zijn poëtischer opvatting en voorstelling, zijn gecompliceerder en

dieper menselijkheid voòr heeft; daar wint het „Jan Compagnie” aan gaafheid en evenwicht van samenstelling, aan nauwkeurigheid en verantwoordheid van milieu-beschrijving. Het is de jongere schrijver naast den ouden. Maar beiden hebben een streng schrijvers-geweten, beiden stellen zich hooge eischen, beiden bewonderen hetgeen zij beschrijven en zien het groote in een tijd en in daden, waarin men tegenwoordig al te licht dit groote om het vele afkeurswaardige voorbijziet. Ik geloof niet dat in Nederland iemand anders dan Slauerhoff en van Schendel op het oogenblik deze boeken zou kunnen schrijven. Toch is het geen „nieuw” proza, wat zij schrijven; het heeft eer iets oudgewends, iets degelijk beproefds over zich als de vast ineengeklonken zeebodems, waarin hun helden uitvaren. Maar het is reëel en zeevast proza, het zegt de dingen zooals ze zijn; de woorden dragen hun werkelijken zin en kiezen zee zonder gevaar voor over- of onderlading. Slauerhoff is meer dichter dan van Schendel; hij bekommert zich minder om de onmiddellijke realiteit, zoekt meer het symbool, den zin der dingen en verschijnselen, teveel zelfs, zoodat zijn boek op het einde in een mystificatie verloopt.

Uit beide werken blijkt weer eens te meer, hoe moeilijk het is een historisch gegeven tot een bloeiende en bloedwarme verbeelding te herscheppen. Er ligt ondanks alles iets mats, iets verafs over deze menschen, of zij door een nevel of in de schemering werden waargenomen. Zij hebben niet die onmiddellijkheid en nabijheid, die volledige vertrouwdheid en bekendheid, die de figuren van allereerste schrijvers kenmerken. Deze laatsten zijn zoo volledig mensch geworden in het bewustzijn van den lezer, hun gemoedsleven en hun reacties zijn zoo doorzichtig vastgelegd in den tekst van het boek, dat de contouren van hun wezen onuitwischbaar en onvervaagbaar in onze herinnering staan; het zijn menschen met wie wij onmiddellijk contact zouden vinden. Zouden zij de werkelijke wereld intreden, dan zou ons dit geen oogenblik verbazen. Maar hoe dachten en voelden de menschen van drie, vier eeuwen vroeger? Al kent men hun uiterlijk leven en hun omgeving tot in het minste détail, hun innerlijke houding, hun wijze van zien en gevoelen wijkt in zooveel onontleedbare schakeeringen af van de onze, dat slechts enkele bevestigingen dezen afstand volkomen kunnen opheffen en de illusie bestendigen. Noch Slauerhoff noch van Schendel is het gelukt hun helden zoo van kloppende, warmbloedige menselijkheid te vervullen dat wij tijd en afstand vergeten, dat hun lotgevallen, hun vreugden en verslagenheden de onze worden. Wij volgen hen uit de verte; het blijven menschen uit een anderen tijd, een andere atmosfeer.

Doch het is Slauerhoff in zijn roman eigenlijk niet te doen om Camoëns, maar om „Het Verboden Rijk”, om China; dit vormt voortdurend de geheimzinnige achtergrond. Er komen veel geheimzinnigheden voor in de laatste helft van Slauerhoff's verhaal, die de

waarde van het werk niet verhoogen. Heeft hij de bedoeling gehad de onverzoenbaarheid van Oost en West, de onvereinigbaarheid van de Westersche volken en het oude cultuurvolk, de Chineezzen, te doen uitkomen, zooals een uitgeversnotitie op de kaft van het boek aangeeft? 't Is mogelijk, maar bijzonder geslaagd is hij in die bedoeling niet. Wellicht hangt met die bedoeling ook het raadselachtige optreden samen van den marconist even na het midden van den roman, een verbluffende manoeuvre, die niet op bevredigende wijze in het groote geheel wordt ingeschakeld en mij een groote mislukking lijkt. De marconist moet later — op wat voor manier, ontgaat mij volkomen — met Camoës te identificeeren zijn: is het langs den weg der zielsverhuizing, is het door een soort transfusie of transformatie? Ik begrijp er niets van. Heeft Slauerhoff het onderbewustzijn te hulp willen roepen en een tot nog toe weinig bekend verschijnsel als motief voor zijn roman willen verwerken? Hoe men het wendt of keert, het wordt er niet duidelijker op. De lezer staat hier voor onoplosbare raadsels. Men beleeft hier bijna gelijke goocheltoeren als in het tweede deel van Goethe's Faust. Beurtelings spelen de tooneelen zich af in de zestiende en in de twintigste eeuw. Wat heeft in 's hemelsnaam die marconist, stammend van de Noordkust van Ierland, met Camoës te maken? Ik kan geen enkelen, ook maar vermoedelijken uitweg vinden. „Het Verboden Rijk” moet wel de sleutel voor deze fumisterie aan de hand doen, maar ook deze sleutel past niet. Misschien kan een uiterst welwillend, symbool-zuchtig lezer er zooveel „hineinsymboliseren”, dat hij Slauerhoff's manoeuvre een geniale vinding noemt; het lijkt echter eer een afdwaling. Of er van een dergelijke oplossing iets zou te maken geweest zijn, weet ik niet: wat Slauerhoff ervan gemaakt heeft, is de gecompliceerdste rebus die men onder de oogen kan krijgen. Het blijft een raadsel zonder antwoord, een onaannemelijke fictie die zich zoò ver van alle menschenlijke waarschijnlijkheid, mogelijkheid zelfs verwijdt, dat het verwondert in een zoo goed begonnen en voorloopig geslaagd werk een dergelijke ontsparing te beleven.

Zijn voorliefde voor het mysterieuze heeft den schrijver hier verleid tot een „faux pas”. Slauerhoff heeft meer voorliefdes, vooroordeelen zelfs die hinderlijk in den weg treden. Voor het religieuze bijvoorbeeld ontbreekt hem alle begrip: overal waar zich godsdienst manifesteert, in welke vorm ook, ziet hij dit in een caricatuur.

Het is echter onmogelijk de Portugeezen der vijftiende eeuw innerlijk nader te komen zonder eenig besef, eenige waardeering voor hun religieuze overtuigdheden. Maar het schijnt tot de noodzakelijke bevangenheden der Forum-schrijvers — „Het Verboden Rijk” is eerst in dit maandschrift gepubliceerd — te behooren voor dit gedeelte menschenlijkheid een instinctieven afkeer te gevoelen. Slauerhoff toont weinig respect te bezitten voor de katholieke missionarissen uit Camoës' tijd; en toch moest hij weten dat de besten hunner

een menselijke grootheid, een ondernemingszin, een belangeloosheid en een durf ontvouwd hebben, die bij *zijn* helden niet achterstaan.

Is het hem dan volkomen onbekend dat de Odysseade van Xaverius een geestkracht en heroïeken avontuurzin vertegenwoordigt die zelfs voor Forum-redacteuren nog te bewonderen zijn zou? Ten tijde van Camoê's, die in 1553 naar Indië toog, droegen alle zeeën van het Oosten de faam zijner grootheid. En in zijn spoor zijn er anderen getreden.

Maar Slauerhoff voedt een ingekankerden lust aan de ondeugd; met een zekere bravour laat hij schurkenstreken uitvoeren, of dit het eigenlijke doel, de meest aangepaste bezigheid der menschenatuur was. Het wordt cliché bij hem. De koning te Lissabon is natuurlijk een aartstiran, zijn zoon een domme dwingeland, de bevelhebber te Macao en de minnaar van diens dochter zijn gewetenloze bruten, de geestelijken zijn op goud verzotte zedenpredikers, de kooplieden slimme geldwolven en zoo gaat het door. Alleen Camoê's is een fatsoenlijk man en Pilar, de dochter van Macao's commandant, is een Oostersche engel. Zij alleen maken een goed figuur in dezen brouwketel van misdadigers. Wie zal ons eens verlossen van deze simplistische menschenindeeling: negen-en-negentig schurken op één dragelijk mensch?

Robert de Traz heeft onlangs in de „Nouvelles Littéraires” een „Rorate Coeli” aangeheven om de terugkeer in de literatuur van wat hij „se risque à appeler les „beaux sentiments”. J'entends par là que le courage, la fidélité, le devouement, la force de caractère et la grandeur d'âme y font complètement défaut. Ou s'ils y paraissent, c'est sous forme d'hypocrisie ou de duperie; l'analyse de l'auteur les ramène vite à leurs composantes, qui sont l'intérêt, le mensonge ou la lâcheté. Bref, n'ont de réalité que les sentiments bas, médiocres, que les insuffisances de personnalité, que les déviations.

Bien entendu, je ne fais pas cette remarque au nom de la morale; celle-ci n'a rien à voir dans les réflexions qui suivent. Je me borne à noter la volonté réfléchie d'exclure de l'art psychologique les tendances supérieures de l'homme. Notre époque a été terrorisée par le décret d'André Gide qu'on ne fait pas de bonne littérature avec de bons sentiments..... S'il s'agit des „aventures”, celle de la sainteté par exemple, ou celle de la passion combattue, ou celle d'un sacrifice paternel, sont aussi audacieuses que celle du faux-monnayage. S'il s'agit d'être „sincère”, on l'est d'avantage quand on ne suspecte pas les parties hautes de l'être, quand on ne les nie pas, parce qu'elles vous gênent.

Une des faiblesses de la littérature d'après guerre a été d'évacuer d'immenses régions de sentiments et de caractères qu'elle croyait épuisées. Autant de provinces perdues.” Velen zullen bij het lezen dezer aanklacht weer voor stichtende lectuur gaan vreezen. Voor-

loopig echter is het nog niet zoover. Men heeft den mensch tot nu toe zoo grondig ontleed in zijn misdadige en erotische complexen, dat de betere wel eens een beurt verdienen.

Toch is Slauerhoff's „Verboden Rijk” in dezen een groote vooruitgang op „Schuim en Asch”. Het bezit een breeder, welwillender, gezonder menscheijkheid. De schrijver ontworstelt zich blijkbaar aan het neerdrukkende pessimisme, dat veel zijner vroegere werken in dicht en proza kenmerkte, en gaat open voor een vollediger erkennen der menschennatuur. Een eigenaardig boek; voor volwassen lezers.

BOEKBEOORDEELINGEN:

RADEMACHER (Dr. Arnold) GODSDIENST EN LEVEN. Vert. door B. L. van Roey O.P. f 3.— De Vlaamsche Drukkerij, Leuven, 1932.

Het bekende werk van Rademacher, theologie-professor te Bonn, „Religion und Leben”, verschijnt hier in Nederlandsche vertaling. De inhoud wordt voldoende gekenmerkt door den ondertitel „Bijdrage ter oplossing van het Christelijke kultuurprobleem”. Voor intellectueelen is het een tot nadenken stemmend werk. Jammer dat de vertaling zoo erbarmelijk is. Een vertaler die de volgende krankzinnigheid neerschrijft: „De grondgedachte van het machiavellistische boek van Fürsten (Libro del principe) is dat....” enzv., veroordeelt zich zelf.

SASSEN (Dr. Ferd.) GESCHIEDENIS DER PATRISTISCHE WIJSBE-GEERTE. (236) Tweede herziene druk. Dekker & v. d. Vecht, Nijmegen, '32.

Het gunstig ontvangen werk van Dr. F. Sassen heeft in enkele jaren een heruitgave beleefd, waarbij alles „tot in onderdeelen grondig” herzien werd.

ZUURE (Dr. B.) L'AME DU MURUNDI. (503) Etudes sur l'histoire des Religions 7. Beauchesne, Paris, 1932.

Een uitgebreide folkloristische en „religionsgeschichtliche” studie over de Barundi, een negerstam, oostelijk van het Tanganika-meer. Het boek leest als een roman. Pater Zuure heeft zijn negers zeventien jaar lang kunnen observeren.

MOEDER MARIA-MARGARETHA DER ENGELEN VAN DE ONGESCHOEIDE CARMELITESSEN 1605 - 1658. (311) Mosmans, Den Bosch, 1932.

Dit boek bevat de uitgebreide levensgeschiedenis der „Heilige Non van Oirschot”. Het is in populair, eenigszins legendarischen vorm geschreven en bewerkt naar het Fransch.

KATHOLIEK NEDERLAND. Encyclopedie. Samengesteld onder leiding van Prof. W. Nolet. Deel II Broeder- en Zusterorden en -congregaties. Ten Hagen, Den Haag, 1932.

In dit kostbaar uitgegeven tweede deel vindt men een korte beschrijving der verschillende broeders- en zusterscongregaties in Nederland.

Vicki Baum

door Dr. GUSTAV SCHÖNLE.

Piet: — Hebt U ook de nieuwste roman van Vicki Baum in de „Berliner Illustrierte Zeitung” gelezen?

Friedrich: — U bedoelt „Leben ohne Geheimnis”? Ik had vroeger eens vluchtig in „Menschen im Hotel” gelezen, maar dan een tijdlang geen boek meer van haar in handen genomen. Toen ik hier naar Holland kwam, was ik verbaasd, dat men Vicki Baum hier zoo hoog aanslaat. In een goed geredigeerd taalkundig tijdschrift worden zinnen uit haar boeken als voorbeeldig Duitsch aangehaald, zelfs een anders zoo scherpziend criticus als Anthonie Donker weet nog woorden van waardeering voor haar te vinden. En haar portret hing zelfs in de „Nieuwe-Talen”-zaal der Amsterdamsche Universiteitsbibliotheek, alsof zij representatief was voor de moderne Deutsche letterkunde.

Piet: — Ja, de onderwerpen van haar boeken zijn interessant. Welke winkel- of kantoorjuffrouw zou niet graag willen weten, hoe een meisjesstudente leeft? Zou niet graag met haar meevoelen en -denken, al is het ook maar zoo lang als de lectuur duurt? Welke kleine ambtenaar leest niet graag, hoe groote heeren in een luxe-hotel leven? En in „Leben ohne Geheimnis” kan elke bioscoopbezoeker vernemen, hoe een film ontstaat en wat voor een leven de filmsterren leiden. Maar daar is bij Vicki Baum heelemaal niets op aan te merken. Want wij lezen tevens, dat deze menschen niet gelukkig zijn. De schrijfster maakt de wereld, die zij schetst, niet mooier, dan ze is.

De lezer leeft niet in een wereld, die verleidelijker is dan de eigene, in een wereld, die hij met jaloersche oogen aan zich voorbij laat trekken. De meisjes-studente in „Stud. chem. Helene Wilfürer” moet hard, zeer hard werken en zeer sober leven, de door het publiek toegejuichte danseres in „Menschen im Hotel” is in haar binnenste tot levensmoeheid ongelukkig, de almachtige directeur-generaal heeft zijn zorgen en het leven der filmactrices in „Leben ohne Geheimnis” is vol onrust, zij moeten tot uitputtens toe werken. De lezer verneemt, dat het leven dezer menschen toch niet zoo heerlijk en gelukkig is, als het van buiten lijkt. Hij leert bij het lezen, dat hij met zijn eigen leven tevreden kan zijn. En is de tendens van „Stud. chem. Helene Wilfürer” niet in den grond goed en loffelijk? Zij neemt de gevolgen van haar misstap op zich, werkt hard, draagt dapper haar lot en overwint met taaie energie alle moeilijkheden.

Friedrich: — Denkt U misschien, dat de lezers, ik bedoel hier natuurlijk de voor Vicki Baum enthousiaste lezers dat ook er uit lezen? Dat hun dat ook bewust wordt? Zij lezen haar boeken ter wille van de interessante stof en leggen ze dan terzijde, zonder verder meer er over na te denken. De schrijfster streeft er wel naar

het gebeuren zoo objectief mogelijk voor te stellen, maar nu en dan komt toch haar eigen wereldbeschouwing voor den dag, in een opmerking, in een uitdrukking, die aan het heele gebeuren die zin geeft, die zij er in wil leggen. Zoo zegt de professor tot Helene Wilfür: „Wir haben beide Dummheiten von Format gemacht, meine liebe Kollegin. Aber darin liegt auch eine menschliche Qualität, sehen Sie, so ordentlich, so in Riesenausmaßen danebenzuhauen. Ich habe nie auf Seite der Korrekten gestanden. Die Hauptsache ist, dasz man mit Anstand alles ausfriszt, was man sich eingebrockt hat....”

In „Leben ohne Geheimnis” wordt in een gesprek over een korpulente regisseur, Granit, gesproken, wiens vrouw ontrouw is geworden en die haar in 't openbaar geslagen heeft en daardoor de achting der anderen verloren heeft: „Armer Kerl, ich mag ihn gern. Er hat ja recht gehabt! Ich liebe Menschen, die das Falsche tun, das, was ihnen schadet. Aber wie kann ein Mensch, der aussieht wie Granit, den Anspruch auf Treue erheben?” Daar is ook het kwaad verdedigd.

Piet: — U moet nu eenmaal niets van Vicki Baum hebben en zoekt motieven, die tegen haar pleiten. Maar dat het huwelijk van den arts in „Zwischenfall in Lohwinkel” niet uiteen valt, dat de meisjesstudente voor haar misstap zwaar in haar leven moet boeten, dat de directeur-generaal juist in den nacht, dat hij zijn vrouw ontrouw wordt, door het noodlot getroffen wordt, dat ziet U niet, omdat U het niet wilt zien.

Friedrich: — Vicki Baum erkent wel het huwelijk, maar even goed rechtvaardigt zij een overtreding der menschelijke en burgerlijke orde. Zij beweert, dat een mensch goed en slecht mag handelen, ja dat slechte handelingen ook te bewonderen zijn, omdat ze uiting van een sterke vitaliteit zijn, omdat ze moed en kracht eischen, om de gevolgen te kunnen dragen. Wel zal er kwaad, gebeuren, zoo lang er menschen zijn, uit schijnbaar slechte handelingen kunnen goede gevolgen voortkomen. Wij zijn niet in staat en niet bevoegd, er over te oordeelen, of een handeling goed of slecht bedoeld was. Maar in geen geval mag men dat, wat slecht is verdedigen.

Piet: — Daarover ben ik het volkomen met U eens. Maar wij komen van het onderwerp af. De zinnen, die U hebt aangehaald, worden toch door personen in haar romans gezegd. Ze geven toch niet de opvatting van Vicki Baum weer.

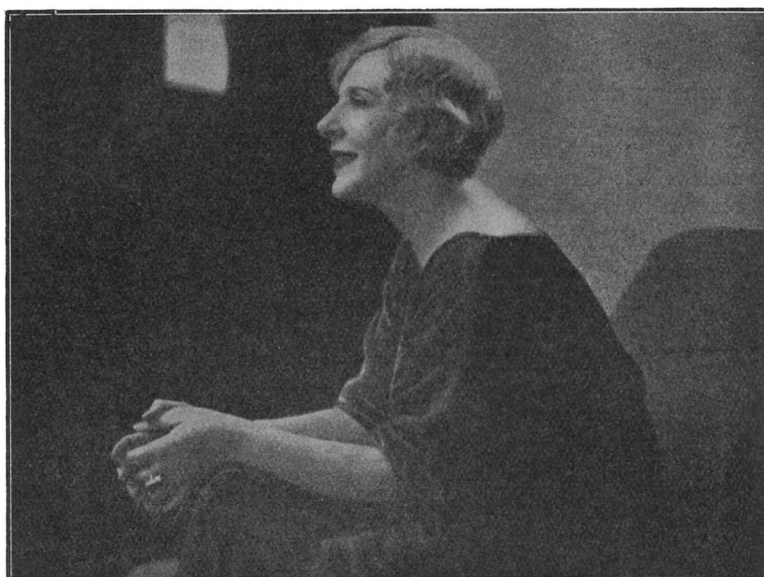
Friedrich: — Het zijn geen uitlatingen, die alleen op de bedoelde situatie betrekking hebben, maar ze hebben meer algemeene beteekenis, ze zijn uitingen van een levenservaring. Ze worden wel is waar door *personen* in de roman geuit. Maar ze worden niet tegengesproken.

Ik zou bij de zinnen, waaruit de gevaarlijkheid van haar levens-

beschouwing blijkt, uit „Menschen im Hotel” nog een uiting willen voegen, die ze als haar eigen meening kenmerkt: „es ist nicht so wichtig, wie lange dieser Kringelein zu leben hat. Denn lang oder kurz — es ist der Inhalt, der das Leben macht; und zwei Tage Fülle können länger sein als vierzig Jahre Leere....”

Piet: — Maar is dat niet 't verlangen van elken vitalen mensch? Is 't niet burgerlijk en oudmannetjesachtig, naar een zoo lang mogelijk leven te streven en onverschillig te zijn tegenover zijn inhoud?

Friedrich: — Maar U vergeet, naar welke levensinhoud de personen

VICKI BAUM

bij Vicki Baum streven. De lengte van het leven is geen absolute waarde. Maar het maakt toch nog een verschil, waarvoor het leven geofferd wordt. En in „Menschen im Hotel” offeren de personen hun leven en positie niet voor een groot denkbeeld maar voor zinnelijk genot. Hoe weinig ernstig het de schrijfster met het fundament der samenleving neemt, blijkt ook uit het slot van „stud. chem. Helene Wilfürer” waar de professor vraagt: „...Willst du leben mit mir?” en Helene Wilfürer antwoordt „Es ist ein Experiment. Ich will es versuchen”.

Piet: — Maar dat is toch geestig gezegd van een vrouwelijk chemicus. Hoe kunt U iets daartegen hebben?

Friedrich: — Over zoo iets ernstigs als een huwelijk spreekt men niet op deze wijze. Het plezier in de geestigheid staat voor de

schrijfster hooger dan de eerbied voor het huwelijk. Zij zoekt ten koste van alles punten. Dat maakt ook over 't algemeen haar op zich zelf slordige stijl interessant. Zij poogt de meest tegenovergestelde begrippen op verrassende wijze naast elkaar te plaatsen, een stijlmiddel, dat in gematigde vorm Thomas Mann zoo meesterlijk beheerscht. Maar om dit te kunnen toepassen, is smaak noodig, die haar nu eenmaal ontbreekt. In „Veme” spreekt zij van een maitresse, die er uitziet „gleiszend wie ein Tabernakel” en in „Hell in Frauensee” staat de volgende zin: „Im Kassa-häusel sitzt Frau Birndl, doppelt gesegnet durch die Aussichten auf Birndlschen Nachwuchs und reichlich zuströmende Badegelder.” Iets heiligs kent zij niet of alleen om „geestige” vergelijkingen te maken. Werkelijk dichterlijk geslaagde beelden zoekt men bij haar tevergeefs. Ik geloof het U niet beter te kunnen bewijzen, dan U een stuk uit „Leben ohne Geheimnis” voor te lezen. Zij beschrijft de hemel boven de Oceaan en het gebergte. „Drauszen über dem Ozean und hoch über der Sierra war der Himmel voll von Sternen. Sie hingen tief wie überreife, übergrosze Früchte in die Nacht. Die Nacht war kühl wie alle kalifornischen Nächte, obwohl ihrem kräftigen Grillengezirp, ihrer Durchsichtigkeit, ihren schwarzen Palmenschatten etwas Tropisches anhaftete. Zuweilen löste sich einer der reifen Sterne und fiel, ein Samenkorn Licht, zag den hellen Streifen seiner Bahn hinter sich, dann stäubte ein ganzes Büschel von Sternen hinterher in runder Bahn den Himmel entlang und ertrank an der Silberlinie des Horizonts, wo ein kleiner künstlich aussehender Mond eben aus dem Schwarz des Meeres in das Schwarz der Luft aufzusteigen begann.”

U herinnert zich, deze alinea staat dadelijk in het begin waar zij het leven voor de bioscoop, waarin een première zal plaats hebben, beschrijft. Zij schetst dan, wat zij van uit het plein niet ziet, zij plaatst zich buiten de scène en beschrijft de hemel boven de oceaan en het gebergte. Op zich zelf wel mogelijk. Een dichter mag meer zien en beschrijven dan een toeschouwer; hij is niet aan ruimte en tijd gebonden. Maar hoe is de nacht beschreven? Kunnen sterren als overrijpe vruchten er uit zien? Kan men het vallen van sterren zoo summier beschrijven? Het vallen van een ster is toch steeds een aangrijpend natuurverschijnsel. En is de maan klein, als ze opgaat? Zij lijkt toch juist groot!

Piet: — Bij elken schrijver zijn zwakke gedeelten te vinden.

Friedrich: — Maar het bovengenoemde staat in het begin, waaraan toch elke schrijver bijzondere zorg besteedt. Vicki Baum is een grootestadsmensch, voor wie de natuur vreemd is. Het heeft mij heelemaal niet verbaasd, toen ik hoorde, dat zij in Amerika leeft en zoo ingenomen is met Amerikaansche toestanden, dat zij haar kinderen tot echte Amerikanen wil opvoeden.

Piet: — Is uw oordeel over al haar romans hetzelfde?

Friedrich: — De beste roman van haar is „Veme” maar het is toch nog geen goed boek. Zij heeft daarin er naar gestreefd, een idee uit te beelden. Een leerling van een gymnasium vermoordt misleid door vrienden een minister en vlucht jarenlang, achtervolgd door de politie. Later vindt hij werk en vrede als visscher, leeft eenvoudig en bang hoewel hem door een vroegere vriend, die een invloedrijke positie verworven heeft, de mogelijkheid geboden wordt, een betrekking te aanvaarden en in de maatschappij terug te keeren. Hij is besloten als een vergeten mensch zijn jeugdige misdaad te boeten. Het boek heeft een idee, maar de uitvoering is even oppervlakkig als in haar andere boeken.

Piet: — Maar heeft het boek „stud. chem. Helene Wilfüet” niet ook een idee? Zij werkt hard en onversaagd en overwint dapper alle moeilijkheden.

Friedrich: — Het heeft wel een grondgedachte, maar geen verheffende idee. Zij werkt niet tot aan het uiterste van haar krachten, om met haar uitvinding aan haar medemenschen een dienst te bewijzen. Zij wil zich de middelen verschaffen, om een luxueus leven te kunnen leiden.

De latere boeken „Menschen im Hotel” en „Leben ohne Geheimnis” hebben niet eens een eenheid, zij missen compositie en geslotenheid.

Piet: — Dat wil zij toch ook niet geven. Zij wil haar lezers door behandeling van stoffen uit de tegenwoordige tijd boeien.

Friedrich: — De lezer kan ervaren, hoe het in levenskringen er uitziet, die voor hem gesloten zijn; de boeken zijn een beter soort reportage. U herinnert U na de lezing een eenigszins spannend gebeuren en menschen, wier levensdoel het streven naar zinnelijk genot is. Er blijft niets meer over dan van een film. Maar een schrijver moet een groot mensch zijn, die mij werkelijk iets van belang mededeelen kan. Het gebeuren, dat hij in zijn roman vertelt, mag slechts een gelijkenis zijn van hetgeen hij uit zijn waarnemingen en uit zijn levenservaring mede te deelen heeft. Het gebeuren mag voor hem slechts aanleiding zijn om zich zelf te kunnen uitspreken. En zijn denkbeelden moeten werken als een ferment, waardoor men in gisting geraakt, waardoor men opgewekt wordt, over het leven na te denken, om tot nieuwe en meer heldere inzichten te komen. En uit het boek moet men kracht ontvangen, waardoor het geloof aan het leven en aan de toekomst versterkt wordt.

Piet: — En zou U alle boeken van Vicki Baum afkeuren omdat zij niet aan deze eischen voldoen?

Friedrich: — Ik kan niet inzien, wat het voor doel heeft, ze te lezen. Men zal geen voordeel erbij hebben, als men ze leest en geen nadeel als men ze niet leest.

Twée Amerikaansche Schrijfsters „in Exile”

door P. W. ASSMANN.

Dit „in exile” moet niet al te tragisch opgevat worden. Mrs. Edith Wharton, die in 1862 te New York geboren werd uit een familie, welke tot de hoogere kringen behoorde, heeft zich, na veel gereisd te hebben, in 1906 gevestigd in het land dat haar het meest bekoorde — Frankrijk. Anna Douglas Sedgwick zag het levenslicht in 1873 in Englewood — staat New Jersey —, maar verhuisde reeds op haar negende jaar naar Engeland, werd opgevoed in Parijs en Londen, en is door haar huwelijk, in 1908, met Basil de Sélincourt, sedert dien tijd in Engeland gevestigd. Door min of meer geregelde bezoeken onderhouden zij contact met Amerika, zij verkeerden veel in Amerikaansche kringen, en de stof van haar romans putten zij hoofdzakelijk uit het leven van Amerikanen, „at home and abroad”. Beide schrijfsters kunnen dan ook bij de Amerikaansche litteratuur ondergebracht worden, — zij het Anna Douglas Sedgwick niet in die mate als Mrs. Edith Wharton, die, door een langer verblijf in de States, meer Amerikaansche invloeden heeft ondergaan.

Uiteraard nemen zij in de litteratuur van hun land een eenigszins aparte plaats in. De hoofdtendenz in de werken der gezaghebbende moderne Amerikaansche schrijvers is uitgesproken revolutionair; deze auteurs staan min of meer vijandig en minachtend tegenover belangrijke levensverschijnselen rond hen. Met deze groep hebben de genoemde schrijfsters geen contact. Haar kunstopvattingen zijn anders. Als cosmopolieten bezien zij het leven minder tendentius; ironie, satire en critiek zijn ook in haar werken aanwezig, — het sterkst in die van Mrs. Wharton, — maar meer universeel, en minder heftig; de kunst van beide schrijfsters is vooral verfijnder. Die belang stellen in de Amerikaansche litteratuur — en daartoe geestelijk bevoegd zijn, — kunnen het werk dezer schrijfsters niet voorbijgaan; zij zijn kunstenaresses, in wier werken op oorspronkelijke wijze bepaalde facetten van het leven flonkeren; zij schrijven een meesterlijk proza, en zijn met de techniek der romankunst goed vertrouwd. Beiden hebben ook hierom beteekenis, dat zij én het Amerikaansche én het Europeesche leven kennen.

Historisch zal het oeuvre van Edith Wharton van eenige beteekenis blijven, wijl het een der schakels is, die de moderne romankunst verbinden met die der oudere romanciers, speciaal met die van Henry James. Mrs. Wharton is jarenlang bevriend geweest met Henry James, wiens levensopvattingen zij deelde; zij had groote bewondering voor zijn artistieke inzichten, waarvan zij den invloed zoodanig onderging, dat het niet mogelijk is haar kunst te beschouwen zonder een parallel te trekken met die van haar landgenoot. Henry James — in critiek en fictie een der erkende leiders van het impressionisme — gaf als definitie van den roman: „A novel

is in its broadest definition a personal, a direct impression of life; that, to begin with, constitutes its value, which is greater or less according to the intensity of the impression”. Voor structuur, waarneming en karakter-analyse is hij in de leer geweest bij Flaubert; toen de jongere auteurs zich afkeerden van „Madame Bovary” om zich „De Gebroeders Karamazov” tot model te kiezen, oefende James, naast waardeering, scherpe critiek op hen, omdat naar zijn meening onder Russischen invloed de essentieële kunstbegrippen: „treatment, structure, composition, fusion and a centre of interest” werden verwaarloosd. Mrs. Wharton is dit grootendeels met hem eens, al heeft het zuiver impressionisme als artistiek verschijnsel ook voor haar afgedaan. Echter, niet zonder dat zij de bestanddeelen daaruit, die van blijvende waarde zijn, in haar kunst heeft opgenomen. Evenals Henry James is Mrs. Wharton overtuigd dat een roman een zorgvuldig bewerkt geheel moet zijn, „presenting a moral problem involving subtle and unsubtle personalities against a highly civilized setting”. Ook zij behandelt bij voorkeur de lotgevallen van Amerikanen uit de betere standen in de Oude en in de Nieuwe Wereld; zij heeft een gelijken afkeer van het banale en vulgaire. Zij is uiterst gevoelig voor elke bewogenheid aan de oppervlakte van het leven, dat zij beziet zonder positief religieus gevoel, en waarin zij daardoor, alsmede wegens haar, toch nog eenigszins aan het impressionisme verwante, kunstopvattingen niet zoo diep binnendringt als die andere exile, Anne Douglas Sedgwick. Hetgeen nog niet zeggen wil dat Mrs. Wharton oppervlakkig is; integendeel, haar meeste personages leven vol en overtuigend.

De lezer van beider werk zal spoedig vaststellen, dat Edith Wharton, ondanks den grooten invloed van Henry James, als artistieke persoonlijkheid zelfstandig is gebleven. Chesterton’s karakteriseering van James’ kunst als van „a cold and brilliant waiting-room” is op die van Edith Wharton niet van toepassing. De eenigszins koude schoonheid, typeerend voor het oeuvre van Henry James, is haar werk vreemd. Wel begint ook zij niet met in het innerlijk te schouwen, en het zieleleven te peilen, om diens roerselen geleidelijk naar de oppervlakte te laten borrelen, maar speurt zij allereerst over den buitenkant, om dan uit de talloze détails die te kiezen, welke haar vergunnen een weinig naar binnen te dringen. Echter zijn haar figuren meer verscheiden; zij is hartstochtelijker. De onbewogenheid van James is haar vreemd; in haar werken trilt een dieper gevoel. Door haar uiting geven aan fijne ironie en satire geeft zij blijken van een zekere partijdigheid; — maar het is deels door deze partijdigheid dat haar personages een volbloedig leven leiden. Haar karakteriseeringen zijn meer geaccentueerd. In zijn speciale kunst was Henry James grooter artist, — maar Edith Wharton zal wel meer en langer gelezen worden. Zij is duidelijk en klaar,

en heeft zich nooit laten verleiden tot experimenteeren in litteraire methoden.

Nadat zij reeds meer dan tien jaar „short stories” had geschreven, verscheen in 1902 haar eerste groote roman, „The Valley of Decision”. Deze is tot dusver apart blijven staan: het is een historische roman, spelend in het achttiende-eeuwsche Italië. Een litterair succes kon het niet bepaald genoemd worden; als zoodanig stond het ten achter bij den in 1901 uitgekomen bundel short stories „Crucial Instances”. Daarna verschenen achtereenvolgens de romans uit het Amerikaansche sociale leven; hiermede bleek de schrijfster haar genre gevonden te hebben.

„The House of Mirth” is „the tragedy of the woman who is a little too weak to do without money and what it buys, or to earn it for herself, and a little too good to sell herself”. — „The Fruit of the Tree” stelt rijkdom, die zich zijn sociale verantwoordelijkheid bewust is, tegenover volkomen egoïstische weelde. De roman veroorzaakte bij zijn verschijnen nogal opschudding, daar er het geval in wordt behandeld van een verpleegster, die, om een einde aan het lijden van een zieke te maken, dezen een te groote dosis morphine toedient. — Een roman, welke sterke herinneringen wekt aan de kunst van Henry James, bijzonder aan diens roman „The Golden Bowl” is „The Reef”, waarin een overigens tamelijk onappetitelijke geschiedenis behandeld wordt: twee menschen zijn op het punt te huwen, wanneer blijkt dat de man een verhouding gehad heeft met een vrouw, die thans verloofd is met een stiefzoon van zijn verloofde. — Een der bekendste werken is „The Custom of the Country”, een satirisch portret van een „social climber”, die, „feeds on marriage and divorce, taking on a husband to be useful to her and discarding heir when some other man appears who can give her what she newly wants.” — Tot de romans, waarvan het tooneel gelegd is in New England behoort de daaropvolgende „Summer”, het sober vertelde verhaal van een meisje dat na een misstap tenslotte gered wordt door den man, die haar heeft opgevoed. — Als haar best geslaagde roman mag de, in 1920 verschenen, „The Age of Innocence” genoemd worden. Hij bevat een magnifieke schildering van de oude New Yorksche society; Mrs. Wharton’s kunst komt hier het best tot uiting. Tot hetzelfde genre behooren de eenige jaren later verschenen „Old New York novelettes”: False Dawn, The Old Maid, The Spark, en New Year’s Day. „The Glimpses of the Moon” is de geschiedenis van twee menschen, die bij hun huwelijk de afspraak maakten, dat, zoodra een van beiden elders meer geluk meende te kunnen vinden, hij of zij vrij zou zijn, dat te nemen, en zij elkander dus zouden verlaten. Dat gebeurt inderdaad, maar tenslotte vereenigen zij zich weer in blijvende en zelfopofferende liefde. — Dat ook de wereldoorlog

Mrs. Wharton's kunst niet onberoerd heeft gelaten, bewijst haar „A Son at the Front”, waarin tot uiting komt dat de oorlog waardigheid en onzelfzuchtige opoffering bracht in levens, welke tot dusver verachtelijk egoïstisch waren. — Een der laatste romans is „The Children”, een studie van de gecompliceerde en onnatuurlijke verhoudingen, veroorzaakt door de makkelijke wijze waarop moderne huwelijken ontbonden worden. —

Mrs. Wharton heeft ook talrijke korte verhalen geschreven. Als de beste kunnen, behalve de reeds genoemde „Old New York” verhalen, vermeld worden: „Madame de Treymes” en „Ethan Frome”.

Anne Douglas Sedgwick is niet zoo veelzijdig als Edith Wharton, maar daar tegenover staat dat zij dieper gaat. Mrs Wharton is niet afkeerig van eenig dramatisch effect; Sedgwick maakt daar vrijwel geen gebruik van, maar zij weet meer „spiritual feeling” in haar werken te leggen. Haar talent verstaat het vooral haar karakters volledig en diep te doorgronden; bijzonder de moderne vrouw weet zij juist en overtuigend uit te beelden. Het oeuvre van Anne Douglas Sedgwick is zeer omvangrijk: in 1898 verscheen haar eerste roman, terwijl daarna gemiddeld om de twee jaar een nieuwe van haar hand uitkwam. Maar eerst in 1910 bleek haar talent volgroeid. In dat jaar verscheen „Franklin Winslow Kane”, de geschiedenis van twee jonge paren. Het is een evenwichtig gebouwde roman, een diepgaande karakterstudie, waarbij de schrijfster brak met de traditioneele „essay ending”. Als haar artistiek beste roman — tot dusver — kan de in 1911 verschenen „Tante” beschouwd worden. Het is een krachtig en knap geschreven studie van het zelfzuchtige en verwaande temperament, hier belichaamd in een beroemd pianist. In deze studie van het „genie”, laat de schrijfster blijken, — hoewel niet opdringerig — dat haar sympathieën uitgaan naar „social order”, tegenover onbeheerschte persoonlijkheden, al zijn deze dan ook geniaal begaafd.

Een andere, lezenswaardige „study of genius” is „Adrienne Toner”, — waarin een zorgvuldig uitgewerkt geestelijk proces wordt behandeld. Trouwens, alle romans van Sedgwick kenmerken zich door consciëntieuze afwerking en verantwoording. — Typeerend voor de schrijfster als cosmopoliet is haar meest bekende roman „The Little French Girl”. Hij speelt gedeeltelijk in Engeland, gedeeltelijk in Frankrijk, zoodat Sedgwick hier gelegenheid had de eigenaardigheden van beide rassen te schetsen, en hun verschillende houdingen ten opzichte van sexuele moraal, huwelijk en liefde.

Haar laatst verschenen roman — in 1931 — is „Philippa”, waarin het moderne meisje behandeld wordt: koel-nuchter redeneerend, een weinigje hard, niet ontbloot van humor, terwijl, dieper verborgen, wel een warm gevoel huist. Tenslotte, alle romans van beide schrijfsters zijn, door haar van het Katholieke inzicht afwijkende opvattingen, voorbehouden voor oudere lezers.

Buitenlandsche Letteren

Fransch

JALOUX (Edmond) LA BALANCE FAUSSÉE. Paris, Plon, 15 frs. 1932.

Edmond Jaloux, de vaste chroniqueur in de *Nouvelles Littéraires*, weet beter over romans te schrijven dan er zelf te componeeren. Het ontbreekt hem aan vivaciteit, aan frischheid van verbeelding, aan kracht van voorstelling. Zijn romans zijn kwijnend en lijden aan bloedarmoede. Als bleeke schimmen bewegen zich de figuren en zij handelen als mechanisch gedreven poppen. Zijn boeken getuigen van belezenheid, van een vaardige techniek, van vakkunde, maar ze grijpen niet aan. In „La Balance faussée” schijnt hij Julien Green te hebben nagevolgd, maar Green is een onvergelijkelijk groter talent. Jaloux' boek lijkt heel veel op Green's „Epaves”. Ook Jaloux had dezen titel kunnen gebruiken. Ook hij beschrijft menschen, wier leven leeg en doelloos is, die zich het einde tegemoet vervelen, die niets hoogers boven of in zich erkennen en als tijdelijke bedwelming naar de zoogenaamde „liefde” grijpen, tot ook deze hen teleurgesteld alleen laat. Heel deze wereld ademt gesublimeerde verveling. Een massazelfmoord zou voor deze menschen de eenige uitkomst zijn. Jaloux tracht dit ennuyante gerecht met wat erotiek te kruiden, wat hem natuurlijk niet gelukt. Dit vakkunstig geschreven boek is de wormstekige vrucht van een hyper-intelligent scepticus.

ARDEL (Henri) FAIBLESSE. 12 frs. Plon, Paris. 1932.

Henri Ardel is een vruchtbaar schrijver, wiens werken doorgaans voorbijgaande beteekenis hebben en die zijn kracht — misschien is het zijn zwakheid — te veel zoekt in het beschrijven van „mondanités”. In „Faiblesse”, zijn nieuwste boek, behandelt hij het zeer actueele geval van plotselinge verarming. Een jonge weduwe, die zich nooit met geldzaken heeft ingelaten, verneemt op eenmaal dat haar acties en papieren waardeloos zijn geworden. Zij moet haar luchthartig luxe-leven opgeven en zelf voor haar bestaan gaan zorgen. De cordaatheid, waarmede zij zich in dit nieuwe bestaan met zijn vernederingen en bittere ervaringen schikt, vormt den inhoud van den roman.

Het is in zich niet zoo heel belangrijk te lezen hoe een gevoelig, verwend, vlinderachtig wezentje treurt om het voorbije, maar de wijze waarop Ardel haar plotseling omslaan in een cordate, hooghartige, doelbewuste vrouw schildert, die haar eer en karakter hooghoudt ondanks allerlei lokkende voorstellen van aanbidders, is zeer aannemelijk. Fransche schrijvers zijn gewoonlijk het sterkst in het uitbeelden van vrouwenkarakters en ook Ardel beschikt over een fijne vrouwelijke intuïtie. Een niet al te diepgaand, maar verdienstelijk boekje.

ROUBAUD (Louis) CHRISTIANE DE SAÏGON. 12 frs. Récit. Grasset, Paris, 1932.

„Récit” noemt Louis Roubaud zijn goed geschreven novelle, Christiane de Saïgon. Hij vertelt daarin een episode uit het leven eener courtisane te Saïgon in Indo-China. Als verhaal voldoet het uitstekend; het is geschreven met kennis van zaken, met talent van compositie en weergave, in directen zakelijken stijl, die het strict noodige biedt, maar al het tusschen de regels leesbare weglaat, dat den gang van het verhaal slechts zou belemmeren. De moreele wereld, waarin het geval zich afspeelt, is er eene van volkomen corruptheid. De Europeesche kringen in Saïgon leven volgens dit boekje in een volkomen amoreele atmosfeer; de gedachte aan goed of kwaad, aan geoorloofd of ongeoorloofd komt zelfs niet bij hen op. Christiane's avontuur is er een van onwelriekende gedépraveerdheid en heel het geval wordt in sensueele kleuren geschilderd. Daarom moeten wij het boekje ontraden.

Duitsch

NELISSEN HAKEN (Bruno) ANGEKLAGTER SCHLEPPEGRELL. Roman. 3.20, 4.00 en 4.80 M. Eugen Diederichs Verlag in Jena.

Vergissingen in de rechtspraak zijn onvermijdelijk. Doen de betrokken personen hun best om hun aantal zoo gering mogelijk te maken? Beantwoordt de zorg, die rechters en politie aan de hun voorgelegde gevallen besteden aan de verwachtingen, die wij er met recht van verwachten? Of wordt een objectieve rechtspraak meer dan oorbaar is, verhinderd door zorgeloosheid, door het afgaan op den eersten indruk, door te goed vertrouwen op elkaar en te weinig vertrouwen in de eenmaal aangeklaagden, door automatisme, door politieke hartstochten, door ongeoorloofden zijdelingschen invloed van hooger gestelde machten, door zucht naar carrière?

Angeklagter Schleppegrell laat U zien wat er achter de coulissen gebeurt. Stijl-middelen om U te beïnvloeden gebruikt de schrijver niet: hij treedt op als referent; nuchter en zakelijk worden de gebeurtenissen, besprekingen, ondernemingen, pleidooien aan elkaar geregen. Gechargeerd mag het hier en daar zijn: in hoofdlijnen weet hij zijn verhaal aannemelijk te maken. Toch niet zonder felle aanklacht tegen het justitie-apparaat, dat den eenvoudigen, bedeesden man het zoeken van zijn recht bemoeilijkt; dat zich niet vrij weet te houden van politieke invloeden. Een pleidooi dus voor de vermenschelijking en vereenvoudiging der rechtspraak en voor de hooge moraliteit, die van den rechter gevorderd wordt. Chesterton zegt ergens, dat de Engelschen hun rechten door hooge salarissen omkoopen om ze tegen omkoopertij te beschermen. Andere landen geven lage salarissen, maar kiezen uitsluitend zelfstandige rijke mensen voor de rechtspraak uit. Zonder intens rechts- en plichtsbewustzijn

werkt geen enkel systeem. Driegt niet het gevaar, dat de verslapping der zedelijkheid op economisch terrein ook den sterken toren van het recht binnensluipt? Laten we Haken danken, dat hij op zijn manier tracht mede te werken, het publiek geweten wakker te schudden. Geschikt voor allen, die het niet na de eerste tien bladzijden gelezen te hebben, ter zijde leggen.

SPEYER (Wilhelm) SOMMER IN ITALIEN. (153) 2.50 en 3.20 M. Rowohlt, Berlin.

Een goed geschreven novelle, zooals enkele Duitschers van het oogeblik novellen kunnen schrijven. De taal is strak en gespannen; er wordt niets te veel en niets te weinig gezegd; elk détail is verantwoord en heeft zin ten opzichte van het geheel. Er blijft spanning tot he teinde toe en telkens valt de voorloopige oplossing anders uit dan de lezer vermoedde. De sfeer van het zonnige, bloeiende Italië hangt over het geheele boekje: daarenboven weet de schrijver van het begin af een mysterieuze verwachting te wekken, die, telkens teleurgesteld, toch bevredigd wordt ten slotte. „Eine Liebesgeschichte” is de ondertitel en het is inderdaad een ongewone liefdesgeschiedenis. San Gimignano, het Torkaansche stadje met zijn wonderlijke torens, is het hoofdtooneel der handeling. Het is geen stichtende lectuur, wat Speyer zijn lezers biedt. De atmosfeer is er van een Heidensche zinnenvreugde; eenige rem of reserve kennen deze zomergenieters niet. Het groote gebod is hier: geniet den dag en al wat het leven biedt. Daarom zouden wij dit boekje ernstig voorbehouden.

MÜLLER-AHREMBERG (Erich) DER SCHWARZE GAST VON AMMERGAU. (309) 3.60 en 4.80 M. Freiburg i. B. 1932.

Erich Müller-Ahremberg schrijft hiermede, volgens een notitie op den omslag, zijn eerste boek. Het verhaal speelt in en om Ammergau ten tijde van den dertig-jarigen oorlog, voor Duitschland een periode van ontzettende verwoestingen. De Zweden sparen ook Ammergau niet en tot overmaat van ramp volgt op deze geesel nog de pest. Dit wordt de aanleiding tot het opvoeren der later zoo beroemde passiespelen. Het boek moet vervaardigd zijn naar de oude oorkonden. Ontzettend zijn de toestanden die de auteur beschrijft: hij biedt ons een tafreel van ontstellende ellende. Een kunstwerk is dit boek niet geworden, maar als historisch verhaal van een verschrikkelijken tijd — mede om zijn heenwijzen op de Passiespelen — heeft het zijn waarde.

GRIESE (Friedrich) DAS DORF DER MÄDCHEN. (247) 5.50 M. Langen Müller, München, 1932.

„Eine Chronik” noemt Griese zijn roman. Er werd, volgens een notitie op de voorpagina, niets bij vermeldt, alles is opgeschreven volgens mondelinge mededeelingen. Griese is een Mecklenburger,

geboren en getogen in dit boerenland met zijn oude zeden en gebruiken. Hij beschrijft hier het leven op en om een heerengoed; het gaat er op zijn oud-Russisch toe, geeselingen der lijfeigenen zijn er aan de orde van den dag; de heer leeft er als een sultan, het is erger dan slavernij.

„Das Dorf der Mädchen”. De meisjes van het dorp moeten allen een tijdlang bij den heer in dienst. Er worden wilde orgieën gevierd en, als de opvolger, die een imbeciel is, eenige jaren het straffe régime van zijn vader heeft laten schieten, vindt hij bij een dergelijke

gelegenheid den dood. Griese heeft dit boek ook kroniekachtig beschreven, meer in grootsche trekken dan in nauwkeurige detaillering, in krachtige, lapidaire taal. Het is een ruw en forsch verhaal geworden, overeenkomstig de menschen die hij beschrijft. Er ligt een zwaar-weemoedige stemming over zooals over het wijde, effen land, waar de eene dag gelijk is aan de andere en slechts de getijden afwisseling brengen. Hoewel Griese zich overal gereserveerd uitdrukt, hangt er toch een zwoele atmosfeer om deze rauwe geschiedenissen. Eenig voorbehoud.

FR. GRIESE

Engelsch

EYLES (Merle) SNOW ON WATER. (302) 7/6. Faber & Faber Ltd., London.

Slechts uit een enkel deel van haar roman blijkt dat Merle Eyles haar onderwerp, waarvan de behandeling zware psychologische eischen stelde, niet geheel meester was. De ondergang van den held, Pietolan, omdat hem, den Finschen patriot, gebleken was dat hij ook Russisch bloed bezat, is niet geheel verantwoord. De psychologische factoren lijken ons, in hun vernietigende werking, ietwat overdreven. Maar overigens is deze roman zoo knap geschreven dat hij niet den indruk maakt een eersteling te zijn, maar het werk van een geroutineerd auteur. Vooreerst geeft Miss Eyles blij haar stof te

beheerschen, zoodat wij vermoeden dat zij in Finland geen vreemde is. De roman behandelt n.l. een phase uit den bevrijdingsstrijd van Finland tegen Rusland tijdens en na den grooten oorlog. Dan is het verhaal voortreffelijk geschreven. De stijl valt op door puntigheid en beknoptheid; ondanks die soberheid werd een roman geschreven van zeer suggestieve sfeer; de personen worden door slechts weinig strepen geschetst, maar zij leven, vol en onstuimig.

Een opmerkelijk boek, dat door enkele onderdeelen voorbehoud eischt voor oudere lezers.

WREN (P. C.) VALIANT DUST. (359) 7/6. John Murray, London.

„Beau Geste” heeft indertijd den naam van Wren bekend gemaakt, en het is dus niet te verwonderen dat hetzelfde onderwerp, — de levens en lotgevallen van militairen uit het Fransche Vreemdelingen Legioen — nadien voor meerdere romans de stof geleverd heeft. „Valiant Dust” is de laatste aanwinst. Ondanks het feit, dat dit reeds het zooveelste boek in de serie is, heeft de behandeling niets aan frischheid verloren. Bepaalde litteraire waarden hebben de romans van Wren niet, maar zij treffen toch door de origineele behandeling van het onderwerp en de wijze waarop een bepaalde sfeer geschapen wordt. In „Valiant Dust” treden verscheiden figuren uit de vorige romans

P. C. WREN

opnieuw op, o.a. Otho Bellême. Ook hier weer het verhaal van moed, uithoudingsvermogen, kameraadschappelijkheid, verraad, — ook van min eerbare gedragingen, moord en zelfmoord. Een boek, uitsluitend voor hen die smaak hebben in minder zachtzinnige lectuur, en dan alleen voor volwassenen.

WADE (Henry) THE HANGING CAPTAIN. (318) 7/6. Constable & Co Ltd., London.

Wanneer we Henry Wade tot de talentvolle detective romanschrijvers rekenen, is dat op de eerste plaats wegens de logische wijze waarop hij analyseert, deduceert, en het gegeven geval tot oplos-

sing brengt. Bovendien blijft de spanning tot de laatste bladzijden intact. Maar ook is het element van onwaarschijnlijkheid — het groote bezwaar tegen het genre van vele lezers, die een eisch van zekere „standing” aan hun lectuur stellen — hier tot kleine proporties teruggebracht, terwijl karakter- en milieubeschrijvingen behoorlijk verzorgd zijn. In „The Hanging Captain”, treedt de, uit de andere romans van Wade bekende, inspecteur Lott op. Met den „county” politieman Dawle brengt hij het mysterie tot oplossing, wie Herbert Sterron, den eigenaar van het Engelsche buitenverblijf, vermoordde. Uiteraard is dergelijke lectuur niet geschikt voor te jeugdige lezers; overigens is deze roman zonder voorbehoud, en kan hij aanbevolen worden als een zeer goede in het detective-oeuvre.

BIRON (Sir Chartres): „SIR”, SAID DR. JOHNSON; — An Anthologie, compiled and with an introduction by Ch. Biron. (233 3/6. Jonathan Cape, London.

Men weet dat Dr. Johnson vooral een „brilliant conversationalist” was, en zijn opmerkelijkste en beste denkbeelden geuit heeft in het gezelschap van zijn vrienden. Dank zij Boswell, die na zijn kennismaking met Johnson onafscheidelijk van dezen was, en ieder woord heeft opgeteekend, hebben wij thans van den Doctor een kennis welke uit Johnson's geschriften niet zoo volledig te verkrijgen zou zijn geweest. Chartres Biron heeft thans een bloemlezing samengesteld uit Johnson's gesprekken met zijn vrienden, waaruit de lezer een goed overzicht verkrijgt der oorspronkelijke denkbeelden van deze markante figuur uit de Engelsche litteratuur over „men and matters”. Het boekje is verschenen in de keurig verzorgde „Travelers' Library” en door den samensteller van een inleiding voorzien.

BOS (Dr. K.) RELIGIOUS CREEDS AND PHILOSOPHIE, as represented by characters in Sir Walter Scott's Works and Biography. (291) f 4.50. H. J. Paris, A'dam.

In zijn romans behandelt Walter Scott zoo dikwijls vraagstukken en persoonlijkheden uit het godsdienstig leven, dat het zeker de moeite loonde daarover een speciale studie te schrijven. Dr. Bos gaat zelfs zeer diep op dit onderwerp in. Uitvoerig demonstreert hij aan de talrijke figuren uit de romans van Scott diens religieuze en wijsgeerige inzichten, waarbij o.a. blijkt hoe Scott wel afkeerig stond tegenover de Katholieke Kerk als systeem, — hoe kon het anders bij een inwoner van het land van Knox? — maar ook dikwijls van zijn sympathie liet blijken voor Katholieke instellingen en persoonlijkheden. In het tweede deel wordt zelfs een overzicht gegeven der „pre-christian and non-christian religions” ter betere oriëntering.

Een belangrijke studie voor lezers van Walter Scott's romans en voor studenten in de Engelsche litteratuur.

Nu wachten wij op een schip.¹⁾

door P. DE BRUIN S.J.

Een kleine groep van Jongeren in ons vaderland tracht de rostra van het forum te misbruiken, om ons wijs te maken, dat schoonheid en vitaliteit samenvallen en dat vitaliteit hetzelfde beteekent als pubertiteit, vlegelachtigheid, geordende bandeloosheid. Een schrijver of dichter moet vóór alles toonen, dat hij een kerel is. Niet de tot volle mannelijkheid gerijpte, saaie vent, die zich voor een idee laat doodschietsen of op heldenavonturen uitgaat, maar de onbeheerscht levende puber, vrij van ieder anderen dwang, dan die uit het minderwaardigheids-complex van zijn onvoldragen sexualiteit voortspruit. Dit laatste verzwijgen natuurlijk meergemelde Jongeren, omdat voor hen de jonge-hondenlosheid van den vlegel in zijn vlegeljaren het ideaal van heldhaftigheid en schoonheid beteekent. Toets vooral geen redelijkheid en geen zedelijkheid: der Geist als Widersacher der Seele, zou hun lijfspreuk kunnen zijn!

Het valt niet te ontkennen, dat deze in de groeiperiode vastgelopen sexualiteit dichterlijke naturen kan voortbrengen: Stendhal en Nietzsche zijn er voorbeelden van. De eerste vecht voor de kalverenverliefdheid tegen de zich zelfbewust wegschenkende mannelijk- of vrouwelijk-volgroeiende liefde; de tweede strijdt tegen zijn eigen morele impotentie door de heerschkracht tot hoogste waarde te verheffen. Zoowel Beyle als Nietzsche hebben geleefd van de voorstelling der heldhaftigheid, hebben hun leven op illusies gebouwd en zich verveeld.

Dat ze desondanks groote schrijvers waren, komt van het schijnen van den geest, dat onbewust begint door te breken in de groeiperiode: hun illusie van heldenmoed ontleent haar poëtische stuwkracht aan de hogere sfeer der ware menselijkheid, die spelend haar ordelievendheid en bezadigdheid ontworstelt aan de schijnbare bandeloosheid der puberteitsaffekten.

Lauesen's roman is een doorlopend bewijs, dat de vitaliteitsaanbidders zich vergissen. Het geslacht Jessen behoort sinds een paar honderd jaar tot de geboren heerschers. Zij vereeren hun eigen sterkte in de eerste wet, die zij zich gesteld hebben, het vereeren van de heerschers in de familie zelf: van vader, moeder en traditie, opdat zij zelf weer eens waardige herkomst zouden kunnen worden. Hun tweede groote plicht was rechtvaardig te zijn tegenover de buitenstaanders, maar daarmee was toch iets niet in orde. Want ontzaggeijk hoog staat de derde plicht, die uit den eersten groeit nl. van veel aardsche goederen te verzamelen, om hun gevoel van eigenwaarde hoog te houden en hun macht te stutten. Daar kon de rechtvaardigheid niet tegen op. „Wij zijn erg hebzuchtig allemaal, zegt

¹⁾ *Lauesen* (Marcus) *Nu wachten wij op een schip*. Uit het Deensch vertaald door E. van Noorden. „Elsevier”, Amsterdam, 1932.

Juliane Hagemeyer geb. Jessen en wij zijn zoo vasthoudend, dat we slecht worden wanneer wij iets verliezen moeten. Dat is de vloek." En niet alleen, als ze iets verliezen moeten: ook als er winst te behalen valt. Al als dominees waren de Jessens onbarmhartig in het vorderen der tienden. Voor goed komt deze hardvochtigheid los, als ze als kapiteins en reeders handel gaan drijven. Dan schrikken ze er niet voor terug, hun volk af te ranselen, schepen te laten zinken, die verzekerd zijn voor een fiktieve lading.

Deze sterke mannen en vrouwen worden door hun trots, hun familie-eer op de been gehouden. Als wijze, zelfstandige menschen kunnen zij godsdienst en eeuwig leven missen: dat is goed om het volk onder den knoet te houden. Zij hebben hun eer, hun verstand en hun geweten om hen te leiden. Den vruchtbaren groeienden arbeid voor zich zelf en anderen volgen zij van nature.

Een intiem familieleven kenden ze niet: dat ook werd geofferd aan de macht van het geslacht. Geen zwakheid of sentimentaliteit mocht er gekweekt worden: hun intieme gevoelens bewaarden ze in hun binnenste en een echte Jessen is een meester in de kunst van het veinzen, zelfs tegenover zijn naaste omgeving, zelfs tegenover zich zelven. Hun kinderen leerden ze, correct en beleefd te zijn en te verbergen, wat ze voelden en dachten. De beste Jessens waren de rechtvaardigen, d.i. zij, die geen onverdiende straffen toedienden aan hun onderhoorigen, die deze niet mishandelden, in wie de sterkte vastberaden en standvastige wijsheid was. De slechte helden over naar den waanzin, onmenschelijke wreedheid, perversiteit en zelfmoord.

Konden in zoo'n geslacht de kostelijke oogenblikken zich voegen tot schoonheid? Vrouw Juliane, de laatste repraesentant van het geslacht, die als 86-jarige een paar dagen voor haar dood, haar twee zoons van over de vijftig, nog om de ooren slaat, komt in dienzelfden tijd tot de conclusie, dat het leven van het heele geslacht een mislukking geweest is. Hun trots en hun hebzucht, hun onvermoeid werken, hun onrechtvaardigheid, en hun wreedheid beletten hen, den waren zin des levens te ontdekken: het geluk, dat gevonden wordt in de liefde en in de overgave aan de inspiratie der Muze. De liefde en de poëzie, de beide bronnen van ware geestelijkheid, bleven voor het geslacht Jessen-Skov verborgen. De vitale sterkte heeft hen gedwongen te werken en hoopen rijkdom te verkrijgen en weer te verkrijgen en weer te verliezen: slaven zijn ze geweest van hun hebzucht en hun heerschzucht. Met den dood van Juliane, die de laatste kracht der Jessens heeft opgebruikt, blijft slechts een wrak over met een troepje twistende en vechtende matrozen. Het schip der Jessens is vergaan. Nu wacht Juliane alleen nog maar op het schip, dat haar naar de overzijde voeren moet. En ze ziet, dat ze met leegge handen zal aankomen, ze begrijpt de mislukking van haar leven. Zij, die van zich zelf getuigde, dat ze het christendom nooit begrepen

had, eerder overweg kon met den ouden Jehova, moet nu bekennen, dat ze voor het eerste beleefde, wat met geluk bedoeld wordt, namelijk dat een mensch haar heel nabij kwam. Zij, die zich een leven in een anderen vorm dan dit aardsche, niet kon voorstellen, begint na te denken over wat dan toch het wachten op het schip, dat ons naar de eeuwigheid zal voeren, beteekent. Zelfbewust en zelfverzekerd tot in het uiterste, begint haar geweten te spreken en omdat ze niet in staat is zich zelf te bedriegen, lijdt ze aan een slecht geweten. Buitengewoon trotsch op haar eer, haar kracht en haar zelfstandigheid, begint ze de grootheid van de eenvoudige nederigheid te beseffen, de leegheid van een leven zonder overgeevende liefde. De sterke voelt behoefte aan den steun, die alleen de ware liefde bieden kan.

Zullen poëzie en liefde haar den waren zin des levens: het medeleven met Gods' eeuwigheid ontsluiten? Zal het opkomende verlangen naar een leven na den dood haar leeren, dat de tijd zelf slechts een sluier van de eeuwigheid is en God de alomtegenwoordige en altijdblijvende? Lauesen laat haar blijven steken in de vage vermoedens en ijle verlangens. Zijn poëzie blijft op andere wijze in de puberteit, de onafheid der werkelijkheid steken. Boven de brutale vitaliteit uit, stijgt hij tot op de sferen der zedelijke liefde-gebondenheid, maar reikt niet aan de ware Liefde, die zich in God geborgen weet, veilig, verlost en zeker van eeuwige zaligheid. Hij stelt het worstelen van den mensch met zich zelven vóór als een eindpunt, als een noodzakelijke dwang zonder bevrijdingsmogelijkheid. Lessing's bevrediging van het streven boven het bereiken van het saaie, van opwindbare en daarom leeg eindresultaat. Hij raakt dus toch weer vast in de puberteit. Ten Braak zou tevreden kunnen zijn als Lauesen in de puberteit niet wat meer gezien had dan de geboorte van de kracht, het verspillen van overvloed aan energie voor den krijgdsans ter vernietiging van den burger, nl. de geboorte van den geest, de behoefte aan nederige onderwerping van het kleine subjeet aan de algemeenheid der goddelijke inspiratie en de overgave aan de alles-beheerschende liefde. Heldenmoed is voor zich zelf gezocht slechts ontspoorde liefde: daarin ligt de poëzie en de zedelijke les van het boek van Lauesen. Ieder ontwikkelde lezer kan het daarom tot bevrediging voor zijn smaak en verheffing van zijn wezen, ter hand nemen: onontwikkelden zouden, zoo ze al den moed hadden, het door te worstelen, allicht in de halfheid van het resultaat blijven steken.

BOEKBEOORDEELINGEN:

WAT EN HOE ZEG IK HET IN HET ITALIAANSCH?

WAT EN HOE ZEG IK HET IN HET ENGELSCH? Per deeltje 75 ct. „Kosmos", Amsterdam.

Twee praktische boekjes ter instructie in het Italiaansch en het Engelsch voor reizenden.

Over Shakespeare

door JOS. PANHUYSEN.

Het is wel merkwaardig, dat we over den grootsten dramaturg der wereld, den schepper van de meest verschillende karakters, die in zijn werk welhaast alle schakeeringen van menschelijk leven heeft weerspiegeld en alle wisselingen van het lot, hoegenaamd niets weten. Ieder nieuw boek over Shakespeare geeft de bekende feiten, gewoonlijk vrijwel volledig, het zijn er zoo weinig. In ieder nieuw boek van Shakespeare slaat men verschillende bladzijden over, want wat er te lezen staat is over en over bekend. Maar desniettemin gaat er van de meeste boeken over Shakespeare een zekere verleidelijke bekoring uit, zij intrigeeren ons, zij wekken onze nieuwsgierigheid, zij zijn immers niets anders dan een eigenaardig, dan een wetenschappelijk soort avonturenromans. Wie over Shakespeare schrijven gaat begeeft zich op avontuur, hij gaat op weg om een schat te ontdekken, en zonder twijfel zal hij dezen ontdekken, maar het zal achteraf niet den schat van Shakespeare blijken te zijn. Die is onvindbaar. Men kan er zich voorstellingen van maken. Men kan uit de fabelachtige verhalen erover, en uit de sceptische kleineeringen van sommigen zich een soort gemiddelde waardeschatting vormen, maar zelfs deze gemiddelde waardeschatting bevredigt niet. Het is niet vast te stellen wat voor een man Shakespeare is geweest, hoogstens zou men kunnen vaststellen wat voor een man hij zeer zeker niet was. Hij was ongetwijfeld niet de opgekomen slagersjongen, met de zeer minieme ontwikkeling, die enkele biografen in hem zien. Hij kan evenmin zijn tooneelstukken alleen en uitsluitend geschreven hebben om zich een huis te koopen of een bruidschat voor zijn dochters. Het is eveneens bezijden de waarheid te veronderstellen, dat de opeenvolging van zijn stukken van de comédie naar de tragedie en van de tragedie naar het romantische sprookjesspel uitsluitend veroorzaakt werd door het toegeven aan den smaak van het publiek. Maar een aanleiding tot deze absurde veronderstellingen is niet onvindbaar. Het komt niet alleen door de schaarschheid aan feiten over het leven van Shakespeare, dat men zoo uiteenlopend over hem oordeelen kan, deze schaarschheid aan feiten is niet alleen merkwaardig maar ook beteekenisvol, zij is in zekeren zin symbolisch, maar zelfs al kon men de loopbaan van Shakespeare volgen, jaar in jaar uit, ja dag na dag, men zou ten slotte toch niet alle tegenstrijdigheden in den persoon en in het werk van den grooten dichter kunnen verklaren, want Shakespeare is Shakespeare. Er zijn positieve uitspraken gedaan over den man door tijdgenooten. Hij is iemand geweest van wien men hield, dien men gaarne zag, wiens gezelschap men zocht, hij was voorkomend, geestig, welwillend, Jenson noemt hem „honest and of an open and free nature”. Maar wanneer men deze laatste kenschetsing en al de voorgaande epitheta goed beschouwt bemerkt men, dat zij allen slechts betrekking hebben op Shakespeare in zijn

uiterlijk optreden, in zijn omgang met anderen. Het kan paradoxaal lijken, maar menschen die men kan karakteriseeren op dezelfde wijze als Jonson het hier Shakespèare doet, verraden het minste van hun diepste innerlijk, ondanks de openheid en frankheid hunner handelingen en woorden. Juist deze innemende menschen, die te rechter tijd toch niet terugschrikken eerlijk voor hun meening uit te komen, zijn in laatste instantie het ongenaakbaarst. Niet om dat zij iets verbergen willen, maar omdat zij zijn, zooals ze zijn. Shakespeare was een goed kameraad. Ieder boek over Shakespeare heeft gewoonlijk een speciale verdienste, waardoor het echter doorgaans tevens eenzijdig wordt. De eenzijdigheid en de verdienste van een der laatste publicaties over den geheimzinnigen dichter „The Essential Shakespeare” van Prof. J. Dover Wilson is het aantoonen dier goede kameradschap. Dover Wilson is soms niet anders dan zijn collega's, hij phantaseert, op het laatst van zijn boek komt hij er zelfs toe om te vertellen wat Shakespeare op een bepaald tijdstip in zijn leven dacht.

„Gesteld dat hij in Londen bleef, kon hij ooit betere stukken over de liefde schrijven dan *Romeo and Juliet* en *Antony and Cleopatra*, of betere comedies dan *As You Like It* en *Twelfth Night*, of betere tragedies dan *Othello*, *Lear* en *Macbeth*, of betere sprookjes spelen dan *A Midsummer-Night's Dream* en *The Tempest*; of grooter karakters scheppen dan *Shylock*, *Falstaff*, *Hamlet*, *Lady Macbeth* en *Cleopatra*? Zijn gezelschap kon zich voortaan redden zonder hem, er waren meer dramaturgen gekomen en het schrijverspaar Beaumont en Fletcher verstond aardig genoeg de kunst om de hovelingen te vermaken. Dat wou nog niet zeggen, dat hij bang behoefde te zijn, dat zijn eigen stukken uit de mode zouden geraken. zoo lang als er *King's Men* in Engeland zouden zijn, en een Koning om voor te spelen, zou er vraag naar hen bestaan — hij kende hun waarde. Sommigen wilden hebben, dat hij ze drukken liet; maar het in druk laten verschijnen was een schadepost voor den schouwburg, en de drukpers was een moderne aardigheid, die hem nooit bijzonder had befallen. Buurman Field had een goed zaakje gemaakt met de gedichten, waarvan zijn beschermheer zoo gehouden had; wat hij echter onder oogen had gekregen aan gedrukte tooneelspeelen, was hem in het geheel niet befallen, het minst van al zijn eigen spelen, gestolen door acteurs, of door het gezelschap in slechte tijden aan uitgevers verkocht. Bovendien spelen waren welbeschouwd geen boeken, in het geheel niet; dat was één van de vergissingen van Ben Jonson. Ben had het altijd over het uitgeven van „zijn werken”, maar hij was ook een boekenschrijver, hij had zelfs iets van een pedant geleerde, en kon maar nooit inzien, dat tooneelspeelen als muziek zijn, die eerst leven gaat, wanneer ze wordt uitgevoerd. En zoo hij het tooneel ook op zou moeten geven, als hij zich terugtrok in Stratford, hij zal altijd nog poëzie kunnen schrijven. *Venus and Adonis*, *Lucrece* en de sonnetten waren

jeugdwerk, sindsdien had hij geen tijd meer gehad om iets dergelijks te probeeren. Maar als hij nog eens een aanval kreeg, zou die zich uit moeten werken, en in Stratford..... Voor eerst echter moest hij zijn huis en zijn tuin op orde brengen; en hij had rust noodig, hij moest ophouden met schrijven, op zijn minst voor den tijd van een jaar."

Ik haalde dit lange fragment aan, omdat het zoo typisch is en niet alleen voor den onderhavigen auteur. Het toont, en op een kostelijke wijs, tot welk een hartveroverende naïviteit een wetenschapsmensch in staat kan zijn. Ik ben mij volkomen bewust, dat Prof. Dover Wilson dit alles niet uit zijn persoonlijke duim gezogen heeft, een uitvoerige bronnenstudie ligt er aan ten grondslag. Maar hoe aardig heeft hij het bij elkaar gezet. Wie de koddigheid van dit citaat niet zoo dadelijk kan inzien, raad ik aan het eens op een meer tooneelmatige manier te beschouwen. Bijvoorbeeld op de volgende wijze: „Enter William Shakespeare. Shakespeare:.... en dan het heele fragment niet in den derden persoon, maar in den ikvorm en den tegenwoordigen tijd.

Dit is niet de eenige zwakke plek in „The Essential Shakespeare", maar met al zijn gebreken is het toch nog een schitterend boek te noemen, omdat het over een bepaalde periode van Shakespeare's leven en over zijn verhouding tot Southampton en Essex blijk geeft van een meer dan gewoon inzicht. Shakespeare's kameradschap, zijn bewondering en liefde voor Southampton toont Dover Wilson op inderdaad overtuigende wijze, en daarbij toont hij tevens iets werkelijk waardevols van Shakespeare: de jonge man, die deze geweest moet zijn, neemt in deze prachtig geschreven bladzijden gestalten aan van alle verklaringen die ik ooit las over den geheimzinnigen sonnetten-cyclus aan Southampton gericht, lijkt mij die van Dover Wilson het meest aanvaardbaar. Die sonnetten-cyclus is een verbijsterend werk, het is voor den tijd waarin hij geschreven werd ook een zeer ongewoon werk, ondanks zijn zuivere tijdeigenaardigheden, want het getuigt van een overrompelenden zin voor de werkelijkheid; misschien nog meer dan in zijn tooneelspelen toont zich hier Shakespeare's onbevangenheid, zijn weerzin voor het veridealiseerde en verbloemde. Albert Helman heeft Shakespeare ergens gekenschetst als een man, die een voorliefde bezat voor gepeperde geestigheden. Inderdaad er bestaat aanleiding tot deze kenschetsing. Men kan een dergelijke uitspraak ook bestrijden. Helene Richter, die voor deze gepeperde geestigheden een verklaring zocht, deed dit, toen ze vaststelde, dat Shakespeare het gewone publiek hiermede wilde vermaken, dat hij dus een offer bracht aan den groven smaak van de massa. Dit lijkt mij zeer onwaarschijnlijk als uitsluitende reden. Men moet wel bedenken, dat er een groot verschil bestaat tusschen een voorliefde voor gepeperde geestigheden, en een hang naar het obscene. Een dergelijke voorliefde kan men opmerken bij personen

van een onberispelijken levenswandel, en met een gezond gedachtenleven, die echter oog hebben voor de werkelijkheid en sommige feiten, over wier bestaan men wellevendheidshalve gewoonlijk zwijgt, niet plegen te verbloemen. Indien iemand, dan had Shakespeare oog voor de werkelijkheid, en ik geloof daarom dat Helene Richter's verdediging, bovendien eenigszins onhandig, overbodig is, al wil ik hiermede niet alle gepeperde geestigheden, ook niet die van Shakespeare, rechtvaardigen. Ook Dover Wilson ziet deze eigenaardigheden van het werk van den grooten dramaturg als een gevolg van zijn realiteitszin. Hij ziet in Shakespeare, zonder voorbehoud, den beelder bij uitstek van de complete realiteit. En dat is welbeschouwd toch nog iets anders. Merkwaardig genoeg wordt deze laatste meening die tot dusver nogal populair was, niet zoo unaniem meer gehuldigd. Ik behoef voor de lezers van „Boekenschouw” niet te wijzen op een in een vorig nummer verschenen artikel van den redacteur van dit tijdschrift, maar het kan misschien zijn nut hebben te wijzen op het merkwaardig essay, dat den laatsten bundel van Aldous Huxley „Music at Night” opent en dat den betekenissen-vollen titel draagt van „Tragedy and the Whole Truth”. Hierin wordt ten sterkste ontkend, dat Shakespeare een beelder zou zijn van de geheele werkelijkheid, van het leven en de wereld, zooals deze zijn. De tragedie geeft, volgens Huxley, maar een gedeelte der werkelijkheid, indien dit niet het geval was, zou de tragedie ophouden tragisch te zijn en haar wezen verliezen. „De tragedie is iets, dat onttrokken werd uit de Geheele Waarheid, er uit gedistilleerd, om zoo te zeggen, als een essence gedistilleerd wordt uit de levende bloem”. Er is in deze uitspraak zonder twijfel iets waars, Aldous Huxley illustreert ze overtuigend met verschillende voorbeelden, maar desniettemin is ook deze uitspraak de „Geheele Waarheid” niet, veel meer komt deze tot haar recht in een beschouwing die jaren geleden reeds werd neergeschreven door Gottfried Keller, in één zijner best geslaagde novellen, in „Pankraz der Schmoller”. Het oordeel van dezen zonderlingen, eigenwijzen Pankraz over de werken van Shakespeare is zoo verhelderend in verschillende opzichten en vervolledigt zoo juist de meening van Huxley, dat ik niet kan nalaten het even te laten volgen.

„Dit boek noemde men Shakespeare, naar den schrijver er van, wiens conterfeitsel men er ook voor in zien kon. Deze verleidelijke valsche profeet bracht me mooi in de war. Hij schildert namelijk de wereld compleet en alzijdig, uitzonderlijk en waar, als ze is, maar slechts zooals ze is in die complete mensen, welke in het goede en in het slechte het streven van hun bestaan en hunne neigingen volkomen en karakteristiek involgen, en bovendien doorzichtig als kristal, ieder van het zuiverste water zijn in hun soort, zoodat, terwijl slechte scribenten de wereld der middelmatigheid en der kleurlooze halfheid beheerschen en afschilderen en daardoor zwakhoofden in

de war brengen en met duizenderlei onbeteekenende begoochelingen vervullen, deze Shakespeare daarentegen juist de wereld van het volkomene, van het in zijn soort totaal geslaagde, dat dus is als het zijn moet, beheerscht en daardoor de sterke geesten in de war brengt, als zij in de wereld dit wezenlijke leven meenen weer te vinden en te zien. O zeker, het is er in de wereld, maar juist niet waar we op het oogenblik zijn, of in den tijd, waarin we leven. Er zijn nog genoeg stoutmoedige en listige vrouwen, maar zij wandelen niet zoo prachtig door den nacht als Lady Macbeth, angstig de kleine handen wrijvend. De gifmengsters, die we aantreffen, zijn alleen nog maar schaamteloos, en gewetenloos, ze schrijven vaak zelfs mémoires of beginnen een snuisterijenwinkel, als ze uit de gevangenis ontslagen worden. Er zijn nog lieden genoeg, die meenen een soort Hamlet te zijn, die zich daar zelfs op beroemen, zonder ook maar iets te vermoeden van de groote hartsoorzaken van een werkelijken Hamlet. Men vindt bloeddorstige menschen, maar zonder Macbeth's demonische en toch ook weer zoo menschelijke weerbaarheid, menschen als Richard de Derde, maar zonder diens geest en spraakzaamheid. Men treft hier een Portia, die niet knap, en daar eene, die niet geestig is, en ginds weer eene, die wel geestig, maar niet bij machte zich zelf geluk te verschaffen. De Shylocks van onzen tijd, zouden best in staat zijn ons het vleesch uit het lichaam te snijden, maar niemand zou daar zoo maar ruitelijk voor uit willen komen, onze kooplieden van Venetië worden niet door een levenslustigen armen drommel van een vriend in gevaar gebracht, maar door een dommen zwendel in aandeelen, en zij houden daarbij nooit zulke prachtige, melancholike redevoeringen, maar trekken alleen maar een erg onnoozel gezicht. Maar eigenlijk zijn, zooals ik reeds zei, al deze lieden wel te vinden in de wereld, maar men treft ze nooit zoo prachtig bij elkaar, als in deze gedichten, nooit komt een volmaakte schurk tegenover een volkomen weerbaren man te staan, nooit ontmoette een absolute dwaas een absoluut verstandigen, vroolijken levenswijze, en daarom komt het in de wereld nooit tot een wezenlijk treurspel, of tot een inderdaad goede komedie."

Dit fragment is niet alleen inzichtgevend wat betreft de realiteitsomschepping van Shakespeare, het toont ook het magische element in diens werk aan. Shakespeare was een tovenaars met het woord en niet zonder reden vindt men in Prospero iets van zijn eigen persoonlijkheid terug. Evenals Prospero ten slotte was hij ook somwijlen een vermoeide tovenaars. Er zijn in zijn werk enkele fragmenten, soms zelfs bijna complete spelen te vinden, die zwak zijn, haastig en slordig geschreven. Helene Richter verklaart dit door de groote eischen die het gezelschap van Shakespeare aan hem stelde. Maar dit verklaart niet alles. Ford Madox Ford in zijn studie „The English Novel" meent, dat dit te wijten is aan het feit, dat Shakespeare allereerst een gentleman wenschte te zijn en dan pas een

schrijver. Volgens hem zou Shakespeare meer waarde hebben gehecht aan zijn gedichten „Venus and Adonis” en „The Rape of Lucrece” dan aan zijn spelen. Ik weiger dit te gelooven, ook al kan men met reden beweren, dat deze gedichten in zekeren zin meer „gentlemanlike” waren. Ik ben geneigd met Dover Wilson te gelooven aan de getuigenis van Ben Jonson, die verklaart, dat Shakespeare niet regelmatig werkte, maar bij vlagen, doch zelfs dit geeft geen volkomen oplossing, tenminste niet voor het vraagstuk, waarom Shakespeare op de hoogte van zijn roem, en op vollen mannelijken leeftijd zich van het tooneel terugtrok. Deze schepper van een nieuw heelal, van een andere en hoogere werkelijkheid dan de werkelijkheid van alledag, die alle hartstochten doorschouwde en iedere menscheijke ijdelheid den spiegel toonde, kan, somwijlen meer, soms minder, en ten slotte geheel, de betrekkelijke ijdelheid hebben doorzien van alle kunst, zelfs van deze meest geliefde, het tooneel, zelfs van zijn eigen werk. En zoo bepaalde deze uitzonderlijke mensch voor zichzelf: het is genoeg. Evenals Prospero:

I'll break my staff,
Bury it certain fathoms in the earth,
And deeper than did ever plummet sound
I'll drown my book.....

Maar laat dit ook voor mij genoeg zijn, want ik bemerk, dat ik, terwijl ik me in den beginne over de hypothesen van anderen vroolijk maakte, ten slotte zelf op een hypothese uitkwam. Hierdoor echter wordt nog eens te meer duidelijk, dat men den mensch Shakespeare nooit geheel zal kunnen doorgronden, want hij is Shakespeare.

J. Dover Wilson: *The Essential Shakespeare*. Cambridge University Press. Fetter Lane London.

BOEKBEOORDEELINGEN:

RUTTEN O.P. (Pater) *DE SOCIALE LEER DER KERK*. (406) f 1.50. Geloofsverdediging, Antwerpen.

Een commentaar op de Encycliek „Quadragesimo Anno”, waarin de logische samenhang der gedachten aangetoond, en de overtuigende waarde van de bewijsvoering onderstreept worden. Na een algemeen inzicht in de Encycliek gegeven te hebben, worden de verschillende behandelde vraagstukken afzonderlijk genomen.

BUITENDIJK (Prof. Dr. F. J. J.) *HET SPEL VAN MENSCH EN DIER ALS OPENBARING VAN LEVENSDRIFTEN*. (136) f 2.75. Kosmos, A'dam.

Behandeld worden o.m. spel en bewegingsdrang; het spelen en de aandriften; de ontwikkeling der spelen; speltheorieën, enz. Een groot aantal foto's verlichten den tekst van dit boek, dat wij gaarne ter lezing aanbevelen.

Romans en Verhalen

SCHENDEL (Arthur van) JAN COMPAGNIE. (286) Nijgh & van Ditmar, Rotterdam, 1932.

De vroegere droomer Arthur van Schendel is hoe langer hoe meer tot, wat men het soliede handwerk zou kunnen noemen, teruggekeerd. Zooals „Het Fregatschip” is ook „Jan Compagnie” een solied, verantwoord, conscientieus verzorgd, prachtig stuk Nederlandsch werk, de vrucht van een ernstig vakmanschap. Het boek bezit een klassieke vormschoonheid en evenwichtigheid, het ver-raadt een kennis van zaken en een ernst van beroepsopvatting, die allen eerbied afdwingen. Het is Nederlandsch in den besten zin. Zoo schrijft slechts een auteur, die zichzelf en het vak beheerscht, die alle tijdgrillen en ijdele schrijversillussies overwonnen heeft en zijn voldoening vindt in het leveren van achttien-karaatswerk. Een der jongere schrijvers van het oogenblik zou dit werk anders hebben geschreven. Hij zou het rustige evenwicht opzettelijk verbroken hebben, zou er meer vuur en drift in hebben gebracht, zou Jan Compagnie niet zoo trouw van uittocht tot terugtocht hebben gevolgd, zou schellere kleuren en heviger botsingen hebben gezocht. Wat zal men zeggen? Arthur van Schendel heeft *zijn* weg gevolgd en het is een goede weg. Het zeventiende-eeuwsche Nederlandsch Indië, vooral de handel en wandel op de Molukken, is wel nooit zoo krachtig en natuurwaar geschilderd als in „Jan Compagnie”. Voor wie ongevoelig voor van Schendel's klaver-malsch Nederlandsch mocht wezen, is het verhaal van Jan Compagnie nog een belangwekkende historische verheldering.

NAEFF (Top) OFFERS. (157) f 3.— en f 3.90. v. Holkema en Warendorf, A'dam, 1932.

Zoodra een roman of novelle den indruk maakt van een studie, van de analyse van een bepaald geval, mankeert er iets aan het spontane, het onmiddellijke der uiting. Dit is het geval met het knap geschreven werk van Top Naeff, „Offers”. De novelle bezit uitstekende kwaliteiten; haar auteur is intelligent, kent het vak, schrijft een doordacht proza, maar het werk blijft „een studie”, blijft schrijfwerk, het is geen poëzie. Er ontbreekt die fabuleerlust, die vindings- en verteldrang, die alle gedachte aan auteur of herkomst doet vergeten en doet opgaan in het louter verbeelde. Ten gevolge daarvan ligt er iets mats en saais over het geheel; Top Naeff dringt niet door tot de ziel harer figuren. Lodewijk de Bordes en Madelon blijven te schimmig, te schemerend van contouren en Otto Twist is even oppervlakkig beschreven als zijn karakter wezen moet. De geestelijke wereld dezer menschen is er een van volstrekte „Haltlosigkeit”; er is geen plicht of gebod dat hen bindt, slechts een zekere aristocratische conventie.

PANHUUSEN (Jos.) HET AFSCHIED. (153) Nijgh & van Ditmar, Rotterdam, 1932.

Er is een gelukkige vooruitgang in het werk van Jos. Panhuysen. Was „Het hoopvolle Tekort” nog maar een eerste proeve, „Het Geluk” reeds een werk van eenige allure, „Het Afscheid” is in alle opzichten beter dan de beide voorgangers. De wijze van opbouw en bewerking heeft mij sterk herinnerd aan Galsworthy. Evenals de bekende Engelsche schrijver volgt Panhuysen zijn personen van stemming in stemming; hij bekommert zich weinig om het uiterlijke, meer om het gemoedsleven. Vandaaruit leert men zijn figuren kennen. Natuurlijk vindt men bij Panhuysen niet de rijkdom en gevarieerdheid der verwickelingen en personages, die Galsworthy biedt. Hij stelt zich nog tevreden met een sobere intrige en een beperkt aantal figuren. Maar hoe goed is alles uit- en afgewerkt! Het is geen maakwerk als de gelijktijdige novelle van Top Naeff. De Tonellakinderen, vooral Greet, Peter en Pauline, hebben individualiteit en Panhuysen verscherpt hun contouren ten einde toe. Wat hij vertelt, is in zich niet zoo buitengewoon belangrijk; ofschoon, het had door verdieping en verbreding nog aan belangrijkheid kunnen winnen. Men gevoelt nog te zeer dat er een beginnend auteur aan het werk is, die zich rekenschap geeft van elken zin, van elken stap, die zich vaak nog onzeker voelt en den lezer steeds voor oogen heeft. Zijn methode is: een kalm, ongepassioneerd registreeren in korte noteringen en zinnen van wat er met zijn personen voorvalt.

Maar nogmaals: Panhuysen durft een moeilijk gegeven aan en volbrengt, voltooit het met onmiskenbaar talent. Het gaat om een kloosterroeping, een door en door Katholiek geval, en dat Nijgh en van Ditmar dit boek durft uitgeven, bewijst reeds zijn aanvaardbaarheid. Het stukje menschenleven dat Panhuysen hier verbeeldt — een gegoede Katholieke familie, waarin de levensloop der volwassen kinderen conflicten veroorzaakt — heeft onze volle belangstelling. Niemand zal dit verdienstelijke boek onbevredigd terzijde leggen. Het is er een van zuiver Katholieke inspiratie; wij wenschen het in ieders hand.

WIT (Augusta de) GODS GOOCHELAARTJES. (203) f 2.90 en f 3.75. Querido, A'dam, 1932.

Een boek van vlinders en van vlinderende, stof ontvluchte lichtheid des geestes. „Joculator Dei”, Gods goochelaar, de eernaam van Sint Franciscus heeft den titel van dit boek geïnspireerd. „Goochelaars Gods” zijn al die menschen, die schoonheid en geluk niet in voordeel of levenscomfort gelegen achten, maar in de dingen van den geest en van het hart, die het rijk van goedheid en schoonheid zoeken, ongevoelig voor lagere, egoistische motieven. Deze Franciscaansche geest van eenvoud en goedheid, van natuurnabijheid en zielsvrede doorstraalt geheel het boek. De vlinder, dit lichte, kleu-

rige Godsschepsel wordt het symbool aller „musische” mensen, aller mensen, die den lokroep van den geest en van de schoonheid volgen.

Augusta de Wit heeft haar gepeinzen en herinneringen een merkwaardige gestalte verleend. Haar taal fonkelt en glanst als een vlindevleugel. Werkelijkheid, herinneringen en fictie vloeien ineen; het gaat immers niet om werkelijkheid, het gaat om schoonheid, om licht, om glans, om het terug te winnen paradijs. Het is een heerlijk boek, dat zij schreef, een boek vol schoone verbeeldingen, vol weemoedige herinnering, vol van een licht dat zeldzaam wordt in dezen tijd van Philipslampen.

HERWIG (Franz) INGEMETSELDEN. Vert. door Jos. Panhuysen. (379) f 3.90 en f 4.90. Het Nederlandsche Boekhuis, Tilburg, 1932.

„De Heilige Proletariër”, voorlooper van „Ingemetselden” verscheen reeds in tweede druk. „Ingemetselden” wenschen wij hetzelfde succes toe. Het is misschien Herwig’s beste boek. Hij beschrijft hier een stukje leven uit de achterbuurten van Berlijn, zich verdiepend in het gemoedsleven van eenige uitzonderlijke mensen, die niet ondergaan in materiele ellende, maar het licht bewaren in de schuilhoeken hunner ziel. Het is wat banaal geworden om onmiddellijk van Dostojefski te spreken, doch Herwig herinnert aan hem door licht te brengen in de diepste verlorenheid en donkerte. Deze Katholieke schrijver is een zeer idealistisch auteur, die overal op zoek is naar de ziel en werkelijk de ziel vindt in zijn mislukkelingen en geslagenen. Daardoor ook is zijn roman geen somber of neerdrukkend boek, maar een boek van zuiver katholieke inspiratie; de adem Gods bezielt het. Herwig schrijft zijn werk niet met de nooit falende helderziendheid van Dostojefski of Sigrid Undset; het is bestudeerder, intellectueeler, men voelt er niet zoo sterk den greep der natuur; maar zijn boeken blijven toch openbaringen van een merkwaardigen geest. „Ingemetselden” is geen lectuur voor kinderen, maar volwassenen met eenigen smaak en oordeel zullen dit boek niet half gelezen ter zijde leggen.

HALL (Radclyffe) HEER EN KNECHT. Vert. van J. Feitsma. (304) f 3.90. „De Steenuil”, A’dam.

Het buiten het normale vallende, dat Radclyffe Hall zich blijkbaar bij voorkeur ter behandeling in haar romans kiest, was oorzaak dat haar eersteling: „De Bron der Eenzaamheid” indertijd uit overwegingen van moreelen aard moest afgekeurd worden. Een dergelijke veroordeeling kan haar laatst verschenen werk „Heer en Knecht” niet treffen, maar hier heeft zij zich een zoodanig geval gekozen dat dit boek — in hoofdzaak — als niet geslaagd moet getypeerd worden. Het was ook welhaast onmogelijk te slagen. In den roman wordt namelijk de ontwikkelingsgang geteekend van een Proven-

çaalschen jongen, die door zijn ontzaglijk medelijden met de wereldellende in zijn mystieke geaardheid als het ware een personificatie van Christus wordt als de drager der wereldellende. Dit hoofdthema van haar boek is vaag en onbevredigend. Erkend moet worden dat die gedeelten welke de schrijfster wel beheerschte, uitstekend zijn. De beschrijvingen van het leven in het Zuid-Fransche stadje, die der familie Bénédit en van al die andere inwoners, ze zijn prachtig. Voorbehoud van den, — goed vertaalden, — roman is noodzakelijk voor ontwikkelde oudere lezers.

SCHOUPP (J. G.) IN VLAANDEREN HEB IK GEDOOD. (279) f 2.90 en f 3.50. W. L. & J. Brusse, R'dam.

Het wil ons voorkomen dat er nu niet bepaald behoefte bestond aan dezen oorlogsroman. Het oeuvre is de laatste jaren ontzaglijk uitgegroeid, het begint vermoeiend te worden. Propagandistische waarde kan er haast niet meer van uitgaan; die heeft het reeds overvloedig geleverd. De auteur was blijkbaar niet van die meening, want zijn roman — die de eerste fasen van den oorlog in België behandelt — laat hij niet voor zichzelf spreken, maar de anti-oorlogs-propaganda wordt er dik opgelegd. Zij culmineert in de laatste hoofdstukken, die niet meer dan een socialistisch pamflet zijn. En hoe goedkoop en oppervlakkig — en onjuist — is de tirade op bladz. 145: „Bravo Christenen, dat is uw werk sedert 2 Augustus 1914! Wat is dat voor een leer, die nu al twee duizend jaar bijna de wereld hervormt en niet kon voorkomen dat, twee maanden geleden, duizenden en duizenden — gisteren nog vredig en christelijk — tegen elkaar werden opgejaagd om te schieten, te dooden en te vernielen?”

Zooals vrijwel alle oorlogslectuur is ook dit boek alleen geschikt voor oudere lezers.

DEEPING (Warwick) STRIJD OM GELUK. f 2.75 en f 3.50. „De Steenuil”, A'dam.

De romantiek van het in het bosch opgegroeide meisje, dat nog duidelijke sporen draagt van haar voorname afkomst en op wie een edele ridder op de duur verliefd raakt enz enz. levert altijd nog stof voor nieuwe verhalen. De „Strijd om Geluk” wordt tegen beide partijen met hun schurkachtige omgeving met succes gestreden. Aristoteles kan tevreden zijn om de ruime toepassing, die zijn katharsisleer in dit soort lectuur vindt. En niet al te jonge lezeressen en lezers, die van een boek voornamelijk aangename tijdspasseering vragen, kunnen dit werk met prettige vooruitzichten ter hand nemen. (In ons vorig nummer schreven wij onder: Canavaugh's „De Man zonder Fouten” — De Steenuil — Amsterdam: „Bijzonder geschikt voor leesbibliotheken, waaraan het volgens een stempel op de titelpagina niet mag verkocht worden”. Dit slaat natuurlijk slechts op het recensie-exemplaar.)

COURTHS-MAHLER (H.) HAAR BEVRIJDING. Nieuwe roman; Ned. bewerking door Chr. Adamson. f 1.90 en f 2.60. J. F. Swartsenburg, Zeist.

Op de pretentie van dit boek: een nieuwe roman te zijn, valt misschien wel

wat af te dingen. Als motto mag het gerust voeren: schon dagewesen! Wijkt niet af van de klassieke formule van: het onverdiend ongeluk van het beeldschoone meisje; de bevrijder, die direkt merkt, dat ze onschuldig is en op den koop toe verliefd geraakt; de vriend, die komt helpen, den ware schuldige ontmaskert en zonder eenigen strijd van beteekenis het tweede beeldschoone meisje in de wacht sleept.

De kwaliteiten, die het succes dezer romanmachine rechtvaardigen, kan ik niet ontdekken. De verklaring zoek ik in de onberispelijke overwinning van het moreel gevoel en de goedkope sentimentaliteit. Voor liefhebbers zeer geschikt.

WERMESKERKEN (Henri van) TROPISCHE ZOUTWATERLIEFDE. (240) f 3.25 en f 3.90. Veen, A'dam.

Dit verhaal speelt op een der groote booten van de Rotterdamsche Lloyd, die een gefingeerde naam van een vulkaan draagt, omdat, volgens schrijver, de Rotterdamsche Lloyd altijd een deel van zijn booten naar Indische vulkanen heeft gedoopt, „misschien in zachte ironie” wijl die booten vaak een drijvende vulkaan van menschelijke hartstochten zijn..... Zoo ook deze Salak, die, op weg naar Indië, een 200 passagiers aan boord heeft, die allen min of meer, gekweld door zeeziekte, naar den dood verlangd hebben als een verlossende bevrijding. Helaas bij Port-Said wordt de zee rustiger en daarmede ook de magen en dan beginnen de kennismakingen over en weer en last not least.... de flirtations en in minder dan geen tijd hebben we: tableau. Misverstanden, wantrouwen, vergissingen, intriges, zoutwaterliefde, een „kiss me in the moonlight” en „ich liebe dich bis morgen”, kortom, een miniatuur gekkenhuis. Het gedraai om „De gesluierde” is vrij vervelend, nergens geestig of boeiend. Van Wermeskerken heeft ons wel eens degelijker kost gegeven. Dit blijft een leeg, luchtig boek, dat alleen volwassenen kunnen lezen.

FERGUSON (W. B. M.) DE ZWARTE SCHAKERS. (315) f 1.25. Vert. door Mevr. Landré-Tollenaar. Jacob van Campen, A'dam.

Een erfenis van millioenen brengt niet altijd geluk aan hem, die ze te aanvaarden heeft. Dit zou Peter Lawton, een voorbeeldig en knap ingenieur zoo lang hij arm was en in zijn eigen onderhoud moest voorzien, kunnen getuigen. Niet zoodra hij de bezitter van de Lawton-millioenen geworden is, neemt de familie-duivel bezit van hem, en is hij iederen dag zoo dronken als een tempelier. Gelukkig voor hem brengen een reeks opwindende gebeurtenissen hem tot bezinning en wordt hij Jan Gerstekorrel weer ontrouw. De geschiedenis van Peter-Lawton's bekeering is geestig en vlot geschreven en een van de aardigste sensatie-verhalen welke wij in den laatsten tijd onder de oogen hebben gehad.

EVERAERT (Dr. Osw.) DE STRIEMENDE ZWEEP. (175) f 1.50. St. Norbertus Boekhandel, Tongerlo.

„Aan de duizenden, die niet sneuvelden op het „eereveld”, wier namen niet gebeiteld staan in hardsteen, wier schoon leven nochtans schuldeloos geofferd werd aan het oorlogsmonster”, schrijft de auteur op de eerste bladzijde van zijn boek. De tragiek dier levens demonstreert hij aan het verhaal van den Vlaamschen jongen Lieven Vertommen, wiens carrière zoo veelbelovend was, — tot de wereldoorlog hem ten ondergang bracht, al was zijn leven gespaard gebleven.

Een eenvoudig verteld verhaal, waaruit de ellende-nasleep van den oorlog blijkt. Door den aard van het onderwerp niet voor jeugdige lezers.

THIJSSSEN (Theo) HET TAAIE ONGERIEF. (320) f 2.90 en f 3.90. Van Dishoeck, Bussum.

Dit is „een snoer simpele herinneringen van Joop van Santen, van een, die na

een bestaan van meer dan een halve eeuw, eens achterom kijkt, en zich verwondert, hoe door dat bestaan een taaie draad van steeds hetzelfde ongerief kon loopen, die hij nu pas ziet". Maar die simpele herinneringen zijn door Thijssen zoo vol spirit neergeschreven, dat die taaie draad voor ons een levendig verhaal wordt van de aaneenschakeling van lijdenshistorietjes en misère over kleedingstukken. Tot in de kleinste details voelt Thijssen ze aan en vertelt ze ons met een sprankelende humor, zoodat we de beroerdigheid van hoeden, dassen, broeken, schoenen, kragen en de daaruit voortvloeiende conflicten en contraminehistories meeleven, alsof we het alles zelf aan den lijve ondervinden. Het boek is tragi-comisch, dramatisch wordt het nooit, want over het geheel ligt een schalksche lach. Voor menschen die de verborgen humor welke er in ligt aanvoelen, een prettige ontspanning.

ORCZY (B'SSE) DE EERSTE SIR PERCY. Een avontuur van de lachende kavalier. Uit het Engelsch door P. W. J. Jorissen. (269) f 2.90. Blankwaardt en Schoonhoven, Rijswijk.

Het is niet de eerste keer dat B'sse Orczy in onze rijke vaderlandsche geschiedenis gegrastuind heeft om er stof te vinden voor een van haar geschiedkundige romans. De eerste Sir Percy, de voorlooper van den „Rooden Pimpernel", speelt een groote rol in den tijd, dat de stadhouder, Maurits van Nassau, vocht tegen aartshertogin Isabella, die groote moeite deed om eenige van de Vereenigde Provinciën weer onder Spaansche vlag te krijgen. De eerste Sir Percy trouwt met Gilda Beresteyn, de dochter van den burgemeester van Amersfoort en hun kort geluk gaat weldra onder in het rumoer van den krijg en van de verraderlijke listen van Stoutenburg, die den dood gezworen heeft aan Sir Percy Blakeney. Alle listen en lagen van zijn vijand ten spijt treedt de eerste Sir Percy tenslotte als overwinnaar uit den strijd om zijn jonge vrouw gelukkig te maken. Boeiend boek: volwassenen.

RUCK (Berta) DE ZEVEN JAREN VOOR RACHEL. (217) f 2.— en f 2.90. De Haan, Utrecht.

Als wij het korte voorwoord vooraan in dit boek hadden moeten missen, zouden we ons allerwaarschijnlijkst aan het eind afgevraagd hebben welk verband de titel en de inhoud van het boek met elkander hebben. Echter, zooals de zeven jaren voor Rachel geweest zullen zijn, zoo ook zijn de tien jaren waarin Gwen Brook met Selby Henderson verloofd is geweest. Door allerlei omstandigheden wordt hun huwelijk jaar op jaar uitgesteld, totdat tenslotte Gwen in een groote stad een werkkring krijgt, andere mannen ontmoet en..... met een ander gelukkig wordt.

De schrijfster laat de onaangename gevolgen van een te langdurige verloving naar voren komen. Het is o.i. alléén maar de vraag of een tweedaagsche verloving, zooals Gwen met haar latere liefde heeft, niet te kort is. Bij haar schijnt het geen nadeelige gevolgen te hebben, alhoewel ze, niettegenstaande ze Captain Owen langer kende, toch over ijs van één nacht ging. Geschikte ontspanningslectuur voor iedereen.

MIRBACH (Magda Bergquist von) MARTELAREN DER LIEFDE. (230) f 3.50 en f 4.90. Uit het Zweedsch vertaald door M. J. Molanus-Stamperius. Bruna en Zn., Utrecht.

In deze betere uitgave van Bruna verschenen vroeger de romans van Pérochon, die overwaard waren gelezen te worden. Met de keus van dit uit het Zweedsch vertaalde boek is de uitgever niet zoo gelukkig geweest. „Martelaren der liefde" beschrijft het huwelijk van een ziekelijk overspannen, lafhartig, zelfzuchtig man, die op zijn oude roem van modeschrijver teert en een overgevoelige vrouw, die hem op handen draagt en wier liefde alles verdraagt. De kennismaking van den schrijver met een beroemde actrice en mannenverleidster doet het conflict in dit treurige huwelijk tot een uitbarsting komen. Hier en daar zijn de verschillende

karakters scherp geteekend en de zelfzuchtige wreedheid van Karel Cerniwocz in de gesprekken met zijn vrouw afstootend echt, maar toch is het boek geen sterk geheel en moeten wij het, uit moreel oogpunt beschouwd, tot de zeer voorbehouden lectuur rekenen.

SABATINI (Rafael) SCARAMOUCHE, DE SPEURHOND. 2dln. samen (404) f 2.15. Geautoriseerde vertaling van J. J. A. Hanhart. Kruseman, Den Haag.

De tijd en de levenswijze aan het hof van de broeders van den op het schavot gestorven Lodewijk XVI, werden nog maar zelden in geschiedkundige romans verwerkt. Sabatini, aan wie wij zoovele lezenswaardige, meer of minder geschiedkundige verhalen te danken hebben, heeft in dit boeiende boek over dien tijd geschreven en de bekende Scaramouche uit een zijner vorige boeken met Aline de Kercadiou als hoofdpersonen laten optreden. Sabatini toont geen medelijden met de verbannen vorsten, welke hij in al hun verwende en verwijfde levensgewoonten schetst, maar zijn held en heldin zijn menschen uit één stuk, welke het boek boven het gewone peil van ontspanningslectuur verheffen. Voor ontwikkelde rijpere lezers.

WALLACE (Edgar) ALS EEN MEISJE DETECTIVE WORDT..... (237) f 1.25 en f 1.90. Vertaling van J. Nahuys-Duvivier, Bruna en Zn., Utrecht.

Dit is weer een van de boeken, waarbij Wallace ons in het begin overstelpt met een zoo groot aantal verschillende personen en gebeurtenissen, dat men zich afvraagt: Waar moet dat op uitloopen? Langzamerhand komt er eenige orde in het verhaal en volgen wij de knappe detective Surefoot bij zijn speuren naar den moordenaar van de twee slachtoffers in het begin van het verhaal, en leggen het boek eerst terzijde, wanneer wij de voldoening hebben, dat hij ze gevonden heeft. Spoorlectuur voor ouderen.

BRAND (Max) GIEREN VAN HET WILDE WESTEN. (216) f 2.25 en f 2.90. Vertaling van C. M. van Goorde. „De Combinatie”, Rotterdam.

Nu, Max Brand is een sensatie-schrijver, die niet voor een kleintje vervaard is, want de types, welke hij in het verhaal verwerkt heeft, zouden in de beste detective-romans op hun plaats zijn. Charley Dexter met zijn kalme manieren en zachte stem, die ineens na tien jaar te voorschijn komt om de goederen van zijn familie uit de handen van de onrechtmatige bezitters te halen, en Scorpio, de moordenaar met zijn tweeledige natuur, zijn figuren welke de aandacht voortdurend gespannen houden. Zij maken het boek tot boeiende lectuur voor iedereen.

PEDLER (Margaret) DE GODDELIJKE DWAASHEID. (314) f 1.75 en f 2.50. Vertaald door Dicky Wafelbakker, Bruna en Zn., Utrecht.

Er schijnen meer Russische Grootvorstinnen in het verborgene te leven, dan wij onnoozele stervelingen vermoeden. Als wij de romantische verhalen nagaan, waarin deze arme slachtoffers van de revolutie als heldinnen optreden, dan is Europa, maar vooral Londen er vol van. In dit boek wordt de hoofdrol vervuld door een charmant met alle deugden toegerust jongmeisje, dat verliefd wordt op een doodgewone jongeman tot ontsteltenis van haar omgeving, die haar geheim kennen. Zij denkt gelukkig gezond genoeg om haar trouwe minnaar niet op zij te zetten voor een denkbeeldige kroon. Romantische ontspanningslectuur.

LINCOLN (Joseph C.) EEN HUISHOUDSTER GEVRAAGD. (210) f 2.25 en f 2.90. Vertaald door Jeanne Reyneke van Stuwe. Mulder, Gouda.

Lincoln heeft een zwak hart voor den „eenvoudigen ronden zeeman”. Het huishouden van de drie gepensioneerde kapiteins, die een huishoudster vragen, omdat zij zijn vastgelopen, heeft ons menig prettig oogenblik bezorgd, al kunnen wij het met de gewild „leuke” vertaling niet eens zijn. Dit hadden wij van een bekende schrijfster als Jeanne Reyneke van Stuwe, beter verwacht. Frissche lectuur voor iedereen.

SAVI (E. W.) BREKENDE GOLVEN. (299) f 2.15 en f 2.90. Vertaald door C. E. Kwak-Stroman. Kruseman, Den Haag.

Al weer een mislukt en ongelukkig huwelijk! Een geslepen vrouw neemt een jong meisje mee naar Indië als gezelschap, in de hoop dat haar man verliefd op het kind zal worden en haar een reden tot echtscheiding zal geven, waardoor zij vrij wordt, haar minnaar te volgen. Het gegeven is dus niet om aan te bevelen. De bewerking is tamelijk tam, zoodat rijpere lezers het boek zonder schade in handen kunnen nemen.

HORLER (Sydney) DE DOLENDE RIDDER. (270) f 1.40 en f 1.90. Geautoriseerde vertaling van Jhr. R. H. G. Nahuys. Bruna en Zn., Utrecht.

De sensatie ligt er bij Horler wel dik op, maar hij weet zijn verhalen zoo aangenaam te schrijven en zijn personen zoo natuurlijk te laten optreden, dat wij al lezende vergeten, dat wij een „thriller” in handen hebben. Dat is zeker: hij boeit van de eerste tot de laatste bladzijde, zooals ook dit boek er weer een is waarvan wij onmogelijk kunnen scheiden, voordat wij het uit hebben. De avonturen van de dolende ridder Jimmy Hanray bij zijn pogingen om de millionaiersdochter Delia te beschermen en haar achtervolgers op een dwaalspoor te brengen, vormen gezellige treinlectuur.

HORLER (Sydney) SCHAAKMAT. (271) f 1.40 en f 1.90. Uit het Engelsch door Paul Jörgen. Bruna en Zn., Utrecht.

Het thema van een onnoozel jong meisje dat zich door een aanlokkelijke advertentie laat verleiden om met een zoogenaamde adellijke oude dame naar het buitenland te gaan, is reeds door vele romanschrijvers tot onderwerp van hun boeken gekozen. Maar Horler heeft de gave om zulk een tamelijk afgezaagd onderwerp op zijn eigen manier te behandelen. Het domme, eigennuttige meisje, dat met de „gravin” naar de Riviera vertrekt, beleeft menig angstig oogenblik, maar komt er zonder kleerscheuren af, dank zij de ridderlijke jongeling, die haar in den nood ter hulp snelt. Boeiende lectuur voor ouderen.

GREGORY (Jackson) DE ZILVEREN STER. (300) f 2.25 en f 3.25. Vertaald door J. G. H. v. d. Bovenkamp Jr. Kruseman, Den Haag.

Het aantal boeken, welke van Gregory in het Hollandsch zijn verschenen, groeit langzaam maar gestadig aan, waaruit wel blijkt dat deze eenvoudige frissche lectuur in den smaak valt. De intriges uit deze verhalen zijn niet ingewikkeld, maar de sfeer is gezond en ook dit is weer een prettig boek voor volwassenen en oudere jeugd.

WALLACE (Edgar) DE BLAUWE HAND. (262) f 1.25 en f 1.90. Vertaling van Jhr. R. H. G. Nahuys, Bruna en Zn., Utrecht.

Erfenisjagers zijn gewoonlijk menschen, die voor geen misdaad terug schrikken en wanneer zij het karakter hebben van Digby Groat, een halfbloed van het allerlaagste allooi, zijn zij volleerde schurken. Natuurlijk is een verdwenen erfgename, in dit geval een bekoorlijk onschuldig jongmeisje het opgejaagde wild. „De blauwe hand” is een symbool, waarvoor de boef in een hoek kruipt en dat

gebruikt wordt ter bescherming van de rechtmatige erfgenamen. Over het geheel een spannende Wallace, waarin hij zich op zijn best toont.

OPPENHEIM (E. Philips) WEE DE ZONDAARS. (238) f 1.— en f 1.50. Geautoriseerde vertaling door Jhr. R. H. G. Nahuys. Bruna en Zn., Utrecht.

Als wij Oppenheim willen gelooven is de Riviera een broeinest van de ergste misdadigerskiemen. In dit boek zijn eenige korte vertellingen bijeengevoegd welke allen in Monte-Carlo of Nice spelen, en waarin verschillende wandaden door een dappere Engelschman en dito Ier met behulp van een liefvallige jongedame, aan de kaak worden gesteld. Lectuur voor ouderen.

COURTHS-MAHLER (H.) VERBODEN LIEFDE.
HET TESTAMENT VAN ROCHAM-
BEAU.
DE PANTOFFELHELD.
TWIJFEL.
OM EEN KUS. Samen (242) f 2.15 en

f 2.90. Swartsenburg, Zeist.

Verboden liefde. Het eerste verhaal gaat over vier mensen, die met de verkeerde getrouwd zijn en door echtscheiding de zaak in orde trachten te maken. De andere vertellingen zijn tamelijk onschuldig en min of meer boeiend, de gewone ontspanningslectuur, zooals wij ze van Courths-Mahler reeds te goed kennen.

Varia

I In de *Nouvelles Littéraires* van 8 October schrijft Henri Brémond, de bekende abbé en schrijver, over Huysmans en Léon Bloy, in een polemiëk met Ernest Seillière:

Je serai très court, et je dois l'être pour la raison décisive que si je disais tout ce que je sais et tout ce que je pense de lui, je ferais trop de peine à ceux d'entre nous qui ont aimé Léon Bloy et qui lui gardent un culte aussi discret que fervent. D'autres, plus tapageurs, m'intimideraient moins. Je veux, toutefois, et je ne suis pas seul à vouloir qu'il soit dit bien haut, une fois pour toutes, que, à beaucoup de catholiques, Léon Bloy — l'oeuvre et l'homme — n'inspira et n'inspirera jamais qu'une répugnance invincible. De l'écrivain, je ne parlerai pas davantage. Quelquesuns, qui ne sont pas tous négligeables, l'ont surfait, je crois démesurément. Je ne dis pas le préférer, mais l'égalier même, à Barbey d'Aurevilly, à Huysmans, voire à Drumont, à Léon Daudet, me paraît extravagant. Quelques fortes pages, sans doute, mais que je n'éprouve pas l'envie de relire. Il a le style triste, ce qui est deux fois grave chez un écrivain furieux. Enfin, pour tout dire, quand il ne me dégoûte pas, il m'ennuie.

Mais laissons ces menus problèmes, qui n'intéressent que de loin le présent débat.

J'ai bien connu Huysmans. Vers 1900, un article de moi, publié dans une *revue* qui fait autorité parmi nous, les *Etudes*, avait arrêté net une campagne de défiance qui s'amorçait alors contre lui. D'où son amitié pour moi, car il ne faisait pas, lui, de *l'ingratitude*, la plus

HENRI BRÉMOND

haute des vertus morales. J'ai longuement interrogé à son propos plusieurs de ses intimes, le chanoine Mugnier, Descaves, Dumesnil, M. et Mme Leclaire, qui l'avaient pour commensal à Ligugé. Mais quel besoin d'interroger? Dès ma première rencontre avec lui, j'aurais senti, si je n'en avais pas été persuadé déjà, qu'il était foncièrement, pleinement des nôtres, simplement, bonnement et rondement catholique. Des obscurs poisons dont M. Seillière le voit infecté, pas la

moindre trace. Humble très profondément, incapable de prendre ses défauts pour des vertus, ou de s'attribuer une „mission extraordinaire” pour la réforme de l'Eglise. Je vous jure qu'il ne guettait pas, de son balcon, rue Saint-Placide, la descente en avion du prophète Elie. Charitable? Mais, sans aucune espèce de doute, comme l'était Louis Veuillot. Il avait les nerfs à fleur de peau, et il aimait les expressions fortes. Mais aucune méchanceté. J'imagine que le style du Père Didon l'eût exaspéré, mais il n'aurait jamais appelé ce parfait croyant, ce prêtre admirable, „le Révérend Père Judas”. Si Bloy n'est pas un demi-fou, comment lui pardonner l'infamie de ces quatre mots? J'ai retrouvé Huysmans pendant sa dernière maladie, tout proche de Dieu. *Moriatur anima mea morte justorum!* Les moines de Ligugé l'ont observé de tous leurs yeux, pendant de longs mois, et exploré de toutes leurs antennes. Il les amusait, grâce au ciel, mais les édifiait plus encore. L'idée qu'on pût le soupçonner de je ne sais quel mysticisme louche et morbide les eût révoltés.

II In *The Bookman* van Oct. heeft Grant Uden een aantal bekenissen verzameld van bekende persoonlijkheden over boeken, die zij n i e t gelezen hebben. *Thomas Burke* bekent dat hij nooit een boek ook maar half uit heeft kunnen lezen van Scott, Thackeray, Ch. Kingsley, George Eliot of Thomas Hardy. Hij heeft het vaak geprobeerd maar tevergeefs. *Chesterton* heeft te weinig gelezen van de groote Fransche litteratuur der zeventiende eeuw, van Racine en Corneille. *Galsworthy* vindt de niet gelezen boeken te veel om op te noemen. *Maurice Baring* las nooit in „Duizend en een Nacht”. *Jan Hay* weet niets van „contemporary fiction”. „I simply cannot read it, partly for want of time and partly because I do not enjoy it.” *Aldous Huxley* las nooit het klassieke „*The Vicar of Wakefield*”, noch de „*Misérables*” van Victor Hugo. In de romans van Meredith kan hij nooit verder komen dan honderd bladzijden. *Sheila Kaye-Smith* heeft nooit iets van Henry James gelezen. *R. L. Mégroz* betreurt het dat hij tijdens den oorlog vijf jaar lang niet heeft kunnen lezen. *Beverly Nichols* las behalve Woodstock nooit een boek van Walter Scott. Wel heeft hij van verschillende de eerste vijftig pagina's gelezen, maar hij bracht het nooit verder, zelfs al dronk hij er een stevig glas bij. *Sir Arthur Wing Pinero* heeft Don Quixote nooit gelezen. *Hugh Walpole* schrijft: „Here are a half dozen things I ought to have read but haven't: 1) Mommsen's „*Rome*”. I've just bought it in „*Everyman*”, and on my journey next year to Mars with Professor Piccard intend to read every word of it. 2) Beaumont and Fletcher. I'll catch these plays before I die. 3) „*Zadig*” and „*Candide*”. I can't read Voltaire. Shameful confession! 4) The novels of George Meredith. I have read some but cannot reread them. Their posturings choke me. 5) Dante. Simple, because as yet I haven't learnt Italian and will not read him in translation. 6) Anything.

proze or verse, by Victor Hugo — a screaming, pretentious old bore.

III Onder den titel „Het Vuistrecht in de Kunst” schrijft de „Gulden Winckel”:

„In de „Groene” beklagde zich de directie van „De Vereenigde Schouwspelers” zich over het „vlegelachtig geschrijf” van Henrik Scholte, kondigde aan dien criticus niet meer toe te laten tot de uitvoeringen van dat gezelschap en beloofde, dat in geval „dit kereltje toch den overmoed mocht toonen zich bij onze voorstellingen aan de cassa aan te melden, zoo wacht hem een niet al te zachtzinnige en zachthandige ontvangst”.

Scholte toonde die vertooning op juiste prijs te stellen en uitte er zijn vreugde over, dat die schouwspelers hem derhalve „eindelijk eens een interessante première in uitzicht” stellen.

In „De Gemeenschap” neemt A. den Doolaard het op voor Coster aan wiens werk du Perron een uitvoerige studie wijdt in „Forum”. Naar aanleiding van Costers proza heeft du Perron het over „eties kwijl”. Dit is voor den Doolaard aanleiding het volgend schrik aanjagend dreigement de wereld in te slingeren: „Indien du Perron verder nog eens over „eties kwijl” spreekt, kan hij van mij een gratis pak slaag krijgen, franco thuis”.

Reeds onlangs vernamen wij van een duel op de vuist dat zeer veel belangstelling trok, geleverd door een tweetal bekende dichters op het Leidscheplein naar aanleiding van een letterkundig twist-gesprek.

Wij geven echter in overweging, of de daartoe zich bereid verklarende schrijvers die demonstraties niet zouden willen uitstellen tot de „boekenweek” in het volgend jaar. Het kan een reclame-attractie worden voor den uitgever van de winnende partij.”

BOEKBEOORDEELINGEN:

DONAT (J.) UEBER PSYCHO-ANALYSE UND INDIVIDUALPSYCHOLOGIE. (303) 6 M. Rauch, Innsbruck, 1932.

Een boek van Katholieke zijde — de schrijver is priester — over deze moderne problemen. Beide theorieën worden eerst uiteengezet en daarna op hun waarde kritisch onderzocht. Een boek dat ter zake deskundigen met vrucht zullen lezen.

HEYMANS (Prof. G.) PSYCHOLOGIE DER VROUWEN. Vert. door J. van Hees. (318) 5e druk. Wereldbibliotheek, 1932.

Dit boek van onzen ook in het buitenland zoo bekenden landgenoot, waarvan een groot aantal vertalingen het licht zag, behoeft geen bespreking meer. Wie zich voor dit gebied interesseert, vindt hier belangrijke gegevens.

Van Diverse Pluimage

HUYTS (Mr. J.) HET TWEDE 5-JAARSPLAN. f o.6o. De Baanbreker N. V. Servire, Den Haag, 1932.

Wat denken de communisten zelf van het tweede vijfjaarsplan, welke economische en politieke doeleinden vervolgen ze daarbij, met welke moeilijkheden hebben ze te kampen en hoe trachten ze die te boven te komen: dat wil ons Mr. Huyts leeren, voor het allergrootste gedeelte met aanhalingen uit de redevoeringen gehouden op de 17de conferentie van de Russische communistische partij. Langzaam-aan gaat men inzien, dat het streven naar de klasselooze maatschappij een nieuwen vorm van klassenstrijd heeft opgewekt, misschien nog feller dan de kapitalistische. De onjuiste handelwijzen moeten zich immers van nature wreken! Het eigenlijk communisme, dat ook de menschen zelf omvormt, wordt naar de verre toekomst verlegd, ondanks of liever ten gevolge van de dictatuur van het proletariaat. Voor den ontwikkelden en kritischen lezer bevat dus deze brochure, die alleen maar de opinie der Russen weergeeft, zonder veel commentaar, eer een weerlegging dan een verdediging van het communisme.

MEREDITH (Hubert A.) DE DANS OM HET GOUDEN KALF. Speculatie- Beurs- en Crisisdrama's. In het Nederlandsch vertaald en voorzien van een aanhangsel betreffende het speculatieve leven in Nederland door Mr. Paul Catz. (245) f 3.50 en f 4.50. N.V. Seyffardt's Boek- en muziekhandel, A'dam C., 1932.

Geld-zucht in cijfers en feiten! Of liever: speculatie-waanzin in koortsgraden gemeten en de doodelijke gevolgen voor het nageslacht vastgelegd! Een van de machtigste passies der menschelijke natuur blootgelegd in haar voortdurend streven de eeuwen door, in haar felle vlagen van tijd tot tijd. Daarom gaat dit boek uit, heel ver, boven de bescheiden ambitie van den schrijver: „den lezer een avond bezig te houden”. In deze bladzijden ligt inderdaad de stof voor een geweldig werelddrama. Jammer dat de auteur niet wat bewuster de tragiek heeft uitgebeeld. Want de cijfers doen te balansachtig en de feiten blijven te dor. Of rekende Meredith op een compensatie in de overweldigende macht van zijn titel? Want het idee: „de dans om het gouden kalf” verzwakt geen oogenblik zijn greep op den lezer, legt onder ieder cijfer de trilling van de passie, en accentueert in elk slot-feit het fatale nuttelooze der waarschuwing: „En men zal niets hebben geleerd”. Het aanhangsel van Mr. Paul Catz bewijst dat wij „nuchtere” Hollanders ook (en wel niet zoo zuinig) met deze speculatiezucht zijn bedacht.

WIJSGEERIGE GRONDBEGRIPPEN. I: „BEGRIJPEN” door Mag. A. C. Doodkorte. O.P. II: „GEZAG” door R. K. van Sante O.P. Romen en Zonen, Roermond. Maaseyck.

De Roermondsche uitgever Romen en Zonen heeft een serie brochuren van een 50 bladzijden ongeveer geopend, die alle op heldere,

eenigszins populaire wijze de grondbegrippen der Wijsbegeerte zullen behandelen. De twee bovengenoemde zijn de eerst verschenene. Voor tallooze ontwikkelde menschen in Nederland is dit een zeer welkome uitgave. Deze boekjes bevorderen de helderheid van begrippen en zijn niet slechts een populaire les in logica, maar leggen ook de beginselen vast, van waar alle wetenschap en katholieke doctrien heeft uit te gaan. De brochuren van Mag. Doodkorte en Pater van Sante zijn een gelukkig begin. Indien deze uitgave levensvatbaarheid blijkt te hebben en de redacteurs hun werk kunnen blijven voortzetten en uitbreiden, dan belooft deze reeks een kleine wijsgeerige bibliotheek te worden, belangrijk voor ieder die zich op de verschijnselen van leven en samenleving bezinnen wil. Het is een schriftelijke cursus in Thomistische wijsbegeerte. De boekjes kosten f 0.55 per deeltje.

SÖRENSEN (Jon) FRIDTJOF NANSEN SAGE. Vertaling van Agnes Röntgen. (395) f 4.50 en f 5.90. Daamen, Den Haag.

Nansen is op velerlei gebied werkzaam geweest: hij was zoöloog, poolonderzoeker, politicus, en op al deze gebieden een reuzenfiguur. Zijn grootste verdiensten heeft hij zich verworven op het einde van zijn leven, toen hij, als afgevaardigde van den Volkenbond ontzaglijk veel gedaan heeft, om het lot van het ongelukkige Armenische volk te verlichten. Geen wonder dat hij nu reeds een nationale heldenfiguur van Noorwegen geworden is. De levensbeschrijving door Sørensen geeft een uitstekend beeld van dezen bijzonderen heldhaftigen en energieke mensch.

Het boek is keurig verzorgd en geïllustreerd.

DIELEMAN (Mr. P.) DE GROOTE REIZIGER MER JOOS VAN GHISTELE. (111)

Mer Joos van Ghistele is een Zeeuwsch-Vlaming uit de zestiende eeuw, die zijn reizen naar het Oosten heeft vastgelegd in een reisbeschrijving. Uit een lezing van Mr. Dieleman voor de Zeeuwsch-Vlaandersche Vereeniging „De 4 Ambachten”, is het hierbij aangekondigde boekje gegroeid, dat op de eerste plaats wel belangstelling zal trekken in Zeeland, maar toch zoo interessant is dat het ook in wijder kring kennismaking verdient. Het wordt in eigen beheer te Middelburg uitgegeven.

NATUUR EN TECHNIEK. Geïllustreerd Populair-wetenschappelijk Maandblad. October 1932. Elsevier, A'dam.

In de October-aflevering zijn de meest verscheiden onderwerpen uit het gebied van natuur en techniek behandeld: microscopen, tafereelen uit Perzië, Duitschland's grootste stuwmeer, meteoren, parasieten onder de planten, Wajang en Kromo. enz. Druk en illustraties zijn uitstekend verzorgd.

KAZEMIER (Dr. G.) HET VERS VAN HOOFT. (215) f 3.90. Van Gorcum & Comp., Assen.

Een uitvoerige studie van de verschillende vers-typen bij Hooft, het wezen van het rythme en de versmelodie, geïllustreerd door talrijke voorbeelden. Een belangrijk werk voor literatuurstudie.

MALHERBE (Dr. F. E. J.) HUMOR IN DIE ALGEMEEN EN SY UITING IN DIE AFRIKAANSE LETTERKUNDE. (333) 2e herziene en vermeerdere druk. Swets en Zeitlinger, A'dam.

In de 21ste jaargang van Boekenschouw op blz. 490 werd dit boek door Dr. Knippenberg uitvoerig besproken, waarbij hij deze dissertatie geheel doortrokken van den geest van Prof. Prinsen noemt en dus voor het godsdienstig-beschouwend-gedeelte vrijwel waardeeloos en verwarringwekkend.

PIEP: 22 H.B.S.-ers OP STAP DOOR ZWITSERLAND. Geïllustreerd. (176) H. Meulenhoff, A'dam.

Het verhaal van een voettoer door een gedeelte van Zwitserland van 22 leerlingen, jongens en meisjes, van een H. B. S. onder leiding van een leeraar en zijn vrouw, verteld door een der jeugdige deelnemers. Het gezamenlijk reizen, — en derhalve vertrouwelijk omgaan — van jongens en meisjes, en het beleven van een liefdesidylle tusschen jongelui van den schoolleeftijd, maken het boek voor jongens en meisjes minder geschikt.

Jeugdboeken

SCHERMELÉ (Willy) HET GROOTE NEGERBOEK. (190) f 2.50. Geïllustreerd door den schrijver. Met medewerking van Joh. M. Jerry. Van Holkema en Warendorf, A'dam.

Over het zwarte negervolkje en de dieren in de rimboe een boek vol verhaaltjes, spelletjes, grapjes, rijmpjes en kunstjes, waar de jugd van 6-10 zich best mee zal amuseeren. Geschikt.

MAREE (Piet) VAN EEN TOT TIEN. (10) f 0.90. Gekiekt, gerijmd, geteekend door Piet Marée. Van Goor Zonen, Den Haag.

Een prachtig, luxe uitgegeven boekje met mooie foto's en keurige letters, dat vooral ten doel heeft de allerkleinsten door middel van rijmpjes en plaatjes te leeren tellen.

MARTIN (David) VEERTIG JONGENS MET DEN ZEEDUIVEL OP ZEE. (185) f 2.25. Vertaald door Mr. P. J. A. Boot. Met 23 platen naar foto's. P. D. Bolle, R'dam.

David Martin, een Amerikaansche jongen, vertelt in dit boek van zijn reis met een aantal makkers op groote zeiljacht „De Mopelia”, onder leiding van Graaf Lückner, een der grootste zeeraiders uit den oorlog. Het is een zeer boeiend

verhaal en ziet er met de aardige foto's aantrekkelijk uit. De meeste jongens van 14-17 jaar zullen er van smullen!

NANDA. DOK EN DE TOONEELCLUB. (203) f 2.— en f 2.90. Geïllustreerd door Hans Borrebach. Kluitman, Alkmaar.

In het begin verwachtten we niet veel goeds van dezen bengel en vreezen we dat ze onze sympathie zal verliezen, want Dok kan op school zeer vervelend zijn. Ze toont echter een gouden hart te hebben en in een moeilijk geval te weten wat haar plicht is. Geschikt voor meisjes van 14-17 jaar.

HÖLSCHER (To) MARIS STELLA. (127) f 1.20. Stempel van den Keuraad. Mosmans, Den Bosch.

Een reis naar Zwitserland door een rijke oom aangeboden is niet iets dat elk kind in zijn leven gebeuren zal. De tweeling uit dit boek boffen er bij en genieten volop. Later moeten zij een zware beproeving doorstaan welke hun karakters staalt. Een uitmuntend boek voor onze jeugd.

CORSARI (Willy) WIEK WINT. (275) f 3.75 en f 2.90. Hollandia, Baarn.

Jammer, dat Willy Corsari, die wel vlot weet te vertellen, de Pa, die niet met de Ma kan opschieten, naar Amerika liet gaan, omdat het tot een echtscheiding kwam. Pa had net zoo goed voor zaken in New-York kunnen zitten en „Wiek wint” hadden we dan een plaatsje gegund in onze bibliotheken, waar nu wel iets tegen is.

DOODEWAARD-GODSCHALK (R. W.) BEROEPSFILM. (220) f 2.— en f 2.90. Geïllustreerd door Ella Riemersma. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Als een film laat de schrijfster aan ons voorbij gaan, de werkzaamheden, moeilijkheden en „struggles for life” van eenige jonge menschen, die hun eigen brood moeten verdienen. Voor meisjes van 15-17 jaar.

ASSCHER-PINKHOF (C.) AAN WAL. (235) f 2.— en f 2.90. Geïllustreerd door L. E. van Bergen. Van Holkema en Warendorf.

Een goed boek over een schipperskind dat aan wal een dienst moet zoeken. Voor lezeresjes van 15-18 jaar, die ook eens van een ernstiger boek houden.

HERS (Anna) GROOTER WORDEN. (230) f 2.— en f 2.90. Geïllustreerd door Ella Riemersma. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Het verhaal van een domineesfamilie, die naar de groote stad verhuist. Een mooi en goed boek, gelukkig eens zonder flirt. Voor 15-18 jaar geschikt.

HEIMBERG (Erna) HET GEHEIM. (179) f 1.60 en f 2.50. Uit het Duitsch vertaald door Mary Horrix. Valkhoff en Co., Amersfoort.

Een pretje is dit geheim niet voor Lize en Kurt, maar heilzaam voor hun karaktervorming. Ietwat stroef geschreven, degelijk boek voor 14-16 jarigen.

JÉHU (Felicie) EEN PITTIG DING. (216) f 2.50 en f 1.60. Geïllustreerd door Hans Borerbach. Kluitman, Alkmaar.

Een vrij vlot geschreven, neutraal familieverhaal met hier en daar een lesje. Leeftijd 12-16 jaar.

OTT (Estrid) SONJA ALS JOURNALISTE. (184) f 1.60 en f 2.50. Valkohff en Co., Amersfoort.

Een vroolijk boek, dat door beduidend af te wijken van de gewone soort meisjesboeken een gunstige indruk maakt en voor opgeschoten bakvischjes bruikbaar is.

HERTOG (A. den) DE VREDEDWINGER. (252) f 2.— en f 2.90. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Dit uitmuntend geschreven, niet sensationeel maar wel uitermate spannend boek zal door de rijpere jongens voor wie het bestemd is (14-18 jaar, het laatste m.i. erg hoog) schitterend gevonden worden. De romantische verliefdheid der ongeveer twintig-jarigen kan, zoowel omdat zij in het spannend gebeuren geheel opgaat als om de bescheiden terughoudende toon, waarin zij is beschreven, geen kwaad. Ook de wijze waarop men naar een wereldvrede streeft op „privaat-politioneelen” grondslag zal, juist door de fantastische wijze van voorstellen, het probleem van de echte vrede op aarde niet in een verkeerd daglicht stellen.

WAGENAAR (Jan) DE VLUCHT VAN NOL WÄLDERS. (222) f 2.— en f 2.90. Van Holkema en Warendorf, A'dam.

Om de behandeling van diepliggende jongens- en „groote-menschen”-problemen met desavoueren van iederen religieuzen achtergrond kunnen wij dit boek niet aanbevelen.

HARELAAR (Jac. A. J.) FLORIS OMMEGANCK. (237) f 2.— en f 2.90. Van Holkema en Warendorf, A'dam.

Zeer mooi uitgegeven jongensboek in sprookjessfeer. De aangegeven leeftijdsgrens (10-15 j.) lijkt mij alleen te hoog genomen.

MES (G. M.) ONDER DEN BAOBAB. (232) f 2.— en f 2.90. Van Holkema en Warendorf, A'dam.

Kan de passage over het zwemmen, de beenbreuk en de rest op blz. 43 en 44 misschien voor enkelingen een restrictie noodig maken, over het algemeen bevelen wij dit frissche verhaal, waar je de wildernis in ruikt, gaarne aan voor jongens van 12-15 jaar.

GROSS S.J. (M. S.) DE BETOOVERENDE VALLEI. Vertaald door W. Kloppers. Gellustreerd door Jan Lutz. (210) f 2.25 en f 2.90. L. C. G. Malmberg, Den Bosch.

Goed vertaald, uitermate frisch en spannend boek; de verhouding der drie jongens met het eenzame meisjes is romantisch maar gaaf. Zeer aanbevolen voor jongens van 11-15 jaar.

NOWEE (J.) DE SCHAT VAN ZAMBESIA. (160) f 1.35. De Spaarnerstad, Haarlem.

Vlot geschreven, boeiend, modern avonturenboek. Aanbevolen voor jongens van 10-14 jaar.

DROUVEN S.J. (E.) DE EED VAN DEN INLANDER. (90) f 0.90. Vrij naar het Duitsch door Kees Spierings. L. C. G. Malmberg, Den Bosch.

Een goede vertaling van „Manuao's Schwur”. Het pretentieloos bekeeringsverhaaltje wordt in een entourage van Europeesche intrigues en inlandsche vrijheidskamp tot een spannend gebeuren. Zeer goed voor jongens van 10-14 jaar.

L. S.

Reeds eenigen tijd zijn er door redacteurs en uitgevers van de tijdschriften „Boekzaal der geheele Wereld” en „Boekenschouw” pogingen aangewend om beide in één tijdschrift te vereenigen. Eindelijk is men hierin geslaagd en zal met 1 Januari 1933 „Boekzaal der geheele Wereld” niet meer afzonderlijk verschijnen, doch worden opgenomen in „Boekenschouw”. De Jaargang Boekenschouw zal op gewone wijze doorgaan en blijven loopen van Mei tot Mei. Met de abonné's van „Boekzaal der geheele Wereld” zal een vergelijk getroffen worden. Dr. H. van de Mark, redacteur-secretaris van „Boekzaal der geheele Wereld”, zal in 't vervolg zijn medewerking aan „Boekenschouw” verleen. Hoofdredacteur blijft J. van Heugten S.J., Singel 448, Amsterdam.

Redactie: Boekenschouw.

De menschelike Geest ¹⁾

door J. v. H.

Heeft u D. en H., wel eens nagedacht over de volgende eenvoudige en bekende waarheid: dat alle Nederlandsche koeien, die Nederland's vruchtbare weiden bevolken, eigenlijk buiten den tijd leven? Wanneer heel het contingent koeien dat thans Nederland afgraast, was terugverplaatst — veronderstellen we even de mogelijkheid — in den tijd van Claudius Civilis, dan zou er aan die koeien geen haar hoeven te veranderen: zij zouden geen oogenblik de stoompluimen missen, die nu vanaf de spoordijken boven de weiden verwazen; geen oogenblik zouden zij hun smachtend koeien-oog opslaan naar de wegblijvende vliegmachines, die nu hoog boven velden en sloten ronken. Zij zouden oogenblikkelijk de tong in het gras slaan en, onbezorgd over Claudius Civilis en zijn samenzwering, in den Hollandschen namiddag liggen te herkauwen. En wanneer diezelfde Claudius Civilis een hond als bewaker van zijn erf had aangesteld, dan zou die hond precies eender geblaft hebben als alle honden der Hollandsche erven van het oogenblik. Wanneer we de maan met apen konden bevolken, dan zou er over duizend jaar precies eenzelfde aap uit den hemel vallen — verondersteld dat dit voorkwam — als de geëmigreerde aap van duizend jaar vroeger: de apen zouden het aanschijn der maan niet veranderen. Zou ik een eiland afhuren om het met enkel schapen te bezetten, dan zou het geblaat dier schapen nooit tot een concert uitgroeien. En in die door apen bewoonde maan zou geen lunapark — of van dat standpunt uit gezien — geen terrapark zijn aangelegd. Er zou bij die apen geen aarde-romantiek opbloeien, zooals er op aarde wel een maan-romantiek is opgebloeid. De dieren leven buiten den tijd.

De Engelsche dichter Keats vond de nachtegaal onsterfelijk, omdat dezelfde stem die hij nu hoorde,

„in vroeger dagen klonk voor keizers en voor narren.”

Maar even onsterfelijk als de nachtegaal is de minder poëtische Hollandsche koe: zij loeide even hartverfrisschend, zonder eenige verandering in sentiment of intonatie, voor onze voorouders als voor ons. Dit onnoozele feit is van menschenstandpunt gezien, buitengewoon merkwaardig. Dat apen, koeien en honden nooit, nooit eenige verandering brengen in hun levensgewoonten. Dat die millioenen levende dingen, de dieren, die het oppervlak der aarde verlevendigen, onverschillig zijn omtrent de wisseling der tijden. Er mag dan in prehistorische perioden een nog altijd zeer problematische evolutie of transformatie hebben plaats gehad, deze evolutie laat zich slechts gissen uit oude vondsten en geleerde vergelijkingen: in de periode die wij, menschen, bewust omsmannen, is daar niet

¹⁾ Dit artikel is een toespraak tot de R. K. Studenten van „S. Thomas Aquinas” te Amsterdam.

veel van te ontdekken. Wij vinden door alle tijden heen met eenig verschil in plaatselijke adaptaties, altijd dezelfde koe, dezelfde aap, hetzelfde schaap. Er is nooit een op roof uittrekkende leeuw op het idee gekomen een wapen mee te nemen tenzij het wapen dat de natuur hem meegaf: nooit is het in een vos opgekomen een strik te spannen om een kip te verschalken: nooit heeft het meest luxueuse schoothondje het in zijn hoofd gekregen om een gedicht te maken of mandolien te gaan spelen.

De mensch draagt het cachet van zijn tijd. Wanneer we een kolonie werkeloozen naar de maan zouden overplanten en er zou over duizend jaar ook zulk een werkeloozenafstammeling naar beneden vallen, dan zou die gevallene in kleeding, gewoonten, taal, denk- en levenswijze veel verschillen van zijn voorvader van tien eeuwen vroeger. De mensch is in dit opzicht zeer afwijkend van het dier. Bij het dier — en daar gaat het om — is nooit of nergens een spoor van cultuur, van verovering op de natuur, van vooruitgang te ontdekken. Zelfs bij die dieren, die als de bijen of de mieren van bijna geniale instincten blijk geven, is niets waar te nemen, wat op een vinding, een ontdekking, een stap in de nieuwe richting lijkt. Wat de hedendaagsche geslachten doen, deden de voorgeslachten precies zou. Terwijl daarentegen de meest natuurgebonden negers rond het Tanganica-meer zich hutten, zelfs forten en steden bouwen, wapenen fabriceeren uit hetgeen de natuur hun aanbiedt, dichten en zingen en zich een ongeschreven wetboek van levensgewoonten eigen maken. Men is zelfs een negerkunst gaan ontdekken.

Wat is de conclusie uit deze verschijnselen? De noodzakelijke gevolgtrekking, waartoe de mensch van nature gedrongen wordt, is dat er in den mensch een innerlijk mechanisme schuilt, dat hem overal en altijd, hier minder daar meer, hier vlugger daar trager, drijft tot inlijving der natuur in zijn levenskring, tot zelfontwikkeling, zelfuitbreiding, tot ontginning en benutting van het natuurlijk gebodene, tot levensvervolmaking binnen zijn menschelijke grenzen. En dit mechanisme moet essentieel anders zijn dan het mechanisme in het dier. Bij dit laatste overschrijdt het nooit een bepaalde enggetrokken grens. Men kan een aap aanleeren een plank over een sloot te leggen en zoo de overkant te bereiken, maar nooit zal hij uit zich zelf innerlijk die handeling construeeren alvorens ze uit te voeren. Het is niet een graadverschil, niet een questie van meer of minder, het is een wezensverschil. Het mechanisme in den mensch is essentieel van een hoogere orde. Hij ontdekt doel en middel, oorzaak en gevolg en komt zoo noodzakelijk tot verdere veroveringen, tot vooruitgang, tot cultuur.

Wijze menschen uit vroeger tijd hebben deze voordehand liggende conclusies onder de loupe genomen en zijn erover gaan filosofeeren om zoo de vaag gekende waarheid in strakke, klare begrippen vast te leggen. Zij hebben gezegd: het dier heeft een merkwaardig

levensbeginsel in zich dat van een hogere orde is dan dat van een plant. Uit de verschijnselen, uit de werkingen concludeerden zij tot het wezen, de natuur der dingen. „*Agere sequitur esse*”: een ding werkt en handelt, openbaart zich volgens zijn wezen, zijn natuur. Maar de mensch verricht wederom hogere levensfuncties, openbaart zich in hogere levensuitingen dan een koe of een aap: dus *zijn* levensbeginsel, het mechanisme dat in hem werkzaam is, is van een derde en hoogste orde. Het is een geestelijk beginsel, een geestelijk iets, het overtreft en overstijgt de materie, de stof, het is dat wat wij geest noemen. En hier zijn wij aangeland bij dat wonder aller wonderen, die tooverlantaarn, die wonderlamp van Aladin, de lichttoren in de chaos der schepping, het meest curieuze en verbazende dat God geschapen heeft, de menschenlijke geest.

Die menschenlijke geest die identiek is aan het levensbeginsel, aan de ziel, is iets onlichamelijks, onstoffelijks, iets dat een bestaan op zich zelf heeft. Zijn wezen, zijn natuur is onstoffelijk. En waarom? Omdat zijn werking onstoffelijk is. Wanneer Sint Thomas de onstoffelijkheid van den geest bewijst, ontleent hij — in aansluiting aan de traditioneele wijsbegeerte — zijn argument aan de natuur van het intellectueele kennen. Kennen is een *èèn*-worden van twee verschillende: het gekende is noodzakelijk anders, noodzakelijk onderscheiden van den kennende. Nu kan de menschenlijke geest de naturen van alle stoffelijke dingen kennen: dus is hij niet stof, onstoffelijk, geest. Het kan niet eenvoudiger. De mensch heeft een orgaan om te zien, het oog, een orgaan om te hooren, het oor, en zoo verder; doch hij heeft geen *orgaan* voor het intellectueele kennen. Een orgaan om te denken zou onzinnig wezen, aangezien de gedetermineerde, stoffelijke natuur van dat orgaan de mogelijkheid om alle stoffelijke naturen te kennen, om daarmee *èèn* te worden, zou uitsluiten.

Er is, D. en H., nooit iets stupieders en stompzinnigers op de wetenschappelijke markt gebracht dan het materialisme, de leer die op het einde der vorige eeuw opgang maakte en die in allen ernst beweerde, dat er niets, volstrekt niets anders bestaat dan stof. Het zou veel verstandiger zijn te beweren dat er niets anders bestaat dan „geest”. Want hoe weten wij dat er stof bestaat, dat er materieele dingen zijn, tenzij door den geest? Hoe komen wij überhaupt aan die krankzinnige combinatie: het *begrip* stof? iets wat contradictie schijnt. Immers een *begrip* is iets geestelijks, maar stof is iets ongeestelijks. Het *begrip* stof is de vergeestelijkte stof en zoo zijn alle dingen te vergeestelijken. Door en in ons kennen vergeestelijken wij de dingen: wij lichten uit alle dingen het kenbare, het zoogenaamd „*intelligibile*” uit, en laten het onkenbare, ondoorlichte, potentieele aan zijn lot over. Wij komen niet tot de stof, tot de materieele dingen tenzij door onzen geest. Wij weten ten eeuwigen dage niets van eenige stof, van eenig materieel ding tenzij door en in den geest. De geest is het primaire, de stof is secundair. Gods geest,

van wie de menschengeest gelijkenis is, is de oorzaak aller dingen. En slechts daardoor dat alle dingen in zich, in hun zoogenaamde „formae”, hun idee, hun „lichtbeeld”, als'tware een stempel van Gods geest dragen, zijn zij voor den menschengeest toegankelijk.

Het menscheijk kennen is in de natuurlijke orde de hoogste levensfunctie. Leven is: zich zelf bewegen, uit zich zelf handelen, in zich zelf te voltooien werkingen verrichten. Het kennen heeft dit merkwaardige, dat het een dubbele verovering, een dubbele verrijking is. De kennende geest grijpt in het gekende voorwerp ook zich zelf, wordt daarin zich zelf bewust. In elke nieuwe kennisact verovert de geest zich zelf en streeft aldus naar een nooit bereikbare algeheele zelfverovering, naar volkomen en volledig zelfbewustzijn. Zoo is het menscheijk kennen veruiterlijking in zooverre het op materiaal uitgaat, een jacht houdt op al het zijnde om zich van geestesvoedsel te voorzien, maar hoogste verinnerlijking, inzoover de menschengeest zich zelf verovert, zich zelf bewust wordt. Veruiterlijking, inzoover het intellect de faculteit is van „het andere”, het buiten ons gelegene, verinnerlijking, naar-binnen-werking inzoover het zelfbewustwording is.

De menschengeest, zeide ik, is het wonder der wonderen, het geheimzinnigste dat God geschapen heeft. Het kennen is de hoogste levensfunctie en in het kennen is ten slotte het hoogste geluk, het uiterste doel van den mensch gelegen, in de aanschouwing Gods namelijk, wat niets anders is dan een kennen op onvergelykelijk hooger en verhevener plan, maar toch een kennen, een schouwen.

Doch ik wil U, D. en H., niet lastig vallen met filosofische goocheltoeren, op gevaar af van zonder jachtacte op verboden terrein te jagen; ik wil slechts uw aandacht vestigen op wat die aandacht meer dan waard is, de geest van den mensch. Wanneer de menschen hedendaags zoo vaak hun verwondering uitspreken over de technische en wetenschappelijke vondsten der laatste decennia, over de krachten van radium en electriciteit, over het vliegwezen met al zijn gevolgen, dan geldt die verbazing eigenlijk weer niet zoo zeer die objectieve verschijnselen en bereiktheden als wel de geest die dat alles vond. Maar onder het geronk der vliegmachines en het gedruisch van de radio vergeet men, dat er veel wonderbaarder dingen door dien menschengeest gevonden en geschapen zijn dan al die moderne technica. Wanneer er onder een menschengroep bijv. — en hier zij eraan herinnerd dat het boven bedoelde „kennen” in allerruimsten zin te nemen is, als de werking des geestes nl. in alle richtingen — een hooge, harmonische, schoonheidsdorstige en schoonheidscheppende cultuur opbloeit, zooals dit in den loop der tijden eenige malen op verschillende punten van den aardbodem heeft plaats gehad, dan is dit een veel hooger openbaring van den geest dan de zoeven genoemde. Over vijftig, honderd jaar zal de verbazing over radio en vliegmachine wel ongeveer geluwd zijn — wie verbaast zich van-

daag nog over een trein? —, maar over zooveel eeuwen zal elk nadenkend mensch nog verbaasd staan over de hooge geestelijke veroveringen der Egyptenaren, over de wonderbare levenskunst, het schoone evenwicht, de denkkraft en de vormvolmaaktheid der Grieken. De reiziger uit het Noorden zal nog lang verdroomd staan in de schoone tooversfeer, die een rijke handelsrepubliek der middeleeuwen wist op te roepen in een stad vol grachten en gondels, vol Byzantijnsch-Gothische bekoorlijkheid, Venetië. In het stille, wonder-innige Brugge zal nog lang als een versteende droom de herinnering blijven hangen aan een samenleving, een cultuur, die ons het uiteengeretene van onzen tijd tastbaar doet gevoelen. Al de weelderige geheimzinnigheid, die een Moorsch hof om zich heen wist te scheppen in tijden van bloei en voorspoed, blijft nog eeuwen na te speuren in de grensstad van twee beschavingen, Granada.

Maar we zijn niet gebonden aan architectuur en stedenbouw, die nu eenmaal het voordeel hebben dat zij in èen totaaloverzicht den vollen indruk eener periode bieden. Op vele tijden en plaatsen heeft de menschengest zich uitgesproken, zich geopenbaard, in poëzie en zang, in beeldende kunst, in wetenschap en denkkraft. Het Parijs der dertiende eeuw wordt door ons graag beschouwd als een der allerschoonste momenten van menschelijkheid, van evenwichtige geestesontplooiing, die de menschheidsgeschiedenis heeft opgeleverd. Daar regeerde een heilige, rechtvaardige koning, daar doceerden een H. Thomas en een H. Bonaventura in de broederlijkste verhouding, daar werd gebouwd aan de Sainte Chapelle, dat juweel der Gothiek, daar werd de doornenkroon des Verlossers door koning Lodewijk in processie langs de straten gedragen. Welk een jonge bekoring van schoonheid en geestelijken opbloei hangt er over de Provence van een eeuw vroeger, waar zich het ridderwezen tot schoone levensvormen styleert en plotseling een romaneske poëzie opspringt, over het Florence van Dante, dat brandpunt van den Italiaanschen geest in de kentering van Middeleeuwen en Renaissance. In al deze momenten is het de menschelijke geest, die van God ontstoken vonk, die deze wonderen te voorschijn roept.

Niet minder dan op de besproken terreinen is de menschengest te bewonderen op het gebied der zuivere geesteskracht, de heiligheid. Ongeëvenaard is de overfijne vergeestelijking, de gratievolle distinctie van Franciscus van Assisi, die zijn Christusliefde opvoert tot de sidderendste geestdrift, zoodat zij als een vuur om zich heen grijpt. Catharina, de kleine, nietige, drie-en-dertig-jaar geworden handwerkersdochter uit Siëna, is wellicht de sterkste geest die ooit in een vrouwenlichaam gehuisd heeft. Zij is louter vlam, louter vuur, louter wil, een wonder van geestkracht. De Heiligen uit Spanje's gouden eeuw, de zestiende, Johannes van 't Kruis, Teresia, Ignatius, Xaverius met vele anderen, vertegenwoordigen op zich een wereld aan geestesgrootheid, een heldhaftigheid, een idealisme, een mystiek, een

ondernemingszin, een breedheid van belangstelling, die in weinig eeuwen hun gelijke vinden.

Het is er mij om te doen, D. en H., uw zin te wekken voor de grootste curiositeit der schepping, de geest. Naast de geest is alle stof log, zwaar, duister, waardeloos. De geest is volgens Augustinus „capax divini”, in staat tot het goddelijke, kan zelfs tot een deelhebben aan Gods eigen leven worden opgeheven. Voor wie eenig inzicht heeft, is het onmiddellijk duidelijk dat de geest wezensnoodzakelijk verstand en wil is en dat zijn objecten zijn: het ware en het goede. Een verstand zonder wil en een wil zonder verstand is ondenkbaar. Geest te zijn wil zeggen: een zekere oneindigheid, een onbegrensde elasticiteit te bezitten. Alle stoffelijk zijn is: bepaaldheid, gedetermineerdheid, verankerd en vastgeschroefd zijn in eigen beperkte natuur; geestzijn wil zeggen: onbepaaldheid, oneindige rekbaarheid, almogendheid, aldoordringendheid. Stof-zijn is: samengesteldheid van idee of „forma” en van die duistere, ondoorlichte, chaotische, potentieele „materia”; geest-zijn is: louter idee, louter „forma”, louter licht en glans te zijn. Maar ook de menselijke geest vormt een wonderlijk samenstel met de stof en dit is zijn beperking; daardoor is hij niet louter idee, louter licht en louter glans. Daardoor ook is de mensch dat slagveld van tegenstrijdigheden, van allerhoogste aspiraties en van duistere begeerten. Hij raakt aan den hemel en aan de hel. Daardoor ook is hij een bron van eeuwige onrust, een schemering tusschen nacht en dageraad. De geest streeft naar het licht, naar volkomen doorlichting, de stof kan die hoge tendenties vertroebelen. Anderzijds echter wortelt ook heel zijn gemoeds- en gevoelsleven in die spanningseenheid van: geest-stof te zijn; want deze vormen zijn natuurlijke eenheid. De stof deelt in den geest en de geest in de stof en uit die verbinding springt de bron tot alle menselijke grootheid en schoonheid. Zoo wordt 's mensen beperking 's mensen kracht.

Wat daarom ten eeuwigen dage onze belangstelling en bewondering wekt, wat — van louter natuurlijke zijde gezien — het waardevolle der menschenlijke verschijning op deze planeet uitmaakt, is: het strijden en stijgen, de worsteling en overwinning van den geest. Overal waar een menschengeest groot en schoon uit de stof stijgt, waar hij nieuwe wegen vindt of nieuwe waarden ontdekt, waar hij schoone perspectieven opent of ongekende bronnen losslaat, kortom waar de grootheid en schoonheid der ziel even oplicht, daar bereikt Gods schepping in de natuurlijke orde haar hoogtepunten.

Wij leven, D. en H., in een verlore wereld en men behoeft slechts de brieven van Sint Paulus op te slaan om iets te gevoelen van de verlossingsvreugde, die de onmiddellijke volgelingen van Christus bezielde heeft. Verrijzenisstemming heerscht er in die epistelen; er is vleugelgeruisch van den engel die den steen van 's Heeren graf wentelde. Het klinkt als een overwinningskreet, wanneer Paulus zijn

gemeente toeroept: „Alles is het uwe, gij echter zijt van Christus en Christus is van God!” Aan al wat natuurlijk groot en schoon is, voelen wij ons verwant. Wij staan open naar heel de wereld en al wat er aan goeds en schoons wordt voortgebracht, vindt bij ons welwillende opname. Marsman's Heimwee:

De tijden zijn zwart.
 Wij zijn eeuwen en eeuwen te laat geboren:
 in een mantel gehuld, door een
 engel op weerlichten doortocht verloren,
 en door het onuitroeibaar heimwee vervuld
 den Koning te zien, voor wien ik had willen strijden.
 schrijd ik naar den dood —,

dit heimwee vindt bij ons geen toegang. Wij, geloovenden in de menschwording Gods en de verlossing, hebben nog altijd een Koning, voor wien wij willen strijden en wij schrijden niet naar den dood, doch naar het Leven. Al wat de menschelijke geest vindt en schept in de natuurlijke orde, is ten slotte ook afkomstig van den Vader des lichts: maar het is onze taak al dit natuurlijke in de bovennatuurlijke, geopenbaarde orde in te bouwen en harmonisch te ordenen. Want ons levensdoel is bovennatuurlijk en dit levensdoel bepaalt al onze gezichtspunten. Ons uiterste geluk ligt in het kennen, een kennen op hooger plan: dus moet alle geordend kennen en weten noodzakelijk in de lijn van ons geluk liggen. De studie, in juist verband beoefend, verwijdert niet van God, maar moet tot Hem voeren.

Het is goed, D. en H., U bij gelegenheid hiervan rekenschap te geven. Er heerscht wellicht in sommige katholieke kringen nog een zekere angst voor verdere en hoogere studie als gevaar brengend voor het geloof. Doch waar de studie in zuiver christelijken geest wordt beoefend en met christelijke wijsheid wordt bezielde, is dit gevaar denkbeeldig. Moogt gij dus, U toeleggend op de *wetenschap*, uw wetenschap drenken in en doordeesemen met christelijke *wijsheid*.

BOEKBEOORDEELING:

DONKER (Anthonie) DE SCHICHTIGE PEGASUS. (166) Stols, Brussel, 1932.

„Critiek der Poëzie omstreeks 1930”, zoo luidt de ondertitel van deze verzameling poëzie-beschouwingen. De voornaamste jongere dichters van het oogenblik worden hier besproken. Donker's poëzie-critieken zijn het lezen en herlezen waard. Na het matte, al te gelijkvloersche „Ter Zake”, dat Donker onlangs uitgaf, is deze „Schichtige Pegasus” weer een herademing.

Papini's Autobiografie

door ELLEN RUSSE.

Leonardo da Vinci was voor de Italiaansche „jongeren” van negentien honderd h e t ideaal voor hun naar vernieuwing zoekenden en strevenden geest. Daarom besloten zij onder aanvoering van hun leider Papini, het blad dat de drager zou worden hunner denkbeelden „Leonardo” te noemen. Vandaar ook dat een hunner, de schilder Giovanni Costetti, besloot een geidealiseerd portret van hun jongen aanvoerder te maken, geheel in den da-Vinci-geest. 't Is het portret dat op den omslag prijkt der Nederlandsche uitgave van *Un Uomo finito*. We zien er den jongen Papini met groote in oneindige verten starende oogen tegen een achtergrond van bergen, wolken en de Italiaansche vlag. Papini, die gaarne als boutade volhoudt, dat hij de leelijkste man van Italië is, kan deze omschrijving bezwaarlijk toepassen op het geidealiseerde jeugdportret. De onmiskenbare gelijkenis is er en daarbij zit er een vaart en een stuwung in deze afbeelding, die het wezen van den schrijver en van deze autobiographie kenmerken.

Papini schreef zijn *Uomo finito* in 1912, op zijn een en dertigste jaar. Thans is hij een en vijftig en sinds het verschijnen zijner autobiographie heeft zich een geweldige ommekeer in hem voltrokken. De man waarvan men zeide, dat hij op was, uitgeleefd, in elkaar gestort na zijn vlagen van aan waanzin grenzenden hoogmoed, heeft een hergeboorte ondergaan door de inwerking van het geloof. Inplaats van te zijn „uitgeleefd” als mensch en als kunstenaar, schreef hij zijn katholieke boeken, die hem een wereldreputatie bezorgden: *De Christus*, *Pane e Vino*, *Gli Operai della Vigna*, *Sint Augustinus en Gog*. Daarom wenschte hij dan ook, dat aangezien de autobiographie over zijn vroeger ik pas nu in het Nederlandsch verschijnt, de titel al dadelijk zou aangeven, dat dit boek handelt over een voorbije, afgesloten periode. Jeugdstorm werd toen gekozen als typeering voor de geschiedenis zijner dwalende zoekende ziel en van zijn alles en allen afbrekenden geest.

Maar al behelst dit boek het relaas eener afgesloten levensperiode, toch is het werkelijk een onmisbaar document voor het begrijpen van den lateren, bekeerden Papini, afgezien nog van het feit, dat vriend en vijand erkennen dat dit boek wat de artistieke en letterkundige waarde betreft een meesterwerk is. Zelf beweert Papini dat in Jeugdstorm de sleutel te vinden is voor al zijn vroegere en latere boeken. Wij zouden willen zeggen, *vooral* voor het begrijpen van zijn latere boeken. Slechts wie aan de hand dezer openhartige, zichzelf nimmer sparende bekentenissen Papini's ontwikkelingsgang volgt, kan de heftigheid van zijn liefde tot den Christus als bekeerling begrijpen en de moed die hij had, om evenals Sint Augustinus zijn vroeger leven te verloochenen. Papini's walging over de toenemende geestesverwarring en morele verworping der maatschappij

in Gog moet men dan billijken en de verbazingwekkende hoeveelheid kennis van dezen autodidact, waar men de sporen van vindt in schier elk zijner werken, is hier verklaard. Het boek is van een bijna ontstellende oprechtheid.

Vertellende over zijn kinderjaren herinnert Papini zich vooral hoe eenzaam hij was, met zijn schuwen, weinig toegankelijken aard.

PAPINI

„Ik viel niet bij anderen in den smaak en uit nijd trok ik mij in de eenzaamheid terug. Die eenzaamheid maakte me nog treuriger en nog onaangener: door de droefheid sloot zich mijn hart en verbitterde zich mijn geest.” Doch al heel vroeg ontdekte hij vrienden, die heel zijn verder leven zijn vertrouwd en zouden zijn: de boeken. Eerst vond hij een honderdtal boeken van zijn vader in een mand op zolder, een collectie van de meest uiteenlopende soort, daarna ontdekte hij het bestaan der universiteitsbibliotheek in Florence en werd de boekenvoorraad uitgebreid van honderd tot een milioental. Typeerend voor dezen don Juan van den

geest is de eerste kennismaking met een encyclopedie. Nauwlijks zestien jaar oud besluit hij dan zelf een encyclopedie samen te stellen, maar een werkelijk volledige, die alle takken der wetenschap tegelijk zou omvatten. Vanaf dat oogenblik begint zijn nimmer te verzadigen dorst naar kennis. Het voorbereiden zijner encyclopedie noopte hem talen te leeren, zelfs Hebreeuwsch om het Oude Testament te kunnen bestudeeren en zoo vloeide het een uit het andere voort: bijbelexegese, algemeene geschiedenis, biologie, filosofie, geschiedenis der letterkunde en nog veel meer. De Papiniaansche encyclopedie kwam nooit tot stand, bij de letters Ad bleef de overmoedige jongeling hulpeloos steken, maar het begin van zijn ongebreidelde zucht naar kennis was hierdoor ontstaan. Langzamerhand begon hij meer te specialiseeren, vooral toen hij als twintigjarige, makkers vond, die tegen hem opzagen vanwege zijn veelzijdige kennis en een leider in hem voelden voor hun naar nieuwe banen zoekende kunstenaarsgroep. Toen was 't dat vooral de filosofie Papini's groote belangstelling

kreeg. Via Schopenhauer bereikte hij Berkeley om daarna tot een volledige negatie over te gaan en tot een volslagen afbreken van alle filosofische stelsels. „Ik werd, — zoo schrijft hij — een soort Gorgias (een beroemd sofist en redenaar die 485 jaar v. Chr. leefde) van het koffiehuis, die uit wraak over zijn verloren zekerheid en gebroken hoogmoed, genoeg en schept in het kapotmaken en ontleden der geloofsovertuigingen van anderen, hun pogingen om theorieën en bewijzen te scheppen vernielt, door niet alleen gebruik te maken van hun zwakheid en onwetendheid, doch ook van zijn eigen ongelooft en verkrachten wil. Ik had er plezier in twijfelingen te brengen in de hersens der dogmatici; den vurigen het zwijgen op te leggen, begeesterden te bespotten, zoekers te vernederen. Het was een verbitterd, slecht, steriel genoeg, — maar ik schepte er een genot in.”

Iets later voelt hij de apostolische behoefte in zich opkomen anderen te bevrijden zooals hij thans meent zichzelf bevrijd te hebben door de negatie. Op welke wijze zou dat geschieden? Door een blad op te richten met zooveel wetenschap als er noodig was om de oude te niet te doen en met den overvloed van rauwheid, van anti-idealisme, van het exotische, dat in hem en in zijn geestesgenooten aanwezig was. De hoofdstukken, die op levendige wijze verhalen over de oprichting van het blad „Leonardo” zijn als een spiegelbeeld van alle vroegere en tegenwoordige groeppformaties van jongeren; immers: „voor den twintigjarigen man is iedere oudere een vijand, elke idee verdacht, over elke figuur dient geprocedeerd te worden, de geschiedenis van het verleden lijkt een lange nacht, onderbroken door bliksemschichten, een eindeloze schemering van den ochtend, die nu ten slotte is aangebroken”.

Het blad onderging het lot van zooveel met groote idealen begonnen tijdschriften: het verdween na een bestaan van enkele jaren en Papini, de hoofdredacteur, oprichter, aanstoker en voornaamste medewerker kreeg behoefte zich meer te concentreren na de uitputtende arbeid die hij twee jaar lang verricht had, alleen daadwerkelijk hierin bijgestaan door zijn vriend Prezzolini, den „Guiliano” uit dit boek. Hij sluit zich op met de werken der grootste denkers en dichters van alle tijden om een eigen levensphilosophie te ontwerpen en als hij meent ditmaal een oplossing gevonden te hebben, voelt hij een roeping in zich opkomen om de menschheid te redden. „Feitelijk wenschte ik, dat door mij, door mijn werk er een nieuw tijdperk der geschiedenis van de menschheid zou beginnen.”

Nu vangen de meest tragische hoofdstukken aan in deze levenssymphonie: na het Andante der kinderjaren, het Appassionato der jongelingsschap en het Tempestoso van den Leonardotijd, komt het Solenne dat de wanhoopsjaren van waanzinnigen hoogmoed inluidt. Teneinde zijn hooge missie te volvoeren, wil Papini zelf volmaakt worden, een heilige zijn, een magiër, neen meer nog: een

god! Daarna zal hij aan de wereld zijn nieuwe godstdienst kunnen schenken. Geheel alleen bestijgt hij dan een der hoogste toppen van de Appenijnen en legt zich daar op den grond neer om te wachten op het wonder zijner God-wording. Als een gekruisigde titaan ligt hij daar in zijn grenzeloozen hoogmoed. En dan gebeurt het wonder, doch gansch anders als hij 't zich had voorgesteld. In Zijn oneindige barmhartigheid had God medelijden met dezen hoovaardigen mensch en zond de eerste flits van genade door zijn ontredender geest en naar geluk smachtende ziel: een gevoel van brandende schaamte werd in zijn hart gestort. Ziek en zwak, gebroken en vernederd keerde Papini in het dagelijksch leven terug. Alle kracht scheen in hem gebroken, het werken was hem onmogelijk, hij voelde zich tot niets in staat en toen was 't dat zijn vijanden en benijders met onverholen pret gnuifden: Papini is een uitgeleefde, un uomo finito. Doch moreel geknakt als hij in dien tijd ontegenzeggelijk was, voelde toch de mensch Papini hoe de kiem der genade in hem begon te groeien en hoe zijn tijdelijk onvermogen door de gedrongen rust en meditatie en door de lectuur van Augustinus, Dante, de Fioretti e.d. zou overgaan in een nieuw en vruchtbaarder tijdperk van zijn kunstenaarsloopbaan. Van een innige schoonheid zijn hier de bladzijden over de natuur van het Toscaansche land, die hem balsem schonk in zijn ellende en eenzaamheid, zoo ook over zijn bewustwording verwant te zijn aan en erfgenaam van de groote geesten, die vanaf de Etruskische tijden het land rondom Florence bewoonden en verheerlijkten in hun kunstwerken. Daarom kon hij in het slothoofdstuk schrijven: „Ik ben niet op” en met een vaste zekere intuïtie voorspellen: „alles wat ik tot nog toe gedaan heb is een inleiding geweest, een overvloeien van most en van schuim om beter binnen in te kunnen grijpen. Het beste komt thans, vandaag word ik pas geboren. Ik voel dat ik een brand aansteek, die niet meer gebluscht kan worden.” Met dit hoopvol slotaccoord van het Allegretto kondigt hij de geboorte van den gekerstenden Papini aan.

Maar zooals we reeds schreven, om dien herboren Papini te kunnen begrijpen moet men den tragischen zielestrijd, die zich tot aan zijn dertigste jaar afspeelde, doorgronden en hij heeft het zijn lezers gemakkelijk gemaakt door deze zich zelf nooit ontziende bekentenis. De ontwikkeling van zijn verstand, van zijn geest en zijn ziel ligt voor ons bloot op de snijtafel der zelfanalyse, ook de evolutie van zijn gevoelsleven, van den steeds eenzaam gebleven Papini, die zich eerder aan de mannen verwant voelde als aan vrouwen. (Prachtig is bijv. het hoofdstuk „Hij” over zijn vriendschap met Giuliano-Prezzolini, ontroerend zijn eerste en tegelijk ontgoochelende kennismaking met „de” vrouw, die leidde tot een ware minachting voor het geestelijk vermogen der vrouwen in het algemeen.) Papini's stijl bereikt in dit boek een hoogtepunt van litterair kunnen en sluit tevens ook weer een periode af. Hier vermeit hij zich gaarne

in het samenstellen van heele lange zinnen, soms anderhalf bladzijde lang, maar absoluut logisch geconstrueerd, terwijl zijn latere werken zich juist kenmerken door korte zinnen en synthetische uitspraken, heftig, fel en klaar als bazuinstooten. Van alle Papinaansche boeken is *Un Uomo finito*, na zijn Christus dan ook het meest verspreide en vertaalde werk van den altijd met heel zijn ziel en zijn verstand zich gevenden kunstenaar.

Jeugdstorm (*Un Uomo finito*) Uitgave Teulings 's Hertogenbosch, 1932.

BOEKBEOORDEELINGEN:

GENTZKOW (Liane von) *DE GODSGEZANTE, ST. ELISABETH VAN THÜRINGEN*. (235) f 2.40 en f 3.25. Vert. door Oswaldi. Blankwaardt & Schoonhoven, Rijswijk.

Ik weet voor dit mooie boek over St. Elisabeth, dat in romantische inkleeding het wondebare leven der Heilige verhaalt, geen betere woorden dan wat Benedikt Momme Nissen in de inleiding schrijft. „Sint Elisabeth is de in Duitsche landen menschgeworden Charitas, zij is een heilige bemiddelaarster tusschen hoog en laag, tusschen rijk en arm in den dienst van Christus. Zij had „der menschheid jammerkreet” gehoord — en ging n i e t voorbij. Een andere weg om de diepe wonden der menschheid en haar namelooze ellende te genezen, dan door Elisabeth bewandeld werd, bestaat er niet.”

De (vermoedelijk) Protestantsche schrijfster heeft dit Katholiek Heiligenleven fijnzinnig doorvoeld en prachtig weergegeven. Hier bloeit aanvankelijk het middeleeuwsche hofleven met zijn minnezangers, met zijn kleurrijke feesten en luchtige levensvreugde, tot Elisabeth een strengere sfeer schept en allen wereldzin doodt in haar heerlijke Christusliefde. Een uitstekend gecomponeerd en met hoogen zin geschreven romantisch Heiligenleven. De vertaling is niet onberispelijk. Het boek is voor volwassenen.

PIERSON Jr. (Prof. Dr. J. L.) *JAPAN ALS WACHTER DER BESCHAVING*. (125) W. J. Thieme & Cie., Zutphen.

Eenige bijeengegaarde dagblad-artikelen van alleszins bekwame hand, die het opneemt voor het in den laatsten tijd veel gesmade Japan. Prof. Dr. Pierson wil door het kalm beschouwen van oorzaken en gevolg en het bekend maken van authentieke stukken over dit onderwerp, de waarheid over Japan in het volle licht stellen. Een lezenswaardig boek met mooie foto's van dit voor velen van ons, totaal onbekende en geheimzinnige land.

Buitenlandsche Letteren

Fransch

THARAUD (Jérôme et Jean). LES BIEN-AIMÉES. 15 frs. Plon, Paris, '32.

Of wel anderen dan Franschen in staat zijn met zijn tweeën levenslang samen te werken en boeken te schrijven, terwijl ze zelf niet meer weten, wie elk onderdeel heeft geconcipieerd en uitgewerkt, terwijl werkelijk in stijl en in compositie een eenheid tot stand komt? Daarvoor moet een cultuur een stijlvorm hebben voortgebracht, die spontaan gevormd, natuurlijkerwijs af of klassiek is. Het sterk-origineele, zelfstandige, het wild-mooie, gewrongene of bizarre groeit slechts als persoonlijke eigenschap. Zoo ook het gevoelvol bewogene,

JEAN ET JÉRÔME THARAUD

gevormde volzinnen en vlotredeneerende samenstelling moeten de karakteristieken zijn van zoo'n dubbelganger, wil er één kunstwerk uit voorkomen. Hier is alle poging tot bronnenscheiding als b.v. bij Betje Wolff en Aagje Deken in onze litteratuur van meet af aan tot mislukking gedoemd.

Het feit, waarvan deze roman uitgaat, is volgens de auteurs zelf, een werkelijkheid en geen fictie, hoe dwaas het ook moge lijken. Hoe komt een sterk erotisch temperament ertoe, een huwelijk te sluiten met beding van vermindering van echtelijke samenleving en dit in intiem verkeer jaren lang vol te houden? Een ware verleiding voor een psychologisch Fransch vernuft! En men moet na lezing bekenen, dat het probleem prachtig opgelost is. De beschrijving van het leven en het karakter van de hoofdpersonen, Adrien en Clotilde, en de reactie dezer beide karakters, om tot het gewenschte resultaat te voeren, zijn schitterend uitgewerkt. Geen wonder, dat de verstandelijk gescherpte en vernuft bewonderende Franschen zoo'n werk apprecieeren. Voor ons gevoel is het bijna te vernuftig, te mathematisch zeker om waar te zijn! En vooral is voor ons gevoel het

sterk tragische
of dramatische. Alleen
het verstand,
het vernuft en
de rustige
phantasie kan
in de algemeenheid haar
eigen zelfstandigheid uitdrukken.
Klassieke stijl,
regelmatig,
zachtvoort -
deinend rythme van wel-

allesbeheerschende erotisme, het totaal centreeren van een geheel menschenleven rond de sexe-verhouding al te eenzijdig, om nog als voornaam kunstwerk geschat te kunnen worden. Daarom is het werk geheel ongeschikt voor sexueel-ongevormden, afgezien nog van enkele gewaagde passages. Een zekere onaandoenlijkheid voor jeugd-erotiek en een sterke verstandelijke ontwikkeling worden vereischt in degenen, die met vrucht dit boek lezen kunnen.

BORDEAUX (Henri) SIBYLLE OU LE DERNIER AMOUR. 15 frs. Plon, Paris, 1932.

Het doet een beetje anachronistisch aan, wanneer een bejaard schrijver als Henri Bordeaux nog eens de liefde komt verheerlijken en een heel boek vult met liefdeklachten. Niet het heele boek, want hij werkt er de oorlog van 1870 doorheen en dit op verdienstelijke wijze. Dit geeft het boek een eigenaardigen achtergrond, geeft het tijdskleur en redt het geheel eenigszins, doordat al die tortelzoete liefdheden in dat voorbije kader beter passen. Bordeaux doet het voorkomen alsof hij bij toeval een aantal vergeelde brieven en dagboeken heeft gevonden: deze brieven en dagboeken vormen den eigenlijken roman. De schrijver is te zeer doorkneed in de roman-kunde om niet een leesbaar verhaal te schrijven, maar aan zijn naam zal het niet veel toevoegen. In het smachtend liefdegemijmer van een bejaard heer (vader van een getrouwde dochter) die het uiterste niet bereiken kan, omdat de geliefde ongeveer aan plicht en geweten vasthoudt, stellen wij niet veel belang meer, hoe goed en zielkundig het geval ook is uitgewerkt. Bordeaux heeft er altijd van gehouden zijn lezers wat Christendom in moderne cocktails toe te dienen, een mengsel van Katholicisme en luchtigheid van zeden. Ook dit harts-tochtelijke, bedenkelijke boek over liefde, liefde, liefde is nu juist geen stichtende lectuur.

RAMUZ (C. F.) FARINET OU LA FAUSSE MONNAIE. Roman. 15 frs. Grasset, 1932.

Deze Fransch-Zwitsersche auteur schrijft bij voorkeur over het bergvolk in den Zuid-Westhoek van Zwitserland. De locale tragedies die zich daar afspelen, zijn uitteraard niet van wereldbeteekenis, maar Ramuz is een goed chroniqueur die met liefde zijn land en zijn volk beschrijft en hun gevoelswereld kent. In „Farinet”, een verhaal uit de vorige eeuw, vertelt hij van een eenzamen bergbewoner, die goud in de rotsen vindt, daar muntstukken van maakt en zoodoende in de gevangenis terecht komt. Een eenvoudige volkswrouw, die hem met hart en ziel aanhangt, redt hem daaruit, en als Farinet genoeg van haar heeft en een ander meisje gaat liefhebben, maakt zij alles bekend aan de politie; het slot is: beider zelfmoord. Dit sombere gebeuren heeft Ramuz eenvoudig en ongeunsteld verteld. Had hij de lengte van het boek tot de helft of minder gereduceerd en een

grootere soberheid betracht, dan was het een uitstekende novelle geworden. Nu is het een doorsnee-romannetje, dat weinig om het lijf heeft. Er wordt lang en breed in beschreven wat in weinig woorden kon gezegd worden. Het is alles heel leesbaar, maar meer ook niet. De vrijheidsidee van den bergbewoner, die een eigenaardige apothese in den zelfmoord ondergaan moet, overtuigt ons niet. De religieuze gevoelens dezer bergbevolking laat Ramuz geheel buiten beschouwing, niet tot zijn voordeel. Alles bij elkaar, een wat oppervlakkig boekje.

Duitsch

BALDER OLDEN. 'ZIEL IN DEN WOLKEN, Universitas Berlin, 1932.

Een merkwaardig gegeven: de held van den roman is een man zonder ambt, titels, wetenschap, die 't Rhein-Main-Donau kanaal wil bouwen om daarmee 't werkeloozen-probleem op te lossen en zoo de menschheid weer gelukkig te maken. Door z'n fascinerend praten — hij is altijd aan 't woord — weet hij de New-Yorksche geldmagnaten voor zijn plannen te interesseeren. Rusteloos werkt hij maar door en 't blijkt al spoedig, dat die rusteloosheid voortkomt uit een dwangidee: hij meent nl. dat hij een moord gepleegd heeft en voelt zich nu verplicht de leegte die hij daardoor in de vastgestelde massa wereld-activiteit geslagen heeft, aan te vullen. Geen schuld-bewustzijn van een zedelijk misdrijf, maar schuld-bewustzijn tegenover „de” wereld. Dat kan zijn menschlievendheid niet verdragen. Langzaamaan worden z'n plannen en daden hoe langer hoe meer voortbrengselen van een opgezweepte verbeelding, die bedenkelijk de grenzen der krankzinnigheid naderen. Eén er van is de Zeppelin-propagandatocht, waartoe hij de meest uiteenlopende sujetten heeft samengebracht, o.a. enkele zijner geliefden.

Pas aan boord verneemt hij, dat zijn financier Burkman een be-roerte heeft gekregen. Dat maakt hem krankzinnig. Men wil hem nu genezen en hierbij zijn vooral zijn geliefden in actie. Eén er van, de dichteres Lulu, zendt telegrammen uit om den doodgewaande te smeeken zich aan te geven als levende. Dat gebeurt ook, maar dat interesseert den held slechts weinig. Het blijkt, dat een andere ge-liefde, Senta, hem beter begrepen had, door te gelooven aan zijn eigen kracht, die hem zou genezen.

In een razernij van jalouzie steekt Lulu 't luchtschip in brand maar... al verbrandt Reisenburg met al z'n gezellen, zijn idee zal blijven leven.

Deze samenvatting zegt natuurlijk niet veel van de waarde van den dichter. Ik geef ze dan ook alleen om de sfeer te laten zien, waarin dit boek leeft. Een boek van dronken phantasie, bevangen door de zucht om uit de duffe alledaagschheid te komen en vrij in de lucht te zweven. Deze romantische neiging is weer bij vele nieuwe-

re schrijvers in Duitschland ontwaakt: men wil weer weg uit de banaliteit van 't leven, men wil werken met de requisieten van onzen tijd, machines, luchtschepen, werkeloosheid, maar alles met phantasie gezien. Men geeft weer de voorkeur aan de phantasten, desnoods met al hun zwakten; ze mogen onaf zijn, onberekenbaar, zedelijk aanvechtbaar, ja ze mogen zelfs belachelijk zijn voor een nuchter verstand, maar ze worden als waardevoller beschouwd dan de menschen van het systeem en de orde.

Deze opvatting is eenigszins te begrijpen: de zelfgenoegzame heeren van het systeem, van den zekeren, veiligen, berekenden weg weten met onzen tijd geen raad. Welnu, laat dan 't woord aan den phantast.

Het is mijn levensgevoel niet, ik verzet me innerlijk tegen die onzinnige vergooiing van kracht en energie, ik voel me veiliger bij dien Alois Bachhofer in 't boek, die de realiteit, de harde en zakelijke realiteit vertegenwoordigt met z'n normaal godsgeloof en rustige werkzaamheid. Veel veiliger voel ik me bij hem dan bij dien phantastischen patheïst, die zich een übermensch voelt voor wien geen wetten bestaan, die met menschenlevens speelt en de menschen in zijn dienst dwingt in volstreckte slavernij van geest en hart.

Ik begrijp niet, hoe men dezen slotzin kan schrijven: „Die Idee aber, Reisenbergs Idee konnte nicht explodieren und nicht verbrennen, sie hatte schon um sich gegriffen”.

Ik begrijp dien zin niet, tenzij men Reisenberg geheel aanvaardt. Dat deed Balder Olden, als kunstenaar. Dat is zijn geluk en zijn ongeluk. Zijn geluk omdat daardoor de man leeft, die met een liefde gezien is, die dat merkwaardige wezen begrijpelijk maakt.

Zijn ongeluk omdat de schrijver niet boven hem uitgaat, niet boven z'n zedelijke minderwaardigheid, z'n ijdelheid, z'n waanzin. Zoo is ook dit boek weer niet kuisch. (Hoeveel boeken verschijnen er in Duitschland, die nog gelooven aan de reinheid?)

KEUN (Irmgard) DAS KUNSTSEIDENE MÄDCHEN, Universitas, Berlin, 1932.

Dit boek komt eigenlijk uit dezelfde atmosfeer als het hier boven besprokene, met dit verschil, dat hier meer de oppervlakkige vlinderachtigheid voorbij danst van een meisje, dat niet heeft leeren nadenken en nu het geluk gaat zoeken, wat bij haar is een „Glanz” te worden.

Hier is niets zwaars, niets ook van het wanhopige van een levenlooze beschaving, hier is verwildering met nog een levende wortel van Katholiciteit, het is een kind van Keulen uit 't levende Rijnland.

Het kind weet dat 't mooi is en dat de mannen graag met haar te doen hebben, ze kent langzamerhand alle trucs, ze weet, hoe je 't moet doen en ze kijkt door alles heen, ze laat haar ziel niet

veroveren, maar ze laat 't zich toch welgevallen, omdat ze 't nu eenmaal leuk vindt en omdat 't noodig is om een „Glanz” te kunnen worden.

Het is ijdel, maar niet onsympathiek, zinnelijk, maar niet geraffineerd, niet verzadigd, niet blasé. Loslippig, vroolijk, ijdel, lichtzinnig: zoo komt 't meisje van het een tot het ander. Ze probeert van alles, ze gaat met mannen mee om 't goed te hebben of om niet te verhongeren of omdat ze 't wel aardig vindt. Ten slotte maakt ze kennis met een stuk levensernst, ze leert een liefde kennen, die — door schrijfster en helden — als echte liefde wordt begrepen. Dat pakt haar en uit de diepte van haar ziel komt voor 't eerst een serieus verlangen op naar haar oude trouwe liefde, waarbij ze geen „Glanz” kan zijn.

Het boek is in „Ik-vorm” geschreven, machtig aardig, ongelooflijk reëel van uitbeelding: je hoort en ziet dat kletsvrouwje praten, dat brutale, lichtzinnige ding, dat over een uitgebreid jargon en een grandiozen humor beschikt, één brok vitaliteit.

Maar helaas, 't boek is toch nogal erg vrij in de dingen, die gezegd worden. Het is niet duidelijk gericht op de oplossing en daarom nogal gevaarlijk. Het is echter ook een merkwaardige tegenhanger van het boek van Maass. Hier is de ondergrond nog een rest van Katholicisme, daar van het Protestantisme. Hier iemand die nog erfgename is van een katholieke traditie, daar iemand, die een zwerper is op Gods wereld: Hier is nog een weg naar 't betere, daar is de maximum-deugd al in 't begin aanwezig. Hier hartstochtelijkheid, die verwildert; daar is men zoo als men is en men blijft zoo. Hier frivol-vlinderachtig, daar overtuigd zonder eenige tendentie naar verbetering. Hier licht, daar donker en zwaar.

RACHMANOWA (Alja.) EHEN IM ROTEN STURM. 4.70 R.M. und 5.80 R.M. Verlag Anton Pustet, Salzburg.

„Het dagboek van een Russische studente”, waarvan onlangs de Hollandsche vertaling verscheen onder den titel „Studenten. Liefde en Dood”, vindt zijn voortzetting in dit „dagboek van een Russische vrouw”.

Na den zuiveren en hoogen inzet, die het eerste boek dezer schrijfster was, kon men een nieuw werk van haar slechts met zorg tegemoet zien. Een zorg, die voorbarig blijkt.

Meer nog dan van haar eerste werk is van dit dagboek de verheven vormgeving, de stralende oprechtheid en de diepe menschelekheid de meest wezenlijke signatuur.

Men kan — misschien wel met recht — van onzen tijd spreken als van „de eeuw van het huwelijk”. De onmetelijke boekerij over het huwelijk zooals dit was, is, worden moet (en zoo verder) is daàr om de juistheid van deze bewering te staven. In „Ehen im roten Sturm” wordt de echtelijke verbintenis geschilderd in zijn extreemste

mogelijkheden, van volledige bandeloosheid tot volkomen gebondenheid.

Het geheim van het huwelijk moet tenslotte wel identiek zijn met het wonderbare en onbegrijpelijke geheim van de *liefde* tusschen man en vrouw. Van dit geheim heeft Alja Rachmanowa heel even de sluier voor onzen blik opgelicht en daarin ligt de groote rijkdom van dit boek.

Naast den strijd in dit edele vrouwenhart, die tot bloei en opgang voert, schildert ons dit dagboek den titanienstrijd van Rusland's groote geleerden, die smadelijk gekortwiek met heroïeke volharding de stijgkracht van den geest beproeven, een strijd die in uiteindelijke ondergang eindigt.

Het wezen van de Russische revolutie, waarover Rachmanowa's boeken betrouwbaar getuigenis afleggen, is gekenmerkt en bepaald door de weemoedrijke woorden: tranen, bloed, dood en ondergang. Volwassenen.

DIE SCHÖNSTEN DEUTSCHEN GEDICHTE. Von den Anfängen bis heute. Gesammelt und geordnet von Ludwig Goldscheider und Paul Wiegler. (470) 2.85 M. Phaidon-Verlag, Wien, Leipzig.

Wie een goede bloemlezing uit de geheele Duitsche poëzie wenschte te bezitten voor een zeer matigen prijs, vindt hier zijn gading. De Middeleeuwers, de groote romantici, Goethe, Hölderlin en Möricke zijn ruim vertegenwoordigd. De nieuweren zijn minder talrijk en frequent opgenomen dan menig Nederlandsch lezer wenschen zou. Stefan George houdt nog steeds vast aan zijn onwil om zijn gedichten aan een bloemlezing af te staan. De samenstellers stellen zich eenigszins schadeloos door twee gedichten van hem afzonderlijk te *citeeren*. Het boek wil geen wetenschappelijke pretenties hebben, het bedoelt enkel een „Hausbuch deutscher Lyrik" te zijn; aan deze eischen voldoet het stellig. Een groot aantal foto's illustreeren het werk. Ieder zaakkundige heeft natuurlijk iets op deze Auswahl af te dingen, maar zal anderzijds de groote lijn dezer bloemlezing moeten waardeeren.

Engelsch

HASKINS (M. L.) A FEW PEOPLE. (320) 7/6. Lovat Dickson Ltd., London.

Overall waarneembaar, maar nergens storend, of opdringerig te veel de aandacht opeischend, is de achtergrond waartegen de personen uit „A Few People" staan afgeteekend: het bekoorlijke, rustige Engelsche landschap. De sfeer, die daarvan uitgaat, doordringt het heele boek. De hoofdpersonen zijn de, in den oorlog blind geschoten, ex-officier Jim Meredith, zijn zuster Eleanor, zijn oorlogsvriend Mark Rivers, zijn kleine David, en Alice Denvers. De rustige toon

van het boek sluit harmonisch aan bij het farmhouse-leven van Jim Meredith, dat de hoofdinhoud vormt. Te sterker spreekt dan ook het contrast, wanneer in het leven der farmbewoners, vooral in dat van den blinde, de zangeres Alice Denvers haar entrée maakt, en door de liefde voor elkaar van Jim en Alice, het conflict tot uiting komt tusschen het landleven en de groote wereld van theaters en partijen. Een conflict, niet het minst van moreelen aard. Andere verwickelingen ontspringen zich dan tusschen de overige bewoners van het afgelegen wereldhoekje. Een mooie roman voor volwassen lezers. Ons eenig bezwaar is slechts dat de voortgang hier en daar wat traag is; hierin werd een wel wat te groote concessie gedaan aan de sfeer van het boek.

MACKENZIE (Agnes Mure) BETWEEN SUN AND MOON. (261) 7/6. Constable & Co. Ltd., London.

Al spelen verscheidene der voornaamste figuren uit het boek een rol in den Jacobietenstrijd tusschen 1746 en 1753, kan „Between Sun and Moon” toch geen historische roman genoemd worden in de beteekenis, die daaraan gewoonlijk gegeven wordt. Wel behandelt het eerste deel de avonturen van eenige „Jacobites”, maar het hoofaccent heeft de schrijfster toch willen leggen op het liefdes- en religieuze conflict van Eneas en Ume de Trévandre. Maar dan moeten we bekennen dat dit conflict ons minder heeft getroffen, minder heeft overtuigd, dan die gedeelten, waarin de incidenten plaats grijpen. Daar is het verhaal levendig en boeiend. Indien de schrijfster meer in dezen geest haar werk had geschreven, zou de roman, welke gedeeltelijk in Schotland, gedeeltelijk in Frankrijk speelt, aan betekenis gewonnen hebben.

Thans vertoont het middengedeelte een inzinking, die te meer opvalt, wijl het eerste en laatste deel op veel hooger peil staan.

Lectuur voor volwassenen, die in staat zijn valsch religieus sentiment van echt te onderscheiden.

D'OYLEY, edited bij Elizabeth. GREAT TRAVEL STORIES OF ALL NATIONS. (1028) 8/6. George G. Harrap & Co. Ltd., Londen, Bombay, Sydney.

Wie van reisverhalen houdt, kan aan dit boek zijn hart ophalen. De verzamelaarster heeft uit de literatuur van bijna alle landen en alle tijden geput. Zoowel de reisverhalen van Herodotus als de beschrijving door Lindbergh van zijn vliegtocht over den Atlantischen Oceaen hebben hun plaats in de verzameling gevonden. Holland is vertegenwoordigd door een reisverslag van Jan Huygen van Linschoten, een verhaal van een tocht van Simon van der Stel in 1685, en een gedeelte van het boek over de Kaza-Koroum expeditie in 1925 door J. Visser-Hooft. Deze verzameling van oud en nieuw is typerend voor het heele boek, en het moet voor de verzamelaarster

een heele studie geweest zijn een dergelijke collectie samen te stellen. Een interessante bloemlezing, die aanbevolen kan worden.

LAMBOURNE (John) THE SECOND LEOPARD. (316) 7/6. John Murray, London.

Deze roman is een vervolg op „The Kingdom that Was” (besproken in Boekenschouw, jaargang 1931-1932, bladz. 359). Het verhaal eindigde daar, dat James Bruce Burnett voor den tweeden maal op geheimzinnige wijze verdween. Uit „The Second Leopard” blijkt nu dat hij toen weer opgenomen werd in het voor-historische dierenrijk. Bovendien komt zich daar thans Professor Ellis bij hem voegen, die nu het verhaal doet van hun avonturen. De algemeene opmerkingen bij „The Kingdom that Was”, vermeld in den vorigen jaargang, gelden ook voor dezen roman. Zij, die het eerste boek gelezen hebben, zullen stellig ook geboeid worden door „The Second Leopard”.

BOEKBEOORDEELINGEN:

BACKEBERG (Curt) CACTUSJACHT TUSSCHEN TEXAS EN PATAGONIË. Naar het Duitsch bewerkt door G. D. Buurman. Met 65 foto's. „Kosmos”, A'dam.

Een pakkende beschrijving, niet van de opwindende jacht op groot wild, maar van de spannende, moeizame speurderstocht naar zeldzame cactus-exemplaren. Liefhebbers van deze grillig gevormde planten hebben zich allicht wel eens afgevraagd waar de verschillende soorten, welke zij met zooveel trots aan hun kennissen toonen, vandaan komen. In dit boek kunnen zij den cactus-jager volgen op zijn ontdekkingsreis en wij twijfelen er niet aan of zij zullen dit een onverdeeld genoegen vinden. De prachtige origineele foto's verhoogen de waarde ervan aanmerkelijk.

GESTEL O.P. (P. C. van) HET RELIGIEUS-SOCIALISME. (388) f 4.— De Vlaamsche Drukkerij, Leuven.

Na een historisch overzicht te hebben gegeven over de verhouding tusschen socialisme en godsdienst, wordt het religieus-socialisme beschreven in Duitschland, Zwitserland, Oostenrijk, Nederland, Frankrijk en België, waarna dan nog beknopte beschouwingen volgen over het religieus-socialisme op internationaal gebied, benevens invloed en machtspositie van het religieus-socialisme. Het boek beoogt geen polemische kritiek op, of een apologetische weerlegging van het religieus-socialisme, maar enkel de wetenschappelijke beschrijving er van, welke dan leidt tot een synthetisch overzicht en een kritisch oordeel.

Het is een belangrijk en betrouwbaar studiewerk.

De Vertelkunst van Pierre Benoit

door DR. B. M. BOEREBACH.

Eenige maanden geleden ontmoette Pierre Benoit den schrijver Jacques Normand, die zich een groot vriend der dichters toonde door hun een jaarlijkschen prijs te fundeeren.

En Normand hoorde deze bekentenis: „U dank ik het eerste geld, dat de literatuur mij afwierp. De dag, waarop mij voor mijn dichtbundel *Diadumène* uw prijs van vijfhonderd francs werd toegekend, aan den vooravond van den oorlog, werd misschien de grootste vreugde uit mijn letterkundig leven”.

Sinds dien heeft Benoit vele gelegenheden gehad zich aan de velerlei vormen van den schrijversroem te wennen en op het oogeblik, waarop dit artikel in druk verschijnt, heeft hij zijn plaats onder de „Koepel” van de Academie te midden der „Onsterfelijken” ingenomen.

Ver is reeds de tijd, waarin Paul Souday, de nu gestorven criticus van de *Temps* de bliksems van zijn verontwaardiging naar hem slingerde: even ver zijn de jaren, waarin Léon Daudet hem goedig betitelde met „cher garçon”. En toch boette de laatste benaming nog niets van zijn charme en juistheid in, want nog immer gaat de schrijver voort ons zijn lachend en soms troostend wereldbeeld voor oogen te stellen.

Men zegt, dat hij den criticus bij voortduring ontsnapt; maar wat verwijt kan hem daarom treffen? Niets eentoniger dan een geest, dien men bij eerste kennismaking ontdekt, maar niets vermakelijker tegelijk dan een geest, die niet aan de bekoring ontkomt lichtelijk den spot te drijven met zichzelf en anderen, zonder daarbij kwaad te doen.

Benoit schept behagen in het leven en vindt vermaak in zijn schrijven: een kostbaar tweevoudig bezit, door vele na-oorlogsschrijvers verloren. Een bezit ook, dat hem veler critiek op den hals haalde.....

Zijn ongeluk heeft gewild, dat hij tè spoedig beoordeeld werd: men haastte zich bij het schouwspel van zijn fabelachtige oplagen de grenzen van zijn kunst voor ieders oog zichtbaar te maken en weinige critici gaven er zich rekenschap van, welke toekomstmogelijkheden de schrijver in zich omdroeg.

Als Franschman kende en kent Benoit niet den onweerstaanbaren hang naar verre zwerftochten en voor hem is reizen geen ontvluchting aan de werkelijkheid. Waar velen, door den oorlog uit hun evenwicht geslagen, bewogen door wrange haat tegen landgenoot en maatschappij, een vrijwillige ballingschap zochten in afgelegen landen, is Benoit op zijn reizen de belangstellende dilettant, de tourist, die na iedere reis opnieuw tot de conclusie komt, die hij eenige jaren geleden in een Fransch dagblad neerschreef:

„Français qui as voulu voyager, tu reviendras, parce qu'il est à

peu près sans exemple qu'un Français ne soit pas revenu. Tu reviendras, rapportant de ton voyage une certitude, cette qui t'avait manqué jusqu'alors, à savoir que ton pays est le plus beau du monde et que, pour qu'il redevienne ce qu'il a été si longtemps, c'est-à-dire le plus fort, le plus prospère, le premier, il ne lui manque que bien peu de chose."

Als wij de waarheid van deze laatste conclusie in het midden laten, blijkt ons uit dezen raad, aan zijn landgenooten gegeven, hoe deze schrijver twee essentieel Fransche hoedanigheden in zijn ziel vervat houdt: *evenwicht* en *gezond verstand*: *la mesure* et *le bon sens*.

Mijns inziens ligt hierin goeddeels het geheim besloten van de eigenaardige bekoring, die bij voortduring van zijn kunst uitgaat: bij voortduring toch wordt Benoit's fantasie door het verstand beheerscht.

Door dit verstand en zijn zin voor evenwicht geleid, vindt Benoit, wáár hij ook komt en in welke omstandigheden het lot hem ook plaatst, vóór alles veel heerlijks in het leven, ook al doet het zich aan hem voor in den soms deerniswekkenden vorm van onze eeuw. En de schrijver maakt ons deelgenoot van zijn levensvreugde.

Hoe onaannemelijk sommige Benoit-lezers deze visie ook moge lijken, ik ga verder en beweer, dat vrijwel alle helden en heldinnen uit deze romans blijdschap in zich omdragen, dat zij zich ook geenszins de slachtoffers van een noodlot voelen. Neen, een Benoit-roman is geen schepping à la Conrad en zal ook nooit een schepping à la Conrad worden. De sfeer van tragiek en eenzaamheid, die in zijn werken hangt, moge de helden omwikkelen, hen soms nijpen en omknellen, zij komt van *buiten* hen en wordt veelal door henzelf geschapen. Maar *in*

Pierre Benoit

hen is zij niet en onontkoombaar is zij nimmer. En daarom is een sterke wil in staat zich aan haar greep te ontworstelen.

De enkele malen, dat de door den auteur geschapen sfeer te prangend wordt, is het de centrale vrouwenfiguur, die de schrijver nooit nalaat aan de zijde zijner helden op te roepen, die, niettegenstaande haar raadselachtigheid, de beklemming breekt en de drukkende zwaarte van het toekomstdreigen verlicht.

Wat deze helden verder van het gangbare type onderscheidt, is, dat zij onafgebroken *handelend* optreden, zonder ooit in de Angelsaksische zwaarmoedigheid of de Deutsche Sehnsucht te vervallen. Nimmer verliezen zij zich in de doffe overwegingen: voor hen blijft handelen geboden, in zóó sterke mate zelfs, dat zij menigmaal niet eens den tijd vinden tot een beoordeeling van eigen daden, in vruchtbaren en noodzakelijken zelfinkeer.

Nu groeit dit laatste euvel in verscheidene van Benoit's romans uit tot een wezenlijk gebrek, om nog niet te spreken van het gemis, dat de lezer nu ook nergens de wijde verten van mijmering en gepeinzen ontmoet, waaraan hij zich zoo behaaglijk overgeeft met een Conrad.

Maar daaruit besluiten, dat Benoit niet in staat zou zijn tot psychologische, noch ook tot geordende compositie, is een al te lichtvaardig oordeel vellen, evenzeer als het niet aangaat hem een rijke verbeelding te ontzeggen. Beteekent niet de keuze van ieder van zijn onderwerpen een oorspronkelijke en kostbare vondst?

Pierre Benoit werd in 1886 te Albi in Gascogne uit een militaire familie geboren. En het eerste geluk dat dit fortuinkind ten deel viel was wel, als Gascogner geboren te worden. De streek van de Landes verbergt de meest koppige rijkdommen in haar schoot: het is een dier streken, waar men de tafel alle eer aandoet. Door in dit land zijn bakermat te plaatsen, schonk zijn goede fee hem tegelijk een tweede gave: die der „gourmandise", welke hem tot een lekkerbek en een fijnproever maakte.

Die gourmandise werd tot een begeerte het leven in al zijn volheid te smaken, tot een verlangen ook alles te kennen en te begrijpen en alles tot uitdrukking te brengen. Er zijn mensen, die bezit nemen van de wereld. Pierre Benoit behoort tot hen: het zijn de dichters. Niet alleen, omdat hij de twee verzenbundels de *Diadumène* en *Les Suppliantes* heeft gepubliceerd, maar vóór alles, omdat hij in zijn scherpe waarneming immer tot den grond der dingen doordringt om onder het triest of lachend aanzicht van het dagelijksch leven de noodlottige of weldoende passies te bereiken, die de menschenharten leiden.

Het bezit der wereld door een geest wordt slechts beperkt door de grenzen van zijn kennis. En Pierre Benoit heeft die grenzen, zoo ver hij kon, teruggelegd. Het zwervend leven, dat hij leidde,

waar hij zijn vader van garnizoen naar garnizoen volgde, maakte, dat hij vijftien jaar lang in Algerië leefde, waar hij goede, zelfs zeer goede studies maakte. Hij hield veel van lezen en was als veel toekomstige schrijvers een bibliothekrat, die tenslotte voor het voleinden van zijn wetenschappelijke vorming aan de Sorbonne terecht kwam. Daar koos hij de geschiedenis- en aardrijkskunde-studie. Dit spel met tijd en ruimte was hem een middel het heelal te beheerschen. En tegelijk schonk het hem reeds vroegtijdig een juiste kennis van den mensch en een zuivere ervaring van de werkelijkheid. Clio is de beste der opvoedsters. Zij is de inspiratrice van de groote daden, die de groote tijdperken maakten; wie haar veracht, desoriënteert eigen geest; zij zat voor bij alle wendingen en terechtzittingen van de openbare meening. Racine, een groot vriend van Benoit — en van ieder psycholoog — is een even knap historicus als uitstekend dichter en de grootste zwakheid der romantische kunst komt wel voort uit de vrijheden, die zij zich op historisch gebied veroorloofd heeft. Het is op de geschiedenis, dat de reactie van een Renan, een Taine, een Fustel de Coulanges, een Bourget, een Claudel en anderen steunt. Tenslotte is de slavernij, waarin de geschiedenis de laatste jaren door den roman gehouden werd, misschien het meest bedenkelijke symptoom van de vernieuwde, ontbreidelde neo-romantiek, die wij beleefden.

Benoit heeft zeer zeker niet gedacht aan deze geschiedenis van de geschiedenis, toen hij zijn studierichting bepaalde, maar wel toonde hij door zijn keus een scherpzinnigen geest te bezitten.

Er is veel van den historicus in den romanschrijver Benoit gebleven, maar nooit vergat hij zijn historischen kijk te toetsen aan de werkelijkheid. Ik herinner mij het geestige antwoord, dat de schrijver eens aan een onbescheiden vrager gaf, die wilde weten, of hij werkelijk de Hoggar in de Sahara bezocht, alvorens het paleis van Antinea te beschrijven:

„Naturellement non! C'est avec l'argent qu'on gagne en écrivant un livre qu'on se paye ensuite une promenade au pays dont on a parlé!”

De waarheid is, dat de in Algiers opgevoede jongeling zijn schier eindelooze reizen door andere landen begon met het geld, dat *l'Atlantide* hem had opgebracht. En hij beschreef van den rijkdom zijner herinneringen: Duitschland in *Axelle*, Engeland en Ierland in *la Chaussée des Géants*, Spanje in *Pour don Carlos*, de Mormonen in *le Lac Salé*, de Joodsche wereld in *le Puits de Jacob*, den Sovietstaat in *le Soleil de Minuit*, het Polynesisch eilandrijk in *Erromango*.

In deze boeken verschaft de geschiedenis *het corps, het lichaam* van het werk. En het is de taak van een dichter daarvan de ziel te laten raden, zonder die onder woorden te brengen. Wanneer Benoit een verhaal begint, stelt hij zijn lezer gewoonlijk aanstonds tegen-

over een bestaanden, onveranderlijken toestand. Of het betreft den fascineerenden greep van Antinéa's liefde, de noodlottige liefde van Axelle voor Mirrbach, de onverbreek'bre eenzaamheid van Erromango, al deze fataliteiten drukken vanaf de eerste bladzijde zwaar als lood de helden van het boek. Er blijft niet de minste twijfel meer omtrent de beslissing, die, zoo niet reeds gevallen, dan toch onvermijdelijk zijn wonde zal slaan: de tragedie is voleind.

En nu staan wij voor het wonderlijk gebeuren. Pierre Benoit ontwikkelt niet, als Wagner in Tristan, deze tragedie tot een lyrisch drama van pathetisch klagen, noch ook tot een gedicht, waarin hij door de tragiek overweldigde harten ontleedt zooals een Racine dat deed. Terwijl deze procédé's de eenige schijnen om een reeds tot ont-knooping gebracht drama in woorden te verklanken, onttrekt Benoit zich aan de een, zoowel als de andere taak.

Hij begint eenvoudigweg te *vertellen*. En niemand toonde zich tot nog toe in deze kunst ooit meer bedreven dan hij.

Nadat hij onzen blik op een of andere hartstocht van zijn helden gericht heeft, laat hij ons in onze beschouwing alleen, terwijl ons oog zich verliest in den geheimnisvollen afgrond, aan den rand waarvan hij ons geplaatst heeft. Hij laat ons ten prooi aan velerlei gevoelens, die hun synthese vinden in een mengeling van duizeling en huiverende nieuwsgierigheid, maar hij geeft verder evenmin commentaar op de voor ons gapende kloof, als de Alpengids dat doet aan den toerist, dien hij door de bergen leidt.

Het verhaal, dat Benoit begint, omsluit het eigenlijke drama, waarop hij slechts zijdelingsche toespelingen maakt. De verteller speelt de rol van den man, die ons van een uitzonderlijke gebeurtenis op de hoogte moet stellen. Hij neemt zijn toevlucht niet tot holle phrasen. Hij zal ook niet trachten te verklaren, wat buiten het bereik van de rede valt. Hij zal langzamerhand alle bijzonderheden mededeelen, die licht kunnen verschaffen in het wonderlijk gebeuren. Hoe meer hij echter in bijzonderheden treedt, hoe meer zich aan onze gedachte zal opdringen wat hij vermijdt duidelijk uit te spreken. Dit laatste zal hij ten slotte suggereeren door enkele woorden, met fluisterstem gesproken.....

Geestdrift, koelheid, ironie, goedheid, bitterheid, schrik, verdriet, berusting en wanhoop, al deze gevoelens zullen elkaar bij voortduring afwisselen en doorklinken in de vertellersstem. Het is waarlijk een groote kunst, de vertelkunst, zóó begrepen; een geheimzinnige kunst, waarvan het gemakkelijker is het bestaan vast te stellen en het effect te ondergaan, dan haar te definieeren en er het procédé van vast te leggen.

Benoit verstaat meer dan ieder ander schrijver — en meer dan Dumas père zelf — de kunst iederen zin, ieder woord te rangschikken in den zin van het beoogde doel. Dit doel omvat in zijn gecompliceerdheid niet een bepaalde kennis van feiten alleen, maar

eischt evenzeer het wekken van bepaalde indrukken, het veroorzaken van bepaalde gevoelens en het voorbereiden van bepaalde conclusie's.

„Piquer la curiosité, poser une énigme, dont la solution échappe, même aux esprits pénétrants; et, cependant, grouper les faits d'une manière naturelle, sans la juxtaposer au gré d'un hasard complaisant, et tout en laissant voir sous leur succession chronologique, leurs liens de causalité; préparer un dénouement à la fois logique et inattendu; faire connaître assez les personnages pour qu'ils se dressent nous, concrets, nuancés, individuels; décrire avec assez de soin pour que nous nous intéressions au décor et à son influence sur les hommes, avec assez de sobriété pour ne point lasser; dialoguer sans bavardage ni tension; surtout, posséder cette verve, ce souffle de vie qui anime, soulève, entraîne tout le récit, trouve d'instinct, à chaque instant, les mille détails qui s'ordonnent d'eux-mêmes pour créer l'atmosphère et concourir à l'impression finale, les mille sensations visuelles, auditives, olfactives, qui nous mettront peu à peu, irrésistiblement, dans l'état d'esprit voulu, on voudrait voir un de nos bons critiques d'aujourd'hui, analyser, compléter, classer tous ces éléments de l'art narratif et nous apprendre d'une façon définitive en quoi consiste ce don étrange,” schreef de eminente criticus' le R. P. de Parvillez in het Augustus-nummer van de *Etudes* en hij voegde er aan toe, dat die zoeker bij Benoit volmaakte modellen zou vinden.

Welke opvatting huldigt de schrijver ten slotte zelf omtrent den avonturenroman?

Dat werd ons duidelijk, toen eenige jaren geleden hij in de *Illustration*¹⁾ een critiek deed verschijnen op een roman van Albéric Cahuet. Benoit kwam met de volgende ietwat paradoxale definitie: „De roman is de triomf van de redeneering over de verbeelding. Het is een vertelling, ongetwijfeld, maar een vertelling om de onwaarschijnlijkheden van het leven waarschijnlijk te maken”. Het zwaartepunt ligt voor den schrijver blijkbaar in het gebeuren en de onwaarschijnlijke gevallen, die hij als uitgangspunt kiest, blijven waarschijnlijk om de werkelijkheid, waaraan zij ontleend werden.

Verder laat Benoit geen plaats aan het toeval in zijn romans: „Het toeval is de gewone toevlucht voor de romanciers, die hun vak niet kennen”.

Wel verschijnt er bij voortduring een ander element in zijn schepingen: namelijk *de ironie*. Bij het schouwspel der menschheid, ontging hem niet de belachelijke kant. Geen enkel ernstig schrijver trouwens ontkomt er aan die belachelijkheden van tijd tot tijd in het licht te stellen en den spot daarmee te drijven.

En nu denk ik niet alleen aan de minachtende ironie van een Anatole France, die zonder ooit iemand liefgehad te hebben, zijn

¹⁾ *Illustration*. 8 juin 1929. *Le manteau de Porphyre*.

menschen-verachting verlustigt in de dwaasheden en onnoozelheden, die hij rondom zich ziet begaan. Evenmin denk ik aan de objectieve ironie van een Pierre Louys, die, tronend op den Olympus, de menschheid van zoo hoog domineerde, dat hij in zijn glimlach om haar kortzichtigheid en domheid toch nimmer afdaalde tot een oordeel over haar. Want noch de liefdelooze France, noch de meelijlooze Louys waren zich hun verheven roeping bewust.

Pierre Benoit stelt zich nimmer boven de menschheid. Hij domineert niemand en niets, maar mengt zich altijd weer met dezelfde groote gemeenzaamheid, waarachter zich zijn ironie verbergt, onder zijn broeders. En nauwelijks is hem een spottende boutade ontglipt, of zijn spot gaat over in een breed-menschelijk mededoogen. Voor hem is ironie slechts de wijkplaats, waarin zijn diep ontroerde ziel, voor een oogenblik, een stille rustplaats zoekt; een haven van vergetelheid, als voor alle gekneusde zielen.

Als Gascon heeft hij de Fransche traditie van de ironie gecultiveerd met al wat dit woord in zich vervat houdt aan kracht en draagwijdte, ja zelfs aan diepte, waar het geldt de expressie, de weergave van wereld en wereldgebeuren. En hij heeft de helft van zijn werk aan deze cultuur ontleend.

De andere helft bestaat uit de wijde vergezichten, die hij ons opent naar onbekende verten, zonder zich aan een nader onderzoek daarvan te wagen.

En daarom is in Benoits werken ook van groot belang, wat wij er nauwelijks in vinden uitgedrukt. Want terwijl hij ons vermaakt, — wat hem bij velen, die hem niet kennen, doet doorgaan voor een „amuseur” — mag de lezer niet uit het oog verliezen het zachtstralende licht, waarvan hij de stralen vermag te onderscheiden, zonder dat de lichtbron zichtbaar wordt. Immer weer ligt poëzie op den bodem van dit werk verscholen en waar ieder nieuw boek opnieuw getuigt van 's schrijvers scherpzinnigheid, is Benoit met den cultus van den dichter dien van iederen denker bij voortduring verzekerd.

N.B.: Daar bovenstaand artikel mij geen gelegenheid gaf, over de zedelijke strekking van Benoits werken te schrijven, voeg ik de volgende waarschuwing toe: De lectuur dezer werken blijft voorbehouden aan volwassen lezers, die voldoende ervaring moeten bezitten om den algemeenen indruk, welke deze boeken wekken, te beoordeelen. Die indruk toch is niet volkomen gezond en de lectuur van sommige werken als *Mademoiselle de la Ferté* moet hierom bepaaldelijk aan ieder ontraden worden. Te dikwijls ook spreken de helden van hun amoureuze fantasieën als van vanzelfsprekende, soms gewettigde feiten, zonder dat zij zelfs schijnen te vermoeden, dat zedewet en geweten hier dwingende macht bezitten. Ook de liefde ontaardt in deze romans te vaak in hartstocht. Nog eens dus deze conclusie: voorbehouden lectuur voor ervaren, volwassen lezers.

Hoe kies ik een Jongensboek?

door W. HERTOOGH. S.J.

Vader zal een boek cadeau doen — een verrassing, dus..... de betrokken partij kan niet geraadpleegd.

Vader heeft zich echter elders op de hoogte gesteld: de twee eerste regels van een krantenrecensie leerden hem een uiterst suggestieven titel en brachten hem bovendien de wetenschap bij, dat „de inhoud van het boek gaf, wat de titel deed verwachten”.

Het boek met die titels en die inhoud moet dus onverwijld gekocht, het gebeurt nl. zelden dat vader zóó zeker is van zijn zaak, want..... boeken koopen is een last en de zontjes die ze lezen moeten niet minder.

Een zoo gelukkige koop is zelden gedaan. afgezien nog van den suggestieven titel en den inhoud, waar ook iets van gezegd werd, blijkt het boek royaal van formaat, smaakvol van druk en illustratie, eigenschappen, die vader met genoegen constateert aan een werk, als hij het eenmaal gekocht heeft.

Geen wonder, dat zoonlief hoorbaar verheugd is — dat vervolgens twee dagen lang zijn bestaan ternauwernood geconstateerd wordt, dat vader hoopt den volgende keer een niet minder scherpzinnige keus te doen.

Maar.....: is hiermee de zaak uit en het laatste woord over vader's keuze gezegd?

Waarom zit de jongen zóó koortsig-rood te lezen, heeft hij vanavond bijna geen huiswerk, gaat te laat naar bed en neemt per ongeluk een zaklantaarn mee?

Waarom wordt er geklaagd over aandacht bij de studie, is hij gejaagd en prikkelbaar, klaagt over hoofdpijn, is er zoo lastig een kleine dienst van hem te krijgen?

Eén van de redenen is zeker: dat hij veel te veel en veel te vlug en veel te „spannende” boeken leest.

Het boek van vader was *geen* geschikt boek voor *zijn* leeftijd en zoo zijn de meeste boeken op zijn plank, allen van dezelfde soort, een paar schrijvers door een heele serie vertegenwoordigd, *geen* geschikte boeken.

Als vader met meer zorg gekozen had, uitgezien of het een goed boek was en of er al niet te veel ook van dat goede genre in de rij stonden, dan zou zoonlief niet zoo'n wilde leeswolf zijn geworden en veel van vader's klachten zouden heel wat minder ernstig zijn.

Er werd verkeerd gekozen — op één van de vele manieren, waarop men dat pleegt te doen.

Dat men afgaat op een, vaak oppervlakkig gelezen, krantenrecensie is nog niet het ergste — men heeft dan tenminste nog eenig houvast. Een „Fundgrube” van boekgeschenken zijn de catalogi der uitgevers — zij zien er smakelijk uit, zeggen juist genoeg over den inhoud van een boek om die niet te kunnen beoordeelen en beelden het juist zóó goed af, dat men zich van formaat en uitvoering geen voorstelling kan maken; volgt nog een *citaat* uit één of andere recensie, desnoods de volledige recensie, waarvan u den schrijver niet kent en dus ook niet de waarde.

Maar: de titel is „pakkend”, de titel belooft wat, een boek met zoo'n titel verzekert u het succes bij uw leesgrage jongen. Is dat boek geschikt? Wie zal 't zeggen?

Niet altijd heeft men catalogi tot zijn beschikking en niet altijd vindt men er iets in, dat bevalt.

Dan is er gelukkig nog de étalage: in de étalage ligt het nieuwste van het nieuwste — de winkel is weliswaar niet zoo absoluut betrouwbaar, een boek voor mijzelf zou ik liever elders halen..... maar: het gaat toch maar om een onnoozel jongensboek!

En men doet zijn keus, afgaande alweer op titel en buitenkant.

Tenslotte bestaat er nog „het” middel om alle zelfverwijt de pas af te snijden: zich raad laten geven door bevoegde personen i.c. de winkelfuffrouw of winkelbediende.

In het slechtste geval krijgt u te doen met een winkelfuffrouw zonder God of gebod, die zich voor uw vraag hoegenaamd niet interesseert, maar u slechts, ge-

wapend met een zoo duur mogelijk boek, zoo gauw mogelijk uit de deur wenschte te zien verdwijnen.

In het beste geval krijgt u voor u: een winkeljuffrouw, sieraad van de parochie, vol ijver voor haar taak, wenschte u zoo goed mogelijk te bedienen, heeft desnoods alle aanwezige jongensboeken zelf gelezen — dan nog: hoevelen van die zeer zeldzamen (men kan nl. een voortreffelijke winkeljuffrouw zijn zonder deze qualiteiten) hebben zooveel met de jeugd te maken gehad, hebben de zaak der jeugdlektuur met zooveel zorg, liefde en vlijt bekeken, dat zij in staat zijn u werkelijk goed te raden?

Ziehier eenige van de vele manieren, waarop men een boek niet kiezen moet.

MAAR HOE DAN WEL?

Men kan van alle bovenstaande middelen gebruik maken mits.... er iets bijkomt: men moet zich te voren bij een betrouwbaar kantoor over aard en inhoud van het boek op de hoogte gesteld hebben.

Wat is het materiaal waaruit ik kan kiezen, welke oude of nieuwe jongensboeken zijn er beschikbaar?

Daar bewijzen natuurlijk de catalogi der uitgevers, de étalage, de aankondiging in krant of tijdschrift goeden dienst.

De grootere uitgevers hebben practisch allen catalogi of lijsten van hun jeugd-uitgaven, die, eventueel door bemiddeling van den boekhandel, zonder veel moeite te krijgen zijn.

Jeugdboeken van allerlei uitgaven bijéén vindt u b.v. in de groote „Catalogus van Jeugdlektuur.... bevattende twaalf honderd titels gerangschikt volgens den leeftijd van 6 tot 12 jaar” van de R. K. Boekcentrale, vaak ook gaf „Het Nederlandsche Boek 193...” (van de Nederlandsche Uitgeversbond in Amsterdam), waarin de uitgevers omtrent eigen uitgaven inlichtingen verschaffen, goede inlichtingen.

Van het in de laatste weken uitkomend materiaal houden ons goedverzorgde étalages en tijdschriftaankondigingen het best op de hoogte. Niet te vergeten zijn ook de opgaven die vaak achterin of op het boek gedaan worden.

Stof om te kiezen, oud en nieuw, is dus makkelijk te vinden.

Wat nu?

Begin met een *betrouwbare* recensie te zoeken of, maar dat zal gewoonlijk zeer lastig zijn, het boek zelf te lezen.

Waar dan te zoeken?

Voor boeken, die al sinds eenigen tijd verschenen zijn, kunt u raadplegen:

De jaargangen van Boekenschouw, de „Jaarlijksche Boekenschouw” (uitgave „Foreholte”, Voorhout, de „Standaardcatalogus van het R. K. Centraal Bureau voor lectuur” (Uitg. „Foreholte”), de „Boekengids ten dienste van de Bibliotheken der vereeniging van den H. Vincentius van Paulo” (Secretariaat 's-Gravenhage; zeer uitgebreid materiaal), het „Roman-repertorium”, titellijst van 20.000 boeken met beoordeeling (voor Nederland: N. V. de R. K. Boekcentrale), de Keurlijsten van de R. K. Keurraad, van welk lichaam wij juist een brochure ontvingen „Helpt mee aan de verspreiding van het Roomsche Jeugdboek”, waarin o.a. een lijst van plus minus 200 boeken van Keurraadstempel voorzien. Voor Fransche boeken kan men te rade gaan bij „G. Sagehomme, Répertoire de 27.000 romans et pièces de théâtre” (Librairie A. Dewit. Bruxelles 1929. geb. f 2. —uitsluitend van moreel standpunt uit beoordeeld.) Voor Duitsche bij den „Literarischer Ratgeber des Borromäusvereins” (uitg. Generalsekretariat des Borromäusvereins - Borromäusvereinsverlag. Bonn 1926. f 2.70).

Hebt u geen dezer lijsten, dan is het beslist aan te raden, althans wat de Nederlandsche betreft, er één van te koopen, het wordt u een joy for ever, hoewel ik niet kan ontkennen, dat het u ook een ergernis for ever zal blijken, want volledig is geen dezer catalogi en speciaal op het gebied van jeugdlektuur zijn zij altijd uitermate onvolledig en speciaal voor het zoo juist uitgekome kan men niet

buiten de recensies in tijdschriften als het onderhavige, Boekzaal der Geheele Wereld, Ons Eigen Blad, Dux e.d. en kan ook de voorlichting van dagbladen, waar die degelijk is gebleken, van nut zijn.

Als u van een boek geen recensie kunt vinden, het zelf niet kunt lezen en niet uit de aard der uitgave e.d. tot zijn geschiktheid kunt concluderen, *koopt u het boek dan niet*, er zijn nog genoeg andere over; koop het vooral niet enkel en alleen op aanprijzing van den uitgever, de man kan toch lastig anders als ophemelen!

Nog één ding omtrent het aanschaffen: waarom zou een pas verschenen boek altijd beter zijn dan een al langer bestaand? — het is niet goed oude kost, die niet meer genoten kan worden voor te zetten, maar evenmin zich van ieder onbelangrijke noviteit meester te maken.

Dit over de al of niet geschiktheid van het boek in het algemeen.

Rest nog de vraag: van welke *aard* zal het boek zijn, dat ik mijn jongen cadeau doe, welk genre valt te prefereren.

Voor alles sta hier: wij mogen ons niet alleen door smaak en voorkeur van de jeugd zelf laten leiden, — dat is de beste manier om die nog ongevormde smaak definitief te bederven. Nog zeer kort geleden kreeg ik eenige door de jeugd zelf bekroonde boeken in handen, waarvan het ééne op zijn hoogst geen kwaad kon en het andere beslist ongeschikt was.

Bij de keuze van het genre zal ons leiden de bedoeling, die wij met het geven van lectuur hebben: beleeren of ontspannen en liefst het één met en door het ander.

Met beleeren bedoel ik dan: ofwel den jongen kennis omtrent welk wetenswaardig onderwerp dan ook bijbrengen, ofwel in het bijzonder hem eenigszins dieper levensinzicht en gezonde levensprincipen geven.

Nu spreekt het vanzelf, dat een jongen al heel lastig iets leeren zal of zich zal ontspannen met een boek dat hem gruwelijk verveelt en een zekere rol zal zijn persoonlijke smaak dus altijd blijven en moeten spelen.

Maar wat zal mij die smaak doen ontwikkelen en hem beleering en ontspanning op gezonde, juist afgewogen wijze doen verschaffen?

Daar is geboden: variatie in het leesmateriaal en vooral: een niet overmatige hoeveelheid heel erg spannende avonturenboeken.

Noodzakelijk en graag gelezen, zijn voor den jongen van 10 tot plus minus 15 jaar dat soort echte jongensboeken, die onder een boeiend verhaal iets dieper booren in het jongensleven en het menschenleven in het algemeen, die ongemerkt een achtergrond geven als verklaring voor de daden en opvattingen van den „held”. Al in een vorig artikel vroegen wij daarvoor: het boek met uitgesproken katholieke levensopvatting.

Bij Malmberg, de Spaarnestad, de Boekcentrale, van Goor (en anderen, wier boeken men echter niet zoo makkelijk in handen krijgt ter recensie) zijn goede, katholieke uitgaven van dat genre verschenen. Daar zijn o.a.:

F. Finn S.J.: Tom Playfair; Percy Wynn, Harry Dee; Ethelred Preston; Op den loop; De Geheimzinnige Gids.

M. Gross: Om een Schat; De betooverde Vallei.

K. Spierings: Het geheim der drie Dassen; De Uruguees; De 6e van meneer Franssen; De eed van den Inlander; De Ster van Blauw-wit.

Th. Köhler: De Zwarte Vinger.

J. Emonts: De zoon van het opperhoofd der Bandari's.

M. Kramer: Fernando Malini. *D. v. Laar*: Boutje (voor de jongeren), *B. V. Zwegers*: De Vlammeende Woestijn.

Hier zoowel als bij volgende opgaven is er natuurlijk geen sprake zelfs van een verwijderd streven naar volledigheid, wij noemen slechts specimina.

DE ZUIVERE ONTSPANNINGSLECTUUR

Hier is nog altijd een groote liefde voor *Karl May*; tegen boeken als: *Old Surehand*, *De Zwarte Mustang*, *De Pelsjagers van den Rio-Pecos*, *De Llano Estacado*, *De Duivelskop in het Rotsgebergte*, *De Schat in het Zilvermeer*, *Het Tes-*

tament van den Inca, Winnetou's Dood, Winnetou's Testament, bestaat o.i. geen bezwaar. Voor Karl May's boeken over het Oosten raadplege men de gidsen en lette vooral op de uitgave.

Het is zeker niet goed, als een jongen iets anders als dit genre niet kan genieten, daarom verdient het aanbeveling hem Karl May niet te vroeg (b.v. niet voor 12, 13 jaar) in handen te geven en, zoo mogelijk hem in het oorspronkelijk Duitsch te laten lezen; dat dwingt tot rustige aandacht en werkt zoo ietwat remmend op overdreven leeswoede en bovendien..... het zal de kennis ten goede komen!

Jules Verne schijnt het veld een beetje te moeten ruimen, ofschoon er altijd nog trouwe en begeistrende lezers te vinden zijn. Tegen de Nederlandsche uitgave bij Elsevier bestaat geen bezwaar. Alleen weer: niet „des guten zuviel”!

Voor *Paul D'Ivoi* is onze sympathie niet zoo onverdeeld, men leze op ieder boek een betrouwbaren gids na; hetzelfde geldt voor *Wörishöffer*. *Aymard* is ongeschikt, *Cooper* wordt zelden meer gelezen (de „Meestewerken”, uitgave Cohen en Zonen, Amsterdam worden totaal afgekeurd) en voor *Marryat*, wiens boeken eigenlijk geen specifieke jeugdboeken zijn, hoewel zij ten onzent gewoonlijk zoo worden beschouwd, is strenge controle noodzakelijk. Meer moderne avonturenboeken geeft o.a. de serie: „De Radiojongens” van *Breckenridge*: De Radiojongens aan de Mexicaansche grens; De Radiojongens op zoek naar de verloren Alaska-expeditie; De Radiojongens bij het zoeken naar de schat van de Inca's; de Radiojongens bij den geheimen dienst, zijn hiervan zeker zeer geschikt. De ultramoderne boeken van *Jac. Berghuis Jr.* (De Radiumdiefstal; De Televisie-kelder; Het Radiospook; Hier Radio-Mars) schijnen zich geen jongens zonder meisjes te kunnen voorstellen, hun coëducatie-milieu is bovendien tamelijk mondain ook. De bovengenoemde boeken van *Gross* zijn zeer spannend, vallen erg in de smaak en geven nog iets beters ook; het bij denzelfden uitgever (*Malmberg*) uitgekomen boek van *v. d. Knaap*: „De Onzichtbare Wreker” is, hoewel een beetje ouderwetsch-romantisch geschreven, ook heel goed.

Graag gelezen worden de zeer moderne boeken van *L. Roggeveen*: *Woudstra knapt 't op*; *Draadlooze oogen*; De ongeloofelijke avonturen van *Bram Vingering*; Het geheim van het oude horloge, waartegen m.i. geen bezwaar bestaat, evenmin als tegen de gelijksoortige verhalen van *J. v. Schalkwijk* en van *O. Gail*: „Een Oceaanvlucht met hindernissen” en „Per Raketvliegtuig naar de Maan”.

Naast zulke boeken-van-avontuur is als ontspanningsboek het verhaal, spelend in het gewone milieu van den jongen, onmisbaar, wil het lezen niet leiden tot verregaande vervlakking.

De boeken van *Finn*, van *Spierings*, sommigen van *Been*, *Andriessen*, een enkel van *C. Kievit*, van *C. van Abkoude* (*Hein Stavast*; *De Otters*; *Peppie*), *K. Valkenstein* (*Tom Tiddelum*), *B. van Huet* (*De jongens van Almhorst*), kunnen hier goeden dienst bewijzen, maar: eerst nazien, want speciaal bij de uitgaven van *Kluitman* loopt er menig zwart schaap tusschen de goede in.

Het spreekt vanzelf, dat wij ook hier weer een vrij willekeurige keuze deden, en de overgrootste meerderheid schrijvers, boeken en uitgevers stilzwijgend moeten voorbij gaan, zonder daarmee aan hun verdiensten te kort te willen doen.

Vermelden wij nog terloops de serie *G(oeede) J(eugd) L(ectuur)* van *Brusse*, waarin b.v. *Karel Gieber*: Het booze oog; *Heer Halewijn*: Het geheim van Eemsdale, *Charlie Krienen*: Het Zeppelingjong geschikt zijn.

Speciaal wil ik hier noemen de Jeugdlectuur-serie van „de Spaarnestad”, die verschillende zeer mooie verhalen bevat o.a.: *O. v. Laar*: *Boutje en Boutjes' vacantie*, *J. Nowee*: *De schat van Zambesia*. Hoewel de prijs daardoor zeer laag kon gesteld worden (f 1.35) blijf ik het jammer vinden, dat de uitgave er zoo weinig royaal uitziet.

Naast beide genoemde soorten ontspanningslectuur blijft dan het min of meer op de geschiedenis geïnspireerd verhaal aan te bevelen, dat dan tevens een goede schakel vormt tusschen het zuivere ontspanningsboek en het andere leesmateriaal, dat op geen jongensboekenplank ontbreken mag.

Dergelijke historische verhalen zijn b.v.: *P. Andriessen*: *De tocht naar Rusland*; *J. Been*: *Een reiskameraad uit de 17e eeuw*; *Paddeltje*, de scheepsjongen van

Michiel de Ruyter; Om de schatten van Il Tigretto; De scheepsjongen van „Den gouden Leeuw”, *Th. Exel*: De lotgevallen van Jan Persyn, De kleinzoon van den Burggraaf, *J. Fabricius*: De scheepsjongen van Bontekoe, *P. Louwerse*: Vlissinger Michiel, Janmaat in de Oost, *Conscience*: De leeuw van Vlaanderen!; Jacob van Artevelde.

Hoezeer het ook valt toe te juichen, dat men in katholieken kring met de traditioneele vereering voor den watergeus en wat dies meer zij breekt, toch lijkt het ons, dat men soms dit soort boeken wel wat erg spoedig veroordeelt, om een enkel détail, dat er in de geschiedenis niet door zou kunnen.

Het is zeer noodig, dat liefhebberij gesteund en zoo noodig gewekt worde voor een of ander „vak”; belangstelling voor een onderwerp waarbij eenig nadenken gevraagd wordt zal in den regel vormend werken. Veel interesse bestaat er tegenwoordig voor techniek — vandaar dat, zoodra de jongen op een leeftijd is gekomen, waarin verlangen naar deze dingen ontstaat, boeken als: het één en ander uit de serie „Weten en Kunnen”, *J. Fuhlberg-Horst*: Auto, Schip en Vliegtuig, *A. Viruly*: „Voor vrij?”.... „Contact!” *B. Jaffe*: Smeltkroezen (Leven en werken der groote scheikundigen — alleen voor de oudsten!) *A. Morgan en J. Sims*: Jongens en Electriciteit; *A. Vosmaer*: Het wonderboek der Electriciteit, boeken over radio, fotografie e.d. met vrucht en enthousiasme gelezen worden.

Hetzelfde geldt voor boeken over geschiedenis, planten en dieren, reizen en trekken. (Sven Hedin!)

Hier is het de taak der ter zake kundigen op ieder van deze gebieden geschikte boeken aan te geven — veel noemen zou ons alleen veel kans op slechten raad geven.

Wat is bovendien een groot voordeel van deze boeken? Dat zij een blijvend bezit vormen en *geschikt zijn voor de oudere jongens*.

Wij moeten den jongen liefde trachten bij te brengen voor zijn boeken, hem een boek van buiten en binnen leeren proeven en waardeeren als een goed bezit.

Maar naarmate hij ouder wordt gaat het jongensboek voor hem een vermaak van één dag beteekenen, het zal niet lang meer duren of zijn belangstelling gaat naar substantieeler kost uit, het jeugdboek mist dus blijvende waarde. Hier komt dan het „vak-boek” te hulp en vormt een mooien overgang naar de lectuur voor rijper leeftijd, het zoo uitermate lastig vraagstuk, waarvoor nog altijd geen afdoende oplossing is gevonden.

Wat moet de jongen van 15, 16 jaar en ouder, die een jongensboek niet meer geniet, lezen?

Er bestaat bijna geen lectuur voor hem speciaal geschreven, men moet hem dus wel de voor volwassenen bestemde lectuur, mits „onschuldig” in handen geven.

En zóó wordt hij de verslinder van detective-romannetjes en prullerige feuilleton-lectuur, die maar al te gemakkelijk verkeerde boeken en tijdschriftjes in handen krijgt, nieuwsgierig zoekt naar het pikante, welks lezen hem alleen maar nadeel kan brengen.

Hier moet het parool zijn: geef hem alleen het beste van het beste en.....: persoonlijke leiding in de keuze is, *veel meer dan bij jongeren*, volstrekt noodzakelijk.

Voor al bij den minder ontwikkelden jongen is de zaak moeilijk — hij zal bijna uitsluitend ontspanningslectuur lusten en men moet zijn toevlucht hier dan wel nemen tot boeken, die eigenlijk eerder onder de bibliotheek-rubriek A thuis hooren, moet hun wel vrij onschuldige detective-romans geven om hen weg te houden van de slechte; boeken als *Ivans*: Lichten op de Kust, Mystificaties, Het landhuis van Mevrouw Kortland, Aan den rand van het bosch, De man uit Frankrijk, *Halliwell's*: De misdaad van Robert Weston (uitverkocht), Mij is de wraak, De Maaier van den Dood, zijn al een welkome hulp. Gelukkig waar deze jongen zich nog tevreden stelt met boeken van v. d. *Lans*, *Banning*, *Snieders* e.d. — zij zijn ouderwetsch maar beter dan niets; vertalingen van *R. H. Benson*, *Pierre L'Ermité* worden vaak graag gelezen, maar ook daar is niet alles geschikt.

Wie maakt ons een lijst, waar hij de allerbesten van dat soort bijeenzet, in af-

wachting van den tijd, dat wij de beschikking over een goede serie, speciaal voor hen geschikte lectuur hebben en..... die ze ook zullen willen lezen? ¹⁾

Bij den meer ontwikkelden jongen is de zaak veel makkelijker: vaak heeft hij al een lievelingsvak, waarin de betrokken leeraar hem kan voorlichten, hopelijk is er ook algemeene belangstelling voor werkelijk goede litteratuur aan het ontwaken, en kan hij zich daar, ook al weer onder kundige leiding, zoowel van goede Nederlandsche als van buitenlandsche kunst een vriend maken. Voor zachten drang in die richting zal hij later dankbaar zijn, veel dankbaarder nog voor de *absoluut noodzakelijke leiding*, die hem behoedt voor domheden.

Ten slotte: vooral een rijperen jongen mag het religieuze boek niet worden onthouden — niet altijd is het even makkelijk zijn sympathie er voor te wekken, het is ook niet noodig, dat hij er planken vol van leest, maar degene, die hem er toe brengt een werkelijk goed godsdienstig werk te lezen, bewijst hem een grooten dienst. Hier hebben de ouderwetsche, opgeschroefde heiligenlevens veel kwaad gedaan, een kwaad, dat door te wijzen op goede boeken hersteld dient te worden. ²⁾

Vreemd is het, dat op menige bibliotheek geestelijke boeken vrijwel algemeen aan ieder in handen worden gegeven: daar is ook niet alles voor de jeugd geschikt.

Voor wij eindigen nog een enkel woord over het uitwendige van het boek. Hét groote gevaar, waarvoor wij te waken hebben is: leeswoede, lezen zonder discretie, slaaf zijn van zijn lectuur, onverschillig welke.

Dat gevaar kan alleen vermeden, door de jongens op te voeden tot de gezonde houding tegenover het boek. het boek moet een vriend zijn in het stille uur, het

¹⁾ Wie daartoe gelegenheid heeft, raden wij aan over de lectuur voor ouderen eens na te lezen de artikelen van Toos Post. „Toekomst-romans voor de rijpende jeugd” („Dux” Oct. Dec. 1930).

²⁾ Voorgelicht door ter zake kundigen noemen wij hier eenige boeken, die over het algemeen een goede pers hebben — ook dit weer: niet meer dan een losse greep, zonder systeem. *Ascese en Hagiographie*: R. H. Benson. De Vriendschap van Christus, Christus in de Kerk; S. v. Dunin-Borkowski: Reifendes Leben (erg zwaar) J. Jörgensen: Mijn levensbeschouwing, St. Franciscus van Assisië; *Gabriel Palau*: De Katholiek van de Daad; Th. v. Tichelen: St. Paulus; *Hemptinne*: L'Ordre de St. Benoît; W. Wallace: Langs Oostersche Paden; K. Kirch: Helden des Christentums (5 deeltjes over de Heiligen uit de eerste Christentijd); A. Goodier: Heiligen voor Zondaars; C. Martindale: Christ's Cadets (in het Duitsch: Christi junge Garde). F. Thompson: De H. Ignatius van Loyola.

Dit zijn allen boeken voor oudere jongens van eenige ontwikkeling — ook voor jongeren komen b.v. in aanmerking: A. Dragon. Pater Pro; de kleine boekjes, uitgekomen bij het Apostolaat des Gebeds in België (Alken): van H. de Greeve. (Luigi Gonzaga). J. van Opdenbosch, J. de Vreese e.a.: K. v. Kessel: De Held van Molokai (Pater Damiaan).

Boeken waaruit zij de H. Schrift, geschiedenis en leer der H. Kerk, de missie beter leeren kennen — voor de ouderen:

Th. v. Tichelen: In den Patriarchentijd, Beelden uit het Evangelie; het één of ander van Sapiens; een goed boek over het Evangelie is de uitgave van „Verbum Salutis” (4 deelen over de 4 Evangelien - Beauchesne, Paris); voor kerkelijke geschiedenis zie men b.v. de historische schetsen van Kleyntjens en Knippenberg; A. Commissaris: Van toen wij vrij werden; de verschillende boeken over kerkelijk leven, sectenwezen en hierarchie in Nederland van Goulmy; H. Wachters. Luther (voor de oudsten); M. Morawski: Abende am Genfer See; de boekjes der G. G. G.-serie; de „Bazuin” (het „Schild” zal voor de meesten wel te zwaar zijn.); als eenvoudige apologetische lectuur verder: de brochures van Max; zeer mooi zijn de boeken van P. Duchaussois over de missie in het hooge Noorden, o.a.: In de IJsvelden van den Poolcirkel.

Ook voor jongeren komen verder in aanmerking: B. Zuure: Afrikaansche Vulpenkrassen, Oeroendi-krabbels; de serie „Xaveriana” uit Leuven; F. Rutten-Luns: Bijbelsch Leesboek. Oude Testament en dito Nieuwe Testament. (beiden rijk en smaakvol geïllustreerd.)

moet rustig worden genoten, er moet een zekere eerbied zijn voor het goede, dat het biedt, het moet bewaard en verzorgd worden als een kostbaar bezit.

Vanzelf spreekt het, dat wij van onze blagen van 13, 14, 15 jaar zoo'n houding niet kunnen en mogen verwachten — het zou al heel weinig strooken met hun wilde natuur.

Maar dat neemt niet weg, dat die jongens langzamerhand ouder worden en dat dan de liefde voor het met eenige moeite verworven eigen boek hem afhouden kan van het hartstochtelijk rijp en groen lezen uit bibliotheken en leesalen.

En daarom is het nuttig te probeeren, óók bij den jongere al, een zekere liefde en zorg voor zijn boeken op te wekken en te onderhouden — en dat is niet mogelijk, wanneer het boek alle uiterlijke aantrekkelijkheid mist, wanneer het, hoe goed geschreven dan ook, een smakeloos uitgegeven prul is.

Wij doen dus goed, aandacht te besteden aan het uiterlijke van de boeken, liever één keurig gebonden boek dan twee slecht ingenaaide exemplaren, liever één boek van iets hooger prijs, dan twee goedkoope, onsmakelijke deeltjes.

Hier is de relatief zeer hooge prijs van het jongensboek zeker een ernstig bezwaar en bovendien: het blijkt toch altijd maar een vreugde van enkele jaren, en binnenkort is hij boven zijn jeugdlectuur uitgegroeid en kijkt niet meer om naar zijn voor duur geld verworven schat van jongensboeken.

Daar is maar één middel, wij vermeldden het boven reeds, om dat bezwaar, althans gedeeltelijk, te ondervangen: komen wij aan een speciale belangstelling van den jongen tegemoet, dan neemt het aantal boeken toe, dat ook later in zijn kast een plaats zal houden, omdat zij ook den ouderen blijven interesseeren.

Dit bedoelt geen pleidooi te zijn *tegen* het jongensboek, maar wel *vóór* het andere, dat zeer dikwijls bij de gevers van boekgeschenken weinig aandacht vindt.

En hiermee hopen wij het voornaamste bijeen te hebben gezet van wat ons bij de keuze van een boek nuttig kan zijn. Wij wilden niet iets nieuws zeggen, gelooven alleen, dat het zijn nut kan hebben, nog eens te wijzen op de actualiteit van het „oude”.

BOEKBEOORDEELING:

HAMMER (Robert) DE ROMAN VAN DEN HEILIGE. Vert. door H. J. J. Wachtters. (382) f 3.50 en f 4.25. R. K. Boekcentrale, Amsterdam.

Het boek over den geestenbewegenden Heilige van Assisië van Robert Hammer, dat in 1931 bij Kösel en Pustet verscheen, werd reeds in het Engelsch, Italiaansch en Nederlandsch vertaald. Wij bespraken vroeger de Deutsche uitgave en citeeren daaruit een en ander. „Het is een verkwikking voor het menschenhart een boek te lezen, dat het uitzicht der dingen zoo stralend openzet. De schrijver heeft de fundamenteele feiten uit Franciscus' leven tot een zeer mooi geheel weten te verweven. De meest bekende dingen uit het leven van den Poverello: zijn extatische vereering voor Vrouwe Armoede en zijn heilige liefde voor de natuur stralen hier in een nieuwen gloed. De liefde tusschen Beatrice en Philippo del Corvo Nero, het intrigeeren van Annibale della Bandiera, de bezorgde liefde van de H. Clara voor den Vader, die ligt weg te sterven in een rieten hut in den tuin van haar klooster, Franciscus' zingen van het zonneliied, al deze tafereelen zijn van een aangrijpende kracht. Mogen velen het lezen en iets gevoelen van den opwaartschen drang, die er doorheen drijft en het gespannen houdt.”

Romans en Verhalen

COOLEN (Antoon) DE SCHOONE VOLEINDING. (325) f 2.90 en f 3.90. Brand, Hilversum, 1932.

Antoon Coolen heeft een zeer geslaagd vervolg op „Kinderen van ons Volk” geschreven. Wij volstaan hier met een korte aankondiging en komen nog op het werk terug. De Schoone Voleinding bezit al de poëzie van het eerste boek; het is Coolen's rijpste en schoonste werk, rijker en uitzichtvoller dan „Het donkere Licht” en „De goede Moordenaar”, een prachtig verhaal van eenvoudige, natuurgebonden mensen.

MAURIAC (François) DE ONVERLOSBAAREN. (149) f 2.90. Vert. door M. J. Premela. Schuyt, Alkmaar, 1932.

Dit boek is de vertaling van „Génitrix”. Leest men Mauriac eens in een vertaling (een goede zooals deze, ondanks enkele vlekken), dan beseft men opnieuw welk een uiterst fijn stylist, welk een oversensibel waarnemer Mauriac is. Hij is een der allergevoeligste schrijvers, gevoelig voor het woord, voor het beeld, voor den sensitieven indruk, die ik ken. Elke zin bij hem herinnert aan fijn ciseleer- of kantwerk. Hij beoefent de schrijfkunst met een allerhoogste zorg, men gevoelt dat hij zijn vak, als men het zoo noemen wil, in heiligen ernst neemt.

„Génitrix” is een diepgaande psychologische, misschien juist, een hartestudie. Het boek dateert uit den tijd dat Mauriac nog leed aan verwarde complexen, dat hij zijn katholicisme nog niet overwinnend had doorgevochten. Het is een donker, pessimistisch, eenigszins troebel boek. Sommige, wellicht vele katholieke lezers zullen het ontstemd ter zijde leggen. Men geve het slechts rijpe, ontwikkelde lezers in handen. Slechts dezen zullen het troebele stuk menselijkheid, dat hier met groot talent beschreven is, waardeeren. Mauriac is een der begaafde Fransche schrijvers van het oogenblik: een ziekelijke, donkere jeugd heeft zijn overmatige sensibiliteit een tijdlang zóó beïnvloed, dat hij eerst laat tot een evenwichtige levens- en wereldopvatting gekomen is.

EXUPERY (A. de St.) NACHTVLUCHT. Vert. door A. Viruly. (185) f 1.50 en f 2.25. Andries Blitz, Amsterdam.

Dit kleine boekje weegt op tegen menigen romanturf, zooals er nog al wat van de pers komen. Het is een strakgespannen, prachtig geënsceeneerd verhaal van een aviateur, die boven de Cordilleras in Argentinië zijn dood vindt. In Frankrijk maakte het boekje grooten opgang; André Gide schreef er een inleidend woord bij. De schrijver is zelf vliegenier en is daardoor reeds vertrouwd met de techniek van het bedrijf; maar hij is ook een schrijver van onbetwistbaar talent. Hij beseft waar de aviatiek in het diep menschelijke ingrijpt en juist zulk een typeerend geval heeft hij hier beschreven. Het menschelijk hart is ten slotte oneindig belangrijker dan een vliegmachine:

dit geldt voor lezer en schrijver. Daarom is de houding van Rivière op het einde van het boek onvoorwaardelijk af te keuren. De schrijver zelf bewondert deze houding en hierin kan men niet met hem instemmen, zooals trouwens de vertaler in de inleiding ook aangeeft. Overigens een krachtig geschreven, spannend boek.

GOETEL (Ferdinand) MIJN DUBBEL LEVEN. Vertaling uit het Poolsch door S. van Praag. (279) J. M. Meulenhoff, A'dam.

Zoowel door den inhoud als door het literair experiment dat er in verwerkt wordt, is dit een knap en merkwaardig boek. Het procédé is, gelooven wij, geheel nieuw. De roman is geschreven in den vorm van een dagboek, waarin de hoofdpersoon geregeld zijn geestelijken toestand vastlegt, en de gebeurtenissen vertelt van zijn tegenwoordig leven in Krakau. Tijdens den oorlog heeft hij als Oostenrijksch krijgsgevangene in Turkestan geleefd. Over het daar beleefde, bijzonder zijn verhouding tot het meisje Maroesjka, schrijft hij een roman, die hij bij gedeelten opneemt tusschen de bladzijden van zijn dagboek. Die gedeelten zijn zeer verschillend van toon: zijn geestelijke toestand van het oogenblik is van invloed op zijn visie van het vroeger beleefde; terwijl ook — en sterker nog — het omgekeerde het geval is. Hoe sterk blijkt, — en dat is de groote waarde van dezen roman — hoe een bepaalde episode in het verleden van den held, losgemaakt van tijd en ruimte, diens tegenwoordig leven heeft doordrongen en geteekend. Het experiment, dat tenslotte toch volkomen ondergeschikt is gemaakt aan het doel van het geheele boek, is volkomen geslaagd. Na de liefdesidylle in Turkestan heeft de hoofdpersoon een ontzettenden tijd doorgemaakt op zijn terugtocht door Rusland. Daardoor, en door het terugvallen in het oude leven in Polen, is hij, die in den grond een gevoelig man is, cynisch geworden. Dat komt zoo sterk uit, nu, door den gekozen vorm, verleden en heden scherp gescheiden en toch onmiddellijk naast elkaar staan. Schrijnend wordt het, wanneer de schrijver in zijn dagboek zelfs een zoo juist door hem geschreven deel van den roman gaat critiseeren. Dan wordt een tragiek geschapen, welke nooit zoo treffend tot uiting had kunnen komen, indien de gewone chronologische volgorde was gekozen. „Mijn Dubbel Leven” is een prachtig boek. Het blijve echter voorbehouden tot geestelijk volkomen rijpe lezers.

OSORGIN (Michaël) MIJN ZUSTER. Vert. door Dr. B. Rapschinsky. (230) Thieme & Cie., Zutphen, 1932.

Michaël Osorgin is een Russisch schrijver die wegens het niet accoord gaan met het Bolsjewisme zijn vaderland verliet. De geëmi-greerde auteurs komen helaas! ook als schrijver niet tot hun recht. De Sovjet-schrijvers zijn zoo in trek dat de goede talenten onder de uitgewekenen eronder lijden. Osorgin is een goed schrijver. „Mijn

Zuster'' is een fijngevoelig en talentvol geschreven verhaal, dat ons nog terugvoert naar het nu weggevaagde Rusland van vóór '14. Vooral de eerste helft, waar de kinderjaren van Katjoesja en haar broertje beschreven worden, zijn van een fijnheid en doordringendheid, van een verstaan der kinderziel, zooals men niet elken dag te lezen krijgt. De latere Katjoesja verliest het bij de vroegere, het kind. Daar staat echter tegenover de merkwaardige weergave van Martynof, den verlopen seminarist. Het is een boek van weemoedige poëzie: aldoor klinkt er de treurnis om het voorbijje doorheen. Een enkele maal spreekt de schrijver over de nieuwe toestanden, wat die ondertoon van weemoed nog gevoeliger maakt. Een met grooten eenvoud en groote zuiverheid geschreven verhaal, dat elk volwassen lezer zal bekoren.

RACHMANOWA (Alja) LIEFDE, TSCHEKA EN DOOD. Vert. van Serge Eggert. (403) f 3.50 en f 4.25. Teulings, Den Bosch.

Naar aanleiding der Nederlandsche vertaling van dit boek herhalen wij wat wij vroeger reeds schreven. — Dit is het dagboek eener Russische studente, eener talentvolle studente. De wat een-tonige dagboekvorm weet zij meesterlijk te hanteeren, al voelt men hier en daar dat zij wringen moet om de illusie van een dagboek gaande te houden. In de weergave harer burgerlijke omgeving, in de schildering der Russische studentenwereld is zij uitstekend geslaagd. Dan komt de omkeer, de Kerenski-revolutie en eindelijk het Bolsjewisme met zijn onmenselijke terreur. Een tijdlang worden de „Rooden'' verdreven door de „Witten'', doch bij de terugkomst der Rooden vlucht de schrijfster met haar familie naar Siberië en de ondenkbare ellende, die zij daar te verdragen heeft, is aangrijpend beschreven. Het boek houdt je van de eerste tot de laatste bladzijde gevangen in zijn greep door zijn ontzettende menscheijkheid, door de eenvoudige kunst der schrijfster, door de levendige voorstelling van het Russische leven. Het boek is geleefd en daarna geschreven. Men denkt niet aan „litteratuur'', men denkt slechts aan de verschrikkingen van het menschenlot, aan de wisselingen der fortuin, die een vrouwenhart onopgesmukt heeft weergegeven. Hier voelt men zich in de nabijheid van hongersnood en doodsgevaar; Alja Rachmanowa heeft een schrikwekkend stuk menscheijkheid in haar boek vastgelegd.

COZZENS (James Gould) S.S. SAN PEDRO. Vert. door Yge Foppema. (192) f 2.90. Schuyt, Alkmaar, 1932.

James Gould Cozzens heeft in dit korte verhaal een schipbreuk beschreven. Hij heeft, volgens een nabericht in het boekje, tot grondslag daarvan genomen het officieële rapport over de scheepsramp van de „Vestris'', een Liverpoolsche boot, die in 1928 verging en waarbij 112 personen omkwamen. Maar de schrijver heeft deze technische berichten met menscheijkheid beziel. In korte, strakke trekken

karacterizeert hij de bemanning; als een cineast kiest en rangschikt hij de scènes, die hij nodig oordeelt om den Gesamteindruck te versterken. Het doet aan als een filmscenario. Zijn beschrijvingen zijn uiterst sober; alle détails staan in functie van het geheel. Het is een boek dat met aandacht en oplettendheid dient gelezen te worden, ook wegens de vele vaktermen die den gewonen lezer niet onmiddellijk duidelijk zijn. Het is een merkwaardig boek, een model van dien directen, zakelijken stijl die geen woord te veel duldt en geen oogeblik het einddoel uit het oog verliest. De lezer moet hier tusschen de regels kunnen lezen, een kunst die veel schrijvers in hun lezers te gering veronderstellen. Volwassenen.

ALS HET WINTERT..... (111) N.V. Het Nederlandsche Boekhuis, Tilburg.

De bijdragen van dit winterboek zijn zeer verscheiden. Het bevat beschouwingen van A. van der Boom over den houtsnijder Franken, en over de Teekenfilm van Close-up, naast een schets van Antoon Coolen en een legende van Marie Koenen. Een treffend dorpsverhaal van Ernest Claes wordt gevolgd door een humoristische Amsterdamsche schets van F. de Sinclair. Het minst geslaafd lijken ons de bijdragen van Frans Verschoren en F. de Pillecyn.

De lectuur van dit winterboek is geschikt voor ieder.

ZOOMERS-VERMEER (J. P.) MUGGENDANS. (342) f 3.90 en f 4.90. Van Holkema & Warendorf, A'dam.

Als muggen die dansen in het late avondlicht.... wat zoeken zij?.... waarom zweven zij hoog?.... wat willen zij laag?.... heeft Mevrouw Zoomers-Vermeer de menschen in haar roman als muggen laten zoeken naar het licht, dat voor hen niet te vinden schijnt te zijn?..... Zij, die anders zoo realistisch en beslist in haar manier van schrijven is, heeft in dit boek vol vage, onaffe zinnen eenige zoekende menschen voor ons doen leven, die wij maar moeilijk volgen kunnen op hun tocht. De starre, orthodoxe, kerksche vader, die alleen met slagen zijn gezag weet te handhaven, de zachte, angstige moeder, de zoon met zijn geheel andere aanleg, zijn heldere kop en opstandige geest, de beide meisjes: Anna, met het karakter van den vader, die aan een verleider ten prooi valt en hem niet huwen wil, omdat hij een schoft is en zij zulk een vader voor haar kind niet verkiest, en Line, het onevenwichtige jonge meisje dat haar verloofde verliest, roomsch wordt en in een klooster „De goede Herder” beschutting en troost zoekt, al die menschen.... zijn het muggen die in het late avondlicht dansen?..... en geen doel hebben?... Er komen theorieën in dit boek voor, die wij niet kunnen onderschrijven. Voor goed ontwikkelde, rijpere lezers kan dit boek lectuur zijn van een bijzonder ernstige en ongewone aard.

NES-UILKENS (G. van) DUBBELE BART. (286) f 3.25 én f 3.90. Van Holkema & Warendorf, A'dam.

Een gemakkelijke taak heeft Mevr. Nes-Uilkens zich met het schrijven van „Dubbele Bart” niet gesteld: de geheele ontwikkelingsgang van een kind in zulk een eigenaardige omgeving van zulke uiteenlopende ouders tot volwassen mensch met diep inzicht en een echt christelijk gemoed voor ons te doen opleven en te doen beleven, is alleen een groot talent gegeven. En een groot talent heeft de schrijfster

wel, want Dubbele Bart is een persoonlijkheid geworden, waarvan de karaktertrekken consequent en scherp zijn omlind. Zoon van een streng orthodox vader en een moeder, die haar huwelijk een mislukking vindt en weggaat om danseres te worden, wordt Bart opgevoed met de bijbelteksten van zijn vader en onder de zorgzame leiding van Bregt, de oude getrouwe dienstbode. Hij heeft een studiekop, wordt onderwijzer, blijft de gehele mobilisatie-tijd onder dienst, en wordt daar ontbolsterd en man. De teleurstellingen van het leven maken hem echter pas tot een goed mensch, met een groote naastenliefde. Gelet op de christelijke mentaliteit van de schrijfster, waarvan wij geen katholieke tendenzen verwachten kunnen, is dit ernstige, degelijke boek geschikt alleen voor ouderen met voldoende kennis en ontwikkeld onderscheidingsvermogen.

ROMANOW (Panteleimon) DRIE PAAR ZIJDEN KOUSEN. (267) f 3.25 en f 3.90. Uit het Russisch vertaald door S. van Praag. Em. Querido, Amsterdam.

Hoe leven de menschen in Rusland? In deze roman wordt een tipje van den sluier opgelicht. Hij handelt over een intellectueel, die met zijn vrouw in een van de huurkazernes woont. Alle kamers in het huis zijn door gezinnen bewoond; de eenige W. C. is den heelen dag belegerd en het is heel gewoon, wanneer men tijdens een gesprek even opstaat, om gauw een paar wandluizen dood te drukken, opdat de visite ze niet zien zal. Kisljakow is een man, die al zijn illusies verloren heeft, hij werkt op een museum met andere slachtoffers van het nieuwe regime en wordt een allemansvriend. Bij den nieuwen directeur tracht hij in een goed blaadje te komen door deze in zijn reorganisatie-plannen te helpen maar hij laat hem in den steek, zoodra de „cel” der comsomols hem vallen laat. De vrouw van zijn eenige intieme vriend wordt zijn maitresse, zonder dat deze daar iets van merkt en de tragische moord aan het einde van het boek is het gevolg van deze verhouding. De cynische woorden van den film-regisseur Miller: „Iedere Russin kun je voor drie paar zijden kousen koopen”, geven ons een wrange smaak in den mond, als wij dit boek, dat de Russische toestanden waarin de gewone menschen leven, zoo onomwonden en aangrijpend weergeeft, ter zijde leggen. De „zegeningen van het Bolsjewisme zijn toch wel niet van dien aard dat wij er naar behoeven te verlangen. Voor rijpere lezers met goed onderscheidingsvermogen, die willen kennis maken met 'n tikje waarheid over Rusland.

BOEKBEOORDEELING:

MECHANICUS (Philip) VAN SIKKEL EN HAMER. (157) f 1.75 en f 2.50. Andries Blitz, A'dam, 1932.

De schrijver van dit boekje heeft als Handelsbladcorrespondent Rusland afgereisd en zijn bevindingen hierin neergelegd. Hij beschouwt de Soviet-toestanden vanuit Westersch, gematigd-liberaal standpunt, zooals van een Handelsblad-journalist te verwachten is. Zijn oordeel is doorgaans welwillend en gemotiveerd en als journalist is zijn kijk op allerlei dingen gescherpt. Het boekje leest onderhoudend en behandelt de voornaamste aangelegenheden der Soviet-republiek, die voor West-Europeanen van belang zijn. De schrijver bezocht Rusland niet voor de eerste maal, wat zijn kijk en zijn oordeel nog een grooter belangrijkheid en diepte geeft. Uit den aard der zaak is het geen diepgaande studie over Rusland, maar een instruerende beschouwing van een goed uitkijkend en zich rekenschap gevend correspondent.

Varia

I. DE NOBELPRIJS.

Elke winnaar van den Nobelprijs, ontvangt dit jaar de som van ongeveer 80.000 gulden. Het fonds, dat Alfred Nobel destijds vastlegde, om van zijn rente op vaste tijden vijf prijzen uit te reiken, bestond uit 31 miljoen Zweedsche kronen. Merkwaardig is dat slechts de prijs voor litteratuur de groote massa interesseert. Voor die der physica, chemie, medicijnen en voor den vredesprijs is zij tamelijk onverschillig. Deze laatste is trouwens de prijs die het vaakst wordt ingehouden. Deze onverschilligheid is echter te verklaren uit het feit dat de onderzoeken der geleerden minder bekend zijn, dan de werken der groote schrijvers.

De Zweedsche academie heeft 't wel eens moeilijk om aan den aandrang der verschillende regeringen, die door middel van hun gezanten pressie in het toekennen van den litteratuurprijs willen uitoefenen, te weerstaan. Ook heeft zij zich voortdurend te weren tegen het verwijt dat zij niet de beste keuze gedaan heeft.

Doch zij is gebonden aan een reglement dat haar voorschrijft slechts uit die kandidaten haar keuze te doen, die haar onder bepaalde voorwaarden worden voorgesteld. Zoo moeten bij haar de kandidaten geïntroduceerd worden door bekende persoonlijkheden, oude Nobelprijs-winnaars, vertegenwoordigers van litteraire vereenigingen, academische groepen enzv. Deze voorstellen moeten schriftelijk geschieden en gemotiveerd zijn. Herhaaldelijk is de academie afgeweken van Nobel's bepalingen omtrent het te bekronen werk, omdat zij geen kans zag daaraan te voldoen. Zoo heeft zij herhaaldelijk een levenswerk bekroond en niet het „verdienstelijkste werk van het laatste jaar”, zooals Nobel wenschte.

Het comité dat de kandidaten te onderzoeken heeft, bestaat uit Per Hallström, dichter en dramaturg, blijvend secretaris, verder Professor Schück, litteratuur-historicus, Anders Oesterling, dichter, Frederik Böök, criticus, K. Hammarskjöld, politicus. Verder zijn aan dit organisme nog toegevoegd beproefde experts als de schrijver Karl Hagberg voor de Italiaansche en Spaansche litteratuur; Axel Holmberg voor de Fransche letteren; Anton Karlgren, universiteitsprofessor te Kopenhagen voor de Slavische litteraturen. Per Hallström zelf is expert in de Germaansche litteraturen.

De uitgebrachte rapporten over het werk der verschillende candi-

GALSWORTHY

daten worden lang en zorgvuldig onderzocht door het comité, dat de uitslag voorlegt aan de Academie. Deze geeft in laatste instantie de beslissing.

II. SILVIO PELLICO.

In November 1832, zoo lezen wij in de *Nouvelles littéraires* verscheen te Turijn een werk dat spoedig beroemd zou worden: *Le mie*

Prigioni. De auteur was geen onbekende, Silvio Pellico, geboren in 1789 te Saluce, opgevoed te Pignerole, Turijn en Milaan; na een verblijf te Lyon, leeraar in het Fransch te Milaan, waar hij woonde na de Oostenrijksche restauratie in 1814. Hij was de schrijver van het door Byron bewonderde drama „*Francesca da Rimini*”. Als huisonderwijzer in de familie Porro-Lambertenghi had hij daar Madame de Staël, Byron, Stendhal en Schlegel kunnen ontmoeten. Als aanhanger van het jonge Romantisme en verwickeld in de agitatie der carbonari werd hij in 1830 gearresteerd. Na een lang proces werd hij aanvanke-

lijk ter dood veroordeeld, later tot vijftien jaar gevangenisstraf, die hij te Spielberg in Moravië moest uitzitten, tot hij echter in 1830 werd vrijgelaten. Het is de geschiedenis dezer gevangenschap die hij in „*Le mie Prigioni*” verhaalt.

Pellico heeft in de gevangenis zijn geloof teruggevonden en is er weer een vurig geduldig Christen geworden. Deze ootmoedige lijdzaamheid en vergevingsgezindheid spreekt uit heel het boek. Hij heeft de politiek uit zijn werk gebannen; men vindt er geen verklaringen over de redenen zijner gevangenschap, over de punten van onderzoek, over de uitspraak van het vonnis. Hoe dan het succes van dit boek te verklaren, dat bijna anoniem wordt uit nederigheid? Het publiek vond in deze bladzijden, met een vurig geloof dat aan het zijne beantwoordde, een gevoeligheid die in die dagen opgang maakte. Bespiegelingen over de wisselvalligheden der dingen volgen op ontroerende scènes, die gevoelige zielen moeten bekoren: de droevige wederwaardigheden van Schiller en zijn dood, de amputatie van Maroncelli die den chirurgijn een roos aanbiedt, de dood van Orobani, de korte vriendschap die den gevangene met den doofstomme verbindt, zijn vriendschap met de spin etc.; vooral ook

vrouwelijke figuren als de zondares Maddalena met de ontroerende stem, en Zanze, het medelijdende meisje van Venetië, dat Chateaubriand later zal gaan interviewen..... Het zijn idyllen, onbeduidende incidenten die de eenzaamheid vergroot en belangrijk maakt.

Honderd jaar na verschijnen van het werk worden de lezers nog getroffen door het menselijke van Pellico's lijden. De schrijver kon inderdaad — en dit is wellicht het essentieele van het boek — ook zelf getuigen: „Dit is een eerlijk en oprecht boek!”

Van Diverse Pluimage

MILLER (Francis F.) THOMAS A. EDISON. (286) f 3.50. Geautoriseerde vertaling van Bep Zody. Literbo, A'dam.

Het is feitelijk overbodig, een boek, waarin de levensgeschiedenis van zulk een groot en verdienstelijk man als Edison verhaald wordt, aan te bevelen. Waar ons interesse zoo heel vaak uitgaat naar verhalen en romans waarin per slot toch maar fictieve personen denken en doen, moet een boek als dit toch zeker onze belangstelling hebben. Dat het Edison vanaf zijn prille jeugd niet voor den wind gaat en hij zich door volharding en wilskracht van arme kran-tenjongen tot een van de geleerdste mannen der wereld wist op te werken, is nagenoeg algemeen bekend. En tòch, nu dit vruchtbaar leven, zoo rijk aan weldaden voor de maatschappij, is afgebroken, nemen wij dit boek gaarne ter hand om er Edison stap voor stap op zijn levensweg in te volgen. Dat het zeer veel arbeid kostte dit boek, hoewel populair geschreven, zooveel mogelijk historisch juist te geven, blijkt uit het voorwoord van den schrijver. Wij hopen van harte dat het niet tevergeefs was en velen er van zullen profiteren.

LIEK (Dr. med. Erwin) DE ROEPING VAN DEN GENEESHEER. f 2.90. Sijthoff, Leiden, 1932.

De schrijver wil in dit boek, dat in Duitschland reeds acht herdrukken beleefde, den hedendaagschen geneeskundigen arbeid critisch beschouwen. Grondtoon van dit boek is de tegenstelling tusschen geneesheer en arts, een tegenstelling die levend en tastbaar is ook in onzen tijd en omgeving. Want terwijl wij gebukt gaan onder een ontstellenden en benauwendenden overvloed aan zakenman-artsen, aan caricaturen, sterft het roemruchte oude geslacht van geneesheeren bijna uit.

Hier is kort en bondig de problematiek van den hedendaagschen medicus geschetst met een scherp geestesoog en een welversneden pen.

Aan den rand van den ondergang is het, dat Liek met zienersgebaar tot bezinning roept en met eigen begeestering den lezer wil bezielen. Het is een roemrijke opdracht voor den jongen arts een volgelinge van Liek te worden opdat waar moge zijn wat Paracelsus

reeds zeide: „Het hart baart den heemeester, God leidt hem, in het natuurlijke licht wandelt hij! — De diepste grondslag van de artsenij is de liefde”.

BERNOVILLE (Gaëtan) LOURDES. Uit het Fransch door M. A. Vogelhaar. (207) f 2.25 en f 2.90. Teulings, Den Bosch.

Dit behoort tot de mooiste boeken ooit over Lourdes en Bernadette geschreven. De auteur is een aestheticus en een godsdienstig man; deze combinatie heeft het hem mogelijk gemaakt geestdriftig te schrijven over de geestelijke en landschappelijke schoonheid van het genadeoord, maar tevens een karakteristiek te geven van het Lourdes, besmet door modernen handelsgeest. Maar de schoonheidsvisie zegeviert toch, al heeft het dertig jaar geduurd, zooals de auteur zelf schrijft, voor hij Lourdes zag, zooals het werkelijk is. Hij behandelt dan brokstukken uit de geschiedenis van Bernadette en Lourdes, en betreft ook land en volk in zijn beschouwingen.

Wij bevelen het boek gaarne aan, vooral hun, die bij een bezoek aan Lourdes zich wel eens geëgerd hebben aan zijn lawaaiige verwarring, zijn opdringerigen schijn, kortom het menschenwerk. Het zal hun helpen het genadeoord te zien, zooals het werkelijk is en dus gezien moet worden.

JOHNSON (Martin) DE KONING DER WILDERNIS; Mijn avonturen in donker Afrika. (269) Scheltens & Giltay, A'dam.

Een wonderlijke historie discht de schrijver op over „zijn avonturen in donker Afrika”. Hij sleept ons mee van het eene gevaar in het anderen plaatst ons voor onverwachte ontmoetingen met den koning der wildernis. Telkens wordt de jacht weer geopend en we bewonderen den moed van het echtpaar Johnson, vooral van Mrs Johnson, die evengoed haar geweer schijnt te hanteeren, als een goede huisvrouw haar breipen of waterketel. Toch is het knap te noemen een kleine 300 bladzijden vol te schrijven alleen over leeuwenjacht. De groote dapperheid van de drie padvinders, jongens van 18 jaar, die geheel alleen de leeuwen gaan opzoeken en trachten te verslaan, en de kudden van duizenden, ja zelfs tienduizenden van allerlei dieren, die de expeditie ontmoet, doet wel erg Amerikaansch aan. Maar och, wie verre reizen doet kan veel verhalen. De foto's, eigen opnamen van den schrijver, doen ons kennis maken met hem, zijn vrouw, leden der expeditie, zwarten, die zij ontmoeten, en leeuwen in verschillende standen en stemmingen.

Voor wie van dergelijke lectuur houdt, geeft dit boek nog wel iets te genieten.

RIEMENS-REURSLAG (J.) MOEDER EN KIND VOOR DE LENS.
f 2.25. Kunstfoto's van Nederlandsche amateur- en vak-fotografen. „Kosmos”, Amsterdam.

Wie er aan mochten twijfelen of de kunst van fotografeeren in ons land met toewijding en ernst beoefend wordt, kan er zich van overtuigen, wanneer hij dit boek ter hand neemt. Na een korte inleiding, een paar vlot geschreven bijdragen, volgt er een galerij van mooie foto's. Wat is er mooier op de wereld dan een moeder met haar kindje? Puriteinen zouden misschien wenschen, dat wij het boek afkeurden, omdat er foto's in staan van ongekleede kinderen, voor hen is dit boek niet gemaakt. Alleen zij die echte schoonheid kunnen zien zonder direct gechoqueerd te zijn, kunnen van dit prachtig uitgegeven boek genieten.

KUWIKS, bewerkt door: UIT DE EERSTE MARINEJAREN VAN DIRK JAN. (184) Batteljee & Terpstra. Leiden.

De naam Dirk Jan in den titel kan wellicht het vermoeden wekken dat het hier een jongensboek betreft. Dit is allerm minst het geval. Dirk Jan is de bijnaam, door de cadetten van het Koninklijk Instituut der Marine gegeven aan een hunner leeraren, thans reeds ver boven de 80, en dus gepensionneerd, nadat hij reeds eerder den actieven zeedienst als hoofdofficier had verlaten. Het boekje bevat zijn herinneringen uit den eersten tijd van zijn dienstloopbaan, d.i. omstreeks 1865, bewerkt door een inmiddels overleden oud-collega. Noch door taal, noch door stijl munt het werkje bijzonder uit; blijkbaar zijn geen van beiden geroutineerde schrijvers. Maar gelukkig is ook geen poging gedaan tot mooischrijverij. Het is eenvoudig, onopgesmukt; bezit daardoor een zekere charme. Terwijl het zeer interessant is. Want het beschrijft een tijd, waarin de Marine geweldige wijzigingen onderging: de overgang van zeilvermogen in stoomkracht. Inderdaad, tusschen de zeventiende eeuw en 1860, hebben minder veranderingen in de Marine plaats gehad, dan tusschen 1860 en 1900. De herinneringen van Dirk Jan nu bestrijken juist den overgangstijd, en hebben daardoor ook een zekere documentaire waarde. Het boek, gekruid met verschillende anecdotes, geeft een beeld van het geheele leven aan boord van een oud oorlogsschip. Daar het marineleven in dien tijd, gelijk bekend, vrij ruw en — aan den wal — ongebonden was, geve men deze herinneringen in geen geval jeugdige lezers in handen. Volwassenen vinden er echter onderhoudende lectuur in.

GROSKAMP-TEN HAVE (Amy) ZON IN DE VENSTERS. (111)
f 2.90. Ploegsma, Zeist.

Dit door den uitgever keurig verzorgde boekje werd met een nobele bedoeling geschreven.

„In menige woning dringt nooit de weldadige zonnewarmte

door. Menig leven vangt nimmer een koesterenden zonnenstraal op. Een opbeurend woord van hoop.... een stevige bemoedigende handdruk..... een blik van stille innige verstandhouding.... dat kan zoo goed doen. Dat is als een oogenblik van warme zonnekoesting. Zon in de vensters..... zóó zijn deze gedachten bedoeld" luidt het o.a. in het voorwoord. Maar hoe kan meer werkelijke zonnewarmte in het leven gebracht worden, dan wanneer dit beschouwd wordt tegen den achtergrond van de geopenbaarde eeuwigheid. En juist deze gedachte ontbreekt vrijwel geheel in dit werkje. Een enkelen keer wordt gesproken van een vaag eeuwigheidsbesef. Neen, wij nemen gaarne aan dat „Zon in de Vensters" met nobele bedoelingen geschreven werd, maar dat van de fraaie volzinnen, die een werkelijk steungevende basis missen, opbeurende kracht uitgaat, durven wij te ontkennen. Nader beschouwd is dat zonlicht eigenlijk maar kunstlicht.

Jeugdboeken

BAUER (Clemence) TOM ARLINGTON. Met platen en bandteekening van Anton Pieck. (204) f 1.50 en f 2.50. Van Goor Zonen, Den Haag.

Een boek, dat, in zijn beschrijving van de wel niet meer wettelijke maar in veel opzichten toch nog werkelijke slavernij van het negervolk, vaak aan de „Negerhut" doet denken. De omgeving is protestant, maar voor katholieken nergens stootend. Voor jongens en vooral meisjes van plus minus 14 jaar een ernstig, goed geschreven boek.

WAGENAAR (Jan) TUSSCHEN KANNIBALEN EN KOKOSPALMEN. (263) f 2.— en f 2.90. Van Goor Zonen, Den Haag.

De zendeling Butler treedt meer op als apostel der humaniteit dan van het Christendom en Kees' sympathie voor het inlandsche meisje is mij, alles in allen te zeer gebaseerd op „bewondering voor die schoone glanzende vormen". Ik kan dus het overigens goed-geschreven boek niet aanbevelen.

VELDE (Anton van de) DOCTOR SLIM EN DE MICROBEN. (100) f 0.90. L. C. G. Malmberg, Den Bosch.

Leuk verhaal voor jongens en meisjes tot plus minus 11 jaar. Iets te moeilijk zijn die filmbeelden misschien wel.

FEITSMA (J.) DE GOUDSCHATTEN VAN SIAM. f 2.— en f 2.90. „De Steenuil", A'dam.

Een uitmuntend modern avonturenverhaal, dat wij alle jongens tot plus minus 15 jaar zeer gaarne aanbevelen.

HES (Wim) MET DEN KOKSMAAT NAAR DE OERWOUDEN. (228) f 2.— en f 2.90.

EELSEMA (W. J.) TWEE HOLLANDSCHE JONGENS DWARS DOOR AMERIKA. (196) f 2.— en f 2.90. „De Steenuil", A'dam.

Het eerste: voor kleinere jongen (tot plus minus 12 jaar) een aardige ge-

schiedenis, hoewel Aapie, naar mijn smaak, van zijn vrienden wel wat erg gauw constateert, dat zij „vreeselijk vloekten”.

Het tweede is om zijn rustige, onoverdreven, hoewel een enkelen keer wat schoolmeesterende verhaaltrant voor jongens tot 13, 14 jaar goede lectuur.

BIEGER (N. K.) AVONTUREN OP ZONNEHOEK. (206) f 1.— en f 1.75.

BERGHUIS (Jac.) HIER RADIO-MARS! (197) f 1.60 en f 2.50. Kluitman, Alkmaar.

Is een jongensleven zonder vrouwelijke kameraad nu werkelijk zoo ondenkbaar? Als dat „je” is in de beschreven milieu's kunnen wij die vanzelfsprekendheid hoogstens betreuren.

ABKOUDE (Chr. van) PEPPIE. (229) f 1.60 en f 2.50. Kluitman, Alkmaar.

Een kloek, mooi, „Hollandsch” product voor 10 tot plus minus 14 jarigen.

STAMPERIUS (J.) TUSSCHEN DE ROODE EN ZWARTE TONNEN. (208) f 1.60 en f 2.50. Kluitman, Alkmaar.

De avonturen, die deze jongens op hun zeiltocht onder leiding van een ouderen neef beleven, bieden geschikte, onopgeschroefde lectuur voor jongens van 10 tot plus minus 14 jaar. De uiterlijke verzorging zoowel van dit als van het vorige boek verdient lof.

SLUIZER (M.) EEN WONDERKIND. (208) f 1.90 en f 2.50.

Lieten wij de, voor katholieke jongens misleidende, uiting over Lourdes passeeren, dan zou het boek m.i. nog geen aanbeveling verdienen — er is meer noodig om van het afgezaagde door-zigeuners-gestolen-kind-Hema wat te maken dan schrijver vermag te geven of in elk geval: geeft.

STEVENSON (R. L.) GOUD-EILAND. Opnieuw verteld door Joh. Veenbaas. Thieme & Cie., Zutphen, 1932.

Dit spannende aller jongensboeken wordt hier in korteren vorm naverteld. Het is het bekende meesterwerk „Treasure-island” van Stevenson.

VIERKENS (L.) PAUL, EEN DAPPERE JONGEN. (119) f 1.— en f 1.50. 2de druk. Geïllustreerd door Aug. v. d. Linde. Bandteekening van Frans Lazarom.

Een mooi boekje voor kinderen van 7-12 jaar.

BOONE-SWARTWOLT (I. C. de) DE KLEINE COLUMBUS EN HET PAARDENSPELJONGETJE. (104) Met prentjes van Ella Riemersma. J. M. Meulenhoff, A'dam.

Een echt gezellig kinderboek met éénige plaatjes.

DEES (E.) BAAS MOLLENVEL. (16) f 0.25. Stempel Roomsche Keuraad. Geïllustreerd door P. van Geldrop. Malmberg, Den Bosch.

Genoeglijke sprookje om voor te lezen op een winteravond.

KLEIN (Elsje) NELLY EN JETTY. (274) „De Steenuil”, A'dam.

Met groote spanning zal menig meisje alles met Nelly en Jetty doorleven, en misschien nog wel met haar een traantje storten. Lief, gevoelig naar de werkelijkheid geschreven. Laten vele meisjes dit boek op haar verlanglijstje plaatsen, ze zullen er geen spijt van hebben.

URY (Else) BENJAMINNETJE'S EERSTE SCHOOLJAAR. (262) Bewerkt door Stella Mare. v. Holkema en Warendorf, A'dam.

Juist het gebeuren van iederen dag maakt dit boek aantrekkelijk. Het is op kinderlijke wijze verteld en zal graag door onze kleintjes gelezen worden. Het boek is geestig geïllustreerd.

SIMONS (Carla) SNIP, SNAP EN SNAVELMOND, TROKKEN DE WIJDE WERELD ROND. (191) A. J. G. Strenght, A'dam.

Aardige verhaaltjes en versjes om door Moeder aan haar kindertjes b.v. tusschen licht en donker te worden voorgelezen. Met de leuke teekeningetjes zullen zij zich echt vermaken.

HICHTUM (N. van) JELLE VAN SIPKE-FROUKJE'S. (286) G. B. van Goor Zonen, Den Haag.

Mocht ieder kind de groote opofferende liefde navolgen van den overigens echt natuurlijken, wat ondeugenden dorpsjongen voor zijn moeder, dan zou door dit boek zeer veel bereikt worden. Geschreven voor kinderen van 10-101 jaar, zooals voor in te lezen staat; zou het toch waar zijn, dat volwassen menschen nog groote kinderen zijn?

SUTORIUS (Anna) DE KINDEREN VAN HET BLOEMENHUIS. (132) f 1.65. Met teekeningen van Nans van Leeuwen. Van Goor Zonen, Den Haag.

Vader moet naar Indië en Moeder gaat mee om hem terzijde te staan. Zij laten hun zes leuke kinders aan de zorgen van een goede tante over. Het thema is niet nieuw, maar het is aantrekkelijk verteld. Aanbevolen voor jongens en meisjes van 10-14 jaar.

GISBERGEN (Fr. Victorius van) DE LEEUWEN VAN PALLAS' HELM. (137) f 1.75. Stempel Keurraad. R. K. Boekcentrale, Amsterdam.

Het verhaal speelt in den tijd der kerkvervolgingen, waarin de Christenen aan de wilde dieren in de wildernis werden prijsgegeven. Geschikt voor 12 jaar en ouder.

MARXVELDT (Cissy van) DE TOEKOMST VAN MARIJKE. f 2.— en f 2.90. Met teekeningen van Hans Borrebach. Valkhoff & Co., Amersfoort.

De ontelbare meisjes, die Marijke van „Cis” verslonden hebben, zullen dit vervolg zeker met een juichkreet ontvangen. Een alleraardigst boek.

HERS (Anna) GROOTER WORDEN. (230) f 2.— en f 2.90. Geïllustreerd door Elle Riemersma. Van Holkema & Warendorf, A'dam.

Bij de beoordeeling van dit boek in het Nr. van 15 Nov. jl. is een vergissing ingeslopen. De verkeerde opvattingen over het huwelijk: een dominee's-vrouw trouwt met een gescheiden man, wiens vrouw intusschen ook weer met een ander „gehuwd” is, doen de waardeering van: een mooi en goed boek vervallen en een ernstig voorbehoud vragen. Jammer.

Het Démasqué der Schoonheid

door J. v. H.

De rol die Menno ter Braak in de huidige Nederlandsche literatuur speelt, herinnert in menig opzicht aan de oude Reinaert-historie. Hij heeft het bij de meesten onherstelbaar verkorven..... et pour cause. Reeds vaak

„is hier upghegaen ène claeghe;
Isengrijn ende sine maeghe
gingen voor den coninc staen.”

Maar Reinaert heeft invloedrijke beschermers en gangmakers; in Greshoff en du Perron heeft hij zijn Tibeert en Grimbeert gevonden. Zou men de gelijkenis willen doorvoeren, dan kon Dirk Coster voor koning Nobel en Anthonie Donker voor Isengrijn fungeeren.

Dèze Reinaert heeft reeds menige Coppe „hooft ende hals afghebeten bij den croppe”. Zijn nieuwste Reinaerdië is de uitgave van het „Démasqué der Schoonheid”. Evenals alle Reinaerden is hij door-kneed in de dialectiek; hij laat zich niet verschalken in zijn „hagedochte”. Hij heeft zooveel gangen en kronkelingen in het Maupertuus van zijn geest, dat geen tegenstander hem ongeschonden in deze burcht bestoken zal.

Ter Braak's kracht is zijn Reinaert-intelligentie, een intelligentie, die spelend en ironiseerend waar en onwaar, schijn en wezen, logica en paradoxie, illusie en werkelijkheid zoo tot een schitterend mirage dooreenweeft, dat de lezer zich in een labyrint gaat voelen, waar ingang noch uitweg meer te vinden zijn. Wie argeloos dit labyrint betreedt en den Ariadne-draad der allernuchterste reflexie kwijtraakt of vergeet, is onherroepelijk gedoemd aan den Minotaurus van Ter Braak's intellect ten offer te vallen. Ter Braak heeft even weinig eerbied voor gevestigde reputaties, voor algemeen erkende waarden als de oude Reinaert. Ontmoet hij op zijn geestige strooptochten toevallig een venerabel monument, dat anderen eerbiedig voorbijgaan, dan gebeurt gewoonlijk wat Grimbeert ondervond, toen hij met Reinaert langs de „prioreit der swarten nonner” kwam, waar

„meneghe gans ende menich hoen
meneghe hinne, menich cappoen
plaghen te weidene buten mure.”

Reinaert „begonden sine oghen omme te gaene” en „hij gaf enen spronc, so dat dien haene die plumen stoven”. Ter Braak ziet graag veeren stuiven: het is hem een wellust slachtingen aan te richten, liefst daar waar elke bloeddruppel een paniek veroorzaakt.

Wat is eigenlijk het Démasqué der Schoonheid? „Een rechtvaardiging van de eigen voorkeur” zegt du Perron in de voorrede, of „een verdediging van het grensgebied”. Het is een autobiografie zooals alles wat ter Braak schrijft, autobiografisch is. De schrijver

heeft persoonlijk den weg der gedemaskeerde schoonheid afgelegd; hij heeft in zijn jongensjaren met poëzie gedweept, is toen dit gedweep als iets onwezenlijks gaan voelen, is later tot de natuur teruggekeerd, is de werkelijke natuur met onromantische oogen gaan zien, heeft een afkeer voor geldende waarden en waarheden opgevat, is zich sterk genoeg gaan voelen om onbeïnvloed zelf te oordeelen —

MENNO TER BRAAK

zen zou hij spoedig gaan geeuwen of een sigaret willen opsteken: daarom heeft hij een eigene, de ironie, een trouwe muze die hem zelden in den steek laat. Doch wegens zijn twijfelachtige verwantschap met dit college maakt zijn veldslag tegen de aestheten den indruk van een windmolengevecht. De aestheten van ter Braak's fantasie bestaan niet of nauwelijks, zoodat hij een beetje Don-Quichoterig aandoet. Hij rijdt zijn „bon genre", dat nog magerder is dan Rosinante. Zijn Dulcinea is de rebellie, waarop hij verliefd is tot in de haren van zijn kruin. Hij heeft helaas! geen Sancho Pansa naast zich die hem tot werkelijke verhoudingen kan terugroepen.

wat hij dan „le bon genre" noemt — en doopt deze geestige en digressierijke zelfreflexie „Het Démasqué der Schoonheid". Hij heeft zich zelf gedemaskeerd, niet de schoonheid. Wat een enkeling overkomt, en nog wel een zoo buitenbeensch enkeling als Menno ter Braak, is nog geen wetmatigheid. Ter Braak's relaties met de schoonheid, met de poëzie in al haar gedaanten, zullen nooit bovenmate frequent geweest zijn. Een zoo reflex en overbewust levend mensch als hij, is niet voorbestemd voor den droom, de schoone illusie. Dit kan slechts een tijdelijke ontmoeting zijn, op den leeftijd van het gistende bloed. Het college der muzen is voor hem wel zoo iets als een vrouwelijke kamer van koophandel. In 't gezelschap der officieele mu-

Er staan honderd waarheden naast honderd onwaarheden in het Démasqué en het resultaat is een prachtige zeepbel. Ter Braak heeft een teveel aan geest en met dit teveel schrijft hij boeken, zooals geen tweede in Nederland schrijven kan, fascineerend als een regenboog, een kleurenspeel over den kleurlozen dag, maar de eerste windveeg blaast het terug in het niet. Zijn ironie is van goed en hoog gehalte, in 't algemeen; hij is een man van intelligenten smaak en oordeel en overal zegt hij juistheden die verrassen, doch de som dier juistheden vervluchtigt als de poedel in Faust. Faust's poedel vervluchtigt echter niet in het niet, doch Mefisto treedt van achter de kachel te voorschijn. Ook uit ter Braak's boeken, het Carnaval en het Démasqué, springt een Mefisto op, de Mefisto der burgerlijkheid. Al wat burgerlijk is of voor ter Braak als burgerlijk geldt — en dit is nogal veel — wordt overgeleverd aan zijn eleganten, wereldwijzen, superieuren, naar zwavel riekenden spot. Mefisto is de geboren demaskeerder, hij komt ook zoo ongeveer uit Domineesland en is van ale markten thuis. „Allwissend ist er nicht, doch ist ihm viel bewuzst.” De burgerlijkheid wandelt als Frau Marthe over het tooneel en Mefisto speelt met haar zijn kat- en muisspel.

Maar het gaat om essentieler waarden dan burgerlijkheid. Het motto dat ter Braak aan Aldous Huxley ontleent en midden in zijn Démasqué plaatst, kon uit de smidse van Mefistofeles stammen: „Religion, patriotisme, the moral order, humanitarianism, social reform — we have all of us, I imagine, dropped all those overboard, long ago. But we still cling pathetically to art. Quire unreasonably: for the thing has far less reason for existence than most of the objects of worship we have got rid of, is utterly senseless, indeed, without their support and justification”. Dit klinkt niet zoo heel anders dan

„So ist denn alles, was ihr Sünde,
Zerstörung, kurz das Böse nennt,
mein eigentliches Element.”

Doch ter Braak is geen Aldous Huxley: hij is misschien in zijn persoonlijke verhoudingen de geordendste mensch in Nederland. Hij wappert graag met roode doeken om den stier te tergen. De felste rebellen waren in hun persoonlijk leven vaak de tammen onder de tammen. Ter Braak's hoog vereerd model, Stendhal, was in zijn bourgeois-bestaan van een ontstemmende vulgariteit, een onmannelijk pruttelaar, en Nietzsche, die niets vulgairs over zich had, was zacht en buigzaam als een lam. Consequent zijn over heel de lijn is niet ieders zaak. Maar wel blijkt uit het suggestieve motto dat de „objects of worship” cohaerent zijn, dat het niet gaat om den cultus van kunst en schoonheid louter, maar om de oude waarheden en grootheden der Christelijke, der Europeesche cultuur.

De demaskeerder der Schoonheid is de man van het wankele

standpunt. Eergister gooide hij „religion” over boord, gisteren „the moral order” en „social reform”, vandaag alle waardeering van schoonheid en kunst, althans in bepaalde vormen, morgen is ook de grond voor zijn intelligentie en goeden smaak wankel geworden. Wat blijft erover als men alle normen voor vervalscht of onecht aanziet en in de „Zerstörung” zijn element heeft gevonden? „Ecrire autre chose que l’analyse du coeur humain m’ennuie”, schreef Stendhal en ter Braak citeert in zijn laatste Forum-artikel dit gezegde met instemming. Maar binnenkort staat er wel een nieuwe Aldous Huxley op, die ook deze sententie ontzenuwt. Wat voor zin heeft de analyse van een spier of van een zenuwtrilling, of waarom is domheid en platheid niet even belangrijk en waardevol als intelligentie en talent? Een latere ter Braak zou een „Démasqué der Intelligentie” kunnen schrijven zooals deze dat der Schoonheid schreef. Waarom is de kookkunst, de kunst van tong en verhemelte, niet in de sfeer der schoonheid geheven en de gehoorkunst, de muziek, wel? vraagt de auteur. „Omdat de musici een veel betere code gevonden hebben om hun stand op te houden”, geeft hij zelf, niet als hèt, maar als èen antwoord. Dus: bedrog, een samenzwering der aestheten! Er zijn geen „hoogere” of „lagere” zintuigen, er is geen waardenscala. Maar volgens welken maatstaf zijn Stendhal en Nietzsche dan belangrijker figuren dan Tollens en Potgieter? De barrières der aestheten zijn opgeheven: er is geen norm, geen waardemeter.

Men wordt duizelig van de rebellie der Huxley’s en ter Braak’s. Een revolutionnair zweert gewoonlijk bij het nieuwe, het komende. Er is voor hem een toekomst, een verwachting. Het gaat niet om de revolutie als blijvende verovering, Maar dezen zweren enkel bij de revolutie, bij de groote opruiming, zonder nieuwe zon. „My friends, I adjure you, put away the ultimate and sweetest of the inebriants and wake up at last completely sober — among the dustbins at the bottom of the area steps.” Het is het allerlaatste pathos, het pathos om de bevrijding van alle pathos!

Bijzonder intelligente menschen die niet in „eeuwige dingen” gelooven, ervaren toch allen iets van het eeuwige: zij deelen in de eeuwige onrust van den geest. Die onrust des geestes gaat als een epidemie door de geslachten; zij is armoede en rijkdom, geluk en ellende, vreugde en leed in eenen. Zij is een bron van vruchtbaarheid en tevens een zielskwelling, een voortdurende prikkel die pijnigt en aanspoort. Het is misschien in de kern een atavistisch herinneren of een heimwee naar het niet meer bereikbare, een Caïnsteeken dat niet is uit te wisschen. Slechts weinigen der begaafder stervelingen bereiken die harmonie dat hun geestesonrust, zonder iets van haar kracht in te boeten, tot volkomen evenwicht geraakt. Bij dichters en kunstenaars is dit uiterst zeldzaam of het moeten heiligen zijn als Gezelle.

Bij geesten als ter Braak, als Huxley en Gide, als Nietzsche en

Stendhal is die onrust de veerkracht van hun wezen, hun levenselixer. Het doel, het bereikte en veroverde, het gewonnenne en bezit gewordene is onmiddellijk zin- en waardeloos, zoodra het niet meer te bestreven is. Slechts het streven, het nieuwe in wording, is van betekenis. Alle begrippen die niet het bewegende, vloeiende, strevende en strijdende, maar een statisch geworden goed omvatten als: waarheid, schoonheid, geluk en dergelijke, hebben hun verachting. De dienst dezer rusteloze geesten aan de menschheid is, dat zij dwingen tot aldoor herzien en herijken der oude waarden. Dit kan ook de betekenis van het „Démasqué der Schoonheid” zijn.

BOEKBEOORDEELINGEN:

FIEDLER (Emil) MEESTERS VAN MORGEN. Een trilogie van katholiek ontwaken. Dl. I: De zonden onzer vaders. Naar het Duitsch bewerkt door Cor Hesseling met een inleiding van A. van Duinkerken. f 1.90. Brand, Hilversum, 1932.

Met dit boek klopt Emil Fiedler aan de deur waarachter het katholicisme van onzen tijd als een schoone slaapster droomt. Velen hebben vóór hem getracht slaap en inertie der geloovigen te bannen, grootendeels tevergeefs.

Wanneer de kernachtige mokerslagen en de klare bazuinstooten van Fiedler zonder resultaat blijven, dan.... maar het is ondenkbaar dat het katholicisme van West-Europa al dood is.

Laten lezers, die met Fiedler bang en zorgvol de toekomst tegemoet zien, — God geve dat allen het doen — naar dit boek grijpen. Men kan aan de felgloeiende toorts van diens geloof zijn verkleumend hart verwarmen, men kan ook meegezogen worden door de wervelende vaart van zijn apostolischen ijver. Het is een niet genoegzaam aan te bevelen boek.

STEEN (Eric van der) NEDERLANDSCHE LIEDJES. f 1.90 en f 2.90. De Gemeenschap, Utrecht.

Deze vlotte liedjes, licht van voet en licht van zin, vaak ingegeven door een speelsche ironie, vaker nog door een wrange verbittering, bewegen zich bij voorkeur in de Dirnenwereld. Het boekje staat nog al eens op voet van oorlog met de deugd van kuisheid. Barmeisjes zijn de laatste jaren zoo triomfantelijk in de poëzie binnengesmokkeld, dat hun vulgariteit begint tegen te staan. De muze van Eric van der Steen is helaas! gewoonlijk een barmeid.

De Gemeenschap heeft Goddank! te goede dingen uitgegeven dan dat wij de producten van Eric van der Steen een aanwinst voor haar kunnen noemen. Moge zij zich op peil houden!

Franz Werfel

door HAN JONKERS.

Aan zijn vruchtbare werkzaamheid als romancier en dichter heeft Franz Werfel de laatste jaren een nieuwe functie toegevoegd, die van banvloeken uitspreken over den ongeest van dezen tijd. Steeds veelvuldiger beklimt hij het spreekgestoelte om de wereld en haar bewoners met vlamme suggestie te vertellen hoe hij over het leven van vandaag denkt. Werfel's reputatie als dichter en romancier kan velen een waarborg zijn dat zijn letterlijk ex-cathedra uitspraken dieper boren dan de materiele lagen alleen. Toch is er ook in zijn hoedanigheid van ontleder en blootlegger der rottende geestelijke waarden een climax waar te nemen. „Realismus und Innerlichkeit", de eerste lezing, die Werfel in 1931 voor den Kulturbond in Weenen hield, liet het kunstenaarsconflict — voor Werfel een levensconflict — alleen zien in de verhouding, levenswerkelijkheid, en innerlijk heimwee naar een wereld met ideëeler aspecten dan uit het verwarde panorama van vandaag te putten vallen. De tweede lezing: „Können wir ohne Gottesglauben leben?" in Maart van het vorig jaar gehouden was reeds oneindig meer dan een kunstenaarsverklaring. Geen artistieke Weltschmerz meer naar gevoelvoller, dieper, en meer bezielend uitstralende levensobjecten, maar een openhartige verklaring als eenzame mensch tegenover het wezen en de bedoeling van het leven zelf afgelegd. „Können wir ohne Gottesglauben leben?" heeft slechts zijdelings te maken met Werfel's artistieke genius omdat deze lezing een vraag stelt waarvan de beantwoording alle menselijke werkzaamheid — ook die van den kunstenaar — bejaht of verneint.

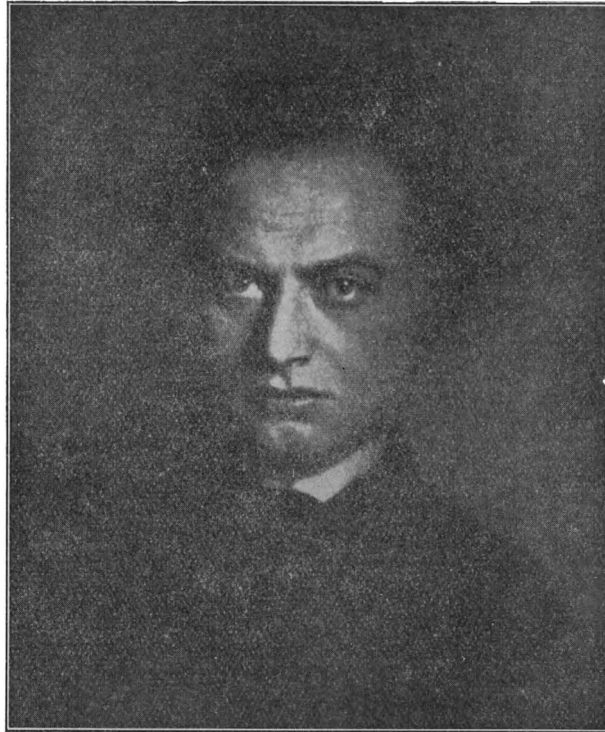
De levenszakelijkheid die heden in den vorm van een nieuwe zakelijkheid beleden wordt, is door Werfel nooit als een levensnoodzakelijkheid begrepen. In Werfel's kantoortijd had deze cultus van de zakelijkheid weliswaar niet de afmetingen en excessen die hij vandaag heeft; door een groote slordigheid en minieme belangstelling in de administratie der zakelijkheid, die hem werd toevertrouwd bepaalde Werfel echter reeds in zijn jeugd in welken dienst hij de menselijke persoonlijkheid niet wilde zien opgaan.

Velen onder hen, die volgens het fantasielooze prototype van een koud utilitarisme werden opgevoed noemen Werfel een literair anachronisme omdat diens persoonlijkheid hen noodzaakt het overwonnen standpunt individualiteit opnieuw in het geding te brengen. Geen van dezen zal Werfel's kunstenaarsroeping voldoende kunnen begrijpen, want in „Realismus und Innerlichkeit" smeekte Werfel allerdringendst om terugkeer van het verloren en verdreven musische, en dit was het juist dat door hen werd verjaagd. De overbewuste, geen enkel gevoels-compromis toelatende lijn der „Neue Sachlichkeit" de brute daadwerkelijkheid van den sky-scraper, die uit het verblindende licht van de Weltstadt zijn concrete massaalheid naar voren

dringt, zijn voor Werfel benauwende symbolen van het verstard en tot bloedeloosheid leeggeknepen menscheninnerlijk. In de stof-felijke wereld van vandaag ontdekt hij niets meer, dat de materiali-seering zou kunnen zijn van een gedachte, die juist daardoor aan het trooste-looze aardsche wil ontsnap-pen.

Toch is Werfel niet, als Spengler, een profeet van den „Un-tergang des Abendlandes“. geen fatalist, die de laatste uitloopers van een cultuur en de stuiptrek-kingen van het menschdom met de wreedheid van den Uebermensch signaleert.

Men ervaart dit in heel zijn oeuvre, en niet het minst in zijn laatste le-vensopenba- ring „Können

FRANZ WERFEL

wir ohne Gottesglauben leben?" Een rhetorische vraag door Werfel's kunstenaarsroeping gesteld en die ook in den geest daarvan zal beantwoord worden. Het moge dan zijn, dat Werfel hier evenmin als in zijn „Realismus und Innerlichkeit" in de evolutie van de levensrealiteit de juiste verhoudingen vermag aan te geven — de toespitsing der chaotische samendrommingen in wereldsteden, en de egoistische Streberszucht van het kapitalisme beschouwt hij, mis-schien voor een groot deel onbewust, daar zijn psyche immers veel meer door de levens-Innerlichkeit gegrepen wordt, als geheel afzon-derlijk van elkaar optredende maatschappelijke verschijnselen — er blijft toch altijd het feit, dat als een lichtende mijlpaal het bewijs der noodzakelijkheid van een Godsgeloof in zijn oeuvre verschenen is.

Juist in dat litterair — in romans en gedichten — en oratorisch strijden om het behoud van de Innerlichkeit, het musische, ligt het bewijs opgesloten, dat Werfel's religieuze ontwikkeling ten nauwste samenhangt met de ontwikkeling van zijn afkeer jegens het overdreven-stoffelijke. De verwording van de menselijke ziel — merkwaardig dat veel mensen die überhaupt niet in een ziel gelooven toch de verwording er van willen toegeven — is Werfel's peillooze mijn waaruit hij zijn religieus-ethische en onaardsche philosophische inspiraties put.

Er is geen enkele figuur in Werfel's romaneuvre, die in de „Realismus" van de aarde onverbrekkelijk verankerd zit. In dit opzicht bewandelt hij, in tegenstelling met het gros der Duitsche en Oostenrijksche romanciers, wel zeer weltfremde paden. Men zou er Werfel, nu het sociaal-economische element terecht steeds meer in den literairen spiegel gekaatst wordt, een verwijt van kunnen maken, dat zijn belangstelling zoo weinig op het zeker niet banale materiele wereldgebeuren van vandaag is gericht. Met dit te doen zou men hem voor het onrechtvaardig compromis plaatsen afstand te doen van de voldoening, die hij ongetwijfeld uit de rijping van zijn levensconflict put, en hem dwingen de duizenden teekens van een kaduke en rotte samenleving zijn Innerlichkeit binnen te voeren om ze daar tot literaire schoonheidsontroeringen te vervormen. Onder de romantici vormt Werfel, met Stefan Zweig, en Wassermann in mindere mate, een soort Jodenconcern van aristocratische filosofen. De stoffelijke levensconflicten worden door deze schrijvers bijna uitsluitend in het leven geroepen om als bewijs te dienen voor den dwingenden inhoud van bepaalde geesteswaarheden. In zijn „Heilung durch den Geist" bewees Zweig zijn belangstelling, zoo niet voorkeur, voor genezers van den menschelijken geest, die dit op andere genezers voor hebben, dat zij daarbij de practijk van de genezing van het menschelijk lichaam niet verwaarloozen. Na zijn „Fouché" kregen we de herschepping van het karakterloos historisch portret „Marie Antoinette". Welke mensch echter, die met al zijn geestelijke en materiele belangen aan het voortstuwende noodlot van dezen tijd geketend zit (en hoe velen zijn er dat niet) zal nog iets meer voor dit middelmatig karakter van de 18de eeuw, zooals het omschreven wordt, voelen dan de literaire voldoening, die hij kan putten uit de wetenschap op welke manier het door de veel interessantere en actueelere verschijning Stefan Zweig geïnterpreteerd werd?

Het gevoel eenzaam te zijn in de wijze waarop men het leven ontleeft of verbeeldt is dikwijls de oorzaak waarom met aristocratische fijngevoeligheid juist die figuren tot inspiratie-objecten gekozen worden, die wat hun privé leven betreft het minst begrepen zijn. Zoo koos Wassermann Columbus tot zijn literairen leidman, den onpersoonlijken zeeavonturier, wiens historische beteekenis men

beginnen en eindigen laat met de ontdekking van Amerika. En zoo koos Werfel den wat zijn particuliere omstandigheden betreft, meest mysterieuzen en minst ontsluisden onder de prominente componisten, Giuseppe Verdi.

Verdi was voor Werfel een prototype uit duizenden om de aanwezige duistere levensfeiten door filosofische verdoezeling in een meer geestelijk beschouwend dan reëel literair licht te voeren. Maar nogmaals, Werfel is geen romancier van de scherp gesneden karakters, noch van de ironie en de satire. De stoffelijke levensconflicten laten hem om hun stof koud. Alleen om hun geestelijke consequenties en perspectieven voert hij ze ten tooneele. Er bestaat geen grooter afstand tusschen literaire polen als tusschen Werfel en Ehrenburg. En ook geen afstand, die zich verder uitstrekt dan de weg tusschen de levensbeschouwings-antithese Joodsch religieus en materialistisch-communistisch. Het tendentieuze van Werfel's laatste in brochurevorm onder den samenvattenden titel „Reden und Schriften” uitgegeven lezingen laat voldoende blijken, dat de inspiratieve kracht van zijn kunstenaarsgenius minder gevoed wordt door de levens-Realismus dan door de bron van de menselijke Innerlijkheid. Deze antithese: werkelijkheid en innerlijkheid, heeft hij in het openbaar ten gunste van het individualisme of het musische bepleit. „Können wir ohne Gottesglauben leben?” is een vraag van het musische. In de directheid waarmee ze als titel van een lezing het levenscriterium aanboort, is ze de religieuze- en eenigste consequentie, die uit den kamp tusschen aardsche verbondenheid en geestelijke ontvluchting, met als inzet den sleutel van het levens-Quo-Vadis, overblijft.

Geheel in overeenstemming met de „graue” sfeer waarin het leven van Werfel zich tot nu voltrekt, verhouden zich al zijn romanfiguren. Ze zijn niet als op het moment van het leven zelf aan de werkelijkheid ontsnapt, niet plastisch en beziel met eigenschappen, die als even zoovele werkelijkheidsscènes uit het leven loeren. Het zijn meer curieuse dan normale levens. Bestaansnietigheden, die door een geheimzinnig en mystisch fatum nu eens in pathologische, dan weer in psychiatrische of hyper-religieuze richtingen gedreven worden. Het leven van Werfel's scheppingen beweegt zich niet aan het oppervlak van hun persoonlijkheid. Er schijnt voor hen geen materiele werkelijkheid te bestaan. Geen bestaansproblemen, maar conflicten wier oplossing door Werfel in de eeuwigheid „hinein-interpretiert” wordt. Het geestelijk genot — is er bij het lezen van Werfel eigenlijk wel een ander genot mogelijk? — is alleen door hen volkomen te verkrijgen die de diepte van Werfel's figuren tot in den grond weet te peilen. En die levensbasis is zelfs niet altijd gegeven, want meermalen zijn de personen zoo aan alle werkelijkheid ontsnapt, dat ze alleen nog in den ban der gedachten te vangen zijn. Zoo is Werfel's oeuvre meer een door de herinnering en door

een onmetelijke fantasie opgeroepen visioenenrijk dan een aan de werkelijkheid van het leven onttrokken feitenwereld. De mensen worden door hem niet naar hun uiterlijk genomen, hoogstens, zooals Henry James deed om daarvan de ondoorgrondelijkheden van hun zielsvreugde en zielspijningingen te kunnen aflezen. Uit het gezicht van Adler in „Der Abituriëntentag”, uit zijn door uitspattingen en nachtelijke bachanaliën verformfaaide jeugdtrekken wordt de vreemde zonde uit het verleden gereconstrueerd. Vanaf het oogenblik, dat dit verleden in zijn diepste geheimen vermoed wordt rolt het heele leven in een reeks herinneringsflitsen, duizelingwekkende fantasiebeelden als een omgekeerde film naar de zondige momenten terug. Het uitgangspunt is de reunie, de samenkomst van oud-leerlingen uit allerlei richtingen, gearriveerden en mislukten met verschillende mentaliteiten en levensduisterheden.

In „Barbara oder die Frömmigkeit” is het opnieuw, minder een aan het leven ontrukte werkelijkheid op het moment van het scheppen zelf dan bijna telepathische herinneringen die het verleden opdelen, en in wonderbaarlijke helderheid voor het geestesoog van één mensch laten voorbijsnellen. Het begin en het einde van het boek dekken elkaar zooals de herinnering en de fantasie het complete leven in één moment kunnen samenvatten. „Barbara oder die Frömmigkeit”, is als phase in Werfel's religieuze ontwikkeling nog gedrenkt in een pantheistische nevel, een sfeer waarin alles tot bezieling komt maar alles ook onderworpen is aan één bindende kracht. Evenmin als Ferdinand Barbara's Vermächtnis bij zich zelf kan bewaren, evenmin kan hij zijn bestaan in het bestaan van de wereld om zich heen inschakelen. Van de materiele erfenis van Barbara moet hij zich ontdoen, hij moet haar over de reeling van het schip in de tijdloos klotsende zee werpen, want eerst in een eerbied inboezemend deel van het universum is zij veilig opgeborgen, niet bij zich zelf. Alleen de beeltenis, de vage door overpeinzingen in het verleden telkens helder wordende herinneringsfotografie van Barbara kan hij in zich zelf bewaren. Barbara heeft immers zijn heele leven met haar koesterende verzorgingen doortrokken, zij is in hem zelf in al zijn weefsels, niets is er aan hem dat niet den stempel van haar liefdevolle moederangst draagt..... Een misschien nog geweldiger menschenconflict wordt in „Die Geschwister von Neapel” behandeld. Tusschen dit boek en Maurois' „Le cercle de famille” valt een sterke vergelijking te trekken, een vergelijking, die noodzakelijk belanden moet bij verschillen in landaard, rasaard en individueele geaardheid. De zelfmoord van Lauro Pascarella in „Die Geschwister von Neapel” kan men eerder aanvaarden dan de periodieke zondenva van Denise Herpain. Lauro is de consequentie van een positief familie-exces dat zijn basis had in absolute zelfbeheersching en behoeden van de familie-eer. Denise's neergang daarentegen is een gevolg van belasting door een onevenwichtig ouderpaar,

waarbij de psychologische motieven te zwak geformuleerd werden om zelfs maar de stelling van het scabreuze probleem te kunnen rechtvaardigen.

Zoo heeft Werfel ook in de behandeling van het levensdomein, dat de meest karaktervormende eigenschappen bezit, getoond met meer religieuzen zin begiftigd te zijn dan veel van zijn tijdgenooten. Met de woorden, die hij gedurende een interview ter gelegenheid van zijn lezing over Verdi te Amsterdam uitsprak heeft Werfel geopenbaard wat de levenskiem van zijn kunst is, en langs welken weg hij voor de toekomst zal verder werken. Deze woorden luiden: „Ik kan het leven alleen maar meer zien als een bouwwerk op religieusen grond, mijn heele komende werk zal in dat teeken staan. Alle leven wortelt in de religie, alle ware kunst is leven”.

Er zijn weinig literatoren in onze dagen, die zich zoo openlijk in dezen geest durven uitspreken.

BOEKBEOORDEELING:

BEHN (Siegfried) SCHONHEIT UND MAGIE. Ein Versuch. (250) 5.80 M. Verlag. Kösel & Pustet, München, 1932.

Zooals Dante de waanzinnige — aan kunstenaars en kinderen eigen — moed had den inferno binnen te dringen, zoo heeft Siegfried Behn het aangedurfd zoekend en tastend zich een weg te banen in het labyrinth der menscheidsziel; een lange en moeilijke weg.

„Een Posing” noemt de schrijver dit boek, dat een magisch boek is.

Uitgaande van de idee dat de kunst even oud is als de menscheit zelve en dat de oermensch aangedreven door het magische er toe kwam beeldend te scheppen, uitgaande dus van dezen magischen factor wil de schrijver in zijn boek toonen hoe bij het ontstaan van ieder kunstwerk het geloof van zijn schepper aan het magische in het heelal, beïnvloedend werkt.

Wat Siegfried Behn over de magische factoren in de architectuur, plastiek, schilderkunst, dans, muziek en dichtkunst vertelt getuigt van zijn diepe blik, doordringend tot in het worden en ontstaan van dit phenomeen.

De West-Europeesche mensch van de 20ste eeuw staat in een secundaire, middellijke, museum-achtige verhouding tot de meesterwerken der kunst. De vreugde „aan” het kunstwerk is door critiek en catalogogwetenschap bloedeloos geworden en vergiftigd.

Voor kunstcritici, voor minnaren der kunst, voor allen die nog voor een waarachtige schoonheidsontroering ontvankelijk zijn, voor hen is dit meesterlijke boek geschreven.

De Fransche Na-oorlogsmentaliteit

Tien bewogen jaren van verward gedachtenleven en van litterair imperialisme.

door DR. B. M. BOEREBACH.

Het is bijna een banaliteit geworden te constateeren, dat de oorlog een kloof geslagen heeft tusschen twee geslachten, die elkaar hadden moeten begrijpen en beminnen om eensgezind een betere toekomst voor te bereiden. De „minder-dan-dertig-jarigen” van 1914, die in de onmiddellijke vooroorlogsjaren tot vermaardheid begonnen te komen, vonden elkaar na den wapenstilstand terug, op schrikbarende wijze gedecimeerd, dragers nu van een wankele hoop en veel levensverachting, onderworpen aan de plicht zich een nieuwe carrière te scheppen en zich baan te breken door de rijen van non-combattanten, die hen niet meer kenden of herkenden.

Vóór hen zagen zij den slagboom opgericht van het geslacht der jongeren, die pas van de scholen kwamen, na daar hun studiën zoo goed en zoo kwaad als dat ging — meer eerder kwaad dan goed — voleind te hebben. En de wereld, die zich voor deze op-nieuw-leven-belusten opende, was er een, stralend van bijna oneindige mogelijkheden.....

Ongeduldig, gebiedend, geestdriftig, vol vurig begeeren, vervoerd door hun onstuimigen drang naar daden, — naar nieuwe en *andere* dan oorlogsdaden — wierpen zij zich erop. En zij hadden niet den tijd het hoofd te wenden naar de ouderen, om den raad van hun levenswijsheid in te winnen. Dragen zij echter de volle schuld van deze nalatigheid?

Wie de na-oorlogsjaren in Frankrijk kende, herinnert zich het aspect van het Parijs uit die dagen. Vreugdezwijmel en krankzinnige genotzucht, ziedaar de twee polen, die alle leven in die jaren beheerschten en waaraan vele karakters ten offer vielen. Omwalde oogen en door vermoeidheid ontspannen gelaatstrekken, ziedaar de physionomie van den Parijzenaar, in wien de menschelijke natuur na haar gedwongen ontberingen onweerstaanbaar revanche nam. Tot in den nacht overvulde café's, die vol waren van schetterende muziek en lallend gebral en waarvan de late opening gewettigd werd door de nieuw-opgebloede Jeanne d'Arc- en de machtige Napoleonsfeesten, die niet anders dan de welkome gelegenheid waren om de roes der overwinningsfeestelijkheden voort te zetten..... Feesten, overal feesten, waaraan de harten, ook de zwaar gewonde, zich in wellustig zwelgen een bedwelming dronken. Nu nog rijzen mij, als ik de herinnering aan die jaren in mij oproep, de verdwaasde gezichten voor mijn oog van hen, wien het soms onverwachts gegund werd een oogenblik tot bezinning te komen om dan weer in de wereld van hun droom terug te vallen..... Gewetenlooze avon-

turiers buiten deze na-oorlogs-mentaliteit uit en de weinigen, die hun gevoelsleven verstandelijk bleven beheerschen, spreken nu nog vol verbittering en minachting van : de heerschappij der „mufles” of der „karakterlooze ploerten”.

Diep in het Fransche karakter ligt een fond verscholen van vurigheid, licht-ontvankelijkheid, zenuwachtige onrust, onstuimigheid, van „verve”, om nog één onvertaalbaren Franschen term toe te voegen; een fond, dat den Franschman in staat stelt tot de heldhaftigste daden, tot de „démésure” van de Middeleeuwsche chansons de geste, maar waarvan het élan zich even gemakkelijk breekt bij onverwachte ontmoediging of ontgoocheling.

Anderzijds is er het *ware* fond van den Franschen volksaard, veel evenwichtiger en hechter dan het eerstgenoemde. Dit toch wordt gevormd door zijn bescheidenheid, waaraan ontspruiten zijn gematigdheid en zijn soberheid; zijn vastberadenheid, soms ontaardend in koppigheid en onverzettelijkheid; zijn bedachtzaamheid, in nauw verband waarmee zijn zin voor traditie en logica, maar ook zijn spaarzaamheid. Afkeerig van grootte woorden en snorkende phrasen, vermag de Franschman zich nimmer te ontdoen van een zeker scepticisme, van een bepaald stoïcisme ook, die, zonder dat zij hem in laatdunkendheid doen vervallen, hem van de moedigste daad doen spreken als van de natuurlijkste zaak ter wereld, tenzij hij het zwijgen daarover verkiest te bewaren.

Deze uiteenzetting was noodzakelijk om den toestand rond de twintiger-jaren te doen begrijpen. In tijden van beroering toch waren het immer de eerst aangehaalde eigenschappen, die in de Fransche ziel aan de oppervlakte kwam. En was het Fransche gevoelsleven ooit aan heftiger bewogenheid ten prooi, dan tijdens den oorlog en de jaren, die de oorlogsramp onmiddellijk volgden?

Toch was er te midden dezer „mufles” en van hen, die door deze avonturiers in den wervel van vermaken meegesleurd werden, een kleine groep van eenzamen, pas weergekeerden uit den schoot der oorlogshel, die de vier oorlogsjaren door van hun leven hadden gesproken als van een „chose morte”, zooals Roland Dorgelès zoo kernachtig zegt in zijn „*Croix de bois*”. Waar de lach sinds lang op deze lippen bestorven was, zagen zij met een honenden grijns of een meewarigen glimlach neer op het onbegrijpelijke, dolzinnige schouwspel, dat het leven bood der velen, in wie zij vergeefs hun broeders of zusters trachtten te zien. De exaltatie, de geestesvervoering, die zij eenmaal met een Psichari en een Péguy hadden ervaren, was in deze overlevenden in de latere oorlogsjaren schuil gegaan achter een masker van doffe berusting, van tragische overgave, waarin van tijd tot tijd slechts een glimlach lichtte als een bloem aan hun wil ontsproten, die meerdere prijs kwam geven aan het offer, dat zij ieder uur van den dag en van den nacht gereed stonden te brengen. En de sterk gedunde schare dezer helden zou eerlang ge-

roepen worden om den Franschen volksaard voor den ondergang te behoeden.

Hoor de stille klacht van een dezer dapperen, als hij zich tot zijn treurende vrouw wendt:

J'aurais voulu t'écrire une lettre très belle,
Une lettre à relire un jour entier, tout bas
Mais j'ai la tête vide et la phrase rebelle,
Et les grands mots, vois-tu, je ne les aime pas.

J'aurais voulu t'écrire et que pourrais-je dire?
Que la terre se creuse et rejaillit là-bas,
Que l'air froid du matin gémit et se déchire?
Tu tremblerais pour moi, qui ne le voudrais pas.

Que te dirais-je encore? Que la lune et la brume
Sont un têt, que mes yeux sont lassés d'admirer?
Que les nuits ont, sans toi, comme un goût d'amertume?
Tu pleurerais peut-être; il ne faut pas pleurer....

En als hij de banden van bloed en liefde, die hem aan het vaderland binden, bezingt:

Nous nous tenons tous deux de près, comme se tiennent
Tous ceux du même rang dans un chemin étroit.....

Et si l'an s'affaissait, dans la boue et la gloire,
L'autre, debout, verrait, avec ses yeux si doux,
De tranchée en tranchée, avancer la Victoire,
Lente et immortelle et *calme comme nous*.

Deze held sneuvelde op acht-en-dertig-jarigen leeftijd den 29en September 1916..... Maar anderen kwamen terug „kalm als hij”, groot als dragers van een nieuw liefdes-ideaal, fier in het bezit van een door den oorlog gelouterd geweten, klaar den kruistocht aan te vangen, die hun gepredikt werd door den dood van een Péguy, een Psichari, een Alain-Fournier en zoovele anderen.

Leed, nameloos leed deed het hun, dat er onder de oud-strijders ook verraders van de goede zaak waren. Het waren diegenen, van wie Remarque schreef, hoe zij, nauwelijks den kinderschoenen ontwassen, in den oorlogspoel geworpen werden: „Voor ons, twintigjarigen, was alles troebel.... De ouderen onder de soldaten waren stevig aan het verleden gebonden. Zij hadden een basis. zij hadden vrouwen, kinderen, ambten en voldoende sterke belangen om de verwoestende werking van den oorlog te weerstaan..... Maar wij, met onze twintig jaar, wij hadden nog geen enkelen wortel geschoten.” En hij voegt er aan toe: „Wat wij wel weten is, dat wij bruten zijn geworden”.

Deze ontwortelden, *déraciné's* van onze twintigste eeuw, kwamen de rangen der „mufles” verdichten en vergrootten nog de eenzaamheid van hen, die, immer voor elke bedwelmning, in de ge-

schiedenis der tijden een geslacht zullen vormen. waaraan Frankrijk zijn diepste medelijden, zijn eerbiedigste trots en eindeloze eerbetuigingen zal schuldig blijven.....

Plots teruggeplaatst in het midden van een maatschappelijke ordening, waarin zoo velerlei samenstellende elementen van belachelijk en verdacht, nu afschuwwekkend voor hen geworden waren, bekroop deze helden de tragische angst, dat de oorlogslessen misschien onvruchtbaar, het oorlogslijden misschien vergeefs was geweest.....

In verstarrende verbijstering zagen zij toe, schreeuwden hun nooden uit, slaakten hun angstkreet, maar verlamd als zij waren en uitgeput, *griep geen hunner handelend in*. Jacques Chardonne, Luc Dartain, Paul Morand, Louis en Marc Chadourne, Henri Fauconnier, Pierre Drieu la Rochelle, Maurice Betz, Blaise Cendrars en vele anderen, wien het ergerlijk schouwspel ondraaglijk werd, gingen heen, om in vreemde, verre landen vergetelheid te zoeken.

Was het dan verwonderlijk, dat de jongeren, die brandden van verlangen om orde te scheppen in den chaotischen na-oorlogstoestand, verzuimden bij deze laatdunkenden of moedeloozen te rade te gaan?

Zeer zeker niet en het gaat niet aan deze oprechte, energieke jonge mannen geheel verantwoordelijk te stellen voor den verkeerden gang van het filosofisch en litterair gebeuren der volgende jaren. François Mauriac heeft het onlangs ¹⁾ ronduit bekend, hoe dit geslacht noodgedwongen „een geslacht zonder leermeester”, was en zoo ooit, dan was er na den oorlog sprake van een „verraad der clercken”. Bij de algemeene verzaking andererseits, gingen *de jongeren* in hun onervarenheid en onvoldoende verstandelijke vorming tot handelen over. Waar zij ernstig leden onder een gebrek aan algemeene begrippen en beginselen, waar daarmee noodwendig gepaard ging een onjuist inzicht in de menschelijke natuur en de menschelijke krachten, leden al hun oordeelen aan eenzijdigheid, hoe scherp hun intuïtieve zin dikwijls ook mocht zijn. Gevoelsmomenten golden bij voortduring als norm, waar alleen plaats was voor een verstandelijk oordeel. De voorzichtigheid, als welhaast zuiver verstandelijke deugd, werd door hen uitgestooten. Motieven van gramschap, afkeer, verlangen, van opgewektheid of misnoedigheid vervingen de zoo noodige verstandelijke gronden bij hun handelen en zoo werd de schoonheid van hun streven aangevreten door een kanker der eenzijdigheid. Omdat deze nieuw-opgekomen leiders zich wel degelijk rekenschap gaven van de vele lacunes, die er in hun kennis waren, leefde er weinig sympathie voor het zuiver verstandelijke, voor de wetenschap in hen. Zij gaven er zich geen

¹⁾ Zie: *Les Nouvelles Littéraires*. 27 août 1932. *Une génération sans maîtres*.

rekenschap van, hoe groote waarde deze laatste in zich zelf heeft, noch ook welke groote waarde zij voor het geloof vertegenwoordigt. De kunst werd teruggebracht tot uitsluitende gevoelsuiting en men was het er over eens, dat zij geen verstandelijk inzicht veronderstelde. Het werd de glorie-tijd voor de super-realist, die hun aanhangers vooral recruteerden onder den uitersten vleugel van Gide's partijgangers.

Waar de traditie in zijn zuiversten vorm niets anders dan het door de eeuwen heen gesecreteerde kristal der menschelijke wijsheid is, werd de traditie, dat kostbare erfgoed der Fransche beschaving, noodzakelijkerwijze, door deze ongeschoolde denkers verworpen, en deze onvolgroeiden speelden het gevaarlijkste spel van „dilettantisme”, dat de geschiedenis der eeuwen gekend heeft.

En zoo kon de Fransche filosoof Gonzague Truc eenige jaren geleden klagen ¹⁾: „De literatuur van dit oogenblik ondergaat geen enkelen invloed. De schrijvers volgen eigen ingeving en eigen wegen. Bij gebrek aan oorspronkelijkheid, zoeken de jongeren de aandacht te trekken door het bizarre van hun kunst. Zij lijken mij niet voldoende ontwikkeling te bezitten, om door welke gedachte ook bevrucht te kunnen worden. Wat de wijsbegeerte betreft, zij is geheel of vrijwel geheel afwezig uit alles, wat onder het ressort der verbeelding valt; zij is het monopolie van een universitair mandarijnen-corps en dit monopolie heeft voor den modernen kunstenaar niet meer waarde dan dat van de lucifers. Wij gebruiken onze radio en onze vliegmachines uitsluitend om wat spoediger in „Barbarië” te arriveeren.”

De atmosfeer, waarin deze jongeren leefden, was er een, bezwangerd van fermenten van herboren energie: de lucht, die zij ademden, vervulde hun harten van de algemeene zucht naar genot en bezit en, gedreven door een welhaast woeste eerezucht en ontembare aandriften, gingen zij heen ter verovering van het lokkende leven en de hulpbehoevende menschheid.

Het kon niet anders, of zij moesten bij deze geestesgesteldheid in Nietzsche een geestverwant ontdekken. En zoo werd deze met Gide de geestelijke vader van het litterair imperialisme, dat de jaren van 1918 tot 1928 kenmerkte. Bij Nietzsche vonden zij de vergoddelijking van de wilskracht, die er het erfdeel werd genoemd van iederen edelen en vrijen geest.

Bij hem ook vonden zij de wreedste verachting van ieder medelijden, iedere naastenliefde, die er het schamele siersel van zwakke zielen en slavenrassen genoemd werden.

Het was in deze jaren een nieuwe opbloei van de ideeën van den filosoof van Sils-Maria, die zich terecht den Anticrist ge-

¹⁾ Pierre Varillon et Henri Rambaud. *Enquête sur les maîtres de la jeune littérature*. Paris. Bloud et Gay. p. 265 et 266.

noemd had, waar hij zich lijnrecht aan de Evangelie-boodschap had tegenovergesteld. En niet ongegrond was de vrees, dat de hernieuwing der Nietzsche-philosophie in het Fransche gedachtenleven de definitieve scheidingslijn zou beteekenen tusschen de wordende eeuw en de voorgaande tijden, immers een zeer groot deel der intellectueele elite sloot zich onvoorwaardelijk aan bij de aristocratische, autoritaire en harde levensconceptie, aan deze filosofie der omkeering van alle zedelijke waarden ontsproten, terwijl zij tevens iedere democratische gedachte, als aan het Christendom ontleend, verre van zich afwierp.

Hun zonderlinge mentaliteit vindt haar belichaming in een aantal letterkundige thema's, die schering en inslag vormen in den nu gestorven roman uit de na-oorlogsjaren, als: bewondering van geweld en kracht, verheerlijking van de wilskracht, rechtvaardiging van de toorn, verkrachting van soms heilige rechten, verachting voor zwakheid en medelijden, verafgoding van het staatshoofd, dat zijn sociale ordening instelt op practische resultaten, de cultus van het succes.

De synthese van deze veelvuldige gevoelens en ideëen nu werd het *litterair imperialisme*, dat een tiental jaren de Fransche letterkunde wist te beheerschen.

Deze suggestieve benaming, die ik bij M. Ernest Seillière vond, geeft ook de wezenlijke eenheid weer, die ten grondslag lag aan de bonte verscheidenheid van vormen, waarin zoo ontelbare onvolwassen vruchten van het menschelijk denken in de afgelopen jaren tot ons kwamen. Zij doet ons tegelijk het geheel nieuwe element voor oogen komen, dat de kunst dier jaren als nieuw, integreerend deel werd toegevoegd, waardoor dit tijdvak volkomen verschillend werd van alle voorafgaande perioden, zelfs van die, welke dit tijdvak min of meer hadden voorbereid door analoge denkwijze en analoog gevoelsleven.

Maar evenmin als een Stendhal zijn imperialisme aan het leven zijner tijdgenooten wist op te dringen, evenmin als Maurice Barrès er ooit in slaagde zijn soortgelijke levensopvatting aan het gezonde Fransche volksleven te assimileeren, evenzeer zou het imperialisme onzer dagen aan eigen innerlijke tegenspraak, aan eigen anarchie en aan zijn onverenigbaarheid met de eischen der waarachtige menschelijke natuur ten gronde gaan en daarmee zou tegelijk André Gide van het voetstuk van zijn roem gerukt worden. Waarover in een volgend artikel.

Buitenlandsche Letteren

Fransch

MAZELINE (Guy) LES LOUPS. (622) f 20.— N.R.F. Librairie Gallimard, Paris, 1932.

In December regent het prijzen te Parijs. De voornaamste dezer bekroningen is wel de Goncourt-prijs. Hoewel het prijswezen in 't algemeen in discrediet begint te raken, behoudt deze nog een zekere waarde. De voorkeur is dezen winter op *Les Loups* van Guy Mazeline gevallen en het is een gelukkige keuze geweest.

De familie Jobourg, wier interne lotgevallen Mazeline beschrijft, is een familie van wolven, die elkaar uit liefde en haat, uit wellwillendheid en afkeer meedoogenloos en als door de natuur gedrongen in stukken scheuren. Het breed opgezette familiedrama, dat hier met al te groote uitvoerigheid beschreven wordt, is een roman in den ouden trant, te vergelijken met de familiechronieken van Galsworthy. Maar het is een roman van beteekenis, uitstekend van bouw en samenstelling; de figuren zijn overtuigend en menschkundig geteekend, het verloop der handeling is ten einde toe stringent gevolgd en geen oogenblik laat het boek den lezer los uit zijn greep. Hoe „wolfachtig” zich velen der optredende personages ook voordoen, de schrijver heeft licht en schaduw zoo verdeeld dat er een boeiend geheel ontstaan is en men zich interesseert voor deze Jobourg-familie. Er zit ras in, ondanks alles, en het is een bewijs van Mazeline's kunst dat hij den Jobourg-trek in allen zóó karakteristiek heeft doorgevoerd, dat vreemdbloedigen, aangetrouwden voelbaar bij de eersten afsteken. Mazeline heeft werkelijke menschen uitgebeeld, met al hun dwaasheden en verblindingen, met hun hartstochten en verlangens en op natuurlijke wijze deze menschengroep geplaatst rondom een ingrijpend gebeuren, dat hen allen aangaat en verplettert. Nieuwe tendensen, problemen of experimenten zijn er in het werk van dezen twee-en-dertig-jarige niet bemerkbaar.

Een katholieke roman is *Les Loups* niet. Van eenig geloof is geen sprake, tenzij om het nuttelooze, tevergeefsche, huichelachtige ervan te doen uitkomen. Stichtende lectuur is het boek evenmin; men reserveere het voor rijpe, ontwikkelde lezers.

RATEL (Simone) LA MAISON DES BORIES. 13.50 frs. Plon, Paris, 1932.

Ook dezen roman is onlangs een der vele prijzen, die in December toegekend worden, ten deel gevallen. „La Maison des Bories” is een frisch en oorspronkelijk boek, dat men na lezing niet spoedig vergeet. Het is half idylle en half tragedie en litterair is de idylle het belangrijkste. Een rauwe, kwaaddenkende, egoistische Ezau-figuur is gehuwd met een ideeële, uiterst fijnzinnige vrouw, die met haar drie kinderen het zuiverste paradijs beleeft. De idylle der laatsten is beschreven met een helderziend begripen der kinderziel, met een won-

derlijk fijn zintuig voor de moeder-en-kindverhouding, zooals slechts bij vrouwelijke auteurs gevonden wordt. Heel de poëzie der kinderwereld heeft Simone Ratel in dit gedeelte van haar roman opgevangen.

In scherp contrast hiermee staat de huwelijkstragedie. Hier wordt het verhaal onwaarschijnlijk van verbitterde romantiek. De moord-aanslag van Kürstedt, den Finschen gast van enkele weken, die de vrouw van haar Jago wil verlossen, is zeer onwaarschijnlijk. De schrijfster had beter gedaan de idylle voort te zetten. Er hangt een donker fatalisme, een wanhopig pessimisme over het boek, de noodzakelijke achtergrond van alle aan het geloof ontgroeide menschen.

ALAIN: PROPOS SUR L'EDUCATION. 15 frs. Rieder, Paris, 1932.

Het verzamelen van wijsheidsspreuken is een van ouds bekende methode van ontwikkeling: het Oude Testament kent al zulke verzamelingen. Geen enkel schrijver van beteekenis ontkomt er aan, om in zijn werken van die lichtflitsen te strooien, die in een paar woorden op heerlijk-origineele wijze een diepzinnige waarheid condenseeren. Zelfs die anonieme schrijver, die de volkstaal gemaakt heeft, strooit zulke wijsheidsspreuken, spreekwoorden en kernachtige gezegden om zich heen. Geen wonder, dat het tot een litterair genre geworden is. Meestal zit in deze wijsheid ook de magische kracht der schoonheid, al zijn er ook lezers en hoorders, die omdat ze iets van de wijsheid snappen, ook meenen, de schoonheid bemeesterd te hebben. Epictetus, Marcus Aurelius, Thomas à Kempis, Montaigne, Vauvenargues e.a. zullen eeuwig opnieuw gelezen en bewonderd worden.

Het is bovendien een genre, dat nooit kan uitsterven. Altijd zal men weer opnieuw menschen aantreffen, die de waarheid der dingen intuïtief schouwen en tot haar gronden niet kunnen of niet willen doordringen. Van de gezondheid van hun geest hangt het dan af, of ze het ware treffen. Een zoo pure geest als die van Chesterton treft altijd de waarheid op haar kop. Alain heeft den gecontourneerden Franschen geest, is te weinig onbevangen en te veel rationalist, om de waarheid der dingen eenvoudig uit te zingen. Hij vervalt in herhalingen, heeft te lange uitweidingen en te veel hobbies, om volkomen dichter en volkomen wijsheidsleeraar te zijn. Hij wordt dan ook nu en dan vervelend.

O, die verveling! Alain heeft zeer juist gezien, dat de verveling een ontzaglijke opvoedingswaarde heeft, dat het kind alleen leeren kan, als het verveeld wordt. Wie spelende leert, leert ook alleen maar spelen. Daarom kunnen we hem niet kwalijk nemen, als hij ons verveelt. Maar men moet ook in 't kwade maat houden. Er is een verveling, die verzamelt, maar ook een, die verstrooit. De wijsheidsspreukenverzameling, die van de toevallige gedachtenassociaties van

een genialen man afhangt, werkt op den duur altijd vervelend: hij moet te veel geven, om te kunnen concentreren. Wie van zulke lektuur genieten wil, moet zich weten te matigen. Alweer een van de hobbies van Alain: de menschen leeren niet genoeg lezen. Het vervelende lezen moet door de gewoonte worden tot een geïnteresseerd lezen, dat niet meer leest, maar eigen gedachten denkt in het denkverloop van een ander. De eeuwige waarheid der wijsbegeerte, die het noodzakelijk verloop der dingen naspeurt, is hier in een voordeelijker positie, als de spreuken-schrijver, die te veel van zijn eigen inzicht toevoegt. Doch ook deze heeft slechts waarde, als hij dien noodzakelijken draad in zijn gesprekken volgt. Om te leeren lezen, moeten we dus de wijsheidskunstenaars als Alain met mate genieten: we eten niet iederen dag oesters of caviaar en drinken niet drie keer per dag champagne, ook gaan we niet twee keer per dag Rembrandt's Nachtwacht kijken of willen we iederen avond de 5de symphonie van Beethoven genieten. Zoo is Alain een opvoeder in het spreken over de opvoeding zelf; meestal heeft hij gelijk, zoo niet geheel, dan toch ten deele: de specialiteiten vooral zij deze lektuur ten zeerste aanbevolen. De positivistische filosofie, die hier en daar door de ruiten gluurde, beperkt den lezerskring tot menschen met kritisch inzicht.

Duitsch

SCHÄFER (Georg) STRAZSEN FÜHREN AUF UND AB. Roman eines Arbeitlosen. Gilde-Verlag, Köln am Rh., 1932.

Na een hoopgevende inzet stelt ook deze roman teleur. Nu echter niet door een zedelijk of metafysisch tekort, maar door gebrek aan dichtelijke rijkdom.

De schrijver behandelt natuurlijk het werkeloosheidsprobleem en..... dit is merkwaardiger, hij geeft een oplossing, een vrij nuchtere, zakelijke oplossing.

In „ik-vorm" wordt geschilderd, hoe een jonge kerel uit jalouzie een man neerslaat en daardoor in de gevangenis terecht komt. Hij wordt ontslagen, wordt werkeloos en zakt zoo verder en verder af. Tenslotte vindt hij echter een thuis bij 'n armen, katholieken schoenmaker. Daar ontdekt hij weer de hoop en het leven, hij wordt zelfs leider bij de Siedelung, die als oplossing van 't werklozenprobleem geldt.

Het is ontzaglijk jammer, dat de schrijver niet over meer poëtische kracht beschikt, want het is een edel boek. Het is buitengewoon goed bedoeld en de roman zal in de kringen, waarvoor hij bestemd is, ook wel troost brengen, maar ik moet het hier beschouwen als een netwerk en als zoodanig is het danig mislukt.

Vooreerst het is veel te veel een gewilde these gebleven. echt heelemaal warmpjes klaargemaakt voor de gelukkige oplossing.

Dat is ook zichtbaar en voelbaar in de vorm. Hij schrijft de ik-vorm, maar heele bladzijden verdwijnt die „ik” zoo zeer, dat je hem vergeet. 't Wordt een gewoon objectieve aaneenrijging van feiten, totdat je plotseling weer ineens merkt, dat altijd die „ik” nog aan 't vertellen is.

Hij praat ook veel te veel, geeft uiteenzettingen, die heelemaal niet dichtterlijk doorleefd zijn. Het zijn niets dan krantenpraatjes! Hij heeft bijv. zoo iets over Parijs en de Franschen gelezen en dat wordt hier dan braaf ten beste gegeven, net zooals Baedeker het doet. Zoo zijn praatjes over kapitalisme, grootstadapostelen, en andere leuzen.

Het is daarom ook begrijpelijk, dat de spanning in het boek niet bijster groot is, daarvoor is het te zuinig opgezet.

Nog eens: jammer, doodjammer, dat juist dit boek een gebrek aan artisticeit moest verraden, die moordend is.

MAASS (Joachim) DER WIDERSACHER. Roman. Fischer, Berlin, 1932.

Maass verstaat z'n vak. Er gaat een suggestieve kracht uit van zijn taal, die geboeid houdt, hoezeer ook de zaak zelf tegenstaat. Want hij is weer één van de vele Duitsche schrijvers, wier geest proletarisch, vulgair is — of liever hij is één van de menschen, die in de verste verte geen vermoeden hebben van den grondslag der moraal: God! Die menschen weten daar niets meer van, nooit van gehoord. Zij hebben de beteekenis van een waarachtig zedelijk leven niet vergeten door eigen zondeschuld, maar 't zijn stakkers, die als kind er nooit van gehoord hebben en nu zoo goed en zoo kwaad als 't gaat, op eigen houtje, voor zich zelf een nieuwe moraal maken, waarvan de uitgebreidheid afhangt van een rest van zedelijk gevoel dat in die tobbers is blijven leven en de laatste rest is altijd: medelijden, een soort naastenliefde, een rest van een respect om een vrouw op bepaalde oogenblikken, een zekere trouw, een zekere kameraadschappelijkheid. Maar van het zesde gebod is bijna niets meer over, tenzij de vluchtheuvel van het stilhouden voor het absoluut beestachtige: dat nemen ze toch niet; lustmoord, een vrouw in de steek laten, zonder meer, die door hun schuld een kind verwacht, dat vinden ze toch ook schandalig, m.a.w. dat is een rest van enkele zedelijke oer-instincten.

Daarmee moeten ze 't doen, ze hebben niets anders dan die armzalige lompen, die onze goddelooze beschaving hun liet.

Zoo overmant me een gevoel van grenzenlooze weemoed om dezen jongen schrijver Joachim Maass: Wat had hij kunnen zijn en wat is er overgebleven? Doodarme erfgenaam van een armoedigen tijd.

Hij zal ons komen vertellen, wat hij van het leven denkt, interpreteert van een verward, ontredderd, stuurloos geslacht.

Hier is Laska de held, de man, die men beschouwt als een zwakzinnige, maar die is de vaste, sterke, onwrikbare, die altoos op 't juiste moment ingrijpt, onverstoorbaar, „unverletzt an Seele und Leib”; de man, die overal de menschen verdedigt, die het noodig hebben, maar toch dat wordt hier absoluut niet als fout gezien — die er ook lustig op los liefhebbert. Tegenover hem staat Abel, de man van den tijd, met verwarde ideeën, overdreven zelfbewustzijn, die veel dreigt en veel beweert en telkens ook wat onderneemt, maar toch op slot van zake met al z'n ideeën geen sterke figuur is. Hij probeert 't met liefde, moraal, rijkdom en macht, maar hij kan Laska niet aan, n.l. de psyche van dien man is hem de baas en..... dat is zijn geluk.

't Verhaal speelt in een havenstad, midden in een revolutionaire tijd; in een achterbuurt, waar 'n stel menschen bij elkaar wonen, door 't toeval bij elkaar gedreven: sommigen van fatsoenlijke afkomst en afgezaakt, onguere individuen, drinkebroers, slechte vrouwen enz. Men kan onmogelijk een luguberder stel bij elkaar krijgen.

Het boek is goed geschreven, kort en krachtig wordt er getypeerd, zonder veel omhaal van woorden, levenswaar met enkele krachtige streken. Niet overmate helder, maar sterk, vooral door enkele karakteristieke, steeds herhaalde uitdrukkingen, bijv. het „poltern” van Laska en het „gefroren” staan van Abel en de glazen oogen van den smerigen beambte.

Er is een talentvol schrijver aan het woord. Dat maakt het boek des te gevaarlijker. Ik zou het niet iemand willen aanbevelen.

WIBMER-PEDIT (Fanny) DIE SÜNDENKROT. 5.40 M. J. Habbel, Regensburg.

Ziehier een roman, die aan volwassenen zonder meer kan worden aanbevolen. De handeling vindt plaats in een dorp in Oost-Tirol en de schrijfster weet het leven in die streek en de mentaliteit der bewoners zóó sterk uit te beelden, dat alles voor onze oogen begint te leven. Wat geeft het of wij hier in korte trekken een overzicht geven van den inhoud. Het kenmerkende van dit boek is dat de eeuwige strijd tusschen goed en kwaad in den mensch tastbaar en psychologisch volkomen verantwoord aan ons wordt medegedeeld. En te midden van dien dikwijls zoo heftigen strijd staat een jong priester, beziel met den vasten wil zijn geloovigen leniging te brengen in hun zielenood en hen te leeren wat de ware liefde is. Wanneer ons de romans onder de oogen komen, waarin het gaat om intellectuele figuren dan hebben wij steeds bewondering, indien een auteur in zijn opzet is geslaagd. Maar die bewondering is nog grooter wanneer ons, zooals in dit geval door Fanny Wibmer-Pedit, het innerlijk proces van den meer primitieven mensch nader wordt ge-

bracht en wij kunnen meeleven in de geestelijke sfeer van een volk, dat ons overigens vrijwel onbekend is.

Eén verwijt, dat de overigens begaafde schrijfster treft, is de te groote omvang van haar werk, niet omdat zij een boek heeft geschreven van 430 bladzijden (dit behoeft uit letterkundig oogpunt allerminst een bezwaar te zijn) maar omdat zekere fragmenten te langgerekt zijn en hierdoor sterk aan kwaliteit inboeten. Overigens is „Die Sündenkrot” een werk, dat een aanbeveling tot lezen ten volle verdient.

GEISSLER (Horst Wolfiam) LILIAN SORGT FÜR DURCHEINANDER. Roman. Berlin, Scherl, 1932.

Reineke Vos in colbert-costuum. En Jolly Joker, zooals de „held” van het boek heet, houdt van elegant snit! Als zijn voorbeeld weet hij zich zelf te helpen door streken, die evenmin als die van zijn oerovergrootvader, den toets der moraal kunnen doorstaan. Maar een schavuit, die in alles fabelachtig gelukkig leeft en zijn tragische momenten niet mist, staat dat bij gelegenheid zoo slecht niet. Geestig is hij in ieder geval, goedmoedig tevens in zijn geestigheid en in zijn lotgevallen. Voor de moderniteit, de dernier-cri zorgt het in Europa reizend en zich vermakend Amerikaansch milieu. Op het eind komt alles op zijn pooten terecht: de held, die te veel veronachtzamen genomen heeft, leeft weer op en Lilian, die hem zoo hevig door elkander geschud heeft, krijgt de voor haar bestemde schatrijke mag-giblokjesfabrikant. Een paar genoeglijke uren kan iedereen er bij beleven, die zich aan het al te modern décor niet behoeft te ergeren.

Engelsch

GALSWORTHY (John) FLOWERING WILDERNESS. (280) 7/6. William Heineman Ltd. London.

„Het wil ons voorkomen dat Galsworthy's ontwikkeling zich voltrokken heeft”, schreven we een jaar geleden na het verschijnen van „The Maid in Waiting”. Zijn nieuwste roman „Flowering Wilderness” bevestigt dit thans. De Nobelprijswinnaar is een uitstekend verteller gebleven, en op de constructie van den roman zijn geen aanmerkingen te maken. Maar verdieping heeft niet meer plaats, men kan zelfs eenigszins van een teruggang spreken. De conflicten zijn altijd de onderwerpen geweest waarop Galsworthy's kunst zich concentreerde, waardoor hij blijken gaf het leven zoo diep te peilen. Maar juist de conflicten kunnen ons in den nieuwen roman niet bijster overtuigen. Daar is eerst de botsing tusschen Wilfrid Desert en de Londensche society, een eere-conflict. Het is onaannemelijk in onzen nuchteren modernen tijd dat de „society” zooveel ophef zou maken over de gedragingen in Arabië, van Wilfrid.

Daar is het boek niet zuiver, niet levensecht. Aannemelijker, en beter uitgewerkt, is het liefdesconflict tusschen Dinny Cherrell — de „maid” uit „The Maid in Waiting” — en Wilfrid Desert. Dat voelt men aan als iets diep treffends, als iets onoplosbaars, zooals dat geheel in de lijn ligt van Galsworthy en in zijn beste romans tot uiting kwam. Daar blijkt dan ook wel zijn kunstenaarschap.

Maar toch, indien de auteur aan een nieuwe „Saga” werkt, — het boek is nl. een „sequel” op „The Maid in Waiting” en een derde roman zal blijkbaar nog wel volgen — zal deze, gelooven we, niet op het hooge peil komen van The Forsyte Saga.

CATHER (Willa) OBSCURE DESTINIES. (223) 7/6. Cassell & Comp., Ltd., London.

Het groote en gave talent van Willa Cather zoekt vooral de schoonheid in het leven van eenvoudige menschen; zij vereert daarin het nederig heroïsche, en weet daardoor haar figuren beminnelijk en belangrijk te maken. In de verzameling short stories „Obscure Destinies” beschrijft zij het leven van eenvoudige farmers in Westelijk Amerika, dat van Rosicky, die een simplen misstap in Londen beging en later zijn avonturen in Amerika beleefde; dat van „Old Mrs. Harris”, die zoo’n bescheiden plaats innam in de huishouding en wier gevoelsleven zoo fijngevoelig wordt geopenbaard. Het is alles heel eenvoudig, bijna alledaagsch; — groote tooneelen ontbreken, maar door haar observatievermogen, haar knappe karakterbeschrijving en haar liefde voor haar onderwerpen, weet Willa Cather ontroerende kunst te scheppen. Haar geheel aparte stijl stelt haar in staat met weinig trekken een geheel milieu te teekenen. Een aanbevolen boek voor volwassenen.

KNOX (Ronald) BROADCAST MINDS. (275) 7/6. Sheed & Ward, London.

Fel. temperamentvol, en vóór alles, en in alles wetenschappelijk, is de essayist en apologeet father Ronald Knox. Het sterkst is hij wanneer zijn, aan de Goddelijke Waarheid getoetste, intellectualiteit het opneemt tegen a-geloovige of ongeloovige schijnwetenschap. In „Broadcast Minds” stelt hij zijn kritisch standpunt vast tegenover die populaire filosofen en wetenschappelijke sprekers en auteurs, welke via de radio — de B. B. C., — en hun boeken zulk een ontzaglijk groot publiek bereiken. De wetenschappelijke zwakheid, de onjuiste theorieën en conclusies van Julien Huxley, Mencken, Bertrand Russel, Langdon-Davies, Herbert Wells, Gerald Heard, worden kristalhelder en niet zelden fnuikend satirisch aangetoond. Een boek dat elken ontwikkelde ten zeerste kan worden aanbevolen.

Romans en Verhalen

FABRICIUS (Johan) MELODIE DER VERTEN. (375) f 3.90 en f 4.90. Leopold, Den Haag, 1932.

Fabricius heeft het vervolg zijner trilogie, waarvan „Komediante trokken voorbij” het eerste deel vormt, gepubliceerd en de Stadskroniek van Todi voortgezet. Het is dezelfde Fabricius gebleven, de vlotte ensceneerder en fabuleerder der „Komediante”. Zijn luchtige, kleurige verteltoon, zijn sceptische, ironische kijk op de mensen, zijn voorliefde voor pikanterieën en frivoliteiten, zijn scherpe, maar oppervlakkige psychologie, zijn gelukkige vindingrijkheid, zijn gebrek aan religieus bgrip, dit alles vinden we terug in „Melodie der Verten”. Het is talentvolle sensatie-litteratuur, die geheel en al berekend is op den gangbaren smaak. Fabricius is nooit taai of vervelend, nooit zwaar of log, maar nergens ook raakt hij de innerlijkste, gevoeligste vezelen van het hart. Zijn figuren behouden iets schimmigs. Het best is hij weer waar hij feesten en maskerades, verboden liefde-scènes beschrijven kan. Hij is in een verkeerden tijd geboren; aan het hof van Lodewijk XV had hij carrière kunnen maken. Ook dit boek is geen stichtende lectuur. Het viert den zinnenlust en de verholde zoetheid van het verbodene op charmante wijze. Het is in zijn elegant omsluerde immoraliteit een zeer bedenkelijk boek.

HELMAN (Albert) HET EUVEL GODS. (176) Nijgh & van Ditmar, Rotterdam, 1932.

Wie deze sombere „Kortverhalen” van Helman leest en zich zijn vroeger werk herinnert, o.a. „Hart zonder Land”, zal moeten toegeven dat hij als verteller gewonnen heeft, dat hij alle te litteraire allure heeft afgelegd, dat hij zinrijker, natuurlijker, breeder en dieper van menselijkheid is geworden. Maar tevens wordt het duidelijk uit dezen bundel, dat hij niet meer tot de „onzen” hoort, dat hij zijn vroegere levensopvattingen heeft vaarwelgezegd. Hoe vaag en duister hij zich ook uitdrukt, dit boekje lijkt mij een afscheid van zijn Godsgeloof en daardoor is het voor mij geladen met een dubbele tragiek. Dit zou hier niet vermeld hoeven te worden, indien de schrijver dit werkje niet als een openlijke kondgeving bedoelde. Het is geen boek „voor kinderen of voor stille vromen”. Het zijn herinneringen en verbeeldingen van iemand die, zoo niet verpletterd, dan toch gekneusd werd door den druk van tijd en omgeving. Het is pijnlijke lectuur en wij zouden onzen lezers de bitterheid dezer lezing willen besparen.

JONG (A. M. de) DE DOOD VAN DE PATRIARCH. (120) f 2.50 en f 7.50. Queirido, Amsterdam, 1932.

De schrijver die eenmaal triomfen vierde met „Merijntje Gijsen” heeft langzaam zijn roem zien tanen. Hij schrijft met de kracht der wanhoop om zich staande te houden. „De Dood van de Patriarch” is wellicht beter dan zijn latere werken. Toch is ook deze novelle

een eigenaardig mengsel van romantiekierigheid en botte vleeschlust. De zigeunerin Maja is zóó uit het oude romantische tooneel gesprongen. Naast deze schoone, bedorven, alle situaties beheerschen- de Maja (waar haalt de schrijver ze in 's hemels naam vandaan?) staat de doodgewone schooier Janus. Janus en Maja! De patriarch kookt en gist en kwijlt van vleeschlust — de Jong kan het ons maar niet dikwijls genoeg zeggen. Het is al te bot. A. M. de Jong is een verwoed beschrijver: hij beschrijft U haarfijn neus, mond, oogen, wenkbrauwen, heel de gezichtsinventaris zijner helden. De afschuwelijkheden van dezen Patriarch, die de schrijver heel gewoon schijnt te vinden, eischen een stevig voorbehoud. Het boekje is niet gedrukt, maar gereproduceerd naar het authentieke handschrift.

VAN WIJHE-SMEDING (Alie) NAAKTE WAARHEID. (640) f 4.90 en f 5.90. Nijg & van Ditmar. Rotterdam.

Het is voor een Domineesvrouw in Holland volslagen onmogelijk de naakte waarheid te onthullen, ofschoon Alie van Wijhe-Smeding het er verder dan wenschelijk is, in gebracht heeft. De naakte waarheid is trouwens litterair volkomen onbelangrijk. En daarom is dit boek een misgreep. Dit aanschouwelijk onderwijs zondigt tegen den elementairsten smaak. „C'est pire qu'un crime, c'est une faute.” De auteur heeft haar toch al gore stof niet uit de sfeer der banale werkelijkheid weten te heffen. Hoe een schrijfster 640 bladzijden lang in dit onsmakelijk gezelschap kan doorbrengen, is mij onbegrijpelijk. Het verschijnen van dit boek is te betreuren. Het is er een dat winkelmisjes en verpleegsters, en hun mannelijke parallels, druk aan elkaar uitleenen. Het is een wansmakelijk boek dat wij in niemands handen wenschen.

FALLADA (Hans) WAT NU, KLEINE MAN? (350) f 2.90 en f 3.75. Vert. door Nico Rost, Servire, Den Haag, 1932.

Dit zeer knappe werk van den talentvollen schrijver Hans Fallada, is, onmiddellijk na zijn eerste verschijnen in het Duitsch, vertaald in het Nederlandsch. Het is de roman van den typischen Berlijnschen bediende-proletariër. Het boek is van een innige, warme mensche- lijkheid doortrokken en vervolgt de alledaagsche lotgevallen van dit verarmende echtpaar met een zeldzame indringendheid en scherpte. In een onzer vorige nummers plaatsten wij reeds een recensie op de Duitse uitgave. Al de Godvergetenheid, al de gebondenheid aan de stof, aan de zorg om het dagelijksch brood, die het hedendaagsche grootstad-leven tot een verschrikking maken, is in dit boek vleesch en bloed geworden. Het is een tijdsdocument van waarde. Fallada weet helaas! geen beter of hooger uitzicht in deze zinloze menschen- ellende. God en Christus zijn volkomen vreemd aan dit boek. Wegens zijn rauw realisme is het streng voorbehouden voor rijpe, ontwik- kelde lezers.

FEUCHTVANGER (Lion) DE JOOD VAN ROME. Historische roman in vijf boeken. f 2.60 en f 3.25. I Rome; II Galilea; III Caesarea; IV Alexandria; V Jerusalem. Vertaald door Nico Rost. Querido, Amsterdam, 1932.

In de geromantiseerde geschiedenis van den schrijver der Joodsche oorlogen, Flavius Josephus, toont ons Feuchtwanger de eeuwige strijd om „het samensmelten van de wijsheid van het Oosten met de techniek van het Westen”, den strijd ook tusschen het fanatieke nationalisme en het verlicht wereldburgerdom. Flavius Josephus staat op de scheidingslijn dezer twee werelden, voelt den hartedrang naar de wijsheid en ingetogenheid van het Oosten en ondergaat de fascinatie van het technisch, juridisch, militair en finantieel zoo zelf-verzekerde Westen. Geen bevrediging van geschiedkundige nieuwsgierigheid bedoelt hij — al zal er ook veel wetenschap in verwerkt zijn —, maar het streven naar de nog zoo volmaakt hopelooze doordringing van het overwinnende Westen, dat onder moet gaan in zijn overwinning, en het overwonnen Oosten, dat in de sterke burcht van zijn geest zoo absoluut onoverwinnelijk is. Zoozeer blijft het toch nog historisch, dat over het Christendom met geen enkel woord gerept wordt; zoozeer ook historisch, dat ondanks zijn sexueele ongereptheid, de dingen toch zoo duidelijk, desnoods wat ruw gezegd worden, dat het voor onontwikkelden ongeschikte lectuur vormt. Ontwikkelden daarentegen zullen het boek met spanning en met vrucht lezen.

ZAMACOIS (Eduardo) MET SPADE EN DOLK. Naar het Spaansch door Dr. Maik Brouwer. f 3.90 en f 4.90. Leidsche Uitgeversmij., Leiden.

Dit boek draagt als ondertitel „Het tragische leven der Castiliaansche landbevolking”. Het is voor het eerst, dat wij een „Spaansche landelijke roman”, althans in deze uitgesproken opzet, onder de oogen krijgen. En aanstonds treft weer die bijna universeele onderscheiding: De primitieve levenshouding. Neem de werken der Scandinaviërs over de fjordenbevolking, neem de landelijke romans der Duitschers en Franschen, in allen treedt dit verschijnsel sterk naar voren. Zelfs Nederland levert in dit opzicht voorbeelden te over. Dragen, om slechts bij een voorbeeld te blijven, de personen in de boeken van Anton Coolen niet naast hun katholiciteit nog een zeker oer-instinct met zich om, dat de intellectueel, meer in het algemeen de stedeling, vreemd is?

Dit kenmerk treedt sterk op den voorgrond in „Met spade en dolk”. Het boek is tot een meesterwerk geworden door de buitengewoon gave uitbeelding, die Zamaicos aan zijn figuren heeft weten te geven. De langzaam groeiende haat van Manuel Santayo ten opzichte van zijn jongeren broer, een haat die zich mededeelt aan heel het gezin, wordt tot een beklemming, die ten slotte eindigt in een gruwzame moord. De vele wreedheden, die in het verhaal plaats vinden, wekken in den aanvang een afstootenden indruk maar de

teekening door Zamaicos is toch van dien aard, dat wij tot de onvoorwaardelijke erkenning komen met een boek te doen te hebben dat zeer bijzondere, beeldende kwaliteiten bezit. Castilië wordt niet interessant, ook niet pittoresque. Integendeel het wordt koud en wreed, wij vreezen bijna niet meer met menschen te doen te hebben totdat het talent van de schrijver ons ook het goede laat zien, zelfs nog in den verdierlijkten Manuel Santoyo.

Dit boek is litteratuur, maar opzet en handeling dwingen tot een streng voorbehoud voor ervaren lezers.

GOLDING (Louis) DE MAGNOLIA-STRAAT. Vert. door J. Wink-Nijhuis. f 2.90 en f 3.75. Holkema en Warendorf, Amsterdam.

De Magnolia-sstraat wordt aan de ééne zijde bewoond door Christenen, aan de andere zijde door Joden. Er bestaat een zeer groot verschil tusschen deze beide groepen, een verschil dat zich zelfs voortzet tijdens de diepe beroering van den grooten wereldoorlog. Louis Golding laat het leven in die straat aan ons voorbijtrekken in een periode die loopt van 1920 tot aan 1930. De aandoeningen, individueel en gemeenschappelijk, van de bewoners in deze onbekende straat in een Engelsche stad werken diep op ons in. Zelden hebben wij een boek gelezen in de nieuwere Engelsche literatuur dat in zijn opzet zoo volkomen een afschaduwing was van Dickens, zij het dan in modernen zin. Juist dit veroorzaakt dat het boek een aantrekkelijke variatie vormt op de gewone producten, die ons vanuit Engeland worden voorgezet. Eigenlijk is deze roman een soort kroniek van de voor haar bewoners belangrijke gebeurtenissen in de Magnoliastraat. Het klinkt wellicht vreemd, maar ondanks deze beperking die de schrijver zich heeft opgelegd, is een boek gegroeid dat méér dan gewone kwaliteiten bezit. Ieder leven, ieder onaanzienlijk leven krijgt kleur en interesseert ons. Volwassenen.

DOOLAARD (A. den) DE WITTE STILTE. Roman. (221) Strengholt, Amsterdam.

Met „De Druivenplukkers” heeft Den Doolaard tot nu toe wel het beste gegeven van wat hij geven kon. „De Witte Stille” is geen vooruitgang op zijn vroeger oeuvre. Hij reikt hier hooger dan hij reiken kan en vertilt zich, evenals bij „De laatste Ronde”. De schimmen die zich in deze witte stille der Fransch-Zwitsersche bergen bewegen, zijn koud en bloedloos als de toppen die zij bestijgen willen; zij interesseeren den lezer maar matig. De warmst levende en menschelijkste van Den Doolaard’s creaturen is nog Suzanne, het eenvoudige vrouwtje van den gids. Het romantiekerege verleden der heldin maakt het verhaal nog onwaarschijnlijker. De schrijver komt niet los van het melodramatische; het geheel doet bovendien zoo onwaarschijnlijk aan dat men geen oogenblik de illusie eener werkelijke mensche-lijkheid beleeft. Den Doolaard weet ongetwijfeld te schrijven: zijn schrijfkunst is bewonderenswaardig, maar wat heeft men aan schrijfkunst, wanneer de magische

kracht tot het oproepen van menschen ontbreekt. Dit boek is geen schoone verbeelding, geen droom, geen sprookje, geen schrijnend stuk menselijkheid geworden, maar een schimmig verhaal. De sterke erotiek maakt het geen haar bloedwarmer of hartstochtelijker. Wegens allerlei erotische intimiteiten zij het boek voorbehouden voor rijpe, ontwikkelde menschen.

JOSSELING DE JONG (H. K. R. de) HET ANTWOORD. (224) J. M. Meulenhoff, Amsterdam.

Van den man en de vrouw, die in dezen roman de hoofdpersonen zijn, lijkt ons de vrouw het best geteekend. De geestestoestand van de eenigszins mismaakte Veronica is zuiver aangevoeld, haar gedragingen zijn psychologisch verantwoord; haar strijd om het geluk is aangrijpend. Vanzelfsprekend moest haar figuur wel duidelijker uitkomen, wijl haar levensgeschiedenis wordt verhaald vanaf haar kinderjaren, en haar ontwikkelingsgang dus vanaf het prille begin is te volgen. Rudolf verschijnt eerst in haar leven — en in het boek — wanneer hij reeds volwassen is. Maar al maakt de lezer dan eerst op dit tijdstip met hem kennis, toch is ook zijn uitbeelding zoodanig, dat het probleem van Veronica's levensstrijd er niet door verzwakt wordt.

Eenigszins onaannemelijk is echter dat Rudolf in zijn passie voor Marie, eigenlijk steeds Veronica voor zich waant. Dit is door het schuldbewustzijn, dat dan ontstaat, toch niet wel mogelijk. Overigens is dit een vrij goed geschreven karakterroman.

Voorbehoud is vereischt voor goed ontwikkelde volwassenen.

VEEN (Piet van) DE ONTWAKENDE STAD. (358) f 3.90 en f 4.90. Leopold, Den Haag.

Ontegenzeggelijk is het beeld dat de schrijver geeft van Rotterdam in de jaren 1895-1896 veelzijdig: alle uitingen van het stadsleven zijn er in verwerkt, — de interieurs der rijken, de huisgezinnen der armen in de sloppen, het leven op straat, de arbeid in de haven, de expansie der stad, de sociale toestanden, waarvan vooral de ingekankerde drinkgewoonten onder de havenarbeiders. Van de verschillende standen heeft de auteur enkele vertegenwoordigers gekozen; eenige phasen uit hun leven vormen een tamelijk aaneengeschakeld verhaal. In de keuze zijner figuren is hij tamelijk gelukkig geweest; zoo heeft hij door een schilder in zijn roman op te nemen, gelegenheid de schoonheid van stad en haven te laten uitkomen, door de opname van een journalist-verslaggever het onstuimige, bruisende leven van de stad, die zich voortdurend uitbreidt en steeds meer bevolkt wordt. Zijn figuren heeft hij bovendien een zekere persoonlijkheid weten te geven, zoodat zij geen typen geworden zijn.

Toch bevredigt de roman niet geheel. De uitbeelding van het veelzijdige, geweldige, intense leven van een grootstad in wording had een fel epos moeten worden. Maar „De Ontwakende Stad” is te tam, te mak; onwillekeurig gaat men bedenken wat een auteur als Querido wel van een dergelijk gegeven gemaakt zou hebben. Het wil ons voorkomen dat Piet van Veen zijn onderwerp niet geheel aangekund heeft, al kan talent hem niet ontzegd worden. Volwassenen.

MAN (Herman de) MARIA EN HAAR TIMMERMAN. (239) f 2.75 en f 3.50. Teulings, Den Bosch, 1932.

Herman de Man heeft een pretentieloos boekje gepubliceerd dat hij „Maria en haar Timmerman” noemt, een boekje van zuiver katholieke inspiratie. Het begin met die onmogelijke scène van de deftige jonge dame, die haar geliefde in het klooster moet achterlaten, is weinig aanlokkelijk, doch langzamerhand komt de schrijver op dreef. De timmerman is een aanvaardbaar type en ook Maria, hoewel wat kleurloos, wordt het type van een eenvoudig, godsdienstig meisje. De innerlijke omkeer van Chris, die kloosterbroeder wordt, is te accepteren. had

echter dieper en overtuigender kunnen beschreven worden. Doch we willen vrede hebben met het gebodene. Het boekje had gewonnen, wanneer de timmerman minder luidruchtig als een rauwe klant optrad; dan zouden we gemakkelijker in Maria's liefde gelooven. Er is reeds vaak op de eigenaardige Pallietertaal van Herman de Man gewezen en niet ten onrechte, dunkt ons. De voorliefde voor het pittoreske is een gevaar, dat de schrijver gemakkelijk vermijden kan. Volwassenen.

BRUNING (Henri) DE VRAAT VAN HET GELUK. (30) H. J. Bruning, Amsterdam, (Z.)

Den naam Henri Bruning, die nog altijd een hoopvolle verwachting beteekent, heeft men de laatste jaren zelden ontmoet. Die naam is gebonden aan enkele gedichten die reeds in bloemlezingen staan. Mocht hij in die aanvankelijke richting doorgaan, het zou ons liever wezen dan dat hij zijn talent beproeft aan schetsen en shortstories als in dit bundeltje verzameld. Van de vijf stukjes die hij gezamenlijk „De Vraat van het Geluk” doopt, is er, onzes inziens, èèn dat werkelijk goed is: „Het zoete Tasten”, een kostschool-verhaal, dat fijn geobserveerd en met scherp zielkundigen blik geschreven is. Het zou de goed geslaagde inzet van een verderen roman kunnen zijn. Bruning's eigenaardige liefhebberij in terloopsche bij-opmerkingen verraadt zich ook hier in tusschenhaaksche vraagteekens, correcties en notities.

ROLL-ANKER (Nini) DE GROOTE PRIJSVRAAG. Vert. door W. Quanjer-Stelman. (253) f 2.90 en f 3.90. Van Kampen & Zoon, A'dam.

Dit boek voert ons binnen in de welbekende wereld der Noorsche kleinsteden, waar handelsfamilies, consuls en dokters de aristocratie vormen en waar het Christendom nog voortleeft in wat versleten fatsoensvormen en zoo een schamel omhulsel aan een geciviliseerd ongeloof biedt. Wat humanistisch natrualisme is de wijsheid, waarmee de schrijfster haar heldin laat optreden en door het leven gaan. Het boek is vlot van compositie en opbouw en goed geschreven. Het is eigenlijk een pleidooi tegen het tweede huwelijk van iemand, die gescheiden is en reeds kinderen heeft. De verdeeldheid van den man in zijn liefde voor stiefmoeder en kinderen, de strijd der vrouw om de kinderen te veroveren zijn pijnlijk juist weergegeven. Maar het is alles „vieux jeu”; we hebben dit soort problemen in goede burgerfamilies reeds zoo vaak gelezen dat het interesse daarvoor kwijnt. En de levenswijsheid der Noren is doorgaans hopeloos oppervlakkig. Goede ontspanningslectuur voor niet te jonge mensen.

KARAWAJEWA (Anna) FABRIEK. Vert. door S. van Praag. (328) Ned. Keurboekerij, A'dam, 1932.

„Fabriek” is een nieuw-Russische roman, waarin de vestiging van het communisme in een afgelegen Russisch dorp verhaald wordt. De oprichting der „fabriek” is het concrete symbool dezer omwenteling. Anna Karawajewa is een vurige propagandiste der nieuwe ideeën en het valt haar gemakkelijk dit nieuwe in de bekoorlijkste kleuren te schilderen. Merkwaardig! In deze sovjetromans is de moezjik een summum van domheid, ruwheid, hebzucht, bijgeloof, kortom een aller-verachtelijkst wezen, diezelfde moezjik, die in de werken van Toergjef, Tolstoi en Dostojefski in een mystieken nimbus optreedt. Wat is er gebleven van de befaamde „Russische ziel”? Als massabeschrijving is dit boek goed geslaagd. Maar het is zeer eenzijdig: deze Russische boeren schijnen niets anders te doen dan elkaar uitschelden, behalve een of ander nobele verlichte, die onmiddellijk partijgenoot wordt. Diepere, blijvende waarde heeft het werk niet. Wegens de groote openhartigheid, waarmede kameraad Karawajewa over alles en nog wat schrijft en wegens zijn tastbare tendens, blijve het boek voorbehouden voor ontwikkelde volwassen lezers.

KACHINA (Anna) GEEF MIJ EEN KIND. Roman. (207) Strengolt, Amsterdam.

Anna Kachina is een geboren Russin die in Frankrijk woont en Fransche boeken schrijft. De welwillende inleiding die Marcel Prévost voor haar bovengenoemden roman plaatst, kan ons niet met het boek verzoenen. Het doet een beetje onnoozel aan in verband met Anna Kachina de groote Russische schrijvers te noemen. Zij is geen groote schrijfster, maar een schrijvende dame zooals er tientallen zijn. Dit nogal schaamteloos product bezit geen enkele kwaliteit die het boven honderd andere sensatieromans uitheft. Het is hopeloos onecht. De schrijfster of het gefingeerde personage dat haar belijdenissen te boek stelt, houdt ervan zich als een naieven, candieden engel te doen beschouwen, terwijl de lezer al spoedig beseft met een hysterische, door haar sexe gekwelde te doen te hebben. Er zijn in haar veel sterker verlangens dan naar een kind. Het is een waardeloos boek, dat nooit opgang zou maken of voor vertaling in aanmerking zou komen, indien het vrijmoedige, (om het zacht te zeggen,) der bekentenis, het pikante van zulk een thema niet een uitgebreiden lezerskring verzekerde.

SMITH (Helen Zenna) VROUWEN IN NOOD. (285) f 3.50. Vert. door Yge Toppema. Schuyt, Alkmaar, 1932.

De schrijfster van dit boek schijnt een reactie te zijn op de sentimenteel-romantische dames, wier boeken bij dozijnen in 't Nederlandsch vertaald worden. Maar het is een wat gepeperde reactie. Dan nog liever Ruby Ayres, Margaret Pedler etc. „Vrouwen in Nood”, een boek dat litterair volkomen waardeloos is, is voor een damesboek wat erg onbeschaamd. De schrijfster vindt al die dingen, waar sommige menschen nog aan hechten als godsdienst, moraal en deugd, maar oude rommel die uitgediend heeft. Het doet een beetje zielig aan een Engelsche dame, die een romannetje kan schrijven, met echtbreuk bijvb. te zien koketteeren. Het gaat haar niet goed af. Als het boek eenig succes gehad heeft in Engeland, wat ik betwijfel, is dit louter te danken aan het schunnige dat er rijkelijk in geëtaled wordt. De schrijvende dame wringt haar troebelen geest in allerlei kronkelingen om de lezers toch maar te overtuigen hoe onvrouwelijk zij is en wat een durf zij heeft. Ik kan me niet voorstellen dat eenig normaal voelend mensch dit boek met genoegen kan lezen. Het is een schaamteloos prul.

THORWALDSON (Einar) DE LUCIFER-KONING. Geautoriseerde vertaling van J. van Riensema. f 1.50 en f 2.25. Scheltens en Giltay, Amsterdam.

Wie, zooals ik, dit boek ter hand neemt, om wat bijzonders te vernemen over het leven en den dood van den Luciferkoning Kreuger, komt teleurgesteld uit. Zelfs als de feiten, die hier verhaald worden en die niet in de kranten gestaan hebben, waar zijn, is zoo'n leven nog oninteressant. Zelfs als misdadiger is Kreuger niet eens geniaal. Wordt dan werkelijk onze maatschappij door zulke oppervlakkige schurken geleid? En wat moet een samenleving rot zijn, die zulke wangedrochten niet automatisch uitschakelt, maar hen in de gelegenheid stelt een wereldbeheerschende positie in te nemen! Hoe lang nog! De beschrijving van Kreuger's liefdesleven maakt dit boek tot ongeschikte lectuur voor jongeren.

WALLACE (Edgar) DE DUIVEL. Vertaling van A. Vuerhard-Berkhout. f 1.25 en f 1.90. Bruna, Utrecht.

Wallace wordt in een caricatuur afgebeeld als de man met een hoeveelheid schrijfhanden. Of hij werkelijk „nègres” gebruikt heeft, dan wel of hij zooveel romans zelf heeft kunnen schrijven, doet weinig ter zake: een feit is, dat er onder zijn werken veel namaak voorkomt. Iemand kan ook zich zelf, zijn eigen talent

imiteren! Tot deze soort imitatie behoort ook *De Duivel*. Bij de vele betere werken, die Wallace geschreven heeft, zou het geen verlies zijn als dit aan de vergetelheid werd prijsgegeven. Waarschijnlijk echter zal het onder de Wallace-bewonderaars toch nog wel een bescheiden lezerskring vinden. *Habeant sibi!*

GERARD (Louise) *EEN ZONDERLINGE JONGE MAN*. (239) Vert. door Jkvr. Henr. Rappard. f 2.25 en f 2.90. De Combinatie, R'dam, 1932.

Het verwondert mij dat de Engelsche regeering geen onderzoek naar de hersen-toestand van Louise Gérard laat instellen, aangezien zij het land overstroomt met een vloedgolf van zulke wonderbaarlijkheden, dat het een landsgevaar zou kunnen worden. Het lezen van deze schrijfster heeft iets onweerstaanbaar vermakelijks: zij fantaseert zulke monstrueuze onmogelijkheden bijeen, dat de oude ridderromans er speelgoed bij zijn. Op bladz. 221 van dit boek schrijft zij: „Haar stem klonk zoo koud, dat ze voor een oogenblik de woorden op zijn tong deed bevriezen”. Dit is wel het sterkste naturalisme dat ik ooit gelezen heb. Het toppunt van spanning bereikt het boek, wanneer een koeli een auto met vier schurken erin in de ziedende krater van een vulkaan rijdt, zelf den dood kiezend om ook de schurken te kunnen straffen. Voor Louise Gérard is zooiets een wisselwasje. Voor wie ernstig bedoelde onzin wil lezen, is dit een kostbaar boek. Volwassenen.

IVANS. *AVONTURIERS*. Uit het leven van een Hollandschen detective. (Dennenberg-serie 6.) f 1.25 en f 1.90. Bruna, Utrecht.

Detective-romans en speciaal Ivans in ons land hebben hun vasten lezerskring gevonden. Zoolang er geen bijzondere redenen zijn voor afkeuring of zoolang niet een getalenteerd schrijver het genre tot een kunstwerk omschept, hebben afkeuring en aanbeveling weinig beteekenis. De *Avonturiers* zijn niet beter of slechter dan hun kameraden en zullen hun weg wel vinden. In 't algemeen moet men de overwoeking van deze soort zuiver ontspanningslectuur zeker betreuren en waar 't pas geeft, de verwoeden aanraden „ter ontspanning” ook eens een ernstig boek ter hand te nemen en uit te lezen.

BRIDGES (Victor) *OM DE KONINGIN*. (402) f 1.75 en f 2.50. Vertaling van F. van Velsen. Het Nederlandsche Boekhuis, Tilburg.

De zonderlinge, ridderlijke, schatrijke Engelschman, die een jongmeisje uit benarde omstandigheden redt en haar ook verder de behulpzame hand biedt, is geen vreemde figuur in de gewone ontspanningslectuur. Hij is in den regel een „gentlemen” tot in de toppen van zijn vingers en daarmede hebben wij de held van dit boeiende verhaal reeds voldoende aangeduid. De dame, welke hij van haar vervolgers redt is toevallig een koningin, maar dat verdubbelt juist de toewijding van Lord Tony (al zijn andere mooie namen zullen wij maar niet opnoemen) en maakt het boek tot een alleraardigste geschiedenis voor iedereen.

TRADER HORN en LEWIS (Etheldera) *TRADER HORN*. (311) f 2.50 en f 3.50. Geautoriseerde vert. door P. Raeskin. Scheltema & Giltay. A'dam.

Om zich werkelijk een goed denkbeeld te kunnen vormen, van al het wondermooie, dat Afrika's kusten en tropische wateren moeten bezitten, zou men toch wel een ander boek kunnen lezen dan *Trader Horn*. Hier en daar boeien de beschrijvingen wel, o.a. de tocht naar het Pyramideneiland, en het relaas van het duiken naar de gezonken boot: de „*Empress of India*”. Over het algemeen is goed te merken, dat de schrijver geen ontwikkeld persoon is, de stijl is hoekig, hetgeen waarschijnlijk eenigszins aan de vertaling te wijten is. En er zit geen loopende lijn in het boek. De vele optredende personen zijn lastig uit elkaar te houden. De Franschen zijn in geen enkel opzicht *Trader Horn's* vrienden, zij krijgen heel wat op hun kerfstok. Om den eigenaardigen uitleg hier en daar van het Katholieke Geloof en de telkens herhaalde regels, waarin van harems sprake is, is het boek slechts geschikt voor volwassenen.

Het Britsche Drama en Tooneel

door P. W. ASSMANN.

Een der beste kenners van het Engelsche drama, het theater en beider geschiedenis, Prof. Allardyce Nicoll, heeft eenige maanden geleden de herziening van zijn werk over het Britsche drama voltooid en dit opnieuw in het licht gegeven.¹⁾ Bedoeld voor den behoorlijk ontwikkelde leek, is het diens kennismaking er mee ten volle waard: niet te uitgebreid, maar steeds wetenschappelijk wordt een gematigd kritisch overzicht gegeven van drama en tooneel vanaf de middeleeuwen tot op heden, waarbij de moderne tijd het uitgebreidst behandeld wordt, terwijl steeds gewezen wordt op het verband tusschen de Britsche en de continentale dramatische stroomingen. Terecht is de auteur bij het samenstellen van zijn boek uitgegaan van de waarheid, dat een werkelijk en volledig begrip van het drama van een bepaalden tijd niet mogelijk is, wanneer eenige kennis ontbreekt van de toeschouwers waarvoor het werd geschreven, van de theaters waarin het werd opgevoerd en der karakteristieken van den tijd waarin het ontstond. Voorafgaand aan de groote hoofdstukken zijn overzichten geplaatst van deze onderdeelen. Derhalve is het boek ook geen zuiver litteraire studie — het dramatisch werk van b.v. Wordsworth, Shelly, Coleridge, Byron, Tennyson en Swinburne wordt dan ook niet omstandig behandeld; deze dichters schreven immers meer voor „the closet” dan voor het tooneel, — het is een historische studie der Britsche theater-dramatische litteratuur.

Nicoll's opvattingen verklaren ook waarom soms tragedies en comedies, die, uit litterair oogpunt bezien, groote kunstwerken zijn, vergelijkender wijs niet zoo uitgebreid behandeld worden als het werk van minder gehalte; dit laatste toch is dikwijls veel typeerder voor de algemeene tendenzen van een bepaald tijdvak. Shakespeare's tragedies zijn niet werkelijk typeerend voor de Elizabethaansche en Jacobietische perioden, — wegens Shakespeare's boven den tijd staande genialiteit. Indien we zoeken naar de breede stroomen, die stil en diep van aera naar aera vloeien, moet dikwijls studie gemaakt worden van mindere tijdgenooten en hun scheppingen.

Door in zijn geschiedenis van het drama ook die van het tooneel te betrekken, en zelfs het publiek te bespreken dat in de opeenvolgende tijden de schouwburgen bevolkte, blijkt welk een tamelijk nauw verband daartusschen bestond. De wijzigingen in de samenstelling van het publiek in de eerste helft der 18e eeuw, b.v., waren oorzaak dat een verandering plaats had in den aard van het drama. Wyl koningin Anna en de eerste George zich weinig of niet voor het tooneel interesseerden, raakten de auteurs — en spelers — hun tot dien tijd natuurlijke beschermers kwijt, en moesten zij zich meer dan vroeger tot het publiek wenden en op diens mentaliteit reageeren. Dit publiek had zich in zijn samenstelling gewijzigd. Vele

¹⁾ Allardyce Nicoll: *British Drama. An historical survey from the beginnings to the present time.* Third Edition revised. (532) 10/6. George G. Harrap & Company Ltd., London.

aristocratische families waren verarmd, gedeeltelijk door excessen in den tijd van den „Merry Monarch”, deels door geldelijke verliezen gedurende de woelige dagen, voorafgaand aan de regeering van koningin Anna. De aristocratie kon de aansluiting bij zich van den rijken middenstand niet langer weigeren, de leden daarvan begonnen ook het theater te bevolken, dat gedurende de 17e eeuw de „plaything of society” was geweest. De nieuwe bezoekers handhaafden in hun houding ten opzichte van het theater min of meer hun puriteinsche opvattingen. Het resultaat was dat de „comedy of manners” aanvankelijk nog wel gehandhaafd bleef, — Shadwell, Dryden, Etherege, Wycherley, Congreve en Ravenscroft, bleven gewild, — maar de nieuwere elementen gingen ook moralisaties op prijs stellen; onder den invloed van hun smaak deed het sentimenteele zijn intrede. In de tweede helft der eeuw was het pleit volledig beslecht ten gunste van de „sentimental movement”.

De 18e eeuw kenmerkte zich overigens door een opbloei van de pseudo-klassieke tragedie, voor zoover bij dit verstarde drama van een bloei kan gesproken worden. Hoe technisch juister een auteur er in slaagde de klassieken te imiteeren, hoe hooger zijn kunstenaarschap werd aangeslagen. Angstvallig werd vastgehouden aan de drie eenheden van tijd, plaats en handeling. Feitelijk is slechts een enkel werkelijk kunstwerk in dit genre geschreven: de pseudo-klassieke tragedie „Cato” van Joseph Addison. In het midden der eeuw ontving het genre even een frissche impuls door het werk van James Thomson, de auteur van „The Seasons”. Zijn dramatisch oeuvre is niet zeer sterk, maar het is oorspronkelijker dan dat van de meeste zijner tijdgenooten, wijl hij in de pseudo-klassieke tragedie romantische elementen opnam. Thomson kan dan ook beschouwd worden als een der voorloppers van de „romantic movement”.

Als voornaamste vertegenwoordigers van de pathetische school kan Nicholas Rowe beschouwd worden, door zijn „Tamerlane” en de „Tragedy of Jane Shore”. Hij wist roerende situaties te scheppen, schreef goed klinkende, zij het niet zeer krachtige, blanke verzen, en slaagde er over het algemeen in, aannemelijke personages te creëren. Rowe's tragedies behooren tot de beste die gedurende meer dan een halve eeuw geschreven werden.

Typeerend voor de 18e eeuw is ook de opkomst van de „ballad-opera”; zij is te beschouwen als een reactie op de zware tragedie. Na geluisterd te hebben naar het monotone dreunen der tragedie, stroomde men naar de opera. De eerste der daar opgevoerde stukken is de bekende „The Beggar's Opera” (1728) van John Gay, de eerste van een reeks dergelijke werken, die tot op onzen tijd loopt.

In Mackenzie's „The Man of Feeling” en in Richardson's „Pamela” uit zich het sentimenteele in zijn zwakkere vormen: een onmannelijk medelijden, een gebrek aan energie en soms een zekere puriteinsche huichelarij. Een dergelijk sentimentalisme komt tot uiting in talloze tooneelwerken van de „sentimental school”. Gun-

stig steekt hier tegen af de „true sentimentalism” van Richard Steele. Hij geloofde in huiselijk geluk, in ware liefde, in de goedheid van het menselijk hart; zijn meditaties zijn gezond en sterk van gedachte. Dit alles wordt dan ook gevonden in zijn dramatisch werk, als „The lying Lover” en „The Funeral”, waarin hij op sterke wijze uiting geeft o.a. aan zijn haat tegen huichelarij, en diep binnendringt in de „realms of emotion” en „serious reflection”.

Het kon natuurlijk niet uitblijven dat tegen het typisch sentimenteele drama van de 18e eeuw een reactie ontstond. Velen zagen de dwaasheden in waartoe het genre gebracht had. Whitehead gaf satirisch uiting aan zijn kritiek in „A Trip to Scotland” (1770) waar hij daarin Sotherton laat

RICHARD STEELE

SHERIDAN

verklaren dat: „the good company will perceive, that whatever effect the late run of sentimental comedies may have had upon their audiences, they have at least made the players men of honour”.

De reactie won aan kracht toen twee talentvolle auteurs zich aan haar zijde schaarden: Oliver Goldsmith en Richard Brinsley Sheridan; — zij werden de leiders van de „anti-sentimental movement”. Goldsmith ridiculiseerde ’t sentimenteele drama in „The Good-natured Man” (1768) en sterker nog in „She Stoops to Conquer” (1773). Zijn werk werd voortgezet door Sheridan, geestiger nog dan Goldsmith en groter kunstenaar. Zijn „The Rivals”, opgevoerd in 1775, betee-

kende een geduchten aanval op het sentimenteele, maar in verschillende gedeelten komen toch ook typeerende oudere 18e eeuwse

stroomingen tot uiting. Grooter kunstwerk is „The School for Scandal”. Niets verstoort de schittering van zijn geestigheid, nergens zijn de situaties overdreven of bizar, alles is kristalhelder. Met „The School for Scandal” is het culminatiepunt bereikt van de „anti-sentimental movement”. Het was goed dat dit bereikt was, want de 19e eeuw naderde, en hierin was voorloopig geen plaats voor geest en lach. De dichters der 19e eeuw moesten hun serieuze en revolutionnaire idealen naar buiten dragen, en de „comedy of manners” verdween voor bijna een eeuw uit de wereld van het drama.

Na Goldsmith en Sheridan kwam het drama ontzaglijk snel tot verval, en tot ver in het derde kwart van de 19e eeuw heeft het Engelsche tooneel zeer weinig te beteekenen gehad. De voornaamste oorzaak van het snelle verval is een eigenaardige. De voornaamste Londensche theaters, waar zich het dramatisch kunstleven placht te concentreren, het Covent Garden Theatre en Drury Lane werden herbouwd tot theaters van ontzaglijke afmetingen. Het gevolg was dat subtiel, fijn spel onmogelijk werd; de spelers, om zich verstaanbaar en begrijpelijk te maken, werden gedwongen tot schreeuwen en bombastische gebaren. In deze theaters werd het niet mogelijk de „comedy of manners” op te voeren, de tragedie met haar gevoelige nuanceeringen kon hier de bezoekers niet treffen; slechts zwaar en ruw effect kon eenige uitwerking hebben. Vandaar dat, met verbijsterend vlug verdwijnen van kunsttraditie, de „spectacular plays” populair werden. Het theater werd een kijkspel; de woorden van het drama kwamen er weinig op aan, hoofdzaak werd het arrangeeren van schitterende tableaux. In het gehalte en de gedragingen van het publiek kwam een opmerkelijk ongunstige wijziging. In de groote theaterruimten waren dronkemanstooneelen en vechtpartijen niet zeldzaam. Tijdgenooten vertellen van prostituées, die de foyers bevolkten, van tallooze moordaanslagen, gepleegd in de schouwburgzalen, van geschreeuw en getier der bezoekers. Het gevolg was dat steeds grooter verwijdering ontstond tusschen de scheppende kunstenaars en het theater; de dramaturgen wendden zich af van het drama als kunstvorm. Schreef een talentvol auteur toch een drama, dan deed hij dat voor het lezend publiek. Zij, die tenslotte de speeldrama's schreven, waren een stel talentlooze schrijvers, die grif toegaven aan de bestaande theaterischen. Het tooneel, afgesneden van de wereld der litteratuur, degenereerde snel tot een kunstloos verschijnsel.

Het is te meer betreuenswaardig, wijl in dezen tijd dichters leefden als Wordsworth, Byron, Shelley, Tennyson, Swinburne, Browning, die, onder gunstiger omstandigheden, groote theaterkunstwerken hadden kunnen scheppen. We mogen aannemen dat hun genie ons heden minder lyrisch zou geschenen hebben, indien zij de gelegenheid hadden gehad met de theaterischen in contact te

komen, en hun werk regelmatig op het tooneel hadden kunnen brengen. Zij zouden van het theater karakterschetsing geleerd hebben, tooneeldialoog; zij zouden niet zoo gewikkeld zijn gebleven in de eigen verbeeldingen. Nog iets hield hen terug, en hierin gaan de kunstenaars zelf niet vrij uit. Wellicht, indien een van hen het theater een volkomen nieuwen vorm van dramatische litteratuur had gegeven, of een stijl, aanpassend bij de contemporaine omstandigheden, dat hij een gehoor had gevonden. Allen echter bleven de oude paden bewandelen, en op deze wegen werden zij gehouden door de kritiek. De dichters hadden tot nieuwe, frissche pogingen kunnen komen door een kritiek, die zich wijdde aan technische détails, die vorm en plan en tragisch doel bestudeerde, den aard van den dialoog en de intrigue. Een dergelijke kritiek echter ontstond eerst in onzen tijd. De groote critici van het begin der 19e eeuw, Lamb in zijn „Specimens” en Coleridge in zijn „Lectures on Shakespeare” gingen met hun kritisch oordeel in geheel andere richting. Lamb beschouwt de spelen niet als spelen; hij behandelt die als verzamelingen van dichtsterlijke passages, die los te maken zijn van het geheel waarvan zij een deel vormen. Maar een drama is geen verzameling gedichten; het is, of behoort te zijn, een organisch geheel, welks schoonheid vernietigd wordt zoodra er een gedeelte uit wordt gelicht; de charme der afzonderlijke deelen vermindert indien die niet gezien worden in verband met de andere. Coleridge volgt een andere kritische lijn. Zijn belangstelling gaat uit naar het metaphysisch onderzoek, hij verdiept zich graag in de psychologie van Shakespeare’s helden, maar evenmin als Lamb behandelt hij de spelen als werken van dramatische kunst. Voor hem hadden zij even goed romans kunnen zijn. Nergens doet hij een poging aan te toonen hoe Shakespeare zijn materiaal ondergeschikt maakte aan de eischen van het tooneel — en juist hierin toonde Shakespeare zich het dramatisch genie aller tijden. Dergelijke kritiek was fataal voor auteurs die zich ook reeds door andere oorzaken meer en meer van het tooneel verwijdrden. Vanaf 1790 dan, ontstaat een steeds scherper scheiding tusschen opgevoerde en niet gespeelde dramas. De eerste werden al trivialer, de laatste beantwoordden steeds minder aan de theaterischen. Op beide echter werkten dezelfde krachten. De Duitsche romantiek beïnvloedde Scott en Shelly, zoowel als den vulgairsten dramaturg; de middeleeuwen sprak beide aan, en het sentimentalisme, nu eens in de vormomming van flauwe preutschheid, dan in die van humanisme, domineerde in beide. De twee vormen liggen dus tenslotte niet zoo ver van elkaar verwijderd, als aanvankelijk schijnt.

Eerst ver in de 2e helft der 19e eeuw begonnen drama en tooneel bescheiden teekenen te vertoonen van een artistieken wederopbloei. Het eerste begin ontstond in Engeland zelf; de groote stoot werd echter gegeven door het buitenland. Na de debacle van Covent Gar-

den en Drury Lane, werden talrijke kleinere schouwburgen geopend, zoodat een betere opvoering en appreciatie van tragedie en comédie mogelijk werden. Onder het sobere bestuur van koningin Victoria kwam langzamerhand een gunstige wijziging in het gehalte van het theaterpubliek. Van groote beteekenis was voorts, dat een juist georiënteerde wetenschappelijke en artistieke kritiek zich begon te ontwikkelen. Moulton schreef een studie waarin niet gevorscht werd naar Hamlet's psychologie, maar naar Shakespeare's dramatisch doel bij het schrijven van zijn „Hamlet”. De basis voor een artistieke opleving was gelegd. De eerste tooneelschrijver, die hierop reageerde was F. W. Robertson, met zijn *Society* (1865), *Ours* (1866) en *Caste* (1867). Hij was geen revolutionnair, maar hij keerde terug naar het werkelijke leven, toonde aan dat ook dat gewone leven in het theater gebracht kon worden en dat zijn problemen vroegen om expressie in dramatischen vorm. Overigens vertoont Robertson's oeuvre alle kenteekenen van een overgangperiode: zijn sentimentaliteit herinnert nog aan het vorige tijdvak en de dialoog is nog al te dikwijls stijf. Iets verder in de overgangperiode staan Arthur Pinero met „*The Second Mrs Tanqueray*”, „*The Notorious Mrs Ebbsmith*”, en Henry Arthur Jones met „*The Middleman*” en „*Judah*”.

Maar de groote stoot kwam van het buitenland, van Ibsen, door wien inhoud en techniek van het drama totaal gewijzigd werden. Ibsen, die het leven van zijn eigen tijd dramatiseerde, maatschappelijke en zedelijke vraagstukken op het tooneel bracht en die door het verwikkelen der tragedie van het individu met de volgens hem bestaande geweldige noodlotskrachten, de sociale tragedie tot op het peil van de grootste tragische passie bracht. Aanvankelijk werd Ibsen in Engeland niet gunstig ontvangen. Zijn werk is anti-christelijk en hij durfde onderwerpen te behandelen, die in het puriteinsche Engeland zeker niet in het openbaar besproken mochten worden. De eerste opvoering in Engeland, in 1899, van „*Een Poppenhuis*” verwekte een storm van verontwaardiging en een hoonende kritiek. Maar reeds na eenige jaren gingen deze over tot bewondering en werd Ibsen's kunst aanvaard. De criticus William Archer heeft daartoe veel bijgedragen, terwijl de beteekenis van Shaw niet licht te overschatten is. Door kritiek en scheppend werk heeft hij het nieuwe tooneel in Engeland geïntroduceerd en beteekenis gegeven.

Zoo valt dan omstreeks 1890 het keerpunt, en kan vanaf dien tijd van het „moderne” drama gesproken worden. Het was na dit jaar dat Ibsen's invloed diep voelbaar werd, en ofschoon het nog jaren zou duren, vóór zijn behandeling van het thema en zijn technische methodes volkomen werden geaccepteerd, werden de dramaturgen van nu af bezield door een nieuwen geest en een nieuw enthousiasme. Het drama dan, na 1890, werd een drama van ideeën, maar van ideeën, altijd gebaseerd op contemporaine sociale factoren. De thema's der tragedie werden doorgaans getrokken uit het ac-

tueele leven; — problemen van socialen of moreelen aard werden uitgewerkt. Ook symbolische elementen werden weer benut; in hun uiterste vormen leidden deze tot de tragedies van W. B. Yeats. Het einde der 19e eeuw zag ook de herleving van de „comedy of manners”; de voornaamste auteur in dit genre was Oscar Wilde. Als reactie op het naturalisme en op het streven de fundamenteele problemen van het moderne sociale leven in het drama te vertolken, kwam het romantische, fantastische en symbolische drama in verzen op, waaraan de namen verbonden zijn van Stephan Philips, Lascelles Abercrombie en John Drinkwater.

Ondanks enkele afwijkende onder- en tegenstroomingen is het realisme echter de hoofduiting geweest in de dramatische litteratuur van 1890 tot 1920, vooral ook door het stimulerende oeuvre van Galsworthy.

Na 1920 vervalt deze tendenz niet, maar zij verliest in sterkte. De oudere auteurs brengen een gewijzigden toon in hun later werk, en jongere schrijvers volgen. Ook hier ging Shaw voor. In het leven wordt meer poëzie gezien, de fantasie krijgt groter rol, er komt mystieke emotie, („Saint Joan”, 1923); in den mensch zag men weer iets meer dan een sociaal dier. Galsworthy laat lichtelijk een nieuw element van „philosophy” treden in „Loyalties” (1922) en in „The Forest” (1924).

Van de jongere auteurs beproeft Graville-Barker een nieuwen stijl. — een vreemd mengsel van naturalisme en symbolisme — in „The Secret Life” (1923), en fantasie in realistischen vorm in „His Majesty” (1928).

Een fantastische comédie, eveneens binnen een omlijsting van realisme, schreef Clemence Dane met „The Old Adam” (1924); zelfs viel ze iets terug tot het sentimente in „Mariners” (1926).

Van de jongere, talentvolle Engelsche tooneelschrijver kan tenslotte gezegd worden, dat zij op het oogenblik nog experimenteren en naar nieuwe materie en uitdrukkingswijze zoeken. Of het uit Duitschland geïmporteerde expressionisme van „Gas” en „Masse-Mensch” toekomst heeft in Engeland, valt vooralsnog niet uit te maken. Het talent der meest begaafde jonge auteurs als Clemence Dane en John van Druten gaat meer in de richting van realisme, getemperd door sentiment.

CLEMENCE DANE

De Schoone Voleinding *)

door J. v. H.

„Ik wil nog een keer met je meegaan, mijn broer,
Nu de braambessen blauwen.
Ik zal mezelf wijsmaken: kind te zijn.”

Deze versregels van Anton van Duinkerken plaatst Antoon Coolen vóór „De Schoone Voleinding” en legt daarin de beken-
tenis neer, dat hij nog eens droomen wil van zijn kinderjaren en zijn
kinderland.

Het moment waarop dit boek verschijnt, is den schrijver niet
gunstig; voor menig forum zal hij niet vrij uitgaan. Er zijn links en
rechts verlangens luid geworden naar hooger avonturen en wijder
horizon, naar romans op Europeesch peil. Men wil gecompliceerder
conflicten en feller levensdrift. Doch men kan het eene verlangen en
het andere waardeeren. Het zweren bij uitersten ontaardt licht in
snobisme. Coolen's boek is een ontroerend schoone verbeelding ge-
worden, geen werk van Europeesche allure, maar van zuivere een-
voudige menselijkheid.

Er is in 1932, meenen wij, geen gaver prozawerk verschenen
dan „De Schoone Voleinding”. Noch *Jan Compagnie* van Arthur
van Schendel, noch *Het verboden Rijk* van Slauerhoff, noch *De
Uitvinder* van Nine van der Schaaf, noch *De Witte Stille* van Den
Doolaard, noch *Offers* van Top Naeff, om slechts de laatst ver-
schenene te noemen, bezitten de oorspronkelijkheid, de diepte en
soberheid, de menselijkheid, de rijkdom van vinding, de schrijf-
kunst van Coolen's boek. Het zijn misschien persoonlijke disposities,
die samenstemmen om de lezing van dit werk tot een zeldzame ver-
rassing te maken, maar deze schoone Voleinding lezend vergeet men
alle klachten over provincialisme, over „peel”-ziekte en verliefdheid in
het pittoreske, die er onlangs geslaakt zijn. Er leven en bewegen
mensen in dit boek, mensen met trage, zware zielen, mensen
van weinig woorden, doch de schrijver bezit de bijzondere gave de
verborgen diepte dezer zielen te doorlichten. Het zijn massa-men-
schen, mensen met een weinig geïndividualiseerd begrips- en ge-
voelsleven, met een ongecultiveerd en natuurlijk ontwikkeld ge-
moed, die denken en voelen volgens simpele normen van gerechtig-
heid en goedheid, ongenueerde mensen, maar die in de sterke
natuurgebondenheid van hun wezen het menschenloze ondergaan met
een tragisch diepe reactie. En deze woordenlooze diepte der ziel,
dit natuurlijk en machteloos ondergaan van leed en blijdschap, dit
zwaar en log reageeren op de verschijnselen des levens heeft Antoon
Coolen met de Selbstverständlichkeit der kunst in zijn werk neer-
gelegd.

*) Antoon Coolen. De schoone Voleinding. (225) f 2.90 en f 3.90. Brand,
Hilversum, 1932.

Marsman hoeft zich niet te verontrusten: dit boek is geen cliché, geen Abklatsch, geen domme herhaling van het vroeger geschrevene, het is een zeer geslaagde en natuurlijk gegroeide aanvulling van „Kinderen van ons Volk”. Er leven misschien menschen in Nederland, vooral boven de Moerdijk (hoewel Marsman daar zeker niet behoort), die zoozeer van den primitieven eenvoud van Coolen's boeren afstaan, dat zij in deze machteloosheid tot gemoedsuiting de siddering der menschenziel niet meer gevoelen. Er gaapt ongetwijfeld een onoverbrugbare afgrond tusschen Godefridus van den Breemortel en bijv. iemand als Menno ter Braak. Het is het verschil tusschen een lindebloesem en een kunstbloem. Maar een bij die honing zoekt, zet zich spontaan op de eerste.

Een vervolg te schrijven op een boek dat succes had, is voor menig auteur een struikelblok geworden. Een „tweede” deel dat lang na het „eerste” ontstond en begonnen werd in den glans van dit eerste, wellicht zonder uiterlijke noodzakelijkheid van het werk of innerlijken drang van den schrijver, heeft dikwijls een zekere matheid, iets gewilds en opgelegds en kan een schaduw werpen op het vroeger verschenene. Dit alles heeft een eigenaardige schroom voor aldus ontstane „tweede deelen” gekweekt. Ook Coolen's vervolg op „Kinderen van ons Volk” werd met angstige benieuwdheid tegemoet gezien. Hij heeft de verwachtingen niet teleurgesteld. De schrijver Antoon Coolen is intusschen ouder geworden en heeft gewonnen sinds hij zijn eerste groote werk schreef. Het tastende, onzekere, dat jonge schrijvers gewoonlijk eigen is en dat in „Kinderen van ons Volk” nog merkbaar was, is hier verdwenen. Hij gaat zelfverzekerd en doelbewust zijn weg met een gelukkig instinct voor de juiste keuze. Hij heeft de geschiedenis der „Kinderen van ons Volk” voortgezet, een geschiedenis die zoo verlopen moest als Coolen ze neerschrijft. Godefridus van den Breemortel moest in deze omgeving als een man met een bevlekt verleden, vreemd komen te staan tusschen eigen vrouw en kind, tot een wonderlijk ongeval hem van zijn bevangenheid zou bevrijden; Pastoor Vogels moest ten laatste onverwacht en

ANTOON COOLEN

onopvallend, zooals een kaars uitgaat, komen te bezwijken, Doruske Timmer moest iets van zijn goed humeur verliezen en wat eenzellig worden, als zijn kinderen hem boven het hoofd gaan groeien. Al deze kinderen van ons volk, die in het eerste boek nog overwegend kinderen waren, hebben in dit tweede met de jaren en de droevige ondervindingen iets van hun kinderlijkheid verloren. Alleen Pastoor Vogels staat tot het einde ongebroken in het licht zijner kinderlijke wijsheid en onbedachte goedheid. Hij is hier, meer nog dan in het eerste boek, het middelpunt der handeling, de drager of leider der gebeurtenissen, hij is de schoone voleinder, tot ook hij zelf zijn schoone voleinding vindt. Zijn dood heeft het boek den titel gegeven.

Er is groei en ontwikkeling, er is een natuurlijke verandering in de figuren, die met de jaren komt, en dezen natuurlijke groei heeft Antoon Coolen met zuivere intuïtie gevolgd. Het zijn de oudbekenden van vroeger met wie we te doen hebben, doch allen worden door het leven gekneusd en ondergaan hun teleurstellingen. Daarom is er minder blijheid in dit boek, de groote strakke ernst wordt er zelden door een lach gebroken. Maar er is een groote goedheid en lijdzaamheid, de goedheid en lijdzaamheid van het Brabantsche volk, en deze trekken heeft de dichter op wonderlijke wijze in zijn boek gevangen. In geen zijner vorige werken heeft hij de kern der Brabantsche ziel zoo weten vast te leggen als hier, waar deze duldende goedheid een der hoofdmotieven is dat het geheele verhaal draagt. Coolen houdt van het pittoreske woord en het pittoreske détail en wie bij metropool-litteratuur zweert, kan er misschien zee- of peelziek van worden, maar Coolen blijft niet staan bij het pittoreske. Het is slechts openbaring der ziel: bij menschen van weinig woorden en van ongecompliceerde gevoelens is een gebaar of een woord een symbool, een openbaring. Hoe pittoresk, maar hoe menschkundig, hoe zuiver en reveleerend in zijn eenvoud is een tafreel als het bezoek van Pastoor Vogels bij den ouden Slegers, waar de oude boer van zijn wraakplan moet afzien — voor mij het hoogtepunt van het boek. Het zwakste lijkt mij het gouden priesterfeest van den Pastoor, dat in zijn lange, weinig markante beschrijvingen aan interesse verliest, tot de goede herder eindelijk aan zijn treffend dankwoord komt.

Wanneer een boeiend verteld, gebeurtenisrijk verhaal, een zuivere, de natuur afgeziene inventie, een prachtig en ontroerend verbeeld stuk menschheid nog altijd een geestelijke waarde vertegenwoordigt in Nederland, dan kan men Antoon Coolen als den schepper van zulk een moeilijk weegbare waarde zijn lof niet weigeren. Hij heeft ons een stukje menschenleed en menschenlot in schoonheid nadergebracht. De vergelijking met buitenlandsche schrijvers als C. F. Ramuz, Jean Giono, Richard Billinger en K. H. Waggerl, die gelijktijdig regionale romans publiceren, kan hij veilig doorstaan. De besten dezer, Richard Billinger en K. H. Waggerl, van wie de eerste

bloeddronken erupties van boersche instincten beschrijft, de ander zwakke imitaties van Knut Hamsun levert, overtreft Coolen in natuurzuivere oorspronkelijkheid.

De schrijver van dit boek moet een eenvoudig mensch zijn, die in innerlijkste aanleg dicht bij de natuurnabije kinderlijkheid van de figuren zijner verbeelding staat en zich vreemd voelt tegenover alle snobisme. Hij is een dichter die uit het verre land zijner jeugd nog den geur der veldbloemen inademt, nog met al zijn zinnen den gouden golfslag van het rijpende koren drinkt en de zwarte merel schichtig door vochtige struiken ziet glippen. „De schoone Voleinding” is niet geschreven, maar gedicht. Er hangt nergens kamerlucht in het boek, maar overal de frissche geur van het land: het uitzicht is er open naar alle windstreken. Het werk heeft niets van een studie, een psychologisch geval, een diepzinnige ontleding: het is reine, ongeschonden natuur, een dorpsidylle. De blijheid der kinderen Gods, die „Kinderen van ons Volk” doorstraalde, licht ondanks tragische accidenten ook over de bladzijden der „Schoone Voleinding”.

Wie op détails critiek wil oefenen, hoeft niet lang te zoeken. Coolen's personages zijn ook hier meer typen dan individuele, genuanceerde menschen. De geschiedenis der notarisweduwe doet wat melodramatisch aan tusschen dit simpele natuurgebeuren en de nieuwe kapelaan is voor mijn gevoel te gewild en tendentieus van opzet. Coolen heeft aan zijn eigenaardig taalmengsel vastgehouden, wat in dit vervolg op een vroegeren roman te verwachten viel. Dat het procédé zijn lacunes heeft, blijkt herhaaldelijk. Zoo is het opvallend dat hij voortdurend het woord „dikwijls” schrijft, ook wanneer een der personen spreekt, een woord, dat in Coolen's dialect misplaatst is. Pastoor Vogels spreekt zelfs een keer van „vaak”, een term die heel de clerezij dier contreien vreemd is. Zoo zijn er meer dialect-inconsequenties, die echter aan de beteekenis van het boek niets afdoen.

Van Diverse Pluimage

POS (Suze) MARIA STUART. (384) f 3.90 en f 4.90. W. J. Thieme & Cie., Zutphen, 1932.

Het Maria-Stuart-leven van Mej. Suze Pos heeft eenige zeer opmerkelijke verdiensten. Haar vlotte, bevallige schrijftrant maakt deze biografie tot een boek dat men met groot genoegen ten einde leest. Het is duidelijk dat in dit boek een omvattende en diepgaande studie van jaren is gekristalliseerd. Bij deze benijdenswaardige eigenschappen sluit de kostelijk verzorgde uitgave zich bewonderenswaardig aan.

Tegenover het vele goede dat wij in dit boek met graagte en dank aanvaarden hebben wij één dringend bezwaar. Zonder de schrijfster te kennen, kan men met feillooze zekerheid uit *dit* boek besluiten dat de schrijfster niet katholiek is. Zij is niet bij machte het wonderlijke en onuitsprekelijke, dat met de woorden „sensus catholicus” wordt aangeduid, aan te voelen. Wat dit voor een Maria-Stuart leven beteekent is zonder meer duidelijk, maar hetzelfde gevaar dreigt voor de Jeanne-D’Arc-biografie, die ons in het voorwoord wordt aangekondigd.

Zoo moet ondanks haar eerlijk pogen en haar subjectieve onpartijdigheid, dit boek door ons onder voorbehoud worden aanvaard. Geestelijk volwassenen.

SCOTT (S. Herbert) THE EASTERN CHURCHES AND THE PAPACY. (404) 15/. Sheed & Ward, London.

Sedert jaren reeds bestaat een verhoogde belangstelling voor de verhoudingen tusschen de Oostersche Christelijke Kerken en de Kerk van Rome. In dit boek worden dan de verhoudingen behandeld van de Oostersche Kerken tot Rome, tot het schisma van Photius in de 9e eeuw. Tevens wordt een onderzoek ingesteld naar de oorzaken, welke leidden tot de afscheiding van Constantinopel van Rome, terwijl ook nog het tijdvak van Photius zelf behandeld wordt.

Het is een grondig wetenschappelijk opgezet en uitgewerkt boek, waarvan het zoo moeilijke onderwerp echter ook zeer goed te volgen is door ontwikkelde leeken. Merkwaardig, — en teekenend, — is zeker wel dat hier de suprematie van den Paus van Rome bewezen wordt door een Anglicaansch geestelijke, die met dit werk den doctorsgraad verwierf aan de universiteit van Oxford.

BURTON (O. E.) A STUDY IN CREATIVE HISTORY. (320) 10/6. George Allen & Unwin Ltd., London.

In dit boek wordt een overzicht gegeven der verschillende wereldbeschouwingen, zooals die tot 500 voor Christus ontstonden, en het daar tusschen bestaande verband. En dan vooral die, welke overheerschenden invloed hebben geïjnd op het denken van later tijden, zooals zich dat in de wereldgeschiedenis geopenbaard heeft. Vrij

uitgebreid worden behandeld de aldus geschouwde geschiedenis van Israël, Perzië, Indië, China, en Griekenland tot de Perzische oorlogen. Het is een wetenschappelijk werk, van belang voor den historicus, maar toch zoo geschreven dat het tevens den ontwikkelden leek interesseeren zal. Deze zal ook gemakkelijk kunnen vaststellen waar de schrijver afwijkt van het Christelijk standpunt.

FOERSTER (Dr. F. W.) SCHULD EN BOETE. (175) frs. 28.— Standaard-boekhandel, Antwerpen, 1932.

Van de hoofdstukken noemen wij o.m.: de huidige stand van het misdadigersprobleem en de paedagogie; de psychologische en paedagogische beteekenis der straf; dient de daad bestraft of de dader; het schuldgevoel en zijn paedagogische beteekenis; over de hervorming der straf; opvoeder en verwaarloosde jeugd.

Foerster is in onze kringen wel zoo bekend, dat hij geen aanbeveling meer behoeft. Het lezen van zijn boeken beteekent steeds een verrijking en verdieping van het inzicht van den lezer.

DER GROSZE HERDER. Herder & Co., Freiburg.

Er zijn weer twee deelen van het Herder-lexicon verschenen. Wederom alle lof aan deze buitengewone uitgave! Het eerste is de „Atlas” met uitvoerig register, het tweede zet het alphabeth voort van „Eisenhütte” tot „Gant”. Het is een genot dit menschelijk volmaakte lexicon door te bladeren. In artikelen als bijvb. „Erde”, „Frankreich” vindt men niet slechts alles wat men van een lexicon verwachten kan, maar ook de indeeling en inkleeding van dergelijke artikelen zijn nieuw en verrassend. „Der grosze Herder” is af tot in de geringste details.

TIHAMÉR (Dr. Toth) DE GODSDIENSTIGE JONGEN. (191) f 1.50. Vertaald door E. H. Dr. A. Cardijn. De Vlaamsche Drukkerij, Leuven.

We hebben reeds meermalen gelegenheid gehad de werken van den uitstekenden jeugdkenner Dr. Tihamér te bespreken, zoodat een aanbeveling van dit nieuwe boek feitelijk overbodig is. In „De Godsdienstige Jongen” worden de grondbeginselen van het geestelijk leven op oorspronkelijke en levendige wijze uiteengezet, zoodanig dat de abstrakte waarheden op bevattelijke wijze voorgesteld worden. Een frisch, kernachtig boek, absoluut vrij van die sentimentaliteit waarvoor een jongen zoo'n stillen afschuw heeft. Uitstekend geschikt voor studeerende jongens.

INDISCHE SPREUKEN. Naar de vertaling uit het Sanskrit van Otto Böhtlingk in bloemlezing verdietscht door Dr. C. J. Wynaendts Francken. (164) f 1.90 en f 2.50. Tjeenk Willink en Zoon, Haarlem.

De Nederlandsche bewerker heeft een bloemlezing getrokken uit het werk van den oriëntalist Böhtlingk. De spreuken worden een leekenpubliek aangeboden, zoowel om haar fijne opmerkingen en dichterlijke beelden, als om de erin besloten moreele waarheden. Van de twee eerste kwaliteiten zijn wij bij lezing overtuigd geworden; wat de laatste betreft nemen we liever Thomas á Kempis' boekje ter hand. Wel zijn de spreuken geschikt om een blik te doen slaan in den gedachten-gang en het volksleven der Indiërs.

BERG (Bengt) DE VLIEGENDE DRAAK. (210) f 3.75 en f 4.50. De Lammergier van den Himalaya. Leopold, Den Haag.

Vogels zijn de liefde en de levensinhoud van Bengt Berg. Zooals een romanschrijver zich verdiept in de personen van zijn boek, zoo leeft deze schrijver in de sfeer van de vogels, waarover hij zoo ontzaggeijk veel weet te vertellen. De lammergier van de Himalaya, de heilige vogel op den heiligen berg is een der reuzen van de vogelwereld, die vrijwel onbekend zijn gebleven. Berg heeft hem uit zijn isolement gehaald, getuige de prachtige foto's in dit schitterend uitgegeven boek. Natuurliefhebbers zij het aanbevolen als een boeiende beschrijving, die menige tegenwoordige roman in de schaduw stelt.

HOOF (Henri van) VOOR TIEN MINUTEN NAAR AMERIKA. (221) f 3.90 en f 4.90. Scheltens & Giltay, A'dam.

Toen de jongen Henri van Hoof verleden jaar in Amerika de prijs voor wel sprekenheid behaalde in den strijd met 22 mededingende jongelui, zal menig een in ons land met belangstelling de berichten over zijn reis en verblijf in Amerika gelezen hebben. In dit boek vertelt hij uitvoerig over zijn gewaarwordingen bij deze voor hem zoo buitengewone gebeurtenis in zijn jongensleven. Ongekunsteld en eenvoudig geschreven vormt dit boek een uitstekend geschenk voor jongens en meisjes.

BERGMANN (W.) e.a.: DIE ANGST DER PSYCHOPATHEN. Vorträge der VII. (220) Sondertagung des katholischen Akademiker-Verbandes. Litter. Institut Haas und Grabberr, Augsburg, 1932.

Aan geestelijken, medici en ontwikkelde opvoeders zeer aanbevolen.

VAN DEN TEMPEL O.P. (P.) MENSCH-GOD. f 0.90. Romen & Zonen, Roermond, 1932.

Dit boekje bevat een viertal ideeënrijke conferenties voor priesters en leken over den strijd tusschen Gods-dienst en menschen-dienst.

KRAKAUER (Leopold) PALESTINA. f 7.50. De Spiegel, A'dam. Het Kompas, Mechelen, 1932.

Een map met een zestiental teekeningen van Leopold Krakauer. De teekenaar is een Jood en hij heeft Palestina vanuit Joodsch gezichtspunt gezien. Het Palestijnsche landschap en zijn bewoners heeft hij op karakteristieke wijze in markante trekken vastgelegd. Heel een verleden vol weemoed en herinnering leeft er op uit deze sobere lijnen en kleuren.

HEUSZ (Theodoor) DE ROL VAN ADOLF HITLER IN HET HUIDIGE DUITSCHLAND. Vertaald door G. v. 't R. Seyffardt, A'dam, 1932.

Onder de vele geschriften over een beweging die de aandacht van haast heel de wereld tot zich trok is het boek van Heusz zeker niet het minste. Dit niet zoo zeer gerekend naar de graagte waarmee het gelezen wordt (in enkele maanden tijds kwam het tot aan zijn achtste druk) als wel door zijn opzet nl. niet apologetisch vóór of polemisch tegen Hitler, maar objectief historisch. Onder de beste hoofdstukken nemen ongetwijfeld de beste plaats in: „Volk en ras”, en „De wordingsgeschiedenis der huidige mentaliteit”. Dit laatste vooral doet veel begrijpen van de ongeziene bloei der Hitler-partij. Het Duitsche Hollandsch maakt de lezing niet al te licht.

VREEZE S.J. (Dr. J. de) TUSSCHEN KOSTSCHOOL EN VERLOVING. (47) f 0.30. Govers, Den Haag.

Een mooi boekje, dat z'n weg ondertusschen reeds gevonden heeft en dat naar ik hoop met vrucht door honderden meisjes wordt gelezen. 't Doet goed nog eens die hooggestemde vrouw- en moederidealen onder 't oog te krijgen, zooals in de Moeder Gods verwerkelijkt zijn ter navolging voor alle Christenvrouwen. Zou de schrijver ons ook niet op een boekje willen vergasten even fijn als dit, maar breder nog en bestemd voor meisjes uit alle maatschappelijke rangen?

BIERENS DE HAAN (Dr. P.) MISDADIGE KINDEREN. (175) f 2.20 en f 2.95. van Lochum-Slaterus, Arnhem, 1932.

Dit boek heeft tot onderwerp het misdadige kind in psychologisch en paedagogisch opzicht. Ter orientatie omtrent het behandelde onderwerp geschikt, ook al behoeft men het niet in alles met schrijver eens te zijn (o.a. dat ieder habitueele misdadiger min of meer abnormaal zou zijn.)

POST (Dr. R. R.) en SMIT (Dr. J. O.) HET VATICAN. (392) f 6.50 en f 7.50. Thieme & Co., Zutphen, 1932.

Dr. Post, secretaris van het Nederl. Historisch Instituut te Rome, en Dr. Smit, Bisschop van Paralus en kanunnik van Sint Pieter, waren wel de aangewezenen om dit boek te schrijven. De eerste behandelt in het eerste deel het Pauschap, zijn wording, groei en uitbreiding in den loop der eeuwen en geeft zodoende een korte schets der Kerkgeschiedenis tot in onzen tijd. Het hoofdstuk over de woning van den Paus besluit dit gedeelte. In het tweede deel zet Dr. J. O. Smit de Pauselijke curie uiteen, de verschillende officies en congregaties die den Paus in het bestuur der Kerk ter zijde staan, de regeling der Pauskeuze en besluit met eenige hoofdstukken over „De Paus als wereldlijk Souverijn”. Voor ontwikkelde Katholiken en belangstellende andersdenkenden is dit een geschikte handleiding.

GUARDINI (Romano) DAS GEBET DES HERRN. (158) 2.75 M. en 3.25 M. Mathias, Grünewald, Verlag. Mainz.

Een boekje met zeer oorspronkelijke en diepzinnige beschouwingen over het Onze Vader. Romano Guardini, priester en professor te Berlijn, heeft een goeden naam als religieus denker en dit werkje doet zijn naam alle eer aan. Zijn beschouwingen zijn geboren uit een diep religieus gemoed en een scherp, ideeënrijk intellect.

DÉVAUD (Eug.) LA PÉDAGOGIE SCOLAIRE EN RUSSIE SOVIÉTIQUE. (222) Desclée de Brouwer en Cie., Paris.

Een voor onderwijsautoriteiten, politici enz. welkom boekje over de Russische paedagogie. De schrijver, l'abbé Dévaud, hoogleeraar te Freiburg, bepaalt zich niet tot de Russische methodes alleen, maar trekt ook vergelijkingen met de paedagogie in West Europa, toont het verband aan tusschen het Russische opvoedings-systeem en de filosofie der Bolsjewiki, en beoordeelt de Russische beginselen naar de eeuwige principes „de la Sagesse chrétienne”.

BERGER (Dr. L. H. M.) MOEILIKHEDEN OP SEXUEEL GEBIED BIJ KINDEREN. (197) f 1.90 en f 2.65. Centraal buureau van „Voor Eer en Deugd”, en J. J. Romen & Zonen, Roermond.

Het woord „onmisbaar” gebruiken we niet graag, maar dit willen wij dan toch een onmisbaar boek noemen voor ouders en andere opvoeders van de jeugd, ook de rijpere jeugd. Er bestaan ontzaglijk veel geschriften over het sexueele vraag-

stuk, doch maar zeer weinig die zoo duidelijk en tactvol de lastige materie van Katholiek standpunt beschouwen. Wie niet weet of aarzelt welke wegen hij moet inslaan wanneer bij de opvoeding van kinderen het sexueele zich voordoet — en hoe fataal kan een verkeerd optreden immers uitwerken, — bestudeere dit uitstekende werk, dat wij ten volle aanbevelen.

HOOG (Dr. P. H. van der) VERGIF. (201) Batteljee & Terpstra, Leiden.

De bijzonderheden, welke de schrijver over verschillende vergiffen, hun werking en bestrijding, over gezondheidszorg en hygiene, vooral de voedselhygiene, vermeldt zijn belangrijk en verdienen door ieder geweten te worden. Bovendien weet hij dat op een voor den leek begrijpelijke wijze te doen. Maar Dr. van der Hoog beziet leven en dood niet vanuit een Christelijk standpunt, en dit komt in zijn boek eveneens tot uiting. Het is hierom dat „Vergif” met omzichtigheid gelezen moet worden en wij de lezing alleen kunnen adviseeren aan *goed ontwikkelde volwassenen*.

GOEREE-D'OVERFLACQUEE (Johan) UIT EEN GEHEIM DAGBOEK 1918-1919. (369) f 4.90. Leopold, Den Haag.

Dit „geheim” dagboek verscheen geregeld in „De Haagsche Post” en daarin worden in een typisch onderwetsche stijl de verschillende gebeurtenissen in het Haagje en in den lande besproken. De keurige uitgave maakt dit boek zeer aantrekkelijk en goed ontwikkelde rijpere lezers zullen met groot plezier deze herinneringen uit het belangrijke jaar 1918-1919 ter hand nemen.

LOEB (Wouter) APPLAUS NEDERLANDSCH CABARETBOEK. (183) f 4.— en f 4.90. Zuid-Holl. Boek- en Handelsdrukk., Den Haag.

Van veel aardigs, frissche één-actertjes, rake geestige liedjes kunnen wij in dit boek genieten. Heel jammer echter dat eenige liedjes onderwerpen behandelen, die wij sterk veroordeelen moeten; waardoor het lezen of gebruik van dit boek streng voorbehouden moet worden.

Bij de *Wereldbibliotheek* verscheen de vierde druk van Willem Kloos' *Verzen* (definitieve text); bij de N. V. *Servire* (Den Haag) „*De Amazone*”, het lustrumspel der Amsterdamsche Meisjesstudentenvereniging, van Mej. E. Z. Kahn; bij L. J. Veen (Amsterdam) „*Stijn Streuvels en zijn Werk*” door P. de Pillecijn, een boek met veel portretten; bij H. J. Bruning (Amsterdam Z.) „*De Roep van een Vriend*”, een bundel religieuze beschouwingen van een Contemplatief; bij Sijthoff (Leiden) „*Het Leven en de Tijd van Rembrandt van Rijn*”, een lijvig boek van 777 bladzijden, dat H. W. van Loon schreef voor zijn Amerikaansche landgenooten en W. A. Kramers in het Nederlandsch vertaalde; bij *Romen & Zonen* (Roermond) „*Huwelijk en Huwelijksbeletselen in de Kath. Kerk*” door Dr. L. Bender O.P.

Boekenschouw

waarin opgenomen: Boekzaal der Geheele Wereld

Met den nieuwen Jaargang, die met Mei a.s. begint, zullen als vaste medewerkers aan dit tijdschrift verbonden zijn o.a.: Dr. P. de Bruin S.J., Anton van Duinkerken, Dr. B. M. Boerebach, Bernard Verhoeven, Jos Panhuysen, Dr. H. van de Mark, K. J. Derks S.J., Ir. L. J. M. Feber, Dr. N. Perquin S.J., F. A. Brunklaus, Ad. Sassen, W. Hertogh S.J., Ellen Russe, Dr. Gustav Schönle, Th. Schlichting, P. van der Valk, Han Jonkers, Dr. Raph. Kreemers, Teo de Witte, P. W. Assmann, Anton Reichling S.J., Dr. Jos. Daniëls S.J., Dr. Jos. Terheerdt.

De Dood van het Vitalisme?

door J. v. H.

Het voorbije jaar 1932 zal geen mijlpaal wezen in de toekomstige poëziegeschiedenis van Nederland. Er heerscht slapte en vermoeyenis aan het ministerie „van poëtische zaken”.

Stols' noodkreet om het behoud van „Helikon” is nog nauwelijks weggestorven. In de tijdschriften verschenen de gebruikelijke poëtische bijdragen, die zelden een nieuwen schok veroorzaakten. De beste wellicht waren Slauerhoff's Portugeezeerende gedichten, de vele vertalingen in Helikon en enkele Gids-publicaties; een verblijding brachten elders een enkel reeds lang geschreven vers van Willem Elsschot en de herleefde lyriek van Chr. de Graaff. De meeste bundels die dit jaar uitkwamen (dus reeds vroeger geschreven werden), staan — vrees ik — reeds te vergeelen in de weinige boekenkasten die ze opnamen. Bloem's *Media Vita*, ingeval men het tot den oogst van '32 rekenen wil, staat zoo zeer op zich zelf dat het met de heerschende geïnspireerdheden weinig verband houdt.

Maar het vitalisme is dood. Waar blijft Marsman's zweepslag, het paardengehinnik, de klaoenstoot voor den uittocht in den jongen dag, voor het wenkende avontuur? Marsman's veerend geluid dat de Vrije Bladen bezielde, schijnt gebroken op de Rostra van het Forum. De plaats van den kroonprins is ingenomen door twee schoolmeesters, geen gewone, oudbekende met plak of roede, maar twee superschoolmeesters, consuls geheeten, die voorafgegaan door bijldragers, vanaf dit Forum het litteraire imperium beheerschen. Zij hebben geproefd van al het voortreffelijke der aarde, zoo onmatig geproefd, dat een bedorven maag hun de rijkswetten dicteert. Een bedorven maag is hun ideaal, wat dan Etruskers en omwonende bar-

baren nog ideaal noemen. Zij doen niet meer aan idealen, aan geestelijke, geijkte waarden. Dingen als deugd, Godsvereering, eerbied zijn voor hen praehistorica: over geestdrift, schoonheid, gemoed en al wat deze categorieën nadert, halen zij hun schouders op. Met alles te breken is onmenselijk, onmogelijk en evenals Rachel voeren zij nog een fetisch mee tusschen zadel en kameel. Na alle cultusobjecten te hebben stuk geslagen, moet de mensch iets overhouden om bij te zweren: hùn fetisch is, wat zij wel eens „grootheid” of „het groote” noemen, als het ding dan een naam moet hebben. „Grootheid”, grandeur: zij spreken het woord zelden uit, gegêneerd en tusschen de tanden; niets is zoo belachelijk als serieus te zijn, als iets in vollen ernst te nemen. Wie wil meetellen, wie voor „vol” gelden wil, zorgte vòor alles niet serieus te zijn, niet „grave”, liever zijn ziel aan den duivel te verkoopen dan meenens met iets te maken. Menschen die het *serieuze* standpunt overwonnen hebben, die alle dogmatisme, humanisme, aestheticisme, idealisme hebben afgezworen, die het taurobolium der absolute „ont-Costering” ondergaan hebben, zulken noemen zij „kerels”. Men is destemeer „kerel”, naargelang men verder van een normale menselijkheid afstaat, zijn gevoelens aan corruptheden gewend heeft, cynischer staat tegenover wat gewoonlijk eerbied afdwingt. Zij bewaren hun eerbied voor het werkelijk „groote”, een uitgelezen iets, dat slechts na veel bedenkelijke initiaties te ontmaskeren is. Zij doen trouwens graag aan ontmaskeringen. Zij zien alles gemaskerd en het is hun een wellust de dingen en verschijnselen te demaskeeren. Het heerlijkste op aarde, het eigenlijk en eenig „groote” is: te ontmaskeren, ook het „groote” te ontmaskeren, zoodat er niets meer overblijft. De slang heeft zich zelf verslonden.

Wie het scherpzinnige Forum-geschrift en de overrijpe opuscula van du Perron lezen wil kan uit de nomenclatuur zijner bevoorrechte auteurs en lectures de schotels reconstrueeren die hem zijn indigestie bezorgd hebben. Er is „something rotten” in de Forum-redactie. Van de buitenlandsche auteurs is het vooral Montherlant, die mij soms aan du Perron herinnert — waarom eigenlijk? is mij zelf nauwelijks bewust; is het beroemde kasteel misschien en cause? —; doch Montherlant lezend voelt men hoe deze rasschrijver ondanks alle divergentie innerlijk en uiterlijk een edelman blijft. Dat de ijle denker ter Braak, schrijver van menig schitterend essay, in deze bedenkelijke richting is afgedreven, is zijn niet tijdig genoeg bezworen noodlot. Het gevolg van dit tweemanschap is, dat alle feeën in Nederland op de vlucht zijn geslagen. Een goed deel der Nederlandsche dichters heeft zich aangesloten bij dit oproerige vendel en schrijft tegendraadsche gedichten, poëzie van het na-Carnavals-démasqué, katerpoëzie. Veel van wat er in Forum verschijnt zijn Aschwoensdag-zotternijen, uitvloeisels van bedwelmde hersens en bedorven magen. Het Vitalisme van vóór enkele jaren is geëindigd in een „danse macabre”.

Er is niets onverteerbaarders dan aangekweekt Villonisme of Baudelairisme, waarin alles is te vinden behalve juist wat Villon en Baudelaire hun bijzondere bekoring geeft. Het is de ergerlijkste aller namaken, een onvergefelijke singerie.

Vele hiervan zijn zeer Hollandsche verschijnselen. Een tijdschrift dat als een grenskomies waakt tegen alle opwaartsche driften en de lont steekt in al wat uitgaat boven een zeker Grand-Seigneur-cynisme, brengt koren naar den molen der Hollandsche nuchterheid. Niet ridicuul te worden, zich niet bloot te geven in gevoelens, tot versterking der eigen houding kranig te blasphemeeren: de hoogste Hollandsche deugd wordt gekroond op het Forum. Het is de apotheose der averchtsche burgerlijkheid.

Een der onbarmhartigst gedemaskeerden door deze groep is de veteraan Dirk Coster. Dirk Coster was een „honourable man”, die met trouw en talent de litteraire republiek had gediend. Hij is ten offer gevallen aan de oude ondervinding dat veel kleine waarheden èen groote leugen kunnen vormen. Dit is du Perron's tactiek geweest: zijn groote algemeene these te bewijzen met kleine, halve waarheidjes. Men heeft zijn lang betoog gelezen, is een oogenblik onder den indruk zijner critische scherpzinnigheid geraakt, maar kon onmogelijk de eigen overtuiging als een illusie gaan zien. Coster's verdiensten zijn door geen witte mieren weg te knagen. Wie het wezenlijke der Nederlandsche poëzie zò in honderd verzen samenbracht, wie zoo fijn gehoor bezit voor de nieuwe geluiden, kàn niet de ridicule figuur zijn die du Perron van hem maken wilde. De boom is nog altijd te kennen aan zijn vrucht. Boven alle détail-critiek staat het feit dat Coster de twee persoonlijkste en representatiefste anthologieën verzamelde die Nederland bezit. Zijn Verstandnis voor de latere dichtergeneraties in haar geheel en in haar individuele verschijningen is hors concours. Hij heeft in zijn „Nieuwe Geluiden” een alleroorspronkelijkste dichterrevue geschreven, een gedurfde onderneming die geen tweede (met gelijk succes) hem nadoet. Is er moeilijker werk dan de muze van jonge dichters eenigszins in vaste woorden en begrippen te vangen, dan orde te brengen in het fragiele en delicate dat jonge poëzie kenmerkt, dan gevoelig en verstaand, meer dan intelligent te schrijven over nieuwe ontluikingen die nog aan den nachtvorst blootstaan? Dirk Coster moge zwaarwichtig, sonoor en dreunend zijn, hij moge zich bij tijden bedwelmen aan eigen geluid of gedachte, zijn inzichten, zijn psychologieën, zijn waardeeringen blijven van een indringende, helderziende raakheid, van een weinigen gegeven gevoeligheid voor de dingen van geest en gemoed. Het buitenland moge hij zijn Dostojevski-vereering hebben afgezien, in het doorvoelen en doorschouwen der na-oorlogsche Nederlandsche poëten was hem niemand voorgegaan. Een mislukking als Binnen-dijk's „Prisma” bewijst de waarde van zijn oordeel. Ook moge

Coster's humanisme over een breed front de instemming der jongere schrijvers hebben ingeboet, de gevoeligheid zijner wichelroede voor verborgen bronnen is onaantastbaar.

Anthonie Donker is de naaste leerling van dezen Elias, wien diens mantel schijnt ten deel gevallen. Sinds zijn helder lied ongeveer verstomd is, heeft hij het hard te verantwoorden. Men valt hem, ook buiten Forum-kringen, lastig wegens zijn kritisch zelfbewustzijn, zijn wijsgeworden redeneerzucht, wegens de verstandelijke verkillig van zijn talent. Doch een beetje wijsheid en gezetenheid kan geen kwaad temidden der algemeene kibbelwoede. Anthonie Donker is een eerlijk man, een man van standing bovendien, die zijn meening zegt zonder nuttelooze vinnigheden en de hooge waarden, waar het om gaat, weet te eerbiedigen. Hij is van een oneindig rijker ontvankelijkheid en opener natuurlijkheid dan de meesten zijner aanvallers. Critisch inzicht zal niemand hem ontzeggen: zijn poëzie-kronieken zijn van de allerbeste die er geschreven worden. Zijn humaniteit die voelbaar uit Coster's school stamt, is ondanks haar ontoereikendheid een heel wat menselijker en breeder basis dan het bijna perverse eclecticisme van du Perron, schrijver van het formeel geslaagde, maar menselijk corrupte „Gebet bij de harde Dood”, dat Coster uit zijn bloemlezing had moeten weren. Dat de dichter in hem onderging en zijn talent zich gaat uitputten in critieken, is betreurenswaardig, maar wie kan op commando de geesten bezweren of weet, welke innerlijke of uiterlijke noodzaak tot schrijven dwingt.

Met de Paleis-revolutie, waaruit Forum geboren werd, is de kortstondige heerschappij van het Vitalisme, dat meer een prachtig élan dan een vruchtbare houding beteekende, geëindigd. Alle discussie over creatief vermogen en vormkracht wordt reeds historie. De oudere poëten als A. Roland Holst, Nyhoff en Bloem gaan hun weg zonder door tijdschriftschermutselingen merkbaar te worden beïnvloed.

Doch het nieuwe, het komende breekt zich meestal baan in de vaak ephemeere bladen van jonge en gistende talenten. Zijn ze langer van duur dan hebben ze zich aldoor te vernieuwen (zooals De Gemeenschap na een tijdelijke inzinking weer teekenen van vernieuwing geeft). Forum, een periodiek dat meer dan eenig ander de litteraire aandacht trekt, vertoont alle symptomen van vervroegde senieliteit. Het praktizeert een richtingloos eclecticisme van desperate oude heeren, die met het leven geen raad wetend, een elixer zoeken dat het nog leefbaar zal maken. In plaats van de rijen der „kerels” te verdubbelen, zooals het pretendeerde, is het (of liever — wij leven in Nederland —: zou het) een ideaal blad voor languissante reumatische markiezen (zijn) geworden, die maandelijks een gepeperde opfrissing noodig hebben. Het heeft alle drift, allen levensmoed, alle vuur en vitaliteit uitgedoofd. Het geïsoleerde intellect is gaan samenzweren met de aesthetische corruptie en de vrucht dezer samen-

werking is een eigenaardig dictatorschap, dat overal de poëzie der desillusie heeft wakker geroepen. Is het een gril der historie, een spel der natuur? maar Forum doet door en door achttiende-eeuwsch aan in zijn eenzijdig rationalisme, zijn rheumatisch aristocratisme, zijn frivool Greshoffisme, in zijn litterair voortzetten van het oud-Hollandsche regentendom.

Van Forum is voor het schoone, het groote, het verruimende en bevrijdende in Nederland niets te verwachten, omdat het cynisme voor ironie, ontgoocheling voor wijsheid, perversiteit voor natuur, senieliteit voor leven aanziet.

BOEKBEOORDEELING:

MARITAIN (Jacq.) *DISTINGUER POUR UNIR OU LES DEGRÈS DU SAVOIR*. (919) Desclée de Brouwer et Cie., Paris, 1932.

Onder bovenstaanden titel heeft Maritain allerlei onderwerpen bijeenverzameld, waarnaar zijn voorliefde uitgaat: kunst, mystiek, filosofie van de natuur, transcendentia enz. De eenheid van samenhang, hoewel geenszins ontbrekend, is niet zoo vast, als de titel kan laten vermoeden; wat 't minst te verbinden was, is achteraan in de Appendices ondergebracht.

Gelijk bekend, is Maritain bezield Thomist, doch hierin meer ijverig leerling dan meester. Waar hij zelf spreekt, beantwoordt de diepte waarin het probleem in zijn kern wordt aangeraakt, niet altijd aan de uitgebreidheid van behandeling; zeer vaak laat hij daarom anderen spreken in den uitleg van S. Thomas, bij voorkeur Cajetanus en Joannes a S. Thoma van de ouderen, Gardeil en Garrigou-Lagrange van de nieuweren. Daardoor staat er zeer veel wetenswaardigs en moois in zijn boek. Vooral de bladzijden over S. Joannes van het Kruis zijn zeer treffend. Ook de aanhangsels, die hierop betrekking hebben bieden veel wat de wijsgeerige belangstelling overwaard is. Van een odium philosophicum, die weinig gracieuze gezel van een theologisch naamgenoot, heeft Maritain zich zooveel mogelijk onthouden. Liever zwijgt hij over andere Thomas-interpretaties; of tracht met enkele tournures in sommige gevallen het désaccord tot een onbeteekenend verschil te herleiden (p. 534). Soms gaat dat moeilijker (p. 827-843), en dan kan het wel eens lijken of M. liever de letter kiest dan den geest.

Zoo worden de meest verschillende domeinen van het weten doorlopen, vanaf de experimenteele wetenschappen tot aan de mystieke contemplatie, in deze 900 bladzijden. Het echte wijsgeerig genot kan daarbij niet achterwege blijven, van het weten, dat zich zelf steeds beter als weten kent.

Gustave Flaubert *)

door L. J. M. FEBER.

Compleet en veelzijdig gedocumenteerd, rijk aan feiten en gegevens, openbaart deze biografie echter geen nieuwe uitzichten in het wezen van den mensch Flaubert en van zijn werk als kunstenaar. De groote vormschoonheid, de scherpe psychologie van Flaubert's roman, scherp tot in het snijdende toe, worden nu eenmaal door niemand aangevochten; met God en Diens gebod evenzeer in het midden te laten als zijn vereerde meester het deed, is de biograaf intusschen lichtelijk verouderd. Het moge zijn, dat hij de levenshouding van Flaubert naar waarheid karakteriseert, hij waardeert haar niet, hij komt tot geen waardebepaling. Wat aangaat het aanduiden van personen, gebeurlijkheden en verhoudingen, die de kunst van den grooten romancier hebben beïnvloed, heeft hij stellig verdienstelijk werk verricht; hij ontleedt en combineert met vaak groote scherpzinnigheid; hij is niet alleen een speurder, maar zelf een kunstenaar, die het levend beeld van zijn held ten tooneele weet te voeren. Maar deze biografie gaat voorbij aan het cultuurverschijnsel: Flaubert, aan diens beteekenis in en voor de ontwikkeling van het menschelijk denken en voelen, waarvan hij een bepaalde phase met machtig talent tot schoone uitdrukking bracht.

Het is aan Dumesnil ontgaan, dat in het agnosticisme de grondslag is gelegen van Flaubert's levensvisie, als tenminste een ontkenning een grondslag kan uitmaken. Flaubert was met al zijn genialiteit geen genie; een genie weet van geen berusten in de formule van de wanhoop, dat wij het niet weten en nooit zullen weten. Deze berusting is trouwens on-menschelijk, in strijd met 's menschen diepste aandrif; zij is van een volstrekt anderen aard dan de vrede, die, naar Augustinus' woord, de mensch mogelijk in alles zal zoeken, maar die alleen in God te vinden is. Deze berusting voor het als volkomen onkenbaar aanvaarde wezen van leven en wereld moge wijsgeerig een vergissing zijn, Flaubert heeft haar in zekeren zin aanvaard en beleefd met mannenmoed. Hij heeft zijn toeverlaat gezocht in de ironie, in een conceptie van het leven als een spel van blinde krachten, waartegen geen optornen voor den mensch mogelijk is, waarvoor te buigen zijn eenige kans is op een zekere mate van innerlijken vrede. Deze opvatting kan voeren tot een zekere hoogte van stoïcynschen vrede, maar niet tot doelbewuste zelfvolmaking als middel om te naderen tot God; zij kent lust en onlust al naar de mensch zoo verstandig is zich te buigen en te berusten of niet; zij kent echter geen deugd of zonde, noch berouw en louterende boete. De levensbeschouwing en de kunst van Flaubert zijn derhalve onzedelijk, amoreel, omdat zij de moraal niet alleen in het midden

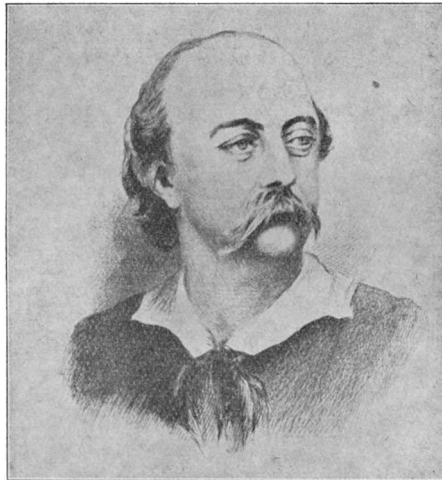
1) René Dumesnil, Gustave Flaubert. l'Homme et l'Oeuvre. Uitgegeven bij Desclée de Brouwer et Cie., Paris, 1932.

laten, maar daaraan den grondslag onttrekken, haar wijding en doelstrekking miskennen. Het is duidelijk, dat deze onzedelijkheid van een algemeener aard is dan die, welke zekere tijdgenooten tegen „Madame Bovary” in het harnas joeg en den auteur een zeden-proces bezorgde.

Men kan niet zeggen, dat Flaubert met de romantiek overboord te gooien, met zich als kunstenaar te oriënteren op de zichtbare en tastbare natuur zonder meer en als mensch gevangen te geven aan het agnosticisme, een hooge en diepe levensbeschouwing heeft prijsgegeven. Want ondanks haar gothiek gelocaliseerde verbeeldingswereld, miste de romantiek bijna altoos het geloof en de vroomheid, die eenmaal de ziel hadden uitgemaakt van de gothieke werkelijkheid — daargelaten dat voor enkelen het aesthetisch verkeer met de verbeelding dier werkelijkheid het begin hunner bekeering werd. Voor verreweg de meeste romantici echter gold, dat zij in droom en uitbeelding zich onttrokken aan de realiteit, waarmede de mensch zijn leven heeft uit te vechten, te midden waarvan hij geroepen is te komen tot de rechte verhouding tot zichzelf, tot God en tot den evenmensch.

Flaubert achtte het beneden zich om op het spoor der romantici voor de werkelijkheid op de vlucht te slaan. Maar den strijd aanbinden, onder erkenning van de zedelijke orde en de finaliteit van het leven, deed hij evenmin. Hij was te trotsch om haar uit den weg te gaan; maar overwinnen deed hij haar evenmin. Als levenshouding behooren zijn berusting en ironie tot het verleden.

Desondanks is het werk van Flaubert in zijn hoogste momenten naar alle waarschijnlijkheid klassiek. Alle teekenen wijzen er op, dat het een blijvende waarde bezit. Zéér zijn de tijden veranderd en zéér is de houding der Europeesche menschheid gewijzigd, sedert de dertigjarige Flaubert zich met geweld bevrijdde van de romantiek — voorzoover het aan het van heimwee naar het oneindige vervulde menschenkind gegeven is de begoocheling van den schoonen droom af te wijzen; in alle mogelijke kunstvormen, vanuit tal van houdingen heeft men beproefd een glimp van het eeuwige licht op te van-

GUSTAVE FLAUBERT

gen, iets van 's levens innerlijken zin vast te leggen in de schoone geordende materie. De kunstvormen zijn ontstaan en vergaan; wijsgeerig en zedelijk is de verwarring erger dan ooit; minder dan te voren weet de menigte, waar zij het begin en het doel van het leven zoeken moet; meer dan ooit varieert de bouw van het klankbord, waarop de schoone verbeelding en herschepping van het menschelijk bestaan moet zijn afgestemd, wil zij weerklank vinden. En ook de smaak zonder meer is aan voortdurende verandering onderhevig.

Het werk van Flaubert echter heeft stand gehouden. Niet door zijn antwoord op de groote vragen des levens, die het in wezen onbeantwoord laat, niet doordat het de zielen zou verheffen tot de bevrijding, die alleen is te vinden in de erkenning Gods en in het deemoedig buigen voor de besluiten der Voorzienigheid, maar wel door den aard van zijn probleemstelling spreekt het óók, vooral, tot dit geteisterde, verstoorde geslacht. De schrijver legde zich „Madame Bovary” op als een oefening in zelftucht en zelfbevrijding, als een lange boeteweg om te komen tot de uitbanning van zijn aanvankelijk teveel aan romantiek. Hij nam daarmede afscheid van de illusie, van de misleidende fantasie; hij keerde terug, nog niet op 's levens reize halverwege, van de vlucht in een droom op den weg der harde, onontkoombare werkelijkheid. Zoo ruim was echter zijn geest, zoo diep zijn menscheijkheid, dat hij het probleem van zijn meesterwerk verruimde en verhief en veralgemeende tot een innerlijk conflict, dat zéér velen — en waarachtig niet de minsten — in alle tijden eenmaal met zichzelf krijgen uit te vechten. Hij schreef niet lyrisch het eigen, persoonlijke zielsgeval uit, waar het er juist om ging bevestigingen van lyriek, waarmee hij zich in zichzelf vergist had, neer te dwingen; hij beschreef ook niet louter analytisch een op zichzelf staand, verbijzonderd incident, waarvan hij het model in zijn omgeving had meegemaakt. Hij schreef het drama van het bovarysme, van den mensch, in casu van de vrouw, die aan bovarysme lijdt en daaraan ten onder gaat. Dit nu is een gesteldheid des gemoeds, een afstemming van het gevoelsleven, niet zoozeer een ziekte als wel een ongebreideldheid des geestes, die zéér velen kinderen der menschen eigen was en eigen is en eigen zal zijn in alle tijden en overal. Want immer en overal zal de mensch, gebonden aan de materie, in ruimte en in tijd, bij den schemer, die hun de zonde liet, worden aangevochten door de neiging om de grenzen te verbreken van het mogelijke, de werkelijkheid te dwingen naar zijn droom; immer zal hij worden bekoord door de drift, om het verloren tooverland zijner fantasieën tot een tastbaar leven te roepen, het te dwingen zich te realiseeren — gelijk Mathô, gelijk Bouvard en Péruched, gelijk Madame Bovary. Flaubert nam niet alleen menschen waar; hij analyseerde niet alleen met al de kracht van een kervende psychologie; hij schiep persoonlijkheden. Hij deed echter onvergelijklijk meer, namelijk datgene, wat de groote roman en het groote drama verheft

boven het kleine — hij zag en herschiep een menschelijk type, den bovary-mensch, in zijn algemeenheid, die een levende werkelijkheid is en blijven zal, die wij als type herkennen en mogelijk in meewaren meeleven in onze eigen omgeving. Zooals we het Hamlet doen en Macbeth, de figuren van een Cervantes en van een Molière. Dit vermogen nu tot het scheppen van typen en dus tot het stellen van problemen, die zullen duren tot den jongsten dag, is één van de kenmerken van het klassieke kunstwerk. Intusschen, de helden en heldinnen van Flaubert wisten met zichzelf, met het probleem, dat zij zich stelden, dat hun als een kwade bezoeking werd ingeblazen, geen raad. Zij gingen er aan ten gronde, of zochten een uitkomst langs den weg, waarop hun maker hen was voorgegaan — in grimme of doffe berusting, al naar hun temperament, of in ironische zelfbetrachting. Dit echter is geen oplossing, geen bevrijding, geen uitvloeijing van 's levens toerment in Gods vrede; dit is slechts een andere vorm van ondergang. Zoodat er een tijd zal komen, waarin het conflict van den flaubertiaanschen mensch, van den lijder aan bovarysme met de werkelijkheid, onverminderd zal boeien, maar de ontknooping in een berusting naar Flauberts opvatting den geesten niets meer zeggen zal, diens vrede-in-ironie als een wankel onwaarachtigheid zal worden doorschouwd. Flaubert zou niet alleen klassiek zijn, maar klassiek volgens de hoogste normen, wanneer de volledige waarde van een kunstwerk, allen theorieën ten spijt, niet mede werd bepaald door zijn zedelijken inhoud, door zijn waarachtigheid ten opzichte van de principen en motieven, volgens welke God het leven heeft geordend.

Wat zich echter onverzwakt handhaaft als een volstrekte waarde in de louter aesthetische orde der dingen, dat is de stijl van Flaubert, de stijl van zijn volzinnen, van zijn hoofdstukken, van de totaliteit zijner romans. Zijn cultus van den vorm moge eer in wezen heidensche afgoderij zijn geweest, hij beleed en beleefde zijn overtuiging met de volle overgave van zijn persoonlijkheid, met den inzet van al zijn vermogens. Hij schreef verre van gemakkelijk; deze zeer groote stylist had geen vlotte pen. Hij tobde en worstelde met den vorm; hij toetste en beproefde zijn volzinnen naar hun beeldende kracht, naar klank en rythme, naar hun suggestieve werking, naar hun logischen samenhang en aesthetische harmonie. Hij bezat in zéér sterke mate de gave van zelfcritiek; hij schreef en herschreef twintig, dertig maal den zelfden volzin — met een toewijding een betere zaak, 's levens hoogste zaak, waardig, zal men opwerpen. Dit zij zoo; maar in ieder geval trachtte hij datgene wat hij deed in strak volgehouden zelfcritiek, zoo goed te doen, als hij met een uiterste inspanning van al zijn krachten vermocht. En dit is, het zij terloops gezegd, van het grootst mogelijke belang, óók voor de juiste behartiging van 's levens hoogste zaak.

Aldus is Flaubert de meester geworden van het juiste, eenig rake

woord, van den volmaakten volzin, die precies weergeeft wat men ziet of denkt of voelt. Dus blijft hij voorbeeldig voor alle tijden in de kunst van het eenig juiste woord en niet minder in de stramme training, die hij zich oplegde om zich die kunst te verwerven. Hij was een geslagen vijand van het lukrake, van het ongeveer en van het niet ter zake dienende. Deze voorbeeldigheid en dit meesterschap gaan boven de woordkunst als zoodanig uit. De zin voor de waarde van het eenig-juiste, eenig-rake woord is danig afgesleten, de macht daarover bedenkelijk afgetakeld. Ook hieruit blijken de oppervlakkigheid van onzen tijd en zijn gemis aan bezinning, dat er veelal zoo ongeveer op los wordt geschreven — òók in de litteratuur. En wel omdat er even veelal in het vage op los wordt gedàcht èn omdat men er zich niet voldoende van gelieft te doordringen, dat litteratuur niet alleen een kunst is maar ook een vak, een ambacht als men wil.

De beïnvloeding van het woord en den volzin eenerzijds en gedachte en gevoel anderzijds is echter een wederkeerige. Een geslacht, welks auteurs slordig, vaag en zwevend schrijven, het niet zoo precies nemen met de volle beteekenis der woorden, gaat van den weeromstuit al langer hoe zwevender, vager en slordiger denken. Waarmee wij maar willen vaststellen, dat de beoefening van Flauberts correctheid van woordkeuze en stijl voor de gezondmaking van het denken van dit geslacht bijna even verdienstelijk is als het afwijzen en neersabelen van zijn wereldbeschouwing.

BOEKBEOORDEELING:

COURRIER DES ILES. I. MARITAIN (Jacques) „LES ILES” e.a. Des-sins de Jean Hugo, Desclée, Paris.

Een nieuwe collectie studiën, kritieken en werken, die zich aandient als opvolger van de *Roseau d'Or*, begint met een beschouwing van *Maritain* over de bedoeling dezer nieuwe verzameling, die dezelfde blijft als die van de vorige en eindigt met een zeer interessante studie van *Et. Borne* over *Travail humain et Esprit chrétien*. Terecht wordt hier de nadruk gelegd tegen sommige socialistische doctrinaireren op het onderscheid tusschen spel en arbeid en gewaarschuwd tegen de mystieke Russische en Amerikaansche opvatting van het opgaan in de beheersching der stof: arbeid moet gericht zijn op het tot stand brengen van een nuttig ding en dit kan den mensch vreugde bereiden. Doch alleen als de arbeid zelf ook waarde behoudt als spel en strijd in omgekeerde richting. Dit heeft de schrijver in zijn overigens buitengewoon heldere en scherpzinnige uiteenzetting wat vergeten. Van alleen achteraf komende bedoeling of zelfs van de vriendschapssolidariteit in den opbouw van het ééne systeem van gebruiksgoederen voor allen kan de arbeider niet leven. Verder nog gedichten en een beschouwing over Gandhi.

Thomas Stearns Eliot

door JOS PANHUYSSEN.

I

Arthur Rimbaud, de dichter bij uitnemendheid, heeft in „Une Saison en Enfer” gesproken over de „Alchimie du Verbe” en over de zonderlinge voorliefde die hij bezat voor dwaze schilderijen, decors en boeken, voor een ouderwetsche, zeer naieve, min of meer primitieve literatuur. Hij bekent zich afkeerig van wat de schilderkunst en de moderne poëzie beroemd maakte.

„Depuis longtemps je me vantais de posséder tous les paysages possibles, et trouvais dérisoires les célibrités de la peinture et de la poésie modernes.

J'aimais les peintures idiotes, dessus de portés, décors, toiles de saltimbanques, enseignes, enluminures populaires; la littérature démodée, contes de fées, petits livres de l'enfance, opéras vieux, refrains niais, rythmes naïfs.”

Deze voorliefde van den dichter, die zich tot taak gesteld had „de posséder la vérité dans une âme et un corps” is bijzonder karakteristiek, maar niet onbegrijpelijk; hij gevoelde zich buiten de traditie, hem waren de moderne kunst en de moderne poëzie vreemd, evenals de oogenschijnlijke werkelijkheid, hij wilde doordringen tot de nieuwe, de eigenlijke werkelijkheid, en het was juist in deze zonderlinge geschriften, deze dwaze schilderijen en afbeeldingen, dat hij een glans ving van dit onbereikbare. Bij den dichter Thomas Stearns Eliot kan men iets dergelijks opmerken. Thomas Stearns Eliot lijkt niet op Rimbaud. Rimbaud is een dichter van de vreugde, hoe bitter zijn werk soms ook zijn kan, het tracht naar, en bereikt zeer vaak den geweldigen jubel van een onstuimig geluk. Eliot is de dichter van de hopeloosheid, ook hij komt ten slotte in zijn verzen tot „the Peace Everlasting”, maar vanuit de leegheid en de vertwijfeling. Hij voelde zich ook niet buiten de traditie als Rimbaud, hij gevoelde er zich middenin, afkeerig ervan, maar er deel van uit makend. Rim-

THOMAS STEARNS ELIOT

baud's verzen zijn maar in geringe mate verzen van verzet, de twee eerste verzenbundels van Eliot „Prufrock and other Observations” en „Poems” zijn voor het grootste gedeelte niets anders dan verzet. Maar in dat verzet tracht hij naar iets nieuws, naar een ontvluchting uit den kring waarin hij zich voelt gebannen, en zodoende vindt men bij hem dan een voorliefde voor het bizarre, voor het bijna onzinnige, zinloze, die overeenstemming vertoont met de „dwaasheid” van Rimbaud. In enkele regels van „Prufrock”, de overwegingen van een schuchteren jongen man, die zijn liefde niet durft kenbaar maken, verklaart hij zich een lid van het gezelschap, waaronder hij zich bevindt.

For I have known them all already, known them all:
Have known the evenings, mornings, afternoons,
I have measured out my life with coffee-spoons;
I know the voices dying with a dying fall
Beneath the music from a farther room.
So how should I presume?

And I have known the eyes already, known them all,
The eyes that fix you in a formulated phrase,.....

Maar plotseling wordt dit melancholisch en vermoeid verzet verbroken door beelden, die een ontvluchting beteekenen, een verbreken van den benarrenden kring; zij zijn hoogst eenvoudig, bijna kinderlijk en terzelfdertijd bizar.

Shall I say, I have gone at dusk through narrow streets
And watched the smoke that rises from the pipes
Of lonely men in shirt-sleeves, leaning out of windows?....
I should have been a pair of ragged claws
Scuttling across the floors of silent seas.

Er is iets wanhopigs in deze poging tot ontvluchting, telkens opnieuw voelt hij zich gevangen door de leegheid van een volkomen geregeld en zinledig bestaan.

I grow old.... I grow old.....
I shall wear the bottoms of my trousers rolled.
Shall I part my hair behind? Do I dare to eat a peach?
I shall wear white flannel trousers, and walk upon the beach.
I have heard the mermaids singing, each to each.
I do not think that they will sing to me.

Hij geloofde niet, dat, de meerminnen tot hem zingen zouden, geloofde niet, dat hij uit de leegheid van dit moderne bestaan zou kunnen vluchten naar een andere wereld, dezelfde, maar onder een andere gedaante en met een nieuwen zin. Een geheele jeugd, schuchter, maar wetend, openbaart zich in „Prufrock and other Observations”, en alle schamperheid wordt vergoed door dien regel, als de klacht van een kind:

I do not think that they will sing to me.

Maar juist in „Prufrock”, als de beelden al bizarrer en zinlooser schijnen te worden doet Eliot ontdekkingen van betekenis, zijn satire, zijn ironie verbindt hem telkens weer onherroepelijk met zijn standgenooten, de New-Englanders, de Puriteinen bij uitstek, zooals Mc Greevy in zijn brillante studie aantoonde, maar wanneer hij niet hekelt, wanneer hij slechts zijn drang naar het oogenschijnlijk onbeduidende volgt, in beelden, waar uit alle werkelijkheid schijnt weg te trekken, komt plotseling het geheim des levens naar voren.

His soul stretched tight across the skies
That fade behind a city block,
Or trampled by insistent feet
At four and five and six o'clock;
And short square fingers stuffing pipes,
And evening newspapers, and eyes
Assured of certain certainties,
The conscience of a blackened street
Impatient to assume the world.

I am moved by fancies that are curled
Around these images and cling:
The notion of some infinitely gentle
Infinitely suffering thing.

Het vermoeden van dit buitengewone, teeder en smartelijk mysterie, dat in het laatste gedicht van „Prufrock and other Observations”, „La Figlia che Piange” meer, misschien iets te veel, gestalte aanneemt, werd met het besef van de gevaren der aardsche liefde, de winst van Eliot's eersten bundel. In „Poems” wordt dit bewustzijn van „some infinitely gentle, infinitely suffering thing” nog sterker, het krijgt nu voor het eerst zijn allegorischen vorm in de herinnering aan de verschrikkelijke fabel van Philomela. Aan het eind van een zuiver satirisch gedicht hoort men plotseling den be-
wogen ernstigen klank van deze wezenlijke tragiek.

The host with someone indistinct
Converses at the door apart,
The nightingales are singing near
The Convent of the Sacred Heart,

And sang within the bloody wood
When Agamemnon cried aloud....

Maar er is nog iets nieuws bijgekomen, de bezinning op een jeugd en wat er in een jeugd verloren kan gaan in „Phlébas, le Phénicien”, den schipbreukeling, die verdrinkende al de fasen van zijn leven voorbij ziet trekken, en die toch eens „un bel homme, de haute taille” was, en bovendien naast dit verloren gaan, ontdekt Eliot nog een ander verlies, het belangrijker verlies van Christus voor deze maatschappij. In „Poems”, waarvan de verzen mij door hun pedantisme, hun precieusheid en hun rijkdom aan vreemde woorden, vaak

sterk herinneren aan de „metaphysical poets”, is het grootste deel satyre, satyre op het maatschappelijk milieu, op het pantheïsme, maar ook zeer vaak op den christelijken godsdienst en op de Kerk. Middenin zulk een spottend gedicht breekt soms echter plotseling het heimwee naar een verloren geloof door op een ontroerende wijze.

A painter of the Umbrian school
Designed upon a gesso ground
The nimbus of the Baptized God.
The wilderness is cracked and browned

But through the water pale and thin
Still shine the unoffending feet
And there above the painter set
The Father and the Paraclete.

In het gedicht dat den bundel opent „Gerontion” wordt het godsdienstige, het geloof aan Christus zelfs een oogenblik voorzien als middel om aan de onvruchtbaarheid van het moderne bestaan een einde te maken, maar dit dagende inzicht wordt onmiddellijk daarop vooralsnog verworpen.

After such knowledge, what forgiveness? Think now
History has many cunning passages, contrived corridors
And issues, deceives with whispering ambitions,
Guides us by vanities. Think now
She gives when our attention is distracted
And what she gives, gives with such supple confusions
That the giving famishes the craving. Gives too late
What's not believed in, or if still believed,
In memory only, reconsidered passion....

Dit dagende en weer verworpen inzicht is echter niet te keeren, het verschijnt telkens opnieuw en in het voornaamste gedicht van Thomas Stearns Eliot, dat na „Poems” reeds verscheen, zal het triomfeeren. „The Waste Land” is een zeer uitzonderlijk gedicht, het herinnert aan tal van andere dichtwerken, bevat ook zeer vele, steeds zorgvuldig aangegeven, citaten, het herinnert aan de profetische boeken van de Heilige Schrift, aan het drama in den tijd van Elizabeth en Jacobus, aan de hyper-moderne geschriften van James Joyce, maar bovenal aan de Divina Commedia van Dante. Evenals de Divina Commedia van Dante is het een zeer moeilijk gedicht, het eischt van den lezer een niet geringe kennis der literatuur en het hoofdmotief is zelfs ontleend aan twee werken van wetenschappelijken aard: „The Golden Bough” van Sir James Frazer en „From Ritual to Romance” van Jessie L. Weston. Bovendien is het evenals Alighieri's meesterwerk bijna een voortdurende allegorie. Voor Eliot, en voor Dante evenzeer is de dichter iemand, die „sees in images”, beeld volgt na beeld; zoodra de zin en de symbolische beteekenis dezer beelden achterhaald is, krijgt het gedicht

een ongemeen sterk en hevig leven, dat aan meer verklarende poëzie niet eigen is, maar den zin dezer allegorie te vinden is ook hier niet gemakkelijk. Het is echter niet onmogelijk. Er is strijd geweest om dit toch nog altijd betrekkelijk korte gedicht. Herbert Palmer, die er een niet onverdienstelijke parodie op leverde noemt het „the most stupendous literary hoax since Adam”. A. C. Ward in zijn bekend werk „The Nineteen Twenties” schrijft, dat „Critics whose judgment it would be merely silly to flout are of the opinion that the *Waste Land* is *the great poem of our time*”. Hoe dit laatste ook zij, in elk geval is dit gedicht met al zijn bewuste reminiscenties zeer persoonlijk van karakter en tegelijkertijd zeer representatief voor den tijd, waarin we leven. Het is geen gedicht dat ineens is ontstaan, het is voortgekomen uit de levenservaringen van den dichter, al de motieven van de eerste twee bundels van Eliot vindt men er terug; het satyrische element, hoewel het spoedig vergaat in de tragiek van het geheel, is niet afwezig, het bezinnen op het wonder der jeugd als in Phlébas, treft men er herhaaldelijk, het Fransche gedicht in „Poems” vindt men hier zelfs, ongeveer gelijk, in het Engelsch, de fabel van Philomela, de tragische ondergang der teederheid is een voortdurend gebruikt motief, en ten slotte wordt als de oorzaak van de onvruchtbaarheid dezer eeuw het verlies van het geloof in Christus aangegeven. De wereld is onwerkelijk geworden, als een dood en onvruchtbaar land, omdat de „hanged man” niet meer onder de menschen erkend wordt, omdat de massa noch bepaald goed, noch bepaald slecht is, als de lauwen in Dante's Hel, hoewel zij te verontschuldigen zijn als de heidenen in de limbus, daar zij van Christus niet eens gehoord hebben.

Unreal City,
 Under the brown fog of a winter dawn,
 A crowd flowed over London Bridge, so many,
 I had not thought death had undone so many, (verg. Inferno.
 III, 55-7 en context)
 Sighs, short and infrequent, were exhaled, (verg. Inf. IV 25-7
 en context)
 And each man fixed his eyes before his feet.
 Flowed up the hill and down King William Street,
 To where Saint Mary Woolnoth kept the hours
 With a dead sound on the final stroke of nine.

Inderdaad, een wereld waarin „the wisest woman” een clair-voyante, een waarzegster is, en waar het teedere, het schoone, het verlangen naar de eeuwige goederen gedood wordt door een vergoddelijking van den tact, het angstvallig vermijden van iedere heviger gemoedsbeweging, waarin men dus „Belladonna, the Lady of the Rocks, the lady of situations” aanroept, is met recht onwerkelijk te noemen.

(Wordt vervolgd.)

Romanlektuur

door P. DE BRUIN S.J.

Als men zoo regelmatig, maand na maand, de afleveringen van *Boekenschouw* doorwerkt met de voor geschikt of ongeschikt in diverse graden verklaarde romans, dan kruipt iemand de angst om het hart, of dit tijdschrift niet bezig is een zeer verderfelijken invloed uit te oefenen op de zeden van een massa zijner lezers. Wel heeft het gelukkig de cijfer- en lettermethode nog niet overgenomen, die tot op een laatste rest den lezer alle nadenken en liefst ook alle verantwoordelijkheid wil besparen en probeert het in vrijen vorm den lezer aan een keuze te helpen, door hem de sfeer van het boek in enkele woorden te verklaren. Maar ook dan nog dreigt er gevaar. Want er blijft uit den stroom van nieuwe uitgaven nog wel zooveel geschikts voor iedereen over, dat hij er zich aan dood kan eten en drinken. Ik wil maar zeggen, dat er voor den enkelen lezer veel meer gewetensproblemen bestaan alvorens tot de lezing van een boek over te gaan, dan de weinige opzichten waaronder dit tijdschrift gewoonlijk ieder persprodukt beschouwen kan: hun geheele geweten heeft daarin mee te spreken, hun beroep, de indruk op de omgeving, het voorbeeld, de harmonie van eigen wezen, de zuiverheid van het gevoel, het bewaren van gezond verstand en goede smaak, de beheersching van den leeshartstocht e.ä.m. Behalve dat het zedelijk toelaatbare, zoolang het niet konkreet toegepast wordt, dikwijls de vijand is van het goede, mondt de massa van zedelijke toelaatbaarheden gemakkelijk uit in het onzedelijke. De Heilige Geest vermag zijn gaven niet meer kwijt te worden in een wereld, die den profanen geest heeft uitgestooten, want de zielige mensch verstaat de werken des geestes niet meer. De fanatieke romanlezer, de onmatige romanlezer, de ontijdige romanlezer, de uitsluitende romanlezer, ook al zoekt hij variatie in schrijfsels à la Zweig, Ludwig, Fülöp-Miller, Maurois en tutti quanti joden en on-joden, zal 'zijn denkend en heerschend bewustzijn laten verschalen in botte sensatielust. Hoe zal iemand zich nog wijs kunnen maken, dat hij iets hoogers, kennis van het leven of schoonheid, zoekt in den roman, als hij de mooiste gedichten vervelend en de fijnst gestyleerde hoogere beschouwingen onuitstaanbaar gaat vinden?

Ik ben geen voorstander van geheel-onthouding, die de menschen de matigheid gemakkelijk tracht te maken. Maar ik kan me toch begrijpen, hoe sommige leiders het massale misbruik van alcohol hebben trachten te keeren door de radikale opruiming van de oorzaak van het kwaad. Waarom zijn er echter tegenwoordig zelfs geen eenzame roepers in de woestijn, die den vloed van geestbedervende factoren in roman, ontspanningslektuur, krant, radio, sport, zesdaagsche uitspanningen, warenhuizen, bars, huurkazernen, grootsteden, politieke partijen en andere gaven van den vooruitgang door den dam der geheelonthouding trachten te keeren. Het zou een ijdel

pogen zijn; niet meer dan een krijtstreep over een asfaltstraat. En toch zou misschien de instinktieve drang om er over heen te stappen, de geestesloozen nog een oogenblik van stille ingetogenheid en zelfbespiegeling bezorgen! Want het gebruik, dat de meesten van die moderne „verkeersmiddelen” op kultuurterrein maken, is geen ander, dan de vlucht voor eigen leegheid. Deze leegheid van den geest door de overgave aan den stoffelijken geest, is op den duur oorzaak geworden, dat zelfs de leegte maag ten slotte vergeefs om voedsel schreit. De vooruitgang heeft zoo hard geloopt, dat hij den adem kwijt geraakt is. Stilstaan en rustig nadenken moet het parool zijn van het oogenblik. Maar, o fataliteit, alle werkelijkheid is cirkelgang, goede of slechte. Het nadenken vindt zijn voornaamste voedsel in de lektuur en hierin heeft de duivel der verlossing het middel ontdekt, vooral in den roman en de ontspanningslektuur, den mensch niet door zelfinkeer te verlossen van het kwade, maar hem door uittreden uit zichzelf, door zich te verliezen in de machine van den detective-roman, den objektieven roman, de feuilletonistische geschiedschrijving en andere Schund-litteratuur te verlossen van den geest zelf.

Wat uitzondering moest blijven, is voor velen regel geworden. Even verfrisschend als een onderdompeling in het wondere rijk der phantasie en der sensatie zijn kan, even verhelderend als een verblijf in de sfeer der oppervlakkige gevoeligheid en der algebräisch geconstrueerde oplossing van een moeilijk geval werken kan, even vervlakkend en geestdoodend werkt een voortgezette omgang met deze produkten uit de bovenlagen onzer zielestructuur. „Vous voici incapables de percevoir la saveur du monde hors du sensationnel, du pittoresque, de la fausse nouveauté; satisfaits de fadeurs, pourvu qu'un choc nerveux vous en tire par secousses”, zegt een Fransch schrijver. De omgang met banaliteiten sluit het uitzicht op de hogere waarden des levens af; het leven onder den prikkel der phantasie verdringt de waarde van iedere pijnlijke levenshouding. Alle beroeps-handeling zelfs wordt een sport; weldadigheid en medelijden een middel om onze sentimentaliteit te bevredigen. Waarom zouden we dan op den duur nog in iets anders belang stellen als in geldverdiene en pleziermaken? De strijd is er dan alleen nog om het breken van den weerstand, niet om het overwinnen van de vrees; de waarde van de handeling wordt van de daad en de intentie verlegd naar het feit en het succes; het leven een vluchten voor de verveling. Een wereld als de onze is rijp voor het bolsjewisme, al heeft ze ook een vernisje van godsdienstigheid en deugdzaamheid, van individueele vrijheid en zelfstandigheid bewaard. De netten der uiterlijke regemaat hebben de vleugels van den geest allang omstrikt, vóórdát ook onze handen en voeten gebonden zullen worden aan de groote machine der toekomst, die ons zelfs de inspanning onzer spieren zal sparen.

De geest moet weer verlost worden uit zijn ballingschap bij de eenzame geleerden; en iedereen moet weer leren, zich de verveling te getroosten van ernstige boeken te lezen, om zich een levensinzicht te veroveren en mede te werken aan de daad der wereldregeering; weer te gaan voelen, dat zijn geest iets doen kan, als hij zich wegschenkt, om zichzelf te vinden.

Het kontakt tusschen de denkers en dichters en het lezend publiek moet weer hersteld worden, door het afhandig te maken aan de geld- en speculatiezucht der uitgevers en boekverkoopers. Geen denker met verantwoordelijkheidsgevoel, ja zelfs met een klein beetje nuchtere ontwikkeling zal in zijn bibliotheek een plaats inruimen voor de Vicki Baums, de Sidney Horlers, de Lion Feuchtwangers. En toch weten onze kranten voor hun feuilletons nog prulliger prullen te vinden, om dagelijks het volk van geestelijke spijs te voorzien. Men heeft mij verteld, dat een groot Amsterdamsch warenhuis voor honderdduizend gulden in eens aan Ludwigs besteld heeft, om deze aan den door de fascinatie der reclame en der luxe-uitstalling opgewekten koophartstocht uit te leveren. Zou het nog noodig zijn iets bijzonders te presteeren om in den tegenwoordigen tijd bij zulk een vervlakking nog succes te oogsten? Houden zulke boekhandelmethoden nog de minste rekening met het welzijn van hun koopers? Deze vicieuse cirkel van bedorven smaak, die door de winzucht gestreeld nog altijd dieper bedorven wordt, moet in den goeden cirkel weer omgeschapen worden, die het publiek er toe brengt, zich te verlossen uit den greep; weer naar ernstige boeken te grijpen en daardoor den ernstigen schrijver weer in de gelegenheid te stellen van het maaksel van zijn geest te leven. Het beginsel van met den stroom mee te gaan en aan de lezers te verschaffen, wat ze eischen in den vorm van lektuur, waarin ten minste geen kwaad gezegd en gedaan wordt, is radikaal valsch. De overvloed zelf en de richting werken volksbedervend. Wij kunnen wel zoolang het kwaad vermijden, tot de afwezigheid van alle goed ons rijkste bezit is.

Men maakt wel eens onderscheid tusschen creatief en kritisch werk. Het gaat er echter om, wat men schept en hoe men kritiseert. Het essay, dat tot nadenken stemt over kunst en leven, schept veel meer, dan het creatieve werk, dat in de sensatie den geest verstikt. Creatief in verheven zin is zoo het werk van een *van Duinkerken*, die den schat der Katholieke poëzie weer tot het Katholieke volk wil brengen. „Ce sera déjà un premier éclatement à la roseé nouvelle de cette âme moderne pauvre de couleurs et durcie de banalités.”

Zeker, het volk is dom, het verlangt niet beter! Moet daarom de opvoedende geest het volk maar in zijn domheid laten ondergaan, mits ze maar den teugel van de wet volgen, „le sacrement de la gendarmerie” zooals *Bernanos* het uitdrukt? Het wordt hoog tijd, dat wij — figuurlijk gesproken — den dommen mensch zijn roman uit de handen rukken en hem daarvoor een ernstig boek in de

plaats geven. Alleen het bolsjewisme kan zich veroorloven het nadenken over de problemen van den tijd te onderdrukken. En toch zou het mij niet verwonderen, als bij een enquête zou blijken, dat in de onderste lagen der bevolking door de communisten betrekkelijk de meeste ernstige lektuur verspreid wordt.

Om het leven van den geest te herstellen onder het volk, moet natuurlijk ook de geest der waarheid uit de lektuur spreken, die wij het in handen geven. Het geweten der schrijvers op te wekken, was niet mijn bedoeling. Slechts het geweten der welwillende lezers heb ik een stoot willen geven. Laten zij eens onderzoeken, welke motieven hen leiden bij de keuze hunner lektuur. Of ze daarbij ook verder zien, dan de geschiktheid van het boek voor iedereen; of ze zich daarbij ook afvragen of het voedsel voor hun geest is tot verdieping van hun godsdienst- en levensinzicht. Laat toch in Godsnaam niemand dit opvatten als een pleidooi voor het banale heiligenleven of saaie devotieboekje. De letter doodt, alleen de geest maakt levend. Ook de gepatenteerde waarheid en middeleeuwscherigheid van uitdrukking kunnen den geest onmogelijk veroveren. Laat ieder die boeken voor zich zelf uitkiezen, waarin de geest van opstand tegen het kwaad en van liefde voor het goede, zooals dat in de tegenwoordige wereld verwerkelijkt moet worden, tot hem spreekt: dan kunnen we de uitvinding van de boekdrukkunst weer als een zegen voor de menschheid vieren.

BOEKBEOORDEELING:

VORRINK (Johan) ONZE OPSTAND TEGEN SPANJE EN ZIJN LEIDER WILLEM VAN ORANJE. (191) f 2.50 en f 3.25. Muusses, Purmerend, 1932.

Joh. Vorrink heeft eens de historiepen ter hand genomen om ons een tafreel van den Nederlandschen opstand en van Willem den Zwijger te schetsen. De litterator verraadt zich herhaaldelijk in het boek. Er worden wat erg veel geuzenliedekens en tijdszangen aangehaald, zelfs taalkundige bijzonderheden. Een nieuwe kijk op den Zwijger wordt er niet gegeven. Maar het is een goed geordend verhaal van den opstand en van de rol die de Zwijger daarin speelde. Vorrink tracht onpartijdig tusschen Katholiek en Protestant te staan, wat hem vrij goed lukt. Zijn sympathie voor den Prins is nog al voelbaar. Zijn karakteristiek van Philips den Tweede is de traditioneele, onjuiste, althans te zeer traditioneele. Hij was niet zoo somber en onmenscheijk als men hem hier lang beschouwd heeft.

De Fransche Na-oorlogsmentaliteit

II

„*La génération de la guerre*”, naar de bekendste recente en oudere werken.¹⁾

door DR. B. M. BOEREBACH.

„Wij kennen niet de geheimen van Uw Voorzienigheid, o God. Gij wilt de rechtvaardigheid, maar wij weten noch *wanneer*, noch *hoe* het U behagen zal die in haar rechten te herstellen. Als het U behaagt, dat het zonder strijd en innerlijke scheuring plaats vindt, zult Gij het aldus doen en de wereld zal verwonderd staan, als zij het onmogelijk gewaande zonder moeite verwezenlijkt ziet.

Maar misschien hebt Gij andere plannen. Toen Gij de slavernij in Amerika hebt afgeschaft, hebt Gij gewild, dat iedere druppel bloed, die de zweep aan de lichamen had onttrokken, werd uitgeboet door een druppel, door het zwaard gestort.

Als het zoo moet zijn voor de bevrijding van onze broeders. Heer, laat het dan weldra zijn.

Want, ziet, wij zijn reeds rijp van jaren en wij zouden onzen zonen deze taak en dezen roem niet willen overlaten.”

Als velen, vreesde de schrijver van deze profetische regels, Philippe Gonnard, den aanstaanden oorlog niet. En wanneer de mobilisatie-affiches het offer van zijn persoon komen vragen, nauwelijks drie maanden, nadat hij bovenstaande woorden heeft neergeschreven, is zijn eerste indruk, met voorbijzien van alle aanstaand lijden, een indruk van verlichting. „Men zal geen lafhartigheid begaan, men zal zich niet diskwalificeeren in Europa; nu men kiezen moest tusschen het verschrikkelijke krigsgebeuren en den dood door vergiftiging, heeft men het eerste gekozen.”

Deze schrijver behoort met een groote groep van geestverwanten, niet tot degenen, die in geestdriftige vervoering en oogenblikkelijke verblinding een bloem hechtten aan hun uitdagend-geheven geweren.²⁾ Deze elite-zielen gingen, onopgemerkt, met alle anderen naar het front heen, om zich daar in de critieke oogenblikken plots als leiders op te werpen. Maar wèl voelden zij zich, als die anderen, de „voorvechters van het menschelijk geweten.”³⁾

Het was in Augustus 1914 het groote vertrek, niet alleen van de besten onder Frankrijks zonen — velen toch gingen vrijwillig den strijd in — maar ook van het beste, dat in iederen mensch leefde, waar deze zich plotseling boven iedere leugen en iedere klein-men-

¹⁾ Henri de Montherlant. *Mors et Vita*. Paris. Grasset. 1932.

Philippe Barrès. *Ainsi que l'Albatros*. Paris. Plon. 1932.

André Rousseaux. *Ames et Visages du XXe siècle*. Paris. Grasset. 1932.

²⁾ Jean Galtier-Boissière. *La fleur au fusil*. Paris. Ed. Baudenière. Een mees-terlijke beschrijving der eerste oorlogsdagen. (Juli tot September).

³⁾ Roland Dorgelès. *Les Croix de bois*. Paris. Ed. Albin Michel.

schelijkheid geheven zag. De lichtende en brandende deugd der vaderlandsliefde had, in één slag, de meest uiteenlopende ideeën doen samensmelten tot één groote liefdes-idee, gericht op de verdediging van het ideaal der menschelijke vrijheid, die aan de heerschzucht van heethoofden dreigde ten offer te vallen.

Stelden de geloovigen onder deze geestdriftigen het karakter van den strijd vanzelfsprekend op een hooger, een bovennatuurlijker plan, ook zij, wier leven tot dan toe nimmer door een geloofsstraal verlicht was, zagen plotseling den diep in hun zielen als vergeefs voortlevenden religieuzen zin bevredigd door het bijna mystieke verlangen naar heldenmoed, in hun binnenste opgelaaid. En zoo gebeurde het, dat voor allen, die ten strijde togen, de vele reeds doorleefde schoone zomers, die even rijk aan innerlijk vuur als aan stralende zonnewarmte waren geweest, nu op eenmaal gereed schenen om hun lang verwachte vruchten af te werpen in de meest gouden van alle zomers, die van 1914.

De wijzen onder deze mannen waren er zich van bewust, dat zij heengingen naar het lijden. Lichamelijk lijden om beproevingen, ontberingen en wonden: zedelijk lijden, omdat zij als denkers en mannen van wetenschap een verleden van geluk vaarwel hadden gezegd, zonder dat het avontuur van den oorlog hun er eenige aantrekkelijkheid voor in de plaats stelde. Hun bewuste geestdrift, hun beredeneerde vervoering vermochten nimmer het scherpziend oog van deze mannen te sluiten. En zelfs in de slapeloze nachten vol huivering, onder den adembeklemmenden angst van het bombardement, waaraan alleen de ingeroepen hulp van den dood een eind zou kunnen maken, ervaren zij de teleurstelling te zien, hoe langzamerhand menschelijke gebreken opnieuw hun greep sluiten om vele der hen omringende zielen, hoe met andere woorden de armzalige benepenheid en het ingekankerde egoïsme van de menschelijke natuur hun rechten hernemen:

*„ Petit bien-être, vanités, beaux galons d'or,
Rivalités au bord du gouffre qui se creuse.*

Nergens was het lijden meer wezenlijk dan aan het front: nergens nam het meer verscheiden vormen aan en nergens kwam het lijden van den mensch dat van den Verlosser meer nabij.

Als Henri de Montherlant zijn oorlogsherinneringen oproept, na veertien jaar van vrede, is het de angst, die ons uit welhaast ieder zijner bladzijden tegenspreekt:

„Herinneringen. Een geheele nacht, onder een aanhoudend bombardement, door een bovenmatige zenuwspanning tegen de bezwijming strijden. Het gevoel, dat er geen druppel bloed meer is in uw gezicht. Het gevoel, alsof uw lichaam zich tot in het oneindige rekt, alsof uw voeten zich kilometers van uw hoofd bevinden. Het gevoel, dat alle levenskracht langzaam uitstroomt door de beenen.

Angstzweet op het voorhoofd, ijskoude handen, heel het zenuwweefsel trillend in uw binnenste. Daarbij de zekerheid, dat er een oogenblik zal komen, waarop uw wil zal gebroken worden: zooals van ieder menscheijk ding, is zijn weerstandsvermogen niet oneindig. Gelooven, dat de zedelijke weerstand voor onbepaalden tijd den lichamelijken weerstand zal kunnen aanvullen, is een dwaling, die *duizenden* moedige mannen, wanhopig-moedige mannen, in wie plotseling de lichaamsmachine en daarna de wil gebroken werd, als dienstweigeraars heeft doen fusilleeren.”¹⁾

Philippe Barrès bevestigt deze meening op de hem eigen suggestieve manier: „Kent gij die verschrikkelijke instorting van den zenuw-potentiaal, die op het drama van den aanval volgt? dien indruk van een ontladen, verdroogde batterij te zijn, slechts het weggooien waard, die op de inspanning van het offensief volgt, vooral wanneer die krachtsontplooiing niet gelukkig is geweest en men in plaats van vijf duizend slechts twee honderd meter wist vooruit te komen? Tien, twintig dagen lang kunnen de soldaten den oorlog niet meer in het aangezicht zien. De een kan er maar niet toe besluiten, zich te voeden met de hand, die door het bloed van den kameraad bekleet werd, de ander zou zich de wang, het oog willen uitrukken, die door de lillende hersenen van een anderen mensch werden bespat; allen strijden vergeefs om de beelden van den dood, die hen iederen nacht met vernieuwde woede komen kwellen, te verjagen. En uit dien langen stillen strijd, uit dezen doodsstrijd, waarin de ziel haar laatste wilskracht uitput om een bezwijkend lichaamsorganisme van den ondergang te redden, komt zelfs de sterkste man te voorschijn in den toestand van overgevoeligheid van een levend-geville. En zoo komt het, dat de infanterie-colonnes zooveel Chopin-gezichten vertoonden.”²⁾

De nobele karakters onder deze strijders zochten niet het lijden te vergeten, waar zij het als normaal en rechtvaardig beschouwden. Zij zijn gelukkig, dat zij meestentijds aan de gemoedsafstomping, die de lichaamsuitputting met zich brengt, ontsnappen en dat zij kunnen constateeren, hoe het lichameijk lijden hun verstand en hun geheugen werkzamer maakt dan ooit. Zij spannen hun zenuwen; zij maken zich gevoelig voor iederen prikkel, om op het oogenblik van den dood al deze smartelijke gewaarwordingen in vreugde te zien verkeerén. „Comme une joie bien dépensée donne une joie au sommeil, ainsi une vie bien employée donne une joie à la mort”, had eens Maurice Barrès in navolging van da Vinci gezegd. Zij ergeren zich niet en raken niet verbitterd. Iederen dag opnieuw brengen zij God het offer van hun leven en zij *voelen* metterdaad, hoe zij dat offer gebracht hebben.

¹⁾ H. de Montherlant. *Mors et Vita*. Paris. Grasset, 1932. p. 237 sgg.

²⁾ Philippe Barrès. *Ainsi que l'Albatros*. Paris. Plon. 1932.

De reactie is er dus te roerender om. Zij is bij velen dezer helden van een verrassende sterkte en zij slagen erin, steeds weer nieuwe levenskrachten te putten uit de herinneringen aan hun verleden en de lachende beelden van de toekomst.

Als aangevallenen, meenen zij onomstootelijk zeker, dat zij strijden voor een rechtvaardige zaak; als leden van een élite, zich bewust van de plichten, die daaruit voortvloeien, zijn zij fier een voorbeeld te kunnen geven op een ondergeschikte post, om door hun aanwezigheid onder de andere manschappen — arbeiders en boeren — te toonen, dat een „bourgeois” niet voor het harde oorlogsleven terugschrikt.

Als wij den Franschen oorlogsroman en oorlogsfilm aan de Duitsche tegenoverstellen, springt ons aanstonds een essentieel onderscheid in het oog. En menig criticus schoof op de debetzijde van de eerste, wat er een wezenlijk bestanddeel van uitmaakte, namelijk het idealisme, dat wij met ieder dezer Fransche werken zien vermengd. Wie zich op Duitsch standpunt stellen en zweren bij „*Im Westen nichts neues*”, verwijten aan een karakteristiek en — mijns inziens — uitstekend geslaagd werk als *Les Croix de Bois* van Roland Dorgelès de idealistische sfeer, die niettegenstaande alle tragiek het werk doordrenkt. Zij geven toe, dat er oprechte en ware bladzijden zijn in dezen laatsten roman en dat het boek zeer zeker geheel te goeder trouw geschreven is. Maar zij waarschuwen er voor, hoe de waarheid der détails het volkomen gewettigde wantrouwen van den lezer zou kunnen doen verdwijnen. Zij beweren, dat de schrijver de traditionneele en onhoudbaar geworden oorlogsmeythen slechts verwierp, om er andere voor in de plaats te stellen. Zij verwijten Dorgelès, dat hij den oorlog in al zijn afschuwwekkendheid hielp, zich een nest te bouwen. Dat hij den oorlog idealiseerde, in plaats van dien uit te spuwen.

Inderdaad is het waar, dat „*Im Westen nichts neues*” den oorlog als een ongeneeselijke wonde in zich draagt. Het boek is doortrokken van een droefheid, die iedere grootheid mist en die zeer zeker in vele omstandigheden en op vele momenten de voornaamste karakteristiek van de verschrikkelijke jaren is geweest. Remarque stelt op bewonderenswaardige wijze de ontwrichting van alle energieën in het licht; hij laat ons zien, hoe de lafheid vaak sterker was dan de drang tot zelfbehoud, die onderging in de nietsontziende klauwen van den overal rondwarenden dood. Hij leert ons de wanhoop van de menschenkudde kennen, die onder een dubbele doodsb bedreiging — van eigen of vreemde wapens — naar het front wordt voortgedreven; de vernietiging ook van den wil der velen, waardoor het mogelijk werd hen als automaten keer op keer ten aanval te jagen.

Hij laat ons zien, hoe deze verdedigers van het Vaderland (met een hoofdletter), afgestompt als zij zijn en onpersoonlijke wezens als zij zijn geworden, voor het oog der nakomelingschap, zelfs niet

meer als helden, laat staan als martelaren, zullen kunnen gelden. Zijn romanfiguren werden willooze *slachtoffers*, die stervend hun geweer omhoog heffen als den scepter van den eeuwigen spot. Als zij voor hun onvermijdelijken dood tot het bewustzijn waren gekomen, zouden zij op hun eigen officieren geschoten hebben. Maar beroofd van allen strijdlust, werden zij met geweld meegesleurd door een stroom, die hun het meesterschap over hen zelven deed verliezen en de eenige hoop, die hen nog bezielde, was, hun buurlieden in eigen plaats te zien gedood worden. (*Slot volgt.*)

BOEKBEOORDEELINGEN:

BRUGMANS (Dr. I. J.) THORBECKE. Volksuniversiteitsbibliotheek (273) f 1.90. Erven Bohn, Haarlem, 1932.

Dit is één der vele goed geredigeerde boekjes van de Volksuniversiteit, wier leiding berust bij een aantal professoren. De strenge, zakelijke, wat stijve en harde persoonlijkheid van Thorbecke — dit blijven wel zijn opvallendste trekken malgré Brugmans' corrigerende beweringen — treedt uit dit werkje scherp omljnd naar voren. Brugmans geeft een goed overzicht over Thorbecke's leven en werkzaamheid, verfraait of vernist nergens, zoo zelfs dat ik mij heb afgevraagd: verdient deze man een standbeeld? Is er werkelijk *grootheid* in Thorbecke? Dit boekje antwoordt met een: neen!

BOZZANO (E.) HET SPIRITISME WETENSCHAPPELIJK VERDEGIDG; ANIMISME EN SPIRITISME. Nederl. bew. van A. Sparenburg. f 2.90. Baarn, 1932.

Dit boek is weinig belangrijk. Vooreerst omdat de spiritistische verschijnselen, die besproken worden, zonder bewijs als echt worden verondersteld. Vervolgens al zou de animistische hypothese ondeugdelijk zijn ter verklaring der feiten, dan is de spiritistische theorie nog niet bewezen. Het zij voldoende hier te verwijzen naar het echt wetenschappelijk werk van Lécpier: *Le monde invisible, le spiritisme en face de la théologie catholique*. Paris, 1931.

De vertaling is allermint geslaagd. Een staaltje ter staving dezer bewering. „Deze beide tegenstanders van de spiritistische theorie beantwoordende, wil ik er op wijzen, dat, wanneer ik zeg, dat het animisme het aanvullend deel van het spiritisme is, en bijgevolg het spiritisme een gezonde basis zou missen zonder het animisme, ik juist daardoor aangeef, dat, om een wetenschappelijke daarstelling van de spiritistische hypothese te kunnen verkrijgen, het noodzakelijk is” enz.; dit is de eerste helft van een zin; de tweede willen we den lezer maar besparen.

Buitenlandsche Letteren

Fransch

PEISSON (Edouard) PARTI DE LIVERPOOL. Roman. 15 fr. Grasset, Paris, 1932.

De jonge schrijver Edouard Peisson, die reeds enkele romans en novellen gepubliceerd heeft, verrast zijn lezers ineens met dezen zeer goeden roman, „Parti de Liverpool”. De schipbreuk der „Etoile des mers” is het slot en hoogtepunt van het boek, maar den hoofdinhoud vormt de voorbereiding tot deze catastroof en dit is zijn verdienste. Peisson beperkt zich in de ontwikkeling van het eigenlijke drama tot den scheepskapitein en de officieren; dezen staan scherp genuanceerd en geïndividualiseerd voor ons. Langzaam begint den een na den ander het vermoeden van een naderend onheil te schemeren, tot op het laatst, als er niets meer te keeren is, de kapitein de huiveringwekkende waarheid inziet. Zij allen zijn het slachtoffer van een persoonlijke eerezucht en van een recordwoede. Opbouw en intrige, psychologische motiveering en ordening der tafreelen, alles is uitstekend in Peisson's roman, zoodat de noodzakelijkheid van het dreigende ongeluk overtuigend wordt. Het gegeven is niet nieuw, een schip dat zijn ondergang tegemoet vaart, maar de wijze waarop Peisson eerst het gevaar doet voorvoelen en daarna de materiele oorzaken der ramp laat optreden is zijn persoonlijke vinding. De verhaaltrant is kort en zakelijk, het is ingenieursstijl.

BILLY (André) LA FEMME MAQUILLÉE. Roman. 12 frs. Flammarion, Paris, 1932.

„La femme, qui dit tout” zegt de omslag. Vóór ze opnieuw haar lot aan een man verbindt, wil ze dezen op de hoogte brengen van haar geheele „éducation sentimentale”. Is alle oprechtheid goed en bestaat er niet een oprechtheid, die liegt, omdat ze alles zegt? Heeft ze niet de verborgen bedoeling zich aan 't verleden te verbinden door zich in de belijdenis van het verleden los te maken? En dan, beduidt alles zeggen, veel in een hedendaagschen Franschen roman? De populaire afkeer van den slechten Franschen roman mag in zijn rechtstreeksche motiveering onjuist zijn: de meeste lijden toch aan een groot euvel, doordat ze, afkeurend, prijzend of zonder waardeoordeel verhalend, de bijzit als iets van-zelf-sprekends beschouwen. Met en zonder gewetenswroeging geven de vrouwen zich over aan „liaisons dangereuses” van verschillende intensiteit, tot de toevallige ontmoeting op het strand van de zee of op een hoek van de straat toe. Dit spelen met de diepste bron van tijdelijk geluk moet toch op den duur een heele kultuur vernielen. Het blanketsel moet wel in de plaats komen van de natuurlijke kleur, als ons dag in dag uit in romans voorgehouden wordt, dat geen enkele Eva op den duur de geheimzinnige aantrekkingskracht van de verboden vrucht weerstaat. Waarom zouden wij een uitzondering zijn op den algemeenen

regel? Wij blijven weigeren, in al deze beschrijvingen den spiegel te zien van het werkelijke leven evenals wij weigeren in Laclos den beschrijver te zien van de zeden der 18de eeuw. Maar het moet toch de zedelijkheid sterk drukken, als iedere vrouw, qui dit tout, weinig meer te zeggen heeft dan de gevallen en de vormen op te sommen, waarop ze maîtresse geworden en geweest is. Een goede dosis deugd van voorzichtigheid kan alleen zonder schade met deze beschildeerde vrouw kennis maken.

MONTHERLANT (H. de) MORS ET VITA. 15 frs. Grasset, Paris. 1932.

Montherlant's litteraire werkzaamheid schijnt herhaaldelijk stil-

H. DE MONTHERLANT

gelegd. Zijn laatste roman dateert reeds van '29. Van de kleinere werkjes die hij intusschen uitgaf, is „Mors et Vita” het jongste. Voorop gaat in dit boekje zijn „Chant pour les Morts de Verdun”, dat reeds geschreven werd en uitkwam in '24 en hier herdrukt werd. Volgen nog een soort oorlogsnovelle, een verzameling Aphorismen en een paar kortere stukken. Rijk is de oogst niet, indien men tenminste op het nieuwe let. Montherlant is een rasschrijver, een schrijver met den natuurlijken zwier en de zwierige natuurlijkheid die de goede Fransche schrijvers kenmerkt. Uit de eenvoudige oorlogsnovelle „Un petit Juif à la guerre” kan men zijn bijzonder talent leeren kennen: een onbeduidend gegeven wordt in zijn hand een prachtig verhaalkunst. Alles in dit boekje

concentreert zich om de titelgedachte: Dood en Leven. Er is veel christelijks in, vermengd met veel onchristelijks. Montherlant is van goed katholieken adel, maar in zijn laatste roman heeft hij dit katholicisme verloochend, dat hem echter — men voelt het — in het bloed zit.

SUARÈS (André) VOYAGE DU CONDOTTIÈRE. Sienn la Bien-Aimée. (391) 15 frs. Emile Paul-Frères. Paris, 1932.

Een der eigenaardigste schrijvers van het huidige Frankrijk is André Suarès, een volslagen subjectivist die, onafhankelijk van traditie of strooming, zijn eigen wegen gaat en zijn eigen mening

zegt. Die meening is doorgaans wel waard gezegd te worden. Hij koestert een onbluschbaren haat jegens enkele grootheden van den dag, o.a. jegens Jules Romains, dien hij te pas en te onpas met zijn hoon overstelpt. Onder den algemeenen titel „Voyage du Condottière” heeft hij eenige bundels beschouwingen over Italië gepubliceerd, waarvan bovengenoemde, naar wij meenen, de derde is. Het is een wonderlijk mengsel van Christendom en Heidendom. Suarès is de absolute aestheet, die geen andere waarden dan de aesthetische erkent. Het concilie van Trente is zijn bête noire, daar het alle schoonheid aan het Christendom zou ontnomen hebben. Het vitalisme der Italiaansche vroeg-Renaissance heeft zijn hoogste bewondering, eveneens Franciscus en Catharina van Siëna. Siëna is voor hem de stad der steden, de schoonste openbaring van den Italiaanschen geest in de late middeleeuwen. De hooggestemde lyriek van dezen merkwaardigen, impressionabelen mensch is lectuur van goed gehalte, maar wegens haar heidensch alliage werkt zij verwarrend op onrijpe en ongevormde geesten.

Duitsch

ESCH (Lya) FLAMMEN ÜBER DANZIG. Roman.

DIE HÖHLE. Roman. Verlag von Ernest Ewert, Kassel, 1932.

Een zekere mate van geweld gebruikt de uitgever om deze romans van de hem blijkbaar zeer dierbare, jong gestorven schrijfster „er in te krijgen”. Geweld beteekent in de zaken van den geest meestal overdrijving en alle overdrijving schaadt. Wie na die groote fanfare vol ontwikkelde, heerlijk bloeiende kunstwerken verwacht, komt een beetje bedrogen uit. Het zijn goed geschreven verhalen, waarin de belofte van verheven en zuiver werk telkens doorschemert, maar die toch de gebreken van een ongeoefende hand onmiskenbaar vertoonen. De posthume uitgever moet bekennen, dat zijn pogingen om de beschermeling of vriendin de tooneelwereld in te voeren, schipbreuk leden op haar onstuimigen aard, die walgde van systematische oefening, van zure spreeklessen en ondankbare herhalingen. Dit gebrek aan oefening, dat uit den Sturm und Drang van haar talent wel spontaan verbeterd zou kunnen worden, verradt zich ieder oogenblik in de compositie, die de eenheid der leidende idee mist; die nog te veel ophoudt en dan telkens weer begint, om alleen een formeel einde te vinden in den dood van den „held”. Kan het misschien ook met den inhoud samenhangen? Haar personen vertoonen in karakter en vooral in haar sexe-verhoudingen een wispelturigheid, die wel iederen keer tot zoogenaamde groote liefde voert, maar die toch om haar vlinderachtigheid de diepte van de in de eeuwigheid wortelende ware liefde mist. Een onrijpe geest schrijft hier, die het ware leven en de ware grootheid van den mensch nog niet ontdekt heeft en daarom, ondanks groot talent misschien, niet over het stukwerk heenkomt. Hoogstens dus studie-lectuur voor rijpe lezers.

WEINRICH (Franz Johannes) DIE LÖWENGRUBE. Ein Grosstadtroman. Kösel-Pustet, München, 1932.

Weinrich is een schrijver van bijzondere kracht en plasticiteit. Hij dringt onmiddelijk door in het centrum uwer belangstelling en houdt u vast met zijn verrukkelijken natuurlijken verhaaltant, zijn humor en zijn direkte beschrijving. Tegen dat u tien of twintig bladzijden gelezen hebt, komt de teleurstelling al opdoemen: zijn varieerende belangstelling mist een centrum.

De compositie van het geheel stelt ondanks de werkelijke schoonheden der details te leur.

Niet, dat hij veel geeft, verwijt ik hem; dat hij ons een hoek van een grootstad in al haar verdorvenheid en schoonheid wil laten zien en den verborgen trek naar 't land, die diep er in nog schuilt, wil ontdekken.

Frans Biberkopf is in zijn soort veel verscheidener en grootstedescher dan deze *Löwengrube*. Maar Döblin verstaat de kunst, alle verscheidenheden in haar diepen zin tot eenheid te brengen, een harmonie te scheppen van de duizend instrumenten, die er meespelen; dat talent mist Weinrich. Er wordt bij iedere nieuwe gebeurtenis een andere toon aangeslagen. Men krijgt den indruk, dat hij met zijn stof geen raad geweten heeft en ten einde raad de verschillende gebeurtenissen mechanisch zoowat in elkaar heeft gepast. Zoo'n sfeerroman eischt misschien grooter talent dan een gewone psychologische roman. Zeker is voor mij, dat ondanks alle mooie eigenschappen, deze roman zijn bijzondere sfeer, de bijzondere emotionaliteit, waarmee een katholiek het leven in een groote stad droomend en dichtend behoort te zien, en die de schrijver ook bedoelt te geven, voor het grootste gedeelte mist. Een goed boek voor meerderjarigen.

EISENLOHR (Friedrich) HUNGER NACH GLÜCK. Roman. Berlin. Scherl. 1932.

Een omgekeerde detective-geschiedenis. Niet het zoeken naar den schuldige staat hier op den voorgrond, maar de uitvoering van de misdaad, haar maatschappelijke achtergrond en haar psychologische reacties. Hoe komt Konrad Degener er toe, om zijn geniale oplichters-

truck uit te denken en te volvoeren? Dat wordt tot een spannende geschiedenis, die weer eens opnieuw de onmogelijkheid bewijst, om maatschappelijk gelukkig te leven uit de opbrengst van een onmaatschappelijke daad. Jammer alleen, dat het geweten niet een woordje meespreekt, dat de zonde hier een ongekeerde grootheid is en dat de sexuele verhoudingen van ongehuwden en de scheiding in het ongelukkige huwelijk als absoluut vanzelfsprekend worden beschreven. Alleen voor volwassenen.

RENDL (Georg) DARUM LOB ICH DEN SOMMER. Geschichte einer Liebe Deutsche Verlagsanstalt. Stuttgart-Berlin, 1932.

Zulke boeken als dit moesten er niet meer geschreven worden. Laten we met „Le Lys dans la vallée” tevreden zijn en laat niemand probeeren het genre na te doen tenzij hij een gelijkwaardig kunstwerk leveren kan. Zelfs Balzac's meesterwerk staat aan den rand van het vervelende. Georg Rendl weet over het eigenlijke onderwerp maar weinig te zeggen en dat weinige is nog van geen belang. De stille verhevenheid van den stijl vloekt met het onderwerp: de liefde van een zomer voor een boerenmeisje, dat zich in zijn omgeving niet thuisvoelt en dat in den herfst weer troosteloos naar zijn familie teruggestuurd wordt door den man, die toch in zijn eigen stand zich een vrouw moet uitkiezen. Zulk een zomer kan ik onmogelijk loven.

Engelsch

STERN (G. B.) LITTLE RED HORSES. (573) 8/6. William Heineman Ltd., London.

Dit omvangrijke boek van de zonder twijfel zeer bekwame en bekende Engelsche romanschrijfster G. B. Stern is in Engeland een succes geworden, en het is niet onwaarschijnlijk, dat het dit ook worden zal op het continent. In dezen tijd nu zelfs een grooter gedeelte van het publiek hooger eischen gaat stellen aan zijn romans, wee geworden van de zoetelijke onwaarschijnlijkheid van veel ontspanningslectuur, is een zonderlinge liefdesgeschiedenis als deze uitermate geschikt de belangstelling te wekken. Men leest dit boek evenals de beste ontspanningslectuur; zeer snel, men wordt geboeid en men wordt vooral geboeid door het verhaal. Hoe zullen deze twee kinderen, dit kind-dichteresje Eden, en deze tooneelspelende jongen Hal elkaar telkens weer weten te vinden, in spijt van alle machinaties van hun beider families, die hun wederzijdsche genegenheid trachten te vernietigen? Een gegeven, zooals men ziet, dat nu niet dadelijk zoo bijzonder oorspronkelijk is, maar dat aanleiding zou kunnen worden tot den verschrikkelijksten romantischen onzin. G. B. Stern echter weet alle onwaarschijnlijkheden der situatie aanvaardbaar te maken en zij weet in verreweg het grootste gedeelte van het boek het gevoelsleven van deze kinderen zuiver te houden van iedere senti-

mentaliteit. Dat is de verrassing van het werk. Dat maakt geheele fragmenten zeldzaam poëtisch, frisch en reëel. Het wisselen der jaargetijden over een der prachtigste streken in Engeland en daarin de gevoelige weergave van deze kinderlijke en ongerepte van juichenden humor doortogen genegenheid der twee wonderkinderen is prachtig en vaak overbluffend origineel. Er is echter een bezwaar een bezwaar, dat grooter wordt naarmate Eden en Hal ouder worden, steeds meer blijkt de bouw van het boek verkeerd, niet de opeenvolging der hoofdstukken, maar de opvatting van het geheel, de weergave van het leven dezer twee jonge mensen is slechts bij fragmenten volkomen geslaagd, men begint te bemerken, dat bij de schrijfter het verhaal op zich, de reeks der gebeurtenissen, evenals dat bij ontspanningslectuur het geval pleegt te zijn, te zeer hoofdzaak bleef, vooral op het laatst is de uiterlijke spanning grooter dan de innerlijke verschijnselen. Dit leidt helaas ook tot een onvolledig inzicht in de realiteit. Het einde van dit in het begin zoo poëtische boek is zeer ontnuchterend, maar het is veel ontnuchterender dan het had mogen zijn. Het is waarschijnlijk niet cynisch bedoeld, maar het is cynisch, niet omdat het de werkelijkheid weergeeft, maar juist omdat het deze niet weergeeft, omdat het hier even alleen het lagere in het menschenleven zien laat zonder tevens blij te geven van een besef van het hoogere. Al het onwaarschijnlijke in dit boek heeft G. B. Stern zeer aanvaardbaar weergegeven, maar het zooveel waarschijnlijker einde is ten slotte niet aanvaardbaar en om dit einde moet dit boek ook worden voorbehouden voor volwassenen met een groote levenservaring.

FAUSSET (Jessie) THE CHINABERRY TREE. (310) 7/6. Elkin Matthews & Marrot, London.

De roman van Jessie Fausset is een merkwaardig boek, omdat het voor de meeste mensen, zelfs voor Amerikanen een openbaring zijn zal. Als men aan de negers en de half-negers in Amerika denkt, stelt men zich dezen gewoonlijk voor als een zonderling ras, als lieden aan wie de Westersche beschaving voor een goed deel vreemd is gebleven, men herinnert zich litteratuur, die de primitieve harts-tochten dezer mensen weergaf, hun zinnelijkheid, hun sentimentaliteit, hun schrijnende zwaarmoedigheid, hun alles vergetende lichtzinnigheid en hun vaak wonderlijk vervormden godsdienstzin. Maar dergelijke litteratuur bepaalde zich voornamelijk tot de verworpingen van het kleurlingendom in Amerika, de verworpingen van een bepaalde groep mensen vormen echter welbeschouwd een uitzondering en zijn zodoende maar in zekere mate representatief. Er zijn andere kleurlingen in Amerika dan deze ten halve beschaafde wilden, mensen, die wel groeps-eigenaardigheden vertoonen, maar zich toch slechts betrekkelijk onderscheiden van de blanken tusschen wie ze leven, die immers ongeveer dezelfde opvoeding ontvingen,

dezelfde cultuurgoederen bezitten, dezelfde maatschappelijke aspiraties hebben. Er zijn in Amerika negers, die advocaat, dokter, winkelier, industrieel, leeraar zijn, menschen die de Westersche beschaving niet alleen kennen, maar daarin zijn opgegroeid. Het is over hen, dat Jessie Fausset haar boek schrijft, en daarom lijkt „The China-berry tree” in veel opzichten op den goed geschreven, gemiddelden, dus niet ontstellend oorspronkelijken Europeeschen roman, de karakters in haar boek zijn verantwoord, de psychologische conflicten worden voldoende verklaard en nu en dan is er zelfs iets van een bredere werkelijkheidsaanschouwing, die in deze traditioneele wijze van behandeling verrast en opvalt. Het meest eigenaardige van dit boek is echter de levenswaardering van deze menschen, die ondanks sommige verkeerde inzichten, in het geheel toch zooveel zuiverder en juister is dan onder de meeste blanken in Amerika en in Europa. Voor jongeren is dit boek niet, maar voor meer ervarenen is het belangwekkend omdat het het leven en streven weergeeft van een groote menschengroep, die betrekkelijk weinig bekend is.

MORLEY (Christopher) SWISS FAMILY MANHATTAN. (195) 6 s. Faber & Faber Ltd., London.

Christopher Morley is een humorist en een humorist van zeer bijzondere kwaliteiten, in „Swiss Family Manhattan” heeft hij een zeer koddige fantasie geschreven, een lichte satire naar aanleiding van werkelijkheden, maar zonder zich te verliezen in een caricaturiseering dezer werkelijkheden. In dezen chef van het bureau van beschikbare inlichtingen te Genève, die door een vliegtuig-ongeluk in Amerika terecht komt wordt zeer zeker de Volkenbond gehekeld en meer dan één Amerikaansche dwaasheid, maar het geheel is toch niet satirisch van aard, het is daarvoor te zeer een werk van een spelenden en speelschen geest. Er zijn kostelijke fragmenten in, de tocht van dezen chef van het bureau van beschikbare inlichtingen door de Vereenigde Staten, waar hij een lezing houdt, in een taal, die hij niet kent, is soms buitengewoon vermakelijk. Daarom is het zoo jammer dat de schrijver, hier en daar zijn vernuft misbruikt aan geestigheden van een tegewaagd karakter, zoodat het boekje moet worden voorbehouden.

STUART (Gilbert) JAMES JOYCE'S ULYSSES' A STUDY. (416) 7/6. Faber & Faber Ltd., London.

Nu door de Odyssey Press voor het eerst James Joyce's Ulysses in een groote en goedkoope oplage in den handel is gebracht, bestaat er aanleiding hier nog eens over dit vreemde boek te spreken. Het is ontegenzeggelijk het werk van een groot talent, maar het daalt zoozeer af in de instinctensfeer van den mensch, legt zoozeer den nadruk op het fysieke menscheninnerlijk, dat het den geest schaadt en alleen zij, wier studie het vereischt, zich gerechtigd kun-

nen achten, van den roman kennis te nemen. Het boek is trouwens zoo moeilijk, dat het nooit populair kan worden; de doorsnee-romanlezer die er aan mocht beginnen, zou het ongetwijfeld na 15 bladzijden gelezen te hebben, vermoeid en onbegrepen, ter zijde leggen. Het volkomen volgen van den inhoud, zonder toelichtend commentaar is vrijwel onmogelijk. In 1930 schreef Joyce's vriend, Stuart Gilbert, onder „supervision” van Joyce zelf, een dergelijk commentaar, — een boekdeel van 416 bladzijden. Ook daarvan is thans een goedkoope uitgave verschenen, als boven aangegeven. De uitstekende en duidelijke verklaringen volgen den roman op den voet; voor lezers van „Ulysses” is Gilbert's werk onontbeerlijk.

BICKLEY (Francis) THE PRE-RAPHAELITE COMEDY. (276) 10/. Constable & Co. Ltd., London.

Over de Pre-Raphaeliten is reeds veel geschreven; deels behoort dit geschrevene echter tot de vakliteratuur, deels is het moeilijk te bereiken, wijl verspreid in tal van tijdschriften. In dit boek geeft Bickley weinig nieuw materiaal, maar zijn verdienste is dat hij uit allerlei verspreide bronnen een samenvatting heeft getrokken, en een overzicht heeft samengesteld van het merkwaardige 19e eeuwse intermezzo, waarin Rossetti wel de meest bekende figuur is. Grooter nog is zijn verdienste wijl hij volkomen geslaagd is in wat zijn doel was: den ontwikkelden leek een inzicht en overzicht te geven—vrij van vakgeleerdheid— van leven en streven der Pre-Raphaeliten; zoodat die belangstellende leek zich er een duidelijke voorstelling van kan vormen. Men kan het zelfs een genoeglijk boek noemen, dat zich prettig en amusant laat lezen, terwijl het toch ook niet te oppervlakkig is.

YEO (Margaret) FULL CIRCLE. (328) 7/6. Burns Oates & Washbourne Ltd., London.

Wat wij vooral moeten bewonderen in dit werk van de Katholieke schrijfster Margaret Yeo, is dat zij in haar beschrijving van het leven van Elizabeth Thynne op zoo juiste wijze het realisme heeft weten te temperen, terwijl dit realisme toch realiteit blijft. Het artistieke ongeluk van sommige katholieke auteurs is dat zij, in hun vrees te ver gaan, te weinig geven, waardoor hun werk nauwelijks boven het zondagsbladpeil stijgt. Yeo's roman zou als voorbeeld kunnen dienen, hoe een katholiek auteur ook overtuigend het werkelijk volle leven kan uitbeelden, zonder obscuur of prikkelend te worden, en zonder de artistieke beteekenis prijs te geven.

Gehuwd met den auteur Ference O'Brian, maakt Elizabeth kennis met de Londensche tooneelwereld, waaruit vooral de figuur van Isidore prachtig geteekend naar voren komt. Trouwens de schrijfster bezit talent, zoowel voor milieu- als karakterbeschrijving. De maffe sfeer van het Anglicaansche clerus-wereldje in Kenchesteer is goed

getroffen, en evenzoo treft de suggestie der eigenaardige, melancholieke schoonheid van Ierland, dat Margaret Yeo, als geboren Iersche, goed blijkt te kennen. Slechts waar de geestelijke conflicten en emoties diep behooren te gaan, schiet haar talent eenigszins te kort; ook is de voortgang van den roman in het begin wat traag. Later versnelt zich het tempo wel eenigszins, en wordt het boek, waarin o.a. actueele gebeurtenissen als de Sinn Fein beweging ter sprake komen, als verhaal interessant. Voor volwassenen een belangwekkende roman.

BOEKBEOORDEELINGEN:

EPICETUS: LEVENSKUNST. Naar zijn „Encheiridion” of Handboekje en zijn „Gesprekken”. II. Thieme, Zutphen, 1932.

Het bestudeeren der stoicijsche levenswijsheid behoort tot de ontwikkeling van iederen kultuurmensch, omdat het een onvervreemdbaar bezit vormt van iedere zedelijkheid. De ware zedelijkheid is deze formeele vrijheid van het in zich teruggetrokken zelfbewustzijn niet, omdat ze wel den adel van het zelfstandige karakter, maar niet de grootheid der zich zelf vergetende liefde in den dienst van het goede kent. Men moet niet probeeren, wat zijn macht te boven gaat, zegt Epictetus; de Liefde vermag alles, zegt de H. Paulus: tegenstelling van twee levensbeschouwingen! Den kern van waarheid echter, die de stoicijsche levenswijsheid bevat en die ook door de liefde omvat wordt, moet ieder waarlijk edel mensch zich eigen maken.

Een keur van spreuken uit den schat van Arrianus' aantekeningen over Epictetus' leer is dus een nuttig werk. Of ook de brederdan-lang-vorm van dit boekje met kleine leesspiegel de voor dit soort lectuur meest geschikte is?

VIALATOUX (J.) PHILOSOPHIE ECONOMIQUE. Etudes critiques sur le Naturalisme. Desclée, Paris, 1933.

De ondertitel geeft den inhoud van het werk beter aan dan de titel; geen wijsbegeerte der economie wordt er geboden, maar een reeks van verzamelde artikelen, die uit de kritiek van het liberalisme een formeele definitie van de economie trachten af te zonderen. De kritiek is zeer goed en b.v. die op het Malthusiaansch bevolkingsbeginsel ook origineel, (mij althans was ze onbekend); de definitie der economie komt door de verkeerde opvatting van *politique* in de woordkoppeling *economie politique* tot de verkeerde konklusie, dat economie een onderdeel der rechtswetenschap is. Economie is een normwetenschap, dat heeft V. juist gezien, maar het is een zelfstandige normwetenschap, dat heeft hij niet gezien. Ondanks deze fout kan ik het aan de economen toch ten eerste ter lezing aanbevelen.

Romans en Verhalen

WASSERMANN (Jacob) CASPAR HAUSER OF DE TRAAGHEID DER HARTEN. Vert. door Dr. N. J. Beversen. (551) f 4.— Wereldbibliotheek, A'dam, 1932.

„Caspar Hauser” is een der vroegere werken van Wassermann. Het werd geschreven in 1908 en neemt in zijn oeuvre een eigen plaats in. Wassermann is altijd log, breed, zwaar, solied en diepzinnig: hij mist alle gratie en elegantie. Hauser is wel een zijner minst schwerfällige boeken. De schrijver heeft hier een historische gebeurtenis nagedicht en naverteld, het vinden namelijk van een opgeschoten jongen, die altijd gevangen heeft gezeten en dus als een halven oermensch in de wereld staat. Zijn verblijf te Neurenberg, later te Anspach en zijn spoedige dood vormt den inhoud. Caspar is voor Wassermann de natuurlijk goede mensch; hij komt te staan tegenover een wereld van wantrouwen, baatzucht en onbarmhartigheid. Elk menschenhart is een soort Caspar Hauser en staat vereenzaamd in een harde, meedoogenlooze omgeving. Het boek heeft gelijkenis met Dostojefski's „Idioot”. Wassermann is een schrijver van betekenis; hij heeft dit singuliere karakter en zijn begin-19de eeuwsche omgeving met groot talent verbeeld, zoodat er een breed tafreel van het stadsleven uit dien tijd uitgegroeid is. Volwassenen.

DE KLEINE KRONIEK VAN ANNA MAGDALENA BACH. Vert. door R. Wiessing-de Sterke. (224) Melchior, Amersfoort.

Wie de schrijver of schrijfster is van deze kleine kroniek, wordt niet vermeld; het is wel niet Anna Magdalena, de tweede vrouw van den beroemden musicus. Maar de vinding is gelukkig: Johan Sebastian Bach wordt hier gezien door de oogen zijner vrouw. Hij komt ons huiselijk nader zonder zijn grootheid in te boeten, want deze Anna Magdalena heeft hem bemind en begrepen en is hem een steun in zijn leven en in zijn kunst geweest. De patriarchale sfeer van dit kinderrijk, diep-geloovig gezin in het begin der achttiende eeuw is zeer goed opgevangen: de compositie van het boek is uitstekend geslaagd. De vrouwelijk teere toon die heel het verhaal door aanhoudt, zou werkelijk van Anna Magdalena kunnen wezen. Juist de gelukkige opzet, de geleidelijke verhaaltrant, de aardige beschrijvingen, het geacheveerde van het geheel wekken spoedig twijfel aan de authenticiteit van het werk. Waarom deze mystificatie? Het mooie boek zou niets verliezen bij aangave van de(n) auteur. Een boek voor iedereen.

TOLSTOI (Alexej.) IWAN DE VERSCHRIKKELIJKE. (380) f 4.50. Uit het Russisch vertaald door S. van Praag. De Gulden Ster, A'dam.

Dit omvangrijke boek behandelt het tijdperk uit de Russische geschiedenis, waarin Tsaar Iwan Wasiljewitsch, bijgenaamd: de verschrikkelijke, aan het bewind was. Grootendeels historisch juist, is het zeer suggestief geschreven en biedt het een aangrijpend tafreel

van de volksbeklemming, de kuiperijen en intriges aan het hof van dezen inconsequenten, raadselachtigen vorst. De aan een soort vervolgingswaanzin lijdende Tsaar is een schrik voor zijn omgeving; in zijn bloeddronken gewelddadigheid speelt hij met menschenlevens en brengt ten slotte ook zijn eigen zoon, die hem in den weg staat, om het leven. Hij is een niet te begrijpen wreedaard, die den moordenaar en den monnik tegelijk altijd in zich vereenigen wil. Slechts rijpe lezers met onderscheidingsvermogen dienen het boek in handen te krijgen.

BUCK (Pearl S.) OOSTENWIND : WESTENWIND. Vert. door Bep Zoby. (251) Literbo, A'dam.

Het geestdriftige „voorwoord” voor dit boek van Joh. Schotman leert ons dat Pearl Buck een Amerikaansche is die haast haar geheele leven in China heeft doorgebracht. Daardoor is zij in staat zoo interessant over China te schrijven. Het boek is interessant: met kunst of litteratuur heeft het weinig of niets te maken. Als inventie, als verbeelding beteekent het niet veel. Maar het beschrijft tot in details het leven, de denkwijze, de cultuur der aanzienlijke Chineezers en dit heeft voor Westersche lezers een groote bekoring. Heel de opbouw van het boek is er op aangelegd om maar zoo volledig mogelijk de Chineesche cultuur te kunnen beschrijven, een procédé dat Joh. Schotman voor kunst aanziet. En dit procédé heeft de schrijfster zeer handig en gelukkig toegepast. Wat zware boeken ons met veel moeite zouden bijbrengen, étaleert de schrijfster hier causeerend en vertellend. Een onderhoudend boek voor volwassenen.

ROMAINS (Jules) DONOGOO-TONKA. Vert. door Mr. H. v.d. Berg. (119) f 2.— Wereldbibliotheek, A'dam. 1932.

Deze uitgave is niet het tooneelstuk Donogoo-Tonka, maar het filmscenario. Het is een groteske satyre op wetenschappelijke eigenwaan, op den geldhandel en nog zoo veel meer. Er wordt een groote speculatie-onderneming op touw gezet op de stad Donogoo-Tonka in Zuid-Amerika, die niet bestaat. Maar ter laatster ure, als alles ineens dreigt te storten, ontstaat zij toch en alles is voorloopig gered. Voor iedereen.

HOUWINK (Net) DE VERZWEGEN ZONDE. f 3.75. Querido, A'dam. 1932.

Zou het mannen-ressentiment zijn, wanneer wij schrijfsters haar voornaamdoenerigheid veel eerder kwalijk nemen dan schrijvers? Of zou het een gezond gevoel zijn, voor de ware taak der vrouw, die als ze niet bijzonder uitblinkt, geen recht heeft om met de mannen in het publieke leven te concurreren? Het wordt toch zoetjes-aan een anachronisme, de emancipatie der vrouw voornamelijk te willen zien in de liefde voor het beroep, voor de taak in het maatschappelijk leven, of dit het schrijven van romans is of het leiden van een instituut voor de opvoeding van verwaarloosde kinderen. Het is volstrekt niet verkeerd, maar daarin bestaat toch ook niet de diepte en de poëzie des levens. Wij doen het ook en

beroemen er ons niet op; voorzoover het behoort tot de taak der vrouw, moest ze deze bescheidenheid der mannen navolgen. Dan zou ze van zelf niet zoo veel oppervlakkige romans schrijven: oppervlakkig van levenswijsheid, oppervlakkig van stijl, oppervlakkig van poëzie. Het meedoen op zich zelf heeft geen beteekenis: veel mooier en edeler dingen zijn haar weggelegd dan het naäpen van heel gewone alledaagsche mannelijke bezigheden en zich daarin bijzonder belangrijk voelen. De tragiek der verzwegen zonde draagt ook het karakter dezer parvenuachtigheid. Het is een leesbaar verhaal, maar ook niet meer: men vraagt zich af of Net Houwink niet iets belangrijkers in 't leven zou kunnen doen, dan zulke nog net leesbare verhalen te schrijven en te publiceeren! Dan zou de tragiek zich omkeeren en stof leveren voor een waarlijk grootsche opzet: de vrouw, die om den broode zich opofferen moet in een taak, waarin ze alleen den oppervlakkigen kant van haar wezen kan toonen en waarin de diepten harer ziel verschrompelen! Voor meerderjarigen.

JÖRGEN (Paul) HET BROMORAADSEL. Indische roman. f 0.60. Bruna, Utrecht.

Gewoon leesvoer, niet eens erg spannend, met een zoo eenvoudige clou, dat, als ik hem u verraden zou, het boek de moeite van 't lezen niet meer waard zou zijn. Maar 't is verbazend goedkoop en voor iedereen geschikt, behalve voor grootere kinderen.

FEEN (A. H. van der) DE ZIEKE. (252) f 3.25 en f 4.50. A. W. Bruna & Zoon, Utrecht.

Het gegeven van dezen roman is gebaseerd op Nietzsche's woorden: „Ach, wo in der Welt geschahen grössere Thorheiten als bei den Mitleidigen? Und was in der Welt stiftete mehr Leid als die Thorheiten der Mitleidigen? Wehe allen Lebenden, die nicht noch eine Höhe haben, welche über ihrem Mitleiden ist!“

De hoofdpersoon is hartlijdst, die haar ziekte overdrijft en uitbuit, door n.l. in haar egoïsme, leven en belangen van haar huisgenooten volkomen ondergeschikt te maken aan het bestaan dat zij zelf meent te moeten leiden. Het gegeven is goed uitgewerkt; de levens van haar man, zoon en dochter worden tragedies, welke diep aangrijpen. Te sterker vallen de gebreken op. Naarmate men verder leest blijkt, dat de roman in verschillende tijdsperiodes speelt; het eerste gedeelte zelfs ongeveer zestig jaar geleden. Maar dat komt de lezer alleen te weten, wijl de auteur in de opeenvolgende gedeelten zijn figuren als ouder geworden personen voorstelt. In de eerste Hoofdstukken b.v. — die dus ongeveer zestig jaar teruggaan, wordt gebruik gemaakt van taxis, electrisch licht, telefoon, wordt gesproken van de Handelshoogeschool te Rotterdam, dragen de personen hedendaagsche kleding. De latere hoofdstukken zijn naar verhouding. Bij een roman als „De Zieke“ was het vereischt dat in de achtereenvolgende perioden de bepaalde tijdgeest dier perioden tot uiting kwam. Die verschillen in tijdgeest en sfeer ontbreken volkomen, zoodat het resultaat is een groote disharmonie. Volwassenen.

GRAUMANS (A. A. L.) RADIO-VERTELSLS VAN D'N DRÉ. (223) f 2.— De Spaarnestad, Haarlem.

Twee kwaliteiten treffen steeds in de Dré-lectuur: de goedmoedige, boersche, maar steeds raak getypeerde, humor, en de intieme, suggestieve natuurbeschrijvingen. En verder zijn hier de oude bekenden van vroeger, Dré, zijn vrouw Trui, de Tiest, de veldwachter, — hier min of meer tot hoofdfiguur verheven — en zooveel anderen, wier karakteriseering consequent wordt volgehouden. Zij vullen weer het leven in het Brabantsche dorp. Soms geeft Graumans den indruk zich op Pallieter geïnspireerd te hebben, maar hij is dan toch oorspronkelijk gebleven.

De roman is bewerkt uit radio-voordrachten; we hebben er indertijd eenige van beluisterd, en het wil ons voorkomen dat het gelezen verhaal beter voldoet

dan het vlug vervlietende gesproken woord. Hetgeen een compliment voor den inhoud van het boek is. Een apart woord van lof verdient de bandschildering van Herman Moerkerk. Voor niet te jeugdige lezers.

LAER S.J. (J. van) DE ROEP VAN DE VERTEN. (172) f 0.65. Bode van het H. Hart, Alken (België).

Een bundel korte verhalen uit het leven der middelbare schooljongens. Volstrekt niet opdringerig, weet de schrijver in verhalen, die soms vroolijk, soms ernstig zijn, en dikwijls psychologisch diep, het ware ideaal voor het latere leven voor te stellen. Gelukkig wordt nergens het verhaal aan de tendenz geofferd; het is een frisch, pittig boekje, dat, dunkt ons, wel in den smaak zal vallen en veel goeds kan doen. We wenschen het van harte een ruime verspreiding toe.

THIRY (Antoon) DOMIEN EN ZIJN ZOON, EN ANDERE VERHALEN. Volksbibliotheek — No. 2. (150) f 0.70. J. v. Mierlo-Proost. — Turnhout.

In vijf der zes verhalen van dit bundeltje overheerscht het tragische element, alleen „het Duel” wordt getypeerd door den echt Vlaamschen, ietwat groven humor. Ze spelen alle in den Vlaamschen volks-en burgerstand. Het best geslaagd lijkt ons de eerste novelle: Domien en zijn zoon.

HORBACH O.F.M. (P. Chr.) UIT HOOGE TUINEN. Met houtsmeden van P. M. Bonaventura Fieullien O.F.M. (162) 8 frs. St. Franciscus Drukkerij, Mechelen.

Een bundel interessante, prettig vertelde verhalen uit de Zuid-Amerikaansche missie.

KAMPEN (Jan van) ALS DE GEEST RIJPT. (241) Holland, A'dam.

Hoofdzakelijk den ontwikkelingsgang beschrijvend van den student Bas Den Nol geeft „Als de Geest rijpt” daarbij schilderingen van Protestantsche milieus en teekent het verschillende stroomingen in deze kringen. De roman is vlot geschreven, de verschillende personages zijn over het algemeen levensecht en psychologisch verantwoord. Voor volwassen Katholieken is deze Protestantsche roman het kennismaken waard.

AYRES (Ruby M.) OP EEN DWAALSPoor. (274) f 2.25 en f 2.90. Vert. van Jhr. Henriette Rappard. „De Combinatie”, R'dam.

Een oude geschiedenis, altijd weer nieuw; twee menschen, die elkander niet begrijpen, zoodoende elkaar wantrouwen, een andere vrouw, die tracht den man te winnen, dus de rol van stookster speelt, eindelijk een goede, oude vriend, ook teleurgesteld in de liefde, brengt alles in het reine en een alles en allen bevredigend slot geeft een goed einde. Overigens een gewaagde roman, waaruit weinig goeds te leeren valt, en alleen geschikt voor menschen, die tot oordeelen bevoegd zijn. Waarom nu aan een hond de naam van H. Joseph gegeven? Dat hindert telkens wanneer men het tegenkomt.

SAVI (E. W.) VERPLETTERD. (279) f 1.40 en f 1.90. Vert. Willy Wafelbakker. A. W. Bruna & Zn., Utrecht.

Vooral om de onverwachte wending, die de geschiedenis midden in het boek neemt, en de vele dingen, die er in gebeuren is „Verpletterd” een spannende roman. De lotgevallen van den armen dorpsjongen, die op jeugdigen leeftijd zijn plaatsje verlaat, en waarmee wij, in het begin van het boek, kennis maken als

schatrijken bankbezitter, met een veranderden naam, die toch zeer ongelukkig is, omdat hij de liefde van zijn aristocratische vrouw moet missen, grenzen aan het ongelooflijke. Als hij zelfs dood voor de wereld is verklaard, en zich zijn aangenomen naam niet meer herinnert, verschijnt hij onverwachts weer in de omgeving van zijn vrouw, en het heerlijke wederzien vereenigt de beide echtgenooten, die thans een gelukkig leven beginnen. Om enkele feiten in het boek beschreven is het alleen geschikt om door ouderen gelezen te worden.

SAVI (E. W.) DE SCHOONHEIDSMARKT. (288) f 1.40 en f 1.90. Vertaald door Dicky Wafelbakker. Bruna & Zn., Utrecht.

Veel goeds valt er over dit romannetje niet te zeggen. Om voor haar man het benodigde geld te verdienen, dat hij voor herstel van zijn gezondheid naar het Zuiden van Frankrijk kan gaan, verhuurt Dawn zich als model aan een beroemd schilder. In zijn afwezigheid raakt zij verzeild in een lichtzinnig milieu, waar zij haar vrouweneer poogt te bewaren en als preutsch staat aangeschreven. Er worden moderne situaties in dit boek beschreven, welke ons tegenstaan en het is geen groot verlies voor ons wanneer wij deze „schoonheidsmarkt” links laten liggen.

RHODES (Kathlyn) DE BETOOVERDE VALLEI. (304) f 2.15 en f 2.90. Geautoriseerde Vertaling van L. Thomson-Thomson. Kruseman, Den Haag.

Het wil ons voorkomen dat Kathlyn Rhodes ditmaal niet zoo gelukkig geweest is in de keuze van de stof voor haar verhaal. Zij maakt het zichzelf gewoonlijk niet gemakkelijk, houdt van ingewikkelde situaties, die moeilijk te ontwarren schijnen, maar deze keer heeft zij te ver gegrepen. Een meisje, dat eerst met den zoon trouwt, en later onwetend dat deze nog leeft, met den vader huwt, is al te onwaarschijnlijk. Voor oudere, goed ontwikkelde lezers kan het misschien geen kwaad.

FREEMAN (R. Austin) EEN STILLE GETUIGE. (200) f 2.25 en f 2.90. Vertaling van C. M. van Goorde. „De Combinatie”, Rotterdam.

Stel je voor dat je op een mooie zomeravond rustig in het Vondelpark wandelt en ineens bij een stille vijver een paar schoenen ontdekt, waaraan een doode blijkt vast te zitten. De jonge dokter, wien dit in een van de buitenplaatsen bij Londen overkwam en die daarenboven nog uitgelachen werd door de politie, omdat deze, toen zij op de bewuste plaats aankwamen niets vonden, vond dit een allesbehalve prettige gewaarwording. Het verhaal dat aan deze gebeurtenis vast zit, is een tamelijk boeiende detective en voor oudere lezers geschikt.

BILBO (Jack) HOE IK MISDADIGER WERD. (236) f 1.90. Geautoriseerde vertaling uit het Duitsch door H. Katzee. v.h. Batteljee & Terpstra, Leiden.

Bij het lezen van deze aantekeningen van een der lijfwachts van Al Capone, de Napoleon van de „gangsters” in Amerika, wordt het ons bang om het hart. Waar gaat de samenleving naar toe als de mémoires van zulke misdadigers worden uitgegeven als interessante lezenswaardige boeken, terwijl zij op een branie-achtige manier over hun schietkunst en hun moordenaarswerk schrijven? Het geheele boek is een verheerlijking van Al Capone en men gaat al lezende twijfelen aan welke kant het recht is. Een boek, dat wij niet kunnen aanbevelen.

IVANS. EEN MAN ZONDER TOEKOMST. (254) f 1.90. Scheltens & Giltay, A'dam.

Van goeden huize te zijn en geheel berooid in een groote stad te zwerven is geen pretje. Ivans heeft dit wel goed aangevoeld, waar hij de held van dit verhaal ten

einde raad zich aan laat monsteren als Steward op een Duitsch schip, waarmee hij meteen een begin maakt van een reis zoo vol avonturen, als maar zelden iemand overkomt. Een van die echt boeiende vertellingen van Ivans, welke wij uit zijn besten tijd kennen. Volwassenen.

HORLER (Sydney) GEHEIME DIENST. (269) f 1.40 en f 1.90. Vertaald door Dicky Wafelbakker. Bruna en Zn., Utrecht.

In dit boek, met een voorrede van H. Ashton Wolfe, de schrijver van eenige misdadigerskronieken, heeft Horler tot voornaamste figuur gekozen een monster in menschengedaante: „La Glu” genaamd, dat eenige jaren geleden Parijs onveilig maakte. De man leeft, als een rijke gentleman in de eerste kringen en oefent zijn afschuwelijke wandaden 's nachts uit. De geschiedenis van een jong meisje, dat zoekt naar haar stiefbroeder, die in de handen van het monster geraakt is, geeft dit verhaal een romantisch tintje. Voor ouderen, die niet tegen gruwelen opzien, leesbaar.

STOKE (Melis) ER WAREN TWEE KONINGSKINDEREN. (299) f 2.90 en f 3.90. Leopold, Den Haag.

De film verdringt de roman, het kan wel niet anders. Het is daarom een aardige vondst van den schrijver en uitgever van dit boek om het geheel als filmfantasie voor te stellen en de hoofdstukken als zoo veel acten in een supra-film te behandelen. Het geheel is een echt film-verhaal, een scenario waar vorstelijke personen niet van het doek zijn en prins en prinsessen rondwandelen in paradijsachtige streken. De „Twee Koningskinderen” vinden elkander tenslotte, wat ook geheel in de lijn van de film is. Aardige luchtige ontspanningslectuur.

SINCLAIR (F. de) KLEPMAN EN DE MALAISE. (260) f 2.90 en f 3.90. Bruna en Zn., Utrecht.

„Carpe Diem”, „Pluk den Dag”, de naam van de villa waar de familie Klepman de malaise op een onschuldige manier ontduikt, is het motto van heel dit vrolijke, geestige boek. Wie al zijn zorgen eens op zij wil zetten en eens hartelijk wil lachen met al dat „malaisegezanik” kan in dit leuke boek stof te over vinden. De Klepmannen weten er zich, geholpen door een geheimzinnige, rijke jonkheer en een nog mysterieuzer pootig dienstmeisje, fijntjes doorheen te slaan, en hun verhuizen aan het eind van het verhaal van Carpe Diem naar de stad is zoo kostelijk verteld, als wij nog zelden lezen.

CHRISTIE (Agatha) DE ONSCHULDIGE MOORDENAAR. (245) f 1.75 en f 2.50. Het Nederlandsche Boekhuis, Tilburg.

Als men een goed detective-verhaal in elkaar wil zetten, is het niet moeilijk om er een niet al te onwaarschijnlijke moord in te beschrijven, maar om dan een paar honderd bladzijden lang de spanning vast te houden en voor een zeer onverwachte ontkenning te zorgen is een taak, waartegen niet alle schrijvers van dit soort ontspanningslectuur zijn opgewassen. Agatha Christie heeft haar sporen op dit gebied verdiend en ook dit boek van haar is weer een van die echt boeiende vertellingen, die men niet ter hand moet nemen voor dat men gaat slapen, omdat er dan voor nachtrust niet veel tijd overschiet.

ROHMER (Sax) YOU 'AN HEE SEE LACHT. (240) f 2.25 en f 2.90. Vertaling van Karel Jordaens. „De Combinatie”, R'dam.

Deze lachende „Boedha” is een gemeene Chinees, die handelt in alles waar hij geld uit kan slaan, het doet er niet toe of het gestolen juweelen, gesmokkelde drank of geroofde meisjes zijn. Hij houdt er een bende op na, die met ijzeren hand

in bedwang wordt gehouden en het boek gaat over de verlossing van een door hem ontvoerd Engelsch meisje, dat hij in een zijner harems vasthoudt. Spannend en opwindend, maar alleen lectuur voor ouderen.

COURTHS-MAHLER (H.) ZIJN LEVENSKAMERAAD. (246) f 1.90 en f 2.60. Nederlandsche bewerking door Chr. Adamson.

COURTHS-MAHLER (H.) HAAR GROOTE STRIJD. (236) f 1.90 en f 2.60. Hollandsche bewerking door A. Vuerhard-Berkhout, Swartsenburg, Zeist.

Over deze beide romans, waarvan wij de inhoud maar niet zullen weergeven om niet te veel in herhalingen te vervallen, kunnen wij zeggen dat zij tot de geschikte ontspanningslectuur voor de liefhebbers behooren.

COURTHS-MAHLER (H.) MIJN ALLES. (232) f 2.60. Ned. bewerking door A. Vuerhard-Berkhout. J. T. Swartsenburg, Zeist.

De schrijfster brengt ons in haar nieuwe roman weer echte ontspanningslectuur. De gebeurtenissen en de spannende intrige van dit boek zullen menigeen een paar aangename uren bezorgen. Geschikt voor iederen leeftijd.

CRAENE (Bas de) DE VOLKSMENNER BIJ EEN LANDVERHUIZING. (251) 18 frs. St. Norbertus Drukkerij, Tongeren.

In modernen stijl — in verband hiermee is de titel goed gekozen — wordt het leven beschreven der Joden in Egypte, hun uittocht uit dit land, en hun omzwervingen in de woestijn, onder aanvoering van Mozes.

CAMPERT (Jan) en EYSELSTEYN (Ben van) HET CHINEESCHE MYSTERIE. (175) f 1.90 en f 2.90. A. J. G. Strengolt, A'dam.

Een enkel détail slechts, hier en daar, bewijst dat de auteurs den juiste, logischen vorm van den detective-roman nog niet geheel meester zijn. De gedachten-gang b.v., door den ouden overste gevolgd, bij zijn zoeken in de auto van Hoeng Tsi Lang, hetgeen leidde tot het vinden van het nikkelen lucifersdoosje, is wel wat al te toevallig, en te veel opzettelijk bedacht door de schrijvers, om den roman in de door hen gewenschte richting te wringen. Dit neemt echter niet weg, dat het overgrote deel van den detectiveroman als zoodanig, zeer goed is, met een knap geconstrueerde intrigue. Bovendien speelt hij in den Haag en Amsterdam, hetgeen voor velen de aantrekkelijkheid er van verhoogen zal. Hij kan liefhebbers van dit genre aanbevolen worden.

KRAMER (Diet) BEGIN. (306) Holland. Amsterdam.

Diet Kramer heeft in dit boek de strijd van een jong meisje trachten weer te geven en haar hopeloos zoeken naar iets beters, iets hoogers dat inhoud aan haar leeg bestaan zou kunnen bieden. Door de regels heen lezen wij dat een verloving met een tamelijk onbeduidend jongmensch haar niet geheel en al ongerept heeft gelaten. Zij is een kordate figuur, eigenlijk een stakker omdat zij alle begrip van de hoogere dingen die het leven alleen waarde geven mist. Zij voelt de leegte in zich en wil, als zij een rechtschapen en eerlijk man kan huwen, eerst met zich zelf tot klaarheid zijn gekomen. Diet Kramer heeft zonder twijfel talent; zij weet een bepaalde sfeer in haar boek te treffen, al is het boek ook geen openbaring geworden. Eenig voorbehoud.

BAUM (Vicki) LEVEN ZONDER GEHEIMEN. (259) f 2.50 en f 3.50. Roman uit Hollywood. De Haan, Utrecht.

Een kijkje achter de coulissen van het tooneel heeft voor menigeen de betoove-

ring van een sprookjeswereld voor goed weggevaagd. Vicki Baum tilt hier met vaste hand de sluier op, welke de onbekende wereld van het filmland verborgen houdt en wat zij laat zien, is helaas niet veel moois. Zij voert ons binnen in een wereld van degeneratie, waar een ongeschminkt gelaat een rareit is en waar de grootste verkwisting en verkapte armoede onmiddellijk naast elkaar voortleven, Hollywood, een broeikas waar de meest exotische uitwassen weelderig tieren. Vicki Baum verbloemt niets in het leven harer helden. Zij is een sensatie-talent; het onmiddellijk actuele en oppervlakkig de ziel rakende weet zij in handige enscenering voor te stellen, maar de diepere verlangens en vragen en indeeën der menschen ontgaan haar. Zij is een tijdelijk succesnummer: wij raden haar boeken iedereen af.

AYRES (Ruby M.) *TE LAAT!* (252) f 2.25 en f 2.90. Vert. door Jkvr. H. Rappard. De Combinatie, R'dam.

Ruby Ayres is een dier Engelsche schrijvende dames die de stationskiosken van lectuur voorzien. Het is het genre Hollywood. De Liefde is natuurlijk het stramien, waarop in honderden patronen geborduurd wordt. Iets bijzonders weet Ruby Ayres wel niet uit te denken, maar ontspanningslezers vragen niet veel. Haar boeken reiken niet verder dan dat zij de tijd dooden. Dergelijke lectuur raden wij in het algemeen af. Voor volwassenen, die verstandiger dingen kunnen doen dan Ruby Ayres lezen, is dit boek niet ongeschikt.

DE MEIJIER (Fenna) *HET WAS NINA.* (237) f 2.90 en f 3.90. Hollandia, Baarn.

Fenna de Meijier schrijft zoo kwaad niet, maar zij laat haar personages vreemde touren verrichten. Zij mengt wonderlijke cocktails: wat vroomheid, wat schunnigheid en nog eenige ingrediënten en het boek is klaar. Een priester aan het sterfbed! Het is wijwater over een gestolen gans. Nee! Dit laffe, idiote boek kan ons niet bekoren.

NOBILUS. *DE DORPSPOTENTAAT.* (190) f 1.90 en f 2.75. Daamen. Den Haag.

Een protestantsch dorp lijkt een geeigend milieu voor een dorpspotentaat. Bij traditie en door persoonlijke tactiek kan een rijke, stugge boer, lid van den kerkeraad enz., zich daar een ongekroonde macht verwerven, die onaantastbaar is. Nobilus heeft dit gegeven tot een goed verhaal verwerkt: een machtige boer, een helderziende dochter, een rechtschapen, zijn eigen weg gaande dominee zijn de dramatis personae. De atmosfeer is wat duf in zulk een omgeving, maar Nobilus weet het geheel aanvaardbaar te maken en het met leven te bezielen.

DE BLOCH (Evert) *HET VERHAAL VAN MIJN FORTUIN.* (290) Becht, A'dam.

Wij onderschrijven wat op de boekomschlag gedrukt staat: „Niets is onwaarschijnlijker dan de werkelijkheid. Waarom zou men hier en daar moeite hebben om dezen schrijver te gelooven?” Het is een wonderlijk leven dat hier beschreven staat in veel spannende bladzijden. Maar de waardemeter van den schrijver is niet de onze. Het is diesseltscultuur, die hier gehuldigd wordt: de geestelijke waardeeringen ontbreken. Menschen met eenig oordeel zal deze funeste „Einstellung” niet ontgaan. Voor anderen is het boek misleidend.

SOER (Elize) *STERKE LEVANS.* Roman uit het leven van Prins Willem I van Oranje. (208) f 3.— en f 3.90. Veen, A'dam.

Elize Soer heeft een roman gesponnen om den Prins van Oranje met een zeer Lutherschen draad. Ik geloof dat het meer nut heeft in dit jubeljaar de strenge

historie te raadplegen dan de fantasievondsten van Mejuffrouw Elize Soer te gaan lezen. Het is alles te eenzijdig wat zij ons opdischt: Luthersch worden lijkt hier de intrede in het paradijs. Prins Willem zou er niet zooveel waarde aan gehecht hebben. Wij nog minder. Naast de waardevoller publicaties over den Zwijger heeft dit romannetje over zijn tijd niet veel te beteekenen.

PACKARD (Frank L.) ZIJN EERSTE LIEFDE. (208) Johan Mulder, Gouda.

De schrijver van dezen roman brengt ons in een klein Fransch visschersdorpje, Bernay-sur-Mer, aan de Middellandsche zee. We deelen daar in lief en leed van die eenvoudige menschen, en de hoofdpersonen, Marie-Louise Bernier en Jean Laparde verschijnen ons in hun eerste reine jeugdliefde. Dan komt het avontuur, maar we keeren naar Bernay terug. Levenswaar heeft de schrijver zijn gegeven gerealiseerd, duidelijk weer aangetoond, dat gelukkig zijn in dit leven, geen synoniem is van beroemd en geëerd zijn, maar veelal eenvoud en onbekendheid voor de wereld rust en tevredenheid geven. Het romantisch verlangen, dat in iederen lezer schuilt wordt ook in dit boek bevredigd. Volwassenen.

VAN GOCH-KAULBACH (Anna) DE VREEMDE VOGEL. (238) f 3.— en f 3.75. Veen, Amsterdam.

Een wonderlijk boek, dat meer aan een sprookje dan aan een roman doet denken. De boeiende styleering houdt onze aandacht van begin tot eind gevangen. Maar hier dekt een mooie vlag contrabande, de lading is niet zoo mooi als de vlag. Het meisje, „de vreemde Vogel” van Zigeuner-afkomst, overgeplaatst in een Hollandsche milieu, begrensd en burgerlijk, dat kind van phantasie, onwezenlijk, steeds levend met een geest in haar, die haar drijft tot verre tochten, door de ziel voor eenigen tijd los te maken van het lichaam, haar onderricht in dansen, waarin zij haar levensdoel ziet, is voor Hollandsche menschen niet makkelijk te begrijpen. Er hangt een zwoele atmosfeer in dezen roman en alleen rijpere ontwikkelde menschen zullen hem zonder gevaar kunnen lezen.

FRANKEN (Louise) DE ANDERE EN ZIJ. (232) f 2.90 en f 3.90. Hollandia, Baarn.

Deze nieuwe roman van Louise Franken speelt in het hedendaagsch Amsterdam. Het boek handelt over het wel en wee van een Duitsche vrouw, vroeger gehuwd met een bekend schrijver, voor wien zij, ofschoon reeds lang weduwe nog steeds de grootste liefde en achting heeft. Over het algemeen een somber boek met nog somberder einde. Hier en daar wat langdradig is het toch natuurlijk geschreven. Geen lectuur voor jonge menschen.

ROGERS (Frank) PARTICULIER SECRETARIS GEVRAAGD. (209) Kemink en Zn., Utrecht.

Het jongmensch dat zich zoo laat lijmen door een goed salaris en met open oogen die niets zien, midden tusschen een boeven-bende leeft, moet toch wel een sukkel zijn. Wanneer de lezer reeds na een twintigtal bladzijden gesnapt heeft wat er aan het handje is, dan weet meneer de secretaris op de helft van het boek het blijkbaar nog niet. Als ontspanningslectuur kan het er mee door, maar als detective-roman is het een beetje te naief.

SAVI (E. W.) EEN LIEFDE IN INDIE. (270) f 2.15 en f 2.90. Geautoriseerde vertaling van C. E. Kwak-Stroman. Kruseman, Den Haag.

Vrouwelijke bekoorlijkheden sluiten helaas niet altijd degelijkheid van karakter in. Onder het lezen van dit verhaal voelden wij meermalen neiging om dit poeslieve heldinnetje eens flink door elkaar te schudden. Zij is getrouwd met een

degelijken edelmoedigen flinken man, dien zij haat, omdat hij haar gehuwd heeft tegen haar zin, drijft een echtscheiding door en huwt een lichtzinnig jongmensch, dat van zijn hart een bijenkorf maakt. Zij ziet haar vergissing in, wanneer zij haar eersten man weer ontmoet, die zij nu gaat waardeeren om zijn hoogstaand karakter. De dood maakt een einde aan het leven van haar tweeden echtgenoot, zoodat ze den eersten weer in de armen kan vallen. Dit kort resumé van den inhoud zegt genoeg over de kwaliteit van dit boek. Zeer voorbehouden.

VIVANTI (Annie) WEE DEN OVERWONNENE. (249) f 0.70. Nederl. tekst van J. Lous. Nederl. Keurboekerij, A'dam.

Oorlogromans zijn er in den laatsten tijd meer verschenen dan menigeen lief is. Ook Annie Vivanti heeft er haar krachten aan beproefd. Zij schildert het vroolijke lachende België in Juli 1914 en daarna het lot van eenige vrouwen uit de Ardennen na de inval van de Duitschers..... Een tragisch lot! Voor hen, die onder de vele sensatie-lectuur ook wel eens graag een ernstiger boek ter hand nemen kan deze roman aantrekkelijk zijn, ofschoon het uit den aard der zaak voor jongeren geen geschikte lectuur is.

DELMAR (Vina) CIRKELGANG. (244) f 0.70. Vertaling Holt. Nederl. Keurboekerij, A'dam.

Een danseresje trouwt een goeden degelijken man, is enkele jaren tevreden met hem, maar gaat er dan toch weer van door, om verschil van meening over haar stiefdochter. Zij wordt later de „maitresse" van een schatrijken Amerikaan. Neen... dit lichtzinnig en oppervlakkig geschrijf van Vina Delmar was beter in de pen gebleven. O schrijvende ladies, gebruikt uw tijd en uw talent beter.

DEEPING (Warwick) ALS LIEFDE OVERWINT. (247) f 0.70. Vertaling van Mia Holt. Ned. Keurboekerij, A'dam.

Wanneer Deeping met zijn scherpe kijk op karakters zich voorneemt een romantisch verhaal te schrijven in den tijd der late Middeleeuwen, dan kunnen wij overtuigd zijn dat het, al behoort het tot de treinlectuur, toch iets goeds zal zijn. Zooals hij de ongenaakbare edelvrouwe, die voortdurend haar halsstarrige aanbieder de bons geeft en verliefd wordt op een „outsider", beschrijft, is zeer aantrekkelijk. Ontspanningslectuur voor volwassenen.

SAVI (E. W.) LEVENSDROOMEN. (287) f 1.40 en f 1.90. Vert. door Mevr. Knappert. Bruna, Utrecht.

Het zijn wel zware droomen, die Hilary Forsythe in dezen roman doorleeft. Duidelijk zien wij weer in het boek dat een kinderziel is als een plant, en niet groeien en bloeien kan zonder liefde en warmte. Wel een echt boekenfiguurtje de hoofdpersoon van dezen roman; een meisje dat op veertienjarigen leeftijd denkt, handelt en liefheeft als een volwassen vrouw geldt gelukkig niet als regel. Toch zijn dit soort boeken niet aan te bevelen, er zit iets misleidends in en zelfs rijpere lezers missen niets als zij onkundig blijven van den inhoud er van.

BOEKBEOORDEELING:

REDWOOD (Hugh) GOD IN DE SCHADUW. Vertaald door A. van Vlaardingen. (164) f 1.40 en f 1.90. J. Bijleveld, Utrecht.

Autobiografisch beschrijft hierin een Londensch journalist, hoe hij, door zijn kennismaking met het werk van het Leger des Heils, het geloof van zijn jeugd terugvond. Op een enkele plaats, zooals daar, waar hij een ontmoeting beschrijft in den St. Pieter tuschen een arme vrouw en een prelaat, geeft hij blijk van een onjuiste visie; overigens is het boekje goed geschreven, en ook voor Katholieken leesbaar.

Varia

I. Wie zijn kennis van Nederland's woordenschat wil toetsen, leze de volgende puzzle. De *Litteraire Gids* diepte het eenigen tijd geleden op uit de „Haagsche Courant”:

„Wij brachten de Paaschdagen door bij een stomacheerende neef, die in de provincie stoorloos in het bezit van zijn erfgoed leeft.

— Je kunt zien, dat 't lente is, zei ik tegen mijn nicht, want je hebt een blees en een harrel in je haar.

— Een wat? vroeg mijn nicht, die ook al haar eigen taal niet kent.

— Een korenkafje en een hennepvezel, verklaarde ik; de lente spreekt trouwens uit alles. Kijk buiten die toppers, tormentillen en roodborsttapuiten, dien spanner, en daarginds de snorren en dien harpoenreiger met zijn spitse hebben.

Wij hadden namelijk een prachtig uitzicht op een enk.

Op tafel stond geurig venizoen en harst, met pampernoelies en veldlatuw. Alles was even heerlijk, alleen de boter smaakte wat garstig. De disch was versierd met een tul bloemen en een zeer artistiek rondsel. We dronken er een upperken bier bij.

Het was een ideale woonst. Onder ons raam stapten zij aan zij een gander en een garm. In de verte galpten jonge honden. Een paard, dat aan galspat leed hield een schaap gezelschap, dat het blein bad. Het arme dier zag er meepsch en katijf uit.

Na den eten speelden de kinderen in een hoek van de kamer met een snorrebot, een foekepot en eenige haringspeetjes, maar een van de kinderen, een schuifel, maakte onderduims alles te ondeeg. We stuurden hen daarom naar buiten om wat te touteren.

Na den eten gingen wij de natuur in, waar de vogels een palinodie schenen te zingen. Het was niet dijzig meer. Een veldarbeider harpte graan. Op een rook zaten een vellenploter, een garfboer en een slatwerker toe te kijken. Een koe, die zich het vel had geschrookt wreef zich tegen den schurkpaal. De meidoorn toonde zijn eerste juipjes, de dille stond in bloei. Een stootsche bok joeg de kinderen op de vlucht. De zon was al warm en wij voelden ons als in een empyreum. Ik plukte een gaps kersen, maar zij waren nog onrijp en mijn tanden werden er sleeuw van, of eggig als u dat beter verstaat. Wij bogen ons over een paar snuitkevers en een engeling, die tusschen de gamander (of was het vloghaver?) verborgen waren.

Uit een mallejan met vier ijzeren rongen stapten plots vier dijkers, die op het land een spelletje faro gingen zitten spelen. Maar nauwelijks lagen de kaarten blik, of er naderde een ronzebons, die hun volle aandacht opeischte.

Later op den middag staken we wat snuistergeld bij ons en gingen met een blazer de zee op. Op weg naar de haven zagen wij het zoontje van een totterenden tagrijn, die stapvoets over een slenk trachtte te springen, daarin vallen. Met groote moeite maakten wij onzen blazer van den tuipaal los. Na een waterton in de boot te hebben geschrooid, vertrokken wij door een verlaat naar zee. Een taankuip, gevuld met harpuijs, verspreidde 'n pittige geur. Weldra verloren wij de fanalen uit 't oog. De jongens vermaakten zich met het lapzalven der stagen. Ook heschen zij de vlag aan de steng. Het duurde niet lang of er stak een stoimpje op, maar in de slechtjes amuseerden wij ons door eieren te rapen met een sleef. Wij waren blij toen wij 's avonds in ons huisje terug waren en de sparken weer in den haard dartelden.....”

II. Een bekende historische stijlfiguur, die nog geen naam heeft (een soort anti-climax), pleegde „Le Moniteur” bij de ontvluchting van Napoleon uit Elba. Bij het eerste bericht luidde het: „L'Anthropofage est sorti de son repaire; l'ogre de Corse vient de débarquer au golfe Juan.....”

Daarna: „Le tigre est arrivé à Gap....”

„Le monstre a couché à Grenoble.”

Den volgenden dag schreef het blad: „Le tyran a traversé Lyon.”

Nog dichterbij werd Napoleon „l'usurpateur”. „L'usurpateur a été vu à soixante lieues de la capitale.”

Vervolgens: „Napoléon sera demain sous nos remparts.”

Een dag later: „L'Empereur est arrivé à Fontainebleau.”

Ten slotte: „Sa Majesté Impériale a fait son entrée au château des Tuileries.”

III. Chopin en George Sand (de romanschrijfster) woonden van 1838 tot '39 op het eiland Majorca. Tegenwoordig wordt dit eiland door toeristen en kunstliefenden bezocht en een schrander Spanjoel ontdekte plotseling de kamer die Chopin met zijn geliefde moet bewoond hebben. Hij richtte de kamer in volgens een oude gravure, maakte er een klein museum van en het zaakje rendeerde. Maar nu ontdekte een ander de echte Chopin-kamer en deed evenals zijn voorganger. Tengevolge der concurrentie daalden de entrée-prijzen en beide museumbezitters besloten tot een gezamenlijke actie. Nu ontdekten zij de allerechteste Chopin-kamer en gingen die gezamenlijk exploiteeren. De vraag is nu, welke kamer een volgend seizoen als de echte Chopin-kamer zal gelden.

Van Diverse Pluimage

HAMACKER (A. H.) DE LEVENSTIJD VAN ANTOON DERKINDEREN. (133) f 5.50 en f 6.50. Paris-Amsterdam.

Dit boek brengt de geschreven en ongeschreven gegevens van het leven en het werk van Derkinderen. De schrijver heeft de figuur Derkinderen in heel zijn ontwikkelingsgang nauwkeurig nagegaan. Derkinderen is een persoonlijkheid geweest, wier schijnsel verder straalt dan in zijn onmiddellijke omgeving. Dat de schrijver de zwenkingen in Derkinderen's werk volkomen begrepen en gewaardeerd heeft, blijkt op elke bladzijde van zijn werk. Een serie mooie reproducties verhoogden de waarde van het boek.

ROLAND HOLST- v. d. SCHALK (H.) GRONDSLAGEN EN PROBLEMEN DER NIEUWE KULTUUR IN SOVJET-RUSLAND. A'dam, 1932.

De schrijfster kent slechts twee vormen van sociale en economische verhoudingen: het kapitalisme dat geheel in dienst van den Mammon staat, en het socialisme zonder privaateigendom. Een orde waarin een gematigd privaateigendom is toegelaten zonder de misbruiken van een ongebreideld kapitalisme is volgens haar onbestaanbaar.

Van dit standpunt uit beoordeelt zij de Russische toestanden. Veel is er dat hare bewondering afdwingt, al is zij niet blind voor de wantoestanden die in het tegenwoordig Rusland gevonden wor-

den. De beginselen van het socialisme, die er eene toepassing vinden, zijn de dageraad eener nieuwe cultuur; maar het mechanisme, de industrialisatie, die het volk worden opgelegd, zijn de reden veler misbruiken, barbaarschheden, onmenschelijkheden.

Zal op den duur het socialisme zegevieren of zal het volk in het mechanisme ten ondergaan? De schrijfster heeft goede verwachtingen, dat aan het socialisme de overwinning is voorbehouden.

Terecht mag men aan de schrijfster verwijten dat de heerschende, verregaande misbruiken op sociaal gebied, in het rijk der Sovjets, door haar niet scherp genoeg gelaakt en veelal vergoelijkt worden; dat haar documentatie te zwak is, als zij wil aantoonen, dat een nieuwe cultuur en nieuw levensgeluk ginds reeds hunne intrede hebben gedaan; maar bovenal dat zij te passief staat tegenover de godsdienstvervolging, tegenover de miskenning van Gods onafwijsbare rechten, tegenover het machtmisbruik waarmee de Christus-prediking belet wordt.

PLUS S.J. (Raoul) IK GA TROUWEN. Voorbereidende kennis omtrent rechten en plichten in het huwelijksleven. Uit het Fransch vert. door Dr. H. Derckx pr. f 0.90. Den Bosch, 1932.

Met gerust hart mogen we dit werk aanbevelen aan verloofden en aan jonggehuwden; ja, ook menige vader en moeder, die reeds vóór jaren het huwelijk aangingen, zullen met vrucht dit werk lezen. Het behandelt de rechten en plichten van het huwelijksleven van moreel standpunt uit. Het boek is eene welkome aanvulling van andere werken, die de laatste jaren verschenen zijn en van medisch standpunt uit het huwelijksleven bespraken.

COSTE (Pierre) MONSIEUR VINCENT, LE GRAND SAINT DU GRAND SIÈCLE. III Tomes. Desclée de Brouwer & Cie., Paris, 1932.

Dit alomvattende leven van den H. Vincentius a Paulo is een werk van strengen historischen zin, van lange studie en groote nauwkeurigheid. In de drie lijvige deelen staat alles wat er over Vincentius te achterhalen valt. Zijn persoonlijkheid en het karakter zijner heiligheid treden uit het werk scherp naar voren. Als lectuur zou het boek gewonnen hebben aan een strengere beperking, een kunstiger rangschikking en compositie.

GORREAU (Alb.) SAINT ALBERT LE GRAND. (297) Desclée de Brouwer & Cie., Paris.

Een voorbeeld van moderne hagiografie, dat de inleider, père Mandonnet O.P. roemt als het meest ware boek over Albertus Magnus. De schrijver heeft niet op de eerste plaats aandacht geschonken aan de vele theologische en philosophische vraagstukken, die het werk van dezen heilige zoo vele biedt, ofschoon hij er natuurlijk niet zwijgend aan kon voorbijgaan. Het boek steunt op de kennis

van het leven en de psychologie van dezen grooten mensch en grooten heilige, — en het zijsprongetje, dat onze gedachten zoo gemakkelijk maken wanneer het gaat over heiligen als *Sint* Albertus Magnus en *Sint* Thomas, wordt reeds gestuit door den eersten zin: Albert le Grand, n'appartient pas exclusivement aux savants et aux philosophes. Il est permis de lui adresser des prières.....

GHÉON (Henri) PROMENADES AVEC MOZART. (484) 30 frs. Desclée de Brouwer et Cie., Paris.

Een boek over den musicus, dat niet geschreven is door een musicus maar door een vriend en bewonderaar van diens muziek. De auteur Henri Ghéon, (Henri Vangeon), de Fransche katholieke tooneelschrijver, geeft zelf bedoeling en karakter van zijn boek aan: le livre que je vous consacre est sans excuse, car il n'en a qu'une: l'amour. Een origineel en lezenswaardig boek.

BUYTENDYK (Prof. Dr. F. J. J.) DE PSYCHOLOGIE VAN DEN HOND. Kosmos, A'dam.

Een groot aantal onderzoekingen worden medegedeeld. Zij vormen de grondslag voor de conclusies aangaande zin, beteekenis, levensinhoud van de waarneembare handelingen en uitdrukkingen. Proeven van anderen worden scherp onderzocht, becritiseerd, gecorrigeerd: vooral de conclusies ondergaan een nauwkeurige ontleding. Veel oppervlakkigheid, te wijde gevolgtrekkingen, onnadenkendheid komen daarbij aan het licht. Daar tegenover stelt de Professor zijn eigen proeven, waarbij hij hun fouten tracht te vermijden. Hij stuit daarbij op onverwachte moeilijkheden of mislukkingen; dan troost hij zich met verzamelen van de feiten die buiten de bedoeling om plaats vinden. Bewonderenswaardig is het onvermoeibaar geduld, zoo noodzakelijk voor de dressuur, de vernuftige inspanning om alle misleidende omstandigheden uit te sluiten, de uiterst voorzichtige interpretaties om de waarheid en de waarheid alleen te achterhalen, die „blijvende waarde heeft en weg en leven voor ons is."

Het eerste en het laatste hoofdstuk geven aanleiding tot vraagteekens. De Professor raakt hier de wijsgeerige kwesties van het leven in het algemeen en van het dier in het bijzonder. Is liefde voorwaarde tot hooger levensvormen? En is het alleen het „gevoel" dat wij menschen liefde noemen? Het leven is wel een „eeuwig kringproces van actie en reactie, van werken en ondergaan" maar niet van „doen en voelen", daar de daad en het gevoel niet tegenover elkaar staan. Het kenvermogen en het streefvermogen vormen de polen van het leven.

VROUWENGIDS. dl. 2. ONS UITZICHT. (352) f 3.75 en f 4.75. Romen en Zn., Roermond.

Dit tweede deel van de vrouwengids, onder leiding van Mevrouw

Baltussen-Kasteel samengesteld, zal even als het vorige bij velen hartelijk welkom zijn. Zooals in het eerste deel vinden wij ook hierin vele belangwekkende, wijd uiteenlopende kwesties en vragen belicht en besproken. Iedere vrouw en zeker iedere gehuwde vrouw en moeder zal in dit boek iets vinden dat haar aandacht vraagt of haar belangstelling heeft zoowel op huishoudelijk en politiek als maatschappelijk terrein.

Mies van Oppenraay verfraaide het geheel met eenige verzorgde en goede illustraties.

MAX (Pastoor) VAN ANDERMANS LEER. Preeken. f 1.25. Lecturis. Eindhoven.

Men kan twijfelen aan het nut van preeken-boeken in het algemeen; men doet dan heel verstandig. Men kan beweren dat sommige preeken in dit boek niet evident hun publiciteitswaarde bewijzen; dan heeft men gelijk. Maar als men Pastoor Max een heel origineel talent ontzegt is men er naast; en als men zijn door-en-door gezonde manier van zeggen minder acht dan de hoog-aantrekkelijke spreekwijze die een aanstekelijke mode dreigt te worden in het vak van preeken, dan handelt men onverstandig. „Van andermans leer” is niet een exhibitie van rariteiten die den kansel ontsieren maar een stuk zielzorg van een zeer goede soort.

ANGELL (Norman) DE ONGEZIENE MOORDENAARS. Vertaling van Mr. H. J. P. Hemsing. (275) f 3.25 en f 3.90. „De Tijdstroom”. Lochem.

De politicus en econoom Norman Angell verstaat het, zijn beginselen en ideeën in oorspronkelijken vorm te uiten. In dit werk geeft hij te kennen, dat de menschen er over het algemeen niet naar verlangen sociale of economische rampen te veroorzaken, onrecht te plegen of oorlog te verwekken, maar dat zij politieke beginselen toepassen, waarin deze gevolgen liggen opgesloten, omdat ze maar niet kunnen inzien dat zij het gevolg zijn van die politiek.

Deze onopgemerkte consequenties zijn de Ongeziene Moordenaars van onzen Vrede en Welvaart, zooals de auteur uitgebreid in zijn werk aantoot. Het is een interessant geschreven boek, dat echter, wijl de schrijver niet op christelijk standpunt staat, van den lezer een stevige ontwikkeling, die tot critisch lezen in staat stelt, eischt.

HEBER (Lilly) KRISHNAMURTI, DE MENSCH EN ZIJN BOODSCHAP. Vertaald door B. Gasan. (246) f 2.75 en f 3.50. v. Holkema en Warendorf, A'dam.

Aangekondigd als een objectief geschreven boek is het dit echter niet. Dr. Lilly Heber is een bewonderaarster van Krishnamurti, en in haar uitgebreide beschouwingen komt die persoonlijke visie sterk tot uiting. Vandaar dat het boek voor ons weinig waarde heeft. Immers, een zuiver zakelijke beschouwing had haar be tekenis kunnen hebben, wijl zij in kennis brengt met bepaalde geestelijke stroomingen. Maar een min of meer propagandistisch gebrachte boodschap vertroebelt de objectieve mededeeling, en heeft ons niets te zeggen. De man, die van zichzelf getuigt dat „de Waarheid in hem gestalte heeft aangenomen” heeft geen boodschap te brengen aan Katholieken. Die hebben haar reeds — en uit zuiverder bron.

Boekenschouw

waarin opgenomen: „Boekzaal der Geheele Wereld”

Met den nieuwen Jaargang, die met Mei a.s. begint, zullen als vaste medewerkers aan dit tijdschrift verbonden zijn o.a.: Dr. P. de Bruin S.J., Anton van Duinkerken, Dr. B. M. Boerebach, Bernard Verhoeven, Jos Panhuysen, Dr. H. van de Mark, K. J. Derks S.J., Ir. L. J. M. Feber, Dr. N. Perquin S.J., F. A. Brunklaus, Ad. Sassen, W. Hertogh S.J., Ellen Russe, Dr. Gustav Schönle, Th. Schlichting, P. van der Valk, Han Jonkers, Dr. Raph. Kreemers, Teo de Witte, P. W. Assmann, Anton Reichling S.J., Dr. Jos. Daniëls S.J., Dr. Jos. Terheerdt, J. H. P. Jacobs.

Een nieuwe moraal

door J. v. H.

Geloovige menschen slaat licht de schrik om het hart, wanneer zij aan Rusland, het land der bolsjewieken, denken. Het woord alleen: bolsjewiek, heeft al het schrikwekkende, dat namen als: geus, vandaal, zeeschuimer, beeldstormer en dergelijke aankleeft, geabsorbeerd.

Het bolsjewistische regiem mag zijn bezwaren hebben, maar wij wonen veel dichterbij Rusland dan wij weten, niet het politieke, doch het geestelijke Rusland. Er is in West-Europa en Amerika een nieuwe levensideologie, een nieuw ethos in wording, dat niet verschilt van het Russische, zich in het uiterste Westen zelfs krasser formuleert dan in het Oosten. Dit nieuwe ethos heeft radicaal gebroken met de oude moraal, heeft God en Christus volstrekt buiten gesloten en is de zuivere consequentie van een van Christendom en Godsgeloof vervreemd intellect. Of deze nieuwe moraal reeds haar filosofische fundeering gevonden heeft, betwijfel ik — het zal moeilijk zijn ze in een eenigszins bevredigend systeem in te schakelen —, maar ze telt haar aanhangers bij tien-, bij honderdtallen: velen der niet in Christus geloovende schrijvers van het oogenblik huldigen haar.

Het is niet een moraal van eenvoudige losbandigheid, van het orde- en zinlooze: alles is geoorloofd, zooals al te onnadenkende moralisten het wel eens voorstellen. Tot zulk een plat simplicisme kan de denkende geest moeilijk vervallen, althans in zijn theorieën. De menschengestalt kan zijn ingeschapen adel niet afleggen en zal altijd zoeken, langs welken weg of vanuit welk labirynth ook, naar het op eenigerlei wijze edele, hooge, bewonderenswaardige. De geest

tracht natuurnoodzakelijk te vergeestelijken, aan zich gelijk te maken, tot zich op te heffen, ook het stoffelijke, ook het allerlaagste en verachtelijke. De menschenatuur is naar strenge kerkleer niet bedorven, niet „corrupta”, maar vervormd, verzwakt. De oorspronkelijke Godsgelijkenis bleef behouden en daarmee 's mensen adel, zijn aanleg tot het hoogste, zijn instinct van verheffing en vergeestelijking.

Het nieuwe ethos is het ethos der volstrekte *e e r l i j k h e i d*. Er is geen ondeugd die hedendaags zoo verfoeid wordt als onoprechtheid, hypocrisie. Men waant deze hypocrisie het kenmerkende verschijnsel der burgerlijke periode: al de vroomheid en braafheid der negentiende eeuw was niets anders, meent men, dan een ingehouden complex, dan angst voor openbaarheid en oprechtheid, dan hypocrisie. Vooral Engelsche en Amerikaansche schrijvers, die hun openhartigheid belemmerd zagen door een puriteinsch protestantisme, dat al te tastbaar aanleiding gaf tot zulk een verontwaardiging, hebben het verzet tegen de huichelarij gevoed. Dat zij echter het kind met het bad hebben uitgegoten, is duidelijk voor ieder die eenige werken van bijvoorbeeld Sinclair Lewis heeft gelezen. In *Elmer Gantry* heeft deze veelgelezen auteur heel die Methodisten- en Baptisten-huichelarij willen ontmaskeren, maar hij heeft een pamflet geschreven, druipend van venijn tegen het wezen van het Christendom zelf. Sinclair Lewis' oprechtheid is een staaltje van alleroneerlijkste eerlijkheid.

Er is geen gevaarlijker deugd dan *eerlijkheid*. De obscuurste pornografie is ontstellend van eerlijkheid. „Wat er uitgaat van den mensch, zegt de Meester in het Evangelie, dat verontreinigt den mensch..... Want van binnenuit, uit het hart der menschen komen de slechte gedachten voort, ontucht, diefstal, moord, echtbreuk, gierigheid, boosaardigheid, bedrog, wellust, afgunst, godslastering, hoogmoed, lichtzinnigheid.” (Marc. 7) In dezen zin dat het te prijzen valt geheel zijn binnenste naar buiten te keeren, is de „eerlijkheid” onverdedigbaar. Het zou in strijd zijn met alle beschaving, met de elementairste aesthetiek. Het sociale, het gezelschappelijke in den mensch eischt onmiddellijk een zekere beperking dèzer eerlijkheid.

Het nieuwe ethos der eerlijkheid heeft ongetwijfeld deze verdienste dat het een aantal zinledige heiligenhuisjes, die de sentimenteele na-romantiek had opgetrokken, heeft opgeruimd. Het heeft bijvoorbeeld de illusie der vleesch- en bloedlooze edele minnaars verwoest, het heeft — wat de Katholieke moraal reeds eeuwen deed — den nadruk op het fysieke in de liefde gelegd, het heeft twijfel gewekt aan de nobele en heldhaftige gevoelens, waarmee vroegere geslachten zoo vrijgevig waren, en met voorliefde het egoïstische, lage, dierlijke in den mensch onthuld. De oude Katholieke moraal kan met deze „eerlijkheid” een goed eind accoord gaan. De stortvloed van realistische, sterk erotische romans die de laatste tien,

twintig jaar over het Westen is neergekomen, is minder in strijd met de katholieke *doctrien* dan de wervelwind van gevoelsrijke, idyllische droomerijen die langen tijd over Europa dwarrelde. De eerste zijn benauwend waar in hun schildering van den aardschen mensch: ze zondigen slechts door eenzijdigheid, door het verzwijgen der v o l l e waarheid en werkelijkheid. De laatste zijn onschuldiger van allure en kunnen de volksbibliotheken vullen, maar zij voeden den droom der onwerkelijkheid en vervlakken den gigantischen strijd die er in dit ondermaansche gestreden wordt tusschen God en duivel, tusschen zonde en genade. Ik wil allerminst als voorvechter van bedenkelijke lectuur optreden, doch een te groote angst voor al wat het sexueele betreft, vooral tegenover een jeugd die bij radio en bioscoop is opgevoed, heeft zijn bezwaren. Meer dan vroeger heeft het twintigste-eeuwsche geslacht bestand en gewapend te zijn tegen de werkelijkheid, bijgevolg die werkelijkheid te kennen.

Men leest romans niet tot stichting, maar tot zijn genot. Wie stichting zoekt (en hij doet verstandig), leze de „Navolging” of een Heiligenleven. Ik zal niemand blindelings aanraden naar romans te grijpen: om het „ène noodige” te vinden en in te gaan in het Koninkrijk Gods zijn er betere wegen dan romanlectuur. Ofschoon een volkomen gaaf en goed boek geen andere richting uitwijst dan de „Navolging”. De poëzie van Gezelle ademt zuivere evangelielucht en werken als „Kristin Lavransdchter” of „Le Mystère Frontenac” van Mauriac incarneren vóór ieder ingewijde de ongebroken levenskracht der Christelijke leer. Doch het onheil, hier als op alle gebied, is de sensatielust van èen kant en de graagte om daaraan te voldoen van den anderen. Schrijvers en vooral schrijfsters van nietswaardige sensatielectuur, die een cocktail van wat gevoelige romantiek, wat onschuld en wat sensualiteit weten te mengen, maken nog altijd de beste zaken.

Het nieuwe naturalistische of vitalistische ethos is met het enkele: „eerlijkheid” niet voldoende gekarakteriseerd. Het geldt „eerlijk te zijn tegenover zich zelf, tegenover het leven.” Men wil zich niet met fraaie leuzen in slaap wiegen, zich niet beter of slechter voordoen dan men is, zich niet binden aan beginselen of conventies die men als waardeloos of onhoudbaar heeft leeren kennen. Wat vroegere geslachten nog aan wetten en gewoonten met zich voortsleepten, was bij hèn reeds een loutere fatsoenscodex geworden, waaraan alle diepere sanctie ontbrak. Waarom aan de felste levensinstincten te verzaken ter wille van de krachtelooze eischen eener gezelschapsmoraal? Zonde is een woord geworden, een sinistere klank, het is geen begrip meer. Van Christus hebben deze menschen nauwelijks gehoord; om aan God te denken hebben zij geen tijd. Deze aarde en dit haastige leven vragen al hun aandacht. Het is een volstrekt naturalisme of vitalisme, de cultus van het leven. Het gaat erom: den roes des levens zoo intens mogelijk te ondergaan, de levensmogelijkheden

in alle richtingen uit te buiten, alles wat sleur, verveling, platheid heet met uiterste zorg te vermijden en zijn levensgevoel, zijn levensbesef tot steeds hooger bloeddruk op te voeren.

Het is niet te ontkennen dat deze levenshouding een nieuwen zin voor heldhaftigheid kan kweeken. Weg met de leugen, met de lafheid, met de halfslachtigheid! Men heeft consequent te zijn, desnoods tot in het heroïeke. Moed in het leven, durf in het avontuur, eerlijkheid in elke houding, zelfrespect en zelfhandhaving ondanks alles, dit zijn de lichtzijden dezer nieuwe houding.

In de meeste producten der hedendaagsche litteratuur overheerscht dat nieuwe ethos der „eerlijkheid”, gekleurd en gemodelleerd naar de verhoudingen van land en omgeving. De groote tendenzen van Ibsen en Nietzsche (niet die van Dostojefski) hebben zich doorgezet in de Westersche intelligentie. Dostojefski wordt gelezen en bewonderd, doch van zijn Christelijke ideologieën is zoo goed als niets blijven hangen. Voor ons is deze eerlijkheidsethiek als een ethiek zonder God, zonder genade en zonder zonde, als een volslagen natuur- en levenscultus onherroepelijk uit den booze. Zij begint en eindigt bij het goed recht der levensinstincten, zij weet niets van geloof, hoop en liefde, zij veracht het berouw en de barmhartigheid, zij glimlacht over Menschwording en kruisdood, zij eerbiedigt slechts een affectief, temperamentvol Christendom als interessante levensuiting, voor verloochening en zelfafsterving (de groote christelijke offersymboliek — „indien de graankorrel niet sterft.....”) toont zij niet het geringste begrip. Zij blijft over het geheele front een dies-seits-vitalisme en hecht alle waarde aan de oogenblikkelijke gevoelsintensiteit.

En de eerlijkheid?

„Ah, la sincérité, quelle sinistre fumisterie!” zegt Pourcieux in „Le Pari” van Ramon Fernandez. Voor de helderzienden onder de auteurs van dezen tijd blijft er niet veel anders over dan een cynisch pessimisme. Zij hebben een te intuïtief besef van den samenhang aller dingen, van de eeuwigheidsverworteling van het menschenleven, van de onontkoombare mystiek der natuurlijke zedenwet om de ontwortelde leer der „eerlijkheid” serieus te nemen; zij zien den instinctieven levensdrang overal door de natuur zelf gedwardsboomd, dikwijls verijdeld. Deze typistenmoraal is al te oppervlakkig.

Een opvallend verschil tusschen werken van katholieke inspiratie en van vitalistische gerichtheid is, dat er in de laatste veel drukker over „het geluk” gesproken wordt dan in de eerste. Hun menschen zoeken uitdrukkelijk en bij voortduring „het geluk”, dat gewoonlijk in de liefde of de vrijheid moet te vinden zijn. Zij plegen een soort mystiek, een soort religie met „het geluk”; dit geluk geeft alle spanning aan hun leven, het is hun droom, hun veerkracht, hun uiterste. Er is geen midden tusschen geluk en wanhoop: wordt het niet bereikt, dan is hun leven gebroken, waardeloos, niet meer leefbaar.

In de Katholieke levenshouding is dit anders. Ik meen dat François Mauriac in zijn pas verschenen „Le Mystère Frontenac” het Katholieke ethos, de Katholieke levensvizie allerzuiverst kenschetst, waar hij Jean Louis tot zijn broer Yves laat zeggen: „Non il ne s'agit pas de bonheur..... As-tu remarqué? C'est un mot qui ne sort jamais de leur bouche..... Le bonheur..... Non, pas le bonheur; mais le devoir..... une certaine forme du devoir, devant laquelle ils n'hésitent jamais..... Et le terrible, mon petit, c'est que je les comprends.” Is er voor hen geen geluk? Er is voor hen geen levensgeluk als uiterste, als doel in zich. Hun geluk is hun plicht: het leven is voor hen geen hoogste waarde, het blijft ook in zijn rijkste en intenste momenten geordend naar een ultra, een jenseitiges. En deze ordening incarneert voor hen ten slotte al wat geluk heet.

Het woord „ethiek” of „moraal” is bij schrijvers en aesthetici het meest gehate en verfoeide uit geheel hun vocabulaire. Ten onrechte! Geen schrijver van eenige afmeting kan er buiten: er is geen levensconflict, geen tragiek, geen diepere menschenuitbeelding denkbaar zonder den achtergrond eener moraal, eener mysterieuze, dwingende levenswet. Er is geen groote en hooge kunst mogelijk zonder deze gesmade moraal. Als men Goethe's gedachte dat alle kunst ten slotte religieus is, aanvaarden wil, moet men ook met de onmisbaarheid der moraal instemmen. Het religieuze stimuleert overal tot levensreiniging, opent het perspectief in de mystieke verbondenheid aller daden en verschijnselen.

Een ethos zonder door dit perspectief gedicteerde regel of norm, een instinctiviteit zonder redelijke binding staat voor de sociale menschenatuur gelijk met zelfmoord. En waar men alle finaliteit uitsluit om de volle waarde naar de intensiteit te verleggen, komt men noodzakelijk tot dit instinctivisme, tot dezen uiteindelijke zelfmoord, dien zelfs Rusland niet kent. Ook hier dreigt het groote gevaar niet uit Rusland, maar uit de aan alle Christendom ontgroeiende cultuur van het Westen. De nieuwe levenshouding der „eerlijkheid” is een opstandig kind, maar toch een kind van de kleurlooze beginselloosheid, het „laissez faire” van een vroeger geslacht, dat nog niet aan de conclusies uit zijn eigen houding toe was. Een jonger geslacht wenscht consequenter te zijn, maar het is een consequentie in de verkeerde richting.

BOEKENSCHOUW:

PRAAG (Siegfried E. van) WIJ EN DE DIEREN. (300) f 2.75. Wereldbibliotheek, A'dam, 1932.

Deze „beschouwing over het dier in de letterkunde en een keur van dierverhalen” is een jammerlijke mislukking.

Het 100 pagina's lange „beschouwende gedeelte” is buitengewoon onbeduidend. Van de dierverhalen kunnen maar enkele ons boeien, laat staan bekoren. Dat de Nederlandsche literatuur niets beters bieden kan dan het verhaaltje van den schrijver weigeren wij te gelooven.

Van de wereldbibliotheek zijn wij beter gewend!

Dichters der Contra-Reformatie

door JOS. PANHUYSEN.

Er zijn in alle voorname literaturen der wereld bloemlezingen, groote en kleine, voor huishoudelijk gebruik, voor schoolgebruik en voor de studeerkamer, maar er zijn er betrekkelijk weinig, die tegelijk leerzaam zijn en poëtisch en nog minder, die men met onverdeeld genoegen leest. De meeste bloemlezingen slagen er in door opeenhooping van tweede- of derderangs gedichten, de werkelijk prachtige verzen, die er in voorkomen van hun luister te berooven, of deze tenminste aanmerkelijk te verdoffen. Het komt zelden voor in de geschiedenis der schoone letteren, dat een bloemlezing een openbaring wordt, een openbaring van voorname schoonheid en lieflijkheid, die niet alleen van beteekenis is voor het literair geschiedkundig inzicht, maar zelfs mogelijkheden bevat om van beteekenis te worden voor de poëtische ontwikkeling van een volk. Maar zoo ook zelden, het komt voor. In deze eeuw zijn er enkele anthologieën verschenen, die ik werkelijk niet graag zou missen, ik denk bijvoorbeeld aan Grierson's „Metaphysical Poetry”, aan de zoo recente „Pleasure of Poetry” van Edith Sitwell, aan de „Anthologie Poétique Française” van Maurice Allem, die alle schakeeringen van de Fransche dichtkunst uit de zestiende en de zeventiende eeuw toont, en vooral ook denk ik aan „De Nederlandsche Poëzie in Honderd Verzen” en „Nieuwe Geluiden”, de uitmuntende composities van Dirk Coster. Degenen, die deze bloemlezingen kennen, zullen weten, dat het verzamelen werken zijn, die onderling zeer groote verschillen toonen, die vanuit verschillende principes werden samengesteld, maar zij alle hebben dit gemeen, dat de keur van gedichten wordt voorafgegaan door een vrij groote en over het algemeen zeer oorspronkelijke inleiding, een inleiding, die met de gedichten, die volgen, een geheel uitmaakt, die door haar verklaringen laat zien, dat deze niet maar in een oppervlakkig verband werden gerangschikt, maar inderdaad bij elkander behooren, dat zij werkelijk een compositie vormen, een dichtelijk tafereel, een poëtische weerspiegeling van een tijd, zooals de samensteller die vermocht te zien. Hoe vreemd het ook lijken mag, een dergelijke anthologie is meer dan het werk van een fijnzinnig speurder der poëzie, het is een scheppend werk; met het samengelezen materiaal werd iets nieuws tot stand gebracht dat tevoren niet bestond, de zingende evocatie van een vroegere werkelijkheid. Anton van Duinkerken in het onlangs verschenen deel van de „Bloemlezing uit de Katholieke Poëzie”: „Dichters der Contra-Reformatie” is erin geslaagd zulk een tijdbeeld te scheppen, hij heeft een bloemlezing gepubliceerd, die met de lange inleiding een prachtig geheel is geworden, een rijk genuanceerd tafereel van dit zoo weinig bekende tijdperk uit de Nederlandsche katholieke letteren. Als ieder creatief werk, in meerdere of mindere mate, direct of indirect doet, toont het de persoonlijkheid van den auteur. Deze be-

paalde anthologie had door niemand anders zoo kunnen zijn samengesteld als door Anton van Duinkerken en geen ander had zulk een inleiding er op kunnen schrijven. De Contra-Reformatie wordt hier gezien door de oogen van Anton van Duinkerken, en, bewust of onbewust, sterk vanuit onzen tijd. Het beeld, dat zoo verkregen werd, is juist door zijn persoonlijk karakter natuurlijk beperkt, maar door die betrekkelijke beperktheid wint het aan scherpte en duidelijkheid, het is niet alzijdig, maar het is wel af. Anton van Duinkerken is op de allereerste plaats — ieder nieuwe publicatie van hem komt dit bevestigen — een apologeet, een verdediger van het ware en het schoone, een strijder, het is dus in het geheel niet verwonderlijk, dat ook deze publicatie van hem weer van die strijdbaarheid getuigt, en een nieuw pleidooi werd voor vurigheid. Hij wijst op den tijd der Contra-Reformatie als een tijd van hooge bezieling, een bezieling, die echter langzaamaan vermindert en ten slotte bijna verging in een wat gelijkvloersche verheerlijking van burgermansvoorzichtigheid en burgermansmoraal. Ik geloof evenals hij aan de hooge bezieling, die hij weet aan te toonen, maar ik geloof niet zoo geheel en zeker, slechts met eenig voorbehoud, aan de door hem geschetste evolutie. Vanaf het begin kan men in de onderafdeelingen, waarin hij zijn werk heeft gesplitst, naast de vurige vroomheid en den geloofsijver, uitingen van een overdreven gematigdheid opmerken; bij één der dichters, van wien hij verzen opnam, bij Pater Poirters treft men deze vurigheid en dezen hang naar het burgerlijk didactische zelfs beide aan, een op het eerste gezicht vreemd verschijnsel, maar dat veelvuldiger voorkomt, als men pleegt te gelooven. Het burgerlijke, dat Anton van Duinkerken laakt en waarvan hij te zeer meent dat het noodwendig iedere hoogere bezieling dooden moet, is misschien toch niets anders dan een overdrijving van een principe, dat hij ten zeerste bewondert en waarvan hij ook de bekwame verdediger is: het principe der orde. De enkele bladzijden van zijn inleiding, waarin over Vondel gesproken wordt zijn zeker niet de minste, hij toont ons hier den grootsten der Nederlandsche dichters, den voornaamsten vertegenwoordiger van de poëzie der Contra-Reformatie, als een man, die de vele verschijnselen des levens overzag en beschouwde en ze wist te verbinden tot een schoon geheel, die orde schiep in de bonte werkelijkheid en den luister in deze werkelijkheid verscholen deed uitstralen, hij toont ons daarbij de zoo moeilijk naspeurbare, zoo moeilijk naar waarde te schatten maar desniettemin zoo groote beteekenis van den katholieken dichter.

Een goddelijk poëet, die 't christendom verlicht,

Tot wonder voor dees eeuw en troost in onze daagen,

Die 't schier vervalde volk door God-spraak weet te schraagen,

Die zoo veel zielen spijst met hemels oor-banket.

In Vondel vindt men wijsheid en vurigheid te samen, niet naast elkander twee verschillende hoedanigheden, die beurtelings den boven-

toon voeren, maar vereenigd, elkander steunend, wijsheid, die de vurigheid leidt en vurigheid, die de wijsheid doorstraalt en bezielt. Maar hoe weinigen is het gegeven om tegelijk geestdriftig en verstandig te zijn, hoe weinigen weten hun leven te ordenen, zonder dat deze orde tot mechanisatie leidt. Wellicht is de tijd der Contra-Reformatie iets gecompliceerder geweest dan Anton van Duinkerken meent, al is er natuurlijk als in iederen tijd, die een betrekkelijk afgesloten geheel vormt, een hoogtepunt aan te wijzen. Begeestering en een verlangen naar orde is er reeds van den beginne; Anton van Duinkerken wijst ze beide aan in het werk van Anna Bijns, waarvan hij het prachtige „Nieuw Lof met nieuwen Tongen” opnam, te weinig van die begeestering merkte hij misschien in Hendrik Laurenszoon Spieghel, wiens „Liedt op ’t vader-ons”, niet alleen didactisch en bezinnend, maar zeer zeker ook innig en smeevend, wijs en vurig is; edel, en in hun overdadige sierlijkheid toch eenvoudig zijn de verzen van Joannes Stalpaert van der Wiele; de keuze uit de verzen van Vondel is bijzonder instructief en geeft een zeer goede illustratie van de uiteenzetting over den dichter in de inleiding, maar naar mijne meening, heeft Anton van Duinkerken hier, met de beste bedoelingen, toch schade aan zijn werk gedaan. Hij heeft niet de beste verzen van Vondel willen opnemen omdat deze reeds zoo dikwijls in bloemlezingen werden gevonden. Maar de eene bloemlezing is de andere niet, en een vers in een bloemlezing is iets anders dan een vers op zich of in de verzamelde werken van een dichter. Het is een deel van een geheel, als een van het overige onafscheidbaar brok van een landschap, het ontvangt glans en flonkering van de andere gedichten en deelt van zijn eigen schoonheid weer aan die andere mede. Vondel is in deze anthologie welbeschouwd de centrale figuur, en daarom lijkt het me een beetje te verstandig en voorzichtig om niet het prachtigste uit zijn werk op de eerste plaats te geven, zoo werd het hoogtepunt van den bundel, zonder diepere redenen, minder overweldigend als het had kunnen zijn. Om dezelfde overwegingen had Anton van Duinkerken bijvoorbeeld „Het Soudaens Dochterkijn” kunnen weglaten en hoe prachtig schikt dit liefelijke en begeesterde gedicht zich nu niet tusschen de andere verzen. Behalve het werk van de auteurs, die ik tot dusver noemde, bevat deze bloemlezing vrijwel alleen verzen van zeer weinig bekende dichters, of, als in het geval van Adriaan Poirters, werk van een bekend dichter, dat minder populair werd. Anton van Duinkerken heeft zich begeven op een, voor de meesten onzer, onontdekt gebied. Het getuigt van zijn buitengewoon critischen speurzin, dat hij zoo veel heeft weten te vinden, hier evenzeer als in de samenstelling van zijn werk werd zijn bundel een openbaring. De verzen van Bertelmeus Boeckx, van Benedictus van Haaften, van Lodewijk Makeblijde, „De Engelsche Groet ende Avondgebedt” van een onbekende, de overwegingen van Lucas van Mechelen, de verzuchtingen van Adriaan Poirters,

van Daniël Bellemans, en de lyrische didactiek van Michiel de Swaen, in wien Anton van Duinkerken terecht overeenkomsten ziet met Guido Gezelle, zijn zonder uitzondering verrassend, vaak van een schoone eenvoudigheid en in hooge mate poëtisch. Het is te hopen, dat er weer een tijd aanbreekt, dat onze katholieke dichtkunst zoo klaar en zuiver wordt als in deze gedichten der Contra-Reformatie, dat er priester-dichters komen, die ook werkelijk dichter zijn, dat een kerkboek, naast de schoonheid der liturgische gebeden, oorspronkelijke gedichten bevat als de „Enghelsche Groet ende Avondgebedt”.

Weest ghegroet, maghet Maria verheven,
Ghebenedijde boven alle vrouwen,
Ghij zijt alleene die ons brengt het leven,
Soete landouwe.

Gratien veele uit des hemels throone
Zij u gheschonken, minnelijck en blij
Des Heeren Heere is met u, o schoone
Maghet Marije.

Dit geheele gedicht is van een zeldzame, plechtige liefelijkheid, en zoo zijn de verzen van Lodewijk Makeblijde, de „Cleyne Ghetijden van de Moeder Godts Maria”, een verrukkelijk spel met schoone woorden, dat soms denken doet aan „de poésie pure” van de voornaamste moderne dichters. Men behoeft slechts te luisteren naar den aanhef van de tweede „Hymne”, die werd opgenomen:

O Bloem van Jesse, soet van geur,
Seer edele kersauwe; (Kersauwe, madeliefje.)
O Davidts ranck, en 's hemels deur!
Godts vlies, vervult met dauwe!

een juichend aaneenreien van loftuitingen, een jubelen van klanken en benamingen zooals ook in de derde „Hymne”:

O ceder-boom! Cypres pleysant
En sterre der zee reyne!
O palme groen van Godes lant!
Des levens claer fonteyne!

Het is deze opgetogenheid, deze uiting van een diep en innig geloof, deze vertrouwdheid met het heilige, niet alleen in een bepaald gedeelte der anthologie, maar het geheele werk door, die ons vragen doet hoe het mogelijk is geweest, dat deze schoonheid zoo lang verborgen bleef, een schoonheid die voor het overgroote meerendeel op dit oogenblik nog even sterk tot ons spreekt als ze sprak tot de menschen van destijds. De „Wenschen van den H. Ignatius”, dit

prachtige gedicht van Adriaan Poirters zijn voor het volk van vandaag niet moeilijker te begrijpen dan ze voor het volk van toen waren, het smachtende verlangen er in, de weelde der vergelijkingen er van, en de rijkdom der klanken.

Wat Tagus gulden vloedt heeft ooyt aen strand geschoten,
De mijnen van Peru, de cargo van de vloten,
Wat is 't dan aerde uit aerd', die noch om aerde vecht?
Ghy hemel, die so blinckt, maeckt dees, ons aerde slecht.

Vaerwel dan aerdsche dal, vaerwel Mars en Bellona,
Vaerwel dan Aragon, Biskayen, Pampelona!
Vaerwel o konings hof, vaerwel, vaerwel voor al!
My lust een schooner plaets dan dit afschuwlijk dal:

Ghy hemel sult voortaan alleen mijn hert verwecken,
Ghy zijt mijn vaderlandt, waarheen ik wil vertrecken!
Daer rijdt de gulden zon, daer loopt de zilvren maen:
Laet, aerde, laet my los, laet aerde, laet my gaen.

Men zou willen blijven aanhalen, zooveel schoonheid, van een even voorname waardij, werd hier bijeengebracht. Ik hoop, dat de enkele bemerkingen, die ik maakte, niet verhelen welk een groote bewondering ik voor dit werk van Anton van Duinkerken heb. Het katholieke volk van Nederland behoort hem er dankbaar voor te zijn. Want inderdaad afgezien van de waarde dezer anthologie als creatief werk op zich, kan het van niet te onderschatten betekenis worden voor de poëtische ontwikkeling van de katholieken van ons land. Als een verdienste te meer kan men opmerken, dat het niet, als de meeste katholieke bloemlezingen, een bloemlezing voor de huiskamer is. Het brengt een schoone traditie tot ons, en ook hier sluit het aan bij het overige werk van den samensteller, die het goede recht der traditie steeds wist te verdedigen.

Anton van Duinkerken: Dichters der Contra-Reformatie. Zijnde het tweede deel van de „Bloemlezing uit de Katholieke Poëzie" 340 bladz. ing. f 8.—, geb. f 10.50. De Gemeenschap, Utrecht, 1932.

BOEKENSCHOUW:

GHEON (Henri) EPIPHANIA. De Drie Koningen. (77) Naar het Fransch bewerkt door Anton van de Velde. Prentjes door François Buisson. Brand, Hilversum.

De reis der drie koningen naar het mooie verhaal van Ghéon in het Nederlandsch bewerkt. 'n Verzorgd uiterlijk beantwoordend aan het innerlijk. Voor hen die uitzien naar een geschikt tooneelwerkje lijkt ons, dit er een om aan te bevelen.

De Fransche Na-oorlogsmentaliteit

III

„*La Génération de la Guerre*” naar de bekendste recente en oudere werken

door Dr. B. M. BOEREBACH.

Als het waar is, dat ieder onzer uiterlijke gestes de innerlijkheid van ons wezen schenden kan, is het ook een vaststaand feit, dat de geste van het doden den man, die geen moordenaar is, de zelfbeheersching kan doen verliezen. En het bevel tot doden, dat tijdens den oorlog zoo gemakkelijk werd gegeven, kan twee slachtoffers maken. Degene, die sterft op grond van het bevel en de ongelukkige volvoerder ervan, in wien de misdaad kan blijven voortleven. Een eeuwige schande tegen de bevelvoering blijft zeker het feit, dat in de jaren 1917 en 1918, vóór den aanval, den soldaten een kwart liter brandewijn en een lang, recht keukenmes verstrekt werd, maar absolute regel zijn bovenstaande feiten niet. En zeker niet voor het Fransche leger.

Zelfs tijdens den grooten terugtocht in de Augustus-maand 1914, verloor de Fransche soldaat zijn persoonlijkheid en zelfbeheersching niet. Zij hadden den verschrikkelijksten vuurdoop van alle eeuwen doorstaan. Het was een volslagen débâcle: uren van tragischen strijd in open veld tegen een overmachtigen vijand.¹⁾

Een onvergetelijke wanorde: een exodus van millioenen bewoners van het Noord-Fransche platteland, kinderen en varkens met zich meesleurend; fourrage-wagens, volgestapeld met gewonden, die op den weg een roode bloedstreep achterlieten....

De terugtocht zelf: infanteristen, schrikbarend gedecimeerd, uitgeput, met verscheurde kleeven en overdekt met stof. Maar niettemin vinden deze vluchtenden de gelegenheid de tot hulp aantrekkende reservisten toe te voegen: „Zijn jullie de versterkingstroepen? Nou, dan mag je je wel in de handen spuwen.” En als de radelooze artilleristen, na dagenlange vergeefsche verdediging, hun ineengeschoten stukken geschut in den steek moeten laten om in vollen draf op hun met bloed bespatte paarden naar het Zuiden te vluchten, is er nog plaats voor scherts op die lippen: „Onze kanonnen? Wij gaan andere halen in onze dépôts in de Midi!”²⁾

Voor den Franschen soldaat was er een ideëele zijde aan den oorlog en de Montherlant's boek: *Mors et Vita* is er een nieuw bewijs van.

Zelfs in het moeilijkste der oorlogsjaren, 1917, waarin de teleurstellingen en de langzaamheid van den oorlog vele geesten deden

¹⁾ Eenige officieele getallen ter vergelijking: Frankrijk 717000 manschappen. Duitschland 2000.000; Fr. 300 stukken zwaar geschut; D. 2000; Fr. 2500 mitrailleurs, D. 50.000; Fr. 100 vliegtuigen, D. 1500, enz. enz.

²⁾ Jean Galtier-Boissière. *Loin de la Riflette* (:Ver van het front) Boudinière, Paris, 1932.

gisten en het spook van de revolutie in honderden compagniën driest naar voren deed treden, waren er onder de zoo zwaar lijdende troepen de élite-geesten, die het moreel der strijders onweerstaanbaar omhoog hieven.

Philippe Barrès vindt de schoonste bewoordingen, als hij van deze zielen spreekt:

„Opstand *onder* ons, onwetendheid *boven* ons (hij bedoelt de schromelijke tekortkomingen in het beleid van legeraanvoerders als Joffre en Nivelle), het verraad der *défaitisten* *achter* ons en *vóór* ons de vijand: men moet die atmosfeer van gevaar en eenzaamheid gekend hebben om te begrijpen, wat het beteekende de pretentie te hebben tot de „*aristocratie van den durf*” te behooren; dien durf, waardoor de beste jongelingschap van die dagen vervoerd werd. Boven de vroegere verdeeldheden van fortuin en van klasse, had zich een kaste gevormd onder de massagroep der uitvoerenden van den oorlog: *de kaste van hen, die de wil tot overwinnen personifieerden.*

„Tot deze kaste behoorden Guynemer en infanteristen, slotenmakers, boeren, hoogeschool-studenten, aanstaande leeraren en professoren, die brillen droegen, en allerlei andere dilettanten. Allen tezamen, een handvol, voelden zij zich alleen, als voortrekkers, die voor alle anderen uitgingen, terwijl zij bij niemand eenigen steun vonden dan bij sommige bloedverwanten en enkele jonge vrouwen, die hen toelachten, zonder hen overigens te begrijpen.”¹⁾

Merkwaardig is wel, dat hij, om de namen dezer enkele tienduizenden — want zooveel waren zij toch wel — te symboliseeren, den naam van den nobelen Guynemer kiest, wiens lichtend voorbeeld bij voortduring met hen was.

„Si nous ne sommes Guynemer, autant vaut ne rien être”, zegt later een der helden uit hetzelfde boek.

In de zielen der volgelingen van Guynemer, Péguy, Psichari, Alain Fournier en zooveel anderen was alles geregeld en droeg alles er toe bij, het oogenblikkelijke lijden te aanvaarden. Wat meer is: zij wisten het te benutten en kwamen er toe het te beminnen.

Het is hun voldoende bij voortduring de *andere zijde* der dingen voor oogen te houden, om van de vruchten van hun lijden overtuigd te zijn. En zij zien daarin niet alleen de maatschappelijke vruchten, als ik het zoo mag zeggen, niet alleen de redding van hun land voor vreemde overheersching en vreemde beschaving, maar méér nog de persoonlijke vrucht van eigen heiligmaking. Hun godsdienstig leven gaat op hetzelfde rythme voort als vóór den rampzaligen krijg. Daar zijn het gewetensonderzoek, nederig en streng, waaraan het dreigend doodsgevaar een bijzondere grootheid verleent; de gedachte aan de gemeenschap der heiligen, de associatie aan het nimmer-zwijgend gebed, dat de Kerk aan levenden en dooden wijdt:

¹⁾ Philippe Barrès. *Ainsi que l'Albatros*. Plon. Paris, 1932.

aan allen, ook aan de vijanden, aan wie zij de kastijding in de wereldlijke orde, en tegelijk licht en inkeer en vergiffenis in de geestelijke orde toewenschen.

Deze verheven mentaliteit krijgt haar volle waarde, als wij haar beschouwen in het licht der onwaardige en leugenachtige oorlogsliteratuur, die vier jaar lang het officieele geestesvoedsel was aan beide zijden van het front. In dien tijd van zenuwachtige overspanning en roep om haat, heeft nimmer een kreet van haat deze lippen bezoedeld:

„Mais te haïr, jamais je n'en aurais l'idée!”
Par ce vers de Hugo mon âme est obsédée.
Moi, je ne veux qu'aimer, car j'ai si peu de temps!
S'il faut mourir, je veux que ma mort soit sereine
Je ne veux pas porter un cœur crispé de haine,
Aux pieds du Juge qui m'attend.¹⁾

Deze gedachte aan den dood, die al dezen dapperen gemeen was, aan den altijd aanwezigen dood verdubbelt slechts hun kalmte en geeft hun zelfs de kracht meester te worden van de alles en allen bekruipende vrees:

Et moi, roseau sous la tempête
Corps fragile qu'un rien abat
L'obus puit écraser ma tête
Les âmes ne s'écrasent pas!
Et pendant que sur les ruines
S'acharnait l'obus irrité
Mon âme disait aux collines:
„Sérénité! Sérénité!”²⁾

In die beangstigende oogenblikken voelden zij meer dan anders de aanwezigheid van iemand, die hun zieletaal beluisterde, hun offervaardigheid woog en deze een absolute, eeuwige waarde verleende.

En de woorden: „In Uwe handen” die wij zoo dikwijls in de „oorlogscarnets” aantreffen, zijn de gebleven teekenen van evenzoovele geheimzinnige overwinningen van God op deze zielen. Voor deze zielen, die haar lijden op een eeuwig plan overbrachten, rijst een stille, bezonken vreugde over het aldus vermeesterde lijden.

Echter doofde deze voortdurende beschouwing van den dood geenszins de liefde voor het leven in deze helden. Het „*Non Moriar*” van een dezer helden toont hoe onstuimig het levensverlangen niet-temin in deze harten brandt:

Vous pouvez me frapper; mais laissez-moi la vie;
De lumière et d'amour mon cœur reste rempli;
Des espoirs que nourrit ma jeunesse ravie,
Nul n'est enseveli.
Je veux aimer encore, voir, agir; dans mes veines
Coule un sang jeune encore, plein d'ardeur et de feu;
Il me faut admirer et les splendeurs humaines

¹⁾ Philippe Gonnard. *Carnets inédits*, in het bezit van Monsieur Paul Guinard.

²⁾ Philippe Gonnard: *Mon pays: Sérénité*.

Et vos oeuvres, mon Dieu!
 Je veux entendre encore le vent frais dans les aulnes,
 Le grand souffle du soir passant dans les forêts;
 Je veux voir le soleil levant couvrir la Saône
 De rougeâtres reflets.
 Le *Beau Dieu* d'Amiens garde une splendeur divine
 Corneille est immuable et droit comme un rempart;
 Je veux encor pleurer aux chants de Lamartine
 Et sourire à Mozart.
 Je veux revoir encore l'épouse aux yeux fidèles
 Les parents au coeur sûr, le fils aux bras câlins,
 Le foyer toujours chaud de tendresses nouvelles.
 Je lutterai - sans fin.
 Et je veux dire encor ma pensée à mes frères,
 Et chanter votre gloire au coeur qui la comprend,
 Et sans cesse, au tournant des routes séculaires,
 Crier: Dieu seul est grand!
 Et d'un pareil élan la France soulevée
 Vous le dit par ma voix, maître de l'avenir,
 Je ne veux pas laisser ma tâche inachevée,
 Je ne veux pas mourir.

Maar toen de dichter van deze verzen het smartelijk leven aan het front was gaan liefhebben — dit toch was een leven ontlast van alle zorgen die niet het eeuwige betroffen, omdat voor de materiele zaken de soldaat zich slechts behoefde te laten leiden — toen vond de Heer zijn taak volbracht en Gonnard keerde niet weer van het front. En nimmer vertoonde een leven meer eenheid, meer innerlijke harmonie, dan het leven van dezen held en zijn geestverwanten, die „het ten offer gebrachte geslacht” vormen, dat de hiërarchie der zedelijke waarden tijdelijk — en God geve dat het blijvend zij — herstelden.

Voor deze helden beteekende het oorlogsleven zelfvolmaking of ontdekking van eigen-ik. „Enfer, où les mots plaisir, douceur, amour, prennent pour nous leur vrai prix”, schreef een eenvoudig soldaat.

Ik sprak in mijn vorig artikel van de bittere ontgoocheling, welke deze mannen bij hun terugkeer wachtte.¹⁾

Onder de 800.000 herrezenen, die van het slagveld weerkeerden was ook hun gedecimeerde groep.

„Achthonderd duizend jonge Lazarussen herrezen van den dood in de zonnestraling van een wonderschoone lente, te midden van de dansen van jonge meisjes en die jongeren van beiderlei geslacht kennen elkaar niet. Vier jaren hadden een afgrond tusschen deze krijgers en deze godinnen uitgegraven en zij lachten elkaar toe als in een ijdele flirt, koortsachtig, vol schroom en verlangen tegelijk, maar innerlijk contact werd feitelijk nergens gevonden.”²⁾

Velen zagen de hoop op betere dagen en beter leven, de beelden

¹⁾ *Boekenschouw* 15 Jan. 1933, p. 397-399.

²⁾ Philippe Barrès. *Ainsi que l'Albatros*. Plon. Paris, 1932.

van een ideaal toekomstleven. die hen van zoo grooten steun waren geweest tijdens de moeilijke en eindelooze oorlogsjaren. met één slag in stukken gebroken en in een isolement de eenige mogelijkheid om de vruchten van hun verheven angsten en hun edele vreugden intact te houden. En pas nu, nadat twaalf jaar en langer hun stemmen zwegen of overstemd werden door die van anderen — jongeren, die geen front kenden — klinken de wijze stemmen van dit groote geslacht luider tot ons op.

BOEKENSCHOUW:

BENOIT (Jacques) DE GESLOTEN POORT. Boosten en Stols, Maastricht.

Jan Engelman heeft destijds, meen ik, in de Nieuwe Eeuw reeds het wezenlijke over dit gedichtenbundeltje gezegd. Er ligt een Franciscaansche gevoeligheid in deze verzen van een naar God gekeerd mensch, die alle gewaarwordingen van leven en natuur ondergaat in het tot natuur geworden bewustzijn. dat dit alles te maken heeft met den Vader in den hemel. Een sterk talent toont zich Benoît nog niet; hij is niet aangrijpend, niet hevig ontroerend, niet inslaand van rythme of beelding, maar in den zuiveren eenvoud zijner menschelijkheid zegt hij ons in teere woorden zijn ontroeringen op eigen wijze en met eigen geluid. Er staat nog veel zwaks in „De Gesloten Poort”, maar hier en daar plotseling enkele regels en de bescheiden ingehouden aanslag van Jacques Benoît mogen een belofte inhouden van rijpende oogst.

ROLLAND (Romain) HET LEVEN VAN MICHEL ANGELO. Vert. door H. Koffieberg. (185) f 2.— IIde Druk. Wereldbibliotheek, A'dam, 1932.

Karakteristiek in dit Michel-Angelo-leven van Romain Rolland is: vooreerst dat het met warme piëteit en bewondering geschreven is, vervolgens Rollands' opvatting van den grooten kunstenaar als een man die levenslang den strijd te doorstaan heeft tusschen zijn geweldigen kunsthartstocht en zijn zwakken wil. Een zeer persoonlijke, maar verantwoorde biografie. Het boekje bevat veel goed vertaalde gedichten (door Nico van Suchtelen) van Michel-Angelo en een aantal reproducties van zijn werken.

CARP (Prof. Dr. E.) DE NEUROSEN. (449) f 12.— Scheltema en Holkema, Amsterdam.

De katholieke hoogleeraar in de psychiatrie te Leiden behandelt in dit boek: de z.g. orgaan-neurosen; hypochondrie; depersonalisatie-toestanden; neurasthenieën; nervositas; angst-neurosen; hysterische neurosen; dwang-neurosen; tics. Het boek bedoelt te zijn een handleiding voor artsen en a.s. artsen. Maar ook juristen, psychologen en paedagogen zullen er tot hun nut kennis mee maken.

Mauriac's nieuwste roman^{*)}

door J. v. H.

François Mauriac is een der minst bestreden, zoo men wil, een der meest gevestigden onder de Fransche romanschrijvers van het oogenblik. *La Coupole*, de tempel der veertig onsterfelijken, zal spoedig voor hem opengaan. Zijn meesterschap wordt algemeen erkend en is bijgevolg in onzen uiterst dynamischen tijd, die niet houdt van gevestigde waarden en grootheden, en het gisteren graag vergeet voor het morgen, een gevaarlijk stadium ingetreden. Een volmaakte stijlkunst, een indringende psychologie, een bewonderenswaardige intuïtie in de krachten en zwakheden van het menschenhart, een gevoelige poëtische vizie, een zeldzaam talent om kort en teekenend een toestand, een verhouding te suggereeren, daarnaast een straffe, gevarieerde romanstructuur, dit zijn de onmiskenbare gaven van dezen auteur.

Mauriac is altijd smaakvol, altijd de drager eener familie-vaste, oude cultuur; de gevoeligheid voor den vorm en voor het woord is bij schrijvers met zulk een verleden en uit zulk een milieu (vooral Fransche schrijvers met hun van jongs af aangekweekten cultus der taal en der expressie) gegroeid tot een mediumachtige verfijning, die het onverwoordbare met den spontaansten eenvoud weet uit te drukken. Deze helderziendheid, die bij Mauriac wellicht beter heldervoelendheid zou heeten, is het die al zijn boeken iets zeer persoonlijks verleent. Het is een soort psychische tastzin, een natuurlijk vermogen zich thuis te voelen en zich te bewegen in de dingen van hart en gemoed, een verstaan van de taal der ziel die zich uit in onmerkbare nuances en in symbolen. Mauriac is tot in zijn verhandelingen van een bekoorlijkheid en gratie, van een openhartige discretie en discrete openhartigheid, waartoe slechts een lange beschaving voeren kan. Geen van zijn boeken bezit die onmiddellijkheid van voorstelling, die ruwe nabijheid van gebeuren, waaraan het hedendaagsche realisme ons gewend heeft gemaakt. Zijn romans spelen zich af op een afstand, een psychischen afstand; zijn figuren naderen ons nooit zoo dicht dat we een zekeren eerbied zouden verliezen. Wij kennen hun ziel, hun hartsgeheimen en gemoedservaringen, heel hun innerlijke ontroeringen, doch weten weinig van hun uiterlijk. Mauriac is uiterst sober, onverschillig zelfs omtrent mededeelingen die hun uiterlijk voorkomen betreffen. Ook de buitenwereld, de omgevende dingen ziet hij slechts voorzoover ze betrekking hebben op de menschenziel. Hij is allermint een realist, een weergever der werkelijkheid. Een boom, een wolk, een vogel, de kleur en het licht eener woning, een bepaalde kleeding, een gelaatsuitdrukking, al deze dingen en uiterlijkheden symboliseeren bij hem een gemoedsnuance, een stemming, zijn op dat moment verschijnings- of uitingsvormen der ziel,

¹⁾ *François Mauriac: Le Mystère Frontenac. 15 frs. Grasset, Paris.*

treden als bepalende factoren in zijn roman slechts in zoverre als zij het innerlijke leven beïnvloeden of uitstralen.

Mauriac is de voortzetter dezer zeer Fransche traditie die ook in Racine, Stendhal en Paul Bourget te bewonderen valt, die alle waarde legt in de uitbeelding der ziel en vanuit de innerlijke psyche alles gadeslaat en beoordeelt. Wat Emile Henriot onlangs over Stendhal schreef, lijkt mij woordelijk op Mauriac van toepassing: „Je dis, moi, que Stendhal a la vérité poétique, parce que l'effet produit par lui, c'est presque toujours une suggestion, la création d'une atmosphère, une émotion née d'un sentiment rêveur, imaginaire et poétique des choses. Notez que chez lui l'ensemble est constamment vrai, et que le détail ne l'est pas toujours. Comment imaginer autrement que comme une vérité poétique, c'est-à-dire hors de toute réalité immédiate, la fin de *Rouge et Noir*, où l'on voit Mathilde de la Mole batifolant avec la tête de son amant décapité et la baisant au front après l'avoir posée sur un guéridon? C'est dégoûtant, ce n'est pas vrai, on n'a jamais vu faire ça à personne — et pourtant cette action inhumaine est tellement dans le caractère de cette singulière créature, qu'on l'accepte, et que Mathilde de la Mole, capable d'un mouvement si passionné, ne nous paraît que plus réelle, vivant de sa réalité.”

Past dezelfde beschouwing niet op de talloze „dwaasheden” van Dostojeski's helden en heldinnen? „Le curieux”. zoo gaat Henriot door, „dans le cas de Stendhal, c'est qu'il avait en même temps au plus haut point le sentiment et le besoin de la vérité photographique, l'amour du trait et du détail exacts.... Rapportant naguère dans le Temps une visite qu'il a faite à la Chartreuse de Parme, où Fabrice del Dongo se retire..... Henri Bidou précise que toute la description de ce monument, de l'endroit, de ses abords, des routes qui y mènent, est parfaitement juste et fidèle à un détail près, l'auteur s'étant trompé sur l'évaluation d'une distance.” Ook Mauriac — hoewel wij hem niet op gelijk plan met Stendhal en Dostojevski willen plaatsen — verbeeldt de poëtische waarheid en

FRANCOIS MAURIAC

is, ondanks zijn zorg voor het juiste en reële détail, geen realist. Dit is geheel iets anders dan wat men met eenige minachting den zielkundigen roman noemt. Het gaat hier niet om de bijna chemische, formulevaste ontleding van een zielkundig geval, om een kamerstudie bij lamplicht. Het gaat hier om een primaire kunstenaarshouding, een natuurlijke Einstellung die de dingen des levens, het menscheijk belangwekkende zoo weinig mogelijk van buitenaf en zoo sterk mogelijk van binnenuit ziet en ondergaat.

Deze auteur zal nooit een volksschrijver worden: hij heeft niets van een „romancier populiste”, zooals er de laatste jaren eenigen zijn opgestaan. Hij is en blijft voorloopig wel de romancier der intelligentia en der gefortuneerde bourgeoisie, een klasse die in Frankrijk nog altijd meer dan elders domineert. Zoowel door zijn inhoud als door de levensvizie en levenshouding van den schrijver staat dit werk op een afstand van wat het zoogenaamde volk gewoonlijk waardeert. Hij stamt persoonlijk uit het Bordeauxsche patriciaat, dat sterk verworteld is in den vaderlandschen bodem en zijn bezittingen heeft in de omgeving der provincie-hoofdstad. Vandaar in Mauriac dat mengsel van stedelijke verfijning en landelijke verbondenheid en natuurzin. De meeste zijner familietragedies weerspiegelen dit steden-landleven: de wilde natuur der Landes is er even rijk in vastgelegd als het wat stijve en saaie leven in de deftige patriciërschuilten van Bordeaux.

In „Le Mystère Frontenac” is het beste en schoonste dat er leeft in den schrijver, gestalte geworden. Dat het litterair zijn beste roman is, zou ik niet durven beweren; maar de warme gloed dezer jeugderinneringen geeft het boek een eigenaardige aanschouwelijkheid, een doorleefdheid en natuurlijkheid die den lezer overrompelen. De blijde weemoed om een voorbijge, zonnige jeugd zet het geheel in een bekorend licht. Uit zijn onlangs uitgegeven „Commencements d'une Vie” weten wij dat Mauriac's jeugd niet zoo volkomen blij en zonnig geweest is, dat zijn lichamelijke broosheid hem bittere en pijnlijke oogenblikken bezorgd heeft, doch het maakt verschil of een schrijver als romancier of als historisch verslaggever zijn jeugd herschept. Hier in den roman herleeft hij blijkbaar zijn kinderjaren in den glans eener innige en offerende moederliefde, eener hechte verbondenheid in familiezin en geloof. In Yves, den lichameijk zwakken, aanhankelijken, vroeg dichtenden en dweependen knaap, schuilt ongetwijfeld een goed stuk autobiografie. Mauriac moet zelf zulke dagen beleefd hebben als die, waarop Yves in zijn gedichten bladerend door zijn broer Jean-Louis verrast wordt, of die, waarop „l'oncle Xavier”, de verafgode, op de kinderen komt passen.

„Comme un fruit suspendu dans l'ombre du feuillage,
Mon destin s'est formé dans l'épaisseur des bois.”

Deze verzen van Mauriac de Guérin vormen een passend motto

voor Yves' en ook voor Mauriac's jeugd. Een harsige dennenlucht hangt er in de bladzijden van „Le Mystère Frontenac”; het mysterie wordt er behoed door de beëngende schaduwen der bosschen. Men gevoelt dat de auteur dit werk met piëteit en overgave geschreven heeft, in het bewustzijn een monument op te richten voor wie hem dierbaar waren.

Zoo vindt dit werk onze waardeering om het vele persoonlijke dat achter de tafreelen schuilt en het een eigen sfeer geeft. Staat het boek ook als roman boven zijn voorgangers? Het wil immers meer zijn dan een herbeleving en herschepping van 's schrijvers eigen jeugd: het wil gestalte geven aan den familiezin. „Le Mystère Frontenac” is dat mysterieuze instinct, dat familiezin heet, dat elk lid doet opgaan in, zich ten offer doet brengen aan de familie. De individuele belangen moeten zwichten voor het groote belang dier zich voortzettende gemeenschap, de familie. Zij is het heilige der heiligen, het van jongs af vereerde en met eerbied behoeft, dat een gewijden band vormt onder de leden onderling en waarin geen vreemde indringt. Het is vergroeid, één geworden met den godsdienst en wie hier tijdelijk van afwijkt, zal vroeg of laat toch weer, onder de bekoring van het „mystère”, daartoe terugkeeren. L'oncle Xavier heeft het geloof verloren en leeft in een ongeordende verhouding, doch dit laatste tracht hij met wanhopige zorg te verbergen om het familiegeheim maar niet te schaden. En later, als Yves in Parijs een bohémien-achtig leven lijdt, langzaam wegdrijft uit de oude traditie en vervreemdt van de familie, heeft de oudste der broers, Jean-Louis, geen rust tot hij zijn jongeren broer weer voor de familie schijnt gewonnen te hebben. Ook José heeft reeds tijdens het leven der moeder zich buiten het groote verband geplaatst en om dit verband te herwinnen, moet hij een tijdlang verwijderd worden. „Le Mystère Frontenac” werkt in al deze menschen, al kan het tijdelijk overwoekerd worden.

Toch heeft de eenheid van opbouw geleden onder deze wat kunstmatige samenvatting als het mysterie Frontenac. De aanvankelijk gelegde draden loopen te ver en te onhereenigbaar uiteen dan dat het boek volkomen bevredigen zou. Ook in enkele zijner vroegere romans heeft Mauriac zijn figuren en hun verwikkeldheden te weinig afgerond en voltooid, den lezer in een te raadselachtige onzekerheid achtergelaten, zoodat het einde nog enkele vraagteekens liet. Zoo onder andere in „Ce qui était perdu”, waarop men een vervolg kon verwachten. Een titel zegt niet veel, maar in Mauriac's laatste werk wekt de titel verwachtingen die verder strekken dan de vervulling. Het „mystère”, waarover Madame Frontenac in het begin naar aanleiding van een gesprek met Xavier zich het hoofd breekt als over een werkelijk geheim, wordt te spoedig en te eenvoudig ontsluit, zoodat het eenigszins teleurstelt. Het persoonlijke „mystère” van Xavier, het geheim-houden zijner ongeordende samenleving, blijkt te wor-

telen in het groote „mystère Frontenac”, den familiezijn. Al te sober ook voor den gespannen lezer worden de verdere lotgevallen der kinderen verhaald. De beide meisjes en José verdwijnen bijna voor goed in de laatste helft van het boek. Na de gezamenlijke beschrijving hunner jeugd zou men hen later terug willen zien en hun houding tegenover het familieverband vervolgd wenschen.

Maar ondanks alles heeft Mauriac een ontroerend boek geschreven. Het best geslaagd is hij in het jeugdgedeelte, waar de kinderen onder het bezorgde oog der moeder en onder de stille toewijding van l'oncle Xavier hun geluksdagen op het land doorbrengen. De moederfiguur draagt evenals Yves onmiskenbare werkelijkheidstrekken: al de teere gevoeligheid waarmede Mauriac zijn schepingen te omweven weet en menschen vormt van allerfijnste bezenuwing, heeft hij aangewend voor deze moeder. Zij kan zich ondanks haar omvattend geloof geen hemel denken, waarin zij niet meer voor haar kinderen zou zorgen. Zoo is het natuurlijke en heilige familie-instinct hier vleesch en bloed geworden. Naar het thema heeft Mauriac een zeer ouderwetschen roman geschreven; er is immers geen moderner verschijnsel dan het uiteenvallen der familie. Maar de schrijver heeft hier met hoofd en hart partij gekozen voor de oude Christelijke traditie, voor geloof en orde, voor de heiligheid van huwelijk en gezin. Dit boek is gedrenkt in een allerzuiverst Katholicisme. De romans, waarin de Katholieke sfeer zoo elke bladzijde doortrokken heeft, zoo elk woord bezielt en leven geeft, dat het Katholicisme er onafscheidelijk mee vergroeid is, zijn zeldzaam. Dit is er een. Hij is gezien en geschreven vanuit een volmaakt Katholiek levensbesef. Katholiek, zou ik haast zeggen, zijn de pijnboomen, waartusschen deze kinderen opgroeien. Deze moeder heeft haar grenzenlooze liefde en offerzin verankerd in de eeuwige, de goddelijke liefde. Het is in dit opzicht een vlekkeloos zuiver en voorbeeldig boek, waarin zich de bovennatuur in schoone natuurlijke openbaart.

BOEKENSCHOUW:

KÜNKEL (Dr. F.) KARAKTER, GROEI EN OPVOEDING. (252) f 3.50. Paris, Amsterdam, 1932.

KÜNKEL (Dr. F.) KARAKTERVORMING DOOR ZELFOPVOEDING. 2e druk. (193) f 2.90 en f 3.60. Paris, Amsterdam, 1932.

In het eerstgenoemde boek worden achtereenvolgens behandeld: grondbegrippen, beginnende rijping, voortgezette rijping, gevolgtrekkingen; in het tweede: grondbegrippen, opvoeding, zelfopvoeding, anderen helpen. Künkel staat niet op katholiek standpunt en dat maakt, dat hij niet voor iedereen is. Ter zake deskundigen zullen met vrucht deze beide boeken lezen en er verdieping van eigen inzicht niet tevergeefs zoeken.

Thomas Stearns Eliot

door JOS. PANHUYSEN.

II

Eliot voert ons door deze onwerkelijke wereld heen in verschillende tafereelen. In het eerste gedicht van de reeks „The Burial of the Dead”, toont hij ons hoe het élan der jeugd verloren is gegaan dat de moderne mensch in zichzelf zijn eigen jonkheid heeft weten te begraven.

There I saw one I knew, and stopped him, crying: 'Stetson
'Thou who were with me in the ships at Mylae!
'That corpse you planted last year in your garden,
'Has it begun to sprout? Will it bloom this year?
'Or has the sudden frost disturbed its bed?
'O keep the Dog far hence, that's friend to men,
'Or with his nails he'll dig it up again!
'You! hypocrite lecteur! — mon semblable, — mon frère!

In het tweede gedicht wordt dit vergaan van de verwondering over het bestaan en de verlangens van den man in zijn jeugd gevolgd door de vernietiging van de teederheid en de geheimzinnige liefतालigheid der jonge vrouw, het Philomela-motief verschijnt hier opnieuw.

Above the antique mantle was displayed
As though a window gave upon the sylvan scene
The change of Philomel, by the barbarous king
So rudely forced; yet there the nightingale
Filled all the desert with inviolable voice
And still she cried and still the world pursues,
'Jug Jug' to dirty ears.

Onder de dreiging van den dood ziet men hier het leven gebeeld in enkele dramatische scènes, het leven zoowel van den goeden stand, als van het volk, een leven als een verschrikkelijk en onvruchtbaar spel. Dit gedicht heet „A Game of Chess” naar een scène uit Middleton's „Women Beware Women”, waarin een jonge vrouw verliefd wordt, terwijl haar schoonmoeder en de vrouw, die den verleider introduceerde op den voorgrond een spel schaak spelen. Terwijl het moderne leven zijn leeg bedrijf voortzet, is een der voorname voorwaarden tot een goede en schoone samenleving, de liefde tusschen de beide geslachten, tot een harteloos genot verlaagd.

In het derde gedicht „The Fire Sermon” overheerscht dus de verderfelijke invloed dezer genotsliefde, de verderfelijke invloed der hartelooze vrouw als motief. De symbolische figuur van Tiresias, die inderdaad voor het geheele gedicht van een verbindende beteekenis is, voorzagt deze overgang, deze heillooze verandering in de verhoudingen tusschen man en vrouw; de berekende lust, de koude liefde-loosheid wordt ons eerst getoond in een scène tusschen een typiste en een kantoorklerk en dan in een scène tusschen Koningin Elizabeth, de Protestantsche, die het katholieke geloof voor langen tijd definitief uit Engeland banded en Essex, die haar het hof maakte. Maar in

die derde gedicht begint de ommekeer reeds te komen, het eindigt met een aanhaling uit de Vuur-preek, de Reinigings-preek van Boedha, en de jubileerende bekentenis van Sint Augustinus, hoe de Heer hem uitverloor, toen hij zich bevond in het bederf van Carthago.

O Lord Thou pluckest me out
O Lord Thou pluckest
burning

Het vierde gedicht heet „Death by Water”. Het water wordt

hier gezien als het vruchtbaarheids-element en symboliseert hier de verderfelijke invloed der vrouw die vooral de jeugd, gepersonifieerd in „Phlebas the Phoenician” noodlottig wordt. De liefde tot een vrouw, die levenwekkend kan zijn, niet alleen wat het aardse maar ook wat een hooger bestaan betreft, is in deze maatschappij doodend geworden voor het geestelijke. Er is maar één verlossing meer mogelijk. Tegenover de geweldige ontaarding, tegenover de desintegratie van het bolschewisme en het verloren gaan van ieder geloof aan hogere geestelijke machten moet de Vrees Gods worden gesteld. De Vrees Gods wordt in het vijfde en laatste gedicht

T. S. ELIOT

„What the Thunder Said” door den donder gesymboliseerd. In den aanvang van dit gedicht wordt in tal van beelden nog schrikwekkender en sterker de onvruchtbaarheid en de leegheid van deze samenleving getoond; naast de aanduidingen van den vruchtbaarheids-cultus van Atthis, Adonis en Osiris in dit en de vorige gedichten, verschijnt nu ook plotseling een nieuwere en hogere cultus, die bij sommige gnostische secten naast de vruchtbaarheids-cultussen bestond en die trachtte naar een onmiddellijke eening met God, hier immers verschijnt de „Perilous Chapel” uit de graallegenden, die volgens Jessie L Weston in oorsprong in verband moet worden gebracht met deze gnostische mysteriën.

In this decayed hole among the mountains
 In the faint moonlight, the grass is singing
 Over the tumbled graves, about the chapel
 There is the empty chapel, only the wind's home.
 It has no windows, and the door swings,
 Dry bones can harm no one.
 Only a cock stood on the rooftree
 Co co rico co co rico
 In a flash of lighting. Then a damp gust
 Bringing rain.

In dezen neervallenden regen, die het onvruchtbare land herscheppen moet, spreekt dan plotseling de donder. De Vrees Gods leert ons de wetten kennen waardoor we dit verworden bestaan, deze tot ondergang neigende samenleving nog redden kunnen. Datta. Dayadhvam. Damyata. Dat zijn de drie woorden, de drie regelen, die de donder verkondigt. Geef. Voel mede. Beheersch u. De mensch moet weer in staat zijn tot „the awful daring of one moment's surrender”, niet langer in zich besloten, een gebroken „Coriolanus” in zijn gevangenis, maar deelnemende aan het leven der anderen in sympathie, terwijl het verstand, altijd waakzaam, de onmisbare, de levenwekkende geestdrift van het gevoel controleert en beheerscht. Weifelend tusschen het ontmoedigende heden en de hoop, die door deze nieuwe wet wordt geboren, eindigt „The Waste Land” met het gebruikelijke slot der Oepanisjads: „Shantih shantih shantih”, wat in het Engelsch ongeveer vertaald kan worden als: The Peace Everlasting.

Het zal na dit beknopte, al te beknopte overzicht van dit buitengewoon werk wel duidelijk geworden zijn, dat men het allerm minst kenschetsen kan als in „some abysmal way creative”, zooals Herbert Palmer deed, er is integendeel niets chaotisch, niets vaags in dit gedicht, ieder woord heeft er zijn zeer speciale en zeer bepaalde beteekenis. Ik heb voornamelijk getracht het groote verband aan te geven, maar er is veel meer in dit werk juist omdat regel na regel van beteekenis is vervuld. Het is de belijdenis van den denkenden mensch van dezen tijd, maar het is ook de belijdenis van den dichter zelf. Het spreekt van een geweldigen ommekeer in het zieleleven, maar toch is het einde wankelmoedig. Deze wankelmoedigheid is het kenmerk van alle verzen, die T. S. Eliot tot dusver schreef. „The Hollow Men”, dat onmiddellijk na „The Waste Land” verscheen, lijkt in het eerst zelfs een terugkeer naar motieven uit „Poems”, het is dit echter niet, het herwonnen godsdienstige besef wordt niet meer verlaten, alleen verwondert zich de dichter dat de omkeer in zijn leven, het vergaan eener vroegere wereld tot zoo weinig onmiddellijk resultaat leidt.

This is the way the world ends
 Not with a bang but a whimper.

Duidelijker nog wordt dit openbaar in de bekentenis der Drie

Koningen „The Journey of the Magi”, die na de aanschouwing van het verheven wonder in Bethlehem terugkeerden tot hun heidensche landen, zooals de dichter na de ervaringen van „The Waste Land” terugkeerde in de moderne samenleving.

All this was a long time ago, I remember,
And I would do it again, but set down
This set down
This: were we laid all that way for
Birth or Death? There was a birth, certainly,
We had evidence and no doubt. I had seen birth and death,
But had thought they were different; this Birth was
Hard and bitter agony for us, like Death, our death.
We returned to our places, these Kingdoms,
But no longer at ease here, in the old dispensation,
With an alien people clutching their gods.
I should be glad of another death.

Het is een andere dorheid, dan de dorheid van „The Waste Land”, die den dichter gevangen houdt, maar zij is er en zij wil niet wijken. Met Simeon in „A Song for Simeon” spreekt hij:

Not for me the martyrdom, the extasy of thought and prayer
Not for me the ultimate vision.....
I am tired with my own life and the lives of those after me.

Maar in „Animula” begint uit deze dorheid het gebed te ontsijgen. Zeer beknopt in buitengewoon treffende détails schetst Eliot hier het leven van den godverlaten mensch, de ziel, die eerst begint te leven in „the silence after the viaticum”, om dan bij het einde over te slaan in een smeevende aanroeping, die herinnert aan oude Fransche balladen.

Pray for Guiterries, avid of speed and power,
For Boudin, blown to pieces,
For this one who made a great fortune,
And that one who went his own way.
Pray for Floret, by the boarhound slain between the yew trees,
Pray for us now and at the hour of birth.

Zoowel in „Marina” als in den gedichtencyclus „Ash-Wednesday” blijft de troosteloosheid aanhouden en de berusting daarin; het nieuwe leven zal moeten beginnen bij een nieuwe jeugd.

This form, this face, this life,
Living to live in a world of time beyond me; let me
Resign my life for this life, my speech for that unspoken,
The awakened, lips parted, the hope, the new ships.

Voor al in „Ash-Wednesday” krijgt deze resignatie zijn uiteindelijke formuleering.

Teach us to care and not to care
Teach us to sit still.

In het derde gedicht van dezen cyclus ziet de dichter het achter hem liggende leven als een omhoogstijgen in een trappenhuis en hij

stijgt verder in „strength beyond hope and despair”. Desniettemin werd ook dit gedicht geschreven in een dorheid des geestes, die hier zelfs de schoonheid van het vers aantast. Maar sterker nog dan in de onmiddellijk aan „Ash-Wednesday” voorafgaande verzen, wordt hier het smeekgebed. De prachtigste fragmenten uit dezen cyclus van T. S. Eliot die in zijn inleiding op den bundel essays „For Lancelot Andrewes” (1928) anglo-catholic verklaarde te zijn, vormen de aanroepingen van de H. Maagd. Nadien verscheen „Triumphal March”, een vers dat in een beeld de onoverbrugbare kloof tusschen den „held en de schare” toont. Het jubileerende gedicht, geboren uit zijn veranderd levensinzicht, heeft T. S. Eliot dus nog niet geschreven. Intusschen is het niet vermetel om met Mc Greevy te gelooven dat de vastentijd, die Eliot met „Ash-Wednesday” inging uit zal komen op een schitterend Paschen.

De gedichten van T. S. Eliot zijn:

Poems 1909-1925. Hiervan bestaat naast de gewone editie een goedkoopere in „The Faber Library”, de bundel bevat Prufrock and other Observations, Poems, The Waste Land en The Hollow Men.

Afzonderlijk verschenen in de serie „The Ariel Poems”:

The Journey of the Magi.

A Song For Simeon.

Animula.

Marina.

Triumphal March.

Vóór Triumphal March was reeds verschenen de cyclus „Ash-Wednesday”. Alle bij Faber and Faber Ltd. London 24 Russell Square.

Een studie over Eliot van Thomas Mc Greevy verscheen bij Chatto and Windus London. Zij is buitengewoon lezenswaard en bevat prachtige aanwijzingen, toch is ze niet geheel bevredigend, omdat Mc Greevy het gedicht „The Waste Land” te weinig in verband met het ander werk van Eliot beschouwt, en omdat hij klaarblijkelijk niet alle bronnen bestudeerde, die tot een vollediger begripen van Eliot's voornaamste gedicht nu eenmaal, direct of indirect, bestudeerd moeten worden.

BOEKENSCHOUW:

RAPTSCHINSKY (Dr. B.) BLANK EN GEEL IN HET VERRE OOSTEN. (320) f 3.90 en f 4.90. W. J. Thieme & Cie., Zutphen.

De vraagstukken, die het Verre Oosten op het oogenblik in letterlijken zin beroeren, zijn niet te overzien, zonder eenige kennis van het verleden. Daarom begint Dr. Raptchinsky zijn boek dan ook met een vluchtig overzicht der geschiedenis van het Verre Oosten van eenige eeuwen terug, om langer stil te staan bij de 19e eeuw, en dan tenslotte de uiterst gecompliceerde toestanden en verhoudingen van onze eeuw tot den tegenwoordigen tijd te bespreken. Het boek is actueel in verband met de beschouwingen over het huidige Japansch-Chineesche conflict, maar evenzeer heeft het waarde voor het verkrijgen van een algemeen inzicht in alle problemen van de landen aan de Chineesche en Japansche zee.

Buitenlandsche Letteren

Fransch

ROSNY AINé (J. H.) SABINE ET SON PÈRE. Roman. 12 frs. Flammarion, Paris.

Ondanks de profanatie, die de complex-manie van Freud gespreid heeft over de verhouding van vader en dochter, blijft deze in haar mysterieuze natuur iets heiligs. In het feit, dat zij eenige analogie vertoont met de vormen der sexueele liefde en dat zij het plaatsen der genegenheid te geschikter tijd kan in den weg staan, mag die erotomaan in de wetenschap gelijk hebben, haar ware natuur miskent hij, als hij er geen oorspronkelijk eeuwigheidsinstinkt van den mensch in weet te zien en niet verder gaat, dan haar een vrijwel belangelooze sublimatie toe te staan.

Sabine houdt van haar vader, ondanks zijn strengheid, misschien wel om die strengheid, al blijft haar alle perversiteit vreemd; zeker omdat ze hem als een held bewondert, zijn kracht vereert en zijn inwendige verborgen genegenheid doorschouwt. En de vader kan ook op den duur aan zooveel zelfverloochening niet weerstaan, en als hij na den dood van zijn vrouw gaat kwijnen, wordt Sabine de eenige band, die hem nog aan 't leven vasthoudt. Zijn dood dreigt ook de dood der dochter te worden: gelukkig komt nu echter de man opzetten, die haar interesse in 't leven weer van den dood opwekt. Het karakter dezer Sabine, het mag dan een uitzonderingskind zijn, is meesterlijk geteekend in den zeer bewogen, gecontourneerden stijl van dezen schrijver. Voor volwassenen.

FERNANDEZ (Ramon) LE PARI. Roman. 15 frs. Gallimard, Paris, 1932.

Wanneer een vakcriticus als Ramon Fernandez eens een roman schrijft, dan kan men zeker zijn dat technisch zoo'n boek goed in elkaar zit. Expositie en structuur, opzet en ontwikkeling laten niets te wenschen over. Fernandez heeft te vaak de zwakheden der schrijvers ontleed om zich zelf bloot te stellen. Maar dit waarborgt nog niet het talent. Deze auteur bezit echter meer dan technische kunde alleen. Hij heeft een zeer delicaat geval met fijn psychologischen zin, zooals Fransche schrijvers dat te doen weten, uitgewerkt. Zijn figuren onthullen tot het laatst hun innerlijkste geheimen: met onverbidde-lijkheid wordt het kluwen hunner instinctieve en verborgen energieën ontwikkeld. Dit is de kracht van den Franschen psychologischen roman en de reden, waarom hij nooit geheel zal verouderen. Fernandez verstaat dit spel als de besten: hij kent de wereld van de demimonde, kent hun lage praktijken, hun bedorvenheid en houding-loosheid. „Le Pari” is de weddenschap om het verleiden van een meisje binnen drie maanden. Dit pijnlijke en troebele thema wordt hier uitvoerig beschreven, wat te uitvoerig, zoodat het boek monotoon wordt. Van Christelijke moraal is in deze bedorven en rotte omgeving, waar alles om de erotiek draait, geen sprake. De held

weet er zich ten slotte uit te verlossen. Een uiterst zwoel en pijnlijk geval. Dat juist dit boek den Femina-prijs verwierf is wel de gril van een boozen demon.

GIONO (Jean) JEAN LE BLEU. 15 frs. Grasset, Paris, 1932.

Jean Giono is een eenvoudige schoenmakersjongen uit de Provence, wiens schrijverscarrière gevestigd is. De *Nouvelle Revue Française* heeft hem geadopteerd en daarmee zijn hem alle deuren opengegaan. Hij schrijft regionale romans over het dorpsleven in zijn geboorteland, die een zekere bekoring voor het Parijsche publiek hebben en een natuurtalent verraden zonder daarom openbaringen te zijn.

„Jean le Bleu” is niet het beste zijner boeken. Zijn vier voorgangers, „Colline”, „Un de Baumugnes”, „Regain” en „Le grand Troupeau” zijn alle beter dan dit weinig belangrijke jeugdverhaal, dat een aardige schildering geeft van het kleurige Provençaalsche leven, maar een beetje draadloos, onsamenhangend allerlei jeugderinneringen bijeengaart. Een schrijver van naam kan het zich al te gemakkelijk maken. Door wat losse reminiscenties op te poetsen, wat erbij te fantaseeren en voorin een flink aantal „Oeuvres du même auteur” te laten paradeeren heeft hij weer een Grasset-bandje van twee à driehonderd bladzijden gevuld. Ik heb dit boekje met moeite doorgeworsteld. Er staan afzonderlijke tafreelen in, die zeer geslaagd zijn, maar alles is op zò kleine schaal van eenig gewicht dat men het werkje met een zucht van verlichting terzijde legt.

Duitsch

ZWEIG (Arnold) DE VRIENDT KEHRT HEIM. Roman. (344) Kiepenheuer, Berlin, 1932.

Arnold Zweig heeft met dit werk een roman van het moderne Palestina geschreven en daarin de laatste lotgevallen van Jacob Israël de Haan als hoofdmotief verwerkt. De Haan ging als liberaal Zionist naar Jeruzalem, bekeerde daar tot het strenge orthodoxe Judaïsme en werd er vermoord. Zweig voert in „De Vriendt” vrijwel den historischen de Haan ten tooneele, den gefolterde door zijn Godsbehoefte en door een droevigen homosexueelen hartstocht. Het oproer der Arabieren van eenige jaren later heeft hij met de Haan's dood tot èen romangeheel verbonden.

Het is een eigenaardig boek. Nederlanders zullen moeilijk de noodige distantie bewaren om dit boek als roman te genieten; men leest het onvermijdelijk als geschiedenis. Zoo is het mij tenminste gegaan. Het voornaamste interesse valt voor ons noodzakelijk op het historische en documentaire: het boek biedt een zeer lezenswaardig overzicht van de Palestijnsche toestanden en beschrijft in krachtige plastiek klimaat en uitzicht van dit dorre land, dat eens van melk

en honing overvloeide. Zweig heeft bovendien zijn roman goed geconstrueerd, hoewel de causale verbinding van de Vriendt's dood en het uitbrekende oproer wat zwak is. De Joodsche sfeer in de kringen der orthodoxen, hun oud-Bijbelsch vertrouwen en verlangen, hun blind Godsgeloof is een der sterkste zijden van den roman. Men verontruste zich niet over de Vriendt's vreemden hartstocht: ontwikkelde lezers zal het niet ergeren.

KÜNKEL (Hans) ANNA LEUN. (264) R.M. 3 und R.M. 4. Verlag Philipp Reclam. jun. Leipzig.

Dit werk is een geslaagde poging om van een legende een roman te maken. De geschiedenis van Anna Leun, die van zwijnehoedster slotvrouw wordt, is uit het rijk der fabelen in dat der werkelijkheid overgebracht. De vrouw, waarin men een heks zag, is in dit boek een hartstochtelijke minnares, die niet behoort tot hen „die erst im Gebetbuch nachsehen, wenn es um Liebe geht”. 't Is dan ook, al heeft de schrijver de stof met soberheid behandeld, een weinig verheffende historie, die voorbehoud tot werkelijk volwassen lezers noodzakelijk maakt. Bovendien is de horizon van dit boek zeer beperkt. Het is gedrenkt in een grauw en onwezenlijk pessimisme. En de menschen verspelen hun geluk met een griezelige noodwendigheid, alsof er geen God is, Die voor hen zorgt, en geen geluk, dat van geen misverstand afhangt.

De stijl van dezen roman is, als gezegd, over 't algemeen sober, met nu en dan in de natuurbeschrijvingen een vleugje „dichterlijkheid”, en doet denken aan Theodor Storm en Gustav Freytag, doch die schreven persoonlijker.

F. A. B.

HESSE (Max René) MORATH SCHLÄGT SICH DURCH. (605) Bruno Cassirer Verlag, Berlin, 1933.

Dit is weer een van die omvangrijke, Deutsche romans, wier omvang niets gemeen heeft met de bedachtzame breedte van de romans der vorige eeuw. 't Is niet de breedte van vorm, welke thans den omvang bepaalt, maar de breedte van 't onderwerp, of nog vaker: de nerveuze gespannenheid-van-gemoed bij den auteur.

Max René Hesse heeft zich in dit nieuwe werk met een blijkbaar krampachtige haast, - zulk een adresboek-dikken roman voltooit men in twee jaar of twee maanden, - van een ondragelijk milieu, als 't ware, al schrijvend willen bevrijden.

Zooals de schrijver in 't interview met zichzelf, op den omslag gepubliceerd, vermoeden laat, is deze roman geboren uit haat.

„Morath schlägt sich durch” geeft een beeld van 't leven in de Deutsche kolonie eener Zuid-Amerikaansche grootstad. De hoofdpersoon is een geneesheer, die in het ziekenhuis en in de kringen, waar hij als dokter met een toekomst en zonder verleden graag

gezien wordt, kampt tegen den platvloerschen parvenugeest van zijn gekoloniseerde landgenooten en collega's, die „er kwamen” met de hulp van allerlei kuiperijen, en die tenslotte in een liefdesidylle met een mooi meisje alle narigheid vergeet.

De hoofdpersoon, alhoewel nu juist geen „reiner Tor”, kan toch gerekend worden tot die goedmoedige rechtschapenen, die in de Parcifal-figuur, in de gestalte van Don Quichote en, een paar eeuwtjes overspringend, in die van Dostojevski's „Idioot” en Gottfried Keller's „Grüner Heinrich” aan den menschelijken geest zijn verschenen. Al heeft de schrijver den hoofdpersoon zijn ironie niet gespaard, toch is hij erin geslaagd een sympathiek mensch te schetsen, vervuld van een ernst en van een eerbied voor de heilige grondslagen van leven en maatschappij, welke in dezen modernen roman wel-doend aandoen, al is het Godsgeloof van dr. Morath nogal aan den pantheïstischen kant en zijn filosofie, — berustend op de lectuur van één handboek, — wat verward en vaag. De lezerskring van dit boek moet zeer beperkt blijven. De openhartigheid, waarmee hier van alles uit een docterspractijk wordt verteld, maakt dit werk tot ongewenschte lectuur niet alleen voor geestelijk niet volkomen gezonde lezers, maar ook voor fysiek niet kernegezonde en nerveuze naturen.

F. A. B.

MUNTER WROBLEWSKA (Mia) DIE DREI AN DER ADRIA. (242)
3.15 M. August Scherl G.m.b.H., Berlijn.

De operazanger Alois Steinhöfer bezit uit elk van zijn drie huwelijken een dochter. De drie meisjes hebben een geheel verschillende aard en gelijken ieder voor zich op hun moeder. Zij brengen met elkaar een zomer door in een badplaats aan de Adriatische zee, waar zij voor hun leven beslissende gebeurtenissen meemaken. Het boek is uitgesproken modern in dien zin, dat de wijze waarop de drie zusters ieder afzonderlijk tegenover het leven staan, deels een conflict deels een overgave beteekent ten opzichte van de algemeen heerschende mentaliteit in onze huidige tijdsperiode. Er ontstaat een ongeoorloofde, hoewel menschelijk te verklaren verhouding tusschen de oudste getrouwde zuster Rose Marie en een Franciskaner Pater Stephanus. De motiveering hiertoe gaat van een geheel verkeerde grondslag uit en geeft een proeve van de wijze, waarop de mensch Christus' leer gaarne zou *willen* verklaren, zonder rekening te houden met het feit hoe deze verklaard *moet* worden. Deze intrigue in de roman dwingt daarom juist tot een voorbehoud, omdat de drogredenen door het onmiskkenbaar literair talent voor menigeen overtuigend zouden klinken.

Wat dit werk bovendien sterk afbreuk doet is de te overdreven, telkens weerkerende beschrijving der mondaine omgeving waarin de hoofdpersonen zich bewegen. Wij achten dan ook geen termen aanwezig om dit boek aan te bevelen, integendeel een voorbehoud voor rijpe lezers is dringend gewenscht.

LEDERER (Joe) BRING MICH HEIM. Roman. (226) Universitas, Berlin, 1932.

Waarom men eerst waardig geacht wordt, in een derde-klas roman als held te fungeeren, wanneer men zich de weelde veroorloven kan in hotels te leven en niets uit te voeren, heb ik nooit goed begrepen. Of het moest zijn, dat de toevallige distractie op arme schrijvers, die voor 't dagelijksch brood vechten, den indruk moet maken van 't hoogst bereikbare geluk te zijn. Joe Lederer vertelt van zich zelf: „Seit meinem siebzehnten Jahr habe ich Geld verdient und sofort wieder ausgegeben. Ich bin fünf Jahre lang durch verschiedene Länder gereist. Ich habe Hunger gelitten und in grossen Hotels gespeist. Mein Lieblingsauspruch ist: „So ist das Leben!“ Wie meer overtuigd is, dat het leven zoo niet is, en dat er nog wat van meer belang te doen en te genieten valt in 't leven dan deze sensationele veranderings- en luxezucht, doet beter, dit en andere boeken van deze schrijfster niet ter hand te nemen.

Engelsch

SINCLAIR (Lewis) ANN VICKERS. (460) 7/6. Jonathan Cape, London.

SINCLAIR LEWIS

Nu we „Ann Vickers“ gelezen hebben durven we verklaren, dat, zoo de romans van Lewis ooit uit spontane inspiratie geboren zijn, zulks met dit boek zeker het geval niet is geweest. Waardoor we dus de artistieke waarde van zijn laatsten roman niet hoog kunnen stellen. We krijgen den indruk dat Sinclair Lewis, daarin min of meer officieel bevestigd door den Nobelprijs, zich is gaan beschouwen als de realistische kroniekschrijver van het moderne Amerikaanse leven. In die kronieken ontbrak nog een vrouw als hoofdpersoon; ergo moest volledigheidshalve het boek van die vrouw daaraan toege-

voegd worden. En Sinclair Lewis schreef „Ann Vickers”, zijn vrouwenfiguur hoofdzakelijk plaatsend in dat segment van het Amerikaansche leven dat hij thans voornamelijk wilde critiseeren, — het gevangeniswezen. Met het leven van Ann Vickers, feministe en hartstochtelijk strijdster voor verbeteringen van het gevangenisstelsel voor vrouwen, doorloopt de auteur verschillende fasen van het Amerikaansche leven in de laatste dertig jaar, zooals hij dit althans wenscht te zien. Want haast nergens kan hij ons overtuigen dat zijn visie objectief zou zijn, waarbij de „sordid sides” al te overvloedig belicht worden. Bovendien is zijn geest volstrekt anti-christelijk. De beste eigenschap van het boek is zijn humor. Humor bezit Sinclair Lewis als weinig anderen. Is het feitelijk ook niet zijn satirische humor, waardoor hij Ann, de felle feministe, tenslotte bevrediging laat vinden in een zeer burgerlijk, conventioneel huwelijksgeluk met Barney, nadat deze uit de gevangenis is ontslagen? En wil hij daarmee niet te verstaan geven dat al het feministisch gedoe toch eigenlijk niet zoo heel serieus genomen moet worden? Zoo ja, dan heeft hij zijn roman althans nog kostelijk ironisch afgesloten. Slechts voor rijpere lezers.

WELLS (H. G.) THE BULPINGTON OF BLUP. (408) 8/6. Hutchinson & Co. Ltd., London.

Als romanschrijver heeft Herbert Wells zich vrijwel nooit kunnen losmaken van zijn werkzaamheid als essayist; beter nog ware het gezegd, dat hij dit dualisme nooit heeft willen verbreken. Veel romans zijn in zoo hooge mate de dragers der bekende Wellsiaansche ideeën over sociologie, politiek, kunst, godsdienst, moraal, dat men het talent moet prijzen dat deze boeken, qua roman, nog zoo voortreffelijk kon maken. Al was het niet te vermijden dat ze altijd min of meer „rambling” zijn. Wij voor ons geven in het samengaan van romanschrijver en essayist, den voorkeur aan den romancier. Wells schrijft eenvoudig, pretentieloos Engelsch, waardoor de psychologie van zijn roman, die wel niet zeer diep gaat, toch oppervlakkiger schijnt dan zij is, hij bezit een groot inventief vermogen, milieu- noch persoonsbeschrijving geven hem veel moeilijkheden, en hij weet de belangstelling gaande te houden. Niet anders is het met „The Bulpington of Blup”. Zooals de auteur een dubbele persoonlijkheid is, wordt ook die van den held verdubbeld. Theodore Bulpington is een zeer gewoon mensch, zelfs dikwijls beneden de middelmaat, maar in zijn verbeeldingsleven transformeert hij zich in een heroische figuur: „the story of the inner imaginative life of a very ordinary human being, who protected himself by a denser and denser fabric of self delusion from the realization of his own insufficiencies and inconsistencies, until he became, at last, a hopeless imposter.” Deze dubbele persoonlijkheid komt dan in contact met zijn omgeving

vóór, tijdens en na den grooten oorlog. Tot Theodore, tenslotte, de werkelijkheid zich realiseert.

Alleen lezers, die een behoorlijke ontwikkeling en kritisch inzicht tegenover Wells kunnen stellen, kan het boek aanbevolen worden.

BRAYBROOKE (Patrick) SOME VICTORIAN AND GEORGIAN CATHOLICS. (202) 7/6 Burns Oates and Washbourne Ltd., London.

Vier dichters en twee romanschrijvers heeft Braybrooke gekozen om te bewijzen dat vanaf het latere Victorianisme tot den huidige dag de Katholieke visie op het leven onveranderlijk is gebleven „in a time when literature is ever out to change, with the pious hope of going one better — which generally means that it goes one worse.” In die keuze is hij gelukkig geweest, voor zoover het betreft Coventry Patmore, Alice Meynell, Francis Thompson, Canon Sheehan, — hij bespreekt hier o.a. de tegenwoordig nog te weinig gelezen prachtige roman van het priesterleven op het Iersche platteland „My New Curate” —, en Alfred Noyes. Maar het opnemen van Joseph Conrad in zijn essays lijkt ons minder juist. In Conrad's werken komt te sterk de idee tot uiting van een noodlotsmacht — al is die niet altijd onweerstaanbaar — en ontbreekt te veel het besef van een juist beschikkende Voorzienigheid, om van een zuiver „Catholic outlook” te kunnen spreken. Braybrooke is er dan ook niet in geslaagd di overtuigend en klaar uit Conrad's oeuvre te laten blijken. Overigen: een voortreffelijk boek over Katholieke verschijnselen in de Engelsche litteratuur.

BOEKENSCHOUW:

ROMBOUTS (Dr. J.) KARAKTEROPPOUW. (259) f 3.— en f 3.75. Ploegsma, Zeist, 1932.

Na een inleidend overzicht worden behandeld: temperament en begaafdheid, aangeboren karakter, verkregen karakter (houding en gedrag), karaktertypen, consequenties en perspectieven. Het godsdienstige element, de basis van de geheele karakteropbouw, wordt in dit boek niet behandeld. Deskundigen zullen met belangstelling van den inhoud kennis nemen.

BÜHLER (Prof. Dr. Ch.) DER MENSCHLICHE LEBENSLAUF ALS PSYCHOLOGISCHES PROBLEM. (325) 8 M. en 10.50 M. S. Hirzel, Leipzig.

Dit boek wil een eerste poging zijn om de structuur van de menschelijke levensloop en de factoren die daar een rol bij spelen van psychologisch standpunt te onderzoeken en te schetsen. Als dusdanig beschouwd, bevat het boek van deze begaafde schrijfster waardevol materiaal en zal het zeker voor anderen een spoorslag zijn om in deze richting dieper op de hier naar voren gehaalde problemen in te gaan.

Romans en Verhalen

THEUNISZ (Johan) VERLOREN VOLK. (282) f 2.85. Wereldbibliotheek, A'dam, 1933.

Dit is het weemoedig en wat grimmig geschreven verhaal van den ondergang der Zuiderzee-visschers, een volk dat, verschraald in zijn kleurloos Calvinisme, de jeugd en den moed mist om nieuwe mogelijkheden te gemoet te gaan. Zoo beschrijft het Johan Theunisz. Zijn veerend en expressief proza behoort tot het allerbeste, dat er de laatste tijd geschreven is. De wisselingen der seizoenen, de vele aspecten der zee, de gedaanteveranderingen van het oude stadsje, de werkzaamheden die het visschersbedrijf meebrengt, Theunisz heeft ze in zijn kleurig, zijn glanzend, zijn rijk en levend proza gevangen. De woorden krijgen leven en beweging onder zijn hand. Het wordt een wonderbare vischvangst vol schittering en belofte.

Dit achttien-karaats-proza lijkt mij het kostbaarste in dit verhaal van weinig belangrijke mensen, wier stil en beperkt bestaan Theunisz voor ons oproept. De scherpziende Rieuwert van Doorn alleen krijgt eenig perspectief onder deze gelijkvloersche visschers, die hier van alle Israëlsromantiek ontdaan worden. Maar de Enkhuizer sfeer, de lente-bloei en herfst-weemoed van het stadje staan in dit boek prachtig verbeeld.

JOHAN THEUNISZ

KAMBAN (Gudmundur) OP SKALHOLT. 2 dln. Vert. door Annie Posthumus. W. de Haan, Utrecht.

Star en stroef, schijnbaar meer dan anderen onderworpen aan de wet der traagheid, moeilijk, meer gloeiend dan brandend — het vuur is geen vlammenspel, maar het blijft onder het oppervlak, tot het plotseling uitbreekt, onhoudbaar en fel —; zoo verschijnen ons deze Yslaniders. Er hangt over deze mensen en hun land een sfeer van gespannenheid, van stugge en verborgen hartstochtelijkheid. Is de spanning eenmaal doorbroken, dan zijn zij zonder voorbehoud; zij wagen alles en gaan tot het uiterste.

Deze historische roman, die speelt in de zeventiende eeuw, behandelt het tragische geval eener bisschopsdochter, die om booze geruchten te onderdrukken in het openbaar vòor haar vader den eed moet afleggen dat zij rein gebleven is. Uit gekrenkten trots legt zij wèl den eed af, maar geeft zich onmiddellijk daarna aan haar minnaar, den predikant-student. Het is een met forsche hand geschreven

boek, dat tevens een goed beeld geeft van den cultureelen toestand van het eenzame eiland in vroeger tijd. De schrijver heeft echter de fout begaan zijn latere psychologie, de hedendaagsche denkwijze terug te verleggen naar de zeventiende eeuw en daardoor heeft het historische cultuurbeeld geleden. Een belangrijk boek voor geestelijk volwassenen.

FERENC KÖRMENDI: *CARRIÈRE*. (553) Uit het Hongaarsch vert. door M. H. Szekely-Lulofs. Becht, A'dam. 1933.

Dit Hongaarsche boek is in Londen bekroond en wordt reeds in zes, zeven talen overgebracht. Het is dus een „Schlager” in den volsten zin. Of het zooveel bewondering verdient? De schrijver bezit een buitengewoon talent om zich in den gevoels- en gedachten-gang van een personage in te spinnen, zich ermee te vereenzelvigen en deze innerlijke film van gewaarwordingen eindeloos af te rollen. Hij heeft een juist gevoel voor het mogelijke en waarschijnlijke, voor de ontwikkeling van lotgevallen, kortom hij is een zeer intelligent schrijver, hoewel hij gemakkelijk in monotonie vervalt. Op vele momenten is het boek uiterst spannend, maar het is nergens bloed-warm of ontroerend. Het is een zeer koud boek. Bovendien is er nauwelijks een tweede werk aan te wijzen, zoo ideaalloos, zoo geheel en al opgaand in platte carrière-zucht als dit. De schrijver die een werkelooze zijn moet, heeft wel volslagen alle ideaal verloren om uit dit conglomeraat bladzijden elke schaduw of schijn van immaterialisme te weren. Het is het epos van den wedloop om geld te verdienen, rijk te worden. De rustpunten in dien wedloop zijn de oogenblikken van troebele erotiek. Uit geen boek spreekt de Europeesche demoralisatie met zoo verbluffende openhartigheid als uit „Carrière”, een bedenkelijk tijdsverschijnsel. De geest is hier dood en heeft plaats gemaakt voor sensatiezucht. Streng voorbehoud.

SINCLAIR LEWIS: *ANN VICKERS*. Vert. door J. H. Pauls. (447) f 2.90 en f 3.75. v. Holkema & Warendorf, A'dam, 1933.

Bijna gelijktijdig met de Engelsche uitgave verschijnt de vertaling van dit boek. Sinclair Lewis gaat gebukt onder zijn Nobel-prijs en onder zijn reputatie van de uitbeelder der moderne typen van zijn volk te zijn. *Babitt* vooral heeft hem die reputatie bezorgd en „Ann Vickers” zal ze nog versterken. Het geldt hier de beschrijving van het tot bewustzijn gekomen jonge meisje in het begin dezer eeuw. Ann gaat in het „maatschappelijk werk” en dit veroorlooft den auteur niet slechts dit vrouwentype te boetseeren maar ook een groot aantal maatschappelijke toestanden te geeselen. Een groot schrijver is Sinclair Lewis niet, wel een handig en vindingrijk humorist; hij heeft humor en kent zijn menschen. Deze Ann is wel een kranig en knap doorgevoerde jonge dame en haar avonturen zijn zoo vol afwisseling, dat de compositie er onder lijdt. De levensleer van dezen

schrijver is even onchristelijk als oppervlakkig. Daarom: voorbehouden lectuur. Of Sinclair Lewis over twintig, dertig jaar nog zal gelezen worden? Wij gelooven het niet.

KEUN (Irmgard) EENE VAN ONS. Vert. door Hilleg. van Reenen. (206) f 2.10 en f 2.60. De Steenuil, A'dam.

Het vrijgevochten, onafhankelijke moderne meisje naar Amerikaansche snit vindt haar type in deze Gilgi, Eene van ons. Vrij van alle menschelijke en goddelijke wet, vrij van alle gezag leeft zij haar leven dat verlangt naar liefde en avontuur. Irmgard Keun heeft een frissche, vlotte, huppelende wijze van vertellen; zij schrijft in den trant van telefoongesprekken, telefoonstijl, volkomen geadapteerd aan de sfeer van Gilgi. Korte, rake typeeringen, voortdurende tooneelwisseling, alles levendig, kleurig, sprunghaft. Diepere waarden moet men bij haar niet zoeken. Zij wordt zelfs gemakkelijk melodramatisch en vindt romantische verwickelingen. Het is betere ontspanningslectuur.

Meisjes als Gilgi zijn op twintigjaren leeftijd reeds ingewijd in al de geheimen der erotiek, zijn, wat men vroeger bedorven noemde. Ook dit boek spint die geheimen breedvoerig uit.

RUCK (Berta) OP ZOEK NAAR EEN BRUID. (300) f 1.90 en f 2.75. Vertaald door F. van Velsen. Ned. Boekhuis, Tilburg.

Tot aan het einde van het boek zien wij met angst dat Josephine Dale, in de wandeling Joey genaamd, een frisch, levenslustig jongmeisje, in het huwelijk zal treden met een veel ouderen man, dien zij niet liefheeft, omdat zij meent daarmede haar moeder te kunnen helpen. Maar Bertha Ruck is veel te liefvallig om den lezer niet van zijn angst te verlossen. Een vroolijk niemandalletje, waar oud en jong zich mee kunnen vermaken.

SABATINI (Rafael) DE ZWARTE ZWAAN. (302) f 2.15 en f 2.90. Geautoriseerde vertaling van J. L. J. F. Ezerman. Kruseman, Den Haag.

De Boekaniërs-romans van Sabatini behoorren wel tot zijn aantrekkelijkste, ofschoon de taal hier en daar, vooral in deze overigens niet onverdienstelijke vertaling wel wat gekuischter had kunnen zijn; maar zeeroovers zijn geen kostschooljongedames en het jonge meisje, dat zonder het te willen in handen van de Boekaniërs terecht is gekomen heeft nog wel meer moeten verdragen, dan wat ruwe woorden. Eenige weken lang is haar lot allesbehalve benijdenswaardig, maar Monsieur de Bernis, haar dappere ridder, wendt al zijn geslepenheid aan om haar voor de ergste gevaren te behoeden. Een avonturenroman, die ontspanning brengt aan rijpere lezers.

STRIBLING (T. S.) GENERAAL TOMBONO. (397) Vert. door Mevr. Landré-Tollenaar. Jac. van Kampen, A'dam.

'n Suggereerend en aardig omslagje voor 'n onschuldig maar een beetje vreemd verhaal. De toestanden zijn wel een beetje erg zonderling. En al krijgen we — goedbedoeld wellicht — nog al eens eenigszins scheeve opvattingen over godsdienst en godsdienstige personen te hooren; een Katholiek weet hoe hij die moet lezen. Maar 't geeft in die passages eenzelfde akelige indruk als muziek die „er juist tegen aan” is.

WALLACE (Edgar) HET WAPEN VAN SKETCHLEY. Vertaling van J. Nahuys-Duvivier. (226) f 1.25 en f 1.90. Bruna en Zoon, Utrecht.

Het Wapen van Sketchley is geschreven volgens het recept van de tallooze

andere Wallace-detective-romans: een verbijsterende massa gebeurtenissen, waaruit ten slotte, — en steeds als een groote verrassing — de ontknooping te voorschijn komt. En evenals in de andere verhalen blijft de spanning tot het laatst bewaard. Door den aard van enkele verhoudingen en handelingen is deze Wallace voorbehouden voor volwassenen.

EDINGTONS (The) HET MYSTERIE DER GOUDEN BOKALEN. (244) f 0.70. Vertaling van Johan van Rossum. Ned. Keurboekeryj, A'dam.

Het kijkje in de wereld van de film, dat dit boek ons geeft, is niet onaardig. Midden in de opname van een oorlogsfilm met massa-regie wordt de regisseur vermoord in een oud kasteel waar het spookt, volgens de lui uit de streek. Nog 'n paar moorden volgen en het vinden van den dader vergt groote inspanning van het intellect van den speurder. Aangename reislectuur, die zoo practisch uitgegeven is, dat ze niet opengesneden behoeft te worden..... voor ons recensenten een verademing!

ELZER-COURTHS (Margarete) VREEMDE VERLOKKING. (246) f 1.90 en f 2.50. Holl. bewerking van A. Vuerhardt-Berkhout. Zuid-holl. Boek- en Handelsdrukkerij, Den Haag.

Omdat het geld niet gelukkig maakt, moet het een geheim blijven, dat Kläre Hölding een rijke erfgenaam is. Pas als zij eenige jaren getrouwd is, mag dit geheim onthuld worden. Zij heeft in dien tusschentijd met haar man moeilijke tijden doorgemaakt, waarna de openbaring dat zij een schatrijke jongedame is, toch wel een groot geluk voor hen beiden inhoudt. Echte ontspanningslectuur.

CHRISTIE (Agatha) DUISTER SITTAFORD. (300) f 1.25. Vertaald door Mevr. Landré-Tollenaar. Van Campen, A'dam.

Agatha Christie heeft haar sporen verdiend op het gebied van sensatie-lectuur. Ook in dit verhaal heeft zij een smakelijke intrige in elkander gezet. De geschiedenis speelt zich af op een of ander klein gehucht, waar niets te beleven valt, waardoor de tegenstelling met de spannende moord-geschiedenis des te grooter is. Voor rijpere lezers een spannend verhaal.

BIGGERS (E. D.) CHARLIE ZET HET VOORT. (255) f 1.25. Vertaling van Lydia Belinfante. Omslagteekening van T. Leeser. Andries Blitz, A'dam.

Iedereen, die wel eens in „kudde" gereisd heeft, kan zich de consternatie voorstellen van het gezelschap, wanneer een van de mede-passagiers vermoord wordt in het hotel, waar een der eerste nachten gelogeed wordt. Inspecteur Duff zoekt de moordenaar in het gezelschap, hij reist met de „kudde" mee, en bijna heeft hij den schuldige ontdekt, als hij zelf buiten gevecht gesteld wordt. Dat gebeurt in Honolulu, waar hij zijn vriend Charlie Chan ontmoet heeft, die nu meteen de zaak voortzet en met Oostersche geslepenheid den schurk onmaskert. Er gebeuren m.i. te veel moorden in dit verhaal, maar boeiend is het wel en ouderen kunnen er een paar gezellige oogenblikken mee zoek brengen.

MARSON (Edna) DE GOUDEN SPIN. (317) Oorspronkelijke detective-roman. Scheltens & Giltay, A'dam.

Ja... het staat er... dit boek is een oorspronkelijke detective-roman. Al lezende hebben wij ons wel drie maal van dit feit overtuigd door het titelblad nog eens op te slaan. Het geheel is zóó kwistig met een Engelsch sausje overgoten, dat wij telkens meenen met een vertaald werk te doen te hebben. De bedriegerijen en knoeierijen met allerlei antiekiteiten, waarbij een troepje schurken een expert als Leslie Howard er in wil laten loopen, zijn prettig beschreven en het geheel is een aangenaam onderhoudend boek voor groote menschen.

HORLER (Sydney) VIVANTI'S TERUGKEER. (268) f 1.40 en f 1.90. Geautoriseerde vertaling van Jhr. R. H. G. Nahuys. Bruna en Zn., Utrecht.

„Een wanhopige kreet uit dien waterplas; toen werd alles stil. Dat was het einde.”..... Hè.... gelukkig! De wereld bevrijd van een monster als Vivanti. Horler laat hem in dit verhaal ook weer eenige monsterachtige streken uithalen en daarom is het maar goed dat er nu een einde aan hem gekomen is. Voor rijpere lezers treinlectuur.

BRAND (Max) HET GEHEIM VAN HAPPY VALLEY. (248) f 2.25 en f 2.90. Vertaling van Jkvr. Henriette Rappard. „De Combinatie”, R'dam.

Wanneer Max Brand zich voorneemt om zijn lezers een duister geheim voor te zetten, dan is hij niet mis. Happy Valley, een paradijs-oord waar ontslagen misdadigers onder leiding van een zachtzinnigen patriarch schijnbaar een rustig onschuldig leven leiden, is in werkelijkheid een wespennest. Het boek biedt ontspanningslectuur voor volwassenen.

SABATINI (Rafael) SCARAMOUCHE. (328) f 2.25. 2de druk. Geautoriseerde vertaling van Betsy Kater. Swartsenburg, Zeist.

Eenige jaren geleden verscheen de eerste druk van dit mooie boek van Sabatini uit den tijd van het begin der Fransche revolutie. Wij kunnen nu volstaan met onze waardeering, dat het voor goed onderlegde lezers een onderhoudend boek is, te herhalen.

VAN EIJK (Henriette) DE KLEINE PARADE. (193) f 1.50 en f 2.25. Andries Blitz, A'dam.

De kleine parade is een goed gekozen naam, voor dezen ietwat onsamenghangenden roman. Het grootgaan en trotsch doen op naam en adel doet wel grappig aan in dezen democratischen tijd. Henriette van Eijk verhaalt ons verschillende wederwaardigheden van Therèse Béatrix Wentinck (met ck) zooals de schrijfster de hoofdpersoon den lezer voorstelt. De humor van dit boekje is niet overal van zuiver gehalte, vaak gewild en gewrongen. Humor is een delicaat artikel. Volwassenen.

AYRES (Ruby M.) HET HOOGSTE BOD. (244) f 2.25 en f 2.90. Vert. door Henriette Rappard. „De Combinatie”, R'dam.

Het zooveelste romannetje van Ruby Ayres. Ditmaal geen „ze krijgen elkaar”, maar ze hebben elkaar al, begrijpen elkaar echter niet. Ruby Ayres heeft evenwel een paard honderd bladzijden de tijd om te beschrijven hoe ze elkaar leeren begrijpen en beminnen. Weer een boek, welks lectuur geen verrijking brengt.

DE NÈVE (Eduard) IN DE STRIK. (217) f 1.50 en f 2.25. Andries Blitz, Amsterdam.

Het eerste en tweede deel van dit boek, dat ons in schrille kleuren het onmenselijke leven in de Fransche gevangenissen schildert, zijn ontroerend door de groote eenvoud, waarmede al deze verschrikkingen verteld worden. Jammer, dat in het derde boek, wanneer de held uit de gevangenis ontslagen is en als uitgestootene zonder nationaliteit zijn tochten over de wereld begint, het vroegere leven zijner vrouw zoo smakeloos en uitvoerig wordt uitgerafeld. Dit dwingt tot een zeker voorbehoud.

FRANKEN (Tjebbo) ROND HET HUIS VAN DEN DOKTER. De Barre Winter. (231) f 1.50 en f 2.25. Blitz, A'dam.

Rond het huis van den dokter en rond de eigenaardige sympathieke figuur van de „Barre Winter” groepeeren zich de verschillende gebeurtenissen waarvoor dokter Tjebbo Franken dit geheele boek door onze aandacht vraagt. Een dokter is iemand die meer beleeft en dieper doordringt in het leven van anderen dan menige leek vermoedt, en Franken beschikt over een gevoelvolle pen om dit alles levenswaar te beschrijven. Humor, verdriet, zorgen, vreugden trekken ons in deze bladzijden voorbij..... de „Barre Winter”, de man die uit ijverzucht zijn vrouw vermoordde, zijn straf onderging, zijn vijanden vergaf en nu voor ieder, die hem een weldaad bewijst, de bede: „God zegen je” op de lippen heeft, en de dokter die bij nacht en ontij eruitgehaald wordt en met zijn menschen als een vader meeleeft, zijn de twee mooie figuren uit dit boek, dat voor rijpere lezers met voldoende onderscheidingsvermogen aantrekkelijke en boeiende lectuur is.

VRIES (Martha de) JOOP. (192) f 2.90. Van Dishoeck, Bussum.

Martha de Vries veraadt in dit boek haar zeer bijzondere voorliefde voor het kind. In „Joop” geeft zij het verhaal van een kleinen jongen uit een schoolklas, die, buitengewoon fijn besnaard, een droomertje en zwerver van natuur, zich aangetrokken voelt tot al wat goed en schoon is in het leven. Daardoor wordt hij het protégétje van zijn onderwijzeres, die zelf veel van de natuur houdt en den kleinen vent aanvoelt in zijn verlangen naar bescherming en liefde. Voor iedereen.

ORCZY B'ESSE: EEN KIND VAN DE REVOLUTIE. (256) f 2.— en f 2.90. Nederl. bewerking door W. J. A. Roldanus Jr. Blankwaardt, Schoonhoven-Rijswijk.

Deze schrijfster is reeds vroeger in Nederland geïntroduceerd door vertalingen. Thans verschijnt er een nieuwe, een roman uit de vruchtbare Fransche revolutie. Het boek geeft ons niet zoo zeer een beeld van de revolutie zelf als wel van de treurige toestanden die erdoor geschapen werden. Dat een man als André Vallon, een oorlogsverminkte, die zijn leven offert voor Frankrijk en ongelukkigen helpt waar hij kan, onder de guillotine komt, teekent den ordellozen toestand. Een verhaal voor volwassen lezers, dat tot de goede ontspanningslectuur behoort.

CLARKE (Isabel C.) ZIJN FOUT HERSTELD. (255) f 2.15 en f 2.90. Uit het Engelsch bewerkt door Th. J. J. Bosloper. Kruseman, Den Haag.

Isabel Clarke is een Katholieke schrijfster die een onderhoudend boek weet te schrijven zonder dat het „Katholieke” al te hinderlijk op den voorgrond treedt. Een groote schrijfster is zij niet, maar haar romans hebben de verdienste dat zij het godsdienstig element, dat toch een werkelijkheid is, niet uitschakelen. In dit boek pleegt een man verraad aan de vriendschap om een meisje te winnen. Zijn bekeering tot het Katholicisme doet hem zijn fout inzien en heldhaftig herstellen. Lectuur voor iedereen.

SUTHERLAND (Joan) HET GELUK DAT VOORBIJGING. (254) f 2.25 en f 3.25. Vertaald door Wanda Steyn. Kruseman, Den Haag.

Dit is nog eens oude romantiek in modern costuum. Vrienden worden vijanden, suspicie en jaloezie jagen iemand op tot een meer dan dierlijke woede, wraak en verbittering, ongeloofelijke steigering van hartstochten; men waant zich verplaatst in de oude dramatiek uit romantischen tijd. Het is alles wat goedkoop en oppervlakkig. Het kan dienen als tijdpassering voor volwassenen.

SIODMAK (Kurt) „F. P. I” ANTWOORDT NIET. (210) f 2.90. Ned. tekst van D. Gerrits. De Nederlandsche Keurboekerij, A'dam.

In korte scherpe zinnen en geserreerde beschrijvingen geeft de auteur van dit fantastisch verhaal van een reusachtige drijvende vlieghaven, een pakkende voorstelling van den strijd, dien de ondernemers en uitvoerders te doorworstelen hebben voordat hun grootsche plan verwerkelijkt is. Een vijandige maatschappij schrikt voor de meest onfaire middelen niet terug om de „F. P. I.” te doen verongelukken en Siodmak laat de snel opeenvolgende gebeurtenissen als een film aan onze geest voorbijtrekken. Om enkele episoden moet dit overigens goed en krachtig geschreven boek bij de voorbehouden lectuur gerangschikt worden.

SAVI (E. W.) DE TIJD GAAT VOORT. (300) f 2.15 en f 2.90. Vertaald door L. Thomson-Thomson. Kruseman, Den Haag.

Voor velen schijnen de uit het Engelsch vertaalde romans uit het society-leven nog altijd een onweerstaanbare aantrekkingskracht te hebben; wij kunnen ons anders onmogelijk verklaren dat deze stroom nog steeds onverminderd voortvloeit. Er is in den laatsten tijd toch wel betere lectuur te vinden. De romans van Mrs. E. W. Savi behooren tot het soort boeken, waarvan men er een of twee met plezier lezen kan, maar bij de derde of vierde een zucht van verveling niet kan onderdrukken. In dit verhaal vertelt zij ons van een jong meisje van onbekende afkomst, dat voor allerlei menschen als een reddende engel in moeilijkheden optreedt. Voor niet te jonge liefhebbers (-sters) van deze soort lectuur.

AYRES (Ruby M.) WIE WAAGT DIE WINT. (284) f 2.15 en f 2.90. Geaut. vert. door D. J. C. Kruseman. J. Ph. Kruseman, Den Haag.

Alweer een Ruby Ayres. Alweer het gewone geschrijf over liefde en trouwen en wat dies meer zij. Dit exemplaar is echter minder onschuldig dan de gewone Ruby Ayres-romannetjes. Vandaar: bitte! Vorsicht.

HOMO SUM. HET MES OP DE KEEL. (111) Illustraties H. Schuyt. J. Schuyt Jr., Alkmaar.

Op zich zelf reeds een heele prestatie om een boekje van 111 bladz. vol te schrijven over het prozaische onderwerp „scheren”. De handeling wordt ons wel geestig voorgesteld en misschien kunnen eenige heeren der schepping er nog wel nuttige lessen uit trekken. Typisch zijn de illustraties, die de tekst verduidelijken. Lectuur voor iedereen.

BOSCHMA (Hilbrandt) OM DEN WIEHMENHOF. (216) f 2.25 en f 2.90. De Tijdstroom, Lochem.

Dit boek met schetsen is door en door protestantsch. De meeste schetsjes hebben niet veel om handen, enkele b.v. „Heb eerbied voor het leven” en „Drikus de Delver” zijn het lezen waard.

BENNETT (Arnold) LATE LIEFDE. (235) f 0.70. Vertaling van Mia Holt. Ned. Keurboekerij, A'dam.

Als we „Late Liefde” met de algemeene naam van reislectuur bestempelen, doen we aan dezen roman niets te kort. Het is een vrij onschuldig liefdesgeschiedenisje, dat onze geest nu en dan zelfs toestaat ongestraft af te dwalen. Voor volwassenen.

AYRES (Ruby M.) ZIJN VERGISSING. (266) f 2.15 en f 2.90. Geaut. vert. Molly van Friezendorp. Kruseman, Den Haag.

Een der gewone liefde-historietjes van Ruby Ayres. Onbelangrijke ontspanningslectuur voor volwassenen.

Van Diverse Pluimage

THOMSON (H. C.) THE CASE FOR CHINA. (319) 10/6. George Allen & Unwin Ltd., London.

Als verslaggever van de Manchester Guardian nam Thomson deel aan de expeditie ter onderdrukking van den Boxeropstand; sedert dien is hij in contact gebleven met China, en heeft hij steeds studie gemaakt van de vraagstukken in het Verre Oosten. In „The Case for China” beschrijft hij hoe de politiek der groote mogendheden tot den Boxeropstand leidde, den val van de Mandsjoe-dynastie, en de vestiging der Chineesche republiek. Helder en overzichtelijk bespreekt hij daarna de ingewikkelde internationale vraagstukken waarin China betrokken is en blijft daarbij uiteraard lang staan bij het huidig conflict van Mandsjoerije, waarbij hij aantoont welke wereldoorloggevaaren dit conflict in zich draagt.

Het boek gaat diep op zijn onderwerpen in, en is, daar het is bijgewerkt tot einde 1932, bovendien actueel.

WINDECKE (Christian) DE ROODE TSAAR. Stalin's weg tot de Macht. (226) f 2.15 en f 2.90. Vertaling van E. Brouwer. Erven J. Bijleveld-Utrecht.

De levensgeschiedenis der meeste Sovjetleiders is tevens de geschiedenis der Russische revolutionnaire samenzweringen vóór 1917, en die van Rusland vanaf dat jaar tot heden. Zoo ook die van den man, die heden wel terecht de Roode Tsaar genoemd kan worden. Windecke is vrij onpartijdig in zijn boek, en daar hij bovendien blijken geeft goed georiënteerd te zijn in zijn stof, heeft het werk beteekenis, zoowel ter verkrijging van inzicht in de Russische contemporaine historie, als voor het leeren kennen der persoonlijkheid van Stalin.

REINAERT DE VOS. Nieuw-Nederlandsche bewerking door Carel Voorhoeve. (127) f 1.50, f 4.90 en f 6.90.. Met houtsneden van Fokko Mees.

Nederlandsche bewerkingen van het welbekende dierenepos van „Willem en Aernout” zijn zeer schaarsch. Wij kennen die van Willems en Streuvels. Deze bewerking door een Noord-Nederlander heeft het vers dichtster gebracht onder het bereik van iedereen en toch zooveel mogelijk gelijkend op het origineel. Voorhoeve heeft het in vrije versvorm omgewerkt daar eindrijm een verwringing van het geheel zou hebben gegeven. Het boekje ziet er keurig uit en is verfraaid met eenige fijne houtsneden van Fokko Mees. Uiteraard blijft het lectuur voor niet te jonge lezers.

HALLEN (Ernest van der) BRIEVEN AAN 'N JONGE VRIEND. Jeugdproblemen No. 1. (125) Voor Nederland: Pax-Uitgeverij-boekhandel, Den Haag.

Hoewel deze brieven allereerst geschreven zijn voor de Vlaamsche jeugd, toch kunnen ook onze jeugd en zij die zich daarmede verbonden gevoelen, het met belangstelling lezen en herlezen.

Het komt niet zoo vaak voor dat een oudere de jeugd aanvoelt,

begrijpt *hoe* zij is en *waarom* zij zoo is, en haar desondanks liefheeft als deze schrijver.

Dit eenvoudig en pretentielooze boekje, dat waarlijk niet alleen voor *jonge* vrienden geschikt is, moge een ruime verspreiding ten deel vallen.

HOOYMAN (J. H.) VOOR ALLEN DOOR ALLEN. Meditaties over het Lijden des Heeren. Dekker en van de Vegt en J. W. van Leeuwen, Utrecht-Nijmegen, 1933.

Een band door alle deelen is blijkbaar de nagestreefde bedoeling; de titel geeft die bindende gedachte; het binden zelf doet wat geforceerd aan, m.a.w.: de hoofdgedachte vloeit niet vrij uit in de afzonderlijke deelen, ze wordt er hier wat ingeperst. De verdiensten van dit boek ligt in de moraliseerende kracht; de toepassing wordt met veel klem den lezer (a fortiori den hoorder) ingedreven. „Meditaties” heeft de ondertitel; „Preeken” zou beter den inhoud weergeven. Preeken van een nogal breede theatraliteit met af en toe een dikke woordkeus; „Grooten Worstelaar” noemen we niet graag den lijdenden Christus, en „zoo had Christus hen gescholden” doet bepaald stuitend aan.

PALMEN (P. Salvator) FIGUREN UIT HET LIJDENSDRAMA. f 2.90 en f 3.90. Brand, Hilversum, 1932.

Een prachtig boek over het lijden! Waarom? Omdat hierin benaderd wordt het volmaakte van die wondermooie maar helaas zoo zeldzaam verwerkelijkte juiste verhouding tusschen de twee factoren die een lijdensmeditatie samenstellen: het Evangelie en een mediteerende geest. Het Evangelie; niet een groep hier of daar erin, die een dragelijke toepassing waarborgt, maar het Evangelie in zijn geheel. Welke plaats uit het Evangelie blijft in deze meditaties onvermeld? Zeker zeer weinige! Maar die volheid van het Evangelie weet de schrijver (wat zal hem dat uren van contemplatie gekost hebben) zoo juist, zoo treffend, zoo nieuw te rangschikken dat men dankbaar de bekentenis uitzegt: „zóó kende ik het Evangelie nog niet”. Een geest; niet een memorie die zich uit in de traditioneele gedachten, maar men voelt zich als opgenomen in een geestelijk vermogen dat rustig en eerbiedig binnentreedt en doordringt in de diepere wereld die ligt onder het geïnspireerde woord van God. Een mediteerende geest; geen opportunistische delver die na een plons weer plots opduikt om zijn incidenteele vondsten van eigen commentaar te voorzien; maar een geest die voor een tijd vaarwel zegt aan het uiterlijke, zich overgeeft aan het stille contact met den Geest van God, als levend en werkend in de schriftwoorden, en naar die stilte menschen-geesten uitnodigt met de fluistering: komt en proeft wat al schoonheid het Evangelie u te openbaren heeft.

FRANS (Wijnand) CALEIDOSCOOP. (214) f 2.— en f 2.90. Boekhandel en Drukk. v. h. Firma A. J. Bronswijk, Oostburg, 1932.

Een caleidoscoop met in hoofdzaak matglaasjes, in plaats van met zuivere spiegels en helder gekleurde glasfiguurtjes is niet bijzonder interessant; en daarom treft dit product van het bundelisme eenzelfde lot: men kan er niet veel mee doen. Het is een bundel, het is een reeks opstellen over allerlei dingen, zeer zeker; maar het is geen boek.

De schrijver bezweert ons bij herhaling, dat hij, — over het een of ander of over Rilke bijvoorbeeld, — heusch geen ernstige kritieken wil schrijven. Hij wil alleen maar even meedeelen, wat hem er eigenlijk van dunkt. Maar dat is niet persoonlijk, niet belangwekkend: het is één van de zinnen, die in even zooveel hoofden steken.

Iemand als Chesterton weet ons zelfs te boeien over dingen, waarvan hij niet bijzonder veel verstand heeft en het oordeel van een analfabeet over nieuwe spelling is op z'n minst grappig. We luisteren er, desnoods maar even, naar. Doch het doorsneë-oordeel van een groep sociëteits-heeren over boeken en vraagstukken is niet boeiend en bestendig genoeg, om in deze drukke tijden aandacht te mogen opeischen.

Het is ongeveer alleen de muziekkunst, die in een van deze opstellen niet wordt behandeld. Al de andere kunsten vonden wèl de aandacht van den auteur en van deze is die van het reizen hem blijkbaar het meest vlot van de hand gegaan, al is het opstel over Limburg veel te oppervlakkig. Het verschilt in dat opzicht hemelsbreed van de schetsen over buitenlandsche reizen, steden en streken, waarvan er sommige werkelijk heel aardig zijn. De enkele woorden, gebruikt om het Vogezenlandschap te schetsen, bijvoorbeeld, zijn bijzonder goed.

Maar tegenover de romankunst, de danskunst en de beeldende kunsten neemt de auteur een zóó vaag standpunt in, dat wij niet zouden weten, wie er iets aan heeft.

Wij gelooven niettemin aan des schrijvers eerlijke bewondering. Hij is gewis zeer belezen; en dat hij het werk van een René Schickele naar waarde weet te schatten pleit voor zijn frischeheid van appreciatie-vermogen. De kwistige aanbevelingen van verschillende boeken zouden overigens evenwel naar onze eigen beginselen gecorrigeerd dienen te worden.

Sympathiek is ook, dat de schrijver in de bres springt voor miskende genieën, zooals de administrateur van den Haagschen kunstkring, die, als wij den schrijver goed begrijpen, iemand als Strindberg of Schiller moet zijn; en dan is er nog Jan Ubink, die Hoofd eener Lagere school is en door andere kunstenaars erg wordt geplaagd en die allerlei romans en tooneelstukken heeft geschreven en in een van die tooneelstukken blijk heeft gegeven iets van Hanns Heinz Ewers (!) geleerd te hebben. — Hoe een opvoeder der jeugd van dezen alruinen-held iets kan leeren is vreemd. — Maar hoe men dit caleidoscoop ook wentelt, men leert er niets uit van Dr. Wijnand Frans. Zelfs zijn naieve gedachten over het Mooie van den oorlog bijv., naar aanleiding van Remarque's werk, vermogen ons niet te ontroeren.

Het ontbreekt in deze opstellen, die overigens van een intellectueelen geest getuigen, aan levendigheid en overtuigingskracht; of liever: de schrijver beschikt misschien wèl over overtuigingskracht, doch heeft niets, waarvan hij ons kan overtuigen.

J. H. P. J.

WEET UW WEG. (260) f 0.75. Sleutelbosbochure I. Sleutelbossecretariaat, Den Haag.

De Sleutelbos, een vriendschapsverbond van vrouwelijke afgestudeerden, opent met deze belangwekkende brochure haar serie en deze „wegwijzing" lijkt ons een gerechtvaardigd begin. In rustige, klare taal geschreven, wordt de positie van de ongehuwde, zelfstandige vrouw belicht en is dit tegelijk een belijdenis en een verwijt. 'n Fiere belijdenis: „Wij Katholieken weten dat de bestemming van „de"

vrouw, niet de bestemming van iedere vrouw is. Wij weten, — door ervaring van eeuwen — dat vrouwen ook zonder huwelijk en moederschap gelukkig kunnen worden." 'n Verwijt ook: „Men heeft dat tot nu toe weinig begrepen. De beteekenis van de ongehuwde vrouw werd slechts in haar werk, niet in haar zelf gezocht. Men meende „dat God vergat haar een roeping te geven” — en — waardeerde en behandelde haar dien overeenkomstig. Daarom is dit betoog gericht tot allen, tot de jonge vrouwen, tot ouders en opvoeders en tot ieder, wie levens-taak en levensweg van de vrouw ter harte gaat.

MALHERBE (F. E. J.) HUMOR IN DIE ALGEMEEN EN SY UTING IN DIE AFRIKAANSE LETTERKUNDE. (333) 2e herziene en vermeerderde druk. Swets en Zeitlinger, A'dam.

In het laatste November-nummer van Boekenschouw verwezen wij naar de beoordeeling van Dr. Knippenberg over deze dissertatie welke voor het godsdienstig beschouwend gedeelte niet gunstig kan worden genoemd. In een vroegere jaargang van Boekenschouw nl. 18e jrg. blz. 163 werd dit boek door Mej. L. Diepenbrock nog uitvoeriger besproken en in veel gunstiger zin. Bij deze nieuwe uitgave zijn de voor Katholieken storende passages omgewerkt en lijkt ons dus een verwijzing naar de studie van Mej. L. Diepenbrock gewenschter.

VERDERE UITGAVEN: Bij Boosten en Stols te Maastricht verscheen: „*Jeanne d'Arc*” door André Schillings, een bundeltje gedichten met verklarende intermezzo's in proza;

bij „De Kempen” te Tilburg een door Pater Maximilianus O. M. Cap. bezorgde vertaling van Calderon's „*De Aren van Ruth*” naar de bewerking van Richard von Kralik, een Bijbelsch-allegorisch spel;

bij „Het R. K. Jongensweeshuis” te Tilburg in de Opvoedkundige Brochurenreeks „*Rekenmethodiek en Moderne Psychologie*” door Govert Grazer;

bij H. J. Bruning, Amsterdam (Z.) „*Onze Priesters*” door Henri Bruning, een boekje met behartenswaardige waarheden, dat in de hand van priesters goed kan doen, in leekenhanden dubieuze effecten kan hebben.

BOEKENSCHOUW:

ELZER-COURTS (Margarethe) NOODLOTSUREN. (215) f 1.90 en f 2.50. Ned. bew. A. Vuerhard-Berkhout. Zuid-Holl. Boek- en Handelsdrukkerij, Den Haag.

Weer een roman van de firma Courths-Mahler en dochters. Volwassenen.

AYRES (Ruby M.) EEN ONGEWENSCHTE ECHTGENOOT. (290) f 2.15 en f 2.90. Vertaald door Th. J. J. Bosloper. Kruseman, Den Haag.

De aandoenlijke trouw van een jong onervaren meisje aan een liefde voor een verloofde, die een echte deugniet is, vormt het hoofdbestanddeel van dit roman-tje dat niet slecht en goed, maar in hooge mate onbeduidend is. Volwassenen die er tijd voor hebben, kunnen het lezen.

BAILLEY REYNOLDS (Mrs.) HAAR BEVRIJDING. (253) f 2.15 en f 2.90. Vertaald door H. Harting. Kruseman, Den Haag.

Alweer een boek vol drakerige romantiek. De heldin is „de rijke erfgename”, die in handen van schurken valt, maar die schurken een zekere macht over zich gegeven heeft, doordat zij de stomiteit begaat, niets meer of minder dan een bom Frankrijk binnen te smokkelen buiten haar weten. De ridderlijke figuur die opduikt om haar van haar belagers te redden, heeft het in dit geval hard te verantwoorden. Amusementslectuur voor ouderen.

Varia

I *Een ontsporing*. Wouter Lutkie, die de ziel is van *Aristo-*, een maandschrift dat met talent zijn zeer bijzondere gezichtspunten verdedigt, heeft als antwoord op eenige aanvallen in *De Gemeenschap* een artikel in het eerste tijdschrift geplaatst, waarin wij Wouter Lutkie niet terugkennen. Een tegenaanval zijnerzijds was volkomen gerechtvaardigd. Maar er zijn ongeschreven wetten van noblesse en magnanimité, die hij in dezen al te venijnigen uitval uit het oog verloor. Een vorm te kiezen, waarin men voor ieder ingewijde over een ongenoemde, maar duidelijk bedoelde allerlei grievends en persoonlijk kan zeggen, is verre van magnaniem. In het gegeven geval hoeft de ongenoemde er zich echter niet veel van aan te trekken. Iedereen weet dat hij allermint aan de caricatuur van Wouter Lutkie beantwoordt. Wij meenen dat het stukje op een duister moment aan Lutkie's pen ontglipt is, en verwachten beter van iemand die op zeer persoonlijke wijze strijdt voor de vernieuwing in Christus.

II *Eerherstel*. Van het hoofdbestuur van den „Nationalen Bond van Verplegenden” ontvingen wij het volgende schrijven:

„In het nummer van 15 Januari 1933 van „Boekenschouw” komt een bespreking voor van het laatste boek van Mevr. v. Wijhesmeding „Naakte Waarheid”, en daarin werd tot onze groote verbazing en verontwaardiging o.m. gezegd:

„Het is een boek, dat winkelmeisjes en verpleegsters en hun mannelijke paretles druk aan elkaar uitleenen”....

Afgezien van de redenen, die recensent er toe brachten, verpleegsters op één lijn te stellen met winkelmeisjes, komt het Hoofdbestuur van den Nationalen Bond van Verplegenden met klem op tegen de beleedigende en minderwaardige beschuldiging, vervat in bovengenoemde aanhaling.

Onder alle klassen, standen en beroepen zijn menschen te vinden, die gaarne in de modder wroeten, doch er bestaat geen enkele reden om hier op een dergelijke wijze te generaliseeren en te insinueeren.

Wij verwachten derhalve, dat in een volgend nummer van „Boekenschouw” de aangehaalde woorden zullen worden herroepen.”

Inzooover wij bovengenoemde klasse van menschen werkelijk onrecht hebben aangedaan, willen wij dit gaarne herroepen.

III *George Moore*. Bijna tachtig jaar oud is onlangs de romancier, tooneelschrijver en kunstcriticus George Moore overleden. Hij is een der talrijke Ieren geweest, die gewoonlijk levend buiten Ierland en dus het contact met zijn atmosfeer missend, in hun werken zooal niet anti-Iersch, dan toch on-Iersch zijn. Het is altijd het speciale noodlot geweest van Ierland-vóór-de-vrijmaking, dat het zijn intellectueelen en kunstenaars geen waardige plaats binnen zijn stranden kon inruimen, zoodat zij gedwongen werden naar het buitenland te trekken. Met het boven aangeduide fatale gevolg.

Geboren uit een Katholieke familie in het graafschap Mayo in 1853, vertrok Moore als jonge man naar Londen en Parijs. Het verblijf in Frankrijk vooral is

van beslissenden invloed op zijn vorming geweest. Hij was nooit zeer vast in zijn overtuigingen, hij was een aestheet, die er makkelijk toe overging de heersche kunstopvattingen te huldigen. Aanvankelijk ging zijn belangstelling meer uit naar muziek en schilderkunst; in zijn „Modern Painting 1893” gaf hij blikken een goed kunstcriticus te zijn. In Parijs kwam hij onder invloed van Zola, en de vertaling, die hij in 1885 van diens „Pot-bouille” bezorgde, gaf duidelijk de wendingen aan, welke zijn artistieke en litteraire sympathieën hadden genomen. Zijn naturalistischen zin had hij trouwens reeds gedemonstreerd in zijn twee jaar eerder verschenen roman „A Modern Lover”, gevolgd door „A Mummer's Wife”. Evenals „A Drama in Muslin” en „Esther Waters” zijn het in Zola'schen stijl geschreven werken: gedocumenteerde, naturalistische romans. Maar de aestheet in Moore verloochende zich niet: Zola's zin voor het geweldige, bruut-hartstochtelijke kon hij niet benaderen, zijn fijne kunstzin schrok er instinctmatig voor terug de levenstragedies tot in haar duisterste, afschrikwekkendste diepten te volgen. Behalve wellicht in „A Mummer's Wife”, dat als documentatie boven de andere romans uitstijgt, en een meesterwerk is van observatie en karakteruitbeelding. In „A Modern Lover” is een door vrouwen geliefde schilder de hoofdfiguur: „A Drama in Muslin” speelt in de hogere kringen van Dublin; in „Esther Waters”, de roman van een dienstbode, heeft Moore o.a. zijn kennis van de paardensport en het wedrenwezen verwerkt.

GEORGE MOORE

Het is niet te verwonderen dat het brute naturalisme van Zola den grilligen George Moore niet blijvend bekoren kon. Zijn twee volgende romans toonen dat de invloed van Flaubert, maar vooral die van Henry James begint te overheerschen. „Evelyn Innes” (1898) is fijner van toon dan de vorige werken; in dit boek, en het daarbij aansluitende „Sister Teresa”, de geschiedenis van een zangeres die zich later in een klooster terugtrekt, had de auteur ook ruimschoots gelegenheid beschouwingen over muziek en kunst in het algemeen ten beste te geven, zonder dat hij daarbij het verhaal zelf afbreuk deed. Nog vallen uit deze periode van zijn leven de eerder verschenen dichtbundels „Flowers of Passion” en „Pagan Poems” te vermelden.

Tegen het einde der 19e eeuw ontwikkelde de werkzaamheid van George Moore zich vrij plotseling in een voor dezen kunstenaar verrassende richting. Hij scheen zich opeens te herinneren dat hij Ier was, en sloot zich aan bij de Irish Movement. Achteraf bezien is Moore's rol in deze beweging weinig loffelijk geweest. Mogelijk heeft hij den eigenlijken diepen zin der Iersche Herleving niet verstaan. Voor hem moet het hoofdzakelijk een sensatie geweest zijn dat aan het idealisme van een nieuwe beweging artistieke vorm gegeven werd, dat litteraire uitdrukking gegeven werd aan een herlevende taal. Reeds zijn eerste opmerking tot Edward Martyn, met wien hij in 1894 kennis maakte, teekent Moore. Op Martyn's opmerking: „I wish I knew enough Irish to write my plays in Irish”, antwoordde Moore: „I thought nobody did anything in Irish except bring turf from the bog and say prayers.”

Het was in den tijd dat Yeats, George Russell en Martyn in volle werkzaam-

heid waren, en spoedig zou de figuur van Synge op den voorgrond treden. In 1899 bezochten Yeats en Martyn den auteur en wisten hem te interesseeren voor het plan van een „Irish Literary Theatre” in Dublin en hem te bewegen naar Ierland te komen. Daar maakte hij kennis met de andere leidende figuren. „The Englishman that was in me”, verklaarde Moore, „had been overtaken and captured by the Irishman”. Hij leverde een bijdrage aan „Ideals in Ireland”; samen met Yeats schreef hij voor het Iersche theater „Diarmuid and Grania”, en allèen „The Bending of the Bough”.

Lang heeft het enthousiasme van Moore niet geduurd, waarbij komt dat hij door zijn openlijken geloofsafval in 1903 de sympathieën verspeelde van een groot deel zijner landgenooten. In de trilogie „Hail and Farewell” bestaande uit de romans „Ave”, „Salve” en „Vale” heeft hij zijn desillusies en zijn verloren geloof in de Iersche Renaissance vastgelegd. Later schreef hij nog een roman uit den eerste-christenentijd, „The Brook Kerith”, „Heloise and Abélard” en „In Single Strictness”.

IV Pater Elpidius Bruna schrijft in de Nieuwe Eeuw van 23 Febr. een aardig vervolg op de Fioretti:

„Vader Franciscus kreeg eens twee opgeschoten jongens bij zich op bezoek, die in de orde wilden treden. De heilige scheen juist gebrek te hebben aan een goeden tuinman en hij gaf beiden jongens een dozijn koolplantjes om in den grond te zetten.

De patriarch der armen, die niet alleen een goed metselaar was, maar ook een verstandig hovenier — zooals blijken zal — deed voor, hoe het moest gebeuren. Hij zette een plantje met den kop in den grond en de wortels in de lucht. De twee uit de kluiten gegroeide jongelingen stonden dat af te kijken en gingen daarna zwijgend aan 't werk. De een — laten we hem Klaas noemen — zette de plantjes in den grond met den kop naar beneden en met de wortels omhoog. De ander — we zullen hem Piet doopen — zette ze volgens de beproefde klassieke methode met de wortels in den grond, netjes op een rijtje.

Toen zei Franciscus: „Die Klaas, dat wordt een goed minderbroeder, maar Piet, die zal 't wel niet uithouden in de orde.”

Klaas kwam echter met het „Boeren en Tuindersblad” aandragen en las den H. Vader een artikel voor over het goed en economisch planten van boerenkool. Hij maakte zelfs school en de pientersten onder zijn volgelingen schreven samen een mooi-uitgegeven brochure ter verdediging van de normale plantmethode.

Maar Vader Franciscus glimlachte eens en zweeg.

Een anderen keer was de volmaakt Evangelische man eens op bezoek bij een pastoor, die een braaf man was en op zijn tijd van een goed glas wijn hield. Toevallig kwam er dien avond een vrachtauto met nieuwen voorraad aan. Op de kisten stond: Boeken voor de Universiteitsbibliotheek te Oxford. Maar het was erg jammer, dat bij het afladen een der kisten te hard op de keien neerkwam. De knecht riep tegen den chauffeur: „Een van de boeken is lek!” Maar wat deed Vader Franciscus? Hij richtte geen tijdschrift op. Hij zond geen ingezonden stuk naar de voornaamste katholieke bladen. Hij schreef geen artikel in De Gemeenschap, noch in Roeping, noch in de Dijk. Hij hield niet een preek over de huichelarij en de witgepleisterde graven in onze katholieke samenleving. Maar hij werd eenige dagen later ziek. De dokter, erbij geroepen, zei, dat hij een leelijke kou op de maag had en daarom een konijnenvelletje binnen in zijn pij moest laten naaien.

Wat dan ook gebeurde. „Maar”, zei hij tegen den kleermaker, „doe er ook een konijnenvelletje boven op, dat de menschen goed kunnen zien, dat die arme schobbejak van een Franciscus zich zelf totaal aan 't verwennen is.”

Jeugdboeken

BURGER (Will C.) HET VERZONKEN WERELDDDEEL. (206) f 2.25 en f 2.90. L. J. Veen, A'dam.

Een dosis atheïsme, daarbij wat materialisme, een spiritistische inslag, een klein scheutje zuiver antiek paganisme, dit alles sterk humanitair gekruid, resultaat: verstandsverbijstering bij den lezer, terwijl de helden van het verhaal zich op het oerwoud Atlantis amuseeren.

HILST (M. v. d.) EEN JAAR VAN HUIS. (176) f 1.70 en f 1.90. E. J. Bosch Jbzn., A'dam.

BREEVOORT (Joh.) COSMO DE GENERAAL. (184) f 1.70 en f 1.90. E. J. Bosch Jbzn., A'dam.

Wij hebben tegen deze beide, voor jongens tot plus minus 12 jaar bedoelde, geloovig protestantsche verhalen in verscherpte mate het bezwaar, dat ook tegen sommige katholieke boeken geldt: de godsdienst en de ethica worden er à tort et à travers ingesleept. Verliest het eerste boek daardoor aan waarde, het tweede wordt voor katholieke jongens totaal ongeschikt.

ZWEGERS (B. V.) GLOBETROTTER IN AMERIKA. (194) f 1.75 en f 2.50. L. C. G. Malmberg, Den Bosch.

Wanneer op blz. 23 de nogal tijdroovende kennismaking met Dr. Globetrotter gemaakt is, ontpopt hij zich als een causeur, in wiens avonturen jongens tot 13, 14 jaar wel belang zullen stellen. Goed.

BLANKENBERG (Tom) HET SPOOKT AAN BOORD. (192) f 1.75 en f 2.50. L. C. G. Malmberg, Den Bosch.

Wat er al aan de verdwijning van een eekhoorn vast kan zitten! Zeer aanbevolen voor jongens van 10 tot plus minus 14 jaar.

MAIRE (Elie) GUY DE FONTGALLAND. (67) Desclee de Brouwer et Cie., Parijs.

Het bewonderenswaardige leven van deze kleine heilige voor kinderen verteld met aantrekkelijke plaatjes.

OOM GUUS. WONDERE VERTELSELS. (103) f 1.50. Met prentjes van Jupp Thumann. De Steenuil, A'dam.

Een zestal leuke vertelsels, die allen aan het sprookjesachtige grenzen en bij de kleintjes zeker in de smaak zullen vallen. Geschikt voor 6-10 jaar.

DOORN (Willem van) DE TWEE SAFARI'S. (384) f 2.25 en f 2.90. Een boek van avonturen in Oost-Afrika. Arbeiderspers, A'dam.

Zooals de schrijver in het voorbericht zegt zijn de avonturen door deze twee Safari's beleefd, echt. Die avonturen zijn dan ook geweldige en hier en daar schier onoverkomelijk. Ook deze expedities hebben hoog tol te betalen, maar de kranige deelnemers laten zich niet ontmoedigen bij het ontmoeten van leeuwen, olifanten of wilde volksstammen. Daar er nog velen zijn die met graagte Jules Verne, lezen, behoeft de schrijver niet bang te zijn. Zijn boek zal voor velen, ook voor grotere jongens, boeiende lectuur zijn.

LUBER (Jet) DE ZEEDISTELS. (237) f 2.— en f 2.90. Geïllustreerd door Lies Hendriks. Van Holkema en Warendorf, A'dam.

Het in dagboek geschreven verhaal van de vakantie aan zee van een vrijgevochten huishoudentje, waarvan de Moeder dood is en de vader, die professor is, in de stad blijft. Een weinig flirt, bergeen echter binnen de perken blijft; overigens een vlot, maar vrij oppervlakkig boek voor meisjes van een jaar of 17.

ROGGEVEEN (Leonard) ONZE VROOLIJKE ZESDE KLAS. (191) f 1.— en f 1.50. Platen van Willem Backer. Van Goor Zonen, Den Haag.

Dat is met recht een vroolijke, maar dan ook een buitengewoon goede „zesde klas”. De verhouding meester en kinderen is een prettige ongedwongene en op het eind van het schooljaar valt het blijkbaar alle leerlingen hard voor goed afscheid te nemen. Bijna ideaal zou men zeggen! Geschikt voor jongens en meisjes van 14-17 jaar.

MUSAPH-BLIJDENSTEIN (Minny) WAT DE WIND VERTELDE. Met illustraties van Netty Heijligers. (180) Ned. Keurboekerij, A'dam.

Wandelen in de frissche wind kan heerlijk zijn voor jong en oud, maar als onze kinderen wisten, dat de wind zulke aardige sprookjes vertellen kan, als in dit boek staan, zouden zij het nog liever doen. Aardig en pittig zijn de illustraties.

BLANKENBERG (Tom) HET SPOOKT AAN BOORD. (192) f 1.75 en f 2.50. Stempel Roomsche Keurraad. Geillustreerd door P. van Geldorp. Malmberg, Den Bosch.

Een dol gezellig jongensboek van de goede soort.

WOLFFENBUTTEL- VAN ROOYEN (H.) NIEUWE VERHALEN UIT SPROOKJESLAND. (112) f 1.75 en f 2.50. Geillustreerd door F. Raaymakers. Malmberg, Den Bosch.

Een nieuw sprookjesboek waar Moeder uit vertellen kan is altijd welkom! Gaarne aanbevolen.

ZELLER (Renee) KERSTMIS. (101 f 1.— Naar het Fransch bewerkt door Anton van de Velde. Prentjes van J. le Chevalier. Brand, Hilversum.

Het was een goede gedachte dit mooie boekje te vertalen. Het fijne en teere verhaal van Klaremetje, die met de Kerstmis van kostschool naar huis komt en van haar Heerroom het Kerstverhaal hoort vertellen. Een bijzonder boekje. Aanbevolen.

CRAMER (Rie) MIJN LIEFSTE VERSJES. (112) f 1.50. Met zeer vele platen van de schrijfster. Van Goor Zonen, Den Haag.

Een boekje vol leuke plaatjes en versjes, waarmede de allerkleinsten zich zeker kunnen vermaken.

MATTHEUS (Peter) 4 JONGENS HELPEN ELKANDER. (92) f 1.— en f 1.50. Met platen en omslagteekening van Hans Borrebach. Van Goor Zonen, Den Haag.

Om een ziek zusje van een hunner kameraden naar buiten te helpen gaan, moeten deze flinke jongens ieder voor zich werk zoeken en weten op die manier een ruime spaarpot te maken. Zeer geschikt en aanbevolen.

HEINRICH (D. F.) CHARLIE CHAPLIN OP DE INBREKERSJACHT. (96) f 1.— en f 1.50. Van Goor Zonen, Den Haag.

Van een stel jongens heeft één een filmtoestel van zijn vader gekregen. Ze bereiken daarmede een groot succes en de arme jongen die voor Chaplin speelt wordt door de echte Charlie ontdekt en gaat met hem mee naar Hollywood. Aanbevolen.

DOLORES (M.) KINDEREN UIT HET LAND DER ZON. (139) f 1.50 en f 2.25. Stempel Roomsche Keurraad. Geillustreerd door Rob. Graafland. Malmberg, Den Bosch.

Die kinderen uit het land der zon zijn Javaantjes. Het verhaal speelt in de Missie en is goede lectuur voor jongens en meisjes van een jaar of 10.

Boekenschouw

waarin opgenomen: „Boekzaal der Geheele Wereld”

Met den nieuwen Jaargang, die met Mei a.s. begint, zullen als vaste medewerkers aan dit tijdschrift verbonden zijn o.a.: Dr. P. de Bruin S.J., Anton van Duinkerken, Dr. B. M. Boerebach, Bernard Verhoeven, Jos Panhuysen, Dr. H. van de Mark, K. J. Derks S.J., Ir. L. J. M. Feber, Dr. N. Perquin S.J., F. A. Brunklaus, Ad. Sassen, W. Hertogh S.J., Ellen Russe, Dr. Gustav Schönle, Th. Schlichting, P. van der Valk, Han Jonkers, Dr. Raph. Kreemers, Teo de Witte, P. W. Assmann, Anton Reichling S.J., Dr. Jos. Daniëls S.J., Dr. Jos. Terheerdt, J. H. P. Jacobs.

Een en ander over het Symbolisme

door J. v. H.

Wie een studie van het Fransche Symbolisme wil maken, zal spoedig ontdekken in een labyrinth te dwalen, waar de paden misleidend door elkaar slingeren. Wie en wat vormen eigenlijk het Symbolisme?

Is niet het wezen der poëzie symbolisme en zouden niet alle dichterscholen zich symbolisten kunnen noemen? Zijn de waarneembare verschijnselen, de dingen der werkelijkheid niet alle symbolen, teekenen van het „andere”, het hoogere, van een opperste schoonheid en werkelijkheid, zijn zij niet de schaduw Gods die ons Zijn gedaante in lagere vormen projecteeren? Is niet het wezen der dingen symbool te zijn van wat in zich ongrijpbaar en onbereikbaar is? „Thans zien wij als in een wazigen spiegel, dan echter van aanschijn tot aanschijn”, zegt Paulus en initieert hiermede het ware symbolisme.

Het Symbolisme, zou men meenen, heeft de poëzie in het hart gegrepen en haar wezenheid onthuld. Maar het merkwaardige is dat de symbolisten zich aanvankelijk ook „Décadents” lieten noemen, een naam die onmiddellijk wantrouwen wekt. Symbolisme is een vloeibaar begrip, niet alleen in zijn abstracten zin maar ook in zijn historische verwerkelijking. De symbolisten-groep in engeren zin is niet zoo talrijk geweest en heeft geen dichters van groot formaat geteld, waardoor de afwijzende of geringschattende houding van sommigen tegenover deze kortstondige school (van Henri Clouard bijvoorbeeld in zijn uitstekend werkje „La Poésie française moderne”) verklaarbaar wordt. Anderzijds zijn de poëten die het Symbolisme hebben voorbereid, of onafhankelijk beoefend en uitgedragen in de wereld, van de allergrootsten uit de tweede helft der

negentiende eeuw. Ook de grooten der twintigste eeuw, Claudel en Valéry, zijn voortgekomen uit het Symbolisme, alsmede de surréalisten; en de meeste anderen groeten het met eerbied.

Bijna zoo veelvormig als de Romantiek is ook het Symbolisme en even tegenstrijdig als de uitspraken over de eerste zijn de oordeelen over het laatste. Is het Symbolisme niet een verfijnde, gezuiverde, hernieuwde Romantiek? Is heel de poëzie vanaf achttienhonderd geen Romantiek en is de zielestructuur aller dichters sinds dien tijd niet romantisch tot in onze dagen toe? De markantste trek der menschenziel sedert de achttiende eeuw is haar „inquiétude métaphysique”, haar „mal d'infini”, haar „trouble divin” of hoe men het noemen wil; alle zijn het namen voor een onstilbaar heimwee naar het verloren paradijs, voor het rusteloos verlangen naar een Koninkrijk Gods. In de tweede helft der vorige eeuw heeft zich deze onrust van den geest nergens zoo intens, zoo expressief en vormenrijk geopenbaard als in de Fransche hoofdstad, waar allerlei kunstenaars, dichters, schilders en musici elkaar ontmoetten of althans ademden in de sfeer, die een hevig geestesleven daar geschapen had. In die jaren is Parijs wel het machtigste centrum geweest, vanwaar de nieuwe kunststromingen naar het buitenland uitgolfden: Parijs was onbetwist de hoofdstad van Europa.

Romankenners denken hier onwillekeurig aan het Naturalisme dat vanuit Frankrijk de wereld veroverde, toen ditzelfde Naturalisme daar reeds te sterven lag. Doch er hebben zich andere niet minder sterke invloeden van Parijs uit over Europa verspreid, niet zoo waarneembaar en in 't oog vallend, omdat ze tot weinigen beperkt bleven en aetherischer van structuur waren dan de naturalistische. Dit Naturalisme kon in een land van zoo vergeestelijkte cultuur als Frankrijk met zijn onverwoestbaar spiritualisme zich onmogelijk langen tijd staande houden. Het bleef trouwens tot het proza beperkt, zooals het Symbolisme ongeveer tot de poëzie.

Het Fransche Spiritualisme!

Is het onhoudbaar subjectivisme te meenen, dat geen vers zoo zuiver ziel is als het Fransche? Het beste der Fransche poëzie is een loutere emanatie van den ontroerden geest, het is de onstoffelijkste, de meest aetherische poëzie die er bestaat. Het Fransche gevoel en de Fransche verbeelding kenmerken zich door deze vergeestelijking, door een aetherische vervluchting en verijling, die men elders niet in die mate vindt. Als gevolg dier ontstoffelijking, waarvan Pascal wellicht het zuiverste model levert, bezit de Fransche poëzie een zekere soberheid, die overmatige soberheid, magerheid kan worden op minder goede momenten, of die ontstaat uit de neiging tot het abstracte, onzinnelijke. Het tegenovergestelde gevaar, het vervallen tot pathos en rethorica dreigt bij zulk een verfijnde versgevoeligheid onmiddellijk: hoe scherper en verfijnder de tastzin is voor het vers, hoe lichter het woord als dissonant gevoeld wordt. En dit alles on-

danks het feit, dat geen prosodie, geen rythme- of maatschema armer en gebondener, onhandelbaarder en onveranderlijker is dan de Fransche.

Doch geen vers lijkt mij zoo ademteer, zoo vluchtig, zoo substantieeloos, zoo louter vergeestelijkt gevoel, louter ziel als het Fransche vers. Het staat daar bijna stofloos, onlichamelijk, enkel symbool en rythme geworden ziels-emanatie, verzielde en vergeeste klank. Het goede Fransche vers is het zuivere symbolisme. Om zich hiervan te overtuigen leze men in een of andere uitgebreider anthologie Villon's „Dame du ciel, régente terriene", Ronsard's „Ma douce jeunesse est passée", Musset's „Nuit de Mai", Lamartine's „Lac", de muziek geworden zieleklachten van Verlaine, Rimbaud's „Par les soirs bleus d'été" en Baudelaire's „Harmonie du Soir", dat hier volgt.

ARTHUR RIMBAUD

Voici venir les temps où, vibrant sur sa tige
Chaque fleur s'évapore ainsi qu'un encensoir;
Les sons et les parfums tournent dans l'air du soir;
Valse mélancolique et langoureux vertige!

Chaque fleur s'évapore ainsi qu'un encensoir;
Le violon frémit comme un coeur qu'on afflige;
Valse mélancolique et langoureux vertige!
Le ciel est triste et beau comme un grand reposoir.

Le violon frémit comme un coeur qu'on afflige.
Un coeur tendre, qui hait le néant vaste et noir!
Le ciel est triste et beau comme un grand reposoir;
Le soleil s'est noyé dans son sang qui se fige....

Un coeur tendre, qui hait le néant vaste et noir,
D'un passé lumineux recueille tout vestige!
Le soleil s'est noyé dans son sang qui se fige....
Ton souvenir en moi luit comme un ostensorioir!

Men heeft naar het voorbeeld der schrijvers over deze school te onderscheiden tusschen symbolistische dichters en het Symbolisme. De grootste Franschen uit de tweede helft der eeuw waren allen symbolisten, de erfgenamen en voortzetters der romantici uit een vroegere periode. De eerste en merkwaardigste dezer is Charles Baudelaire geweest. Het onwerkelijk gedroom, het pathos, het zwelgen in gevoel, deze uitwassen der Fransche romantiek zijn bij hem overwonnen. Hij is wellicht de meest expressieve vertegenwoordiger der nieuwere litteratuur. Zijn werk is zwaar sensueel en voluptueus, het staat vol ergerlijke blasfemieën: hij was als mensch, voor wie enkel op zijn uiterlijk leven en niet op de innerlijke spanningen der ziel let, een débauché, een willoos zwakkeling, een nerveuze en gefolterde, het type van den onmaatschappelijken, uitgestooten poëet. En toch was heel zijn oeuvre

„..... cet ardent sanglot qui roule d'âge en âge
et vient mourir au bord de Votre éternité.”

Opentop artist, hartstochtelijk avonturier der schoonheid, dragend' in zijn van wellust vervolgde lichaam een zeldzame gevoeligheid voor het grandiooze, exotische, plechtige, majestueuze, begaafd met een door en door Franschen zin voor zuivere spiritualiteit, heeft deze ongewone mensch een groote beteekenis gehad voor de poëzie van later tijd. Deze gekwelde neurasthenicus, die verscheurd werd door een heftig dualisme, door zijn scherpe onrust naar het Goddelijke en zijn wezenlijke „slavernij des duivels”, staat als dichter aan den ingang van het Symbolisme.

„Soyez béni, mon Dieu, qui donnez la souffrance
Comme un divin remède à nos impuretés
Et comme la meilleure et la plus pure essence,
Qui prépare les forts aux saintes voluptés.

Je sais que vous gardez une place au poète,
Dans les rangs bienheureux des saintes Légions
Et que vous l'invitez à l'éternelle fête
Des Trônes, des Vertus, des Dominations.”

Baudelaire met Verlaine en Rimbaud zijn de groote symbolistische vernieuwers geweest, die de Fransche poëzie in dit tijdperk boven die der vorige Europeesche landen hebben uitgeheven en wier invloed nog altijd nawerkt in Europa. Verlaine is hoofdzakelijk, hoewel niet uitsluitend de dichter der „poésie pure”, der onbezorgde zangerigheid en musicaliteit, die het Symbolisme zijn program schonk in „Art poétique” — „Prends l'éloquence et tords-lui son cou!” — en in Rimbaud, dezen „Shakespeare enfant”, brak het geniale poëtische instinct uit als een overweldigend natuurverschijnsel. Naast dezen staat de mysterieuze en pretieuze figuur van Mal-

larmé, een allerkunstigst versificateur voor wie de poëzie een esoterische geheimleer was, slechts voor weinig uitverkorenen toegankelijk. De wezenlijkste symbolisten hebben niet tot de „école” behoord, die slechts kortstondig en uit een groepje mindere grootheden bestaan heeft en gevolgd is door een heirleger van dichters, die allen uit het breeder en wezenlijker Symbolisme zijn voortgekomen. De bekende Fransch schrijvende Vlamingen behooren hiertoe, die, een tijd lang bewonderd, spoedig op den achtergrond zijn geraakt. In 1890 werd de „Mercure de France” opgericht, die de erfenis der symbolisten overnam. Daar vonden de jonge aanhangers een toevlucht en tot nu toe heeft de „Mercure de France” vele dier symbolistische dichters uitgegeven.

Bij de „Mercure de France” verscheen ook — dit jaar nog — „La Cathédrale Symboliste” ¹⁾ van Antoine Orliac. De ondertitel „Délivrance du Rêve”, die ik met „Bevrijding in den Droom” meen te moeten vertalen, wijst in surrealistische richting. Dit eigenaardige boek, waarvan elke zin aphoristisch aandoet, lijdt door deze opeenhoping van aphoristische uitspraken aan een onverwinnelijke vaagheid van concept, aan een droomverwante onoverzichtelijkheid. Orliac is overtuigd van de „inquiétude métaphysique”: hij ziet den machtelozen strijd van den individueelen mensch tegen het eeuwige wereldrythme, hij voelt den druk van een onvermijdelijk determinisme op het persoonlijk menschenlot; de mensch wil zijn limiet overschrijden, koestert een ingeboren drang naar vereeuwiging in het buitentijdelijke, tracht in de kunst iets van zich zelf, van het beste in hem tot onbederfelijkheid te cristalliseeren of in den godsdienst zich in de Godheid zelf te bestendigen. Maar een weerbarstig noodlot verijdelt zijn edelste aspiraties. Een vaag pantheïsme ligt ten grondslag aan deze schemerende vizioenen van een wereldrythme, dat de mensch wanhopig te breken poogt. Aan de romantici, aan Delacroix, aan de Parnassiens, aan de „seigneurs du sonnet”, Balzac, de Nerval en Villiers de l’Isle-Adam, aan Baudelaire, Verlaine en Rimbaud illustreert Orliac zijn these van den vergeefschen titanenstrijd tegen de donkere wereldmachten. Hij schrijft zijn wat geforceerde vizies neer in een apocalyptischen stijl, zwaar, gedrapeerd, plechtig, gefronst, overdadig als de gezwollen titel „La Cathédrale Symboliste”. In het Symbolisme — „La synthèse du Symbolisme” sluit het boek — zou de onrust, de gekweldheid, de droombenauwing, de eeuwige innerlijke tweestrijd der vroegere en latere romantici overwonnen zijn door de bewuste aanvaarding van en de intrede in den droom. „Ainsi dégagé de l’emprise de la raison cartésienne, hors de toute construction philosophique, le Rêve exalté par les Romantiques, angélicisé par Balzac, poétisé par Gérard de Nerval,

¹⁾ *Antoine Orliac. La Cathédrale Symboliste. Délivrance du Rêve. Paris. Mercure de France. Paris. 1933. 15 frs.*

romancé par Verlaine, violenté par le délire prophétique de Rimbaud, intellectualisé par Baudelaire et Mallarmé, s'avère désormais l'état de grâce du poète."

"Quant au Rêve, c'est le manteau enchanté que l'esprit du mal étend sous les pieds de Faust pour l'emporter au delà de l'existence banale et douloureuse."

Al deze fraaie en ingenieuze omschrijvingen, die het geheele boek kenmerken, bevrijden ons niet van den indruk dat Orliac schreef onder de obsessie van een vooropgezet schema: al het werk der negentiende-eeuwsche voorgangers moest culmineeren in het Symbolisme, la Cathédrale Symboliste; niet het wijdere, onschoolsche Symbolisme, maar het Symbolisme der talrijke nakomers, die trouwens in zeer verscheiden richtingen uiteengingen. Is de bewuste aanvaarding van den Droom, den poëtischen droom, werkelijk de uiteindelijke en samenvattende overwinning van het Symbolisme? Is deze droom niet „l'état de grâce" van de dichters aller tijden en is hij niet altijd en overal aanvaard als de vlucht uit een al te drukkend nabije werkelijkheid? Dante's „Comedia" is wel de grandiooste droom die er ooit gedroomd is.

De werkelijke wereld moge in de nieuwere tijden hoe langer hoe troostelooser en tot de vlucht noodender worden, zoodat de droom „le dernier subterfuge de l'homme nouveau" blijft, dichters hebben met de onmiddellijke realiteit wel zelden op goeden voet gestaan, en dit krachtens hun roeping. Maar over dergelijke ondefinieerbaarheden als het eigenlijke wezen van het Symbolisme, over den dichterlijken droom en de onrust van den geest valt eindeloos te discussieeren en zijn er onuitputtelijk vage boeken te schrijven.

BOEKENSCHOUW:

FRÖSCHEL (George) EEN GEHEEL ANDERE VROUW. (320) f 2.50 en f 2.25. Vertaald door Jo Koster. Bruna en Zn., Utrecht.

Een wonderlijke, onmogelijke geschiedenis. Een vrouw, ten gevolge van een vliegongeluk in een Hongaarsch hospitaal gebracht, is alleen te redden door een bloedtransfusie. Daartoe wordt een in het ziekenhuis verpleegde man gedwongen; niemand kent hem daar, maar het blijkt een schurk te zijn. Door overbrenging van zijn bloed verandert die vrouw geheel, haar echtgenoot en kind worden haar totaal onverschillig en in haar verder leven rust zij niet, voordat zij haar bloedgever gevonden heeft. Dergelijke waardelooze onzin blijft maar beter ongelezen.

CHIP. OP ZOEK NAAR GELUK. (217) Teekeningen van Jan Kraan. A. J. G. Strengbolt, A'dam.

Als we bij het „Finis" dit boek toeslaan, moeten we bekennen, dat we ons eenige uren met onzin hebben beziggehouden. Toch brengen de avonturen van Neef Chip bij zijn oude strenge tante wel eens een lach op het gezicht. De voorstelling van het Romeinsche Gladiatorenspel is kostelijk. Alles is in het belachelijke getrokken; rijpere lezers kunnen er zich hier en daar mee amuseeren. De smakelijke teekeningen stellen ons de helden van den vroolijken roman levendig voor oogen.

Amerikaansche Litteratuur

De Roman en de Vertelling

door JOS. PANHUYSSEN.

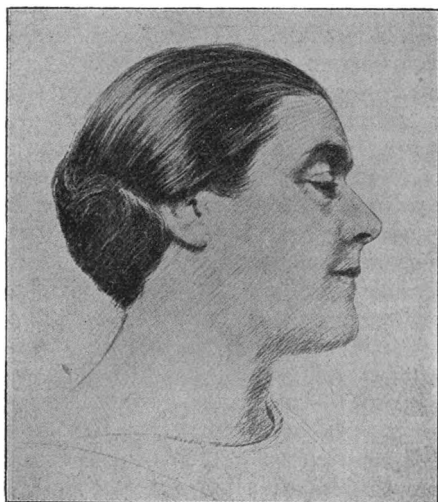
Ondanks enkele bedenkingen houd ik van de boeken van A. C. Ward over litteratuur, ook van dit nieuwe¹⁾. Als men hem leest hoort men zijn stem, hij spreekt over het werk, dat hij behandelt, hij zegt er zijn meening over, vaak zeer beknopt, maar men weet juist wat hij er over denkt, hij staat geen enkele bepaalde richting voor en hij is geen intellectuele snob, hij is een man met een critischen smaak en veel gezond verstand. En toch heb ik tegen zijn laatste publicatie een groot bezwaar. Deze is nu en dan een beetje al te systematisch en, als het er juist op aankomt, niet systematisch genoeg. De meeste overzichten van Amerikaansche litteratuur maken een vergissing, zij vergissen zich omtrent de beteekenis van Henry James in de Amerikaansche letteren. A. C. Ward betitelt het hoofdstuk, waarin hij het werk van Henry James behandelt, als „The Relapse”, de terugval dus, de terugval naar een vorige periode waarin van eigenlijke Amerikaansche litteratuur geen sprake was, omdat de auteurs zich, als in het geval Nathaniel Hawthorne, geheel naar de Engelsche traditie regelden. Door dezen titel alleen reeds geeft A. C. Ward blijk het zoo op den voorgrond tredend Amerikaansche karakter van het werk van Henry James niet geheel te hebben gezien. Zeker wanneer hij dit werk stelt naast de uitingen van Fenimore Cooper, Poe, Herman Melville, Walt Whitman, Mark Twain, Francis Bret Harte en enkele anderen, waarin een groeiend, een steeds geweldiger democratisch bewustzijn zich uitsprak, dan doet het wel zeer vreemd aan; verloren in dit gewoel, tusschen dit lachende, breede, juichende, al te gemoedelijke, soms triviale en brutale leven, is het van een haast ouderwetsche beheerschtetheit en gedomodeerde deftigheid. Maar zooals men kan lezen in een studie van Mc Greavy, met Amerika is het een eigenaardig geval. „Amerika is niet zoozeer een land, het is een massabetooging. En de uitsluitende eenheid, die het bezit, is een streven naar de ideeën, de cultuur, de beschaving van die Amerikanen, die niet naar de betooging gaan, de Nieuw-Engelanders. Whitman ging naar de betooging, Henry James niet, Vachel Lindsay ging, Maar Wallace Stevens blijft thuis, Sinclair Lewis gaat, maar Joseph Hergesheimer niet.”

Deze uitspraak, wat paradoxaal gesteld, is misschien een weinig overdreven en misschien een weinig onwaar, waar ze in de democraten een te groote neiging naar het Nieuw-Engeland-ideaal veronderstelt, maar zij laat niettemin duidelijk uitkomen dat men in het letterkundige leven van Amerika twee stroomingen kan onder-

¹⁾ A. C. Ward: *American Literature 1880-1930*. Methuen & Co. Ltd., Essex Street 36, W. C. London. 273 blz.

kennen, die soms geheel gescheiden zijn, soms op elkaar inwerken; de Amerikaansche litteratuur is niet, zooals maar te vaak beweerd wordt, uitsluitend democratisch, zij is ook Nieuw-Engelsch, aristocratisch dus in zekeren zin, en hiervan is het werk van Henry James een sprekend voorbeeld. Hij was zonder twijfel de groote bewonderaar van de Europeesche cultuur, maar juist daarom zag hij die ook als geen Europeaan deze ooit zag, meer geïdealiseerd en terzelfdertijd toch ook naïefer en oorspronkelijker, in zekere mate objectiever. Zijn aanschouwing van Engeland en Europa was een geheel andere dan die van zijn naar Engelsch model schrijvende voorgangers, en deze aanschouwing, deze Amerikaansche waardeering van het oude Europa en de oude Europeesche beschavingen van vroeger tijd tot de klassieke oudheid toe leeft ook op dezen dag nog in de Amerikaansche litteratuur; wie alleen de ontwikkeling der democratische litteratuur bemerkt en als de eenig ware erkent, zal of moet tenminste verwonderd staan voor werk als van Elinor Wylie, van Thornton Wilder, zelfs van Edith Wharton en in zekeren zin ook van James Branch Cabell. Elinor Wylie, in haar magnifieke hoogst kunstige marionnettengeschiedenissen weet de sfeer van oude Europeesche beschavingstijdperken zoo precies en origineel, zoo zonder de minste romantische franje weer te geven, als dat alleen maar mogelijk is uit een perspectief, Thornton Wilder heeft een soortgelijke uiterst artificieele vormgeving zelfs zoo ver gedreven, dat ze gevaarlijk dreigt te worden voor het levensbeginsel van zijn werk, Edith Wharton heeft zelfs in haar meest onmiddellijk reële werk, in „Ethan Frome”, het drama van natuur-menschen, iets gereserveeds en evenwichtigs, dat vreemd is aan meer democratisch werk, als „Lumox” bijvoorbeeld van Fannie Hurst, of de romans van Lewis, en hoewel in het werk van Cabell democratische factoren zijn te vinden, is het zonder het Nieuw-Engelsche element ondenkbaar: deze „schepper van een nieuwe mythologie” kent de Arthur-sagen en het oude Europa als weinig anderen. Het is deze diepgaande kennis van vroegere Europeesche litteraturen, die in hem en anderen opvalt, en meer bepaaldelijk de kennis van de klassieke, de Grieksche en de Latijnsche. Telkens weer treft men weerklanken van het oude Hellas en de vormgeving van zeer veel boeken uit deze bepaalde klasse van Amerikaansche, ook moderne Amerikaansche litteratuur heeft veel te danken aan het klassieke voorbeeld.

En deze klasse zelfs niet alleen. Nergens misschien, zelfs niet in de allerlaatste publicaties van de meest zakelijke richting, wordt het woelende, het verwarrende, het harde, neerdrukkende, maar ook tot hilariteit toe uitgelaten leven van de Amerikaansche democratie zoo veelzijdig en zoo precies weergegeven, ondanks de onmogelijkheid vaak van het verhaaltje zelf, als in de vertellingen van den grootsten Amerikaanschen verteller O’Henry, en toch valt bij dezen ras-Amerikaanschen humoristischen auteur de invloed der klassieken

FANNIE HURST

schepping van niet geringe beteekenis, vertoont onweersprekelijk een eigenschap, die de democratische roman tot voor kort in Amerika vertoonde, een eigenschap die de groote massa niet vreemd is: de sentimentaliteit. Sentimentaliteit schuilt in de meeste romans van Theodore Dreiser, in de pamfletten in romanvorm van Upton Sinclair, en ondanks hun cynisme, in de meeste boeken van Sherwood Anderson, men behoeft bijvoorbeeld slechts te denken aan „Dark Laughter”, misschien is ze zelfs niet geheel afwezig in de satyren van Sinclair Lewis. Met uitzondering van Upton Sinclair, die te zeer tendentieuze romans schrijft om werkelijk realistisch werk en zelfs om litterair werk te kunnen leveren, vinden we in de juistgenoemde auteurs de realisten van Amerika de voorbereiders van den modernen Amerikaanschen roman, die vooral democratisch en zakelijk,

op. Hij bezit het betrekkelijk zeldzame talent, dat Aristophanes bezat, om in den meest verheven stijl ironisch te zijn, hij spot soms in 'n taal, die sterk herinnert aan het Miltoniaansche vers, of aan het prachtige proza van Sir Thomas Browne. In een roman als „Lummox” van Fannie Hurst wordt deze Nieuw-Engelsche invloed der klassieke vorming zelfs eenigszins komisch nu en dan. Ook in „Lummox” staan zinnen, die aan Homerus herinneren, maar gewoonlijk klinken zij valsch, want „Lummox”, al is het zonder twijfel een

UPTON SINCLAIR

die de roman der samenleving is geworden. Hoewel bij hen de persoonlijkheid, het individu nog een tamelijk groote beteekenis heeft, zijn ze vooral milieubeelders ieder op hunne zeer verschillende wijze. Weinigen hebben de monotonie van het alledagsleven weergegeven als Sherwood Anderson in zijn zorgvuldigen, nadrukkelijken, geduldig repeteerenden stijl, maar toch blijkt ten slotte deze monotonie onaannemelijk, en de overtuigingskracht van deze donkere, bezwevende stem faalt in laatste instantie, het beeld der werkelijkheid is toch, ondanks een soms verbluffende verwaarschijning, verwrongen. Op een andere manier is dat ook het geval bij Theodore Dreiser. Theodore Dreiser is inderdaad, zooals A. C. Ward opmerkt, een schrijversfiguur van monsterachtige kwaliteiten. Als men zijn werk van verschillende standpunten bezieet, hetzij aesthetisch, compositorisch, hetzij in verband met de waarschijnlijkheid, of de gevoelszuiverheid, moet men het vanuit ieder dier standpunten veroordeelen en desondanks maakt het werk, in zijn geheel bezien, met al zijn schijn-realisme, zijn sentimentele overwegingen, zijn oudmodische romantiek een geweldigen indruk. Ofschoon zijn stijl vaak abominabel is, gelijkt hij in andere opzichten soms op Thomas Hardy, ook bij hem vindt men de voortdurende dreiging van een stil en langzaam zich voltrekkend noodlot, en de overdrijving van de macht van het toeval; hij schept het leven zijner figuren niet in een vanzelf sprekende, duidelijke ontwikkeling, maar hij maakt het, hij buigt het in een bepaalde, door hem gewilde richting, hij is dus eenzijdig. Er is moeilijk een grooter verschil denkbaar dan tusschen den zwaren, moeilijken verhaaltrant van Dreiser en de beweeglijkheid van het werk van Sinclair Lewis, tusschen het donkere, drukkende medelijden van den schrijver van „Jenny Gerhardt” en de ironische berusting van den satiricus, die „Babbitt” schreef. Sinclair Lewis is een zeer bekwaam artist, er zullen, zooals A. C. Ward terecht opmerkt, niet veel auteurs gevonden worden, die hun vak zoo goed verstaan, dat ze van een monoloog een roman weten te maken, als Lewis deed in „The Man who knew Coolidge”. Lewis vertoont groote overeenkomsten met O’Henry, hij bezit dezelfde levendigheid, hij toont een soortgelijke belangstelling in de velerlei verschijnselen van het Amerikaansche leven, hij heeft zonder twijfel zin voor humor bepaaldelijk voor het groteske, maar wie nauw toeziet zal bemerken dat zijn belangstelling niet zoo groot en niet zoo diep is; ondanks een humaan medegevoel, dat zijn ironie zonder twijfel inhoudt, mist hij de diepere hartelijkheid, en van de verschijnselen des levens is hij slechts bij machte een beperkt deel te zien. Lewis is de satiricus van de Amerikaansche samenleving, de meeste zijner boeken behandelen een bepaald type mensch, die in bepaalde kringen verkeert, leeft binnen een bepaald maatschappelijk milieu, in deze persoonlijkheid wordt gemeenlijk een klasse en tevens een onderdeel der samenleving gehekeld. Hij heeft zoo reeds de zakenlui,

de wetenschapslui, de predikanten, de eigenaardige godsdienstige practijken en nu onlangs de vrouwenemancipatie en het gevangeniswezen in Amerika gehekefeld. Over het geheel gezien lijkt hij dus aardig wat van het Amerikaansche leven te hebben getoond, maar er blijft toch nog zeer veel over wat hij niet toonde en daaronder zeer belangrijke, belangrijker zaken, al zijn die dan niet uitsluitend Amerikaansch. Hij heeft bijvoorbeeld een bepaalde klasse en een bepaalde figuur in de Amerikaansche samenleving niet getoond, al zien we die soms een oogenblik in zijn boeken verschijnen en onmiddellijk weer verdwijnen, namelijk den Nieuw-Engelander. Ik voor mij geloof, dat hij dien niet bij machte is te beelden, zelfs als hij het zou willen. En toch is de Amerikaansche maatschappij slechts oppervlakkig te kennen, wanneer men de Nieuw-Engelanders er niet in betreft. Er zou in de uitbeelding van zoo'n figuur misschien ook iets meer te bereiken zijn van het zuiver menschelijke, dan het alleen maar Amerikaansch menschelijke. Want waarin zoowel Dreiser als Lewis en Sherwood Anderson misschien onbewust slaagden, is het aantoonen van een geweldig tekort en van de duldelooze vervlaking door de technocratie. De boeken van al deze schrijvers en van Lewis in het bijzonder zijn zoo triest in hun geheel gezien, niet uitsluitend om het toonen van misstanden of de bedreiging van een deterministisch noodlot, maar om het toonen van een ontredderde menschelijkheid; het rythme, waaraan menig boek van Lewis zijn grootsten samenhang ontleent, is het rythme van een verlangen in het onbestemde, een verlangen zonder doel. Deze menschen zijn zwervende zonder te weten waarheen. In het werk van een volgende generatie, de generatie van na den oorlog is men nog wat verder gekomen, ook hier is de menschheid zwervende, maar ze is er zich zeer wel van bewust, dat haar zwerven zonder eenige bestemming is. Deze generatie, met al haar critiek, haar cynisme, haar eerlijkheid, aanvaardt. In de vertellingen en de romans van Scott Fitzgerald, die de Jazz-band-age schilderen, in de verschrikkelijke vertellingen van Aiken, in de studies in pathologie van Faulkner, in de intellectuele verwordenheid van sommige figuren van Hecht, ziet men deze benarrende aanvaarding der realiteit zooals ze is, dat wil zeggen, zooals ze aan de betrekkelijke oppervlakte verschijnt. Dat is ondanks elementen van verzet, ook het geval met het werk van John dos Passos. John dos Passos is de zakelijke beschrijver der gemeenschap, nog meer dan bij enkele der juist genoemden is het bij hem vooral te doen om de samenleving als geheel en niet als milieu om een individu, het individu is bij hem van secondaire beteekenis. Hij is zonder twijfel een knap artist, maar hij is niet wat hij voor een volledige verwerkelijking van zijn doel zou moeten zijn, een ziener; hij geeft de verwarring weer welbewust, dus niet verward of chaotisch, maar hij kan niet geven wat hij niet ziet, de eenheid die in deze oogenschijnlijke verwarring toch aanwezig is, en die gevonden kan

worden in het individu. Zijn romans geven een knap beeld van een eenzijdig geziene Amerikaansche democratie. Ze zijn meer van belang als tijdsdocument dan als litterair kunstwerk. Er is een groot gevaar in de jonge Amerikaansche litteratuur en dat is het gevaar dat ze te democratisch en te Amerikaansch wordt, dat ze voor den Amerikaanschen staatsburger den mensch gaat vergeten. Ten slotte zijn de grootste figuren in de moderne letterkunde van de U.S.A. minder

Amerikaansch als men wel zou vermoeden, en minder „democratisch”.

Het is een zekere aristocratie, in de meer algemeene beteekenis van dat woord, die men vindt in het werk van Willa Cather, haar stijl is vrij wel zuiver van „slang”, zeer eenvoudig; haar stijl is uitermate sober en beheerscht, haar romans lijken misschien iets te veel op een aaneenschakeling van tafereelen, soms zijn het bijna raamvertellingen, maar weinigen weten met zoo weinig middelen karakters te scheppen, en niet alleen van gewone menschen, maar ook van helden en wat nog zeldzamer is van helden in den wezenlijken zin, helden der deugd en der zelfverloochening. In de uitbeel-

JOSEPH HERGESHEIMER

ding eener groeiende technocratie wist zij de macht en de overgroote beteekenis van den mensch op zich, van het individu en van den persoonlijken wil te toonen en juist daarom is haar werk van een blijvender waarde. De mensch, niet de samenleving vooral, is ook het onderwerp van het werk van James Branch Cabell: wie dit werk juist en in zijn uiterste beteekenis ziet, moet het niet alleen om zijn obsceniteit, maar om zijn eenzijdige strekking veroordeelen, maar zal toch kunnen erkennen, dat Cabell soms inderdaad bereikt wat Joseph Hergesheimer van zijn voornaamste werk, van „Jurgen” vaststelde, een waarheid die hooger is, die ontstijgt aan de waarheid der zakelijkheid, aan de fotografische afbeelding des levens. Hij is een bestrijder van den schijn, van het gemaakte, het overdrevene, het sentimenteële, van de pompeusheid in den zichzelf bedriegenden mensch, hij is in zekeren zin zelfs de ontluisteraar van het kwade, dat hij in

zijn gebrekkigheid toont, maar hij is tevens een ontkenner van het hogere, zijn gedeeltelijke eerlijkheid verhindert hem volkomen eerlijk te zijn. Hetzelfde is het geval met de origineelste figuur uit de jongste Amerikaansche letteren, met Ernest Hemingway. Ernest Hemingway is, in zijn uitzonderlijkheid, toch verwant aan enkele Europeesche schrijvers, hij behoort niet tot een school, hij behoort echter wel tot een groep van auteurs, die ieder op hun wijze trachten of trachtten naar een volkomen preciese weergave van het bewustzijn, Marcel Proust, James Joyce, Virginia Woolf, Dorothy Richardson, om de voornaamste te noemen. Zooals A. C. Ward terecht opmerkt is het werk van Hemingway in een bijzonderen zin nieuw. „Generaliseerend zouden we kunnen zeggen, dat het daadleven tamelijk wel is doorzocht door de romanschrijvers tot ongeveer 1880, en het leven van den geest door deze en latere schrijvers tot ongeveer 1920, het leven van het instinct en het gevoel werd verwaarloosd, behalve in zijn meest grove en oppervlakkige aspecten.” In zijn algemeenheid is dit zonder twijfel waar, en het is het goede recht van Ernest Hemingway om dit tot dusver verwaarloosde leven te beelden, maar het gevaar bestaat en zijn boeken zijn daaraan niet ontsnapt, dat het leven van het instinct en het gevoel te zeer als het geheele leven wordt getoond; meer nog dan in Lewis, toont zich bij Ernest Hemingway het tekort, het verlies van een dieper persoonlijk zieleleven, zijn boeken zijn wanhopig van een haast rampachtige berusting, die leidt naar leegheid. Zijn werk zou men bijna als een illustratie kunnen geven van een uitspraak van den hoofdpersoon in een der romans van Ben Hecht: „Intelligence is a faculty which enables man to peer through the muddle of ideas and arrive at nowhere” ondanks de werkelijk menschenlijke schoonheid die hij ons gedurende dit proces laat zien. Het is misschien nauwelijks noodig te vermelden, dat men bij zijn werk, evenals bij een zeer groot deel der moderne Amerikaansche litteratuur, de grootste voorzichtigheid dient te betrachten.

BOEKENSCHOUW:

RHODES (Kathlyn) TEN OOSTEN VAN DE ZON. (284) f 2.15 en f 2.90. Geautoriseerde vertaling van L. Thomson-Thomson. Kruseman, Den Haag.

„Ten Westen van de maan en ten Oosten van de opgaande zon naar het kasteel Soria Moria”! deze bekende woorden uit Ibsen's Peer Gynt zijn het leidmotief van dezen roman, waarin een oprecht liefhebbende man tot tweemaal toe de vrouw, die hij vereert, met een ander ziet trouwen. Chantage, laster en andere leelijke dingen zijn oorzaak van deze huwelijken en dokter Warren Kilby zoekt in de eenzaamheid van de Indische wouden verzachting voor zijn zieleleed. Al deze verwickelingen worden door de schrijfster tenslotte tot een goed en harmonisch einde gebracht, hetgeen niet wegneemt dat het boek hoogstens geschikt is als amusementslectuur voor levenservarenen.

HEYNS (Pol) ARMOEDE. (Volksbibliotheek No. 3) (156) f 0.70. J. van Mierloo-Proost, Turnhout.

Een eenvoudig, hier en daar gevoelig verhaal; uitstekende volkslectuur.

Een Chineesche roman^{*)}

door L. J. M. FEBER.

Dit merkwaardige boek van even groote documentaire als artistieke waarde is een van de niet al te talrijke geschriften, die men moet gelezen hebben om tot eenig begrip te komen van den eigen tijd, van de krachten, die strijden om de toekomst der menschheid.

Het is geen toeristisch verslag van den kleurigen buitenkant eener exotische wereld; het is niet zonder meer een roman naar aanleiding van China en den Chinees; deze herschepping van het leven van het Chineesche volk van den lande is gezien en geconcipieerd en geschreven vanuit dat leven zelf, door een vrouw van westerschen bloede, die het lief en leed van den doorsnee-Chinees van jongsafaan heeft meegeleefd, die — als dochter van een zendeling — het Hemelsche Rijk en zijn volksmassa's, van huis uit heeft leeren zien met andere oogen dan die van den westerschen exploitant, heeft aan-gevoeld en gespeeld vanuit een andere houding dan die van den concessiejager.

Evenmin valt in dit machtige eerste boek een spoor te bekennen van dat dilettantisme, dat een halve eeuw geleden werd aanbevolen als de eenige levenskunst, die voor den modernen mensch houdbaar zou wezen en dat een van de stelligste teekenen van decadentie is. Het Oosten en de Oostersche mensch zijn hier niet benaderd door een uitgeleefden geest, die uit de genieting van exotistische schoonheid prikkels zoekt voor het oververzadigde gevoelsleven; hier spreekt een mensch en beeldt een kunstenaar, die den mensch van ander ras en andere huidskleur ziet als datgene wat hij wezenlijk is, als de even-naaste, als het kind Gods óók, maar vóóral, in zijn geestelijke en zedelijke en stoffelijke verworpenheid.

Wanneer de dichters van het Westen de vleugelen uitslaan in de sfeer van het Verre Oosten, van Indië of China, geven zij meestal blijk van een geëxalteerde stemming, van een overmaat aan fantasie, van miskenning van het minder poëtisch deel der werkelijkheid. Vooral het laatste is niet anders dan vanzelf sprekend voor lieden, die begonnen zijn met de realiteit van het Westen te ontvluchten. Het hemelsche Rijk plegen zij voor te stellen als minstens een voorportaal van het rijk der hemelen, bevolkt door monniken en asceten, in de diepste bespiegeling verzonken, in de hoogste extase verheven; zij voeren den lezer door een wonderwereld van paleizen en pagoden, waarin een schoonheidsschat van duizenden jaren ligt opgetast en de geheime wijsheden van verzonken culturen door uitverkoren geesten worden bewaard en bewaakt. De Westersche lezer, die met zichzelf geen raad weet noch met de wereld, waarin het zijn

¹⁾ *Op eigen grond* door Pearl Buck, vertaling van Bep Zody. Uitg. „Literbo”, Amsterdam. - (Voor volwassen lezers).

onmiddellijke plicht is te leven en zijn leven uit te strijden, die van alle zedelijke en religieuze grondslagen is losgerukt en bereid is overal uitkomst te zoeken behalve in het Christendom, voelt zich als verplaatst in een verloren tooverland, in een herwonnen paradijs. Zoo-veel ontredde en ontgoocheling heeft hij doorgemaakt, dat hij zich aan den waan, als zou deze dichterlijke verbeelding ten volle worden gedragen door de werkelijkheid van het Verre Oosten, vastklampt als aan een laatste illusie. Het behaagt hem niet zelfs maar te veronderstellen, dat het leven van den Aziatischen mensch nog andere componenten heeft, toegekeerd naar de materie en gebonden door aardse, al te aardse neigingen.

Deze roman van een Chineeschen tobber en zwoeger van den lande, deze samenvattende typeering van den gemiddelden Chineeschen boer, vertoont deze andere strevingen in een sterke, in alles beheerschende mate. En dáárom is dit boek representatief voor de houding van de honderden millioenen, die China bevolken als een weinig geordend conglomeraat; want deze honderden millioenen zijn uitgesproken materialistisch georiënteerd.

Op de massa hebben, en dit is zéér karakteristiek, de bespiegelende wijsheid en afgewendheid van de stoffelijke orde van een Lao Tsz' weinig of geen vat gehad. Integendeel, diens leer van het Eéne hetwelk het Al baart in zijn eindeloze verscheidenheid van vormen, verwerd onder de begeerige handen van zijn rasgenooten tot magie, tot een stelsel van tooverformules in de zoete hoop, dat langs dien weg zou zijn te bereiken de transmutatie der elementen, met liefst de kunst van goudmaken als bekroning. Lao Tsz' ging aan den geest van China voorbij; die geest liet hem gaan, onverhoord en onbegrepen, in de verlatenheid van de woestijn. En, zooals de legende luidt, heeft het nageslacht het alleen bij wijze van gelukkig toeval aan de uitzonderlijke geestesgesteldheid van den commandant van de grenswacht te danken, dat de groote meester zijn wijsheid op diens verzoek te boek stelde en deze dus bewaard bleef.

Dit geschiedde in de zesde eeuw vóór Christus, toen Lao Tsz' oud van dagen en moe van ontgoocheling was. China had aan den tweesprong gestaan; het had zijn keuze gedaan. Die keuze was gevallen op Confucius, den moralist, benevens hoveling, den opsteller van practische levensregelen, den leeraar in de kunst van zich met fatsoen en voordeel door dit veelomstreden leven heen te slaan. Wij zullen ons niet begeven in de vraag, of de geest van Confucius niet onvergelykelijk hooger stijgt en dieper peilt dan wat het Chineesche volk van zijn leer als praktische moraal heeft aanvaard; wij gaan ook, in dit verband met recht, voorbij aan zijn leer van den staat, van de plichten en rechten van vorst en onderdanen. Waar het op aan komt, dat is de nuttigheidsleer, die de gemiddelde Chinees uit de Confucianistische moraal heeft gelieven te trekken. Waar het op aan komt, dat is, dat de gemiddelde Chinees zich instelt op wel-

vaart, op de ontwikkeling van de arbeidskracht van zijn gezin, hetwelk hij ordent en handhaaft met straffe discipline, op een zuivere doch alweer eenzijdig uit een oogpunt van nuttigheid begrepen verhouding tot zijn voorvaderen en zijn nageslacht en zeer veel minder op de bevrijding in God. In de natuurlijke orde der dingen vestigt deze opvatting, sedert tientallen eeuwen verwezenlijkt, ontegenzeggelijk stevige tradities en beteekent zij een niet te onderschatten kracht voor mensch en maatschappij; maar den mensch boven die natuurlijke orde verheffen, doet zij beslist niet.

Gevulgariseerd tot gemeengoed van de massa en als zoodanig beleefd en beleden, en zelfs nauwelijks bewust geworden, voert zij tot een materialisme en een egoïsme van persoon en groep zonder weerga.

De Oostersche zin voor het hogere, waarover het zoo dichterslijk fantaseeren en mystificeeren is — getuige het werk van een Borel en een Loti, mitsgaders heel de verdoolde kudde der Westersche theosofen — is in Wang Lung zoo goed als volkomen afwezig. Zijn leven wordt volkomen gevuld door zijn arbeid op zijn akker, later op steeds meer akkers, door den oerhartstocht, waarmee hij al zijn krachten van lijf en ziel spant op het verwerven van gewin voor onderhoud en redding van het veege lijf in het begin, voor het grissen van zooveel mogelijk geneugten van 's levens disch, zoo gauw het hem goed gaat. Zijn strijd om het bestaan veredelt zich nooit tot een strijd om bevrijding der ziel. Zijn ideaal, dat hij ten laatste ziet verwezenlijkt, is geen ander dan, omhoog gevochten uit zijn aanvankelijken staat van armen, verachten boer, zich meester te maken van het Huis der ten ondergaande en door hem uitgekochte Rijken, daarin te tronen op zijn verzamelde schatten, te midden zijner zonen. Aldus is het hem goed en acht hij het leven voltooid; aldus is aan de voorvaderen daadwerkelijk de verschuldigde eer bewezen en de eerbied van het nageslacht gewaarborgd. Aldus is de linie van het geslacht omhoog gebogen, tegen den ongenadigen druk van het harde leven in, tot een sfeer van hooger aanzien.

De vrouw speelt in het leven van den representatieven Wang Lung een allernuchterste en eenzijdige rol — althans de wettige vrouw. Zij is voor hem de voortbrengster van het nageslacht, van wakkere zonen, die in staat zijn den akker te ontginnen, de aarde en den evenmensch productief te maken, de generatie op peil te houden of tot hooger eere te verheffen. Voor het overige is de wettige vrouw des heeren Wang Lung's slavin en lastdier; haar waarde berekent hij in klinkende munt — een wijze van waardebepaling van den mensch, die overigens aan de Westersche economie ook niet vreemd is..... Hij houdt er ook een dochter op na, zwakkelijk en idioot, volgens de traditie bij voorbaat met den verzamelnaam voor het vrouwelijk geslacht, slavinnetje, betiteld, maar die in haar hulpeloosheid zijn menschelijk medegevoel dóór doet breken.

Dit nu is het element van groote schoonheid en diepe levenswaarachtigheid in dit sombere boek. In haar vernedering en verworpenheid, in haar slavinnenstaat volgens een eeuwenoude en onverzettelijke traditie, getrapt en uitgebuit blijft de Chineesche vrouw niettemin tot het laatste toe vrouw. Zij het slechts ten halve bewust, wil zij met al de kracht harer instinctieve vrouwelijkheid iets anders; zij wil zooiets als de levensgezellin zijn van den man, iets meer dan het koeliedier op den harden, woesten akker; haar instinct haakt naar een afhankelijkheid, die de Wang Lung's, eenmaal in goeden doen, zoeken bij de bijvrouw, zonder ze te vinden. Wang Lung is hard voor zichzelf en voor anderen; hij is ijselijk nuchter en materialistisch; hij is en blijft echter een mensch. De dag komt, dat zijn menschelijke gevoelens zich baan breken met onweerstaanbaar geweld van uit de diepte der ziel; de dag komt, dat hij zichzelf ontdekt aan het sterfbed van de vruchtbare moeder zijner zonen, van het lastdier dat zwoegde op zijn dierbaren akker. Zooals zoo-velen, ontdekt Wang Lung zichzelf te laat — toch niet te laat om zijn vrouw te begraven in het familiegraf op de hoogste plaats der eere, die oirbaar is voor een slavin. Het leven dezer menschen, dezer evennaasten op dezen zelfden aardbodem, voltrekt zich in een omgeving als een hel. Er komen in dit boek tafereelen voor van hongersnood en overstroming, van epidemieën en brandschatting, van armoede en ellende en maatschappelijke tegenstelling, die den Westerschen lezer de haren overeind doen rijzen. Het moet een menschen-type zijn van geweldige kracht, dat, sedert onheugelijke tijden tegen den grond gebeukt, telkens weer zich herstelt; in het Chineesche volk moeten niet te berekenen mogelijkheden sluimeren, die in vervulling zullen gaan vanaf het oogenblik, waarop het zich vrij vermag te ontplooien.

Voor Wang Lung zijn z'n akkers zooveel als zijn gansche wereld; de kring van zijn sociale belangstelling reikt niet verder dan zijn boerenbedrijf, die van zijn gemeenschapsgevoel niet verder dan zijn gezin. Wat wij plegen te noemen „de ontwaking van Azië” gaat geheel aan hem voorbij als een gebeurlijkheid in een andere wereld, die hoogstens hinderlijk en gevaarlijk kan zijn en waartegen hij zijn have en goed en veege lijf tracht te beschermen. Zijn houding tegenover dit wereldgebeuren is volkomen afzijdig en onverschillig, behalve wanneer zijn eigen belang daardoor in het gedrang raakt.

De zonen van Wang Lung zijn echter van een ander slag, van een andere geaardheid. Den een heeft hij laten opleiden tot „geleerde”, niet in de klassieke en traditioneele school der „Duizend Boeken”, maar in modernen, westerschen stijl; zijn tweede zoon exploiteert het bedrijf zijns vaders volgens de regelen van de westersche bedrijfsvoering; de derde zoon houdt het in den kring van het patriarchale gezin niet uit, wanneer de golf van den nieuwen tijd over het land en door de geesten vaart; hij droomt van vrijheid en gelijkheid,

van een gelukstaat waarin de armen niet meer als beesten zullen zwoegen terwijl de rijken in weelde wentelen en trekt op met de revolutionnaire legers.

Wang Lung is er zich niet van bewust deel uit te maken van een volk, anders dan andere volkeren, laat staan van een ras, anders dan andere rassen. Gemeenschapsgevoel is hem vrijwel vreemd; in zijn omgeving is trouwens weinig gemeenschap te bekennen, behalve mogelijk in den kring der gemoderniseerde intellectueelen. De groote volksgemeenschappen van het Oosten zijn echter in wording, geladen van een kracht, die de wereld kan doen schokken op haar grondvesten, haar aanschijn kan veranderen. Naar zich laat aanzien zullen de zonen van Wang Lung een machtige rol spelen in het wereldhistorisch geding, dat vigent is tusschen Rome en Moskou. Waarbij te bedenken valt, dat de gruwel van ellende, waarin de Chineesche massa gedompeld ligt, aan Moskou, menschelijkerwijze gesproken, goede kansen biedt. Maar er zijn óók kansen, die boven menschelijke berekening uitgaan; evenwel kan de Westersche mensch, kan het alsnog wereldbeheerschend Westen die kansen vergrooten en realiseeren door ten aanzien van Azië zijn zedelijken plicht te doen.

Dit boek is niet alleen een pracht van een roman, maar het geeft veel, zeer veel te denken. Het drijft met dwingende kracht tot bezinning op een van de grootste problemen van dezen tijd.

BOEKENSCHOUW:

GREGORY (Jackson) DERTIEN EN EEN. 250) f 2.15 en f 2.90. Vert. door J. G. H. v. d. Bovenkamp Jr., Kruseman, Den Haag.

Jackson Gregory, de schrijver van talloze Wild-West-romans, bezit het talent om sensatie-verhalen te schrijven, vol huiveringwekkende geheimzinnigheden. Getuige: Dertien en Een. In een alleronmogelijkst fantastisch huis vol geheime gangen en deuren en nooit-ontdekte kamers komen eenige mannen bijeen met juweelen van onschatbare waarden om deze te verhandelen. Er gebeuren moorden en diefstallen en maar één uit het gezelschap, een zonderlinge dreamer, is in staat om de geheimen op te lossen. Spannend en boeiend boek voor ouderen.

BIRKNER-COURTHS (Friede) DE GENTLEMAN-OPLICHTER. (240) f 1.90 en f 2.50. Zuid-Holl. Boek- en Handelsdrukkerij, Den Haag.

Gelukkig zijn er ook nog boeken, waaruit een frissche geest waait en die voor echte ontspanning zorgen. Deze vlot geschreven roman, met een eenigszins detectief tintje is waard gelezen te worden, voor eenige uurtjes zal men er zijn zorgen door vergeten en aangename verpoozing vinden.

MASON (A. E. W.) DE LANGE WEG. (249) f 0.70. Ned. Keurboekery, Amsterdam.

De moeilijkheden en de strijd bij een weg-aanleg, ergens in Azië, vormen den inhoud van dit boeiend verhaal, dat geen verdere pretentie heeft dan vlot en spannend geschreven te zijn. Volwassenen.

Buitenlandsche Letteren

Fransch

DAVIGNON (Henri) VENT DU NORD. Plon, Paris, 1932.

Het is ons tijdschrift een aangename taak den Katholieken schrijver Davignon bij zijn lezers in te leiden. In tegenstelling met de meeste Belgische schrijvers legt M. Henri Davignon natuurlijke gaven als romanschrijver aan den dag en deelt met de Hollandsche schrijvers den smaak voor beschrijvende romankunst.

Hij vindt er een zichtbaar genoeg in landschappen in beeld te brengen en deze tableaux vormen zoo niet het sterkste, dan toch het verleidelijkste deel van zijn werken.

Het landschap is van de hoogste beteekenis in 's schrijvers kunst: het draagt tot het gebeuren bij: het is er een element, een integreerend deel van: het vormt *méde* de karakters en bepaalt *méde* de zieletoestanden. Daarom zijn deze romans alle gebonden aan een streek.

In de *Vent du Nord* vinden wij een steeds wisselend décor: wij volgen den held, Paul Hamelin, van het Belgische kustgebied naar de Middellandsche Zee, van Brussel naar Algiers, maar beteekenis en rol van deze gebieden zijn dezelfde. De omgeving is grootendeels verantwoordelijk voor de handeling. Weliswaar schept zij deze niet, maar zij begunstigt en verhaast ze. Zij doet dienst als verleidingsmiddel of als verzachtende omstandigheid: zij helpt mede schuld en berouw te verklaren, want wat het eene landschap hielp verwoesten, wordt dank zij een ander weer opgebouwd.

Hierin ligt een levensconceptie, die de schrijver in alle oprechtheid belijdt; een systeem, dat verdedigd kan worden. En de schrijver trekt er voor zijn romans een hoogstelijk te waardeeren profijt uit. Verandering van inzicht en bekeering toch zijn in zijn romans menigvuldig en doen zich vrij gemakkelijk voor: val en berouw volgen elkaar soms snel op en de bijkomstige rechtvaardiging, die door de plaatselijke omstandigheden in deze gevallen wordt toegevoegd, is daardoor bijzonder welkom en ook geenszins overbodig.

Wanneer men nu aanvaardt, dat *gevoelens* en zelfs *ideeën* de neiging vertoonen om zich onder invloed van directe klimaat- en streekinvloeden te wijzigen, zal men minder verwonderd staan over de plotselinge ommekeeringen en onverwachte, definitieve besluiten, die de schrijver als uitgangspunt en ontknooping voor zijn ficties kiest.

Hij geeft ons duidelijk te verstaan in dit laatste werk, dat Paul Hamelin nooit zoo ver in zijn dwaling en zijn zwakheden zou zijn gegaan, als hij niet op de kwade gedachte gekomen was te gaan reizen en dat hij evenmin zoo spoedig weer zijn evenwicht zou teruggevonden hebben, als hij niet aanstonds weer de beslissing genomen had naar huis terug te keeren.

In waarheid valt hij ten prooi aan den zoo geduchten *démon de midi*, maar het troebele mysterie van het Oostersche leven, de ontbindende atmosfeer van Afrika doen hem volkomen het meesterschap over zichzelf verliezen en zijn laatste weerstand wegvallen.

Hij heeft tot dan toe den rechten weg gevolgd: een prachtige carrière bij de balie en een gelukkig familieleven, gericht door zeden en godsdienst. Eén enkel ding slechts vormt een wanklank te midden van zooveel regelmaat: hij heeft naast zijn openbaar- en familieleven, een geheim leven, zooals Estaunié het zou noemen: hij schrijft verzen die hij niemand laat zien, maar waarin hij meent het beste van zichzelf gelegd te hebben. Verzen, waarin zich zijn persoon in zijn diepste wezen openbaart. Verzen, waarin zich de man vertoont, zooals hij had moeten zijn. Dit feit zou zonder eenige consequentie kunnen gebleven zijn, want wie verbeeldt zich bij wijlen niet een ander lot dan wat hem is ten deel gevallen? En wie heeft diep in zijn gemoed niet een hoekje voor droom en verbeelding gereserveerd?

Hoe het zij, wij treffen hier een geestesgesteldheid aan, die, onder werking van bepaalde omstandigheden, liefde voor avontuur en zucht tot zelfontvluchting en verandering kan doen ontwaken.

Nu is het de dood van zijn vrouw, die Paul Hamelin in staat stelt te ontsnappen aan het verleden en te breken met zijn gewoonten en zijn aangegane verplichtingen; een begeerte waaraan hij tē gereedelijker gehoor kan geven, omdat zijn dochter Rita in het huwelijk en zijn dochter Renelda in het klooster treedt.

De aanleiding tot zijn vertrek wordt de komst van een schoone vreemdelinge, Marianne de Tramar.

Voor dezen verouderden man, zoo plots in de eenzaamheid teruggevallen, een eenzaamheid, die hij voor een oogenblik voelt als een bevrijding, draagt deze Marianne in zich de aantrekkelijkheid van het onbekende en den roep tot romantisch leven. En hij gaat tot haar om zich een bedwelming te drinken aan haar schoonheid en aan die van Briskra's gouwen. Tot hij bemerkt, dat zijn ware klimaat elders is en belichaamd in de aantrekkelijke figuur van Marie Panecouque, die zijn tweede vrouw wordt.

In deze moderne variant van de eeuwige geschiedenis van Rinaldo, gevangen gehouden in den tuin van Armida, heeft M. Davignon getracht zijn kwaliteiten als verteller, psycholoog en moralist nauwer te vereenigen. De verteller krijgt meer en meer zekerheid en soepelheid: de intrigue is handig genoeg samengevlochten om hem van de opwerping te verschoonen, dat de welwillendheid van het toeval in deze geschiedenis soms verrassend is. De psycholoog is scherpziend, soms vernuftig en zelfs geslepen. De moralist geeft in zijn onuitgesproken conclusies, zoowel als in zijn occasioneele opmerkingen, voortdurend blijk van beginselvastheid en doordringendheid.

Dr. B.

DABIT (Eugène) FAUBOURGS DE PARIS. 12 fr. Librairie Gallimard. N.R.F. 1933.

Eugène Dabit is een jongen uit het volk, die carrière gemaakt

heeft als schrijver van „L'Hôtel du Nord” en „Petit-Louis”. In „Faubourgs de Paris” schrijft hij over het dagelijksche leven in Belleville, de Noord-Oostelijke arbeiderswijk, waar duizenden het grauwe proletariërsbestaan der grootstad leiden en niet uitkomen boven de vele zorgen en magere genoegens van elken dag. Een vaal en vreugdeloos leven, beroofd van alle geestelijke opheffing, van alle diepere en verdere vermoedens tenzij de stilling der begeerte van het oogeblik. Zulk een boek, dat slechts bedoeld is als reportage en ook geen diepere waarde heeft, wordt in zijn brutalen eenvoud een schrijnende aanklacht tegen een geldvergodende maatschappij, tegen een vermaterialiseerde menschheid, tegen een samenleving die over de zielen van duizenden heenschrijdt om haar doel te bereiken. Er is niets kleurlozers, niets drukkenders, niets zinlozers denkbaar dan het erger-dan-slavenbestaan dezer asfaltproletariërs, voor wie er geen uitzicht in den blauwen hemel, in het aanschijn Gods mogelijk schijnt. Onder deze menschen moet het communisme groeien. Slechts een algeheele omkeer in denken en voelen, in levensopvatting en levensrichting onder de leidende machten van Europa kan hier hulp brengen. Dit is de beteekenis van dit bittere en sobere relaas.

Duitsch

HEINRICH (Karl Borromäus) SCHLOSS VIERTURM. Roman. (293)
6 M. Kösel & Pustet, München, 1933.

„Es musz mir mit Gottes Hilfe gelingen, dasz die Leser bei diesem Buche weinen vor Glück darüber dasz das Leben so ist wie es Gott gedacht und geschaffen hat”, schreef K. B. Heinrich in een brief naar aanleiding van dit boek. Dit woord geeft het gezichtspunt aan van waaruit het geschreven werd. Het leven is een Godsgave, die wij vergeten hebben te genieten en de liefde, de hooge, heilige liefde, moet ons weer levensdankbaarheid leeren. Het werk is ontstaan onder den druk der heerschende moedeloosheid en wil zijn lezers uit de tijdelijke benauwing tot hooger en verder uitzicht voeren. En daarin is het geslaagd. De schrijver ziet met dwingend optimisme den dieperen zin van alle menschenleed, de bedoelingen eener eeuwige wijsheid en goedheid, de bronnen van levenskracht en levensherstel die in elk mensch verborgen ruischen. Zijn Katholiek levensbesef heeft hem geïnspireerd tot dit boek.

Het is een roman, waarin dit levensbesef gestalte is geworden. Een oud geworden slotheer, die met zijn broer, een half blinden priester, het voorvaderlijk erfgoed bewoont, is gedwongen dit als sanatorium in te richten. De Kurgasten vullen het verdere verhaal met hun wederwaardigheden. De bezonken menschenkennis en levenswijsheid van den schrijver geven het werk een eigenaardige bekoorlijkheid. Uit „aller Herren” landen zijn de zieken hierheengekomen en hun geschiedenissen geven kleur en wisseling, diepte en

charme aan het geheel. Een merkwaardig en dankbaar te aanvaarden boek.

ERNST (Paul) DAS GLÜCK VON LAUTENTHAL. Roman. (241) 3.50 M. en 4.50 M. München. Albert Langen - Georg Müller. 1933.

Naast de cosmopolitische schrijvers in Duitschland, die in Berlijn worden uitgegeven en wier naam gewoonlijk hun Oostersche afkomst verraaft, zijn er ook rasechte Duitsche dichters, die niet „berlinern” en wier werken nog een landelijke frischheid bewaard hebben. Zij zijn in het buitenland, ook in Nederland, minder bekend dan Feuchtwanger, Wassermann, Döblin en Vicki Baum, maar zij zijn de natuurlijke erfgenamen der groote voorgangers uit een vroegere eeuw.

Een dezer is de in Nederland weinig gelezen Paul Ernst, die onlangs dezen roman schreef met de blijkbare bedoeling door een avontuur in het verleden den druk van het oogenblik af te schudden. In „Das Glück von Lautenthal” herleeft dat idyllische Duitse landleven, dat de romantici, Brentano, Eichendorf, Mörike en anderen zoo vaak bezongen hebben. Wanderburschen, Gretchen's, bloeiende boomgaarden, zonnige lentemorgens, rechtschapen handwerkers, schilderachtige, zich tegen een heuvel leunende dorpskerkjes zijn de middelen die deze liederen of verhalen stoffeeren. Ook Paul Ernst heeft er gebruik van gemaakt, doch hij is een meester en men weerstaat niet aan zijn poëzie. Hij heeft een schoone verbeelding neergeschreven, een tocht des geestes door het Duitse land der zeventiende eeuw. Lautenbach, een dorp in den Harz, verrijst in dit boek met zijn leedegslagen bewoners, eenvoudige, gemoedsrijke menschen die verheugd herademen, wanneer er opnieuw een ertsader in hun bergen ontdekt wordt. Het verhaal is vol natuur, vol mysterie, vol droefheid en levensblijheid, vol stralende werkelijkheid als een plotselinge lentedag.

HÜLSEN (Hans von) DIE BUCHT VON SANT' AGATA. Roman. (299) 2 en 3.45 R. M. 2te Aufl. Philipp Reclam jun. Leipzig, 1932.

Wanneer schrijvers uit het Noorden over het Italiaansche landvolk schrijven, toonen zij gewoonlijk weinig begrip van het religieuze dat in dit landvolk leeft en niet straffeloos verwaarloosd wordt. Johan Fabricius lijdt aan dit euvel en bij Hans von Hülsen is het eveneens hinderlijk voelbaar. Men beschrijft slechts halve menschen, wanneer men het religieuze dat de geheele levenshouding beïnvloedt, weglaat.

„Die Bucht von Sant' Agata” is het werk van een schrijver met fantasie, met een speelschen, vindingrijken geest en volledige kennis der techniek. Het zijn werkelijke Italianen die hier optreden met hun sterk vitale krachten, hun kinderlijke vreugde aan het leven, hun hartstochtelijkheid en snelberadenheid. Het boek is wat luchtig

en zwierig en vermijdt al te moeilijke psychische verwickelingen zonder daarom oppervlakkig te worden. De humor die de schrijver over zijn wereldje laat heenspelen als een welwillende zonneschijn is echt en zuiver. De menschen worden wat te veel van buiten gezien; we blijven te onzeker omtrent hun innerlijk, maar het *zijn* menschen en de auteur ontwikkelt hun lotgevallen op overtuigende wijze. Eenige aristocraten en een handvol visschers zijn de bewoners van dit paradijs aan de Rivièra, maar zij leven er niet paradijselijk. Een boek voor volwassenen.

HEUSER (Kurt) ABENTEUER IN VINETA. (414) S. Fischer Verlag, Berlin.

Het is een wel een beetje zielig voor iemand, die juist wijze rimpels in zijn voorhoofd heeft getrokken, teneinde aanstonds enkele heel verstandige dingen over een boek te gaan zeggen, wanneer hij op bladzijde 410 van dat boek moet vernemen, dat de schrijver het niet wenscht te onderwerpen aan het zoogenaamde gezonde menschenverstand. Nochtans was het onze eerlijke bedoeling, om dat te probeeren. Wilt het boek zulks waard is, wilt de fantasie frisch en vaak oorspronkelijk is.

Een jongeman, Hannes Wahn, loopt op een dag, door liefdesmart gedreven, de Oostzee in. Geen nood echter! Juist op dien dag immers zal de stad Vineta, zooals telkens ééns op de honderd jaar gebeurt, — één dag ontwaken. Zooals men weet heet deze verzonken stad aan de Noord-Oostkust van Duitschland te liggen. En onze jonge avonturier komt daar maar zóó in die geheimzinnige stad binnenwandelen op het moment, dat haar levensdag weer aanbreekt. Ieder uur van den dag vult een hoofdstuk van het boek.

Hannes Wahn beleeft in Vineta allerlei avonturen. Privé-avonturen, om ze zoo eens te noemen, en politieke gebeurtenissen, die wonderwel parallel loopen, met wat we gevoeglijk als Duitschlands jongste geschiedenis kunnen zien. — Op het einde van den dag gaat de stad Vineta haar ondergang weer tegemoet, omdat haar bestuurderen het „carpe diem” niet in acht namen en den tijd verbeuzelden met pietluttige politieke intrigues. In dat opzicht heeft het verhaal dus wel een noodlottigen klank voor het land, welks jongste romankunst het vertegenwoordigt.

De humor in het boek is van goed gehalte. Er is die bijna Hollandsch-nuchtere smaak aan, welke doet vermoeden, dat de schrijver is geboren, daar waar de frissche lucht van de zee de hoofden koel houdt. De schrijver behoort niet tot de opgezweepten van zijn volk.

Men dient er evenwel rekening mede te houden, dat de schrijver volkomen vrijmoedig is, ook waar hij gebeurtenissen verhaalt van amoureuzen aard. Dat is wel jammer, omdat zulke boeken overigens een breeden lezerskring verdienen. Men begripe hier dus dit, dat het

een opmerkelijk boek is, dat voorbehoud voor geestelijk gerijpten vraagt, die bovendien ook alleen voldoende genoeg kunnen putten uit het parodische element, dat het verhaal bevat. Met het verstrijken van den tijd zal het verhaal ongetwijfeld aan bekoring inboeten, die het nu, in verband met actueele politieke gebeurtenissen, bezit. Voor een Duitsch boek is het echter opmerkelijk frisch en in nuchteren stijl geschreven en die verdienste beklijft.

ESCH (Lya) GOLGOTHA. Verlag Ernst Ewert, Kassel.

Deze novellenbundel heeft tot uitsluitend onderwerp de vrouw in haar verschillende catastrophale reacties op het probleem: de liefde. Lya Esch toont zich een uitstekend stylist en laat de figuren voor ons leven op een wijze die, behoudens enkele zwakke gedeelten, literair verantwoord is. Het eerste verhaal, getiteld „Ricarda”, dat handelt over de tot liefde gegroeide bewondering van een jongen man voor een vijftigjarige bekende schrijfster, is het zuiverste geschreven. Van de vier overige vertelsels, die allen, evenals het eerste, vrouwenamen als titels voeren, voldoen de beide laatste „Irene” en „Thora” het minst. Hierbij valt een opmerkelijk tekort aan psychologisch verband te constateeren. Dit is zelfs zoo sterk, dat hier en daar de indruk wordt gevestigd van een luchtig, onbenullig liefdesverhaaltje hetgeen blijkens de opzet allerm minst de bedoeling van de schrijfster is geweest.

Uit den aard der zaak hebben wij tegen den titel „Golgotha” ernstig bezwaar. Wij vermoeden, dat deze gekozen is omdat elke schets met den dood in zijn veelzijdigen vorm, n.l. door zelfmoord, ziekte of ongeluk, eindigt. In dit verband als opschrift „Golgotha” te kiezen is volkomen onjuist en bewijst o.i. dat de diepe betekenis van het gebeuren op Golgotha aan Lya Esch is voorbijgegaan of dat zij er nimmer grondig kennis van heeft genomen. Deze bundel is lezenswaard, maar de visie op het leven die elk verhaal op zich zelf kenmerkt, dwingt ons tot een voorbehoud voor ervaren lezers.

Engelsch

THE GOLD FALCON OR THE HAGGARD OF LOVE. (415) 7/6. Faber & Faber Ltd., London.

De ondertitel van dit werk van een anoniem auteur kenmerkt den roman tot een typisch modernen: „the adventures of Manfred, airman and poet of the world war, and later, husband and father, in search of freedom and personal sunrise, in the city of New York; and of the consummation of his life”.

Als zooveel hoofdfiguren uit de moderne — on-christelijke — litteratuur is Manfred een door den wereldoorlog getourmenteerde, die daarna gedreven wordt door het verlangen, van zijn leven

een zoo volledig mogelijk geluk te maken. Het is de tragische inslag van het boek, dat Manfred zelf moet bekennen: „I know not what I ask, nor what I seek.” Hij wil, hij moet de absolute harmonie vinden, als de volmaakte tegenstelling van zijn oorlogservaringen. Dit streven naar het onbereikbare drijft hem weg van vrouw en kinderen in Engeland; als „a modern Columbus of the mind” reist hij naar New-York. Natuurlijk wordt hij ook hier gedesillusionneerd, tenslotte keert hij per vliegmachine terug naar Engeland, wanneer hem het bericht bereikt dat zijn vrouw ernstig ziek is. Op den Atlantischen oceaan treft hem dan een noodlottig ongeluk.

Het is een, naar onze meening, met overtuiging geschreven boek, waaruit, overheerschend, een bittere toon opklinkt. Het is het boek al dier mensen, „who are wondering why the hell we're here”, en die wanhopig van hun leven trachten te maken wat er nooit van te maken valt. Een auteur van een boek als dit, moet niet trachten voorbij dit leven te schouwen; doet hij dat wel, dan faalt hij hopeloos in het geven van bevrediging en overtuiging. In „The Gold Falcon” laat hij de schimmen van Manfred en zijn vrouw elkander ontmoeten — en volkomen begrijpen; het einde van het boek is daardoor het zwakste geworden.

De roman, sober en krachtig geschreven, is belangrijk als modern psychologisch document; voor veel lezers zal hij ook interessant zijn door de beschrijvingen van verschillende Amerikaansche milieus. Alleen voor ervaren lezers.

MORLEY (Christopher) HUMAN BEING. (352) 7/6. Faber & Faber Ltd., London.

Het was het doel van den auteur „to catch a human being in the very act of being human, and to set it down without chemical preservatives”. Hubbard, de imaginaire biograaf maakte slechts één keer, en dan nog zeer terloops, kennis met Richard Roe, wiens leven hij na diens dood begon te schrijven, om antwoord te kunnen geven op de vraag: „What is a human being?” Het resultaat van het procédé is merkwaardig en beantwoordt in veel opzichten aan het gestelde doel. Naarmate de biograaf meer bekendheid krijgt met het leven van zijn subject, wordt het beeld groter, vollediger, dieper; gelijk met den biograaf maakt de lezer inniger kennis met Richard Roe. Inderdaad, een menschenleven, een heel gewoon menschenleven, zooals er honderdduizenden zijn, — dat juist door zijn gewoonheid den indruk maakt van algemeene waarheid. Het is moeilijk een dergelijk leven zoo interessant te maken dat het met belangstelling gelezen wordt. Afgezien van enkele dorre gedeelten die te veel naar het dossier rieken om kunst te zijn, is de auteur daarin geslaagd. Maar dan toch niet zonder ook wat romantiek in zijn verhaal te verwerken. Indien hij dit ook niet gedaan had, zou zijn boek uitsluitend een dossier geworden zijn; waarmee we maar willen

te kennen geven dat de auteur tenslotte zijn bouwstoffen willekeurig gegroepeerd heeft en dat dit den lezer bewust blijft.

Deze opmerkelijke roman, hoofdzakelijk spelend in New-York, en o.a. opvallend om zijn moderne, vlotte dialogen, moet, wegens enkele situaties, voorbehouden blijven voor rijpere volwassenen.

WODEHOUSE (P. G.) MULLINER NIGHTS. (312) 7/6. Herbert Jenkins Ltd., London.

Wodehouse doet meer dan enkel een verhaal schrijven met humoristische situaties; hij weet alle humoristische mogelijkheden die het Engelsch biedt, aan zinsbouw, woordkeus en woordklank, toe te passen. Bovendien levert hij in zijn oeuvre een origineele kritiek, die zich opmerkelijk dikwijls tegen de Britsche „nobility” richt. Door te groote overdrijving echter gaat de waarde dier kritiek wel eenigszins verloren. In het algemeen trouwens zou men tegen Wodehouse kunnen inbrengen dat de door hem geschapen situaties en persoonlijkheden niet zelden zoover van de realiteit afwijken dat zij nonsensicaal en caricaturaal worden. Maar tenslotte kan dit alles buiten beschouwing gelaten worden, om enkel te verklaren dat Wodehouse's talent er telkens weer in slaagt een verhaal te schrijven, zoo onweerstaanbaar geestig en koddig, dat men het met groot vermaak leest. Ook zijn nu verschenen „Mulliner Nights”.

Mr. Mulliner is een personage, die reeds in eerder geschreven boeken optrad. Hij is de man, die iederen avond in de „bar-parlour” van de „Angler's Rest” de stamtafel presideert, en daar zijn gehoor vergast op de avonturen der talrijke leden van de Mullinerfamilie. In „Mulliner Nights” zijn er negen bijeengebracht, waarvan „The Smile that wins” ons wel het best geslaagd lijkt. — De bundel kan door iedereen gelezen worden.

CHANCE (Roger) WINGED HORSES. (287) 7/6. Lovat Dickson Ltd., London.

Een historische roman, in den gangbaren zin van het woord, is „Winged Horses” niet. Daartoe heeft de auteur de feiten te zeer door fictie verdoezeld, en beantwoorden eenige portretten te weinig aan de voorstellingen door de geschiedenis vastgelegd. De Socrates b.v., van Mr. Chance, toont weinig gelijkenis met de Socrates van Plato. Ook interesseert de auteur zich weinig voor de eigenlijk historische gebeurtenissen — de roman speelt in en om Athene tegen het einde van den Peloponnesischen Oorlog —, en hij maakt zich daarbij dan nog schuldig aan anachronismen.

Maar het verhaal zelf is van een levendigheid en vurigheid, die zeker niet on-Grieksch zijn. Aannemelijk is in dit opzicht de geschiedenis van den beeldhouwer Cleiton; de aankomst en verwelkoming van Alcibiades, en de volksvergadering op de Pnyx, zouden plaats gehad kunnen hebben, zooals de auteur die beschrijft. Hier

voelt men werkelijk even de sfeer der oude Grieken, zooals de geschiedenis die laat vermoeden. Een hoofdstuk van dialogen ontbreekt niet. Spanning heeft de auteur in zijn boek gebracht door het verhaal der vlucht van den Spartaanschen spion, — een prachtig stuk beschrijving.

Als totaal: een interessante roman, die echter, wegens het opnemen daarin van de courtisane Theodote, voor zijn lezerskring voorbehouden moet blijven voor gerijpte volwassenen.

BAYNES (Joy) BITTER COMEDY. (333) 7/6. George G. Harrap & Co Ltd., London.

Zich bewegend tusschen romantiek en realisme, kan „Bitter Comedy” onder de betere amusementslectuur gerangschikt worden. Romantisch, — en wel eenigszins clichéachtig — zijn de onbesuisde, knappe jongemannen, het opstandige, weerbarstige meisje en de huiselijke, jonge vrouw die eerst tegen het einde van den roman aan haar liefde voor den wilden jongeman uiting geeft. Maar realistisch zijn de beschreven familieverhoudingen, de dialogen en het verloop der gebeurtenissen; de natuurimpressies — Dartmoor in Devonshire is het tooneel der handeling — zijn gevoelig en suggestief; eenige karakter-analyse, als verklarende factor der handelingen, ontbreekt niet. Een paar bedenkelijke huwelijkstheorieën, zal de ontwikkelde volwassen lezer, voor wien dit boek alleen geschikt kan zijn, zelf makkelijk corrigeeren.

BOEKENSCHOUW:

RHODES (Kathlyn) FATA MORGANA. (253) f 2.15 en f 2.90. Geautoriseerde vertaling van G. Roede. Kruseman, Den Haag.

Deze schrijfster toont zich het sterkst, wanneer zij beschrijvingen geeft van de woestijn waarmede zij zeer vertrouwd blijkt te zijn; veel van haar romans spelen in en om de Sahara. Het avontuur van „Fata Morgana” speculeert te veel op een sensueele geprikkeldheid, hoe spannend het overigens ook verteld is. Daarom achten wij het boek minder geschikt.

SPIERINGS (Kees) DE BEROEPSVOETBALLER. (221) f 0.70. Ned. Keurboekery, A'dam.

Verkeerde practijken welke de goede naam van een tot dan toe ongerepte voetbalclub in gevaar brengen kunnen de mooie verstandhouding van een elftal bederven. Kees Spierings weet hiervan met kennis van zaken in dit eenvoudig verhaal te vertellen. Voor voetballiefhebbers en anderen die er iets van willen weten.

SOUVESTRE (P.) en ALLAIN (M.) FANTOMAS! WAAR IS FANTOMAS? (220) f 2.25 en f 2.90. Vertaling van C. M. van Goorden. „De Combinatie”, R'dam.

Hebben deze beide schrijvers nog gezonde hersens?..... Bij het lezen van vorige Fantomas-lectuur hebben wij ons deze vraag wel eens gesteld, maar na de rimram doorworsteld te hebben, welke in dit onzinnig product gedrukt staat, stellen wij deze vraag in vollen ernst. Voor de prullemand.

Het tragische leven van Charles Baudelaire

I

door DR. B. M. BOEREBACH.

Als zoon van een jonge moeder en een bejaarden vader was Charles Baudelaire een teer en tenger kind. Maar in zijn broosheid was hij geroepen om een geheel bijzondere plaats onder de dichters der eeuwen in te nemen. Was hij een dichter, waarin zich zijn ras belichaamd zag? Was hij een roepstem van zijn tijd? Of behoorde hij aan een andere eeuw en aan een ander ras?

Wie zal ook maar één dezer dingen met eenigen schijn van recht kunnen beweren? Andere dichters beantwoorden aan de eischen van hun tijd of gaan dien tijd te buiten. Zij zijn er de synthese van. Het zijn wegbereiders of soms ook verlatenen, die treuren om een verleden. Baudelaire kent geen kader, geen categorie. Geen enkel lyricus is hem verwant en geen denker vertoont gelijkenis met zijn gedachtenleven. Het overkomt den criticus, dat hij een geestverwant, een broeder meent ontdekt te hebben in verre of nabije tijden. Maar onverwachts, met wilden sprong of in onvoorziene kwijning, ontsnapt Baudelaire aan de analyse, die zijn karakter poogde vast te leggen. De criticus moet er in berusten bij de beoordeeling van deze ziel alle normen los te laten, te breken met de gewone methodes van onderzoek, om langzaam en onzeker de vele verspreide elementen van dit leven om het centrale punt van zijn zedelijk beeld te groepeeren.

Baudelaire's vader liet zijn zoon de gezochte gestes en manieren na, waarvan studie en maat een langzaam rythme brachten in het leven van den zoon. Leconte de Lisle, die Baudelaire bemind en soms begrepen heeft, vertelt ons, hoe de binnenkomst van den dichter in een kamer vergezeld ging van een ceremoniëel, dat van te voren door hem geregeld was en waarvan hij nimmer, bij welke gebeurtenis of op welk uur ook, afweek. Hij bleef stilstaan bij den drempel, boog zich licht voorover, maakte een hoffelijk gebaar met de hand, ging een pas voorwaarts, week terug en schoot dan, eensklaps de pas versnellend, als een meteor op u toe. Dit alles speelde zich af te midden van het diepst denkbare stilzwijgen. En zelfs zijn intree in de Café's van den linker-Seineoever, waar hij het grootste deel van zijn tijd doorbracht, ging met dit ritueel gepaard.

Maar Baudelaire's moeder staat in alle opzichten voor zijn karakter verantwoordelijk. Zijn humeur vertoont dezelfde nooit-verzachte bitterheid, die zij voor het eerst leerde kennen, toen zij aan haar meisjesdroomen werd ontruk, om als jonge, bewonderde schoonheid in de armen geworpen te worden van den voor haar bejaarden François Baudelaire. Siddering van verontwaardiging en angst; afkeer; opstandigheid; een nimmer verzwakkende zorg om haar man de antipathie of tenminste de weinige sympathie, die hij haar inboezemde verborgen te houden; een afschuw zonder twijfel

hem zoo dicht bij zich te zien en hem te moeten toelachen en dankbaar zijn, want hij was goed voor haar en hield van haar; de droefheid ten slotte van een haard waaraan een vrouw zich zonder liefde neerzet, al die dingen hadden hun invloed op de ziel van Charles, die door de moeder gevormd werd. Hij zal haar kind zijn, het kind van haar bittere teleurstellingen en haar stilgevoeden toorn. De reactie op de kwijnende, verschrompelde sentimentaliteit, op de ongevoede sensualiteit ook van de moeder zal de uren van wrange wel lust in het leven van den zoon oproepen, een revanche op het gedwongen kille liefdeleven van de moeder. Zij had gedroomd van een zwierig-gekleeden jongen man, chic en fleurig als de jongeren van die jaren waren in hun paradekleedij, die door haar helle kleuren aan de Revolutie-jaren herinnerde; uitdagend door zijn weelderigen haartooi en door zijn heupwiegenden gang langs straten en door theatercouloirs. Kaal lang vóór den leeftijd, droeg het gelaat van François de diepe

BAUDELAIRE

sporen van den moeizaam afgeganen levensweg, waarvan het opgewaaid stof zich gehecht had aan zijn zwaar neerhangende knevelpunten. Schriller tegenstelling was niet denkbaar. Zij, Caroline Archimbault-Dufays, een tweede Emma Bovary, droeg de jonge vrouwenziel, die vervuld van romantisch verlangen, zich menigmaal een bedwelming had gedronken aan de „zaligheid” van haar fantastische liefde, van magisch natuurdécor en teer-wiegende romances. Haar dagelijksche omgang met troubadours en ridders had haar een onwezenlijk leven geschapen door een stralenden hemelkoepel, waaraan als sterren de schitternamen blonken van een Chateaubriand, een Talleyrand, een Narbonne, een Vaudreuil en andere émigré's.

De dood van François Baudelaire, als Charles zes jaren telt, was voor de jonge vrouw geen smart, maar een bevrijding. Nog altijd schoon, is zij reeds te voren verteederd door de liefde, die nu gaat komen en die zij nimmer kende. Volmaakt moeder als zij echter is, zal zij in waarheid geen andere teederheden in haar leven kennen dan die, welke haar bleeke zoontje met zijn oogen vol laatdunkend-

heid en smart haar inboezemt. En zij vat aanstonds een verwoed-jaloersche liefde voor hem op. Haar liefkoozingen, de zachte streefing van haar met zijde bedekte armen langs zijn haar, het geritsel van haar zacht-sleepende japon, het geklikklak van de armbanden, die haar tengere polsen omsluiten, het helle flikkerlichten van de edelsteen, die haar mooi-gevormde handen sieren, de koppig-door-dringende parfums die rond haar gracieus-bewegende figuur zweven, zij alle scheppen de geheel bijzondere, zinnen-prikkelende atmosfeer, waarin de aanstaande dichter ademt. En de moeder weet niet, welke morbiede kiemen zij zaait in het overgevoelige hart van deze koortsachtige natuur. Aan haar borst gedrukt, ademt hij de lucht, waarnaar een leven lang zijn nostalgiek verlangen zal gaan.

Het is de totale overgave aan een genegenheid, die van het schepende vleesch gaat naar het vleesch, dat er door ten leven werd gewekt. Zij gaan samen uit, lachen over de gedane ontmoetingen, winkelen; samen eten zij, praten zij, vermaken zij zich. Zij vormen samen als één trillend wezen. Gelukkig is Charles Baudelaire maar eens geweest: onder den schuttenden schoot van zijn moeder, onder den beschermenden moederblik, die de onstuimige, soms wreede opwellingen van zijn wild-ontwakend hart vermocht te stillen.

Maar dan stort plots een aschregen zich uit over heel het blinkend levensveld van deze jonge ziel, die niet werd voorbereid op 's levens slagen.

Zijn moeder ontmoet den knappen Aupick, bemint en wordt bemind. Ridderlijk en nobel als hij is, bekommert deze zich nauwelijks om den zoon, dien hij aan moeders rokken ziet vastgeklemd. Maar in hooge mate trotsch, krankzinnig van woede en jaloezie, zien wij het gebeuren, dat reeds hier de jonge Charles aan zijn kinderlijke kwellingen de hartstochtelijke manie paart van verlustiging in eigen leed. En in tragische wanhoop rijgt hij zich vrijwillig hechter aan den hem doorborenden degen. Vreemde manie, al is het waar, dat de tooverkracht van zijn stijl hier grootendeels haar oorsprong in vindt. Hij trekt zich terug, verscheurt zich het hart in stilte en eenzaamheid, ver van de voor hem onverschillig geworden wereld, ver van het kleurloos geworden leven.

Een evenbeeld van David Copperfield, zooals Dickens hem ons schilderde. Vanaf dat oogenblik ontvalt Charles Baudelaire op het college alle ijver, waar hij zich in plaats van op zijn studie in zijn eenzame wanhoopsideeën werpt. Hij wordt de rustverstoorder in het oprecht, zij het banaal gelukkige gezin van mijnheer en mevrouw Aupick.

Zijn kameraden ontdekken in hem meer dan één zonderlingen trek, maar niettemin gaat er eenige bewondering uit naar dezen knaap, bleek en trotsch, die zich boosaardig wil voordoen en zich ontoegankelijk weet te maken. Want soms heeft hij een opwelling van edelmoedigheid als niemand anders, en zien zij, hoe groote

moeite hij heeft deze weer te smoren. Hij heeft geen vrienden en zoekt die ook niet, maar nieuwsgierigheid bevangt zijn makkers, wanneer zijn versregels gaan van hand tot hand en stille verbazing blijft hun bij, wanneer zij hem, den overdreven zorgzame, die slechts oog schijnt te hebben voor zijn handen en kleeding, hooren verklaren: „Je suis poète.” Want duidelijk is het hun, dat Baudelaire daar een zeer gewichtige verklaring heeft gedaan.

Aupick en Baudelaire verfoeiden elkaar. Of liever nog, Baudelaire haat Aupick en deze laatste verzet zich tegen de grillen van hem, in wien hij, als man van orde, een ordeverstoorder gaat zien. De kloof tusschen de beiden gaapt wijder en wijder. Maar Charles laat zich niet temmen en als hij twintig jaar is, moeten de omstanders van hem getuigen: niets te beginnen met dien jongen. Men besluit dan den slechten student te doen scheep gaan en hem te zenden naar streken, waar de lust tot werken misschien weer in hem zal ontwaken. De uitvoering is averechtsch en de reis wekt slechts nieuwen wrok in het verbitterde hart. Hij betoont weinig of geen nieuwsgierigheid, en kapitein Saur, die den jongen man naar de eilanden vervoerde, waarvan men wonderen verhaalde, zou in het scheepsjournaal een bijna volkomen zwijgen zijnerzijds hebben kunnen vermelden. Hij ontwijkt alle blijken van sympathie, die passagiers en zeelieden hem trachten te doen toekomen. Zelfs de ontembare storm, die drie weken lang de kusten van Mauritius teistert, slaagt er niet in hem uit zijn apathie te wekken. Hij ondergaat slechts smartelijke gewaarwordingen: hij lijdt onder de warmte, onder de scherpe contouren, die zijn als arabesken, die de eilanden omstengelen, onder de schrille schoonheid der schelle kleuren, die hij later in bonte mengeling zoo overvloedig en overdadig zal strooien over zijn palet. Maar daar ginds verveelt hij zich: hij vergaapt zich, wáár hij den blik ook wendt, hij vergaapt zich, zooals zich vergapen de eindeloze ruimten, te heet doorblakerd van een verzengende zon. Als een zoon van de misten onzer Westerluchten, die de lijkwade weven, waarin zich eenmaal zijn rhythmische zangen in nimmer rustende golving op en neer zullen wiegen, waartegen zich de fantastische beelden, aan zijn koortsachtige verbeelding ontsproten, zullen afteekenen in suggestieve kleur en lijn, verzucht hij naar de glibberige modder van Parijs en naar zijn in een regenwaas gehulde straten. Hij kwijnt weg en zóó zichtbaar, dat de goedige kapitein Saur hem tot iederen prijs repatrieeren wil. Hij begint met hem mee te nemen naar Réunion, maar Baudelaire weigert zelfs aan wal te gaan.

Geboortig van dit eiland, waaraan hij zoo teere herinneringen bewaarde, ondervroeg Leconte de Lisle Baudelaire vergeefs over den indruk, dien hij ervan bewaard had.

„Ik heb nooit den voet in je muskietenkooi of op je papegaaien-

stok gezet. Ik heb, van verre, palmen gezien, palmen, palmen, en blauw, blauw, blauw."

Als hij van de eilanden terugkeert, is Baudelaire meerderjarig en zelfs vrij gefortuneerd. Hij maakt zich los van de Aupicks en ziet zijn moeder slechts van tijd tot tijd meer en in het geheim. Het geld ontvloeit als water aan zijn zorgeloze handen en wat hij van deze jaren overhoudt, is een overprikkeld zenuwleven.

Dan is het, dat hij een vrouw ontmoet, die nimmer haar macht over hem zal verliezen. Hij meent in haar het raadsel te zien van de gevaarlijk-zwoele landen, waarvan alleen het mysterieuze beeld hem bijbleef. Als een Barbaren-Muze, zal deze mulattin, dit verachtelijkste en luiste aller schepselen, voor den dichter de golfslag en de geur van het exotisch leven zijn, dat van over de vergeefs overschreden zeeën tot hem gekomen, hem altijd zal vervolgen. Hij ziet die Jeanne Duval in den schouwburg, op het tooneel. Hij noodigt haar bij zich, zij komt. En zij komt om nimmer uit dit leven heen te gaan. Haar oogen „grands comme des soupîères", vol bijna dierlijke stompzinnigheid zijn de spiegels van het diepst verval. Maar Baudelaire meent er de deining in te zien der warme golven, die koesterend het land omspoelen, waar zij geboren is. Zij is de verpersoonlijkte spleen, de moordende luiheid, de bedwelmende muskusplant uit verre tropische landen. Tusschen die beiden begint van stonde af aan een strijd, stil en ondergronds, die slechts met hun leven zal ophouden. Een strijd niet alleen tusschen rassen, maar ook tusschen volkomen tegenstrijdige karakters. Jeanne Duval was als het wilde dier, waarvoor de beschaafde Westerling, vervolmaakt door zijn genialiteit, *de vijand* is. Het werd een gevecht van nacht en dag, een onverzoenlijke strijd, waarin de conceptie van de schoonheid, zooals zijn verstand en misschien de genadeflitsen hem die voorhielden, zich bij voortduring tegenoverstelde aan het moordend beeld der schoonheid, dat zijn lagere lusten hem voorspiegelden in de persoon van de mulattin. Aanvaarding door het vleesch, verwerping door het verstand. Baudelaire waant deze fatale vrouw nu eens een paradijs, dan weer een hel en zijn lichamelijke krachten raken gesloopt onder deze nimmer verstillenden strijd en krankzinnigheid ligt klaar om hem te besluipen, terwijl de tijgerin Duval nonchalant het merkteeken van haar klauwen zet in ieder der onsterfelijke zangen, die aan zijn schorre keel ontsnappen.

BOEKENSCHOUW:

HAYCOX (Ernest) EEN TEGEN VELEN. (253) f 0.70. Ned. Keurboekerij, A'dam.

Minderwaardige praktijken van een paar op geld beluste schurken, die een heele welvarende streek en groote boerderijen ten onder willen brengen, om hun speculaties door te drijven, en een dappere figuur, die het tegen hen opneemt, vormen den inhoud van dezen roman. Geschikte treinlectuur voor volwassenen.

Jeugd en Traditie

door ANT. VAN DUINKERKEN¹).

Telkens, wanneer bij den spontanen opstand van een nieuwe generatie, de levenswil zich openbaart in dringende, onwederstaanbare geestdrift, wordt er een soort belangstelling gewekt, die eerder de mogelijkheid betreft, dat het enthousiasme zichzelve te buiten zal gaan; dan de werkelijkheid, dat het enthousiasme wederom stuwend aanwezig is in ons midden. Daar kan geen cultuur worden vernieuwd zonder hartstocht, die uitlaait en zelfs brand sticht. Eerst langzaam matigt deze hartstocht zich tot wilsvaste overtuiging, zonder te luwen in kracht, want deze matiging is geen verzwakking, maar verinniging van het levensgevoel. Bij elk geslacht is dit proces waarneembaar, maar nooit werd de geschiedenis zoo oud, dat zij leerde, wijsheid te betrachten bij deze waarneming. De jeugd generaliseert, zij wordt gegeneraliseerd. Wat kwaads zij waarneemt, wijt zij aan den ouderdom, haar gemeenschappelijken vijand. Wat onverstandigs een jongere doet, hoort zij verwijten aan de gansche jeugd. En bij iedere generatie opnieuw herhaalt zich het procédé der miskenning en der ergernis, die in de wereld immers altijd aanwezig moet zijn. De strijd voor het nieuwe was immer een martelaarschap, dat niet gevoeld werd, omdat men het steeds onderging als een glorie. Het is de heerlijkheid van twintig jaar te zijn en samen te zweren in zaaltjes, waar de gevestigden zich fatsoenshalve nimmer vertoonen, de prikkelende glorie van te worden onderschat, terwijl het leven voelbaar door uw lijf vloeit, in uw vingertoppen jeukt en bonst in uw hoofd. O! de vervoerende onstuimigheid van ergernis te geven aan degenen, die geërgerd moeten worden! Zij is niet nieuw! Schaepman heeft haar gekend, en Thijm, en Broere, en Vondel, en ieder, die ooit iets gedaan heeft, dat schoon was. De meeslepende nachtgesprekken over idealen, die gedijen als de sterren, uit lichtende nevels geboren! De koortsige leeslust, die boekverzamelingen overhoop haalt om onder het stof van de grijs geworden wetenschap den rythmus te ontdekken van een levenden aderslag! En de grandiooze minachting voor het machteloze, dat zijn sap verloor en zich rechtstandig tracht te houden in de geestdrift, als een kale boom in voorjaarsstormen. Het dorre hààlt den zomer niet! Hoe heerlijk is het, dit te weten, als men jong is en dan het leven te zien, zooals de voorjaarswind het leven ziet en de zon van de lente: iederen dag groeit het een beetje bij, het wordt rijper en voller van beloften, het zet vruchten, waar nog onlangs ijzel hing! Wie dit niet kent, blijft buiten de cultuurvernieuwing. Hoogstens kan hij een bedachtzaam volgeling zijn, voorzichtig, eerlijk en achtbaar. Maar het ontbreekt hem aan dat diepste merg des levens, dat

¹) Uit een binnenkort bij Brand te Hilversum verschijnend boek van *Ant. van Duinkerken*.

haereditair is, omdat het merkbaar wordt in elk geslacht, doch onberekenbaar, omdat de zonen het eerst laat als vaderlijk erfdeel erkennen! Dit is het wezen der traditie: een vermogen om zich nieuw te voelen als een dier, dat wakker wordt in de zon of als een plant, die haar wortels vergeet, als ze den eersten keer den wind voelt en den milden regen. Scherper dan ieder historisch besef is dit primitieve levensgevoel, dat aan ieder traditiebewustzijn voorafgaat en zonder hetwelk de traditie nooit mogelijk wordt. Beroept u niet, o grijsaards, op wat gij hebt gezien, want uw oogen zijn door het kijken verzwakt. Ons komen was een zien en overwinnen! Uw heengaan is een zien, waarbij gij terugdeinst! Overgeleverd, zegt gij, is deze wijsheid en die waarheid, en gindsche ervaring? Overgeleverd is het leven allereerst, het leven dat van ons is, dat beweegt in iederen slag van ons bloed, in iederen blik van onze oogen, in ieder onzer oogenblikken! Overgeleverd noemt gij de resultaten van anderer werkkraft, maar overgeleverd is deze kraft allereerst, en ziet onze handen, hoe ze stevig worden voor den greep, ziet onze voeten, hoe ze vast staan op den grond, tredend misschien op wat gij niet vertrapt wilt hebben, maar gereed om voorwaartsch te gaan, onvermoeibaar en lenig op het marschlied, dat wij hooren in onzen hartbonds. Overgeleverd noemt gij de gebruiken en gewoonten, maar overgeleverd is allereerst de daad, die nog gewoonte worden moet en gij hoort, hoe driftig wij zijn, hoe verlangend, om u de werktuigen uwer gewoonten uit de hand te slaan en ze opnieuw te bespelen, want de muziek van onzen wil maakt ieder werktuig tot een vaardig en welluidend instrument.

Wat gij traditie noemt, is tweedehandsch en afgesleten als zakgeld. Gij maakt er baten mee, maar weet, dat het uw leven niet zal redden, als de kapitein komt voor de laatste vaart en gij te volgen hebt. De munt, die hij u vragen zal, als gij hem welgezind wilt zien, moet nieuw zijn als een pasgedoopte kinderziel, en in den mist, die over zijn wateren hangt, hebt gij geen ander licht dan de lamp van uw hart. Dat het brandend zij! Wij hebben vuur en olie. Wij zijn jong! Gij wordt al kil van de nachtlucht, die over u heen buigt met de dampige geuren der zee en met de huiveringwekkende benauwenis van kerkhofdonker. De woorden uit uw mond smaken naar zand, dat gij zult proeven, weest daar zeker van, wanneer gij niet meer leven moogt in onze lucht!

Opwindende rhetorica der jeugd, wanneer gij hol zijt, is het omdat gij wilt worden gevuld door den onaflaatbaren stroom van het leven, spoelend van man naar man, de tijden door, tot de schoone voleinding der eeuwen. Wie u eenmaal gehoord heeft in zich zelven, zooals gij roepen kunt uit grooten drang en fluisteren uit hartelijke innigheid, hij zal de traditie verstaan. Voor hem is overlevering geen ouderdom, maar een jeugd, die dagelijks opnieuw verblijd wordt. Hij zal niet varen op het wrakke schip van een andermans resultaten,

maar met den moed van vader Noë zal hij bouwen aan de nieuwe ark, een vaartuig, zooals er nog nooit een geweest was, zooals er nooit weer een zal komen. Het zijne! Het ònze! Het schip van dezen tijd, van deze wateren, van dezen grooten nood! Anderen mogen vertrouwen op vast gemetselde steen of op de bergen, die er stonden, toen wij kwamen en die er nog wel zullen zijn na onzen dood. Wij echter hebben onze hoop op God, die onze jeugd verblijdt. Wij willen doen, wat hij bevolen heeft, toen hij ons deze harten gaf en deze hoofden, deze zinnen tot Zijn dienst. Wij zullen nemen uit het houtgewas, dat wij hier vonden, wat ons noodig is. Maar wij zullen het vormen tot nieuwe gedaante! Het zal een merkteeken dragen, dat alleen door onze handen in de dingen wordt gedrukt. Het is onvervalschaar. Men zal ons kennen aan het stempel onzer ziel, dat men zal vinden op de doode stof, zoodat zij spreekt. De woorden van de taal zullen niet stom meer zijn en niet alfabetisch gerijnd in een verklarend register. Wij zullen ze nemen en er mee spelen een spel naar onzen smaak, zoodat ze door elkander vallen in een nieuwe orde. Wij zullen ze doen zingen al de liederen, die onze blijdschap ons ingeeft en die onze droefheid ons dwingt aan te heffen. En wie daarna de woorden wedervindt, zal iets verstaan, dat het woordenboek hem niet verraden kon. Het zal onze ziel zijn. De wateren spoelen de wereld voorbij naar een gedurig vergeten, maar wij vrouwen op de ark, de draagster van de ziel. Zij is gemaakt uit het houtgewas, dat wij vonden, maar niemand kon haar maken, zooals wij haar maakten, want wij hadden een opdracht, die nooit iemand anders had of hebben zal. Elk heeft zijn eigen taak. Niemand kan vruchtbaar den ander herhalen.

Wat Noë deed met houtgewas, wat dichters doen met woorden: het gevondene en overgeleverde herscheppen, vol vertrouwen, tot de straling eener nieuwe orde, dat zullen wij doen met het leven en de werkkraft en de daad, die ons door onze vaders gegeven zijn. Wij hebben onzen eigen levenswil. Het oude deugt niet meer. Zend uwen geest uit. Heer en Gij zult het aanschijn der aarde vernieuwen. Het aanschijn der aarde moet nieuw zijn. Nooit mag het blijven, wat het was. Want God, die de seizoenen schiep en het wisselend schoon, heeft gewild, dat alles zou worden vernieuwd. „Zie, Ik maak alle dingen nieuw”, heeft God gezegd. Maken wij alle dingen nieuw voor Hem, omdat het Zijn lust is.

BOEKENSCHOUW:

ELZER-COURTHS (Margarete) EEN MAN, DIE ZIJN VROUW NIET KENDE. (251) f 1.90 en f 2.50. Oorspr. Ned. bew. A. Vuerhard-Berkhout. De Zuid-Holl. Boek- en Handelsdrukkerij, Den Haag.

Evenals haar moeder Mevr. Courths-Mahler brengt ons Margarete Elzer-Courths aardige vlotte ontspanningslektuur. Een goed doorgevoerde intrige van begin tot eind, houdt onze aandacht geboeid. Volwassenen zullen met plezier dit vlot geschreven boek lezen.

Varia

I. Wij ontvingen het volgende schrijven van een lezeres:

„In de laatste aflevering van Uw tijdschrift verwonderde ik mij over het volgende: „Deze *typisten*-moraal is al te oppervlakkig.” (pag. 484) en des te meer, wegens het in het zelfde nummer gebrachte „eerherstel” aan verpleegsters en winkelmeisjes (pag. 524).

De studenten plegen hun afkeer voor burgerlikheid gewoonlijk op een kruidenier te luchten en oogsten hiermede succes. Doch Uw artikelen hebben toch een dergelijk goedkoop effect niet nodig en de wijze van recenseren, genoemd in „eerherstel” is „Boekenschouw” onwaardig en.... een zonde tegen de goede smaak!

In de hoop, dat U mij — onwetende — deze opmerking niet kwalik wilt nemen en U mijn excuses aanbiedend voor de genomen vrijheid,

met gevoelens van de meeste hoogachting,

Meisje voor halve dagen

(Welke graad van moraliteit hebben dezen?)

Wij kunnen deze dame geen excuses aanbieden, daar wij de uitdrukking „typistenmoraal” volkomen juist achten in dat verband. Het soort moraal, waarover wij schreven, wordt, blijkens talloze romans, in typistenkringen maar al te druk beoefend; vervolgens heeft het woord „typiste”, behalve zijn vakbeteekenis, een symbolische of waarde-beteekenis gekregen, die met het vak niets meer te maken heeft.

II. *Realisme*: „Soms raakten de mannen gevangen in haar goudblonde krullen, verloren zich in de diepten van haar viooltjesoogen of boeide hen de hulpelooze aanblik van haar fijne handen.” Uit „Liefde of Hartstocht” van Louise Gerard (bladz. 44).

— „Nadat Therese zich van Alfred had losgezaagd,...” etc. (losgesagt?). Uit „Therese” van Arthur Schnitzler, (bladz. 254).

— „Haar stem klonk zoo koud, dat ze voor een oogenblik de woorden op zijn tong deed bevriezen.” Uit „Een zonderlinge Jongeman” van Louise Gerard. (bladz. 221).

— (Uit een boekaankondiging: Vastenavond door Theo Bogaerts). „Met dezen roman heeft Bogaerts zijn naam als schrijver met verdubbelden klank door Nederland doen weerklinken.” Hoe stelt de uitgever zich dat voor?

III. In de „Nouvelle Revue Française” van Maart 1933 lazen wij de volgende in 't algemeen heel verstandige bespreking van de Fransche uitgave van Querido's Jordaan. Maar de uitdrukking „le quartier juif d'Amsterdam” doet ons vermoeden dat du Perron het besproken werk in geen enkele taal der wereld gelezen heeft.

LE JORDAEN, par Israël Querido (Rieder).

Querido est, de loin et sans discussion, l'auteur le plus surfait de la littérature hollandaise; c'est dire qu'il aura sa statue et qu'il a ses admirateurs. Venu après le „renouveau de 80'', où apparurent dans le domaine de la prose les influences de Zola et des Goncourt, Querido s'est immédiatement distingué par un abondant „style artiste''; il appartient à cette sorte d'écrivains qui, pour employer beaucoup de mots et les tordre avec conviction, n'en écrivent pas moins mal. Sa psychologie est rudimentaire, sa langue plus grasse et plus gonflée que ne l'appelle sa pensée, son argot... ne disons pas de mal de son argot, que MM. De Rosa et Rageot se sont tant efforcé de traduire, puisque sans lui le livre n'existerait pas. Tel qu'il est. *Le Jordaan* reste pourtant le chef-d'oeuvre de Querido, qui s'y occupe d'un quartier juif d'Amsterdam et pas encore de l'antiquité persane...

E. DU PERRON

BOEKENSCHOUW:

SCHEIRS (Jef) DE BOETSEERDER DER SMART. 3e Druk. (219) Tyl, Deurne, (Antw.) en Pax, 's-Hage.

Voor zijn talent heeft Jef Scheirs wellicht iets te hoog gegrepen: het geweldige en tevens fijnbesnaarde gevoelsleven van een kunstenaar in woorden te openbaren, is hem niet volkomen gelukt. De reacties wenscht men fijner, dieper, overtuigender. Maar wellicht ook was het boek dan zijn doel voorbijgeschoten. Het is immers bedoeld als volkslectuur, — en als zoodanig staat het zeker op hoog peil en steekt het gunstig af tegen veel andere producten in dit genre.

WALLACE (Edgar) DE GEHUUURDE MOORDENAAR. (188) f 1.90. Geautoriseerde vertaling van G. H. C. van Amerongen. „De Steenuil'', A'dam.

Het zou wel een wonder zijn wanneer Wallace niet in een zijner „Schlagers'' Russische verbannen grootvorsten en bolsjewieken verwerkt had. Met zijn bekende handigheid heeft hij hier een spannende geschiedenis in elkaar gezet, waarin een geheimzinnige rijke Jood in het bezit van een nog geheimzinniger boek de hoofdrol speelt. Voor ouderen ontspanningslectuur.

FLETCHER (J. S.) DE ONTBREKENDE SCHAKEL. (245) f 0.70. Vertaling van Johan van Rossum. Ned. Keurboekerij, A'dam.

Treinlectuur moet zóó zijn dat je bij het lezen van adembenemende avonturen, vergeet dat je met een snelheid van tachtig kilometer door het land vliegt.... de Engelsche schrijvers van „thrillers'' hebben dit reeds lang tot hun ideaal gekozen en Fletcher benadert dit bijna. Dit verhaal is er een van de soort dat sensatie genoeg bevat om een intelligent reiziger eenige uren het vervelende van een lange reis te verzoeten.

HAY (James) HET OVERTUIGEND BEWIJS. (249) f 0.70. Vertaling van Johan van Rossum. Ned. Keurboekerij, A'dam.

Een detective-geschiedenis, waarin het wat lichtzinnig toegaat. Niet voor iedereen.

BIRKNER-COURTHS (Friede) ALICE EN HAAR MINNAARS. (243) f 1.90 en f 2.50. Zuid-Holl. Boek- en Handelsdrukkerij, Den Haag.

Romans en Verhalen

ROBBERS (Herman) REDDING. (250) f 3.50. Elsevier, A'dam, 1933.

De fabel van dezen roman is wel origineel. Een zakenman, die rust zoekt, gaat voor eenige dagen het onbewoonde zomerhuisje van zijn vriend betrekken en vindt daar de kamer, die hij bewonen zal, reeds bezet door een jong meisje, dat gevlucht is voor de lagen van haar stiefvader en, de situatie kennend, hier is binnengedrongen. De delicate verhoudingen die er volgen, vormen het thema van „Redding”. Het begin doet detective-achtig aan, maar Herman Robbers heeft een serieuzen roman willen schrijven en een pleidooi voor de traditioneele opvattingen van reinheid, eenvoud en ridderlijkheid. Het boek bezit spanning wegens de wonderlijke situatie, al is de uitwerking niet overal overtuigend. Zijn de opvattingen der moderne jeugd zoo hopeloos als Robbers die voorstelt? Ook het meest moderne meisje zou zich in zulk een toestand wel ongeveer gedragen als deze Greet en dat de kinderen van een vader als dezen Herbert zoo geaard zijn, als ze hier beschreven worden, is niet aan te nemen. Maar de leidende gedachte van het boek is een verdediging van geestelijke waarden, die in de gangbare romanlitteratuur al te zeer verwaarloosd worden. Het is een zeer leesbaar boek, dat geen nieuwe glorie voor de Nederlandsche litteratuur beteekent, maar toch voldoende menselijkheid bezit om eenige uren te boeien. Volwassenen.

HOGENBIRK (D. Jzn.) ZONDER TUCHT. (314) f 2.25 en f 2 90. Kok, Kampen.

Dit „stichtend verhaal” uit streng Calvinistische kringen heeft voor mij een zekere bekoring als instructief document van het verbitterde en sombere „worstelen met den Heere”. Deze menschen leven nog volkomen in het Oude Verbond. De psychologie van dezen roman zou zonder veel moeite kunnen verplaatst worden naar een Joodsch dorp in Palestina, ten tijde der Maccabeën bijvoorbeeld. Zij slapen in en ontwaken met een psalm of een profetenspreuk. Het is of er geen Verlossing geweest is.

Hoewel het boek geen litteraire pretenties heeft, de humor van den schrijver niet van zuiver allooi en de verhaaltrant wat al te alledaagsch is, ontkomt men toch niet geheel aan den greep van den auteur. De tweede helft is zelfs van een niet te miskennen kracht. De zielestrijd van Rina bezit een zekere grootschheid en Goos, de verwende jongen, staat liefelijk vòor ons. Hogenbirk heeft ongetwijfeld talent; wist hij zijn verhaal op hooger plan te brengen, zijn te gewilde aardigheden achterwege te laten en alle noodelooze beschrijvingen tot juiste maat te reduceeren, dan zou hij een boek kunnen schrijven, dat meer was dan een stichtend verhaal en ook buiten gereformeerde kringen zou gelezen worden.

LIMBURG (Jilles) DIE NIET HEEFT. (184) f 1.90 en f 2.75. Daamen, Den Haag.

„Die niet heeft” is een vervolg op „De Twijfelaar”, waarover wij in den vorigen jaargang, bl. 554, spraken. Een roman over het gemengde huwelijk. Deze protestantsche schrijver behandelt het huwelijksleven van een katholieke met een uit de Kerk getreden protestant. De zoon verongelukt, de dochter wordt Carmelietes, de vader verbittert in zijn ongeloof. Het Katholicisme en zijn gebruiken worden hier zeer objectief en begrijpend beschreven, alleen het kloosterleven wordt even als een te onmenselijke levensontkenning gezien.

Van het gegeven zou alles te maken zijn, maar Jilles Limburg is geen groot schrijver. Hij schrijft te kroniekachtig, te mededeelend, hij vormt geen gestalten. Het alledaagsche wordt niet in een onalledaagsche sfeer geheven. De figuren leven niet voor ons; het blijven schimmen, dragers van een naam, maar geen bezielde mensen! Het plan ontbreekt in dit boek, het hoogere levens-of geestesplan. „De Twijfelaar”, waarin de jonge liefde van Groener en het meisje beschreven werd, was beter dan „Die niet heeft”. De mensen en dingen zijn goed en reëel gezien, maar ze zijn niet in dat ondefinieerbare, de kunstsfeer, geheven.

WEBB (Mary) DE VOS DUKT WEG. (363) f 2.25. Vertaald door Anthonie Donker. W. B., A'dam, 1933.

Posthuum is Mary Webb nog tot groote vermaardheid gekomen. Tot mijn spijt kan ik dit boek van haar niet bijzonder apprecieeren. De verouderde romantiek, zoo totaal uit alle zakelijkheid uitgelicht, en de stereotypie der karakters en van hun verhoudingen — een oude zigeuner, die van muziek leeft; een buitengewoon mooie wilde onopgevoede dochter „in het woud”; haar liefde voor den dominee; haar afkeer van den Don Juan, tot wien ze zich getrokken voelt enz. — bederven de diepe tragiek van den man, die uit liefde voor de liefde terugschrikt en zoo oorzaak wordt van het ongeluk zijner eigen vrouw, die hij drijft in de armen van den verleider. De beschermers van den godsdienst behooren ook in zoo'n boek huichelaars te zijn en den oprechten dominee in het ongeloof te drijven! Ik weet, dat er anderen zijn, die in de onmiskenbare vaart van het boek worden meegesleept en graag de oneffenheden over het hoofd zien om de grootsche menschelijke beweging. In ieder geval voorbehouden voor litterair ontwikkelde lezers.

LEWISOHN (Ludwig) STEPHEN ESCOTT. Vert. door L. J. Tels-Elias. (248) f 4.25 en f 4.90. Mulder, Gouda.

Ludwig Lewisohn, de Joodsch-Amerikaansche schrijver, houdt in dit eigenaardige boek een buitengewoon handig pleidooi voor nieuwere opvattingen over moraal en huwelijk en voor het Jodendom. Hij heeft dit boek uitgegeven als de „Mémoires” van een Amerikaansch burger, wiens vriend, David Sampson, de bewonderde

held en het orgaan van Lewisohn zelf is. De tendenz is voelbaar op elke bladzijde. Technisch zit het boek goed in elkaar en er is een schrijver van formaat aan het woord. Het geval Paul Glover, dat de beide vrienden die advocaat zijn, te behandelen krijgen, is psychologisch met talent uitgewerkt. Maar de doctrien die de auteur in het vleesch en bloed zijner gestalten vorm geeft, is volkomen onchristelijk, naturalistisch; het is de apotheose der instincten. Van de eerste tot de laatste bladzijde is de inhoud van het boek erotiek en nog eens erotiek. Het eigenlijke verhaal verdrinkt in zware beschouwingen, in de onverkwikkelijkste problematiek over liefde, huwelijk en aanverwante quaësties. Lewisohn tracht de Joodsche orthodoxie te doen accordeeren met zijn moderne huwelijksopvatting, wat hem natuurlijk niet lukt. Een voor niet volkomen rijpe en onderlegde lezers zeer gevaarlijk boek.

KEUN (Irmgard) HET KUNSTZIJDEN MEISJE. Vert. door Hillegonda van Reenen. (207) f 2.10 en f 2.60. De Steenuil, A'dam.

Na „Eene van Ons” brengt dit nieuwe boekje van Irmgard Keun niet veel nieuws. „Kunstzijden” meisjes zijn er tegenwoordig veel; van „kunstzijde” zijn niet slechts hun kleeren, maar ook hun ideeën, hun moraal. Irmgard Keun kent ze door en door en weet er vlotte, spannende boeken over te schrijven, die prettig lezen en ook een soort van „kunstzijden” litteratuur vormen. Alles is luchtig, oppervlakkig, wisselend, ephemer, kleurig, grillig. Blijvende beteekenis heeft deze betere ontspanningslectuur niet. Maar zij is pikant en licht even den sluier op van het verbodene. Het erotische avontuur vertegenwoordigt de hoogste levenswaarde voor deze meisjes, voor wie „deugd” iets prehistorisch is. Voor hen of haar, die van dit soort boeken genieten, deugen ze niet en voor hen die ze schadeloos lezen kunnen, hebben ze geen bekoring.

WARWICK DEEPING. DOOR LEED GELOUTERD. (218) f 2.75 en f 3.50. Geautoriseerde vertaling van G. H. C. van Amerongen. De Steenuil, Amsterdam.

Een zeer goedaardig boek, al komen er ook een slechte jongeling, een ontaarde moeder en pogingen tot zelfmoord in voor. Het is de geschiedenis van een jong meisje, dat niet leven wil en van een nog niet oude man met ervaring, die wel leven wil en dan liefst met het wankelmoedige meisje als echtgenoot aan zijn zij.

Warwick Deeping heeft wel beter werk gemaakt, dan dit romannetje, dat al heel erg burgemensachtig is uitgevallen.

Hier en daar stuit men op zonderlinge dingen. Op pag. 145 bijv. ontmoet het paartje op een huwelijksreis, „een paar zouaven”, waarvan er één tegen het jonge bruidje glimlacht, een paar maal nog wel. Op pag. 160 lezen we van een zekere Madge Parsons, dat ze Skelton verwelkomde „met een van haar meest innemende glimlachjes en *het zachte ritselen van haar rokken*”. En op pag. 168 stelt de bruidegom zijn jonge bruid op de volgende afdoende wijze gerust: „Nooit zal ik een beest worden, Connie. *Dat wordt allemaal vreeselijk overdreven.*”

Voor niet te jonge lezers.

BARR NAVITY (Nancy) CHING WONG, HET LEVENDE RAADSEL. (293) f 2.25 en f 2.90. Vertaling van G. H. C. van Amerongen. De Steenuil, A'dam.

Als psychologische roman is dit boek niet oninteressant. Als detective-story is het zeer geslaagd. Als reclame voor een bepaald merk sigaretten is het geniaal.

Geestig is deze roman ook, al doet de geestigheid van speurdersgeschiedenissen met een lijk op den vloer en een moordenaar op de vlucht toch wel steeds een beetje wrang aan.

Het verhaal draait om den moord van een verarmden millionaire, die nog een grotere schurk blijkt te zijn, dan z'n onvindbare moordenaar. Dus, om met Werfel te spreken, is niet de moordenaar, maar de vermoorde schuldig, — wat we op het gezag van de schrijfster natuurlijk heelemaal niet aanvaarden. — 's Mans Chineesche bediende wordt gearresteerd en een verslaggever draaft zich het vuur uit de sloffen om te kunnen bewijzen, dat Ching Wong onschuldig is. Zijn onderzoek wordt belemmerd door het feit, dat iedereen, die maar als verdachte, in aanmerking komt, Luckies uit een pijpje rookt.

Die Chinees is een goed kereltje, maar, als hij over de fabel van goed en kwaad begint te redekavelen, betreuren we het, dat hij niet in de zwijgzaamheid van 't begin volhard heeft.

TREYNOR (Albert M.) HET LAND DER VERSCHRIKKING. (216) f 2.25 en f 2.90. Vert. door Jkvr. Henr. Rappard. De Combinatie, Rotterdam.

In dit land gaat het werkelijk verschrikkelijk toe! Een edele jongeling en een ietwat minder edele jonge dochter brengen bijv. een week of drie door op den rand van een krater op een eiland in de Beringstraat en dit, terwijl de jongeling zijn been gebroken heeft. Het sneeuwt hier elken dag doodsgeschiedenissen. Een andere jongeling en jonge dochter trekken op redding uit en spelen het natuurlijk klaar. Het is volkomen onschuldige nonsens.

JÖRGEN (Paul) HET ONBEKENDE GRAF. (254) f 0.60. Nr. 2 der Bruna-serie. Oorspronkelijke Indische roman. Bruna, Utrecht.

Een „oorspronkelijke Indische roman” voor f 0.60. Het is geen prijs! Paul Jörgen weet gezapig en uitvoerig van een onbekend graf ergens in de rimboe te vertellen, dat het middelpunt wordt van avonturen die spannend zouden zijn, indien ze waarschijnlijker waren. Er is ook gezorgd voor lieflijke jonge dames en nobele jongelingen. Voor lezers die geen eischen aan hun lectuur stellen, heel geschikt.

IVANS. DE ONZICHTBAREN. Uit het leven van Geoffrey Gill, detective. f 1.25 en f 1.90. Bruna, Utrecht.

Ivans is de bedaarde burger onder de detectivisten. Hij weet niet als Leblanc, Wallace of van Dine zijn probleem hartstochtelijk op te voeren of in de vaart van zijn vernuft mee te slepen: zijn stijl, zijn verwickelingen en zijn oplossingen worden gedragen door een rustige beweging. Zeer geschikt dus ook voor een rustige ontspanning, een genoegelijk dooden van den tijd. En harmlos!

STARR (Richard) HAAR BUITENKANSJE. Vertaald door Mevr. Landré-Tollenaar. (318) f 1.25. Jacob van Campen, A'dam.

Wanneer u begint te lezen, weet u eigenlijk al hoe het eindigt — de romantiek is van een beproefd recept, en heeft altijd succes bij bepaalde lezeressen —: het meisje heeft de noodige ups en downs, maar vindt binnen de tien laatste bladzijden altijd haar geluk. Toegegeven moet worden dat Jacqueliëntje een aardig type is, die zich origineel door het leven slaat vóór ze in Teddy's armen valt.

Geschikt voor volwassenen, die zich met dit soort lectuur den tijd plegen te verdrijven.

VERMEULEN (Edward) AARDIGE RENT. (226) 18 fr. en 30 fr. J. Lannoy, Thielt.

De romans van Ward Vermeulen zijn uit en voor het volk. Hij is een der beste Vlaamsche volksschrijvers, die een, wel eens wat log en overladen, maar altijd pittig en frisch verhaal vertelt. Door en door Vlaamsch — en innig christelijk. Veel Vlaamsche volksauteurs zijn cliché schrijvers; Ward Vermeulen voelt het leven van zijn land te diep en zuiver en in al zijn variaties aan om daarin te ontaarden.

De uitgever heeft Vermeulen's werken in een volledige uitgave verzorgd; „Aardige Rent” is het drie en twintigste deel. Het is het levensverhaal van den echten Vlaamschen volksjongen, voor, tijdens en na den oorlog, tot hij tenslotte het klooster binnengaat.

MIEGHEM (R. C. van) KOBEN. Met 50 teekeningen van Fred Bogaerts. (222) L. v. Tijl, Deurne, Antwerpen, en Pax, Den Haag.

Een eenvoudig verhaal van het Vlaamsche platteland, waarin de hoofdfiguur de zwakzinnige Koben is wiens eng begrensde leven geheel gevuld wordt door zijn hartstocht voor harmoniumspelen en zijn liefde voor zijn jeugdvriendinnetje Leentje. Geschikte volkslectuur, als hoedanig het boekje ook bedoeld is.

ROLF (G.) DE STRAAT OP. (179) St. Franciscus-drukkerij, Mechelen.

Verhaal van het Vlaamsche land, van boerentrots en priesterleven. Geschikte volkslectuur.

FAIRLIE (Gerard) HET VERBIJSTEREND AVONTUUR. (272) f 1.25 en f 1.90. Geautoriseerde vertaling van Jhr. R. H. G. Nahuys. Bruna en Zn., Utrecht.

Erg verbijsterend is het avontuur van Avril niet. Als zij niet voor de verleiding bezweken was om zich op te tooien met een sieraad dat haar niet toebehoorde, dan zou er van haar avontuur niets terecht gekomen zijn. Nu komt zij door haar dwaze daad in allerlei moeilijkheden, waarin zij wordt bijgestaan door een hypermodern jongen vlegel die op *zijn* beurt den beroemden detective Brand in den arm neemt om hem van hun achtervolgers te bevrijden. Treinlectuur van spannend gehalte.

SOUVESTRE (P.) en ALLAN (M.) FANTÔMAS IN DE VAL. (240) f 2.25 en f 2.90. Vertaling van Jkvr. Henriette Rappard. De Combinatie, R'dam.

„Wat Tom Bob, Fantômas betreft, hij was verdwenen! Weer was het monster vrij! Zou hij weer nieuwe misdaden aan de toch reeds zoo lange lijst toevoegen?” Laten wij hopen van niet. Moge de prullemand, waarin reeds zooveel Fantômassen terecht gekomen zijn, zich eindelijk voor den laatsten keer over dezen ongelooflijken onzin ontfermen. O! Jonkvrouw Henriette Rappard, vertaal eens was betere kost!

SELTZER (Charles Alden) EEN ZOON VAN ARIZONA. (224) f 2.25 en f 2.90. Bewerking door Christine Kamp. Mulder, Gouda.

De oude wet van „Oog om oog, tand om tand” wordt in de Wild-West-romans maar al te gaarne in toepassing gebracht. Het zou den jongen Blakeslee wel niet gemakkelijk gevallen zijn, toen hij na een jarenlange afwezigheid thuis kwam, de moordenaars en beroovers van zijn vader te vergeven, maar het geheele verhaal gaat er over dat hij hen achtervolgt om ze hun verdiende straf te doen ondergaan.... dat is niet christelijk. Een van die cowboy-verhalen, welke frisch geschreven, toch voor volwassenen voorbehouden moeten blijven.

BRUGGEN (Kees van) PLASLAND. (177) f 2.50 en f 3.75. Van Dishoeck, Bussum.

Zou Kees van Bruggen nu heusch denken dat hij ons met dit langdradige relaas boeien kan? Zonder afbreuk te doen aan beter werk, dat wij van hem kennen, plaatsen wij hier een vraagteken. Het is niet anders dan een droge opsomming van hetgeen beleefd wordt aan boord van de Gertruida Maria Louise (in de wandeling „Keetje” genaamd) op een vacantiereis. Ongezellig en nogal gewild. Volwassenen.

SAVI (E. W.) MACHT DER LIEFDE. (286) f 1.40 en f 1.90. Vert. A. Vuerhard-Berkhout. Bruna, Utrecht.

De duizeligmakende romantiek van dit boek maakt ons „stutzig”. Stel u voor. lezer! Een jonge dame in een bootje — schipbreuk — stranding in een grot — een losbandige jongeman — twee dagen en nachten in de grot — hij bekeert door haar onschuld — blijkt een groot romanschrijver — zoon van haar neef — neef = gescheiden echtgenoot van haar moeder — zoo gaat het door. Een onwaarschijnlijk boek, vol onstichtelijke geschiedenissen uit de oude doos, waarvoor we niemand raden f 1.40 of f 1.90 neer te tellen.

ELZER-COURTHS (Margarete) ADELINE'S KINDEREN. (234) f 1.90 en f 2.50. Zuid Holl. Boek- en Handelsdrukkerij, Den Haag.

Deze roman behoort tot de ontspanningslectuur; een winteravond kan er mee gevuld worden of een lange reis bekort. De schrijfster is humaan genoeg om na de vele moeilijkheden die zij opeenhoopt om den lezer tot vertwijfeling te brengen, alles weer in pais en vrede op te lossen, zoodat men aan het eind herademt. Volwassenen.

BRAND (Max) DE WITTE WOLF. (207) f 2.25 en f 2.90. Vertaling van Jkvr. Henriette Rappard. De Combinatie, R'dam.

Het is Max Brand wel toevertrouwd over dieren te schrijven, het gaat hem gemakkelijk af om ze als sprekende, denkende wezens voor te stellen in den trant van Curwood, en dit boek dat handelt over een witte bull-terriër, een kampioen-prijswinner, die bij wolven wordt grootgebracht, laat zich vlot lezen. Het is wat ruw en hier en daar ontmoeten we een uitdrukking die niet voor al te jonge oogen geschikt is, maar over het geheel kan het er mee door voor oudere dierenliefhebbers die den strijd, de wanhoop en de verrukking van Tucker Crosden, den fokker en eigenaar van den witten wolf kunnen meevoelen.

BURROUGHS (Edgar Rice) TARZAN DE ONOVERWINNELIJKE. (240) f 2.90. Naar het Amerikaansch door W. J. A. Roldanus Jr., Blankwaardt & Schoonhoven, Rijswijk (Z.H.)

Het gaat alweer om de schatten van Opar! Ditmaal zijn het de Bolsjewisten die er achter heen zitten, uiterlijk met de bedoeling om hun zaak te dienen, maar innerlijk van plan om zichzelf te verrijken. Tarzan zwerft rond door de jungle, laat zoo nu en dan zijn beroemde kreet hooren en verijdelt het complot van de roovers. De schatten van Opar rusten dus nog altijd in de tempelgewelven en kunnen weer andere jagers lokken. Zooals alle Tarzan-verhalen fantastisch en ruig: voor ouderen leesbaar.

Van Diverse Pluimage

SCHELVEN (Dr. A. A. van) WILLEM VAN ORANJE. Een Boek ter Gedachtenis van Idealen en Teleurstellingen. H. D. Tjeenk Willink & Zn., Haarlem, 1933.

Volgens de bijgaande circulaire werd dit werk geschreven op uitnodiging van het comité voor de viering van het vierde eeuwfeest der geboorte van prins Willem van Oranje. De benaming, die zich het comité heeft uitgekozen, klinkt niet bijster sonoor, maar, dat het Dr. van Schelven tot feestschrijver heeft aangezocht, is een gelukkige greep geweest. De professor heeft zich niet opgeschroefd tot een vergankelijke gelegenheidsstemming, maar heeft een boek geschreven van blijvende waarde. De wijze van samenstelling wijkt verre af van die we bij de behandeling van een wetenschappelijke levensbeschrijving gewoonlijk verwachten. In plaats van zich streng aan de chronologische volgorde te houden, springt de schrijver meermalen op een in bespreking zijnde periode vooruit om de ontwikkeling eener gedachte nader en in haar geheel aan te toonen. Het is zoo wel eens moeilijk den draad vast te houden, maar deze methode biedt ontegenzeggelijk het voordeel, dat een diepgaande ontleding van 's prinsen karakter en van zijn doeleinden mogelijk wordt. Op de vele vraagstukken, die v. Sch. ontleedt en van zijn standpunt uit beslist, dieper in te gaan, zou meer plaatsruimte van dit tijdschrift vorderen dan redelijkerwijze van een niet-historisch, en hoofdzakelijk litterair blad mag gevraagd worden. De zuiver historische tijdschriften zullen zich daarmee wel uitvoeriger bezighouden. Zoo ontkent v. Sch., in tegenstelling met Pirenne, dat de opstand nationaal was en dat hij, zeker in het begin, eerder het karakter droeg van een burgeroorlog tegen een nationalen staat. Wel wil hij openlaten, dat de strijd van den kant der steden gevoerd werd om het behoud der privilegiën. En de Prins? Sinds het afgeluisterd gesprek in het Bois de Vincennes wordt hij niet door persoonlijke, maar door politieke motieven gedreven om zich te verzetten tegen het vorstenabsolutisme. Het verbreken van de vriendschap met Granvelle dateert pas van 1561. Niet onaardig, al is het niet overtuigend, poogt de schrijver de zwakke plek te dekken in het karakter van den Prins, als deze naar beide zijden zijn gehechtheid zoowel aan het katholiek als aan het Luthersch geloof bepleit, door een verwijzing naar de Nicodemussen uit beginsel, die onoprechtheid op godsdienstig gebied als geoorloofd verdedigden. Of 's prinsen eerlijkheid daarmee bewezen is, is een tweede vraag, die ook de schrijver, die hoofdzakelijk verzachtende omstandigheden tracht aan te voeren, niet bevestigend zal beantwoorden.

v. Sch. is vast overtuigd, dat de „laatste” woorden van den prins ook werkelijk zijn laatste waren en hecht er een diepe beteekenis aan. Nieuw, naar mijn weten, is ook de poging om het van den eenen kant zoo aarzelend karakter van, Willem van Oranje en van den anderen kant het zoo beslist volhouden na een genomen besluit, te

verklaren uit zijn afkomst uit het Westerwald in Nassau, in overeenstemming met den daar heerschenden volksaard.

Dit werk geeft ons inderdaad: „Ein Mensch mit seinem Widerspruch.“ Een staatsman, maar niet feilloos, geen strateeg, een geloovig christen, maar niet zoo'n geloofsheld als velen onzer landgenooten zich dien voorstellen. Uit den mond van dezen geloovigen calvinist, moet dit oordeel voor zijn geloofsgenooten „geen onverdeeld aangenamen indruk“ maken. Maar v. Schelven, en wij met hem, ziet liever den levenden mensch dan de bewegingslooze panopticumpop. Men hoeft het met den schrijver in zijn opvattingen en beschouwingen niet eens te zijn, het neemt niet weg, dat dit boek op hoog plan staat en zoowel aan voor- als tegenstanders te denken geeft.

Wie het bestrijden wil, zal zwaargewapend voor den dag moeten komen.

RHEINHARDT (E. A.) NAPOLEON III EN EUGENIE. (400) P. N. v. Kampen & Zoon, Amsterdam.

Tragisch wanneer zulke politieke avonturiers het lot van een heel volk, waarmee dikwijls het wel en wee van andere volkeren is verbonden in handen krijgen. Hij was de zoon van Lodewijk Napoleon „den lammen koning“, naar wien wij echter altijd met dankbaarheid zullen opzien, en de romantische Hortense de Beauharnais. Uit zijn wisselvallige jeugd- en jongelingsjaren, bijna altijd in den vreemde vooral in Londen bij zijn moeder, die sedert het congres van Weenen zich „hertogin van Saint Leu“ moest laten noemen, doorgebracht, vestigen wij vooral de aandacht op den tijd, waarin hij zijn vestingstraf doorbracht te Ham. Uit de vesting ontsnapt als metselaar, brengt hij het tot president, dictator en keizer van Frankrijk, hij, die met allerlei schavuiten en inbrekers in de obscuurste kroegjes de oproermaker had uitgehangen. Hij blijft dezelfde richtinglooze als keizer, ook als hij gehuwd is met Eugenie. Noch in zijn binnenlandsche, noch in zijn buitenlandsche politiek (oorlog met Piemont, Krimoorlog, Sadowa) noch in de ongelukkige geschiedenis met Keizer Maximiliaan van Mexico dwingt hij ons eenig respect af. Veel leerzaams valt uit dit eerlijk en smakelijk geschreven boek te leeren, temeer daar het tijdperk niet zoover achter ons ligt, of tijdgenooten van Napoleon III zijn ook nog de onzen geweest als Koningin Victoria, Bismarck, Frans Jozef en Clemenceau. Zijn dubbelhartige rol in zake de wereldlijke macht van den paus, is ook niet verheven, al moest hij ook soms luisteren naar de Spaansche, meer katholiek denkende Keizerin, die met dien atheïst met zijn Don Juan-avonturen ook al geen ideaal huwelijksleven heeft genoten.

JORDAAN (L. J.) DERTIG JAAR FILM. (80)
 LICHTVELD (Lou) DE GELUIDSFILM. (79) Beide deeltjes Brusse,
 Rotterdam.

De boekjes van Jordaan en Lichtveld, die resp. No. 2 en No. 10 van de serie „Monografieën over filmkunst onder redactie van Mr. C. J. Graadt van Roggen” vormen, verdienen weer alle aanbeveling. In het algemeen zijn deze werkjes zeer instructief voor allen die in het filmwezen belang stellen: zij streven naar een niveau-verheffing van de film en naar verheldering van inzicht bij den lezer en bioscoopbezoeker. Jordaan geeft een goed overzicht van de ontwikkeling en den groei der film totdat de geluidsfilm optrad. Lichtveld behandelt verschillende aspecten van de geluidsfilm: geschiedenis, techniek, aesthetiek, etc. De boekjes zijn voortreffelijk van druk en uitvoering en rijkelijk geïllustreerd.

BALen (Mr. W. J. van) DE ONTDEKKING VAN DE WERELD. 13 afleveringen per aflevering f 1.—. Elsevier, A'dam.

Het samenstellen van dit veelomvattende werk, dat uit den aard der zaak eentonig zou kunnen worden, heeft dezen uitgever aan geen betere kunnen toevertrouwen, dan aan Mr. Van Balen, van wien wij reeds zooveel boeken op dit gebied kennen. Mr. Van Balen heeft wel veel moeten snuffelen in bibliotheken en verzamelingen om zoo goed beslagen ten ijs te komen. Het doel van deze uitgave is om in twee lijvige deelen van 350 bladzijden, rijkelijk geïllustreerd met reproducties van kaarten en prenten uit oude boeken, afbeeldingen van oude schepen, portretten van ontdekkingsreizigers en foto's van ontdekte landstreken een overzicht te geven van het ontdekken van de verschillende wereldstreken en de wijze waarop deze ontdekkingen zich ontwikkeld hebben en aan dit flink opgezette doel beantwoorden deze afleveringen volkomen. Zij zien er keurig verzorgd uit en het geheel zal een aanwinst voor elke boekenkast zijn.

SEGERs (P. Arthur) CHINA. HET VOLK, DAGELIJKSCH LEVEN EN CEREMONIËN. (238) met 299 foto's f 24.—. Met een inleiding door Jhr. Mr. F. Beelaerts van Blokland. De Sikkel, Antwerpen en De Spieghel, A'dam.

China, wel haast het geheimzinnigste land ter wereld voor ons, westerlingen, dat in dezen tijd onze meewarige belangstelling wekt en waarvan wij bitter weinig weten buiten hetgeen wij in tooneelstukken, op de film of uit de sensatie-lectuur, waarin een wreede chinees het altijd buitengewoon doet, er over zagen en lazen, is wel een onderwerp, waarover boekdeelen vol te schrijven zijn. In dit kloek uitgegeven boek vertelt Paters Segers, oud-missionaris in China over Chineesche zeden en gewoonten en wij moeten zijn scherpe opmerkingsgave en vlotte aangename wijze van vertellen bewonderen. Hij laat ons kennis maken met China in alle schakeeringen, hij vertelt van reizen en wegen en wagens, van huwelijken, geboorten en dood,

van mandarijnen, bonzen, rechtspleging, herbergen, over het bankwezen, het geld, de huishouding, de kinderen, de scholen op zulk een aantrekkelijke, eenvoudige manier, zooals alleen iemand, die zijn stof geheel meester is, kan doen. De schat van zijn vele ervaringen in China heeft Pater Segers hier bijeengebracht en het groot aantal mooie foto's achter in het boek verduidelijken de tekst zeer praktisch. Om China en de Chineezzen beter te leeren kennen, neme men dit rijke boek ter hand.

GERLING (Reinhold) HET GULDEN BOEK VAN HET HUWELIJK. Bewerkt door Titia van der Tuuk. Met vele afbeeldingen buiten den tekst. (233) J. T. Swartsenburg, Zeist.

Reinhold Gerling heeft een hooge opvatting van het huwelijk en de raadgevingen, uiteenzettingen, en dikwijls zeer gedetailleerde beschrijvingen van zijn boek, dat overal zeer zuiver van toon is, zijn er dan ook steeds op berekend een lichamelijk zoowel als geestelijk huwelijksgeluk te bevorderen. Wel zeer jammer is het daarom dat de schrijver op een on-christelijk standpunt staat, waardoor de groote waarde van het godsdienstig leven voor het huwelijk volkomen buiten zijn beschouwingen blijft, hij in enkele gevallen het voorkomen van zwangerschap aanbeveelt, en echtscheiding in bepaalde gevallen goedkeurt. Echter is hij in de twee laatste kwesties zeer gematigd. Op bladz. 211-212 komt nog een onjuistheid voor betreffende de Katholieke leer der onontbindbaarheid van het huwelijk. Overigens echter komen in het boek zoo talrijke nuttige en juiste aanwijzingen voor, dat het voor hen, die goed kunnen onderscheiden, in veel gevallen een bruikbaar werk is. Natuurlijk alleen voor gehuwden — en niet te jonge — verloofden.

JANSSENS (A1) ANGLICAANSCH EN PROTESTANTSCH BEKEERLINGEN. (157) f 1.30. R. K. Boekcentrale, Amsterdam.

Van het groote aantal bekeerlingen, dat sedert jaren de Katholieke Kerk in Engeland binnenkomt, heeft de schrijver hier van eenigen de bekeeringsgeschiedenis behandeld: A. J. Francis Stanton, Vernon Johnson (Father Vernon), Dr. Selden Peabody Delany, Dr. W. E. Orchard, terwijl in een slothoofdstuk nog in het kort die van eenige prominente litteratoren behandeld wordt.

Het boek is vooral hierom belangrijk, wijl de genoemde bekeerlingen uit de rijen der geestelijken van de Engelsche Kerk komen zoodat de lezer niet alleen kennis maakt met het op zich zelf merkwaaardige verhaal hunner bekeeringen, maar ook inzicht krijgt in de verschillende, vaak tegengestelde stroomingen die de Anglicaansche Kerk verdeelen — en verzwakken.

Een gaarne aanbevolen werk.

BRIDGES (T. C.) and HESSELL TILTMAN: RECENT HEROES OF MODERN ADVENTURE. With 32 illustrations. (284) 7/6. George G. Harrap & Co. Ltd., London.

In dit boek worden in negentien hoofdstukken de avonturen verteld van moderne ontdekkingsreizigers, natuuronderzoekers, vermaarde vliegeniers, en anderen, die men de vertegenwoordigers der moderne romantiek zou kunnen noemen. In deze rij hebben o.a. een plaats gevonden: de eenzame zeiler Alain Gerbault, de vlieger Kingsford-Smith, de leden van een Himalaya-expeditie, onderzoekers van de Gobi-woestijn, reizigers die heel Afrika per motor en te voet hebben bereisd, enz.

Hen, die van dit soort lectuur houden kan het boek aanbevolen worden.

DUMAS (Gustave) DISCIPLINES. Préface par l'abbé Henri Escoffier. 15 frs. Desclée, Paris.

Verstandige opvoedkundige raadgevingen, vooral bestemd voor leeraren bij het Fransche vrije middelbaar onderwijs. Algemeen genoeg, om ook elders diensten te kunnen bewijzen. Een tikje te sterk in Fransche strengheid voor meer angelsaksisch georiënteerde verhoudingen.

DIETSE LETTEREN. J. M. Meulenhoff, Amsterdam.

Bij Meulenhoff zijn „Ferdinand Huyck” van van Lennep en Arthur van Schendel's „Fregatschip Johanna Maria” in de serie „Dietse Letteren” uitgegeven. Deze serie is wel hoofdzakelijk bestemd voor schoolgebruik, waarvoor zich beide boeken uitstekend leenen. Van Lennep's roman is aanmerkelijk bekort (286 bladz.); de bewerker heeft een aantal hoofdstukken in het kort weergegeven zoodat de aansluiting van het verhaal blijft. Bij „Het Fregatschip” zijn de noodige woordverklaringen gevoegd.

DOORN (Joh. H.) PYRAMIDALE PERIKELLEN IN EGYPTE. (159) f 1.40 en f 1.90. E. J. Bosch Jbzn., A'dam.

Echte reisverhalen kunnen dikwijls verschrikkelijk vervelend zijn en volgens dezen schrijver is het ook het vreeselijkste werk dat iemand die de wereld doortrekt, zich zelf kan aandoen. Daarom geeft hij in dit boekje een reeks indrukken met eigen teekeningen, die een humoristische kijk op het oude land aan den Nijl geven, zonder in een geregeld reisverhaal over te gaan. Het zijn stemmingsbeelden die ons hier en daar door een rake opmerking als in een flits het zonnige land en zijn donkere bewoners voor oogen tooveren, en de teekeningen zijn karakteristiek. Voor ouderen.

HEERKENS S.V.D. (Piet) IN DE GOUDMIJNEN VAN ROME. 'n Boekje van Roomsche blijdschap. (173) Missiehuis, Uden.

Uit de rijke goudmijnen van Rome geeft Pater Heerkens hier enkele klompjes en wijst ons daardoor waar in deze tijden van zorgen en uitzien naar geldelijke voorspoed, het goud dat alleen waarde heeft te vinden is.

INHOUD

VAN DEN VIJF EN TWINTIGSTEN JAARGANG VAN
BOEKENSCHOUW 15 MEI 1931 — 15 APRIL 1932

ERRATA:

Blz. 525.

Groot (B. H. de), Braakman (S.), Bannenberg (G.), Twip (J.),
Grijs (W. de), Biesta (P.) en Froger (F.) R. K. Jongensbeweging
in Nederland, lees: R. K. Jeugdbeweging in Nederland.

ARTIKELEN

<i>Jacob Wassermanns nieuwste roman.</i> J. v. H.	1
<i>De Mode-dokter</i> J. Henkton	6
<i>„De Weg terug”</i> J. v. H.	18
<i>„Holland”</i> P. de Bruin S.J.	20
<i>Dostojevski en Tolstoi.</i> Dr. B. M. Boerebach.	26
<i>Kort Geding.</i> J. v. H.	49
<i>Hans Carossa.</i> Dr. Gustav Schönle.	54
<i>John Masefield.</i> P. W. Assmann	60
<i>Een bewogen leven.</i> J. Henkton	70
<i>Het Geluk.</i> J. v. H.	75
<i>De H. Catharina van Siena.</i> J. v. H.	97
<i>Louis Artus: Aan den avond van Port-Royal.</i> Dr. B. M. Boerebach	101
<i>Katholieke Litteratuur in Duitschland.</i> J. v. H.	111
<i>Pierre Loti.</i> Dr. H. Stein	134
<i>Een Vlaamsche roman.</i> J. v. H.	145
<i>Newman's groeiende populariteit.</i> F. J. Wahlen	150
<i>Sheila Kaye-Smith.</i> Kees van Hoek	164
<i>Brieven van Rainer Maria Rilke.</i> Dr. Gustav Schönle.	174
<i>De raadselachtige Barrès ontsluit door zijn „cahiers”.</i> Dr. B. M. Boerebach	193
<i>„Het Verbond” van Henri Bruning.</i> J. v. H.	201
<i>Sinclair Lewis.</i> P. W. Assmann	206
<i>De groote vrees der „Bien-Pensants”.</i> P. de Bruin S.J.	227
<i>Nieuwe Engelsche Dichtkunst.</i> Jos. Panhuysen	233
<i>Zoetwaterromantiek.</i> J. v. H.	241
<i>Paul Claudel.</i> Dr. B. M. Boerebach	246
<i>Een roman over de jeugd.</i> Pieter van der Valk	269
<i>De betooverde Pelgrim.</i> J. Straelen	273
<i>Zoo verhalen de Vlamingen.</i> J. v. H.	289
<i>Paul Claudel zijn Tooneelkunst.</i> Dr. B. M. Boerebach.	295
<i>John Millington Synge.</i> P. W. Assmann.	303
<i>Mumbauer's Litteratuurgeschiedenis.</i> J. v. H.	325

<i>Clercken en Cineasten.</i> F. A. Brunklaus	329
<i>Standpunten.</i> J. v. H.	337
<i>Het legaat van Wilhelm Raabe aan onzen tijd.</i>	
Dr. N. Perquin S.J.	342
<i>Twee Verzamelwerken.</i> Jos. Panhuysen	347
<i>Georges Goyau. Uit zijn boeken.</i> C. J. Wisse	370
<i>Bekroonde Fransche romans.</i> J. v. H.	385
<i>De tragedie van Pierre Loti.</i> Dr. B. M. Boerebach	391
<i>Een opmerkelijke roman.</i> P. W. Assmann	414
<i>Papini's Gog.</i> Han Jonkers	418
<i>Jan Pieterz. Coen.</i> L. A. M. Stolte	433
<i>Ratio en Irrationalia.</i> J. v. H.	439
<i>De tragedie van Pierre Loti.</i> Dr. B. M. Boerebach	451
<i>Eenige katholieke Engelsche auteurs.</i> P. W. Assmann.	459
<i>P. C. Boutens.</i> J. v. H.	481
<i>De kinderen van Domenico Pascarella.</i> Dr. P. de Bruin.	487
<i>Het volmaakte Utopia.</i> Jos. Panhuijsen.	500
<i>De Dichter en de Krant.</i> Anton van Duinkerken.	507
<i>Een Nabeschouwing.</i> J. v. H.	529
<i>Prosper Mérimée.</i> Jos. Panhuysen.	533
<i>Willa Cather en haar nieuwste roman.</i> P. W. Assmann.	543
<i>Adalbert Stifter: „Studiën“.</i> Dr. G. Schönle.	561
<i>Taal-democratie en aristocratie.</i> A. Reichling S.J.	568

ILLUSTRATIES

Jacob Wassermann.	1-4
Dr. Axel Munthe.	6
Simone.	10
Boris Pilnjak.	14
E. M. Remarque.	18
Marsman.	49
Hans Carossa.	54
John Masfield.	60
Masfield's eigen theater te Boar's Hill.	62
José Ortega y Gasset.	76
Miguel de Unamuno.	78
Johannes Jørgensen.	97
Louis Artus.	103
Leo Weismantel.	113
Franz J. Weinrich.	113
Thames Williamson.	119
Teekening van Pierre Loti bij zijn „Mariage de Loti“.	134
Gerard Walschap.	145
John Henry Newman.	150
Sheila Kaye-Smith.	164

Brodnyx church uit „Joanna Godden”.	168
Rainer Maria Rilke.	174
Maurice Barrès.	193
Henri Bruning.	203
Sinclair Lewis.	206
George Bernanos.	227
Paul Claudel.	246
Frank Thiess.	269
N. Leskow.	273
Een groep Sovjet-schrijvers.	278
Perez de Ayala.	278
Stijn Streuvels.	289
Ernest Claes.	291
John Millington Synge.	303
J. Mumbauer.	325
Jac. van Looy.	331
Ary Prins.	333
Henriette Roland-Holst.	339
Wilhelm Raabe.	342
Martin Armstrong.	348
Siegfried Sassoon.	340
Jacques Chardonne.	355
E. von Handel-Mazzetti.	356
John Galsworthy.	358
Jean Fayard.	385
Ant. De Saint Exupéry.	388
Pierre Loti.	391
Een als moskee ingericht vertrek in Loti's woning.	393
Papini.	418
Erik Axel Karlfeldt.	425
J. Slauerhoff.	433
Pierre Loti.	451
John Ayscough.	460
Robert Hugh Benson.	462
Katherine Tynan.	463
P. C. Boutens.	481
Franz Werfel.	487
Jean Giono.	494
Cecile I. Loos.	495
Aldous Huxley.	501
Goethe.	530
Prosper Mérimée.	533
François Mauriac.	546
André Maurois.	546
Adalbert Stifter.	561

VARIA

Chr. de Graaff „Alleenspraak” (De Gemeenschap) 44 — J. C. Bloem over Bilderdijk (De Gulden Winckel) 44 — Het conflict Coster-Du Perron. (De Gulden Winckel Juni 1931) 141 — Der Grosze Herder. 142 — Een Stalin-biografie 142 — Bruning (Henri) „Het Verbond” 143 — Prijsvraag. (Vertaling gedicht van Newman) 377 — Een Duitsch Doctoraat (Deutsche Allgemeine Zeitung) 423 — Een jaarlijksche prijs van den Volkerenbond. (Nouvelles Littéraires) 423 — Oedoen Horvath, winnaar van den Heinrich-von-Kleist-prijs (Der Schriftsteller) 424 — De Nobelprijs toegekend aan Erik Axel Karlfeldt 425 — Onze prijsvraag 478 — Huysmans en Bloy 510 — Boerenbedrog 510 — De Peel 511. Vertalingen uit het Duitsch (Börsenblatt für den deutschen Buchhandel) 572 — Otto Lütken 572 — Nietzsche's „Nachlass” (Die Litteratur) 572 — Katholieke Encyclopedie 573.

UIT BOEKEN EN BLADEN

Jozef Froberger over den modernen roman in Spanje. (Literarischer Handweiser Mei 1931) 76

ROMANS EN VERHALEN

A

Abbing (A. G. M.) Het drama van Trianon.	190
Abott (Dunning) Broadway.	36
About (Edmond) De speelhel van Baden-Baden.	410
Acrement (Germaine) Une petite qui voit grand.	253
Adacée. Poent.	479
Adam (Karl) Christus.	157
Adams (Samuel Hopkins) Revelry.	16
Adema (Tjeerd) De verslaggever van de Nieuwsbode.	46
Aemstel (Floris van den) Twee H.B.S.-'ers onder de journalisten.	383
Aldanov (M.) St. Helena, een klein eiland.	34
De sleutels.	186
Alexander (Arno) Wang-Ho.	85
Dokter X.	85
Als het wintert.	379
Allers (R.) Karakterkunde en karaktervorming.	380
Altsheler (Joseph A.) Het laatste der opperhoofden.	528
Ambroise de Lombez (P.) De zielevrede.	431
Andersen (H. G.) Sprookjes en vertellingen.	381
Andrejew (Leonied) De roode lach.	31

Angel (Walter) Circus.	130
Anonymous Dora Macy (Ex-Mistress)	224
Anstey (F.) Humour and fantasy.	215
Arends (W. F.) De robbedoezen.	47
Wildebrassen.	384
Aristophanes. De wolken.	428
Arkel (Gerard van) Robertje Bol is een rakker.	527
Arkina (Nina) De man, dien zij lief had.	323
Arland (Marcel) L'Ordre.	445
Armstrong (Martin) Mr. Darby.	256
Arntzenius (Péronne en Constance) Op bezoek bij mensch en dier.	429
Artus (Louis) Au soir de Port-Royal.	11
Au soir de Port-Royal.	103
Artz (Marcel J. A.) De waterratten en de vroolijke duikers.	528
Ashleigh (Charles) Een mensch ontwaakt.	409
Ashton (Mary Grace) Geboeide vrijheid.	259
Ras.	259
Ashton-Wolfe (H.) In hun groei bedorven.	64
Askew (Alice en Claude) Het betooverde ledikant.	322
Ayres (Ruby M.) Louterende liefde.	515
Het meisje van hiernaast.	515
Ondoordacht getrouwd.	515
De dansmeester.	516
Linten en kant.	41
De lieveling der vrouwen.	26
De lieveling der vrouwen.	242
De oude liefde kwam.	519
De planter van den boom.	89
De straat beneden.	129
Zonneschijntje.	470
Barry Wicklow's huwelijk.	557
Haar droomliefde.	558
Ayscough (John) San Celestino.	460-461
Marotz.	460-461

B

Baart de la Faille-Wichers Hoeth (H.) De jongen.	512
Bacon. New Atlantis.	500
Balbian Verster. Batavia oud en nieuw.	436
Balen (Mr. W. J. van) De ontdekking der wereld.	576
Balje (J. P.) De vlegeljaren van een H. B. S.-'er.	382
Ballings (M.) God in de natuur.	553
Barber (Alex) The room with no escape.	498
Baring (Maurice) In my end is my beginning.	448

Barnes (Carman) Minnaar.	317
Baroja (Pio) Het verleden.	76
Het ras.	76
De stad.	76
Herinneringen van een man van de daad. ...	76
Baron (Peter) De inktvisch.	369
Barrès (Maurice) „Cahiers”.	194
Jardin de Bérénice.	195
Voyage en Sparte.	195
Déracinés.	195
Barry (Madame du) Het intieme leven van Madame du Barry.	9
Baur (Prof. Dr. Fr.) Uit Gezelle's leven en werk.	240
Bazin (René) Magnificat.	65
La terre qui meurt.	65
Le blé qui lève.	65
Bechhofer Roberts (C. E.) De veelwerwige rok.	130
Beebe (William) Van viervoeters, vogels, vlinders en visschen.	568
Beeding (Francis) De vier.	268
Beekhuis (C.) Het plantenrijk.	524
Been (Joh. H.) Het kind van Voorne.	336
Walvischje.	47
Behounek. Zeven weken op een ijsschots.	282
Bennett (Arnold) The night visitor and other stories.	314
The old wives' tale.	314
Anna of the five towns.	314
Benoit (Pierre) Le déjeuner de Sousceyrance.	159
Benson (Robert Hugh) The lord of the world.	461
The coward.	462
Oddfish.	462
A winnowing.	462
De god der wereld.	467
Berg (W. v. d.) De held van Lethra.	384
Bergengruen (Werner) Der goldene Griffel.	160
Bergh (Joh) De nieuwe zondvloed.	320
Berghuis Jr. (Jac.) De radium-diefstal.	288
Bergreus (De)	288
Berlage (H. P.) Mijn Indische reis.	163
Bernanos (G.) La grande peur des bien-pensants.	227
Bernulfus. Een Hollandsche jongen.	336
Berquist (Magda) Moderne slavernij.	131
Beverluis (Martien) De bellenblazer.	492
Aanklacht.	492
Besselaer (L. van den) Aanteekeningen bij het psychische leven van het kind van drie tot zes jaar. ...	492
Betz (Maurice) Le rossignol du Japon.	549
Bibliotheek van den schilder.	571

Bieger (N. K.) De jongen van de plaggenhut.	479
Biggers (Earl Derr) De zwarte kameel.	127
Binnendijk (D. A. M.) Commentaar.	217
Birkner (Friede) Wat bedoelt U Hoogheid?	367
Blink (Dr. H.) Een tijd- en levensbeeld.	571
Bloch (Chajim) De Golem.	42
Blokker (Wilha) Ik vertel nog meer.....	336
't Is nog niet uit.....	336
Bloy (Léon) Zij die schreit.	525
Blije leven van een jonge held André de Thaye (Het)	133
Blyton (W. J.) Gale warning.	313
The modern adventure.	69
Boek voor moeder en dochter (Het)	94
Bolo (Henry) Het evangelie en de moeders.	93
Bolton (Mother) La voie spirituelle enseignée aux petits. ..	285
Boo (Sigrid) Helga's weddenschap.	124
Boonen (Jaak) Allerlei mensen.	559
Boone Swartwolt (J. C. de) Het huis met de duiven.	47
Jan Zuidwester en zijn kraai. ..	382
Bordeaux (H.) Murder-party.	10
Bordes (Pierre) Peines de coeurs sous le ciel marocain.	311
Bordewijk (F.) Blokken.	80
Borel (Henri) De Chineesche filosofie. dl. 3.	478
Borius (Julie) Rond den toren.	92
Bos (Kitty) Het aardigste blondje.	566
Bost (Pierre) Le scandale.	444
Bougaud (Mgr.) Het leven van de H. Monica.	238
Bourget (Paul) Le rechute.	65
Boutens (P. C.) Beatrijs.	483
Bezonnen verzen.	484
Platoons drinkgelach.	114
Boven (Miep van) De avonturen van Mioe en Pioe.	479
Anneke's jeugdjaren.	528
Boyens (Jan Peter) Mr. Carel Vosmaer.	192
Braak (Dr. Menno ter) De absolute film.	499
Hampton Court.	327-362
Démasqué der schoonheid.	338
Brand (Max) De bankroovers.	517
Schuldig?	188
Brandts Buys (J. S.) De duivelstuin.	557
Braybrooke (Patrick) Some catholic novelists.	463
Brehm. Op paden van avontuur en romantiek in de dieren- wereld.	239
Brensa (Carel J.) West-Indië.	279
Bridie (James) The perilous adventure of sir Bingo Walker of Alpaca Square.	360

Brinkgreve (Dien) Als pleegdochters bij tante Nel.	527
Brinkgreve-Entrop (J. H.) Met Jet en Ine in een woonwagen.	335
Suus gaat uit kampeeren.	365
Brinkgreve-Wicherink (T.) Wat het sterkst spreekt.	365
Brod (Max) Stefan Rott oder Das Jahr der Entscheidung.	311
Broedelet (John.) Het graf van de onbekende vrouw.	80
Broeders (T. W.) Geert Groote en zijn invloed op het onder- wijs.	381
Brom (Gerard) Java in onze kunst.	397
Bromberg (Paul) De hoge boog.....	46
Bromfield (Louis) In 24 uur.	474
Bruggen (Jochem van) Boeia.	413
Bruggen (Kees van) De droge koetjes of De levensavond buiten.	183
Brugmans (G.) George Sand.	542
Bruning (Henri) Het verbond.	143-201
Bruyninckx (Jef) Het vuur op de rots.	381
Buber (Martin) De legende van den Baalsjém.	42
Buck (Pearl S.) Op eigen grond.	405
Burger (Will. C.) Het geheim van den Egyptischen tempel.	479
Burger (Lisbet) Meisjes uit onze straat.	319
Burgers (J. V.) Klaverendrie.	47
Trekkers.	384
Burgersdijk-Kolkmeier (P.) Kentering.	464
Burghauser (Wolfgang) Der Lehrer von Doberau.	160
Burman (Rolf) Een batig slot.	412
Burroughs (Edgar Rice) Pellucidar.	367
Tarzan en het mierenvolk.	267
Busken Huet (C.) Uit de litterarische fantasieën en kritieken.	43
Byrd (Richard Evelyn) Klein Amerika.	284

C

Campbell (Reginald) Death in Tiger Valley.	162
Cannegieter (H. G.) Hoe Pieter Merkmán Parijs heeft gedaan.	222
Cappellen (Willem van) Akimotos, de geheimzinnige of de wonderlijke avonturen van twee jongens.	527
Capy (Marcelle) En menschen gingen voorbij.	467
Carossa (Hans) Gedichte.	54
Die Schicksale Doktor Bürgers.	55
Rumänisches Tagebuch.	56
Eine Kindheit.	57
Verwandlungen einer Jugend.	58
Der Arzt Gion.	549
Castell (Alexander) Gefahr um siebzehn.	159
Catharina van Siëna (H.) Dialoog over de volmaaktheid.	324

Cather (Willa)	Shadows on the rock.	543
	The Professor's house.	543
	My Antonia.	543
	My mortal enemy.	544
Chardonne (Jacques)	Claire.	355
Chase (Stuart)	Menschen en machines.	191
Christiansen (Broder)	Het aspect van onzen tijd.	574
Christie (Agatha)	Het geheim van de zeven wijzerplaten.	368
	De man in het bruine pak.	90
Cittert (J. W. van)	De heks van Gouda.	88
Claes (Theodard)	Waar de meester mij riep.	403
Clarke (Isabel)	Passiebloemen.	125
Claudé (Paul)	L'otage.	295-296
	L'annonce faite à Marie.	295-298
	Le pain dur.	295
	Le Père humilié.	295
	Le soulier de satin.	295
	Christophe Colomb.	295
	La connaissance de l'Est.	248
	L'heure entre le printemps et l'été.	251
	Cantique de la Chambre Intérieure.	251
Cohen de Vries (P. J.)	Kleine Mieuw en groote Kees.	96
Colenbrander (Prof. Dr. H. T.)	Willem I, koning der Nederlanden.	521
Collomb (Jozeph)	De weg der verschrikkingen.	410
Colnjon (Gerben)	De toeschouwer.	405
Commissaris (Aug. C. J.)	Geschiedenis van de emancipatie der Kahtolieken in Nederland van 1795 tot 1903.	506
Conquest (Joan)	Een liefde in het Oosten.	520
Coolen (Antoon)	De goede moordenaar.	404
Corsari (Willy)	De onbekende medespeler.	91
	De zonden van Laurian Ostar.	559
Courths-Mahler (H.)	De dolle Haszberg.	133
	Eindelijk weer vereenigd.	367
	Harald Landry de filmster.	409
	Magdala's offer.	266
	Peter Ravenports dochter.	266
	Mijn groote liefde.	471
	De schoone secretaresse.	221-410
	Verkochte zielen.	369
	Het verloren vertrouwen.	322
	Verzwegen liefde.	515
	Twee harten vinden elkaar.	515
	De mensch dwaalt.	515
	Vergelding door liefde.	560

Cramer (Rie) De familie van Muizesteyn.	144
Crémieux (Benjamin) Inquiétude et reconstruction.	354
Creusen S.J. (J.) Het kloosterleven volgens het kerkelijk recht.	94
Cronen (A. J.) Hatter's castle.	449
Cruysberghs (Kan. K.) Kristus' Koningschap.	428
Cysarz (Herbert) Von Schiller zu Nietzsche.	344

D

Dail (Hubert) De zingende dwaas.	36
Daisomont (E. H. M.) Het Kath. meisje in de moderne wereld.	575
Dam (Dr. C. F. A. van) Spaansch leesboek voor beginners.	315
Dane (Clemence) Broome stages.	163
Dante's Goddelijke Komēdie.	279
Daubler (Theodor) Die Göttin mit der Fackel.	446
Dawson (Christopher) Christianity and the new age.	216
Deeping (Warwick) Ballingschap.	82
Levensernst.	260
De terugkeer van den pantoffelhēd. ..	558
Dees (C.) Meester Tim op jacht.	383
Dees (E.) Naar het wonderland.	383
Defresne (A.) Het eethuis.	219
Moord. Een onderzoek door inspecteur Deloor	
van de centrale recherche.	465
Dekker (Maurits) De man die een ander was.	318
De aarde split.	318
Deknatel. De wolken.	428
Delachaux (A.) De duivel der Morbihan.	181
Delft (A. van) Passiespelen.	240
Dell (Ethel M.) Speelbal van wind en golven.	221
De rotsen van Valpré.	221-242
Als een adelaar.	221
Delly (M.) De meester der stilte. 2 dl.	35
Delmont (Joseph) Gaukler und Bestien.	118
Derckx (Dr. H.) Psychologie der Vrouwe.	211
Des Imagistes.	351
Dewachter (R.) Polieneken Denkel.	225
Diepenhorst (P. A.) Dr. A. Kuyper.	133
Dieren (E. van) Besmettelijke zielsziekten voorheen en thans.	380
Prof. Freud.	506
Dood (C. de) De 100.000.	219
Doolaard (A. den) De druivenplukkers.	362
Dorsman (L.) en Klei (J. van der) Plantengroei en bloei. Dl. 2.	
Uitheemsche planten.	240
Dostojefski. Démonen.	30
De Karamazofs.	30

Doumergue (Emile) Calvin als mensch en hervormer.	476
Dreiser (Theodore) Carrie.	408
Duchaussois (Petrus Johannes) In de ijsvelden van den pool- cirkel.	189
Dudley (Owen Francis) De ijzeren monnik.	405
Duhamel (Georges) Géographie cordiale de l'Europe.	213
Duin (M. v. d.) 1813, een verhaal uit den tijd van den Bel- gischen Opstand.	226
Duinkerken (A. van) Groot Nederland en wij.	192
Het wereldorgel.	346
Dulk (Wijnanda den) Hoe Dop zich verloofde.	381
Duun (Olav) Medemenschen.	554
Dwinger (Edwin Erick) Het leger achter prikkeldraad.	473

E

Eberhart (Mignon G.) De patiënt van kamer 18.	132
Terwijl de patiënt sliep.	469
Eeckhout (Joris) Een inleiding tot Karel van de Woestijne. ..	574
Eekhof (Joh. W.) Het geheime genootschap.	527
De zwerftocht van de Zeemeeuwen.	528
Egge (Peter) De droom.	31
Hansine Solstad.	31
Eigenhuisen (Truus) Wilde Kees.	46
Eipper (Paul) Vriendschap met katten.	277
Eisenstein. Generaal-linie.	331
Eleutheer (P.) Genietingen der Goddelijke liefde.	102
Elle!...notre Mère. Notre Modèle.	94
Ellens (H.) Het Monogram voorheen en thans.	571
Ellerbroek (George) Harten.	319
Elzer (Margarete) Ik bemin mijn vrouw.	471
Engelman (J.) Parnassus en empyreum.	309
Torso.	521
Erens (Frans) Stille steden.	268
Escholier (Raymond) L'herbe d'amour.	158
Espina (Concha) La Esfinge de los maragotes.	78
El Altar mayor.	78
Essad-Bey. Stalin.	142
Ettlinger (Karl) Het land zonder kinderen.	41
Evans (Admiraal E. R. G. R.) Het geheim van Kapitein Merion.	408
Exel (Ph.) Mijnheer van der Pigge in China.	336
De vondeling uit het land der Druïden.	47
Eygenhuysen (Truus) De zonneschijn.	480
Eyre (Archibald) De gestolen diadeem.	322

F

Fabricius (Johan) Komedianten trokken voorbij.	407
Venetiaansch avontuur.	123
Fabrieksarbeid van vrouwen en meisjes.	114
Falkberget (Johan) De oude hoeve.	218
Famke (A. C. Veen-Brons) De triomf van het huwelijk.	477
Farrère (Claude) Loti.	452
Fayard (Jean) Mal d'amour.	386
Federer (H.) Sisto en Sesto.	34
Fehse (Wilhelm) Im Spiegel des alten Proteus.	342
Feitsma de Hoogh (Evelyn) Leelijke Anneke.	479
Ferris (James Cody) Twee dappere jongens.	527
Figner (Wera) Terug in de wereld.	425
Finn S.J. (Francis J.) Zijn eigen weg gebaad.	382
Percy Wynn.	383
Zijn eerste en laatste optreden.	383
Fitinghoff (Laura) De kinderen van de groote Fjeld.	527
Flake (Otto) Montijo.	118
Fletcher (J. S.) De geheime lading.	184
Murder in four decrees.	360
De wraak der verdrevenen.	323
Foerster (Dr. F. W.) Sexueele zedenleer en opvoedkunde.	523
Fokker (A. H. G.) en Gould (Bruce) De vliegende Hollander.	277
Forel-Fetscher. Die sexuelle Frage.	427
Fort (Gertrud von le) Die Letzte am Schafott.	447
Frank (Theo) Bertus Flier in het Wilde Westen.	381
Franke (S.) De dessa-jongen.	286
Franken (Tjebbo) Het bloembollenboek.	79
Freud (Sigm.) De invloed van ons onbewuste in ons dage- lijksch leven.	381
Friedemann (Walter) De groote speler John Law.	223
Fuchs (Georg) Wij achter de tralies.	475
Fuhlberg Horst (John) Auto, schip en vliegtuig.	346

G

G. H. De avonturen van Fred, Fik en Fanny.	287
Gallegas (Romulo) Dona Barbara.	497
Galsworthy (John) Maid in waiting.	358
The island pharisees.	358
Geers (Dr. G. J.) De Renaissance in Spanje.	511
Geertsema (G.) Koert's groote vakantie.	286
Georgian poetry.	347
Gérard (Louise) Het halssnoer van tranen.	221
Liefde of hartstocht.	242-263

Geschiedkundige bloemlezing uit de Nederl. letteren.	431
Gibbs (Philip) The golden years.	402
Gielen (Dr. Jos J.) De wandelende jood in de volkskunde en letterkunde.	429
Ginneken (Prof. Dr. Jac. v.) Grondbeginselen van de schrijf- wijze der Nederl. Taal.	569
Giono (Jean) Le grand troupeau.	494
Glaeser (Ernst) Vrede.	181
Glyn (Elinor) Het beslissende moment.	85
Godefroy (J.) Het Mahomedaansch Ornament.	571
Het Chineesche, Japansche en Indische- Ornament.	571
Goes (F. van der) Litteraire herinneringen uit den Nieuwe- Gidstijd.	25
Goethe's Faust.	378
Venezianische Epigrammen.	531
Römische Elegien.	531
Gogh-Kaulbach (Anna van) Carla de Stoute.	480
Menschen in 't huwelijk.	316
Gold (Michael) Joden zonder geld.	81
Goodchild (George) Jack O'Lantern.	471
De zwarte orchidee.	368
De wreker.	368
Goodier S.J. (Z. D. H. Alban) Heiligen voor zondaars.	93
Goudriaan (C.) De geheimzinnige inbrekers.	288
Jaap uit de zesde klas.	335
Goyau (Georges) L'épanouissement social du crédo.	189
Histoire religieuse de la nation française. ..	370
Papauté et chrétienté sous Benoit XV. ..	370
La vie des livres et des âmes.	370
Le Catholicisme, doctrine d'action.	370
L'effort catholique dans la France d'aujourd- hui.	370
Orientations catholiques.	370
Graadt van Roggen (Mr. C. J.) Het linnen venster.	95
Graaff (Chr. de) Alleenspraak.	44
Graumans (A. A. L.) D'n Dré en d'n blaauwe van Ulvenhout.	130-182
Graves (Robert) Poems.	236
Gregory (Jackson) Het geheim van de Spaansche Hacienda. ..	37
Naar het paradijs.	515
Grey (Zane) Roovers van het wilde Westen.	223
De schaapherder van Guadaloupe.	187
Gribble (Leonard R.) Is this revenge?	257
The Gillespie suicide mystery.	257
Grilk (C.) De bron in het Beverwoud.	144

Grimshaw (Beatrice) Niemand's eiland.	186
Groenewald (P. J.) Frans. Roman van fantasie en lewe. ..	411
Grolman (H. C. A.) Nederlandsche volksgebruiken.	427
Groos S. J. (M. S.) Om 'n schat.	47
Groot (B. H. de), Braakman (S.), Bannenberg (G.), Twip (J.), Grijs (W. de), Biesta (F.) en Froger (W.) R.K. Jeugdbeweging in Nederland.	525
Grosche (Dr. Robert) Wenn du die Gabe Gottes kenntest. ..	427
Grousset (R.) Les philosophies indiennes.	239
Gudmundsson (Kristmann) Levensmorgen.	80
Gury (P. Conrad) Soeur Marie Fidèle Franciscaine.	525

H

Haar Dzn. (Ds. B. ter) Hedendaagsche karakterkunde.	475
Haeck S.J. (H.) Jongenskoppen.	286
Hallen (Oskar van der) Niemand's land.	473
Hammer (Robert) Der Roman des Heiligen.	214
Hamsun (Knut) August.	81
Handel-Mazzetti (E. von) Frau Maria.	355
Jesse und Maria.	355
Stephana Schwertner.	355
Das Rosenwunder.	355
Handelswoordenboek, zestalig.	239
Hankamer (Paul) Deutsche Literaturgeschichte.	111
Harmsen (W.) Hoe maak ik zelf een plaatstroomapparaat en een luidspreker?	192
Hartman (Wolf Justin) Fäuste, Hirne, Herzen.	550
Hartog (Prof. Dr. A. H. de) De zin van ons leven.	217
Hatzfeld (Adolf von) Das glückhafte Schiff.	117
Hauser (Arbib) De man zonder das.	37
Havelaar (Just) Over het kind.	43
Hazevoet (Jacoba) Grootmoeders tuin.	382
Hedin (Sven) Raadselen der Gobi.	378
Heeren S. T. D. (A. van der) Maria's lied.	44
Helman (Albert) De stille plantage.	361-441
Wij en de litteratuur.	79
Hennings-Ball (Emmy) Hugo Balls Weg zu Gott.	254
Henry (O.) Coralio.	128
Herder (Der grosze).	142-526
Hergesheimer (Joseph) The Limestone tree.	15
Hertog (A. den) De nar van Jacatra.	144
Tempo.	34
Herwig (Franz) De heilige proletariër.	406
Hes (Wim) De koksmaat van de „Graaf Zeppelin”.	528
Hesse (Hermann) Narcis en Guldemonnd.	464

Hesse (Hermann) De steppenwolf.	261
Heyermans (Herman) Vuurvlindertje.	560
Hichens (Robert) De tuin van Allah.	470
Hildebrand (A. D.) Uit de kast van kabouter Kandat.	480
Hille-Gaerthe (C. M. van) Achtergrond.	555
Hodgkin (Eliot) She closed the door.	359
Hölscher (To) Vertelselboek voor de Katholieke jeugd. ..	144
Wel gefeliciteerd!	382
Hoog-Nooy (Annie de) Als ouders scheiden.	519
Hoogwout (J. Ph.) en Cornel (W.) Het Batikken.	571
Hoogwerff (G. C.) De Bijbelschipper.	86
Hoorn (Marcella van) In den doolhof van het geluk... 86-264	
Hoornaert (P. G.) Marginaliën op het evangelie.	44
Hopkins (Gerard) An angel in the room.	414
Horler (Sydney) Het geheim van het kabinet.	468
De slechtste man van de wereld.	226
Het verijdelde complot.	321
Cupido op het voetbalveld.	367
Hartenaas.	367
De vrouw die in het donker kwam.	222
Houwink (Roel) Krishnamurti.	240
Houwink (Mr. R.) Inleiding tot de hedendaagsche Nederl. Letterkunde.	575
Hovre (Kan. Eug.) Therese Neumann.	280
Hruschka (A.) De geheimzinnige misdaad.	35
Huizing (P.) Gifgas.	556
Huisinga-Scaf (L.) Lonnie Bard.	286
Huismoeder. Wat de tong streelt.	335
Huul (E. M.) In de macht der Sahara.	518
Hulst (G. J. van) Beknopte geschiedenis van het kerkelijk lied. 43	
Huonder (Antoon) Aan 's Meesters voeten.	102
Hurst (Fannie) De vrouw in de schaduw.	468
Huxley (Aldous) Brave, new world.	501

I

Ibanez (Vicente Blasco) De afvallige.	180
Ilf en Petrow. De twaalf stoelen.	519
Imagist Anthology 1930.	347
Inclan (Valle) Sonatas.	77
Divinas palabras.	77
Luces de Bohemia.	77
Italiaansche novellen.	466
Ivans. Het haviknest.	92
De heer van den Dennenberg.	36
Slinksche wegen.	128

Ivans. De stad van de misdaad.	365
-------------------------------------	-----

J

Jacobsen (J. P.) Marie Grubbe.	70
Jager-Meursing (T.) Het schoone leven.	317
Jaurès (Jean) Geschiedenis der Fransche revolutie.	334
Jeans (Sir James) Het geheimzinnig heelal.	352
Jehu (Felicie) Margreet en haar zusje.	480
Jelusich (Mirko) Caesar.	523
Jerome (Jerome K.) The passing of the third floor back. ..	406
Jirku (Gusti) Zwischen den Zeiten.	67
Joannes à Cruce (H.) Geestelijke Werken. Dl. I: Bestijging	
v. d. Karmel.	93
Poesias. Gezangen.	525
Johnson (Owen) Mogen wij scheiden?	465
Jolles (André) Een koning.	333
Jong (Dr. J. de) Handboek der Kerkgeschiedenis.	324
Jonghe (J. K. J. de) De opkomst van het Nederlandsch gezag.	436
Jordaan (L. J.) Het cineastisch werk van Joris Ivens.	315
Jordan (Elizabeth) Het geheim van den nachtclub.	409
Jörgensen (Joh.) Don Bosco.	379
De H. Catharina van Siëna.	97
Jörgensen (Gunnar) Flemming.	46
Journet (Charles) La juridiction de l'église sur la cité.	157
Jung (Franz) Hausierer.	401

K

Kaal (H.) Van drie tot zes jaar.	96
Kaiser (Elsa) De twee zusjes.	480
Kallas (Aino) Het witte schip.	466
Kannegieter (J.) De dood in de zeilen.	384
Kanter (Frans de) Van Napje in 't tonnetje.	336
Hoe Ria een olifant kreeg.	336
Van Pietje Piep en Beerebaas.	336
Kapman (C.) De noodlottige tonreis van Dolf Dreumelmans	
en Tinuske van Tienen.	288
Kasteel-Baltussen (M.) Vrouwengids; wegen en wendingen.	285
Kat (Joan) Bootsirenen.	517
Katajef (Valentin) Met de kas er van door.	33
Katholiek Nederland. Encyclopaedie.	42
Kauders (Robert) Der Güter herrlichster Sieg.	447
Kaye-Smith (Sheila) Sussex.	165-168-170
Joanna Godden.	165-167-170
Green apple harvest.	169

Kaye Smith (Sheila) Little England.	170
The tramping methodist.	170
The end of the house of Allard.	171
Susan Spray.	171
Drie tegen allen.	411
The children's summer.	553
Kellermann (Bernhard) De dwaas.	263
Kelly (Eric) De trompetter van Krakau.	288
Kemp (Sam) Black Frontiers.	552
Kennedy (Margaret) Het zwarte schaap van de familie.	472
De trouwe nimf.	472
Return I dare not.	450
Kersten (F. J.) P. J. de Smet, de groote zwartrok.	95
Kessel (J.) Le coup de grâce.	212
Keulers (Dr. Jos.) Bijbelsche geschiedenis.	476
Khouw Bian Tie. Willem Kloos en de dichtkunst.	431
Kieviet (Joh.) Avonturen van Dik Trom.	335
Kipling (Rudyard) Uw dienaar de hond.	513
Kirschweg (J.) Aufgehellte Nacht.	357
Klabund. Roman van een tsaar en een demon.	317
Klein (Elsje) Lize Noordland.	480
Klein (Ernst) Het Burnham-mysterie.	225
Kloeke (W.) Zwolsche sketsies.	86
Knaap (A. J. v. d.) De onzichtbare wreker.	384
Op den Hallenburcht.	47
Kol (Mevr. van) Nellie's groote vertelselboek.	381
Kolb (Victor) Das Leben des H. Ignatius von Loyola.	114
Koning (Dr. J. A. de) Rathenau's denkebeelden over onze samenleving.	280
Koning-Coeterier (Jeanne) Het kalenderboek.	287
Koopmans (J.) Letterkundige studiën.	144
Kooy (John) Het boek van de film.	281
Kopuit (Ro) Het jeugdboek.	48
De looze streken van Reinaart den vos.	48
Koster (Simon) De razende saxofoon.	410
Kramer (Henk) Dorpsjongens.	46
Kramer (J. G.) Jan Pieterszoon Coen.	479
Kramer (M.) Sloffie of het geheim van den driehoek.	48
Krasnow (Peter) Van den dubbelen Adelaar naar het roode Vaandel.	223
Krauss (Ernst) Anna Pavlova.	284
Kraze (Friede H.) Machtellozen.	184
Kruysberg (Kan. K.) en Du Bois S. J. (Dr. K.) De leek in de samenleving.	94
Krijgsman (Annie) Italiani celebri. Dl. 3.	285
Kuhfus (W.) Reinaart de Vos.	287

Kuiper (Johanna E.) Een wonderlijke kerstvacantie.	479
Kuhnert (A. Artur) Fische im Fjord.	67
Kurz (K. F.) Herren vom Fjord.	550
Kuyle (Albert) Songs of Kalua.	44
Kuyper-Van Oordt (Hendrika) Het zonnetje in het paradijs.	320
Lofzang der schamelen.	320
Kyne (Peter B.) De vogelvrijverklaarden van Eden.	186

L

Laan (Dick) Rudi's Spaansche avonturen.	383
Laar-Kraft (A. M. van de) Helden en Heiligen.	95
Labberton (Mien) Als de kerstklok luidt.	479
Ontwaken.	469
Lagerlof (Dr. Selma) Herinneringen van een kind.	316
Lait (Jack) Broadway melody.	36
Lambourne (John) The kingdom that was.	359
Lamers (Jan) en Groote (Joop de) De zeer merkwaardige avonturen van Piat en Pioet.	383
Snuffies' uitvinding.	47
Langler (Freddie) Jantje in bloembollenland.	336
Lantermans (K.) Als de liefde komt.	125
Last (Jef) Marianne.	220
Lavki (Lod.) Nikkerke en Ikkerke.	96
Lawrence (D. H.) De maagd en de zigeuner.	260
Lawes (Lewis E.) Leven en Dood in Sing-Sing.	574
Leblanc (Georgette) Souvenirs.	66
Lee (Mary) Wat een oorlog!	318
Lefèvre (Frédéric) Le sol.	445
Le Fort (Gertrud von) Der Papst aus dem Ghetto.	12
Schweisstuch der Veronika.	12
Hymnen aan de Kerk.	284
Leliman-Bosch (M. E.) en Ploeg-Deggeler (C. J. W. v. d.) Onderhoud van huis en huisraad.	285
Lemonnier (Leon) La vie d'Oscar Wilde.	253
Léon (Ricardo) Casta de Hidalgos.	77
Los Cabaleros de la Cruz.	77
El Amor de los Amores.	77
Lécipier O.S.M. (Cardinal) Le monde invisible, le spiritisme en face de la théologie catholique.	189
Leskow (N. S.) De betooverde pelgrim.	273
Lewis (Sinclair) De hoofdstraat.	518
Pelgrims liefdetocht.	180
Una Golden.	182
The trail of the hawk.	207

Lewis (Sinclair) Elmer Gantry.	207-210
Free air.	207
Our Mr. Wrenn.	208
The job.	208
The innocents.	208
Main Street.	208
Babbitt.	209
Arrowsmith.	209
Dodsworth.	210
Lewisohn (Ludwig) Stephen Escott.	15-16
The island within.	16
The case of Mr. Crump.	16
Lidth de Jeude (E. van) Vertrouwd geleide.	512
Liebmann (Walther) Der goettliche Laternenanzuender.	496
Limburg (Jilles) De Twijfelaar.	554
Lincoln (Joseph G.) De dochter van kapitein Daan.	222
In eer hersteld.	321
Kapitein Warner's pleegkinderen.	266
Vrouwenhaters.	470
Lindsey (Ben) en Borough (Rube) Een leven vol gevaren.	428
Lippert S.J. (Peter) Gods lievelingen.	431
Vom guten Menschen.	551
Lohndorff (Ernst F.) Afrika's hel.	469
Lohsz (Hedwig) Op bezoek in dierenland.	527
Lohuis O.F.M. (Fr. Nicolaus) Antonius.	283
Londres (Albert) De wandelende jood is thuis.	555
Loos (Cecile Ines) Die Raetsel der Turandot.	494
Looy (Jac. van) Feesten.	331
De maaier.	331
Proza.	332
Gedichten.	476
Lorimer (Norma) Een vrouw uit het land der Pharao's.	559
Loti (Pierre) Roman d'un enfant.	38-135-392
Roman d'un Spahi.	137-138
Mon frère Yves.	137
Matelot.	137-139
Azyiadé.	137-138
Le mariage de Loti.	138
Propos d'Exil.	451
Fleurs d'ennui.	451
Pêcheur d'Islande.	135-394-453
Ramuntcho.	453
Lowell (Thomas) De zeeduivel.	82
Lowes (John Livingston) Convention and revolt in poetry.	258
Of reading books and other essays.	258

Ludwig (Emil) Goethe, de geschiedenis van een mensch. . .	378
Luger (Johan) en Spier (Jo) Zonderlinge reizen, zwart op wit	315
Luns (Huib) Tweede tien wandelingen in Rome.	430
Lutkie (Wouter) Dwazen.	553
Lutz (Georg) Ruf um Mitternacht.	497

M

Mackenzie (Compton) Buttercups and daisies.	161
Our street.	402
Macy (Dora) Nachtzuster.	88
Malmberg (Bertil) Oke en zijn wereldje.	471
Manche (Lou) Van een Mariaschilder.	383
Manier (Stéphane) L'Evadé.	493
Les Vardot.	493
Mann (Heinrich) De blauwe engel.	220
Mann (Thomas) Dood in Venetië.	405
Marcia (Rénè) Filmland.	40
Mare (Eline) Monsieur Sarelke.	183
Maritain (Jacques en Raissa) Gebedsleven.	430
Maritain (Jacques) Religion and culture.	216
Marmouset. Mal Loti.	158
Marsman (H.) Kort geding.	49
Martindale S. J. (C. C.) Het moeilijke gebod.	526
Marxveldt (Cissy van) Puck van Holten.	132
Maryan (M.) Een eereschuld.	91
Masefield (John) Salt water ballads.	60
Enslaved.	62
Biography.	62
August 1914.	62
The tragedy of Nan.	62
Pompey the Great.	63
The taking of Helen and other prose selections.	63
Multitude and solitude.	64
Sard Harker.	64
Mauriac (François) Souffrances et bonheur du Chrétien. . . .	212
Le noeud de vipères.	547
Maurois (André) Atmosfeeren.	366
Le peseur d'âmes.	115
Le cercle de famille.	548
May (J. Lewis) John Henry Newman.	150-390
Medicus. Medische pasmunt.	328
Meekel (Kees) Blanke slavin?	467
Megrue (R.C.) en Hacket (W.) Zeepbellen.	130
Meiman (C. J.) De Veldkamp-jongens.	286

Melville (Lewis) and Hargreaves (Reginald) Great english short stories.	16
Mensching (Wilhelm) Gekleurd en blank.	282
Mercury Book of Verse (The)	347
Mérimée (Prosper) Colomba.	536
Tamango.	535
Carmen.	537
La partie de Trictrac.	537
Le vase Etrusque.	538
La double méprise.	538
Arsène Guillot.	539
l'Enlèvement de la redoute.	539
Les ames du Purgatoire.	540-541
l'Abbé Aubaine.	540
Vision de Charles XI.	541
La Vénus d'Ille.	541
Lokis.	541-542
La perle de Tolède.	541
Federigo.	541
Il Viccolo di Madame Lucrezia.	541
Djoumane.	541
La chambre bleu.	542
Meyboom-Italiaander (Jos.) Sagen, mythen en legenden uit den Oost-Indischen Archipel.	522
Javaansche sagen, mythen en legenden.	522
Meyer (Arnold) Wij vergaan.	546
Michels (L. C.) Joannes Stalpart van der Wiele.	93
Minderaa (P.) Het koor der verschrikking.	486
Miroff (Krotky) Tuin van den glimlach.	185
Missie en Nationalisme.	576
Mitford (Bertram) Het geheim van Heath Hover.	323
Moberly (L. G.) Eva's vergrijp.	126
Molt (E.) Geïllustreerde wereldgeschiedenis voor oud en jong Nederland.	429
Montgomery (Florence) Saamgebracht.	92
Moon (Grace) Tsjie-Wie en Loki, kinderen der woestenij.	144
More (Thomas) Utopia.	500
Moro (Tai Aagen) Een kleine vrouw.	124
Morrow (Honoré Willsie) Een jonge held.	47
Muckermann S.J. (Friedrich) Het bolsjewisme dreigt.	492
Multatuli. Max Havelaar.	433
Mumbauer (Johannes) Die deutsche Dichtung der neuesten Zeit.	325
Munnecke (Wilhelm) Met Hagenbeck in het oerwoud.	521
Munnik (H. J. v. d.) Steile paden.	86

Munthe (Axel) De geschiedenis van San Michele.	6
Muschler (Reinhold Conrad) Insel der Jugend.	255

N

Nanda. Jol Kwik.	335
Netteke Dollemans.	286
Natuur en techniek.	211-315-429
Neill (A. S.) Probleem-kinderen.	43
Nes-Uilkens (G. van) Lichte vensters.	87
Newjerof (Alexander) Het land van belofte.	83
Nicoll (Allardyce) The theory of drama.	258
An introduction to dramatic theory. ..	258
Nielke (J. H.) Rationeele maatschappijleer.	280
Nieuwenhuis (Willem) Verkenningen.	53
Nobile (Umberto) Met de Italia naar de Noordpool.	281
Noël (L.) Stalen grendelen.	468
Nowee (J.) Blond Marieke.	479
Nusbaum (Dirk) Een padvinder in Mesa Verde.	528

O

Okakura-Kakuzo. Het boek van de thee.	140
Onions (Oliver) A certain man.	121
Opstellen over Missie en Nationalisme.	576
Oppenheim (Phillips) De bendeconingin.	131
Een geraffineerd complot.	266
De leeuw en het lam.	266
De verzoeking.	83
Osenbruggen (Cor van) Doortrappen.	480
Oterdahl (Jeanne) De gezegende dag.	280
Otten (Dr. J. F.) Amerikaansche filmkunst.	281
Oven-van Doorn (M. C. van) Krullekop, kaalkop en klein broertje.	287
Overberg (B.) Verhandeling over belonen en straffen.	192
Overstreet (Prof. Dr. H.) Van onszelf.	427
Oyen (Henri) De baanbreker.	470
De plunderaar.	518

P

Packard (Frank) De bendeleider.	35
De duivels-mantel.	514
Het groote wonder.	265
Het werk der duisternis.	89
Padberg. De mooie taal.	331

Palasti (Ladislaus) en Ernyel (Friedrich). Een toekomst...	322
Panhuysen (Jos.) Het geluk.	74
Papini (Giovanni) De Christus.	328
Gog.	309-418
Paz (Magdeleine) Omdat ik zwart ben.	191
Pedler (Margaret) Bruisende jeugd.	242-262
De zonde der vaderen.	368
Penning (Hugo) Kringloop.	259
Pérez de Ayala (Ramón) Troteras y danzadera.	78
Belarmino y Apolonio.	78
Luna de miel, luna de hiel.	78
Los trabajos de Urbano y Simona.	78
Pernel (Pim) Tim.	224
Peters (P. J. J.) Joop.	48
Pétillon (Willy) Het groote kabouterboek.	288
De kinderen van Rheede.	96
Peyré (Joseph) L'escadron blanc.	115
Philippo (Maura) De parochieele vrouwelijke hulp.	417
Pierson (Allard) John Henry Newman.	150
Pilnjak (Boris) Die Wolga fällt ins Kaspische Meer.	14
Pirandello (Luigi) De „goede” ziel en het zwarte geitje.	466
Pirri (P. Pietro) P. Giovanni Roothaan XXI.	133
Plus S.J. (Raoul) De dwaasheid des Kruises.	96
De H. Eucharistie.	431
Wat is het religieuze leven?	173
Poggel-Degenhardt (Marie) Veltin Helner.	313
Ponten (Theo) Musica Ars.	397
Pos (Mary) Daden.	92
Possendorf (Hans) Bux.	35
Het jacht Kai-Kai.	224
Pourrat (Henri) La tour du levant.	253
Powell (Anthony) Afternoon men.	258
Powell (Frank) De wolfsmenschen.	514
Praag (Siegfried van) Het Ghetto.	30
Pradel (Abbé Henri) Comment former des hommes.	96
Presber (Rudolf) Der Konrad und die Paula.	495
Prins (Ary) De Heilige Tocht.	332
Prinsen J.Lzn (Dr. J.) Het drama in de 18e eeuw in West-Europa.	17

Q

Queux (William de) Het geheim van Staats-hoeve.	323
Questions Disputées.	575

R

Rachmanowa (Alja) Studenten, Liebe, Tscheka und Tod. . .	400
Randau (Robert) Les meneurs d'hommes.	253
Les Colons.	253
Les explorateurs.	253
Randers (Hellen) Jimmy en ik.	287
Hoe Tinneke, Tine werd.	96
Rasmussen (Emil) Donna Linda.	225
Rath (E. J.) Voor de tweede maal niet wijzer.	471
Redwood (Hugh) Voetsporen van Christus.	43
Reineke van Stuwe (Jeanne) De roman der getrouwde vrouwen.	264
Reisiger (Hans) Unruhiges Gestirn.	12
Remarque (Erich Maria) Im Westen nichts Neues.	18
Der Weg Zurück.	18
Rembrandt-Bijbel (De)	191
Remond (Suzanne) La traversée du boulevard.	493
Renier (Dr. G. J.) The english are they human?	162
Renn (Ludwig) De strijd om de macht.	41
Rensburg (J. K.) Theorie der evolutie.	429
Revers (G.) De wonderlijke avonturen van Jonkheer Snibbel.	479
Rhan (Henry von) To the victor.	69
Rhodes (Kathlyn) De gouden appel.	513
Onder de woestijnsterren.	323
Waar de roulette draait.	472
Ribemont-Dessaignes (G.) Elisa.	398
Rice (Alice Hegan) Het stootblok.	366
Richmond (Grace S.) Het kersenplein.	126
Rilke (Raine Maria) Briefe aus den Jahren 1902 bis 1906.	174
Briefe aus den Jahren 1906-1907.	174
Briefe an einen jungen Dichter.	174
Brief an eine junge Frau.	174
Het leven van Maria.	430
Ritter Jr. (Dr. P. H.) De donkere poort. 2 Dl.	190-426
Rive Box (Hans de la) De gouden salamander en de man zonder zenuwen.	513
Rochelle (Drieu La) Le feu follet.	116
Rockenbach (Martin) Neue katholische Dichtung.	112
Roelants (Maurice) Het leven dat wij droomden.	404
Roggeveen (Leonard) De baard van Daantje.	479
Het draaiorgel van Meneer Doncker.	480
Rogier (L. J.) Henric van Veldeken.	238
Rohmer (Sax) De laatste dag der wereld.	131
De wraak van Dr. Fu Manchu.	517

Roland-Holst-Van der Schalk (H.) De geestelijke ommekeer en de nieuwe taak van het socialisme.	379
Guido Gezelle.	340
Rolf (G.) De kajotter.	252
Rombouts (Fr. S.) Katholieke paedagogiek.	93
Nieuwste banen in psychologie en paedagogiek.	43
Rönne (Jörgen Falk) Het meisje uit Hellnaes.	129
Roos (Dr. Elisabeth de) Fransche filmkunst.	499
Rooyen (G. van) De duivel trouwde een oude vrouw.	407
Rost (Nico) Levensberichten.	526
Roth (Joseph) Job.	122
Ruck (Berta) Arabella de verschrikkelijke.	320
Hartendrie.	369
Het vermiste meisje.	242-262
Russe (Ellen) Het boek der zieken.	226
De klokkenmaker van Venetië.	413
Russel (George W.) Vale and others poems.	233
Collected poems.	233
Rutten (Felix) Polen, een herboren land.	430
Rutten (Jo) Leuke bedelaartjes.	336
Ruusbroec (Jan van) Leven, werken. Dl. I.	523

S

Saalborn (Dr. Arn.) Het ontwaken van het sociale bewustzijn in de litteratuur.	477
Sabatini (Rafaël) Nieuwe avonturen van kapitein Bloed.	188
Historische nachten van verschrikking.	188
De gunsteling des konings.	321
Saint Exupéry (Antoine de) Vol de Nuit.	388
Salburg (Edith Gräfin) Im Marokkaner Zuchthaus.	256
Salsman S.J. (J.) Biecht en Altaarsacrament.	284
Sandemose (Aksel) Ross Dane.	89
Sapper. De gemaskerde bultenaar.	90
Tiny Carterect.	222
Sas (Henri 't) Jacob Janson's liefde.	33
Saunders (John Monk) Vlammeende vleugels.	36
Savi (E. W.) Door het noodlot beproefd.	516
Patricia's offer.	38
Schaepman (Dr. Frans) Verfrissching van de volkshuishouding.	522
Schäfer (Wilhelm) Das Haus mit drei Türen.	213
Scharten-Antink (C. en M.) Het wonder der liefde.	259
Schauwecker (Franz) Deutsche allein.	399

Scheffler (Karl) Holland.	20
Scheirs (Jef) Het einde der wereld.	219
Schendel (Arthur van) Een zwerver verliefd.	260
Scherer (Franz Wolfram) Praxedis.	68
Schilgen (Hardy) Gij en „Hij”.	431
Schillings (André) Het vluchtelingske.	413
Jelleke.	413
Schippers (W.) Eiberslust.	226
Schirokauer (Dr. Alfred) Alarm.	87
De vrouw van gisteren en morgen.	91
Schmitz (Marie) Aan het overzetveer.	558
Schlumberger (Jean) Saint Saturnin.	354
Schmook (Ger.) Wordingsgeschiedenis van het boek.	430
Schnack (Friedrich) Het wondere leven der vlinders.	428
Schneider (Franz Josef) Die Strasse der Gottlosen.	117
Scholz (Wilhelm von) Unrecht der Liebe.	356
Perpetua.	356
Der Weg nach Ilok.	356
Schous (Marie) Marie Adelheid van Nassau, groothertogin van Luxemburg.	526
Schuver O. S. B. (Donna Ursula) Kind en Koning.	286
Schwob (René) De roekeloze omhelzing.	21
Seabrook (William B.) Jungle ways.	121
Seamark. De wraak van Damon Grey.	36
Selleger-Klout (J. M.) Laurientje.	527
Seltzer (Charles Alden) Het avontuur in Arizona.	37
Zijn terugkeer.	324
Om zijns vaders erfdeel.	187
Seraphine (Zr.) Leuke versjes, mooie plaatjes voor onze kleine maatjes.	382
Servaes (Ank) Pil.	336
Siebe (Josephine) Harlekijntje op het Jan Klaassen-eiland.	46
Harlekijntje is weer terug.	287
Siemer (Mia) De man die den moed had.	316
Simone. Le désordre.	10
Sinclair (F. de) Mijn tante uit Aardenburg.	264
Sinclair (Lewis) De hoofdstraat.	518
Pelgrims liefdetocht.	180
Una Golden.	182
Sinclair (Upton) The wet parade.	314
Sitwell (Osbert) Old friends.	236
England reclaimed.	236
Slauerhoff. Jan Pietersz. Coen.	433
Slempkes (J. A.) Sagen en sproken van het oude Gelre.	432
Sloan (Farquhar) Guarded watch.	68
Smedenburgh (K.) Heintje Plezier.	286

Smith (Helen Zenna) Gij, vrouwen.	346
Smith (N. J. P.) Anderhalve cent.	46
Prop's voetbalclub.	384
De wonderbalsem.	48
Smitskamp (Greeth) De stille zegepraal.	514
Stamperius (J.) Van drie jongens en een vrijen dag.	384
Stifter (Adalbert) Studiën.	561
Stoke (Melis) Patria.	472
Stoop-Snouck Hurgronje (J.) Bij Grootje thuis.	48
Strange (John le) Denied.	552
Stratton Porter (Jeannette) Sproetje komt thuis.	267
Stratton Porter (Gene) Sproetje.	267
Streuvels (Stijn) Alma met de vlasharen.	122
De oude Wiking.	516
Stribling (T. B.) In de olie.	128
Stringer (Arthur) De nachthavik.	32
Stroomingen en gestalten.	475
Stuwe (Eline van) Een vader met zes dochters.	127
Sullivan (Alan) The ironmaster.	216
The magic makers.	216
Mr. Absalom.	216
A little way ahead.	216
Swan (Annie) De lieveling der fortuin.	36
Soest (Ems. I. H. van) Op den achtergrond.	287
Some Imagist Poets.	351
Somerset Maugham (W.) The moon and sixpence.	401
Cakes and ale.	401
Sondermann (Gustav) Gij zult niet begeeren.	132
Sonja (Zuster) Waar geleden en gelachen wordt.	255
Souvestre (P.) en Allain (M.) Fantômas, de geheimzinnige.	85
Het raadsel Fantômas.	129
Wie is Fantômas?	265
Spierings (Kees) Het geheim van de drie dassen.	384
Speyer (Wilhelm) Ik ga uit en jij blijft thuis.	129
Spit. De bordpapieren sleutel.	126
Springer (Ralph) Om de macht.	365
Staay (Dé van der) De vervulde wensch.	222
Staes (C.) Oud en nieuw.	492
Stamperius (J.) Jongensleven.	335
Het leven van Michiel Adriaansz. de Ruyter.	527
Synge (John Millington) The playton of the Western World.	306
The Shadow of the Glen.	307
Riders to the sea.	307
The well of the Saints.	308
The Tinker's Wedding.	308
Deidre of the Sorrows.	308

Székely-Lulofs (M. H.) Rubber.	364
-------------------------------------	-----

T

Tarkington (Booth) De plutocraat.	84
Mirthful haven.	551
Teirlinck (Is.) Flora Magica.	114
Flora Diabolica.	114
Telders (J. M.) Fröbel.	192
Terentius. Het meisje van Andros.	432
Teresa (Zr. M.) De twee vriendjes.	48
Die goede oom.	383
Van leuke kinders.	336
Stannie.	336
Testore (C.) De overwonnen toovenaar.	132
Het eiland der genade.	132
Tharaud (Jérôme et Jean) L'oiseau d'or.	116
Theophilus. Christus uren. 2e deel.	79
Thibaut (Dom R.) Dom Columba Marion Abt van Maredsous.	576
Thiess (Frank) Der Zentaur.	270
Thiry (Antoon) De drie uit Sinte Gerardus Majella en hunne vrouw.	512
Thompson (Francis) Hound of Heaven.	284
Timmerman (Dr. Aegidius W.) Homerus' Ilias.	95
Tinayre (Marcelle) L'ennemie intime.	11
Tinhofer (Carl) Die kleingläubige Therese.	214
Tolstoi. Oorlog en vrede.	25
Tombari (Fabio) Het leven.	464
Toth (Dr. Tihamer) De beschaafde jongen.	239
De jongen met karakter.	428
Townsend Warner (Sylvia) Opus.	234
Trader Horn door Hemzelf en Ethelreda Lewis.	560
Traven (B.) Die weisze Rose.	357
Trelker (Richard) De kleine Richard.	48
Treynor (A. M.) De wet van het noorden.	558
Troostenburg de Bruyn. Biographisch woordenboek van O. S. predikanten.	436
Thomas (Adrienne) Katrien wordt soldaat.	469
Turkenburg (C.) De avonturen van Wimpie Wegloop.	287
Serie 1. De streken van een deugniet.	
2. Gevangen genomen.	
3. Onder de kabouters.	
4. Wimpie krijgt meer vrijheid.	
5. Het einde van de straf.	
Van twee jongens die zoo graag vlogen.	288

Twaalf van de film.	283
Tynan (Katherine) Denys the dreamer.	463
A fine gentleman.	463
The face in the picture.	463

U

Unamuno (Miguel) Paz en la Guerra.	78
Amor y pedagogia.	78
Abel Sanchez.	78
Tante Trui.	78
Undset (Sigrid) Edele Hammer's groote liefde.	512
Marta Oulie.	31
De mooiste leeftijd.	32
Vigdis Gunnarsdochter.	32
De wijze maagden.	32
Olav Audunszoon en zijn kinderen.	363
Unger (Hellmuth) Dienaren der Menschheid.	574
Ury (Else) Benjaminnetje en haar poppen.	383

V

V (Odette) Mon ami Pierre Loti.	454
Valéry (Paul) Regards sur le monde actuel.	310
Valk (Dr. M. H. A. van der) De naderende antichrist in het licht der wereldcrisis.	492
Valkema-Blouw (Ir. J. P.) Het verdwenen parelsnoer.	46
Valkenstein (Kees) De areoplaan van M'nheer Vliegthert.	286
Valkhoff (Rein) Het meezennest in de Alpen.	382
Van den leve ons Heren.	277
Varillon (Pierre) Jérémie.	398
Varing (Astrid) Marja.	218
Vaudoyer (Jean Louis) Laure et Laurence.	311
Veen (Piet van) Soldaat.	184
Veenbaas (Joh.) Hinklepink.	286
Veenendaal (Jac. van) Met bootsman Maarten naar de Kaap.	46
Veghel (A. van) Vertellingen van kleine Jan voor kleine An en Jan.	336
Verbeeke (Dr. Jules) De sluier opgelicht.	520
Verhaar (Prof. J. P.) De moderne theosophische beweging.	475
Verhoeckx (Josef Maria) Levensvernieuwing.	522
Verkade (Willebrord) Der Antrieb ins Vollkommene.	403
Van ongebonden en heilige banden. ..	403
Vermeersch (A.) Overwegingen over de H. Maagd. 2 dl. ..	44
Verwey (Albert) Ritme en metrum.	279
Viereck (G. S.) Schijnwerpers.	575

Vieser (Dolores) Der Gurnitzer.	399
Visscher (G. J.) Jantje Valkoog.	382
Visser van Wouw (J.) Waarom niet? Jerusalem!	466
Vlaanderen door de eeuwen heen.	42
Vletter (A. C. C. de) Maupie.	286
Vloemans (Dr. Antoon) Spinoza, de mensch, het leven en het werk.	426
Vogel (Albert) Rhetorica.	417
Vollewens-Zeylemaker (Greta) Duvel. Mia Mol's laatste schooljaar.	335
Volpe (Gioacchino) Wording en wezen van het fascisme... ..	94
Voorde (Urbain van de) Modern, al te modern.	426
..... Critiek en Beschouwing.	575
Voorhoeve (Carel) Legendes van Holland's kust.	517
Vorstman (Mr. F.) Hoofdpijnen der Staatsinrichting van het Koninkrijk der Nederlanden.	576
Vosmaer (A.) Het wonderboek der electriciteit.	379
Vreese S.J. (Dr. Jac. de) De zonnige kant.	192
Vrande (Fr. van de) Pijn en gijn.	473
Vreugdenhil (C. M.) Wat niet meer kon.	188
Vries (Theun de) Rembrandt.	361

W

Wagenaar (Jan) De buit van den steenarend.	47
Walch (Jan) Galatea en Hans Bril.	123
..... De magische schaal.	124
Waldeck (Heinrich Suso) Lumpen und Liebende.	66
Wallace (Edgar) De man uit Marokko.	187
..... De gestolen oceaanstoomer.	83
..... De duivel van Tidal Basin.	84
..... Londen onder terreur.	84
..... De ongestrafte misdaad.	268
..... De melodie des doods.	39
..... Stella's dilemma.	39
..... De revolverheld.	39
..... Het verdwenen millioen.	267
..... De wreker.	89
..... De verdwenen goudtrein.	90
Walpole (Hugh) Above the dark circus.	120
Walschap (Gerard) Adelaïde.	145
Walsh (William) Isabella of Spain.	498
..... History of the reign of Ferdinand and Isabella.	498
Warmelo (W. L. van) De misdaad van 1914.	110
Walter (Robert) Löffler.	214

Wassermann (Jacob) Etzel Andergast.	2-363
Der Fall Mauritius.	3
Weddingen (L. van) Het raadsel van de Borinage.	324
Weidemann (Eva) Du siehst mich nicht.	312
Wells (H. G.) Een koning die waarlijk koning was.	38
Wendler (Otto Bernhard) Lauben-Kolonie Erdenglück.	448
Werfel (Franz) Die Geschwister von Neapel.	487
Realismus und Innerlichkeit.	443
Wessem (C. van) De komische film.	524
Liszt.	514
White (Grace Miller) Polly uit het stormland.	467
Williamson (Thames) The earth told me.	119
Willink (Luc) De blauwe smaragd.	366
Wilson (Dorothy) De ziel van het kind in haar godsdienstige ontplooiing.	475
Wilton (Louis R.) De koningin van den nacht.	40
De panter.	84
Het magische teeken.	266
Wirkus (Faustin) en Dudley (Taney) De blanke negerkoning.	514
Wit (Augusta de) Orpheus in de dessa.	433
Witzenburg (H. H. J. van) en Huyskens (J. J.) Onze bijbel- plaatjes.	384
Wodehouse (P. G.) Big money.	68
Wolf (Dr. H.) Inleiding in de wijsbegeerte.	438
Goethe's wereldbeschouwing en levens- wijsheid.	576
Wolff (Johanna) Frauen zwischen Gestern und Heute.	255
Wolff (Th.) De gulden snede.	571
Wolfenbittel-Van Rooyen (H.) Het pleegkind van Harte-vijf. Joop.	383
Wood (Willy) De man zonder geheugen.	36
Woolley (C. L.) Ur der Chaldeeën, de stad van Abraham. ..	438
Wust (Peter) Crisis in the West.	216
Wijberg (Netty) Hoe Ineke moeder verraste.	287
Wijk (N. van) Cechoslovakië.	140
De Cechoslovaaksche Republiek.	140
Wynaendts Francken (Dr. C. J.) Letterkundige essays.	499
Wynne (Pamela) Tweelingszusters.	180-242

Y

Yourcenar (Marguerite) La nouvelle Eurydice.	446
IJsco Circus.	527
Yver (Colette) Vincent ou la solitude.	310

Z

Zamacois (Eduardo) Levend dooden. Het leven in een Spaansch tuchthuis.	412
Zellwecker (Prof. Dr. E.) Ein Leben.	553
Zerzer (Julius) Die Heimsuchung.	13
Zoo verhalen de Vlamingen.	289
Zoomers-Vermeer (J. P.) De jonge kruisweg.	407
Kinderen der sloppen.	408
Hoe Els overwon.	288
Zuyderhoff (Dr. J.) Meer contact met scholier en onder personeel.	524
Zwart (A. C. de) Van de planken hut naar het witte huis.	384
Zwegers (B. V.) Het jolige jaar.	382
De vlammende woestijn.	46